# Hrvatski enciklopedijski rječnik

## Tar-Viš

Jutarnji list

Novi Liber

# HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

**Hrvatski enciklopedijski rječnik sadrži:**

| | |
|---|---|
| 110.000 | osnovnih riječi i izvedenica |
| 47.000 | hrvatskih imena, prezimena i lokaliteta njihove rasprostranjenosti |
| 18.000 | obrađenih imena iz zemljopisa, povijesti, mitologije i opće kulture |

ISBN 953-6045-40-0

HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Tar-Viš

*Autori:*
prof. dr. Vladimir Anić, dr. Dunja Brozović Rončević,
prof. dr. Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, mr. Ljiljana Jojić
(glavna urednica), prof. dr. Ranko Matasović (glavni urednik),
prof. dr. Ivo Pranjković

*Stručni suradnici:*
dipl. inž. Antun Alegro, mr. Sanja Brbora, Hrvoje Brozović,
Silvana Brozović, Ljiljana Cikota, prof. dr. Tomislav Cvitaš,
Lara Černicki, prof. dr. Šandor Dembitz, prof. dr. Radovan
Erben, dr. Nada Gašić, dr. Pavle Goldstein, Mate Kapović,
Iva Körbler, mr. Vlasta Kovač, Igor Kusin, Jadranka Pintarić,
prof. dr. Dražen Poje, dr. Mirna Sentić, mr. Tomislav Stojanov,
prof. dr. Juraj Šiftar, dr. Nada Vajs-Vinja, Čedomir Višnjić,
dr. Vesna Zečević, prof. dr. Tomislav Živković

*Zajedničko izdanje:*
EPH d.o.o. Zagreb i Novi Liber d.o.o. Zagreb



*Za izdavače:*
Stipe Orešković, Sanja Petrušić Goldstein

ISBN 953-6045-28-1 (cjelina)
ISBN 953-6045-40-0

# Hrvatski enciklopedijski rječnik

## Tar-Viš

Jutarnji list

Novi Liber

# T

**târ** *m glazb.* lutnja s dugim vratom (u varijantama s raznim brojem žica) na Bliskom istoku i u Aziji, *usp.* sìtār
✧ *hind.*

**Târ** *m* naselje (u blizini Poreča), 830 stan. // **târskī** *prid.* koji se odnosi na Tar

**tàra** *ž* **1.** razlika između bruto težine i neto težine nekog proizvoda i sl. **2.** zaštitni omot u koji se oprema roba radi prijenosa ili prijevoza; ambalaža // **taríрati** *dv.* ⟨*prez.* tàrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *trg.* odrediti/određivati masu (težinu) omota neke robe te tako utvrditi/utvrđivati njezinu čistu masu (težinu); odrediti taru
✧ *šp.* tara ← *arap.* tarh: odbaciti

**Tàra** *ž geogr.* rijeka u Crnoj Gori, duga 140 km, spaja se s Pivom i tvori Drinu i znameniti kanjon

**Tàra** *ž* **1.** *bud.* omiljena i štovana budistička božica-spasiteljica, zaštitnica putnika, mornara i onih koji slijede stazu Oslobođenja; prema legendi jedna je suza pala na tlo, pretvorila se u jezero iz kojeg je niknuo lotosov cvijet, a kad se otvorio, izašla je Tara **2.** *pov.* **a.** legendarna prijestolnica drevnih irskih kraljeva **b.** selo, arheološko nalazište u Irskoj, *SZ* od Dublina

**tàrab|a** *ž* ⟨G *mn* tàrābā⟩ *reg.* drveni plot oko seoskog imanja ili dvorišta
◈ *pr.* (nadimačko): **Tàrabić** (110, Glina, Karlovac, Virovitica, Garešnica)
✧ *tur.* taraba ← *arap.* daraba'

**tarabòlos** (**tarabùluz**) *m reg.* svileni pojas
✧ *tur.* Tarabulus ← *grč.* Trípolis, fenički grad (u današnjoj Siriji)

**taràbuka** *ž* ⟨D L -uci⟩ *glazb.* bubanj u obliku posude, nalik na vazu ili antičku čašu, poznat još od antike, danas u upotrebi na Istoku
✧ *mak.*

**tàrac** *m* **1.** *građ.* **a.** gornji sloj poda uglačane i otporne površine; brušena mješavina cementa s različitim kamenjem **b.** pod od opeka, keramičkih ili betonskih pločica; teraca **c.** umjetni dekorativni kamen uglačane gornje površine, upotrebljava se za oblaganje podova, stubišta i sl.; teraco **2.** *reg. kulin.* kaša od prosenog, pšeničnog ili ječmenog brašna // **tàraca** *ž reg.* terasa, *v.*; **taràcār** (**taràcēr**) *m* ⟨G taracéra⟩ *reg.* onaj koji taraca, postavlja ploče; **taracárev** (**taracárov**) *prid.* koji pripada taracaru; **taràcarskī** *prid.* koji se odnosi na taracare i tarac; **taràcati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* postavljati ploče, tarac; popločavati (ob. ulice, terase)
✧ *tal.* terrazzo

**tárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G tàrācā⟩ *reg.* **1.** moljac; tarma **2.** žižak
✧ *mlet.* tarma: moljac

**tàracka** (**tàraska**) *ž* ⟨G *mn* -cākā/-ī⟩ *reg. zast.* mali top koji proizvodi samo prasak bez hica; mužar, lumbarda
✧ *mađ.* tarack

**tàrak** *m reg.* **1.** češalj **2.** veliki češalj na tkalačkom stanu; greben // **taràkčija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* zanatlija koji pravi češljeve i brda; češljar
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Taràdžīć** (Županja, Turopolje, Slavonski Brod), **Tàràgdžīć** (Županja, Zagreb)
✧ *tur.* tarak

**tàrān** *m* ⟨G tarána⟩ *vojn.* **1.** *reg. pov.* naprava za razbijanje vrata; ovan **2.** *pom.* pramac bojnog broda u obliku šiljka kojim se probija neprijateljski brod △ ***hidraulički*** ~ crpka koja iskorišćuje hidraulički udar za dizanje dijela vode
✧ *rus.* tarán ← *polj.* ← *srvnjem.* tarant ← *lat.* tarantula

**taràna (tarhàna)** *ž reg. kulin.* **1.** mrvice izdrobljenog i osušenog tijesta **2.** juha od takvog tijesta **//** **tàranskī** *prid.* koji se odnosi na taranu (2) △ ~ ***udarac*** udarac propelerom u rep ili krilo neprijateljskog aviona (u počecima zrakoplovstva)
❖ *pr.* (nadimačka): **Taràna** (Dubrovnik, Hercegovina), **Tarànić** (Slavonski Brod, Đ akovo)
✧ *tur.* tarhana ← *perz.* terhane

**tàranta** *ž, v.* tarantula (1)

**taràntas** *m zast.* vrsta putničkih zaprežnih kola
✧ *rus.* tarantás ← *tat.*

**taràntela (tarantȅla)** *ž reg.* **1.** *glazb.* živahni talijanski ples (*J* Italija), pučko je vjerovanje da liječi bolove od uboda tarantule **2.** *zool.*, *v.* tarantula (1) **//** **tarantȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pat.* psihogena bolest, prisilno plesanje; horeja, ples Sv. Vida
✧ *tal.* tarantella, *usp.* tarantula (jer se pleše poput pletenja paukove mreže)

**Tarantino** (*izg.* Tarantȋno), **Quentin** (1963), američki filmski redatelj, nosilac novog senzibiliteta 1990-ih (*Pakleni šund*)

**taràntula** *ž* **1.** *zool.* otrovan pauk (*Tarantula fasciiventris*, *Lycosa tarantula*) iz porodice vučjaka (*Lycosidae*); taranta, tarantela **2.** *zool.* vrsta gušterice iz porodice *Gekkonidae*; macaklin **3.** *rib.* trostruka manja mreža stajaćica
✧ *srlat.* ≃ *tal.* tarantola

**tarapàna** *ž reg.* **1.** pometnja izazvana kakvim iznenadnim događajem; metež, trčanje, strka **2.** *pren.* tučnjava
✧ *tur.* taraf-taraf: ovamo, onamo

**Tàras Búljba** *m knjiž.* lik istoimenog povijesnog romana N. V. Gogolja, *v.*; kozački junak iz borbe protiv poljske vlastele u 16. st., simbol nepomirljivosti, hrabrosti i tragične odanosti tradiciji

**taràskānskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* genetski izoliran jezik, govori se u središnjem Meksiku

**taratȍr** *m reg.* umak od ulja, kisela mlijeka i češnjaka
✧ *tur.* tarator, tertur

**tàrčūg** *m* ⟨G tarčúga⟩ *reg.* primitivna pastirska torba od ošišane cijele janjeće ili jareće kože; tagarčik, tarčužak
❖ *pr.* (nadimačko): **Tarčȕki** (Makarska, Zadar, Buje)
✧ *tur.* tagarcık

**tàrčuka** *ž bot.* biljka (*Aubrietia croatica*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*)
✧ ? ≃ *v.* tarčug

**tarčȕžāk** *m*, *v.* tarčug

**tardando** (*izg.* tardàndo) *pril. glazb.* oznaka na partituri koja upućuje da se interpretira zatežući
✧ *tal.*

**tardenoisien** (*izg.* tardenoazjȅn) *m* kultura ranog mezolitika karakteristična po malom kremenom oruđu geometrijskog oblika
✧ *fr.* prema arheološkom nalazištu Fère-en-Tardenois u Francuskoj

**tardigráde** *ž mn zool.* životinje (*Tardigrada*) s osobinama kolutićavaca i člankonožaca, mogu preživjeti začahurene nekoliko godina; dugoživci
✧ *lat.* tardigradus: spora koraka ≃ tardus: spor + gradus: korak, hod ≃ gradi: ići, koračati

**tardo** (*izg.* târdo) *pril. glazb.* oznaka na partituri koja upućuje da se interpretira sporo
✧ *tal.*

**tàrgum** *m bibl.* prijevod dijelova hebrejske *Biblije* na aramejski jezik s tumačenjima (danas postoje četiri targuma za Petoknjižje)
✧ *aram.* targūm: parafraza, interpretacija

**tarhàna** *ž, v.* tarana

**tàrica** *ž bot.*, *v.* gromotulja

**taríđa** *ž pov. pom.* srednjovjekovni mletački i genoveški brod za prijevoz vojske i opreme (kapacitet 100 vitezova s konjima ili 1000 vojnika)
✧ *mlet.*

**tàrīf** *m* ⟨G tarífa⟩ *reg.* **1.** pismeno ili usmeno prikazivanje svojstava, izgleda, osobina, značajki koga ili čega; opis [~ *učiniti* objasniti, razjasniti, protumačiti] **2.** napis
✧ *tur.* ← *arap.* taʿrif

**tarífa** *ž admin.* **1.** popis službeno utvrđenih cijena; cjenik usluga (na željeznici, pošti i dr.) **2. a.** popis poslova i njihova novčana vrijednost **b.** popis ili sustav poreza ili carinskih pristojbi koji se odnosi na robu za uvoz ili izvoz **c.** tako nametnut porez ili carina **3.** obračun vrijednosti jedinice čega u novcu [*viša/niža* ~] **//** **tarifikácija** *ž* **1.** popisivanje, usklađivanje, stvaranje sustava tarifa **2.** *admin.* **a.** određivanje plaće prema stručnoj spremi, složenosti posla, teškoćama i štetnim posljedicama rada **b.** određivanje parametara prema kojima neki objekt oporezivanja pri-

pada određenoj poreznoj kategoriji; **tarifírati** *dv.* ⟨*prez.* tarìfīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *admin.* odrediti/određivati tarifu; **tàrīfn|ī** *prid.* koji pripada tarifi, koji je propisan tarifom △ ***dvo~i sustav*** sustav u kojem se izmjenjuju dvije tarife (ob. u opskrbi električnom energijom: jedna po noći, druga po danu i sl.); ***dvo~o brojilo*** *tehn.* brojilo koje ima mogućnosti registrirati potrošnju po višoj i po nižoj tarifi; ***~i pravilnik*** kriteriji prema kojima su određene pojedine tarife; **tàrīfskī** *prid.* koji se odnosi na tarifu, *usp.* tarifni

✧ *tal.* tariffa (*tur.* tarife) ← *arap.* ta'rifā ← 'árraf: staviti na znanje, upoznati

**tárih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ *reg.* **1.** povijest **2.** natpis postavljen na građevinu prilikom završetka njezine izgradnje ili kojega važnog događaja, sačinjen od nekog stiha ili citata iz *Kur'ana*, u kojem zbrojena vrijednost arapskih slova daje odnosnu godinu; kronogram

✧ *tur.* ← *arap.* tāriḫ

**tarìkāt** *m* ⟨G tarikáta⟩ *crkv.* islamski vjerski red

✧ *tur.*

**Tàrim** *m geogr.* rijeka u *Z* Kini, duga 2939 km, dijelom se gubi u pustinji Takla Makan ili se ulijeva u jezero Lop Nor

**Tariq** (*izg.* Tàrik), **ibn Zijad** (7–8. st.), arapski vojskovođa koji je vodio muslimansko osvajanje Španjolske; na poziv vizigotskog kralja prešao iz Afrike i iskrcao se na Gibraltaru (*arap.* Gebel al Tariq: Tarikovo brdo) zajedno s osvajačem Maroka, vojskovođom Musom ibn Nusairom, osvojio dvije trećine Pirenejskog poluotoka

**tȁrkati** (što, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* čarkati [*~ vatru*]

**Tarkovski** (*izg.* Tarkòvski), **Andrei** (1932–1986), ruski filmski redatelj, autor filmova koji su stekli maksimalna priznanja izvan SSSR-a, ali bili cenzurirani i zabranjivani za distribuciju u SSSR-u (*Ivanovo djetinjstvo*, *Andrei Rubljov*, *Solaris*, *Zrcalo*, *Nostalgija*); alegorijsko-simbolični filmovi ljudske patnje i neugašenog vizionarstva

**tàrkūn** *m* ⟨G tarkúna⟩ *bot.* biljka (*Anacyclus pyrethrum*) iz porodice glavočika (*Compositae*)

✧ *mađ.* tarka: šaren

**Tarkvínije 1. Oholi** (*lat.* Lucius Tarquinius Superbus) prema predaji sedmi i posljednji rimski kralj; drži se da je vladao od 537–509. pr. Kr.; vladao despotski, dao smaknuti mnoge članove senata; uslijedila je pobuna senatora, Tarkvinijeva obitelj prognana je iz Rima i tako je srušena monarhija (509. pr. Kr.) **2. Prisko** (*lat.* Lucius Tarquinius Priscus) (6. st. pr. Kr.), prema predaji peti rimski kralj, drži se da je vladao od 616–578. pr. Kr.; povećao broj članova senata i staleža konjanika, uspostavio Rimske igre, započeo izgradnju gradskih zidina

**tarlàtān** *m* ⟨G tarlatána⟩ *razg.* lagana, valovita, čvrsto apretirana finonitna pamučna tkanina, često s provučenim zlatnim ili srebrnim nitima (služi za kazališne i karnevalske kostime)

✧ *fr.* tarlatane, tarnatane ← *hind.*

**târma** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.*, *v.* tárac

✧ *mlet.* tarma: moljac ← *tal.* ← *lat.* tarmes

**tárnice** *ž pl. tantum reg.* teretna kola koja vuku konji

**târo** *m bot.* biljka tropskih krajeva (*Colocasia esculenta*) iz porodice *Araceae*, veliki gomolji služe za hranu; kolokasija

✧ *polinez.*

**tàrok** *m* kartaška igra; igraju tri igrača s posebnim kartama (78, duže nego obične) // **tarokírati** *dv.* ⟨*prez.* taròkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ igrati tarok; **taròkist** (**tarokìst**) *m* onaj koji igra tarok; **taròkistica** *ž*, *v.* tarokist

✧ *tal.* tarocco

**tàrot** *m* karte sa simboličnim crtežima; služe za proricanje budućnosti ili meditaciju [*marsejski ~*; *egipatski ~*]

✧ *fr.* tarot ← *tal.* tarocchi

**tàrpān** *m* ⟨G tarpána⟩ *zool.* vrsta izumrlog divljeg konja iz ruskih stepa (*Equus gmelini*)

✧ *rus.* tarpán ← *kirg.*

**tàrpōn** *m* ⟨G tarpóna⟩ *zool.* morska riba (*Megalops atlantica*), živi uz atlantske obale Floride, duga do 2 m, ponekad ulazi duboko u rijeke

✧ *nizoz.* ← *egz.* (*miskito* tapam, *sumo* tapham)

**tàrsiēr** *m* ⟨G tarsiéra⟩ *zool.* maleni polumajmun velikih očiju; živi u *JI* Aziji

✧ *fr.* tarsier ≃ tarse: nožni splet

**Tartaglia** (*izg.* Tartàlja) **1.** splitska plemićka obitelj; u izvorima se češće spominju od 15. st., a ističu se u gradskoj upravi i mletačkoj vojsci (15–17. st.) **2. Hrvoje** (1907–1990), hrv. farmaceut, bavio se poviješću farmacije; osnovao Institut za povijest farmacije

sa zbirkom (1952) koji je 1959. integriran u JAZU (HAZU) **3. Ivo** (1880–1949), hrv. političar i publicist; kao gradonačelnik Splita (1918–1928) pridonio modernizaciji i gospodarskom razvoju grada; prvi ban Primorske banovine (1929–1932); nakon 2. svjetskog rata osuđen od komunističkog režima, umire u zatvoru **4. Marino** (1894–1984), hrv. slikar; na dugom stvaralačkom putu u stilskim traženjima prošao je više faza, od bliskosti kubizmu i futurizmu do bliskosti nefiguraciji, ali je uvijek ostao dosljedan u svom krajnje savjesnom, perfekcionističkom odnosu prema slici; radio je minuciozno, polagano, malo slika, ali trajne vrijednosti (pejzaži, interijeri, mrtve prirode, portreti) **5. Niccolò Fontana** (1499–1557), talijanski matematičar, otkrio metodu za rješavanje kubičnih jednadžbi i utemeljio balističku znanost (*Nova znanost, Traktat o brojevima i mjerama*)

**tàrtān¹** *m* ⟨G tartána⟩ **1. a.** tradicionalno škotsko karirano sukno, s karakterističnim uzorkom za svaki klan; služi za izradbu narodne nošnje **b.** plašt od takva sukna kao dio te nošnje **2.** vunena tkanina s uzdužnim i poprečnim, širim i užim prugama živih boja; škotski karo **3.** (*mn*) *vojn.* škotske satnije u britanskoj vojsci

✧ *engl.* ← *srfr.* tiretaine

**tàrtān²** *m* ⟨G tartána⟩ elastična sintetska masa koja se polaže kao gornji sloj atletskih staza, igrališta itd., otporna je prema atmosferilijama i nije skliska // **tàrtānsk|ī** *prid.* koji je od tartana △ *~a staza (tartan-staza) sport* staza za trčanje na koju je nanesen sloj tartana

✧ tvorničko ime proizvoda®

**tartàna** *ž* ⟨G *mn* tartánā⟩ *pov.* **1.** *rib.* povlačna ribarska mreža (18. i 19. st.) slična koči **2.** *pom.* teretni, ribarski i ratni brod, jedrenjak s latinskim jedrima koja su se pri olujnom vjetru zamjenjivala križnima // **tartànela** *ž pom. pov.* manji mletački ribarski brod sličan tartani

✧ *mlet.* tartana ← *tal.*

**tàrtar** *m kulin.* kremasti pikantni umak od majoneze, začina, kapara i vrhnja, prilog ob. mesu ili paniranoj ribi △ *~-biftek*, *v.* tatarski △

✧ *fr.* (sauce) tartare: tartarski (umak), *usp.* tatarski

**Tàrtar** *m mit.* **1.** bezdan vječne tame i njegov bog; bacanje u Tartar je bila najstrašnija moguća kazna (Zeus je Titane bacio u Tartar, ali ih je poslije ipak pustio van, ostao je samo Tifon) **2.** najmračniji dio Hada, katkad izjednačen s Hadom

**tartàrāt** *m* ⟨G tartaráta⟩ *kem.* sol ili ester vinske kiseline (npr. kalijev natrijev tartarat $KNa(C_4H_4O_6)$, Seignetteova sol); srijež, birsa, bersa

✧ *srlat.* Tartarum, *v.* Tartar + -AT

**Tartarin de Tarascon** (*izg.* Tartarȅn d Taraskȍn) *m knjiž.* junak trilogije A. Daudeta, postao simboličnom figurom mitomana, fantasta i hvalisavca

**tartàruga** *ž* ⟨D L -uzi⟩ *reg.* oklop od kornjače kao materijal; kornjačevina

✧ *tal.* tartaruga

**Tartini** (*izg.* Tartȋni), **Giuseppe** (1692–1770), talijanski skladatelj, violinski virtuoz i teoretski pisac koji je doprinio formuliranju principa ornamentacije i harmonije // **Tartȋnijev** *prid.* koji pripada Tartiniju △ *~ **ton** glazb.* ton diferencije; treći ton (na violini)

**tartràzīn** *m* ⟨G tartrazína⟩ *tisk.* umjetno bojilo, narančastocrveni prah, topiv u vodi; upotrebljava se za bojadisanje želatinskih filtera

✧ *grč.* Tártaros: Tartari + *grč.* ázōos: beživotni ≃ A-¹ + ZOO- + -IN, *v.* tartarat

**tàrtuf** (**tartȕf**) *m bot.* rijetka, dragocjena, vrlo aromatična jestiva gljiva (*Tuber*), raste pod zemljom, traže je specijalno za to dresirani psi ili svinje [*loviti ~e* = tragati za tartufima s lovačkim psom]; gomoljača, jelengljiva // **tartùfār** *m* ⟨G tartufára⟩ onaj koji traga za tartufima; **tartùfārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tartufar

✧ *tal.* tartufo

**Tartuffe** (*izg.* Tartȉf) *m* **1.** *knjiž.* junak Molièreove istoimene komedije; iza lažne pobožnosti krije se oličenje himbe, prijetvornosti i licemjerja **2.** (tartif) *pren.* neiskren čovjek; hipokrit, licemjer

**târz** *m anat.* stopalo // **tàrzāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* **1.** koji pripada stopalu [*~ne kosti*; *~na regija*] **2.** koji pripada vezivnoj potki očnoga kapka; **tàrzus** *m anat.* **1.** sedam malih kostiju koje čine dio stopala između prstiju i gležnja; zastoplje **2.** hrskavična osnova očnih kapaka

✧ *nlat.* tarsus: kosti stopala; pločica vezivnog tkiva na očnom kapku ← *grč.* tarsós: stopalo

**tarzàlgija** *ž pat.* bol u tarzalnoj regiji

✧ *v.* tarz + -ALGIJA

**Tàrzan** *m* **1.** *knjiž. film.* popularni lik iz romana američkog pisca Edgara Ricea Burroughsa (1875–1950); Tarzan je sin engleskog plemića, nesretnim slučajem ostavljen kao dijete u afričkoj džungli, gdje ga prihvaća i odgaja čopor gorila uz koje je naučio komunicirati sa životinjama **2.** (tarzan) *pren.* lijepo građen, mišićav muškarac, iznimne gotovo nadljudske tjelesne snage, spretnosti i brzine // **tàrzanskī** *prid.* koji se odnosi na Tarzana △ ***govoriti ~ engleski*** govoriti engleski krajnje jednostavno i neuko, kao Tarzan u filmovima; **tàrzanski** *pril.* kao Tarzan, na način Tarzana

**tarzektòmija** *ž med.* **1.** operativno odstranjenje (ekscizija) jedne ili više kostiju tarzusa (stopala) **2.** ekscizija hrskavične ploče koja čini kostur očnog kapka
✧ *v.* tarz + *v.* ektomija

**tarzoplàstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* operacija kojoj je cilj ispraviti iskrivljenost nogu
✧ *v.* tarz + -PLASTIKA

**tarzoptóza** *ž term.* slabljenje plantarne regije, ob. kod spuštenih stopala
✧ *v.* tarz + *grč.* ptôsis: propadanje

**tàrzus**, *v.* tarz

**tȁs** *m reg.* **1.** plitka metalna zdjelica vage na koju se polaže teret ili uteg; plitica **2.** *pravosl.* metalni tanjurić za prikupljanje priloga u crkvi
✧ *tur.* ← *arap.* ṭās

**taskbar** (*izg.* tàskbar) *m inform.* dio grafičkog sučelja nekog operativnog sustava na kojem su prikazana imena i sličice svih učitanih programa; programski trak, *usp.* trak (4)
✧ *engl.*

**task force** (*izg.* tàsk fôrs) *žarg.* **1.** *vojn.* jedinica na privremenom zadatku **2.** bilo koja skupina ljudi u ostvarenju neke misije
✧ *engl.*

**taslàisati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm (se), *pril. sad.* -išūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** hvaliti se **2.** ponašati se prenaglašeno i usiljeno, praviti se važan; afektirati, prenemagati se
✧ *tur.* taslamak: oholiti se

**tàslak** *m* ⟨N *mn* tàslaci⟩ *reg.* **1.** materijal u neobrađenom stanju (npr. drvo) **2.** grubi plan; nacrt, skica, kroki // **tàslačiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *reg.* grubo tesati
◈ *pr.* (nadimačko): **Tàslak** (250, Metković, sred. Dalmacija, Zagreb)
✧ *tur.*

**Tasman** (*izg.* Tàsman), **Abel Janszoon** (1603?–1659?), najveći nizozemski moreplovac i istraživač, otkrio Tasmaniju, Novi Zeland, Bismarckov arhipelag, otočje Tonga i Fiji, istraživao Indijski ocean i *J* Pacifik // **Tàsmanov** *prid.* koji pripada Tasmanu △ ~ ***ledenjak*** *geogr.* najveći novozelandski ledenjak, dio nacionalnog parka Mount Cook; ~***o more*** *geogr. JZ* dio Tihog oceana

**Tàsmānija** *ž geogr.* otok i savezna država Australije, 67.800 km², 471.000 stan., glavni grad Hobart // **tàsmānsk|ī** (**tàsmānījski**) *prid.* koji se odnosi na Tasmaniju △ ~***i jezik (ili jezici)*** *lingv.* izumrli jezici nepoznate genetske pripadnosti koji su se govorili na Tasmaniji do 19. st.; ~***o (~i) čudovište (vuk)*** *zool.* tobolčar mesožder (*Sarcophilus harrisii*) živio u tasmanijskim jazbinama; prva životinja za koju se pouzdano zna da ju je čovjek u potpunosti istrijebio
✧ prema A. J. Tasmanu, *v.*

**Tasso** (*izg.* Tàso), **Torquato** (1544–1595), najveći pjesnik kasne talijanske renesanse, autor o. 2000 lirskih pjesama (*Rime*) kazališnih tragedija i pastirskih igara, rasprava o epskom pjesništvu i o. 1700 sačuvanih pisama; njegovo glavno djelo *Oslobođeni Jeruzalem*, epski spjev u 20 pjevanja o 1. križarskoj vojni (1099) izvršilo je znatan utjecaj u europskoj književnosti (Gundulićev *Osman*)

**tȁst** *m* ⟨N *mn* tàstovi⟩ ženin otac; punac // **tȁšta** *ž* ⟨G *mn* tâštā⟩ *lokal.* (+ *srp.*) punica, *v.*; **tȁzbina** *ž* ženin rod, ženina djevojačka obitelj njezinu mužu, tastova obitelj zetu
✧ *prasl.* i *stsl.* tьstь (*rus.* test', *češ.* test), *stprus.* tisties

**tàstār** *m* ⟨G tastára⟩ *pov. glazb.* vrsta kompozicije za lutnju, popularna osobito u Italiji (u 16. st.)
✧ *tal.* tastare: pipati, dirati

**tastatúra** *ž inform.* **1.** sustav tipaka kojima se aktiviraju neki strojevi (pisaći, računski, slagarski itd.) **2.** *v.* tipkovnica **3.** klavijatura (na harmonici, klaviru i sl.) // **tastàtūrnī** *prid.* koji pripada, koji čini tastaturu, koji je dio tastature; tipkovnički; **tȁster** *m* (+ *potenc.*) dio sprave, uređaja itd. koji se aktivira pritiskivanjem i otpuštanjem; tipka
✧ *njem.* Tastatur ← *tal.* tastiera

**tȁš** *m* ⟨N *mn* tàševi⟩ **1.** kamen, ob. u imenima lokaliteta na području Osmanskog Carstva [~ *majdan*; *bešik* ~] **2.** *reg.* pločica u igri domi-

na // **tàščija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji obrađuje kamen; kamenar, klesar

✧ *tur.* taş ← *arap.* ṭāṣ

**tàšel** *m reg.* **1.** tufer **2.** zakrpa na odjeći [*staviti ~; prišiti ~*] // **tašèlati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* tàšelān⟩ **1.** *razg.* zalijepiti kome tufer [*~ koga*; *~ komu*] **2.** staviti, prišiti zakrpu

✧ *tal.* tassello

**tàši-làma** *m rel. pol.* tibetski monah i duhovni vođa, drugi u hijerarhiji poslije dalaj-lame

✧ prema samostanu Taši Lumpo gdje je taj lama svećenik

**tašȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ *lik.* **1.** poentilistička slikarska tehnika kojoj je osnovni element izraza boja u obliku mrlje nanesene na platno **2.** poč. 1950-ih smjer u modernom slikarstvu Europe; boja se nanosi na platno izravno iz tube kapanjem, prskanjem i tapkanjem u obliku mrlja, packi i pruga; istovremen s enformelom i apstraktnim ekspresionizmom // **tàšist** (**tašȉst**) *m* onaj koji stvara u duhu tašizma; **tàšistica** (**tàšistkinja**) *ž, v.* tašist; **tašȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na tašizam i tašiste

✧ *fr.* tachisme ≃ tache: točka, mrlja

**tàška** (**tàšna**) *ž* ⟨D L tàšci/-i, G *mn* tàšākā/-ī⟩ *reg.* **1.** ženska torbica, borša **2.** torba u kojoj se nose spisi i sl.; aktovka, spisnica // **tàšci** *m mn* ⟨G *mn* tàšākā⟩ *reg. kulin.* slastica, tjestenina u koju se stavlja nadjev; »džepići«; **tàšnār** *m* ⟨G tašnára⟩ *reg.* onaj koji izrađuje taške i ostale predmete od kože; **tàšnārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tašnar

✧ *njem.* Tasche: torba, džep

**Tàškent** *m* glavni grad Uzbekistana, 2.119.900 stan.

**tašlȉhān** *m* ⟨G tašlihána⟩ *reg.* **1.** kameni han **2.** (Tašlihan) *pov.* konačište i dio grada u starom Sarajevu

✧ *tur.* taslıhan: kameni han ≃ *v.* taš + *v.* han

**tašmàjdan** *m* ⟨G tašmajdána⟩ mjesto gdje se vadi kamen za dalju obradu; kamenolom, kamenik, kâra

✧ *tur.* ta madeni ≃ *v.* taš + *v.* majdan

**tàšna** *ž, v.* taška

**tàšngēld** *m reg.* novac za sitne svakodnevne troškove jedne osobe; džeparac

✧ *njem.* Taschengeld

**tȁšt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je osjetljiv na svoju veličinu, zasluge i sl.; sujetan, sebeljubiv **2.** *rij.* isprazan, bezvrijedan, uzaludan [*~a slava*] △ ***na ~e (nàtašte)*** na prazan želudac [*uzeti lijek na ~e*] // **taštìn|a** *ž* osobina onoga koji je tašt [*povrijeđena ~a*; *udovoljavati ~i*]; sujeta; **tȁšto** *pril.* **1.** sebeljubivo **2.** isprazno; sujetno

✧ *prasl.* *tъščь: prazan (*stsl.* tъštь, *rus.* tóšč-ij, *stčeš.* tšti), *lit.* tuščias: prazan ← *ie.* *tusk- (*skr.* tuccha-)

**tȁšta**, *v.* tast

**tȁt** *m* ⟨N *mn* -i/tàtovi⟩ kradljivac, lupež, lopov // **tȁtbina** (**tȁdbina**) *ž arh.* **1.** krađa, neovlašteno prisvajanje tuđe imovine **2.** *lov.* lovokrađa, neovlašteno iznošenje divljači iz lovišta, krivolov; **tȁtica**[1] *ž, v.* tat; **tȁtskī** *prid.* koji se odnosi na tata; **tȁtski** *pril.* kao tat, na način tatova

✧ *prasl.* i *stsl.* tatь (*slov.* tat, *rus. dijal.* tat') ≃ *v.* tajiti

**tȁta** *m* ⟨V tȁta, G *mn* tâtā⟩ *fam. hip.* od otac // **tȁtica**[2] *m* ⟨N *mn* -e⟩ *hip.* od tata; **tȁtin** *prid.* koji pripada tati [*~ sin*]

♦ *pr.* (nadimačko): **Tátić** (290, Zagreb, Primorje, Našice, Virovitica, *v.* i tat, Tatomir)

✧ *prasl.* *tata (*rus.* táta, *polj.* tata) ≃ *grč.* átta (riječ dječjeg jezika)

**tȁta-mȁta** *m žarg.* onaj koji što zna napraviti vrhunski [*biti ~ u svojem poslu*]; majstor, stručnjak

**tatàmi** *m* ⟨G -ja⟩ *sport* strunjača, podloga za istočnjačke borilačke sportove (judo, karate, itd.); originalna od rižine slame, danas od gume, sintetike i sl.

✧ *jap.*

**tatarȁta** (način pisanja uz: ta-ta-ra-ta i sl.) izgovor i konvencija pisanja za prodoran i metalan zvuk vojničke trube

✧ *onom.*

**Tàtarin** *m* (**Tàtārka** *ž*) ⟨N *mn* Tàtari⟩ *etn.* pripadnik turkijskog naroda nastanjen uglavnom u Rusiji (o. 5,6 mil. stan.); doselili na taj prostor u 13. st. (s Mongolima) // **tȁtarin** (**tȁtar**) *m* ⟨N *mn* tȁtari⟩ **1.** *pov.* član tatar-agine konjičke pratnje u Osmanskom Carstvu **2.** *pren.* onaj koji je žestok i nasilan **3.** carski poštonoša u Osmanskom Carstvu (jer su na brzim konjima raznosili carsku poštu iz Carigrada); **tȁtarskī** *prid.* koji se odnosi na Tatare △ ***~ biftek*** *kulin.* oštro začinjeni namaz od sirovog kosanog junećeg bifteka; ***~ jezik*** *lingv.* pripada turkijskoj porodici jezika; njime govori do 6,5 mil. Tatara u Tatarstanu i okolnim područjima

♦ *pr.* (prema zanimanju i etnonimska):

**Tàtar** (Zagreb, Jastrebarsko, Osijek, Rijeka), **Tàtaragić** (Zagreb, Donja Stubica), **Tatárević** (Sisak, Zagreb, Koprivnica, Vukovar), **Tàtarin** (Baranja, *I* Slavonija), **Tàtarko** (Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Tatárović** (Bjelovar, sred. Dalmacija, Đakovo) ◊ *top.* (naselje): **Tàtar Vârōš** (Slunj, 262 stan.)
✧ *tur.* Tatar ← *perz.* Tātār: Tatar

**Tate Gallery** (*izg.* Têit Gèleri) galerija u Londonu, jedna od najvećih na svijetu, osnovao je 1897. industrijalac Henry Tate

**tathagata** (*izg.* tatagàta) *ž rel.* jedan od deset naslova Buddhe
✧ *skr.*, *pali* tathāgata: koji je tako došao (kao što je i Buddha došao)

**Tati** (*izg.* Tatî), **Jacques** (1908–1982), francuski filmski režiser, scenarist i glumac, autor filmova u kojima je stiliziranom manirom nijeme komedije ismijao robovanje tehničkim dostignućima suvremene civilizacije (*Odmor gospodina Hulota*, *Moj ujak*, *Play time*)

**Tàtjana** ž. os. ime; isto: **Tàjana**; *hip.*: **Tànja**
✧ *rus.* Tatjana ← *grč.* Tatiána

**tàtli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je sladak, ukusan // **tàtlija** *ž kulin. reg.* slatko jelo od brašna, maslaca, kisela mlijeka, jaja i šećera; slatka pita
✧ *tur.* tatlı

**Tàtljin, Vladimir Jefgrafovič** (1885–1953), ruski slikar, scenograf i kipar; osnivač konstruktivizma; 1913–1914. stvara prve prostorne konstrukcije geometrijske apstrakcije, a 1915. tzv. kutne reljefe; anticipirao u mnogočemu suvremenu skulptorsku praksu i prostorne konstrukcije

**Tàtomīr** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Tàtimīr**; *hip.*: **Tášo**, **Táto** ◊ *pr.*: **Tášić** (Zaprešić, Zagreb, Pula, *v.* i Atanasij, Tadija), **Tàtišić** (Sisak, Petrinja), **Tàtković** (Pula, Korčula), **Tàtomir** (110, Knin, Drniš, Osijek), **Tatomírović** (Vukovar, Nova Gradiška, Osijek)

**tatoo** (*izg.* tatû) *m* **1.** znak, naziv ili slika nanesena trajno ili privremeno na ljudsku kožu ubadanjem ili urezivanjem, *usp.* tetovaža **2.** *meton.* radionica gdje se izrađuju tetovaže
✧ *engl.*

**Tàtre** *ž mn geogr.* šumoviti planinski masiv u *Z* Karpatima [*Visoke* ~; *Niske* ~] // **tàtranskī** *prid.* koji se odnosi na Tatre [~ *vrh*]

**tatuáža** *ž*, *v.* tetovaža

**tàtula** *ž bot.*, *v.* kužnjak

**Tatum** (*izg.* Têitam), **Edward Lawrie** (1909–1975), američki biolog i genetičar; Nobelova nagrada za medicinu 1958.

**tàtva** (**tàttva**) *ž fil.* **1.** realnost, realitet, stvarnost, zbilja **2.** u džainizmu naziv za 7 osnovnih istina o životu i svijetu (duša, neduša, priliv karmičke tvari, vezanje za egzistenciju koje proistječe iz karmičke djelatnosti, odvraćanje od svjetovnog interesa, dokončanje, oslobođenje od pojavne egzistencije)
✧ *skr.*: takvost, bit, suština

**tàu** *m* **1.** *lingv.* devetnaesto slovo grčkog alfabeta **2.** *pov.* u grčkom sustavu bilježenja brojeva oznaka za 300
✧ *grč.* taû

**tàubek** *m reg. razg.* golub [*kak* ~*a dva*, *reg.* zaljubljeni par, »kao dva goluba«] // **tàubica** *ž*, *v.* taubek
✧ *njem.* Taube

**taumàtrop** *m* kartonska ploča koja sa svake strane sadrži po jedan crtež; kada se pomoću vrpce ploča okreće, gledatelju se čini da vidi jedan crtež s elementima obaju
✧ *konstr.* thaumatrope ≃ *grč.* thaûma: čudo + -TROP imenovao izumitelj, liječnik J. A. Paris, 1825.

**taumatùrgija** *ž* **1.** opsjenarstvo, obmane, varanje **2.** priče o čudesima svetaca i Božjih ugodnika // **taumàturg** *m* ⟨N *mn* -rzi⟩ onaj koji čini ili koji se pravi da čini čuda; čudotvorac
✧ *grč.* thaumatourgía ≃ thaûma: čudo + érgon: djelo

**taurobòlija** *ž pov. rel.* obred žrtvovanja u kultu Mitre i Kibele, pri kojem se svećenik i vjernici škrope krvlju zaklanog bika
✧ *lat.* taurobolium ← *grč.* taurobólion ≃ taûros: bik + bólos: bacanje

**tauromàhija** *ž* različite vrste borbi s bikovima
✧ *grč.* tauromakhía ≃ taûros: bik + mákhē: borba

**taušírānje** *sr* tehnika umetanja žice od srebra, zlata, rjeđe bakra i mesinga ili tankog metalnog lima, u željeznu, čeličnu ili brončanu osnovu, ob. primjenjivana pri ukrašavanju oružja; kovinska intarzija
✧ *njem.* Tauschieren

**Taut** (*izg.* Tàut), **Bruno** (1880–1938), njemački moderni arhitekt i urbanist; prvi primijenio staklo kao novi građevni materijal (staklene kocke) za stambene zgrade i vile (nadimak Glass) u okviru funkcionalizma i internacionalnog stila 1930-ih; 1933. emigrirao u Japan

**tautacìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *retor.* stilski loše nagomilavanje istih glasova
✧ *njem.* Tautismus ≃ TAUT(O)- + -IZAM (analogijom prema jotacizam)

**TAUTO-** kao prvi dio riječi označava da je ono što je drugim dijelom iskazano isto, identično [*tautologija*]
✧ *grč.* tautó ← tò autó: isto

**tautògram** *m knjiž.* stih u kojemu sve riječi počinju istim slovom
✧ TAUTO- + -GRAM

**tàutokrōn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pada u isto vrijeme kad i drugi; istovremen, istodoban
✧ TAUTO- + -KRON

**tautològija** *ž* **1.** *retor.* stilska figura u kojoj se, radi isticanja, jedna za drugom nižu riječi istog ili vrlo sličnog značenja [*i lijepa i zgodna*] **2.** preobilje u izražavanju koje nalazi opravdanje u prirodi jezika [*kiša kiši*; *stara baba*; *vući za sobom*; *prekriven odozgo*] **3. a.** izjava koja je uvijek istinita jer uključuje sve logičke mogućnosti, označavanje istoga istim **b.** *log.* logička formula koja je istinita bez obzira na to koje vrijednosti istinitosti dobivaju varijable u toj formuli △ ***nepotpuna*** ~ ponavljanje riječi kod kojih je nastala razlika u značenju [*pokušaj atentata:* atentat = pokušaj] // **tautològičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji sadrži tautologiju, koji je tautologija; **tautològičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tautologično; **tautòloškī** (**tautològījskī**) *prid.* koji se odnosi na tautologiju, koji je tautologija
✧ *lat.* tautologia ← *grč.* tautología ≃ TAUTO- + -LOGIJA

**tautomèrija** *ž kem.* istodobno postojanje dvaju izomera istog spoja koji su u stabilnoj međusobnoj vezi, ali imaju različita kemijska svojstva // **tàutomēran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** *kem.* koji je stabilan u više oblika (o nekoj tvari) **2.** *anat.* koji se u cijelosti nalazi na istoj strani tijela (o organu i sl.) △ ~ ***neuron*** *anat.* neuron koji stvara veze sa stanicama na različitim visinama, ali uvijek na istoj strani kičmene moždine
✧ TAUTO- + -MERIJA

**tautosilàbičkī** *prid. gram.* koji pripada istom slogu, *opr.* heterosilabički
✧ TAUTO- + *v.* silaba, silabički

**tâv** *m* **1.** *lingv.* dvadeset i drugo (zadnje) slovo hebrejskog alfabeta **2.** *pov.* u hebrejskom obilježavanju oznaka za broj 400
✧ *hebr.* tāw: znak, oznaka

**táva** *ž* ⟨G *mn* távā⟩ **1.** kuhinjska posuda u kojoj se prže jela i začini; tiganj, prosulja, prsura, prženica **2.** *pren.* onaj koji je tvrde glave, koji slabo shvaća
✧ *tur.* ← *perz.* tābe

**tàvāf** *m* ⟨G taváfa⟩ *isl.* obilazak hadžije oko Ćabe
✧ *tur.* ← *arap.* ṭawwāf

**tàvaj|a** *ž reg.* stolnjak [*prostrijeti ~u*] // **tavàjōl** *m* ⟨G tavajóla⟩ *reg.* salveta, ubrus
✧ *tal.* tovaglia

**tàvan** *m* **1.** potkrovlje **2.** *reg.* **a.** strop **b.** kat **c.** pod, daske na podu **3.** *pren. razg.* gornja granica čega // **tavànčić** *m dem.* od tavan; **tavànica** *ž* **1.** stropna greda **2.** tavan; **tavàničnī** *prid.* koji se odnosi na tavanicu; **tàvanskī** *prid.* koji je dio tavana [~ *stan*]
✧ *tur.*

**Tàvčār** **1. Alois** (1895–1979), hrv.-slov. genetičar **2. Ivan** (1851–1923), slov. književnik i političar, poetski realizam u novelama *Cvijeće u jeseni*, monumentalna epska slika seoskog života u romanu *Visoška kronika*

**Tàvelić, Nikola** (1340–1391), franjevac, prvi kanonizirani hrv. svetac (1970); kao misionar u Jeruzalemu propovijedao Saracenima, utamničen, osuđen na smrt, umro mučeničkom smrću na lomači

**tàvērna** *ž reg.* ugostiteljsko mjesto gdje se sjedi i služe ob. hladna mediteranska jela (pršut, sir) // **tàvērnskī** *prid.* koji se odnosi na tavernu i taverne
✧ *tal.* ← *lat.* taberna

**tàvērnik** (**tòvārnik**) *m* ⟨V -iče, N *mn* -ici⟩ *pov.* **1.** ugarsko-hrv. barun, visoki državni službenik nadležan za poslove kraljevih prihoda i financija **2.** vrhovni sudac za najvažnije gradove // **tavernìkālnī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***sud*** sud kojem predsjeda tavernik
✧ *srlat.* tavernicus

**tàvla** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* **1.** plosnat i širok dug komad drveta, dobiven piljenjem trupca; daska **2.** vrsta igre s kockama i na dasci s označenim poljima i kućama **3.** stol
✧ *tur.* ← *tal.* tavola ← *lat.* tabula

**tàvli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji je vlažan [~ *papir*; ~ *duhan*] **2.** koji je usijan; razbijeljen, užaren [~ *željezo*] **3.** koji je debeo; utovljen [~ *životinja*] **4.** koji je sjajan; uglačan [~ *tkanina*] // **tavlàisati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -išēm, *pril. sad.* -išūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** pripremati metal zagrijavanjem za lakšu obradu **2.** vlažiti duhan prije rezanja **3.** vlažiti tkaninu da bi se pri glačanju lakše uklonili

nabori; **tàvlija** *ž reg.* tanko vlakno dobiveno odmatanjem čahura dudova svilca; vrsta svile, sjajna svila
✧ *tur.* tavlı: sjajan ← tav: toplota, vlaga, sjaj ≃ tavlamak: pripremiti za obradu

**tavòlīn** *m* ⟨G tavolína⟩ *reg.* nizak stolić (ob. za čaj i sl.)
✧ *tal.* tavolino

**távoriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ živjeti oskudno, zlopatiti se, sastavljati kraj s krajem
✧ *ekspr.*

**tax-free** (*izg.* tȅks-frī) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji je oslobođen poreza na promet [~ *zona*], *usp.* duty free
✧ *engl.* ← tax-exempt imports

**taxi** *m*, *v.* taksi

**tayacien**, *v.* tajasjen

**Taylor** (*izg.* Tèjlor) **1. Brook** (1685–1731), engleski matematičar, učenik I. Newtona, *usp.* Taylorova formula, *v.* Taylorov △ **2. Elizabeth** (1932), američka filmska glumica, popularna već kao dijete (*Lesi se vraća kući*, 1943) i odonda daljnjih 50 godina po brojnim likovima ljepotica te povijesnih i karakternih uloga **3. Winslow Frederick** (1856–1915), američki inženjer, tvorac koncepcije znanstvene organizacije rada (*scientific management*) s velikim utjecajem na racionalizaciju industrijske proizvodnje i teoriju u naprednijim industrijskim zemljama na prelazu stoljeća **4. Zachary** (1784–1850), američki general, pobjednički zapovjednik u Meksičkom ratu (1846–1848), predsjednik SAD 1849–1850. // **Taylorov** (*izg.* Tèjlorov) *prid.* koji pripada Tayloru △ ~***a formula*** *mat.* formula koju je izveo B. Taylor, a koja funkcije iz određene klase prikazuje kao red potencija

**tȁzbina**, *v.* tast

**táze** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji je svjež, pečen, vruć [~ *kruh*; ~ *pogača*; ~ *pečenje*; ~ *burek*] **2.** koji je vrlo mlad(a) // **tazèluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** svježina **2.** nevinost
✧ *tur.* ← *perz.* tāze

**tážiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tâžīm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ zadovoljavati (glad, žeđ, želju), toliti, gasiti [~ *glad*]
✧ ? unakrštanjem ≃ *v.* toliti + *v.* blag, blažiti

**Tb** *kem.* simbol za element terbij

**TBC** (*izg.* tebecê) *krat. pat.* tuberkuloza
✧ *engl.* tuberculosis

**Tbìlisi (Tiflis)** *pov. m* glavni grad Gruzije, 1.279.000 stan.

**Tc** *kem.* simbol za element tehnecij

**TCP/IP** *krat. int.* skup mrežnih protokola na kojima se temelji internet (HTTP, FTP, NNTP i dr.)
✧ *engl.* Transmission Control Protocol/Internet Protocol

**te** *vezn.* **1.** između sastavnih rečenica ukazuje na **a.** uzročno-posljedičnu vezu onoga što je u njima izloženo; pa [*bacila se na pobožnost,* ~ *su je smatrali sveticom*] **b.** jednosmjerna značenja; pa, i [*radovala se što je nestalo bojazni* ~ *što ju je zaokupilo ugodno čuvstvo bezbrige*] **2. a.** (ob. ponovljeno) u pričanju, za nabrajanje (najčešće uz naglašeno gomilanje) [*u naslovima sve veća slova,* ~ *neki upitnici,* ~ *uskličnici*] **b.** za vezivanje istih ili sličnih riječi koje se ponavljaju, kad se ističe intenzitet ili trajnost radnje ili neka druga okolnost; pa [*nema* ~ *nema*] **3.** umjesto posljednjeg veznika i ili umjesto posljednje cjeline u nabrajanju [*postrojenje i uređaji* ~ *alati*; *postrojenja i uređaji* ~ *alati i strojevi*] **4.** *razg. knjiš.* u vezi s česticom li, za pojačavanje iskaza [*nevaljalče,* ~ *li nevaljalče*] **5.** *rij. knjiš.* (u vezi ~ *ne*) što ne [*Daumier žaljaše* ~ *ne dospijeva ilustrirati Aristofana*] **6.** *knjiš.* a da [*nema čovjeka začaranog teatrom* ~ *nije maštao o svečanom trenutku svog prvog nastupa na sceni*]
✧ *prasl.* i *stsl.* te (*slov.* i *polj. dijal.* te)

**tê** *m fil.* prema taoističkom nauku vrlina taoa da se očituje u životu i djelatnosti bića kao unutarnja zakonitost i harmonija svemira
✧ *kin.* té, dé

**Te** *kem.* simbol za element telur

**TE** *krat.* termoelektrana

**tèa** *ž* ⟨G tèe, G *mn* téā⟩, *v.* čajevac
✧ *kin. dijal.* t'e ← *kin.* cha, *usp.* čaj

**Tèa** ž. os. ime, *hip.* od *v.* Dorotea, Teodora

**team**, *v.* tim[2]

**teamwork** (*izg.* tīmvōrk) *m* **1.** *sport* suradnja sportske momčadi, skupna igra, zalaganje svih igrača podjednako **2.** obavljanje radnih zadataka udruženim snagama i koordinirano; timski, momčadski rad
✧ *engl.*

**teantropològija** *ž kršć.* antropologija uspostavljena na Bogočovjeku Kristu, a ne na čovjeku; kad je Krist očovječenjem postao Bogočovjek, ostvaruje ideal da svaki čovjek postane Bogočovjek
✧ *grč.* theós: bog + *v.* antropologija

**teátar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ **1.** *kazal.* **a.** kazališna umjetnost **b.** zgrada ili prirodna pozornica gdje se izvode predstave scenskih djela; kazalište **2.** *knjiž.* dramski opus nekog pisca **3.** *pren. iron.* pravljenje predstave (o ponašanju osoba); pretvaranje, izigravanje, glumatanje [*praviti, izvoditi* ~] △ ***Teatar &TD*** neovisno umjetničko kazalište osnovano u sklopu Studentskog centra u Zagrebu 1962, prikazuje uglavnom avangardni i provokativni repertoar, otvoren za tekstove i autore spram kojih su druga kazališta rezervirana; ***Teatar u gostima*** neovisna zagrebačka glumačka družina osnovana 1974. pod umjetničkim vodstvom Relje Bašića; stil i repertoar temelji se na hitovima angloameričkog područja te na domaćim i europskim komedijama // **teátarskī** *prid.* koji se odnosi na teatar; kazališni [~ *život je intenzivan*]; **tȅatrālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je pretjeran u gestama, kao u teatru; neprirodan, namješten, s pozom; **teatràlije** *ž pl. tantum* sve što se odnosi na kazalište; kazališne stvari; **teatràlika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *knjiš. zast.* skup znanja o kazalištu i kazališnoj umjetnosti; **teatralìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *m psih.* obilježje ponašanja neke osobe koja se u nazočnosti trećih pretvara u junaka iz teatarskih djela, oponašajući njegove geste i riječi; **tȅatrālno** *pril.* na teatralan način; s teatralnošću; **teatrálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je teatralno ili osobina onoga koji je teatralan
✧ *lat.* theatrum ← *grč.* théatron: gledalište ≃ theâsthai: gledati

**teatínac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ *kat.* član samostanskog reda, osnovanog 1524. s ciljem borbe protiv protestantizma i skrbi za ranjenike i bolesnike; ženska grana reda osnovana 1583 // **teatínka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* teatinac
✧ *nlat.* Theatenus, koji je iz Chietia, talijanskog mjesta gdje je jedan od osnivača upravljao biskupijom

**teatróbus** *m* autobus s malim dječjim kazalištem
✧ *v.* teatar + -BUS

**teatrològija** *ž* proučavanje kazališne umjetnosti i povijesti kazališta // **teatròlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi teatrologijom, stručnjak za teatrologiju; **teatrològica** *ž*, *v.* teatrolog; **teatrològījskī** *prid.* koji se odnosi na teatrologiju [~ *praktikum*]; teatrološki; **teatròlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na teatrologe i teatrologiju [~*o društvo*]; **teatròlōški** *pril.* kao teatrolog, na način teatrologa
✧ *v.* teatar + -LOGIJA

**teatrotéka** *ž* ⟨D L -éci⟩ zbirka snimljenih kazališnih predstava
✧ *v.* teatar + -TEKA

**Têba** *ž* **1.** drevni grad u Gornjem Egiptu, na Nilu blizu Luxora, faraonska rezidencija i vjersko središte, a poslije i glavni grad Egipta; bogato arheološko nalazište s hramovima i kraljevskim grobnicama **2.** grad u antičkoj Grčkoj, u Beociji, koji je 371. pr. Kr. u ratu pobijedio Spartu, dotad vojnički najjači grad-državu stare Grčke; u bici kod Heroneje 338. pr. Kr. makedonski osvajač Filip II pobjeđuje grčku vojsku koju predvodi Teba, osvaja Tebu, pokorava cijelu Grčku i to je kraj grčke slobode u starome vijeku // **Tebánac** *m* (**Tèbānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Tebánci⟩ stanovnik Tebe; **tèbānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na stare gradove Tebu (u Egiptu) i Tebu (u grčkoj Beociji) [~*i hram*] △ ~***a hegemonija*** *pov.* razdoblje prevlasti Tebe u Grčkoj (371–362. pr. Kr.)

**tebèšīr** *m* ⟨G tebešíra⟩ *reg.* školska kreda, krojačka kreda
✧ *tur.* tebeir ← *perz.* tebāšir

**tebeth** *m*, *v.* tevet

**tȅbi**, *v.* tî

**technicolor** (*izg.* tehnikòlōr) *m film.* **1.** specijalna tehnika snimanja u boji na vrpci sa 3 sloja, od kojih je svaki osjetljiv na jednu od 3 temeljne boje **2.** *razg.* film u boji
✧ *engl.*, tvorničko ime proizvoda®

**techno** (*izg.* tȅhno) *m glazb.* žanr popularne plesne glazbe utemeljen 1980-ih na elektronskoj glazbi Detroita, electro-funku i krautrocku; grana se na brojne podžanrove, postaje najznačajniji glazbeni fenomen 1990-ih
✧ *engl.* ≃ TEHNO-

**techno-gym** (*izg.* tȅhnodžim) *m* vrsta moderne sprave za vježbanje
✧ *engl.* ≃ TEHNO- + *grč.* gymnásion: vježbanje

**technotype** (*izg.* tȅhnotajp) *m tipogr.* pismo iz skupine Egyptienne
✧ *engl.* ≃ TEHNO- + -TIP

**tȅčāj** *m* ⟨N *mn* -i/-ajevi⟩ **1.** kraća obuka za stjecanje osnovnih znanja iz teorije i prakse pojedinih znanosti ili zanimanja; kurs [*jezični* ~; *polaziti* ~; *upisati se na* ~] **2.** *zast.* stupanj u školovanju **a.** razred, godište, godina **b.** polugodište, semestar **3.** razdoblje u izlaženju

časopisa i drugih publikacija; serija (po godinama) **4.** dnevni odnos vrijednosti različitih valuta [~ *dolara*]; kurs, tečajnica **5. a.** dnevna burzovna cijena vrijednosnih papira i razne robe; kurs **b.** upotreba, optjecaj (novca) // **tečájac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G tèčājācā⟩ polaznik tečaja; **tȅčājem** *pril.* u toku, tokom, u tijeku, tijekom [~ *godine*]; **tèčājka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tečajac; **tȅčājn|ī** *prid.* koji se odnosi na tečaj △ ***niži (viši) ~i ispit*** mala (velika) matura; ~***a lista***, *usp.* tečajnica (2b); **tȅčājnica** *ž ekon.* **1.** lista tečajeva vrijednosnih papira na organiziranim tržištima **2. a.** *v.* tečaj (4) **b.** lista na kojoj su ispisani kupovni, prodajni i dr. valutni odnosi

✧ *v.* teći (*kalk.* prema *lat.* cursus)

**tȅčnōst**[1], *v.* teći

**tȅčnōst**[2], *v.* têk

**tȅć|a** *ž* ⟨G *mn* têćā⟩ *reg.* metalna niska kuhinjska posuda, zdjela u kojoj se kuha (po visini različita od lonca); šerpa, rajngla

✧ *mlet.* techia

**tȅći** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*1. l. jd*) tèčēm, (*3. l. mn*) tèkū, *impf.* tècijāh/tèčāh, *imp.* tèci, *prid. rad.* tèkao, *pril. sad.* tèkūći, *gl. im.* tèčēnje⟩ **1. a.** neprekidno se kretati od izvora prema ušću (o rijeci, potoku) **b.** kretati se poput tekućine, kao tekućina **2.** obilno padati (o kiši), lijevati, liti; slijevati se (o suzama i znoju) **3.** *pren.* **a.** neprekidno i nezadrživo prolaziti, nastavljati se, protjecati (o vremenu, životu) **b.** odmicati od početka prema kraju, biti u toku (vremenski); trajati, održavati se kroz neko vrijeme **4.** ići glatko, bez zastoja, bez zapinjanja, nastavljati se jedno za drugim; nizati se, trajati **5.** *pren.* pristizati redovno (prihod) **6.** stjecati // **tȅčan**[1] *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** *v.* tekući (o agregatnom stanju) **2.** koji teče, ide glatko, bez teškoća, bez zastoja i neujednačenosti (o stilu, govoru i sl.) **3.** *v.* têk, tȅčan[2]; **tèčēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* teći **2.** stjecanje; **tèčevin|a** *ž* **1. a.** tečenje (2) **b.** zarađena, stečena imovina; stečevina, stanje, imanje **2.** *arh.* tekovina, *v.*; **tečèvnīk** *m* ⟨G tečevníka, N *mn* tečevníci⟩ onaj koji je što zaradio, dobio; stjecatelj; **tȅčnōst**[1] *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *v.* têk, tȅčnōst[2] **2.** (*srp.*) tekućina, *v.*; **tȅklič** (**tȅklić**) *m* glasnik, glasonoša; **tèkovina** *ž* opće dobro postignuto ustrajnim naporima i radom u korist društva [*civilizacijska* ~]; dostignuće, stečevina; **tèkūć|ī** *prid.* **1.** koji teče (o tekućini) **2.** koji sada teče, koji se sada događa; sadašnji, suvremeni, koji se sada rješava ili zbiva [~*i događaji*]; svakodnevni, redovni △ ~***a vrpca*** neprekidno prebacivanje materijala ili predmeta izrade, koji se prenose od radnika do radnika da bi svaki obavio svoj dio radnog procesa; ~***e gorivo*** gorivo u obliku tekućine; ~***i kristali*** stanje tvari koje je između tekućeg i čvrstog oblika [*prirodni kristali*; *sintetički kristali*]; ~***i račun*** račun uzajamnog dugovanja i potraživanja između dviju osoba ili dviju ustanova (ob. između banke i komitenta); **tekùćica** *ž* voda koja teče, tekuća voda u prirodi (potok, rijeka), *opr.* stajaćica; **tekùćina** *ž* tvar u tekućem stanju; **tèkūćnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *fon. neol.* tekući suglasnik (l, r) koji je po zvučnosti blizak samoglasniku; likvida

◈ *pr.* (nadimačka i prema zanimanju): **Tècilazić** (Split, Dubrovnik), **Tȅklič** (Kaštela, Varaždin), **Tȅklić** (300, Solin, sred. Dalmacija, Bjelovar, Osijek) ◇ *hidronim.*: **Tȅčalj** (pritok Kašine kod Zagreba), **Tȍčak** (ob. vrela i manji potoci, čest toponim po Lici, Slavoniji, Dalmaciji i Banovini), **Potȍčilo** (Gorski kotar), **Tȍčala** (Lastovo), **Tȍčilo** (Lika, Gorski kotar, Kornati, Kaštela, Brač), **Tȍčinjāk** (Brač) te složena imena tipa: **Kȍšćićin tȍčak** (vrelo, Knin), **Stùdenī tȍčak** (Slatina i sl.); ◇ *top.* (naselja): **Tȍčak** (Slunj, 147 stan.), **Tȍčak Perjàsičkī** (Duga Resa, 37 stan.), **Točìonīk** (Dubrovnik, 43 stan.)

✧ *prasl.* *tetji (*stsl.* tešti, *rus.* teč', *polj.* ciec), *lit.* tekėti ← *ie.* *tekʷ-: teći, trčati (*skr.* takti: trči, *stir.* techid)

**Te Deum** (*izg.* Tê Dèum) stari kršćanski himan (5. st.), u kršćanskom bogoslužju pjeva se kao zahvalnica nakon obreda u svečanim prigodama

✧ *lat.* Te Deum laudamus: Tebe Boga hvalimo

**tȅdibēr** *m* **1.** *razg.* medo, dječja igračka **2.** vrlo čupava vunena tkanina s dugim površinskim nitima, slična medvjeđem krznu

✧ *amer.engl.* teddy bear (prema Theodoreu Rooseveltu, zvanom Teddy, za koga kažu da je pri lovu spasio mladunče medvjeda)

**tèdžvīd** *m* ⟨G tedžvída⟩ *isl.* fonetska i melodijska pravila za ispravno učenje *Kur'ana*

✧ *tur.* tecvid, tecvit ← *arap.* tağwid

**tèđel** (**tègelj**) *m reg.* **1.** sitan šav, sitno proŝivanje **2.** *etnol.* vez na platnu lančanim bodom [*stambolski* ~] // **tèđeliti** (**tegèljati**) (što)

*nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (-ām), *pril. sad.* -lēći⟩ *reg.* **1.** sitno šiti, prošivati **2.** vesti lančanim bodom; **tegèltija** *ž reg.* mekana deka koja se stavlja na konja ispod sedla

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tegèltija** (Osijek, Knin)

✧ *tur.* teyel

**tee** (*izg.* tī) *m sport* u golfu hrpica pijeska ili naprava od gume na koju se stavlja lopta za početni položaj

✧ *engl.*

**teen** (*izg.* tîn) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji se odnosi na životnu dob između 13 i 19 godina i na osobine te dobi [~ *idol*; ~ *zvijezda*]

✧ *engl.*

**teenager**, *v.* tinejdžer

**tefèrič** *m* **1.** *reg.* zabava i gozba u prirodi, izlet u prirodu s čašćenjem **2.** mjesto u prirodi odakle se pruža lijep pogled; vidikovac

✧ *tur.* teferrüc ← *arap.* täfärruğ

**tèfigram** *m meteor.* termodinamički dijagram za grafičko određivanje meteoroloških veličina u procesima u zraku, osnovne veličine su temperatura (T) i logaritam potencijalne temperature (Θ)

✧ *konstr.*, *v.* temperatura + *v.* fi + -GRAM

**tefilìn** *m pl. tantum rel. jud.* obredno remenje i dvije male kožne kutije koje ortodoksni Židovi stavljaju na čelo i lijevu ruku za vrijeme nekih molitvi; u kutijama su 4 odlomka iz *Tore*

✧ *hebr.* tĕphillīn: molitveni predmeti

**tèflōn** *m* ⟨G teflóna⟩ *kem.* trgovački naziv za umjetnu smolu dobivenu polimerizacijom tetrafluoretena; otporan prema djelovanju svih kiselina, postojan na visokim temperaturama; upotrebljava se kao obloga za posuđe i u kirurškoj medicini; politetrafluoreten // **tèflōnka** *ž* ⟨D L -ī⟩ *razg.* tava koja je iznutra obložena teflonom; **tèflōnskī** *prid.* koji se odnosi na telefon

✧ tvorničko ime proizvoda®

**tèfsīr** *m* ⟨G tefsíra⟩ *isl.* **1.** komentar *Kur'ana* **2.** znanost o tumačenju *Kur'ana*

✧ *tur.* ← *arap.* täfsir

**tȅfter** (**dȅfter**) *m reg.* **1.** bilježnica, registar, protokol **2.** računska knjiga; trgovačka knjiga potraživanja i dugovanja **3.** (*mn*) *pov.* fiskalne knjige u Osmanskom Carstvu u koje su upisivani prihodi, osobito gotovinski, koji su dospijevali na ime danka (harača) vazalnih država, poreznoga, carinskoga i dohotka od najamnine te poreza od zakupa; u njima su evidentirani i zemljišni posjedi i nadarbine (timari) // **tȅfteriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *reg.* **1.** pisati u tefter, provoditi kroz tefter **2.** upisivati, zapisivati

✧ *tur.* defter ← *srgrč.* diphthéra

**teftèrdār** *m* ⟨N *mn* tefterdári⟩ *reg. pov.* ministar financija (kasnije šef financija jednog vilajeta) u Osmanskom Carstvu; defterdar

✧ *tur.* defterdar ← *v.* tefter + *perz.* dār: ima

**tefterhàna** *ž* ⟨G *mn* tefterhánā⟩ *reg.* računovodstveni ured, direkcija financija; defterhana

✧ *tur.* defterhane ← *v.* tefter + *v.* han(a)

**tefterihakànija** *ž pov.* centralna uprava za zemljišne knjige u Carigradu, u kojoj se nalaze knjige s upisanim podacima o svim nekretninama i njihovim vlasnicima u Osmanskom Carstvu; defterihakanija

✧ *v.* tefter + *tur.* hakani: carski

**tèftīš** *m* ⟨G teftíša⟩ *reg.* **1.** izvidnik, inspektor **2.** istražna komisija, inspekcija, pregled // **tèftīšiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -isānje⟩ *reg.* istraživati, prikupljati dokaze u istražnom postupku na zahtjev tužioca; voditi istragu, kontrolirati

✧ *tur.* tefti ← *arap.* täftiš

**teftišlèma** *ž* ⟨G *mn* teftišlémā⟩ *reg.* pregled rada, kontrola, provjeravanje stanja; revizija

✧ *tur.* teftileme

**têg** *m* ⟨N *mn* tégovi⟩ **1.** uteg **2.** mrežna oka ispletena od pamučnoga ili sintetičkog konca // **tègalj** *m* ⟨G -glja, N *mn* -glji⟩ *pom.* uteg kojim se postiže ravnoteža plovila; **tèglac** *m*, *v.* teglo; **tèglēćī** *prid.* koji se upotrebljava za tegljenje, za vuču △ **~*a marva*** domaće životinje koje služe za tegljenje; **teglènica** *ž pom.* **1.** brod koji služi za tegljenje **2.** teretno plovilo (ob. na rijeci) bez vlastitog pogona, vezuje se za tegljač **3.** dio konstrukcije koji nosi pontonski most; maona; **tȅgliti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -gljēnje⟩ **1.** (što) **a.** vući kola u zaprezi (o zaprežnoj životinji); voziti vukući za sobom **b.** premještati teret vukući ga po zemlji (izravno, na vozilu ili na lađi) **2.** (∅) *pren.* raditi bez odmora teške poslove; rintati, dirinčiti; **téglo** *sr* uže kojim se tegle plovila; teglac; **tègljāč** *m* ⟨G tegljáča⟩ **1.** brod za tegljenje; remorker **2.** kamion s dugačkom prikolicom; šleper; **tègljāčkī** *prid.* koji se odnosi na tegljače; **tegljàrina** *ž pom.* naknada za plovidbeno tegljenje

✧ *v.* težak

**tègelj** *m*, *v.* teđel

**tegèljati** (što) *nesvrš.*, *v.* teđeliti

**Tegetthoff** (*izg.* Tègethōf), **Wilhelm von** (1827–1871), austrijski admiral, od 1868. vrhovni zapovjednik austrijske mornarice; 1866. pobijedio u bici kod Visa // **tèget** *prid. reg. zast.* (ob. *srp.*) *razg.* tamnoplava boja tkanine, osobito za mornarske uniforme (nazvana prema generalu Tegetthoffu)

**tégla** *ž* **1.** valjkasta staklena posuda za držanje prerađevina od voća, povrća i sl. **2.** zemljana posuda u kojoj raste cvijeće; lonac, tegl, pitar, saksija // **téglica** *ž dem.* od tegla
✧ *lat.* tegula: crijep

**tȅgliti**, *v.* teg

**tegòba** *ž* ⟨G *mn* tegóbā⟩ **1. a.** teškoća u radu organa ili u obavljanju tjelesnih funkcija **b.** psihička nelagoda; potištenost **2.** neprilika u životu; patnja, trpljenje, muka, nevolja // **tȅgōban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji je ispunjen tegobama, pun tegoba [~ *život*]; tegotan; **tȅgōbno** *pril.* na tegoban način; s tegobom, s tegobama; **tȅgōbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tegobno; **tȅgotan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *ekspr.*, *v.* tegoban
✧ od starijega *tęgoba, *v.* téžak

**tègūrīj** (**tegȗrīj**) *m arhit.* završni, najviši dio oltarne pregrade (ob. u predromaničkim crkvama)
✧ *lat.* tegumentum, tegumen: pokrivač ≃ tegere: pokriti

**Tȅherān** *m* glavni grad Irana, 6.042.000 stan. // **Teheránac** *m* (**Tȅherānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Teheránci, G Tehèrānācā⟩ stanovnik Teherana; **tȅherānskī** *prid.* koji se odnosi na Teheran i Teherance △ ***Teheranska konferencija*** *pov.* prvi sastanak Roosevelt-Churchill-Staljin (1943), dogovorene su daljnje akcije i razgovaralo se o poslijeratnom poretku

**tèhnēcīj** (**tehnêcīj**) *m kem.* umjetno dobiven radioaktivni element (simbol Tc, atomski broj 43), sjajan metal, platinaste boje, primjenjuje se u nuklearnoj tehnici, a pertehnetati, soli analogne permanganatima, navodno sprečavaju koroziju čelika
✧ *nlat.* technetium ≃ *grč.* tekhnētós: umjetan

**tehnificírati** *dv.* ⟨*prez.* tehnifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ primijeniti/primjenjivati tehnička dostignuća // **tehnifikácija** (∅, čega) *ž* primjena tehničkih dostignuća na što širem području ljudskoga života
✧ *v.* tehnika + -FICIRATI

**tèhnika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** ukupnost praktičnih sredstava prilagođenih postizanju nekog cilja [~ *rada na rječniku*] **2.** poseban postupak koji se upotrebljava da bi se izvela neka konkretna operacija, da bi se neki materijalni predmet proizveo ili prilagodio funkciji **3.** skup svih sredstava za rad i radnih procesa koji služe u proizvodnji [*naša je ~ posve zastarjela*] **4.** način korištenja materijala, strojeva i oruđa; postupci koji se primjenjuju pri izradi umjetničkog djela, obrtničkog, industrijskog i dr. proizvoda [*slikarska ~*; *grafička ~*] **5. a.** vještina, izvježbanost u obavljanju nekog posla; način rada, postupak u radu uopće [~ *vožnje*] **b.** *sport* najefikasniji način izvođenja pokreta koji dovodi do optimalnih rezultata [~ *skoka preko prepona*; ~ *štopanja lopte u nogometu* i sl.] **6.** mehanizacija **7.** u žargonu ilegalnih komunističkih partija tajne tiskare i njihovo osoblje, služba tiskanja propagandnog materijala i krivotvorenih dokumenata potrebnih ilegalcima △ ***bijela*** ~ kućanski aparati (ob. bijele boje, kao hladnjaci, štednjaci itd.) // **tehnicíra|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* tehnìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** baviti se samo tehnikom nekoga rada bez kreativnosti, zaklanjati se za tehničke efekte, tehnikom prikrivati pomanjkanje stvaralačkih snaga [*kao gitarist nije nikada samo ~o kao mnogi*] **2.** *sport* vježbati igru loptom i neke detalje vladanja loptom, vježbati tehniku igre bez obzira na njezin cilj (npr. postizanje zgoditka i sl.); **tehnìcist** (**tehnicȉst**) *m* onaj koji vlada znanjem neke struke; tehničar struke, praktičar, rutiner (za razliku od teoretičara, kreativca ili filozofa struke); **tèhničār** *m* **1. a.** onaj koji je stručnjak u nekoj tehničkoj disciplini **b.** stručnjak sa završenom tehničkom školom **c.** *razg.* student tehničkog fakulteta **2.** onaj koji dobro poznaje tehniku posla, koji dobro vlada tehnikom; stručnjak u nekom poslu u praktičnom smislu; **tèhničārev** (**tèhničārov**) *prid.* koji pripada tehničaru; **tèhničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tehničar; **tèhničarskī** *prid.* koji se odnosi na tehničare; **tèhničarski** *pril.* kao tehničar, na način tehničara; **tèhničk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na tehniku [~*i fakultet*] **2.** koji obavlja mehanički, rutinski dio posla **3.** koji se

odnosi na primjenu stečenog znanja i vještine △ ~***a greška*** *sport* u košarci kršenje pravila ponašanja koju počini igrač ili trener (nekorektno ponašanje, protupropisno ulaženje u teren i sl.); ~***a olovka*** olovka kojoj se grafitno srce (mina) mijenja; ~***a pomoć*** pomoć u materijalnim dobrima i stručnim kadrovima; ~***a vrijednost*** *sport* u umjetničkom sklizanju jedna od dviju ocjena (druga je za umjetnički dojam); izražava teškoću i raznolikost sastava te preciznost i sigurnost izvedbe; ~***e discipline*** *sport* u atletici natjecanja u kojima prevladava tehničko umijeće sportaša (bacanja, skokovi, trčanje preko prepona); ~***i izraz*** stručni izraz, termin; ~***i nokaut*** *sport* dosuđivanje nokauta u trenutku kad je boksač u takvu stanju da, prema sučevu mišljenju, ne može nastaviti borbu; ~***i tuš*** *sport* pobjeda hrvača na osnovi osvojenih 12 i više tehničkih bodova razlike od protivnika; **tèhnički** *pril.* **1.** na tehnički način, svojstveno tehnici, uobičajeno u tehnici **2.** u pogledu tehnike, s obzirom na tehniku; **tehnikàlija (tehnikâlija)** *ž* **1.** svojstvo ili stanje onoga što se odnosi na tehniku (oruđe, pribor i sl.) **2.** znanje, detalj o nekoj pojavi, stvari i sl. koje ima značenje samo za stručnjaka; **tehnizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* tehnìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uvesti/uvoditi tehnička sredstva u proizvodnju i organizaciju rada; **tèhno** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ **1. a.** koji nastaje, oblikuje se i funkcionira tehnikom kao bitnim obilježjem (električni glazbeni instrumenti, efekti dobiveni snimanjem itd.) [*~-glazba*; *~-stil*] **b.** kojemu je tehnika bitno svojstvo [*sve je to ~* (za razliku od: prirodno, tradicionalno, ručno, vezano na osjetila)] **2.** *v.* techno

✧ *grč.* tekhnikós: umjetan ≃ tékhnē: umijeće, vještina

**tèhniko** *m* ⟨G -a⟩ *sport* funkcionar u sportu (naročito u profesionalnim nogometnim klubovima) koji organizira i koordinira stručne poslove

✧ *tal.* tecnico, *v.* tehnika

**tèhnikum** *m zast.* srednja stručna škola, tehnička škola

✧ *njem.* Technikum, *v.* tehnika

**tehniráma** *ž film.* tehnika snimanja i projiciranja filmova

✧ *konstr.* ← *v.* tehnika + *grč.* hórama: prizor

**TEHNO-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na vještinu, zanat, umijeće [*tehnolatrija*]

✧ *grč.* tékhnē: umijeće, vještina

**tehnobirokràcija** *ž* tehnički izobražene osobe koje nastoje cjelokupan društveni život podvrgnuti tehničkim načelima

✧ TEHNO- + *v.* birokracija

**tehnokràcija** *ž* **1.** *pov. ekon.* pokret koji se razvio u SAD-u nakon 1929. s antikapitalističkim utopijskim projektom uređenja društva koje se povodi za znanjima, iskustvima i razvojnim planovima što ih u svojim vizijama nosi tehnička inteligencija **2.** *sociol.* shvaćanje da se upotrebom tehničkih sredstava postiže sreća čovjeka i rješavaju sva ljudska pitanja **3.** *sociol. ekon.* **a.** vladavina tehničkih stručnjaka, osobito znanstvenika i inženjera **b.** vladavina onih koji stručna znanja i intelektualnu sposobnost pretpostavljaju političkoj podobnosti i ideološkoj pravovjernosti // **tehnòkrat** *m* pripadnik tehnokracije, onaj koji podržava tehnokratski princip upravljanja zemljom; **tehnòkratica (tehnòkratkinja)** *ž*, *v.* tehnokrat; **tehnokratizírati** (∅, što) *dv.* ⟨*prez.* tehnokratìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ dati/davati tehnokratska obilježja čemu (nekom procesu odlučivanja, administrativnom aparatu i sl.); **tehnòkratskī** *prid.* koji se odnosi na tehnokrate; **tehnòkratski** *pril.* kao tehnokrat, na način tehnokrata

✧ TEHNO- + -KRACIJA

**tehnolàtrija** *ž sociol.* obožavanje i precjenjivanje tehničkih vrednota, a zanemarivanje duhovnih

✧ TEHNO- + -LATRIJA

**tehnològij|a** *ž* **1. a.** primjena znanosti i inženjerstva u razvoju strojeva i postupaka kako bi se povećali ili poboljšali životni uvjeti ili povećala djelotvornost ljudskoga rada [*u ovoj sredini nema ljudi kojima je ta ~a poznata*] **b.** skup inovativnih rješenja koja se koriste u nekom proizvodu [*D-Bass ~a*; *trinitron ~a*] **2. a.** skup metoda i postupaka za preradbu sirovina u proizvode **b.** sredstva i uređaji za primjenu tih metoda i postupaka [*ova ~a je zastarjela, zapravo je za staro željezo*] **3.** procesi kroz koje prolazi proizvodnja od početne faze do gotova proizvoda △ ***prijenos ~e*** **1.** prijenos novih ili naprednijih tehnoloških informacija, ob. iz razvijenijih u industrijski manje razvijene zemlje ili iz pokusnih laboratorija u komercijalnu uporabu **2.** primjena postojeće tehnologije u rješavanju nekoga problema // **tehnòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1.** onaj

koji je završio tehnološki fakultet **2.** onaj koji upravlja proizvodnim procesima, koji ih razvija, osmišljava i sl.; **tehnològica** *ž, v.* tehnolog; **tehnològījskī** *prid.* koji se odnosi na tehnologiju, *usp.* tehnološki; **tehnòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na tehnologiju i tehnologe △ *~a **revolucija** ekon.* korjenita promjena tehnike i tehnologije proizvodnje, kojom se temeljito mijenja sustav proizvodnje i društva; *~**i park*** prostor s raznim uslužnim postrojenjima i najnovijim tehnološkim dostignućima; stoje na raspolaganju malim inovativnim poduzećima s ciljem da se unaprijedi i razmjenjuje tehnologija; *~**i višak*** višak radne snage u proizvodnji; **tehnòloški** *pril.* **1.** na način tehnologije, svojstveno tehnologiji **2.** kao tehnolog, na način tehnologa

✧ TEHNO- + -LOGIJA

**tehnomènadžer** *m* onaj kome je tehnomenadžerstvo prostor djelovanja // **tehnomènadžerica** (**tehnomènadžērka**) *ž, v.* tehnomenadžer; **tehnomènadžerskī** *prid.* koji se odnosi na tehnomenadžere i tehnomenadžerstvo; **tehnomènadžerstvo** *sr* **1. a.** koncepcija i praksa prema kojoj sposobni poslovni ljudi i tehnički i drugi stručnjaci u poduzeću, institucijama i državi nisu samo izvršitelji tuđih odluka (radništva, dioničara, državnih i političkih tijela) već o bitnim stvarima sami odlučuju i snose punu odgovornost prema postignutim rezultatima; vladavina stručnjaka **b.** potpuni prioritet kriterija poslovne i financijske efikasnosti nad svim drugim kriterijima (socijalnim, ekološkim, političkim) **2.** *pov. ideol. pejor.* naziv kojim su politička rukovodstva u SFR Jugoslaviji 1960-ih i 1970-ih odbacivala i osuđivala težnje poslovnih ljudi i stručnjaka za većom samostalnošću u odnosu na ideologiju i politiku, za prioritet ekonomskih i poslovnih kriterija nad ideološkim i političkim

✧ TEHNO- + *v.* menadžer

**tehnopsihofiziològija** *ž psih.* praktična disciplina koja se bavi psihofiziološkim aspektima prilagođavanja rada čovjeku

✧ TEHNO- + *v.* psihofiziologija

**tehnostruktúra** *ž* skup stručnjaka raznovrsna tehničkog znanja, iskustva i obdarenosti koji preuzima upravljanje velikim poduzećima

✧ TEHNO- + *v.* struktura

**teihoskòpija** *ž jez. knjiž.* opis događaja kako ga vidi motritelj s bedema ili kakvog drugog uzvišenja; dramaturški postupak preuzet iz epa, nadomješta scenski teško ili nikako izvediva događanja

✧ *grč.* teikhoskopía: motrenje sa zida ≃ teîkhos: zid + -SKOPIJA

**Teilhard de Chardin** (*izg.* Tejâr d' Šardên), **Pierre** (1881–1955), francuski jezuit, filozof, antropolog i paleontolog; 1929. s kineskim arheologom Pei Vang-čungom otkrio sinantropa kraj Pekinga; kao filozof, »optimistički panteist«, nastojao spojiti tekovine suvremene znanosti i kršćansku doktrinu; crkva ostala suzdržana prema njegovim teorijama koje su međutim imale iznimnu recepciju; djela tiskana postumno

**tèīn** *m* ⟨G teína⟩ *kem.* purinski alkaloid, bitan sastavni dio čaja, istovjetan kofeinu

✧ *engl.* tea: čaj + -IN

**teìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil. rel.* vjerovanje u Boga kao najviše biće, stvoritelja svijeta koji se izvan njega nalazi i njime upravlja, *usp.* deizam, panteizam, *opr.* ateizam // **tèist** (**teìst**) *m rel.* onaj koji pristaje uz teizam, *opr.* ateist; **teìstičkī** *prid.* koji se odnosi na teizam i teiste [*~ pogled na svijet*]; **teìstički** *pril.* kao teist, na način teista; **tèistkinja** (**tèistica**) *ž, v.* teist

✧ *njem.* Theismus ≃ *grč.* theós: bog + -IZAM

**têk** *m* **1.** želja za jelom, potreba za jelom ili uživanje u jelu; apetit [*imati ~a*] **2.** dobar okus, svojstva onoga što je ukusno (o jelu) [*bez ~a* = bez okusa] // **tȅčan**[2] *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se jede s tekom, ugodan za jelo, ukusan; **tȅčno** *pril.* s tekom, s apetitom; **tȅčnōst**[2] *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što ima teka, što ide u slast, ukusnost (o jelu i piću)

✧ *prasl.* *tękъ (*slov.* tek, *ukr.* tjaknuty: koristiti), *lit.* tekti: zadovoljiti

**tȅk** *vezn. pril.* **1.** (često u vezi sa što označuje blizak slijed događaja ili radnji) čim, kako, odmah potom, nakon što [*~ što se probudio, već je gladan*] **2.** nakon oprečnih značenja ili korelativa oprečnog značenja povezuje tekst ili rečenicu sa značenjem konačnog rješenja, očekivanog ili neočekivanog ishoda [*Govorio je da nema smisla za slikarstvo. Imao ili nemao, ~ – postao je slikar*] **3.** (o čemu što nije dovoljno, onoliko što ne može biti dovoljno, što ne odgovara itd.) [*~ s tim novcem ne mogu ništa*] **4.** istom, nakon svega, nakon svih, poslije (svega ili svih), nakon (svega, svih, svih pokušaja itd.) [*~ on je uspio*] // **tȅkar** *vezn. razg.* tȅk (1), *v.*

✧ *prasl.* *tekъ ← *v.* te + *v.* k, ka

**-TEKA** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na spremište [*kinoteka*]
✧ *grč*. thḗkē: posuda, ormar, spremište
**téka** *ž* ⟨D L téci⟩ *razg*. bilježnica
✧ *grč*. thḗkē: spremnica
**tekbíri** *m mn* ⟨N tèkbīr, G tekbíra⟩ *rel. isl.* učenje (izgovaranje) više puta »Allahu ekber« = Bog je velik; uči se skupno i glasno naročito na Bajram i prilikom učenja hatme
✧ *tur*. tekbir ← *arap*. täkbir
**tèkija** *ž isl.* duhovni dom u kojem borave derviši i obavljaju vjerske obrede; derviški samostan
✧ *tur*. tekke ← *arap*. täkyä
**tekȉla** *ž*, *v*. tequila
**Tȅkla** ž. os. ime (svetačkoga podrijetla) ◊ *pr*.: **Ćȅklić** (Zagreb)
✧ *grč*. Thékla
**tȅklič** (**tȅklić**), *v*. teći
**tȅkma**, *v*. takmiti se
**tèkne** *sr* ⟨G -ta, N *mn* teknèta⟩ *reg*. **1.** korito **2.** glavni masivni dio broda; trup broda, korito broda **3.** bilo koje plovilo
✧ *tur*.
**tèkovina**, *v*. teći
**tȅks** *m* iznimno dopuštena jedinica duljinske mase tekstilnog vlakna i konca; tex = g/km
✧ *srlat*. textus ← *lat*. texere: tkati
**Tȅksas** (**Texas**) *m* **1. a.** *geogr*. država na *JZ* SAD-a, 691.027 km², 16.987.000 stan. **b.** ⟨*indekl.*⟩ *pren*. mjesto, pokrajina ili država gdje vlada bezakonje i pravo jačega **2.** (teksas) tkanina, platno što se ob. koristi za izradu traperica; jeans, traper, denim // **tȅksas** *prid*. ⟨*indekl.*⟩ koji ima karakteristike stvari prema predodžbi da je iz Teksasa [~ *platno*] △ ~-***vrata*** dvokrilna vrata bez kvake, koja se otvaraju samo guranjem (npr. u vesternima na ulazu u saloon); leptir-vrata; **Teksášanin** *m* (**Teksášānka** *ž*) ⟨N *mn* Teksášani, G -ānā⟩ stanovnik ili državljanin Teksasa; **tȅksaškī** *prid*. koji se odnosi na Teksas i na Teksašane; **tȅksaški** *pril*. **1.** kao Teksašanin, na način Teksašanina **2.** *pren. razg*. grubo, rabijatno, kršenjem pravila pristojnosti i normalnog ophođenja; kaubojski, revolveraški
✧ *amer.engl.* Texas
**tȅkst** *m* ⟨N *mn* tèkstovi⟩ **1.** *lingv*. organizacijska jedinica riječi viša od rečenice i povezana ukupnim smislom; diskurs **2.** napisane ili tiskane riječi u grafičkoj obradi koju traži sadržaj (*opr*. slika, tabela, margina, crtež, bilješka pod crtom) **3. a.** jezični dio čega (glumačke uloge itd.) **b.** ono što je izgovoreno ili napisano (kao cjelina); što je organizirano u riječima **4.** riječi glazbenog djela uz note, *opr*. melodija **5.** *tisk*. tiskarska slova veličine 20 tipografskih točaka △ ~ ***procesor*** *inform*. program za obradu i oblikovanje teksta (pisanih dokumenata) // **tȅkstnī** *prid*. koji se odnosi na tekst, koji se nalazi u tekstu, koji je suglasan s tekstom; **tèkstuālno** *pril*. tekstom, pomoću teksta [*obraditi* ~]
✧ *srlat*. textus ← *lat*.: (*dosl.*) potka tkanja ≃ texere: tkati
**tèkstīl** *m* ⟨G tekstíla⟩ skupni naziv za vlakna i proizvode načinjene od njih bilo kojom tehnologijom; izrađevine (najčešće za odijevanje) dobivene predenjem, pletenjem i sl. (tkanina, platno itd.); tekstilije // **tekstílac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G tèkstīlācā⟩ **1. a.** stručnjak za izradu ili prodaju tekstila **b.** radnik u tekstilnoj industriji **2.** onaj koji je tekstilne struke (proizvođač ili trgovac); **tekstílčev** *prid*. koji pripada tekstilcu; **tèkstīln|ī** *prid*. koji se odnosi na tekstil [~*a industrija*]
✧ *srlat*. textilis: satkan ≃ textus ← texere: tkati
**tekstològija** *ž lingv*. dio jezikoslovlja; objašnjavanje, tumačenje, povijest, kritika i opremanje tekstova podacima radi objavljivanja i drugih istraživanja // **tekstòlog** *m* ⟨V -že, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi tekstologijom; **tekstològījskī** *prid*. koji se odnosi na tekstologiju; tekstološki; **tekstològinja** *ž*, *v*. tekstolog; **tekstòloškī** *prid*. koji se odnosi na tekstologiju i tekstologe; **tekstòloški** *pril*. kao tekstolog, na način tekstologa
✧ *v*. tekst + -LOGIJA
**tekstopísac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G tekstòpīsācā⟩ **1.** onaj koji piše tekstove za šlagere, šansone, kuplete i slične oblike literarnog stvaranja koji se ne smatraju tradicionalnim umjetničkim oblicima **2.** *publ*. pisac propagandnih poruka **3.** *pejor*. loš, zlonamjeran, nepismen autor, ob. pamfleta, naručene kritike, klevete u novinskim rubrikama itd. // **tekstopíščev** *prid*. koji pripada tekstopiscu
✧ *v*. tekst + *v*. pisati, pisac
**tekstúra** *ž* **1.** tkanje, potka **2.** ono što se vidi kao šara i vanjski znak neke strukture, sastava ili složenijih tvarnih odnosa; slojevitost, naslaganost, struktura [~ *rudne naslage*; ~ *presjeka drveta*] **3.** *inform*. u kompjuterskoj grafici sjenčanje ili druga svojstva dodana slici kako bi se stvorio privid fizičke tvari (uvjerljivost,

fotorealističnost) // **teksturírati** *dv.* ⟨*prez.* tekstùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ industrijski trajno preoblikovati glatku filamentnu pređu u valovitu, kovrčavu (teksturiranu) pređu, *usp.* tekstura (2)
✧ *lat.* textura: mreža ≃ texere: tkati

**tektíti** *m mn* ⟨N tèktīt, G tektíta⟩ *min.* sitni komadići silikatnog stakla različitog oblika, prema nekim hipotezama međuplanetarnog postanja
✧ *grč.* tēktós: rastopljen + -IT

**tektodinàmika** *ž* ⟨D L -ici⟩ temeljna teorija moderne geologije, proizišla iz proučavanja plutanja kontinenata, potresa i razdiobe vulkana te razmicanja morskog dna
✧ *v.* tektonika + *v.* dinamika

**tektònika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *geol.* **1.** građa Zemljine kore **2.** grana geologije, znanost o strukturnom sklopu i građi Zemljine kore △ ~ ***ploča*** suvremena teorija prema kojoj se litosfera sastoji od 6 osnovnih i više manjih litosfernih ploča u relativnom gibanju // **tèktōn** *m* ⟨G tektóna⟩ građevni materijal sličan betonu; **tektòničār** *m* onaj kome je tektonika struka; **tektòničārev** (**tektòničārov**) *prid.* koji pripada tektoničaru; **tektòničārka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tektoničar; **tektòničarskī** *prid.* koji se odnosi na tektoniku i tektoničare; **tèktōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na tektoniku, koji je u vezi s tektonikom [*~i poremećaj*; *~e ploče*]
✧ *grč.* tektonikḗ: graditeljstvo ≃ téktōn: radnik, graditelj

**tektonofizika** *ž* ⟨D L -ici⟩ disciplina geofizike, proučava deformacije stijena nastale djelovanjem prirodnih sila (kod nabiranja i rasjedanja tla)
✧ *v.* tektonika + *v.* fizika

**tektostàtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ grana geotektonike, proučava razmještaj i međusobne odnose litoloških jedinica
✧ *v.* tektonika + -STATIKA

**tektúra** *ž tisk.* čist ili novotiskan listić papira koji se nalijepi preko pogrešno tiskanog teksta
✧ *lat.* tectura ≃ tectus: pokriven

**tèkūćī**, *v.* teći

**tekùnica** *ž zool.* glodavac (*Citellus citellus*, *Spermophilus citellus*) iz reda glodavaca (*Tamias*), porodica vjeverica (*Sciuridae*)
✧ *v.* teći (u značenju: trčati)

**tèkūt** *m* (ob. *mn*) *zool.* sitan beskrilni kukac (*Mallophaga*) iz reda grizličara (*Corrodentia*), nametnik, najčešće na pticama; grizlica

**tȅ kvȍn dȍ** *m*, *v.* tae kwon do

**têl** *m arheol.* zemljani brežuljak nastao nagomilavanjem otpadaka ili novom gradnjom uvijek na istom mjestu
✧ *arap.* tall: planina, brežuljak

**tȅl**, *v.* telegram

**tȅla** *ž reg.* čvrsto platno za šatore i nadstrešnice; cerada
✧ *tal.* telo

**tèlāl** *m* ⟨G telála⟩ **1.** *pov. reg.* glasnik, objavljivač vijesti i javnih zapovijedi koji je bubnjanjem skupljao ljude i izvikivao novosti; dobošar **2.** *rij.* izvikivač na javnim licitacijama i posrednik pri prodaji starih stvari; mešetar // **telálija** *ž reg.* nagrada telalu za oglašavanje ili telalska provizija kod javnih prodaja (obično je iznosila 0,2% od vrijednosti prodane robe); **teláliti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tèlālīm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -lēnje⟩ **1.** *pov. reg.* razglašavati na javnom mjestu, objavljivati, oglašavati **2.** *pejor.* širiti vijesti (koje nije trebalo širiti); bubnjati, razvikivati, razglašavati, razbubavati, trubiti o čemu; **tèlālnica** *ž reg.* trgovina starim stvarima; staretinarnica
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tèlāk** (Baranja, Zagreb, Zadar, *v.* i tele), **Tèlālbašić** (Zagreb), **Telálović** (Zagreb, Sesvete, Šibenik), **Tèlār** (Petrinja), **Telárović** (Osijek, Vukovar)
✧ *tur.* tellâl ← *arap.* dällāl

**telàmōn** *m* ⟨G telamóna⟩ **1.** čvrsta traka od kože kojom se opasuje ili veže odjeća u struku; remen, pojas, pas **2.** *pov. arhit.* stup u obliku muške figure koji služi kao potporanj za balkone, izbočenja, krov i sl., *usp.* karijatida
✧ *grč.* telamṓn: nosilac

**Tèlamon** *m mit.* u grčkoj mitologiji Ajantov otac, salaminski kralj i Heraklov prijatelj

**tèle** *sr* ⟨G -ta, *zb.* tělād (ove teladi)⟩ **1.** mlado od goveda **2.** *pejor.* onaj koji je slabe pameti; glupan, budala [*(blenuti, buljiti) kao ~ u šarena (nova) vrata* gledati ne razumijevajući] △ ***zlatno*** ~ *bibl.* zlato, novac (kao ideal, smisao života) // **télac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G têlācā⟩ **1.** muško tele **2.** *pren. pejor.* glupa muška osoba; **tȅlast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput teleta (o osobi krupnih neživih očiju, koja nema inteligentan izraz), koji je kao telac ili tele; **tèlčić** *m dem.* od tele; **telèćāk** *m* ⟨G telećáka, N *mn* telećáci⟩ naprtnjača s ukrasom od teleće kože s koje nije skinuta dlaka; **tèlećī**

*prid.* koji je od teleta, od telećeg mesa [~ *odrezak*]; koji pripada teletu [~ *papak*]; **telénce** *sr hip.* od tele; **telèšce** *sr dem.* od tele; **tèletina** *ž* teleće meso, meso teleta; **tèlica** *ž* žensko tele; **tèličnjak** *m* ⟨N *mn* -aci⟩ staja u kojem se drži telad; **tèlić** *m dem.* od tele; **tèliti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* tèlīm se, *pril. sad.* -lēći se, *gl. im.* tèljēnje⟩ **1.** donositi na svijet tele (o kravi) **2.** *pren. razg. pejor.* sporo raditi, sporo odlučivati i sl.

◈ *pr.* (nadimačka ili prema zanimanju): **Télac** (Zadar), **Télić** (Slavonija, *v.* i Teodor)

✧ *prasl.* *telę (*stsl.* telьсь, *rus.* telёnok, *polj.* cielę), *lit. dijal.* telias

**TELE-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na daljinu [*telekineza*]

✧ *grč.* têle: daleko, u daljinu (*prij.*)

**teleautògraf** *m tehn. zast.* sprava koja prenosi pismo i slike na daljinu // **teleautogràfija** *ž tehn.* prijenos putem teleautografa

✧ TELE- + AUTO-[1] + -GRAF

**telebànking** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *bank.* usluga kojom se, putem telefona ili uz pomoć osobnog računala spojenog s bankom preko modema i telefonskih linija, korisnicima omogućuju razne novčane transakcije, dobivanja podataka o stanju na tekućem računu i sl.

✧ TELE- + *engl.* banking: poslovanje putem banke

**teledifúzija** *ž* organizacija rada i širenja televizijskoga programa na određenome prostoru

✧ TELE- + *v.* difuzija

**teledijafònija** *ž tehn.* miješanje razgovora i šumova dvaju zatvorenih telefonskih krugova (linija)

✧ TELE- + *v.* dijafonija

**teledirigírati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* teledirìgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* teledirìgīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** upravljati na daljinu nekim procesom, kretanjem (vozila i sl.), električnim impulsima i sl. **2.** *pren.* upravljati nečijim postupcima // **teledirigírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* teledirigirati **2.** daljinsko upravljanje elektromehaničkim ili elektromagnetskim putem (npr. satelitom, brodom, raketom i dr.)

✧ TELE- + *v.* dirigirati

**teledistribúcija** *ž* kabelska televizija, *v.* televizija

✧ TELE- + *v.* distribucija

**teledràma** *ž* ⟨G *mn* teledrámā⟩ *knjiž.* dramsko djelo pisano ili prilagođeno za izvedbu na televiziji

✧ *v.* tele(vizija) + *v.* drama

**tèlefaks** *m* **1.** *tehn.* aparat za prenošenje pisanih poruka ili slika u okviru telefonske mreže; faks **2.** *meton.* odaslana poruka telefaksom

✧ TELE- + *v.* faks[1]

**tèlefēr** *m reg. zast.* prijevozno sredstvo s kabinama ili otvorenim sjedalima koje vuku žičani konopci; žičara

✧ TELE- + -FER

**telèfija** *ž bot.* biljka *Telephium*

✧ *grč.* tēléphion

**telèfōn** *m* ⟨G telefóna⟩ *tehn.* **1.** elektronički uređaj ili sustav za prihvat i reprodukciju zvuka na daljinu **2.** aparat kojim se prenosi glas na daljinu [*javiti se ~om*; *zvati ~om*; *isključiti ~*; *uključiti ~*; *~ zvoni*; *pri ~u!* = odgovor na poziv A: *Molim g. ravnatelja* B: *Pri ~u!*; *igrati se pokvarenog ~a* upasti u situaciju kada se namjerno ili slučajno prenose netočne informacije]; (telefonski) aparat △ ***bežični*** ~ *tehn. razg.* telefon čije je postolje prikopčano na običnu telefonsku liniju, ali se slušalicom može ostvarivati kontakt i na nekoliko desetaka ili čak stotina metara; ***mobilni*** ~, *v.* mobitel; ~***-restant*** poruka koja je pod šifrom ostavljena na telefonskoj centrali i zainteresiranoj osobi se priopćava kada se ona javi // **telefònāš** *m* ⟨G telefonáša⟩ *razg.* onaj koji telefonom uznemiruje, koji naziva u svoje ime, tuđe ili anonimno i telefonom prijeti, vrijeđa ili nameće kakav drugačiji razgovor; **telefonàšica** *ž*, *v.* telefonaš; **telefònija** *ž* **1.** tehnologija i proučavanje prijenosa električnih impulsa između udaljenih točaka **2.** prenošenje zvuka na daljinu žičanim putem **3. a.** *razg.* telefonska mreža **b.** sustav komunikacija za prijenos govora i drugih zvukova △ ***mobilna*** ~ sustav i mreža (odašiljača, centrala i sl.) mobilnih telefona (mobitela); **telefònījskī** *prid.* koji se odnosi na telefoniju; **telefonírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* telefònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** reći, govoriti telefonom; javiti/javljati telefonom **2.** *sport žarg.* dodati/dodavati suigraču loptu bez ikakve finte, tako da protivnički igrači vrlo lako otkriju namjeru; **telefònist** (**telefonìst**) *m* onaj koji radi na telefonskoj centrali; **telefònistkinja** (**telefònistica**) *ž*, *v.* telefonist; **telèfōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na telefon [*~a govornica*; *~i imenik*] △ ~***a centrala*** središte za uspostavljanje veze među pojedinim telefonima unutar zgrade [*kućna ~a centrala*], unutar

neke mreže [*mjesna ~a centrala*] ili izvan nje [*međumjesna ~a centrala*]; ~**a sekretarica** *tehn.* uređaj priključen na telefon (ili ugrađen u njega) koji snima poruke kad se vlasnik telefonske linije ne javlja na poziv; ~**e usluge** mogućnosti kojima se mogu koristiti korisnici telefona da ostvare svoje potrebe (npr. usluga poziva na čekanju, preusmjeravanje poziva, skraćeno biranje i dr.); **telèfōnski** *pril.* preko telefona, telefonom [*javit ću* ~]
✧ TELE- + -FON

**telefòto** *m* fotografija prenesena na daljinu fototelegrafijom
✧ TELE- + *v.* foto(grafija)

**telegamateràpija** *ž med.* vrsta radioterapije snopovima gama-zračenja visoke energije
✧ TELE- + *v.* gama[1] + *v.* terapija

**telegèničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je pogodan za televizijsko snimanje, *usp.* fotogeničan
✧ *v.* tele(vizija) + -GENIčAN

**telegònija** *ž* **1.** *term.* impregnacija **2.** *antrop.* pučko vjerovanje da muški rasplodnjak koji prvi oplodi ženku utječe svojim osobinama na sve ostale potomke te ženke makar je oplođivali i drugi mužjaci
✧ TELE- + -GONIJA

**telègraf** *m tehn.* **1.** telekomunikacijski uređaj za otpremanje i primanje ugovorenih (šifriranih) znakova **2.** ustanova za hitro prenošenje pismenih poruka na daljinu △ **bežični** ~ uređaj za prijenos vijesti na velike udaljenosti odašiljanjem električnih impulsa putem elektromagnetskih valova; impulsi se kontroliraju dogovorenim kodom // **telegràfija** *ž* hitro prenošenje pismenih poruka na daljinu žičanim ili radioputem pomoću električnih impulsa ili nizova impulsa; **telegràfījskī** *prid.* koji se odnosi na telegrafiju; **telegrafírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* telegràfīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (po)slati telegram, javiti/'javljati telegramom, (po)slati brzojav; **telegràfist** (**telegrafìst**) *m* onaj koji prima ili šalje brzojave telegrafom; **telegràfistkinja** (**telegràfistica**) *ž, v.* telegrafist; **telègrafskī** *prid.* koji se odnosi na telegraf △ ~ **stil** pisano vrlo sažeto; **telègrafski** *pril.* **1.** na telegrafski način, telegrafskim putem **2.** *razg.* kratko, na najkraći način
✧ TELE- + -GRAF

**telègrafštānga** *ž reg.* **1.** visoki stup za telefonske žice; bandera, direk **2.** *pren. pejor.* onaj koji je visok i mršav
✧ *njem.* Telegraphstange

**tèlegram** *m* pismeni tekst koji se prenosi na daljinu telegrafom; brzojav, brzojavka // **tèl** *krat.* od telegram
✧ TELE- + -GRAM

**telekàmera** *ž tehn.* fotografska kamera za snimanje udaljenih predmeta; bitan joj je dio teleobjektiv
✧ TELE- + *v.* kamera

**telekardiòfōn** *m* ⟨G telekardiofóna⟩ *tehn. med.* mikrofonski stetoskop s električnim amplifikatorom, koristi se na studiju medicine
✧ TELE- + KARDIO- + -FON

**telekinézija** (**telekinéza**) *ž* u parapsihologiji pretpostavljeno nadnaravno pomicanje predmeta snagom volje, bez dodira, često i na daljinu
✧ TELE- + -KINEZIJA

**telekíno** *sr tehn.* uređaj za pretvaranje optičkog signala u magnetoskopski (ob. se upotrebljava za TV emitiranje kinematografskog filma)
✧ TELE- + *v.* kino

**tèlekom** *m neol.* **1.** *neob.* telekomunikacija **2.** *pren.* **a.** naziv za ustanovu koja pruža telekomunikacijske usluge (za fiksnu ili mobilnu telefoniju) **b.** (Telekom) *rij. krat.* Hrvatski telekom (bivše Hrvatske telekomunikacije)
✧ *v.* telekom(unikacija)

**telekòmānda** *ž* daljinsko upravljanje pomoću uređaja za izdavanje, prijenos i izvršavanje naloga // **telekomandírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* telekomàndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ upravljati pomoću telekomandi; **telekòmāndnī** *prid.* koji se odnosi na telekomandu
✧ TELE- + *v.* komandirati, komanda

**telekomunikácija** *ž* odašiljanje, prijenos i primanje informacija (zvuk, slika, tekst itd.) pomoću žičanih, radijskih, optičkih i dr. elektromagnetskih sustava // **telekomunikácījskī** *prid.* koji se odnosi na telekomunikacije, koji se obavlja putem telekomunikacija △ ~ **satelit** umjetni Zemljin satelit koji omogućuje razmjenu televizijskih informacija između udaljenih točaka na Zemlji
✧ TELE- + *v.* komunikacija

**telekonèkcija** *ž meteor.* veza koja postoji između vremenskih promjena u međusobno udaljenim predjelima na našem planetu
✧ TELE- + *lat.* connexio: spoj

**telekonferèncija** *ž* sastanak, razgovor skupine

ljudi putem posebnih telefona s priključenom ili ugrađenom kamerom
✧ TELE- + *v.* konferencija

**telekòpija** *ž tehn. zast.* postupak koji omogućava dobivanje kopije dokumenta putem telefonskih linija, preteča telefaksa iz 1960-ih
✧ TELE- + *v.* kopija

**telekòpter** *m* maleni (bespilotni) helikopter za različita izviđanja i za prijenos televizijske kamere
✧ *v.* tele(vizija) + *v.* (heli)kopter

**tȅlekrān** *m tehn. rij.* veliki televizijski ekran, pogodan za gledanje u velikoj dvorani ili na javnoj površini (trgu itd.)
✧ TELE- + *v.* ekran

**telèkrat** *m publ.* onaj koji nastoji usmjeriti javno mišljenje manipuliranjem činjenicama i interpretacijama putem televizije // **telekràcija** *ž pol.* vladavina ili postupak telekrata; **telèkratskī** *prid.* koji se odnosi na telekraciju i telekrate; **telèkratski** *pril.* kao telekrat, na način telekrata
✧ *v.* tele(vizija) + -KRAT

**tèleks** *m inform.* **1.** *v.* teleprinter **2.** *meton.* poruka poslana ili primljena pomoću teleprintera // **telèksist** (**teleksȉst**) *m razg.* onaj koji radi na teleksu
✧ *engl.* telex ← tel(eprinter) ex(change): razmjena teleprinterom

**Tȅlemah** *m mit.* sin Odiseja i Penelope; primjer uzorna sina koji je za dvadesetogodišnje očeve odsutnosti skrbio za majku; pomogao Odiseju pobiti prosce

**Telemann** (*izg.* Tȅleman), **Georg Philipp** (1681–1767), njemački kasnobarokni skladatelj (*Strpljivi Sokrat*, *Don Quichotte*, *Sudnji dan*)

**tȅlemark** *m sport* **1.** specifičan način doskoka u skijaškim skokovima (ili letovima) **2.** *zast.* u skijanju: način promjene smjera vožnje ili zaustavljanja u dubokom snijegu
✧ prema norveškoj pokrajini Telemark

**telemàtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *tehn. inform.* spoj telefona, kompjutera i televizije u jedinstveni sustav (mreže za obradu podataka, informacijske baze i sustavi za njihovo pretraživanje, elektronička pošta i sl.)
✧ TELE- + *v.* automat, (auto)matika

**telematȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ proučavanje volje, metafizika volje, *usp.* voluntarizam
✧ *grč.* thélēma: volja + -IZAM

**telemedicína** *ž* uporaba računala i računalnih mreža (npr. interneta) pri razmjeni znanja na području medicinskih znanosti
✧ TELE- + *v.* medicina

**telemètrija** *ž tehn.* **1.** disciplina koja se bavi mjerenjem veličina na udaljenosti i prijenosom signala o izmjerenim vrijednostima žičanim, radijskim, svjetlosnim ili mehaničkim putem **2.** zbirni naziv za uređaje koji prikupljaju i predaju izmjerene podatke putem elektromagnetskih signala // **tȅlemetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* optička sprava za mjerenje udaljenosti na otvorenim prostorima; daljinomjer; **telemètričkī** *prid.* koji mjeri na daljinu; **telemètrījskī** *prid.* koji se odnosi na telemetriju
✧ TELE- + -METRIJA

**telencefàlōn** *m* ⟨G telencefalóna⟩ *anat.* najveći i najrazvijeniji dio mozga
✧ *grč.* télos: kraj; téleios: usavršen ≃ teleîn: ispuniti + *grč.* egkhéphalos: mozak

**teleobjèktīv** *m* ⟨G teleobjektíva⟩ *tehn.* složeni objektiv s dugom žarišnom duljinom kojim se pri snimanju kamerom ili fotografskim aparatom udaljeni objekti mogu optički približiti
✧ TELE- + *v.* objekt, objektiv

**teleȍbrada** *ž tehn.* upotreba terminala ili kompjutera i komunikacijske opreme za pristup kompjuterima i kompjuterskim datotekama smještenima na drugom mjestu
✧ TELE- + *v.* obraditi, obrada

**teleofòbija** *ž fil.* stav u promatranju prirodnih pojava koji polazi od pretpostavke da sva zbivanja u prirodi imaju neku nama nedokučivu, unaprijed determiniranu svrhu i značenje
✧ *grč.* télos: svrha, cilj + -FOBIJA

**teleològija** *ž rel.* učenje o svrhovitosti prema kojem je sve u prirodi uređeno prema unaprijed postavljenom cilju; opća svrhovitost; finalizam // **teleològsk|ī** *prid.* koji je upravljen prema određenom cilju △ *~**a etika*** teorija o moralu koja drži da je ispunjavanje dužnosti i moralne obaveze dobro kojemu treba težiti; suprotstavlja se isključenju dobra i zla iz kategorije moralnoga; *~**e halucinacȉje*** *psih.* halucinacije u kojima bolesnik vjeruje da dobiva upute o svom daljnjem djelovanju; *~**i dokaz*** *fil. rel.* klasičan dokaz za Božju opstojnost koji polazi od uočljivog reda u svijetu i zaključuje o postojanju Stvaratelja
✧ *nlat.* teleologia ≃ *grč.* télos: svrha, cilj + -LOGIJA

**teleopèrātor** (**teleoperâtor**) *m tehn.* uređaj s daljinskim upravljanjem, omogućuje djelovanje na udaljenim, nepristupačnim i pogibeljnim područjima
✧ TELE- + *v.* operacija, operator

**telepàtija** *ž psih.* **1.** nedovoljno dokazana pojava izravnog izvanosjetilnog prenošenja psihičkih procesa od jednog pojedinca drugome; saznavanje tuđih predodžbi, misli i osjećaja bez posredovanja osjetilnih funkcija (sluha, vida, dodira) **2.** slično saznavanje prostorno udaljenih događaja // **telèpāt** *m* ⟨G telepáta⟩ *psih.* onaj koji se bavi telepatijom; **telepàtījskī** *prid.*, *v.* telèpatskī; **telèpatkinja** *ž*, *v.* telepat; **telèpatskī** *prid.* koji se odnosi na telepate i telepatiju; telepatijski; **telèpatski** *pril.* na telepatski način
✧ TELE- + -PATIJA

**teleplàzma** *ž* ⟨G teleplázmā/-ī⟩ *psih.* prema učenju okultista, materijalna tvorevina koja nastaje posredovanjem medija u transu i koja poprima različite oblike (npr. glavu, ruku i sl.)
✧ TELE- + -PLAZMA

**teleprìnter** *m tehn.* telegrafski pisaći stroj za primopredaju pisanih poruka; teleks // **teleprintèrist** (**teleprinterìst**) *m* onaj koji radi na teleprinteru; **teleprìnterski** *pril.* teleprinterom, pomoću teleprintera, putem teleprintera
✧ TELE- + *v.* print, printer

**tȅlerād** *m tehn.* rad na jednom mjestu i komuniciranje s glavnim uredom na drugom mjestu putem kompjutera (opremljenog modemom i pripadajućim softverom)
✧ TELE- + *v.* rad[1]

**telerendgenogràfija** *ž med.* rendgensko snimanje pri kojem je rendgenska cijev udaljena od ploče na kojoj se snima, čime se postiže paralelniji snop zraka i time vjerniji prikaz veličine organa (npr. srca kod rendgenograma grudnog koša)
✧ TELE- + *v.* rendgenografija

**tȅlerkapa** *ž reg. zast. vojn.* tvrda kapa oštrijeg i podignutog ruba uz uniformu u nekim vojskama; šapka, telerica; »tanjurača« // **tȅlerica** *ž reg. rij.* šapka
✧ *njem.* Teller: tanjur + *v.* kapa[2]

**tȅleskop** *m tehn.* sustav leća ili zrcala ili i jednih i drugih koji prikuplja svjetlo, omogućavajući promatranje udaljenih objekata, posebice zvijezda i planeta △ ***Keck*** ~ (*izg.* Kèk ~) najveći optički teleskop na svijetu, smješten na Mauna Keau na Havajima // **tȅleskopsk|ī** *prid.* koji se odnosi na teleskope △ ~***e oči*** *zool.* oči nekih dubokomorskih životinja; očna jabučica je oblikovana poput kratkog valjka na čijoj je gornjoj strani velika leća; **tȅleskopski** *pril.* teleskopom, pomoću teleskopa
✧ TELE- + -SKOP

**tȅlestih** *m jez. knjiž.* pjesma kojoj krajnji glasovi čitani odozgo nadolje daju ime ili rečenicu vezanu uz sadržaj pjesme; zadnjoslovka, *opr.* akrostih
✧ *grč.* télos: kraj + *v.* stih

**tȅletājp** *m tehn. zast.* telegrafski pisaći stroj za primopredaju pisanih poruka; teleprinter
✧ *engl.* Teletype, tvorničko ime proizvoda®

**tȅletājpseter** *m zast.* **1.** *tehn.* telegrafski aparat koji otkucava slova **2.** *tipogr.* vrsta slagaćeg stroja kojim se otipkani tekst iz redakcije izravno prenosio na ljevački stroj u tiskari
✧ *engl.* Teletypesetter, tvorničko ime proizvoda®

**tȅletaktor** *m* sprava koju upotrebljavaju gluhonijemi onda kada uče govoriti
✧ *engl.* teletactor ≃ TELE- + *lat.* tactus: dodir

**tȅletekst** *m* **1.** *inform.* sustav za prijenos tekstova javnim mrežama podataka **2.** elektronički sustav koji jednosmjerno prenosi, zajedno s TV signalom, stranice nekog teksta na televizijski uređaj koji je opremljen odgovarajućim dekoderom
✧ TELE- + *v.* tekst

**televízija** *ž* **1.** istodobni prijenos pokretnih, živih slika i popratnih zvukova posredstvom elektromagnetskih valova pomoću TV kamere, uređaja TV postaje i televizora **2.** *meton.* ustanova, poduzeće koje se bavi prenošenjem informacija putem televizije [*državna* ~; *javna* ~; *kabelska* ~; *satelitska* ~]; dalekovidnica **3.** *razg.*, *v.* televizor // **televìzičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je prikladan za televiziju i prikazivanje na televiziji; **televìzičār** *m publ. žarg.* onaj koji radi na televiziji (bez obzira na vrstu posla); televizionist; **televìzičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* televizičar; **televìzičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo osobe ili objekta snimanja da je prikladan za televiziju, da na televizijskom ekranu ostavlja dojam, da je fotogeničan za televiziju, da se preko ekrana dobro prati kao događaj; **televízījsk|ī** *prid.*

koji se odnosi na televiziju, koji se obavlja putem televizije [*~i prijamnik (televizor)*; *~i prijenos*; *~a antena*] △ *~**a kamera** tehn.* naprava koja pretvara optičke signale u električne; podvrsta kamera za profesionalna snimanja namijenjenih televizijskom emitiranju (za razliku od filmskih i amaterskih kamera); ~**a reklama** kratki promidžbeni film ili spot za reklamiranje robe, usluga, ideja itd.; ~**a stanica** skupni naziv za prostor i elektroničku opremu namijenjenu pripremi, izvođenju i odašiljanju televizijskog programa; **televiziònist** (**televizionìst**) *m*, *v.* televizičar; **televiziònistica** (**televiziònistkinja**) *ž*, *v.* televizionist; **telèvīzor** (**televîzor**) *m* prijamnik kao dio uređaja televizije koji prima predanu sliku; televizijski prijamnik, televizija [*crno-bijeli ~*; *kolor ~*; *upaliti/ugasiti ~*]; **tȅlka** *ž* (**tȅlkać** *m*) *žarg.* televizor; televizijski aparat

✧ TELE- + *v.* vizija

**televiziòmān** *m* ⟨G televiziomána⟩ *razg.* onaj koji luduje za gledanjem televizije, koji stalno gleda *TV* // **televiziòmānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* televizioman

✧ *v.* televizija + -MAN

**telex**, *v.* teleks

**tȅlfa** (**tȅlva**) *ž reg.* netopljive čestice u kuhanoj kavi koje se skupljaju na dnu i na stijenkama posude ili onoga u čemu se kava nalazi; talog od kave, soc, zoc, fundać

✧ *tur.* telve

**tèli** (**tèrli**) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je ukrašen, vezen, protkan zlatnom ili srebrnom žicom; srmali, indoran // **tèlija** *ž reg. etnol.* odjevni predmet vezen ili protkan zlatnom ili srebrnom niti

✧ *tur.* telli

**tȅlka**, *v.* televizija

**Tell** (*izg.* Tȅl), **Wilhelm** (14. st.), legendarni švicarski junak, najpoznatiji strijelac lukom i strijelom, simbol borbe Švicaraca za slobodu i neovisnost (glavni lik istoimene drame F. Schillera i opere G. Rossinija)

**Teller** (*izg.* Tȅler), **Edward** (1908), američki nuklearni fizičar, predvodio proizvodnju i prve pokuse s hidrogenskom bombom u SAD-u (1950)

**telmatològija** *ž biol.* ukupnost metoda u proučavanju života močvare

✧ *grč.* télma: močvara + -LOGIJA

**tèlnet** *m* **1.** *int.* **a.** TCP/IP protokol koji definira spajanje i rad s udaljenim računalom **b.** jedna od internetskih usluga (uz FTP, web i dr.), način uspostavljanja veze za rad na udaljenom računalu **2.** *inform.* kompjuterski program koji izvršava taj protokol

✧ TELE- + *engl.* net: mreža

**telòmian** *m kinol.* pas za pratnju, uzgojen u SAD-u, podrijetlom iz Malezije; malezijski pas

✧ *engl.* ← *mal.*

**tèlōnīj** (**telônīj**) *m pov.* u srednjem vijeku naziv za neizravan porez za svu robu namijenjenu prodaji (cestarina, mostarina, tržišna taksa, prometna taksa itd.)

✧ *srlat.* telonium ← *grč.* telóneîon

**telonìsnīm** *m* ⟨G telonisníma⟩ krajnja slova piščeva imena umjesto punog potpisa

✧ *grč.* télos: svršetak + *v.* pseudonim

**tèlop** *m* ⟨G *mn* tèlōpā⟩ statična TV slika, ob. sadrži pisane informacije

✧ *grč.* tēlōpós: viđen iz daljina ≃ TELE- + ṓps: oko, vid

**telotìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *psih.* podizanje, nadraživanje bradavice sise (ob. dojke)

✧ *grč.* thēlḗ: bradavica + -IZAM

**tel-quel** (*izg.* tȅl-kȅl) *m trg.* oznaka za robu bez označene količine i kvalitete, prodaje se »tako kako stoji i leži«, tj. po viđenju od strane kupca koji nema pravo prigovora

✧ *fr.*

**telùgu** *m lingv.* jedan od pet velikih dravidskih jezika kojim se govori u državi Andhra Pradesh u Indiji; teluški jezik

**tèlūr** *m*, *v.* telurij[1]

**tèlūrīj**[1] (**telûrīj**) *m* ⟨G tèlūrija⟩ *kem.* element (simbol Te, atomski broj 52), metaloid, srebrnaste boje, u prirodi kao mineral telurit, telurov dioksid, nastao trošenjem zlatova telurida; spojevi su mu otrovni; telur, zemljik // **tèlurnī** *prid.* koji pripada teluru; **tèlūrskī** *prid.* koji se odnosi na zemlju

✧ *nlat.* tellurium ≃ *lat.* tellus: zemlja

**tèlūrīj**[2] (**telûrīj**) *m astron.* sprava koja zorno prikazuje okretanje Zemlje oko Sunca i Mjeseca oko Zemlje

✧ *engl.* tellurion ≃ *lat.* tellus: zemlja

**teluròmetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* radioelektrična sprava za mjerenje udaljenosti između vidljivih točaka; zasniva se na mjerenju vremena koje je električnom valu potrebno da prevali neku udaljenost

✧ *lat.* tellus: zemlja + -METAR

**tȅlva** *ž*, *v.* telfa

**tẹ́ma** *ž* **1.** predmet, osnova, glavna misao (rasprave, govora, umjetničkog djela i sl.) **2.** predmet koji treba pismeno obraditi **3.** *glazb.* dio skladbe koji je melodijska, harmonijska i ritmička cjelina i služi kao osnova za varijacije **4.** poznati dio rečenice, onaj dio na kojem nije težište **5.** *pov.* vojnoadministrativna jedinica u Bizantu od 7. st. [*Dalmatinska* ~]; temat △ ~ ***dana*** *publ.* ono o čemu se govori među ljudima i u javnosti, aktualna tema; ~ ***turnir*** *šah* natjecanje na kojem se u svim partijama obvezatno igra jedno te isto otvaranje, koje predstavlja zadanu temu // **tèmāt** *m* ⟨G temáta⟩, *v.* tema (**5**); **temàtīka** *ž* ⟨D L- ici⟩ skup problema nekog znanstvenog, umjetničkog ili društvenog područja; predmet obrade; **tematizírati** *dv.* ⟨*prez.* tematìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ raspraviti/raspravljati, pismeno obraditi/obrađivati određeni problem (temu); **tèmatskī** *prid.* **1.** koji je podređen jednoj temi (**1**), uređen tako da obrađuje jednu temu (**1**) ili da se posvećuje svaki put nekoj temi (**1**) [~ *broj časopisa*] **2.** *neol.* koji teži za posebnom fizionomijom koja ga izdvaja od drugih vrsti [~ *restoran* restoran u kojem se sastaju ljubitelji posebnih usluga, npr. jazza itd.] △ ~ ***dualizam*** *glazb.* u klasičnom sonatnom obliku postojanje dviju glavnih tema koje ob. međusobno kontrastiraju, čime se postiže dramatičnost; ~ ***rad*** *glazb.* naziv za raznovrsne postupke pomoću kojih se obrađuje motivsko-tematska građa u glazbenom djelu; **tèmatski** *pril.* tako da se veže na jednu temu, tako da obrađuje temu [*obraditi* ~]
✧ *srlat.* thema ← *lat.* ← *grč.* théma: stavak, tvrdnja, ono što je postavljeno; thematikós: koji se odnosi na temu

**tèmelj** *m* **1.** *arhit.* donji dio građevine koji prenosi opterećenja na tlo **2.** *pren.* ono što je bitno, ono na čemu se nešto zasniva, ono na čemu se dalje gradi, na čemu sve počiva; osnova, temeljac // **teméljac** *m* ⟨G -ljca, N *mn* -ljci, G tèmēljācā⟩ **1.** prvi kamen u kakvoj građevini [*položiti kamen* ~] **2.** *pren.* najvažniji dio čega, osnova, temelj čega [*to je kamen* ~] **3.** *kulin.* krepka juha kao dodatak jelima [*teleći* ~; *pileći* ~]; **temèljit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji radi sve od temelja, koji ulazi u pojedinosti; solidan, sustavan, sistematičan [~*a osoba*; ~*o znanje*]; **temèljiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ljēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ **1.** izrađivati temelj neke građevine **2.** (što, na čemu) uzimati kao osnovu, kao temelj, zasnivati na čemu, polaziti od čega **3.** (se) imati temelj u čemu, osnivati se na čemu, polaziti od čega; **temèljito** *pril.* na temeljit način; duboko, solidno, čvrsto, snažno; **temèljitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je temeljit, svojstvo onoga što je temeljito, dobro zasnovano, sa svestranim uvidom; **tȅmēljn|ī** *prid.* **1.** koji pripada temelju [~*i radovi*] **2. a.** koji pripada bazi, osnovi; najvažniji, osnovni, fundamentalan, bazičan [~*a knjiga*] **b.** koji služi ili jest početna točka; početni [~*i princip*]; **tȅmēljnica** *ž* (+ *potenc.*) *bank.* odrezak čekovne uplatnice
✧ *grč.* themélion

**tèmenos** *m arhit.* kod starih Grka sveti prostor oko hrama ili žrtvenika omeđen zidom
✧ *grč.* témenos

**temèrutin** *m reg.* **1.** trom čovjek **2.** glupan, smetenjak, nesposobnjak (za fizički rad)
✧ *tur.* temerrüd, temerrüt ← *arap.* tämärrud: prkositi

**Temída** *ž mit.* u grčkoj mitologiji božica pravde i zakona

**Temìstoklo** (o.525–o.460. pr. Kr.), atenski vojskovođa i državnik koji je nagovorio Atenjane da izgrade jaku mornaricu i tako ih spasio od perzijskog osvajanja (potukao Perzijance u moreuzu kod Salamine 480. pr. Kr.); devet godina kasnije Spartanci ga optužili da šuruje s Perzijancima, pa su ga Atenjani ostrakizmom, *v.* prognali iz grada; našao utočište kod svojih bivših neprijatelja na dvoru perzijskog kralja

**Tèmišvār** (*rum.* Timioara) *m* grad u *Z* Rumunjskoj, u rumunjskom dijelu Banata, 350.000 stan. // **tèmišvarskī** *prid.* koji se odnosi na Temišvar △ ***Temišvarska kompanija*** *pov.* tvrtka koja značajno povećava promet između Panonije i Rijeke u 18. st.

**tèmiz** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji ne sadrži ništa nepovoljno, prljavo ili suvišno; čist (u doslovnom i prenesenu značenju)
✧ *tur.*

**tèmpel** (**tèmpl**, **tèmplo**) *m* ⟨G tèmpla, N *mn* -pli⟩ *pov. arhit. rel.* **1.** svako posvećeno mjesto; svetište, hram, crkva, kapela **2.** *jud.* **a.** sinagoga **b.** (Tempel) prvi i drugi hram u Jeruzalemu
✧ *njem.* Tempel ← *lat.* templum

**tèmper|a** *ž lik.* **1.** boja u prahu razrijeđena otopinom ljepila uz dodatak vezivnih sredstava (žutanjak, bjelanjak, ocat, sintetička veziva i sl.) te dodatno razrijeđena vodom (tako pripremljenu voda više ne rastvara) **2.** *meton.* **a.** slika izrađena takvim bojama **b.** slikarska tehnika [*on radi u ~i*]
✧ *tal.* pingere a tempera: slikati u temperi ≃ temperare: uskladiti, miješati

**temperácija** *ž glazb.* sustav usklađivanja odnosa među tonovima glazbene ljestvice
✧ *lat.* temperare: kontrolirati

**temperàment** (**temperamènt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *psih.* način, brzina i jačina umnog i osjećajnog reagiranja, način ponašanja svojstven pojedincu, skup psiholoških značajki; ćud, narav [*hladan ~; miran ~; razdražljiv ~*] // **temperàmentan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima temperamenta, koji brzo i živo reagira; **temperàmentno** *pril.* s temperamentom, živo; **temperàmentnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onog koji je temperamentan
✧ *njem.* Temperament ← *lat.* temperamentum ≃ temperare: miješati ispravno

**temperáncija** *ž* **1.** suzdržljivost u ponašanju, apetitu i iskazivanju osjećaja; samosavladavanje **2.** umjerenost ili potpuno uzdržavanje od uživanja alkoholnih pića
✧ *lat.* temperantia

**temperatúr|a** *ž* **1.** *fiz.* fizikalna veličina (simbol T), svojstvo nekog tijela koje određuje smjer prijenosa topline kada je tijelo stavljeno u dodir s nekim drugim tijelom: toplina prelazi s tijela više temperature na tijelo niže temperature; mjeri se u kelvinima (simbol K) ili celzijevim stupnjevima (simbol °C) [*Celzijeva ~a; Réaumurova ~a*] **2.** *razg.* povišena tjelesna toplina kao znak bolesti [*imati ~u; visoke ~e; niske ~e*]; vrućica **3.** *glazb.* sustav izjednačavanja odnosa među tonovima glazbene ljestvice (istovremeno i odstupanje od visine tonova prirodnog, alikvotnog niza) **4.** ob. u: [*visoke ~e*]; nadređeni (širi) pojam u pridjevu označuje izmjerenu vrijednost općenitog pojma »temperatura« [*danas su ~e bile visoke, od 28 do 30°C*] △ ***apsolutna ~a*** *fiz.* jedina skala kod koje promjene temperature ne ovise o tvari koju koristimo za mjerenje te promjene (Kelvin, 1848), izražava se u jedinicama kelvin, termodinamička temperatura; ***kritična ~a*** *fiz. kem.* **1.** temperatura iznad koje se neki određeni plin povišenjem tlaka ne može više pretvoriti u tekućinu **2.** temperatura na kojoj dolazi do bitnih promjena svojstava u tijeku grijanja ili hlađenja; ***potencijalna ~a*** *meteor.* (oznaka: Θ) temperatura koju bi imao djelić zraka ako bi se suhoadijabatskim procesom doveo na tlak od 1000 hPa; ***~a boje*** *term.* izraz koji definira spektralnu boju nekog svjetla; ***~a tijela*** *fiz.* stupanj toplinskog stanja organizma (iznosi o. 36,5 °C); ***~a toplinske neutralnosti*** temperatura okoline koja ne zahtijeva od čovjekova organizma da reagira na hladnoću ili toplinu (18–20 °C za obučenoga i 23–26 °C za golog čovjeka); ***~a zraka*** *meteor.* temperatura koju pokazuje termometar izložen u zraku, zaklonjen od direktnog Sunčevog zračenja u termometrijskoj kućici, a na visini od 2 m nad tlom; ***termodinamička ~a*** = ***apsolutna ~a***; ***virtualna ~a*** (oznaka: Tv) temperatura koju bi morao imati suhi zrak, da bi uz isti tlak p imao istu gustoću kao vlažni zrak temperature T i specifične vlage q; razlika između virtualne i stvarne temperature zove se virtualni dodatak i obično iznosi 0,5 do 1,5 K // **tèmperatūrn|ī** *prid.* koji se odnosi na temperaturu, izražen kao temperatura △ ***~a korekcija*** *meteor.* korekcija koju valja primijeniti na izmjerenu vrijednost tlaka zraka na živinom barometru da bi se uvažila eventualna različita temperatura stupca žive drugačija od 0 °C; ***~a ljestvica*** niz vrijednosti označenih na definiranom razmaku između referentnih točaka: za Celzijusovu ljestvicu to je temperatura ledišta vode 0 °C i vrelišta vode 100 °C; ***~a stopa*** veličina promjene temperature zraka na jedinicu dužine; ***~i ekstrem*** najviša ili najniža vrijednost temperature u nekom razdoblju; ***~i gradijent*** *fiz.* promjena temperature po jedinici duljine, proporcionalan gustoći toplinskog toka; **tempèrīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *razg.* koji je umjereno zagrijan, ob. na prikladnu i poželjnu temperaturu [*~a voda*] **2.** *glazb.* koji je ugođen, kojemu su sređeni odnosi među tonovima (intervalima) [*~i klavir*]; **temperírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* tempèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** umjereno zagrijati/zagrijavati, (u)činiti da bude manje hladno (zrak, tekućina za piće) **2.** (u)činiti kovinu otpornijom, praviti je pogodnom za kovanje
✧ *lat.* temperatura

**tempèrīn** *m* ⟨G temperína⟩ *reg.* džepni nožić; britulin, perorez
✧ *tal.* temperino

**tempestoso** (*izg.* tempestôzo) *pril. glazb.* brzo, silovito izvođenje muzičkog djela
✧ *tal.* ← *lat.* tempestuosus: olujan

**tempietto** (*izg.* tempjèto) *m arhit.* sakralna građevina malih dimenzija
✧ *tal.*: mali hram

**tempírati**, *v.* tempo

**tèmpl** *m*, *v.* tempel

**tèmplār** *m* ⟨G templára⟩ *pov.* pripadnik katoličkog viteškog reda, osnovanog (1119) da bi štitio hodočasnike na Kristov grob; templari su nosili bijelo odijelo s crvenim križem na ramenu; red je ukinut 1312; božjak // **templárev (templárov)** *prid.* koji pripada templaru; **tèmplārskī** *prid.* koji se odnosi na templare [~ *red*]
✧ *srlat.* templarius: koji pripada hramu (Fratres militiae Templi, Pauperes commilitones Christi templique Salomonis)

**template** (*izg.* tèmplit) *m inform.* datoteka koja sadrži podatke o formatu dokumenta; upotrebljava se u programima za obradu teksta, proračunskim tablicama i dr.; predložak, obrazac, shema
✧ *engl.*

**Temple** (*izg.* Tèmpl), **Shirley** (1928), američka filmska glumica, stekla slavu ulogama djevojčica, često nazivana »holivudsko čudo od djeteta« (*Mala princeza*, *Plava ptica*, *Sada i zauvijek*)

**tèmplo** *m* ⟨G -a, G *mn* témplā⟩ **1.** *pravosl.* ikonostas u pravoslavnoj crkvi **2.** *reg. lokal.* tempel
✧ *tal.* ← *lat.* templum

**tèmpo** *m* ⟨N *mn sr* tèmpa⟩ **1.** stupanj brzine kojom se vrši neka radnja **2.** brzina kojom se izvodi muzičko djelo **3.** *sport* stupanj brzine kojom se izvodi neki tehnički element u kakvoj sportskoj grani ili disciplini **a.** u trčanju, plivanju, biciklizmu i sl. brzina kojom natjecatelj prevaljuje neku udaljenost [~ *utrke je dobar*] **b.** u momčadskim sportskim igrama ukupna brzina kojom se vodi igra: kretanje, dodavanje i sl. [*visoki ~ igre*] **c.** u veslanju broj zaveslaja u minuti **4.** *šah* **a.** broj poteza koji se mora povući u određenom vremenu **b.** taktički udar jednog od igrača kojim istovremeno prijeti na više strana [*dobiti ~*] **5.** *tipogr.* vrsta grotesknog pisma △ ***metronomski*** ~ *glazb.* brzina izvođenja glazbenog djela određena brojem jedinica što ih treba izvesti u jednoj minuti; ***pra-izvedbeni (premijerni)*** ~ *glazb.* polagano izvođenje glazbene kompozicije radi lakšeg praćenja, proučavanja i uočavanja teorijskih novosti; ***tempo primo*** (*izg.* ~ prîmo) *glazb.* oznaka za vraćanje na prvobitni tempo koji je u određenom momentu kompozicije bio zamijenjen bržim ili polaganijim; ~ ***trkač*** *sport* dugoprugaš koji trči u visokom tempu, ali u završnici nema sposobnost većeg ubrzanja, *opr.* finišer // **tempìrāč** *m* ⟨G tempiráča⟩, *v.* tempirnik; **tèmpīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** (∅) koji je uređen tako da djeluje, da se uključi u točno određeno vrijeme, mehanizmom usklađenim za određeni trenutak [~ *za 14 sati i 30 minuta*] **b.** (na što) koji je spreman, pripravan, namjeran da što učini, dugo obuzet željom da što poduzme, učini itd. [~ *na akciju*; ~ *sam na dobro jelo*] **2.** u stalnim vezama riječi [~*a akcija* akcija planirana tako da počne u točno predviđeno vrijeme]; **tempíra|ti** (što) *dv.* ⟨*prez.* tèmpīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odrediti/određivati što za pravi trenutak [~*o je svoj dolazak tako da ga se najbolje uočilo*] **2.** namjestiti/namještati upaljač eksplozivne naprave tako da se izazove eksplozija u određeno vrijeme ili na određenoj točki putanje; **tèmpīrn|ī** *prid.* koji se može tempirati, koji djeluje tako da se tempira, koji ima mehanizam za tempiranje [~*a bomba*; ~*i upaljač*]; **tèmpīrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ sprava koja upaljačem kontrolira eksplozije topovskih zrna; tempirač; **tempòrāl** *m* ⟨G temporála⟩ **1.** *kat.* dio misala i brevijara; sadrži misne obrasce i dijelove za pojedine nedjelje i Gospodnje blagdane u liturgijskoj godini **2.** *lingv.* dio rečenice kojim se izriče vrijeme radnje; vremenska odredba; **tȅmporāl|an**[1] *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se procjenjuje kriterijima vremena; vremenski [~*ne rečenice* = vremenske rečenice] **2.** koji se odnosi na ovaj svijet; svjetovan, zemaljski, prolazan △ ~***na renta*** naknada što pripada rentijeru temeljem uplata, odnosno vlasništva nad nekretninama u ugovorenom razdoblju; **tèmporāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji je primjeren vremenu i prilikama **2.** koji je vremenski ograničen; kratkotrajan, vremenit **3.** koji se mijenja; promjenjiv; **temporizácija** *ž tehn.* tehnika određivanja vremena trajanja neke operacije, odnosno trajanje različitih operacija ili industrijskih postupaka
✧ *tal.* tempo ← *lat.* tempus: vrijeme ≃ tem-

poralis: vremenski (temporarius: vremenit) ≃ temperare: uskladiti, skladno razdijeliti

**tèmporālan²** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* koji je svojstven sljepoočnici, koji pripada sljepoočnici; sljepoočni

✧ *lat.* temporalis ← tempus: sljepoočnica

**temporâles** *m mn meteor.* ciklonski vremenski sustavi koji zahvaćaju *Z* stranu središnje Amerike, a potječu iz pacifičke intertropske zone konvergencije; traju nekoliko dana i popraćeni su s vrlo jakim kišama koje uzrokuju velike poplave i klizanja terena

✧ *šp.* temporales ← *lat.* temporalis: vremenski

**tempora mutantur** (*izg.* tèmpora mutàntur) vremena se mijenjaju

✧ *lat.*

**tèmpus** *m glazb.* u teoriji menzuralne notacije 13. st. naziv za osnovnu vremensku jedinicu (izraženu notom brevis)

✧ *lat.* tempus

**Tèmza** (*engl.* Thames) *ž geogr.* glavna rijeka Velike Britanije, duga 338 km, protječe kroz London i utječe u Sjeverno more

**tên** *m* boja i kakvoća kože lica [*suh* ~; *vlažan* ~] // **tenírati** *dv.* ⟨*prez.* tènīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (o)bojiti pojedine dijelove tijela tamnijom bojom da bi se postigao određeni ten **2.** *razg.* nanijeti/nanositi tekućeg pudera na lice

✧ *fr.* teint

**Tèn** *m mit.* kralj grčkog otoka Teneda; problem sudskog parničenja riješio je tako što je svakog tužitelja čija je optužba bila lažna dao pogubiti sjekirom // **Tèned** *m geogr.* otok u Egejskom moru; **tènedsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Tened [~*a sjekira* okrutno, bezobzirno; kažnjavanje]

**tenacìtēt** *m* ⟨G tenacitéta⟩ **1.** osobina onoga koji je izdržljiv ili svojstvo onoga što je izdržljivo; žilavost **2.** osobina onoga koji je čvrst ili svojstvo onoga što je čvrsto; postojanost **3.** *tehn.* otpornost nekog tijela (ob. metala ili legure) prema širenju ili produživanju

✧ *njem.* Tenazität ← *lat.* tenacitas ≃ tenere: držati

**tenàkel** *m* ⟨G -kla, N *mn* -kli⟩ *tisk. zast.* stalak za rukopis

✧ *lat.* tenaculum ≃ tenere: držati

**tènar** *m anat.* izbočina na palčanoj strani dlana

✧ *lat.* ≃ tenere: držati

**tencóna** *ž pov. knjiž.* polemika u stihovima između dvojice ili više pjesnika, nastala u Provansi (12. st.)

✧ *tal.* tenzone: svađa, prepirka

**tênda** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ platneni krov za zaštitu od sunca i kiše; nadstrešnica [*brodska* ~]

✧ *tal.* tènda

**tendèncija** *ž* **1.** težnja, sklonost prema čemu (kada je riječ o radu, razvoju, nastojanju), *usp.* dispozicija **2.** određena (često prikrivena) misao koja se provlači kroz neko izlaganje, djelo itd. **3.** usmjerenost neke pojave, pokreta, duševnog ili povijesnog kretanja [~ *padanja*], *usp.* trend **4.** orijentacija ka nekom cilju, zadatku, vrijednosti △ ~ ***tlaka zraka*** promjena tlaka zraka u određenom razdoblju: u sinoptici su to zadnja 3 sata prije motrenja; ova veličina u analizi vremena ukazuje na promjene baričkog polja, a često i vremena // **tendèncījskī** *prid.* koji se odnosi na tendenciju; **tèndenciōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji ima određenu (često skrivenu, lošu) namjeru; zlonamjeran, sračunat; **tèndenciōzno** *pril.* na tendenciozan način, s tendencijom; zlonamjerno; **tendencióznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tendenciozno ili postupak onoga koji je tendenciozan; **tendíra|ti** (čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* tèndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** stremiti, težiti (o smjeru putovanja i sl.) [~*ti opasnim rješenjima*] **2.** biti pripravan za što; pogodovati [*u ovakvoj situaciji cijene* ~*ju rastu*] **3.** imati sklonosti prema čemu, biti sklon [*njegovo ponašanje* ~ *škrtosti*; *stres općenito* ~ *da razvija i potiče druge bolesti*]

✧ *njem.* Tendenz ← *srlat.* tendentia ≃ tendere: proširiti

**tènder** *m* **1.** *zast.* prvi vagon iza lokomotive koji joj služi kao spremište goriva, alata i maziva **2.** *pom.* popratni brodić za dovoz zaliha na veći brod **3.** prikolica teretnoga vozila **4.** *pren.* prirepak, prikrpina, pratilac, satelit **5.** *trg.* ponuda na javnome nadmetanju koja se podnosi u određenom obliku (bid form) temeljem objavljenog ponudbenog poziva [*invitation to* ~]; a sastoji se od komercijalnih uvjeta podnositelja, tehničke dokumentacije i bankarske garancije // **tèndersk|ī** *prid.* koji se odnosi na tender (5) [~*a dokumentacija*]

✧ *engl.* tender

**tendinìtis** *m pat.* upala tetive i tetivno-mišićnog spoja, najčešće posljedica mehaničke traume; tipično sportska ozljeda

✧ *nlat.* ≃ *srlat.* tendo: tetiva + -ITIS

**tendinóza** *ž pat.* degenerativna promjena tetivnog tkiva
✧ *srlat.* tendo: tetiva + -OZA
**tendoplàstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* plastički kirurški zahvat na tetivama
✧ *lat.* tendo: tetiva + -PLASTIKA
**tendovaginìtis** *m pat.* upala tetivne ovojnice, *usp.* tendinitis
✧ *lat.* tendo: tetiva + *v.* vaginitis
**tȅndžera** *ž reg.* duboka bakrena posuda, vangla; tenžera
◆ *pr.* (nadimačka): **Tȅndžera** (Kaštela, Šibenik), **Tȅnđera** (Vinkovci), **Tȅnžera** (260, Sinj, sred. Dalmacija, *I* Slavonija)
✧ *tur.* tencere
**tenebrìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* u zapadnoeuropskom figurativnom slikarstvu upotreba krajnjih kontrasta svjetla i mraka radi postizanja veće dramatičnosti
✧ *fr.* ténèbres: tmine ≃ *lat.* tenebrae + -IZAM
**teneramente** (*izg.* teneramènte) *pril. glazb.* oznaka za interpretaciju kojom se traži nježno i blago izvođenje
✧ *tal.*
**tenèšīr** *m* ⟨G tenešíra⟩ *etnol. reg.* drveni stol na kojem muslimani kupaju pokojnika prije pokopa po propisima islama
✧ *tur.* teneir ← *perz.* tenšū, tenšūy: perač
**tenèzam** *m* ⟨G -zma⟩ *med.* nagon, tjeranje, sila △ ***analni*** ~ *pat.* bolno napinjanje kod defekacije, simptom bolesti zadnjeg crijeva; ~ ***mokraćnog mjehura*** *pat.* trajno bolno napinjanje mokraćnog mjehura, uz izlučivanje minimalne količine mokraće (cistitis, prostatitis i dr. bolesti)
✧ *lat.* tenesmos ← *grč.* teinesmós ≃ teínein: širiti, napinjati
**Tèng Hsìao-pìng** (**Dèng Xiaopìng**) (1904–1998), od 1976. najutjecajniji kineski političar i reformator u procesu modernizacije, uvođenja tržišne privrede i otvaranja Kine prema svijetu uz očuvanje jednopartijskog komunističkog sustava
**tènija** *ž* **1.** dugi, uski komad tkanine kojim se što vezuje, pričvršćuje, ukrašava i sl.; vrpca, traka **2.** *zool.*, *v.* trakavica
✧ *lat.* taenia ← *grč.* tainía: vrpca, traka
**tenijáza** *ž pat.* bolest koju uzrokuje trakavica
✧ *v.* tenija + -AZA
**teniofòbija** *ž psih.* osjećaj bolesnog straha od trakavice
✧ *v.* tenija + -FOBIJA
**ténis** *m sport* igra na ravnom, otvorenom ili zatvorenom prostoru, lopta se prebacuje reketom preko mreže na protivničko polje △ ***stolni*** ~ igra na stolu, u kojoj se loptica reketom prebacuje preko razapete mreže; ping-pong, table-tenis // **tenìsāč** *m* ⟨G tenisáča⟩ igrač tenisa; **tenisàčica** *ž*, *v.* tenisač; **tenisàčičin** *prid.* koji pripada tenisačici; **tenìsāčkī** *prid.* koji se odnosi na tenisače [~ *lakat* specifično oboljenje ruke od bavljenja tenisom]; **tenìsāčki** *pril.* kao tenisač, na način tenisača; **ténisica** *ž* (ob. *mn*) lagana suvremena obuća, ob. mladih osoba, prvobitno sportska (za igranje tenisa); **ténisk|ī** *prid.* koji se odnosi na tenis [~*i reket*; ~*i teren*; ~*a lopta*] △ ~***i lakat*** *term.* mikrotraumatske promjene na prijelazu mišića podlaktice u tetivu lakta, u samoj tetivi ili na hvatištu tetive za kost; rezultat prekomjernog naprezanja, ob. se javlja kod tenisača; ~***i top*** mehanički električni uređaj za izbacivanje lopti, služi za trening; ~***i zid*** pomoćni objekt za teniski trening, zid za odbijanje lopte s ucrtanom linijom mreže
✧ *engl.* tennis
**tenìsīt** *m* ⟨G tenisíta⟩ sintetički materijal; gornji sloj teniskih igrališta u zatvorenim prostorima
✧ *v.* tenis + -IT
**tȅnk** *m* ⟨N *mn* tènkovi⟩ *vojn.* borbeno vozilo oklopljeno čelikom, naoružano mitraljezima i topovima, kreće se pomoću posebno konstruirane gusjenice // **tènkist** (**tenkìst**) *m vojn.* član posade tenka, vojnik u tenku; **tenkìstica** *ž*, *v.* tenkist; **tenkìstičkī** *prid.* koji se odnosi na tenkiste; **tenkìstički** *pril.* kao tenkist, na način tenkista; **tènkovsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na tenkove [~*a borba*] **2.** koji je sastavljen od tenkova [~*a divizija*; ~*a jedinica*; ~*i napad*]
✧ *engl.* tank, *usp.* tank (naziv je nastao kad su u 1. svjetskom ratu britanski tenkovi bili kamuflirani kao tankovi)
**tènka** *ž* ⟨G *mn* tènākā/-ī⟩ *zool.* slatkovodna, jestiva riba (*Tinca tinca*) iz porodice šarana; linjak
✧ *lat.* tinca
**tenkdòžer** *m vojn.* tenk koji je opremljen pločom za potiskivanje kao buldožer
✧ *v.* tenk + *v.* (bul)dožer
**Tennyson** (*izg.* Tȅnison), **Alfred** (1809–1892), engleski pjesnik, »poeta laureatus« viktorijanske epohe; neki dijelovi izvanredno boga-

tog opusa i danas se ubrajaju u klasiku engleske poezije (*Ulysses*, *In Memoriam*)

**tèno** *m* nebeski gospodar, suveren; službeni naslov japanskog cara, približno odgovara kineskim titulama mitskih vladara, *usp.* mikado
✧ *jap.* tenno

**tènōr** *m* ⟨G tenóra⟩ **1.** *glazb.* **a.** najviši muški glas [*dramski (herojski) ~*; *lirski ~*] **b.** *meton.* pjevač takva glasa **2.** *pren. razg.* ono što tko najviše naglašava (u izlaganju, tekstu itd.) **3.** *pov. glazb.* **a.** oznaka za ton u gregorijanskoj glazbi na kojem se pjeva većina slogova, ob. dominanta modusa **b.** u ranoj vokalnoj polifoniji naziv za dionicu koja donosi osnovnu melodiju djela **c.** naziv temeljnog napjeva polifonog djela **4.** *glazb.* bliža oznaka za instrument koji u određenoj instrumentalnoj grupi odgovara tenorskom registru ljudskoga glasa [*~-klarinet*; *~-rog*] // **tenòrčić** *m dem.* od tenor, ob. *pejor.*; **tènōrskī** *prid.* koji se odnosi na tenor i tenore △ ~ ***instrumenti***, *v.* tenor (4); **tènōrski** *pril.* kao tenor, na način tenora
✧ *tal.* tenore ≃ *lat.* tenere: držati, podržavati

**tenoràfija** *ž med.* šivanje prekinutih krajeva tetive
✧ *grč.* ténōn: tetiva + rháptein: šivati

**tenosinovìtis** *m pat.* upalne promjene koje zahvaćaju tetivu i njezinu ovojnicu
✧ *grč.* ténōn: tetiva + *lat.* sinovia (SIN-) + (*lat.* ovum: jaje:) izlučevina nekih membrana + -ITIS

**tenotòmija** *ž med.* presijecanje tetive
✧ *grč.* ténōn: tetiva + -TOMIJA

**tênso** *m pov. knjiž.* u poeziji trubadura i truvera (12. i 13. st.) naziv za posebnu vrstu pjesama kojih se forma sastojala u dijalogu o nekom političkom ili drugom aktualnom događaju
✧ *fr.* tenson ← *stfr.* tençon ← *prov.* tensoun, tenso: natjecanje, rasprava ← *lat.* tensio: napetost

**tènta|ti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* nagovarati koga da učini što nepotrebno ili ono što se poslije pokazuje kao loše [*vrag ga je ~o*] // **tentácija** *ž* stvar ili osoba koja predstavlja neugodnost ili smetnju; napast
✧ *tal.* tentare ← *lat.* temptare

**tenuto** (*izg.* tenûto) *pril. glazb.* oznaka na partituri koja zahtijeva da se tonovi izdrže u svojoj punoj ritmičkoj vrijednosti do kraja (odnosi se na trajanje i na intenzitet)
✧ *tal.*

**tenzídi** *m mn* ⟨N tènzīd, G tenzída⟩ *kem.* zajednički naziv za sve površinski aktivne tvari, tj. one koje smanjuju površinsku napetost tekućine i time olakšavaju kvašenje (detergenti, sapuni i sl.)
✧ *v.* tenzija + -ID(I)

**tènzija** *ž* **1. a.** čin ili proces rastezanja ili stanje onoga što je ili koji je rastegnut **b.** sila koja nastoji što ili koga rastegnuti **2.** *psih.* **a.** mentalna ili emocionalna napetost; napregnutost, zategnutost **b.** neugodan, često neprijateljski odnos dviju ili više osoba [*~ između njih bila je golema*] **3.** *fiz.* električni potencijal ili napon // **tènzījskī** *prid.* koji se odnosi na tenziju
✧ *lat.* tensio

**tenziomètrija** (**tenzomètrija**) *ž* mjerenje izobličenja (rastezanja, savijanja, uvijanja itd.) tijela, obično opterećenih mehaničkih nosača, konstrukcija i sl.; najčešće se mjeri promjena električnog otpora mjernog osjetila, pričvršćenog na tijelo // **tènziometar** (**tènzometar**) *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* uređaj (vaga) za mjerenje površinske napetosti tekućine
✧ *v.* tenzija + -METRIJA

**tȅnzor** *m mat. fiz.* složeni matematički objekt koji objedinjava i poopćuje svojstva vektora i linearnih funkcionala na vektorskom prostoru, važan u matematici i fizici
✧ *nlat.* tensor

**tȅnžera** *ž*, *v.* tendžera

**Tȅnžera, Veselko** (1942–1985), hrv. književnik, pisac feljtona, književnih, likovnih i TV kritika (*Zašto volim Zagreb*, *Zašto volim TV*, *Makar se i posvađali*)

**Tȅnja** *ž* naselje (u blizini Osijeka), 7663 stan. // **Ténjanin** *m* (**Ténjānka** *ž*) ⟨N *mn* Ténjani⟩ stanovnik Tenje; **tȅnjskī** *prid.* koji se odnosi na Tenju i Tenjane

**Tèo** m. os. ime, *hip.* od *v.* Teodor, Teofil i sl.

**TEO-** kao prvi dio riječi označava ono što je u vezi s božanstvom, bogom [*teokracija*]
✧ *grč.* theós: bog

**teobròmīn** *m* ⟨G teobromína⟩ *farm.* alkaloid u lišću i plodovima kakaovca (do 1,8%), srodan kofeinu, diuretik
✧ *nlat.* theobroma ≃ TEO- + *grč.* bràma: hrana + -IN

**teocalli** (*izg.* teokàji) *m pov. arhit.* astečki naziv za hramove u drevnom Meksiku, izgrađene u obliku krnjih piramida
✧ *meks.šp.* ← *nahuatl* teocalli ← teōtl: bog + calli: kuća

**teocèntričan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *rel.* koji ima svoje ishodište i središte u Bogu; bogocentričan // **teocentrìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* učenje i vjerovanje po kojem su Bog, u nekim religijama i njegovi poslanici i namjesnici, u središtu svih zbivanja i svakog objašnjenja povijesti
✧ TEO- + -CENTRIčAN

**teodicéja** *ž rel.* **1.** učenje koje ograđuje Boga od postojećeg zla na svijetu; Bog je uzročnik svega što je lijepo i dobro, a postojanje zla ne dovodi u sumnju dobrotu Božju; pojam u filozofiju uveo Leibniz (1710) **2.** u proširenom smislu, znanje o Bogu do kojeg se dolazi isključivo ljudskim razumom; naravna teologija
✧ *fr.* théodicée ≃ TEO- + *grč.* díkē: pravo, pravda

**teodòlīt** *m* ⟨G *mn* teodolíta⟩ *tehn.* optički instrument za mjerenje horizontalnih i vertikalnih kutova na daljinu; najčešće se rabi pri mjerenju zemljišta
✧ *nlat.* theodolitus

**Tèodor 1.** *v.* ◆ **2.** ime dvojice bizantskih vladara (12–13), trojice papa (7. i 9. st.) i trojice ruskih careva (Teodor, Fjodor) **3.** (6. st. pr. Kr.), grčki kipar i graditelj s otoka Sama, prema predaji izumitelj lijevanja u bronci, sagradio Artemidin hram u Efezu **4.** (zvan Ateist) (4. st. pr. Kr.), grčki filozof, Aristipov učenik, protjeran iz Atene zbog ateizma
◆ m. os. ime; isto: **Fèdor** (← *rus.*), **Tȍdor**, **Tȕdor** (na čakavskom području); *hip.*: **Tèo**
◇ *pr.*: **Fèdor** (*I* Slavonija, ← *rus.*), **Fedòran** (Cerić kod Vinkovaca, ← *rus.*), **Teodórčević** (Novska, Pakrac, Požega), **Teodórović** (340, Virovitica, Slavonija, Podravina), **Tódić** (230, *I* Slavonija, Zagreb, Pula, Rijeka), **Tȍdorān** (Koprivnica, Kostajnica), **Tȍdōrčić** (Vukovar, Osijek), **Tȍdorić** (670, Imotski, Karlovac, Vojnić, Split), **Tȍdorov** (Varaždin, Zagreb, Čazma), **Todórovac** (Zagreb, Baranja), **Todórović** (2160, Zagreb, Baranja, Sisak, Rijeka, Podravska Slatina), **Todoròvskī** (Zagreb, Rijeka), **Tȕdor** (510, Split, Hvar, Primorje, Zagreb), **Tȕdorić** (Split, Zagreb), **Tudórović** (Biograd, Zadar)
◇ *mikrotop.*: **Tòdīnka** (Gospić), **Todínovac** (vrelo, Gospić), **Tȕdori** (Istra) i sl.; ◇ *top.* (naselje) **Teodórovac** (Našice, 98 stan.)
✧ *grč.* Theódōros: dar božji, *usp.* Božidar

**Teodóra 1.** *v.* ◆ **2.** (497–548), bizantska carica, kći cirkuskog namještenika, u mladosti glumica i kurtizana, od 527. carica, supruga i glavna savjetnica Justinijana I (483–565); hrabrošću u kritičnim trenucima i izvanrednom inteligencijom stekla veliku moć i utjecaj na učvršćenje carske vlasti i sređivanje prilika u državi, navodno i na donošenje znamenitih *Justinijanovih zakona*; zalagala se za veća prava žena i u zakonodavstvo uspjela unijeti neke odredbe u tom duhu
◆ ž. os. ime; *hip.*, *v.* Dora, Tea
✧ *grč.* Theodṓra

**Teodòrik 1.** ime jednog talijanskog ostrogotskog kralja (5–6. st.), četvorice merovinških francuskih kraljeva (6–7. i 8. st.) i jednog pape (12. st.) **2.** (o.453–526), ostrogotski kralj (od 493), vlada Italijom, Dalmacijom i Panonijom

**Teȍdōzije (Teodózije) 1.** *v.* ◆ **2.** ime jednog grčkog konstantinopolskog patrijarha (12. st.), dvojice careva Istočnog Rimskog Carstva (4. i 5. st.), jednog bizantskog vladara (8. st.) i jednog aleksandrijskog patrijarha (6. st.) **3. I** (347–395), rimski car (vlada od 379), zakratko ujedinjuje vlast nad čitavim Carstvom
◆ m. os. ime (*srp.*); *hip.*: **Tóša** ◇ *pr.*: **Teòdosić** (Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Todosíjević** (Rijeka, sred. Dalmacija, Osijek), **Tóšić**
✧ *grč.* Theodósios: od Boga dan

**teofàgija** *ž rel.* u nekim religijama vjerovanje da se bog nalazi u hrani ili žrtvi; unošenjem te hrane u tijelo vjernici smatraju da unose i boga
✧ TEO- + -FAGIJA

**Tèofan 1.** *v.* ◆ **2.** (o.760–818), bizantski kroničar, nastavio svjetsku kroniku Georgija Sinkela; važan izvor za povijest Bizanta 7–8. st. **3. Grk** (između 1330. i 1340–između 1405. i 1415), ruski slikar fresaka i ikona, podrijetlom Grk
◆ m. os. ime (uglavnom *pravosl.*); *hip.*: **Tèo**
◇ *pr.*: **Teofánović** (Sisak, *I* Slavonija)
✧ *grč.* Theophánēs: od Boga objavljen

**teofànija** *ž rel.* **1.** *fil.* Božja pojava u svijetu i njegovo očitovanje ljudima, osnovna teza u misticizmu **2.** ukazanje Boga; Bogojavljanje
✧ *lat.* theophania ← *grč.* theopháneia ≃ TEO- + -FANIJA

**Tèofil 1.** *v.* ◆ **2. iz Adane** (6. st.), biskup u Maloj Aziji, po predaji prodao dušu vragu i dobio je natrag zagovorom Blažene Djevice Marije; čest književni motiv sve do 15. st

◈ m. os. ime; *hip.*: **Tèo** ◇ *pr.*: **Teofîlović** (170, Vukovar, *I* Slavonija, Zaprešić)
✧ *grč.* Theóphilos: koji je bogoljuban
**teofòbija** *ž psih.* bolestan strah od boga
✧ TEO- + -FOBIJA
**teofòrič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je bogonosan △ *~no ime* ime čovjeka koje sadrži ime nekoga boga
✧ *grč.* theophóros ≃ TEO- + phérein: nositi
**Tèofrast** (372–287. pr. Kr.), grčki filozof i prirodoznanstvenik, Aristotelov učenik, peripatetičar, *v.*
**teogònija** *ž* **1.** ukupnost bogova koja čini mitologiju nekog naroda; panteon **2.** učenje o porijeklu bogova (genealogija); ob. je spojeno s prikazom stvaranja svijeta
✧ *grč.* theogonía ≃ TEO- + -GONIJA
**teokràcija** *ž* **1.** *fil.* oblik državnog upravljanja zasnovan na stajalištu da je smisao cjelokupnog ljudskog rada i postojanja priprema »nebeskoga carstva« pod neposrednim nadzorom Crkve; takav državni poredak izveden je iz božanske volje **2.** oblik državnog uređenja u kojem svećenstvo ili crkveni poglavar ima i političku vlast; vlada u Božje ime i navodno utemeljuje vlast na Božjoj objavi; teokratizam, *usp.* hijerokràcija // **teòkrat** *m* **1.** zagovornik stajališta da je smisao cjelokupnog ljudskog rada i postojanja priprema nebeskog carstva, da je državni poredak izraz božanske volje i da stoga treba biti pod neposrednim nadzorom crkve **2.** vladar u teokraciji; **teòkratica** *ž*, *v.* teokrat; **teòkratskī** *prid.* koji se odnosi na teokraciju i teokrate; **teòkratski** *pril.* kao teokrat, na način teokrata
✧ *grč.* theokratía ≃ TEO- + -KRACIJA
**teolôgij** (**teòlōgīj**) *m pov. kazal.* mjesto ponad starogrčke pozornice s kojeg su govorili dramski likovi bogova
✧ *grč.* theologeíon ≃ TEO- + logeîon: zborište
**teològija** *ž* **1.** *pov.* kod starih Grka sve pjesme i priče o bogovima **2.** *rel.* ukupnost učenja o Bogu i religiji; bogoslovlje **3.** *meton.* škola u kojoj se uči teologija △ ***apofatička*** ~ teologija koja uči da je svaki govor neprimjeren kada se govori o Bogu; pozitivne tvrdnje o Bogu samo su ograničeno istinite i potrebna im je popratna negacija koja pokazuje da se Bog ne može u potpunosti upoznati i opisati; negativna teologija, *opr.* ***katafatička*** ~; ***biblijska*** ~ teološka disciplina koja nastoji shvatiti i artikulirati iskustvo vjere i ustanoviti što suvremenom kršćaninu znači iskustvo vjere koje nalazi u biblijskim tekstovima protumačenima na suvremen način; ***crnačka*** ~ teologija koja se pojavila u SAD-u 1960-ih kao izravna reakcija na društvena događanja; želi osloboditi teologiju europocentričnih postavki; ***dogmatska*** ~ teološka disciplina kojoj je zadaća da uredi i sintetizira podatke iz *Svetog pisma* sa ciljem da razumljivo i sustavno protumači vjerske istine; ***fundamentalna*** ~ teološka disciplina koja proučava temelje vjere, odnosno uvjete i vjerodostojnost (kako, zašto i što) »dolaženja do vjere« (u najširem smislu obraćenje); često je rezultat razgovora s nekršćanskim znanstvenicima; ***ivanovska*** ~ *pov.* objavljen i inspiriran nauk koji se izlaže u Ivanovu evanđelju i u tri Ivanove poslanice (donekle i u Apokalipsi); ***katafatička*** ~ teologija koja iznosi pozitivne izjave o Bogu, *opr.* ***apofatička*** ~; ***kerigmatska*** ~ teologija koja se zasniva na kerigmi; ***kontroverzna*** ~ metodičko-sistematska teološka refleksija o učenjima nekatoličkih kršćanskih zajednica, osim onih nastalih u doba reformacije; ***mistična*** ~ teološka disciplina koja proučava mistični aspekt vjere; ***moralna*** ~ teološka disciplina koja istražuje odgovornost kršćaninova ponašanja u praktičnom životu; ***naravna (prirodna)*** ~ teologija koja nastoji isključivo uz pomoć ljudskog razuma pokazati da je opravdano vjerovati u Božju opstojnost i razjasniti Božja svojstva; naturteologija, teodiceja; ***objavljena*** ~ teološko znanje koje počiva na vjeri i *Svetom pismu*; ***praktična*** ~ teološka disciplina koja nastoji shvatiti iskustvo vjere s obzirom na njezinu pastoralnu dimenziju; dopunjuje sistematsku teologiju; ***sistematska*** ~ teološka disciplina koja proučava razna učenja u vjerničkoj zajednici, objedinjuje različite dijelove vjere i ugrađuje ih u sustav; ~ ***laička*** teološka disciplina koja proučava načine da se i laici uključuju u život i aktivnosti Crkve; ~ ***oslobođenja*** teološka disciplina (od pol. 20. st.) koja nastoji ponovno oživjeti kršćansku predanost preobrazbi svijeta, da bi pridonijela stvaranju Kraljevstva Božjeg i društvene pravde; ob. se vezuje uz umjereno lijeve društvene ideje i pokrete, posebno u Južnoj Americi // **teòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ **1.** onaj koji se bavi teologijom, stručnjak

za teologiju **2.** onaj koji je završio teološki fakultet; bogoslov; **teològāl** *m* ⟨G teologála⟩ kanonik na čelu jedne katedre koji poučava teologiju; **teològāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji pripada Bogu; Božji, božanski △ *~**ne vrline***, *usp.* teološke kreposti, *v.* teòloškī △; **teològica** *ž*, *v.* teolog; **teològījskī** *prid.* koji se odnosi na teologiju; **teòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na teologe i teologiju △ *~**e kreposti*** kreposti koje čovjek posjeduje snagom Božje milosti (vjera, ufanje i ljubav) (T. Akvinski), *usp.* kardinalne kreposti, *v.* kardinalan △; **teòloški** *pril.* kao teolog, na način teologa

✧ *lat.* theologia ← *grč.* theología ≃ TEO- + -LOGIJA ≃ theológos: koji poučava o Bogu

**teologumènōn** *m* ⟨G teologumenóna⟩ *rel.* svako teološko učenje koje nije neposredno potvrđeno od strane službene crkve te nema obvezujući karakter, ali se preporučuje kao priručna lektira

✧ *grč.* theologoúmenon: rasprava o bogu ≃ TEO- + légesthai: razgovarati se

**teomànija** *ž psih.* **1.** vjersko ludilo **2.** pojava kada duševni bolesnik sebe poistovjeti s Bogom

✧ *grč.* theomanía ≃ TEO- + -MANIJA

**teomonìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil. rel.* učenje prema kojem je Bog jedini princip i cjelokupna zbilja

✧ TEO- + *v.* monizam

**teonòmija** *ž fil. rel.* uvjerenje da je Božji zakon, odnosno Božja zapovijed osnova sve ćudorednosti te da prema tome sve zakone treba uskladiti prema Božjim određenjima

✧ *njem.* Theonomie ≃ TEO- + -NOMIJA

**teopàshīt** *m* ⟨G teopashíta⟩ *pov. kršć.* pripadnik sekte koja je prihvaćala da je Isus Krist trpio kao Bog, što je izazivalo vjerske raspre (5. i 6. st.)

✧ TEO- + *v.* pasija

**teòrba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *glazb. pov.* oveći, starinski (16–18. st.) žičani trzalački instrument dubljeg zvuka; srodan lutnji // **teòrbist** (**teorbȉst**) *m* onaj koji svira teorbu; **teòrbistica** *ž*, *v.* teorbist

✧ *tal.* teorba ← *mlet.* tiorba ← *tur.* torba (po torbi u kojoj se prenosila)

**teòrēm** *m* ⟨G teoréma⟩ **1.** znanstvena tvrdnja, utemeljena na određenim pretpostavkama, čiju istinitost treba ustanoviti izvođenjem dokaza; poučak [*Pitagorin ~*] **2.** znanstvena tvrdnja koja se može izvesti iz danih aksioma i već dokazanih tvrdnji

✧ *grč.* theṓrēma: prizor, predstava, stoga predmet za razmišljanje, teza (koja se mora dokazati)

**tèōrij|a** *ž* **1.** promišljeno i uopćeno znanje o nekoj pojavi ili o više pojava zasnovano na njihovim bitnim zakonitostima [*~a interpersonalne verifikacije*] **2. a.** osnovni znanstveni pojmovi promatrani uopćeno nasuprot pojedinačnom primjeru iz prakse [*~a gravitacije*] **b.** onaj dio neke znanosti ili struke (vještine, umjetnosti i sl.) koji se odnosi na njezine principe i metode te tako razlikuje od njezine primjene [*~a književnosti*; *~a glazbe*] **3.** hipoteza koja se potvrdila **4. a.** apstraktno razmišljanje **b.** pretpostavka ili pogađanje [*to ti je puka ~a*] △ ***kvantna** ~**a***, *v.* kvantni △; ***pragmatička (neopozitivistička) ~a*** *fil.* teorija koja neku propoziciju smatra istinitom ako su praktične konsekvencije njezina prihvaćanja bolje od njezina neprihvaćanja ili odbijanja (istina je ono što se pokaže kao najbolje); ***semantička** ~**a*** *fil.* teorija koja se bavi preciznim određenjem semantičkih pojmova i ukazivanjem na logički pravilnu i objektivno točnu primjenu tih pojmova (A. Tarski); *~**a automata*** *term.* istraživanje kompjuterskih procesa, njihovih mogućnosti i ograničenja (načina na koji se u sustav unose podaci, obrađuju, koriste i sl.); *~**a brojeva*** *mat.* grana matematike koja proučava svojstva i odnose cijelih brojeva [*algebarska ~a*; *analitička ~a*; *vjerojatnosna ~a*]; *~**a deskripcȉje*** *fil.* teorija koja proučava kako u logici predstaviti definitivne opise; *~**a evidencȉje*** *fil.* teorija koja zastupa mišljenje da se istina nalazi i dovršava u sudu i da se ne može sastojati u podudaranju suda sa stvarnošću; *~**a evolucȉje*** *fil.* **1.** svako učenje koje nešto tumači pomoću razvoja **2.** objašnjenje prirode, povijesti i ljudske spoznaje kao razvojnih procesa; *~**a funkcȉja*** *mat.* grana matematike u kojoj se proučavaju opća svojstva funkcija [*~a realne varijable*; *~a kompleksne varijable*]; *~**a igara*** *mat.* teorija o donošenju odluka u natjecanju ili u igrama na sreću (strategija i problemi vjerojatnosti u lutrijama, pokeru i sl.); *~**a informacȉje*** matematička disciplina što se bavi svojstvima i širenjem informacije; *~**a koherencije*** *fil.* teorija koja pretpostavlja strogo logički oblikovan sustav

propozicija ili stavova kojem u stvarnosti odgovara strogi sustav odnosa; ~*a* ***konsenzusa*** *fil.* teorija koja bit istine ili barem njezin glavni kriterij svodi pod dogovor ili »konsenzus«, odn. slaganje mišljenja (osobito u povijesnim znanostima i pravu); ~***a konverzije*** *teol.* **1.** spekulativno objašnjenje žrtvenog karaktera mise: sastoji se u transcendenciji (jer se zemaljski žrtveni dar pretvara u tijelo i krv Isusa Krista i tako predaje Bogu) **2.** spekulativno objašnjenje transsupstancijacije (tijelo Kristovo postaje prisutno »pretvorbom« kruha); ~***a korespondencije (adekvacije)*** *fil.* teorija koja istinu definira kao podudaranje uma i stvarnosti (Aristotel); ~***a odraza*** *fil.* materijalistička spoznajnoteorijska koncepcija koja odraz objektivne stvarnosti drži temeljnom kategorijom spoznaje; ~***a relativnosti*** *fiz.* suvremena teorija o vremenu i prostoru, *v.* relativnost; ~***a skupova*** *mat.* grana matematike u kojoj se proučavaju skupovi, prvenstveno beskonačni, apstrahirajući svojstva pojedinih elemenata; ~***a vjerojatnosti*** *mat.* matematička disciplina u kojoj se iz poznavanja vjerojatnosti nekih slučajnih događaja određuje vjerojatnost drugih, s njima povezanih slučajnih događaja; ~***e istine*** *fil.* skup teorija koje nastoje odrediti termin istinu [~*a koherencije*; *semantička* ~*a* i dr.]; ~***e značenja*** *fil.* teorije koje se bave odnosom značenja riječi i misaonim predodžbama [*bihevioristička* ~*a značenja*; *psihologistička* ~*a značenja*; *platonistička* ~*a značenja*] // **teorètičār** *m* **1.** onaj koji se bavi teorijom, koji uspostavlja teoriju; teoretik **2.** *pren.* onaj čiji stavovi i znanja nisu u skladu s praksom; apstraktan duh; **teorètičārev (teorètičārov)** *prid.* koji pripada teoretičaru; **teorètičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* teoretičar; **teorètičārskī** *prid.* koji se odnosi na teoretičare; **teorètičārski** *pril.* kao teoretičar, na način teoretičara; **teorètik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩, *v.* teoretičar; **teoretizírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* teoretìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** osmisliti/osmišljavati, analizirati, izgraditi/izgrađivati, iznijeti/iznositi teorije **2.** *pejor.* baviti se čim na previše apstraktan način, tako da se to ne može primijeniti u praksi [*raditi, a ne samo* ~]; **teòretskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na teoriju, koji razvija, objašnjava teoriju, utemeljen na teoriji **2.** koji uvodi u teoriju, koji služi upoznavanju teorije; teorijski **3.** *pejor.* koji je crpen ili naučen samo iz knjiga i nije u vezi s praksom; apstraktan, knjiški △ ~ ***remi*** *šah* poznata i detaljno proučena završnica koja neminovno vodi remiju u slučaju točne igre slabije strane; **teòretski** *pril.* prema teoriji, u duhu teorije, kako teorija postavlja, *opr.* empirijski; **teòrījskī** *prid.*, *v.* teoretski

✧ *grč.* theōría: gledanje, razmatranje ≃ theōrētikós: koji je sklon razmatranju ≃ theōreîn: promišljati

**teòtokos** *ž*, *v.* theotokos

**teozòfija** *ž rel. fil.* mističko učenje koje negira racionalnu spoznaju boga i drži da se do spoznaje boga dolazi unutrašnjim zrenjem, intuicijom i nadnaravnim objavama za koje su sposobni samo odabrani (za razliku od teologije koja se temelji na Božjoj objavi) // **teòzof** *m* onaj koji se bavi teozofijom; pristaša teozofije; **teòzofkinja** *ž*, *v.* teozof; **teòzofskī** *prid.* koji se odnosi na teozofiju; **teòzofski** *pril.* kao teozof, na način teozofa

✧ *srlat.* theosophia ← *grč.* theosophía: znanje o božjim stvarima ≃ TEO- + sophía: znanje (sophós: znalac)

**tȅp** *m*, *v.* tap

**tépac**, *v.* tepsti

**tȅpati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) izgovarati glasove kao dijete kad počinje govoriti **2.** (komu) nadijevati riječi odmila, nježno govoriti kome (ob. djeci) **3.** *v.* tepsti (**1b**) // **tèpac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci⟩ onaj koji tepa; **tȅpānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* tepati **2.** *pat.*, *v.* dislalija; **tȅpav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji tepa; **tȅpavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci, G -ācā⟩ onaj koji tepa; tepac, mucavac, jecavac; **tȅpāvčev** *prid.* koji pripada tepavcu; **tȅpavica** *ž*, *v.* tepavac; **tȅpavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji tepa

✥ *pr.* (nadimačka, *usp.* Mucavac, Mucalo, Tartaglia, ← *tal.*): **Tȅpavac** (350, Slunj, Zagreb, Vukovar, Rijeka, Korenica), **Tepávčević** (Rijeka, Dubrovnik)

✧ *prasl.* *tepǫ, *teti: udarati (*rus.* teptí, *češ.* tepati), *lit.* tepti: podmazati

**tȅpčica** *m pov.* titula na hrv. dvoru u 11. st; dvorjanin koji sudi u kraljevo ime

**tèpčija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* čin ili položaj (u Osmanskom Carstvu) koji odgovara palatinu

✧ *tur.* tepçi

**tepee** (*izg.* tèpe) *m* šator sjevernoameričkih Indijanaca, ob. izrađen od koža ili krzna i u obliku stošca

✧ *amer.engl.* ← *egz.* thipi

**tepèluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1. a.** kundak starinske puške **b.** ukrašena jabuka kubure **2. a.** dio plosnate okrugle kape (dio narodne nošnje) koji pokriva tjeme **b.** *pov.* ženska kapica ukrašena dukatima kao dio gradske kršćanske nošnje u zemljama Osmanskog Carstva (pokriva tjeme) **c.** srebrna ili zlatna pločica s te kape

✧ *tur.* tepelik

**tepìdārīj** (**tepidârīj**) *m pov.* posebno uređena prostorija za tople kupke u starorimskim kupalištima

✧ *lat.* tepidarium ≃ tepidus: mlak

**tèpih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ *reg.* posebno tkana prostirka za sobni pod; sag, ćilim

✧ *njem.* Teppich

**tèpihklōfer** *m razg.* **1.** stalak na koji se ovjesi tepih kada ga se želi isprašiti udaranjem **2.** pleter od pruća (ili plastike); isprašivač, klofer, batipan

✧ *njem.* Teppich: ćilim, sag + Klopfer: mlat

**tèpsija** *ž reg.* okrugla niska, plitka posuda u kojoj se peče; padela

✧ *tur.* tepsi

**tȅpsti** *nesvrš.* ⟨*prez.* tèpēm, *pril. sad.* tèpūći, *gl. im.* tèpēnje⟩ **1.** (što) **a.** udaranjem po površini oslobađati prašinu, laganim dodirima i tresenjem činiti da s čega spadne prašina ili da se počne prašiti [~ *tepihe*; ~ *odijelo*] **b.** (koga) tući, udarati, tepati **2.** (se) skitati, potucati se, *usp.* dotepenac // **tépac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G têpācā⟩ **1.** *arh.*, *v.* skitnica **2.** *hip.* nestaško, zloćko, fakinčić

◈ *pr.* (nadimačka): **Tèpeš** (780, Pregrada, Zagreb, Našice, Križevci, Sesvete), **Tépić** (400, Šibenik, Zagreb, Kostajnica, Split, Rijeka)

✧ *v.* tepati

**tequila** (*izg.* tekìla) *ž* alkoholno piće Srednje Amerike; dobiva se fermentacijom i destilacijom agave (*Agava tequilana*)

✧ *šp.*, prema gradu Tequila u Meksiku, središtu proizvodnje tekile

**tȅr** *m građ.* savitljiva ljepenka prevučena katranom; upotrebljava se za izolaciju od vlage (u temeljima zgrada, za pokrivanje drvenih krovova baraka itd.) [~-*papir*]

✧ *njem.* Teer

**TERA-** dekadski prefiks (simbol T), kao prvi dio riječi znači $10^{12}$ puta jedinica koja je drugi dio te riječi

✧ *grč.* téras: čudovište, čudo

**terabit** (*izg.* tèrabit) *m inform.* jedinica za količinu kompjuterske informacije jednaka bilijunu bitova (oznaka Tb)

✧ TERA- + *v.* bit

**terabyte** (*izg.* tèrabajt) *m inform.* mjerna jedinica za kapacitet memorije, tisuću gigabajta, odn. bilijun bajtova (oznaka TB)

**teràco** *m*, *v.* tarac

**terakòta** *ž* **1.** pečena glina kao lončarski materijal **2.** *meton.* umjetnički predmet od toga materijala bez glazure **3.** crvenkastožuta boja pečene gline

✧ *tal.* terra cotta: pečena zemlja ← *lat.* terra cocta

**teramâra** *ž arheol.* tip naselja iz brončanoga i željeznoga doba opkoljenog nasipom i jarkom, s nastambama na drvenim kolcima (*S* Italija)

✧ *tal.* ← *lat.* terra mala: loša zemlja

**tȅrametar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* jedinica duljine, $10^{12}$ metara (simbol Tm)

✧ TERA- + -METAR

**teramìcīn** *m* ⟨G teramicína⟩ *farm.* lijek protiv bolesti uzrokovanih mikroorganizmima, antibiotik, oksitetraciklin

✧ ≃ *lat.* terra: zemlja + -MICIN tvorničko ime proizvoda®

**tèrān** *m* ⟨G terána⟩ *agr.* vrsta istarske loze i vino od te loze [*motovunski* ~]

✧ *tal.*, *dijal.* terrano: zemaljski

**teràpija** *ž med.* **1.** liječenje, osnovna djelatnost medicine **2.** skup sredstava koja se rabe radi izlječenja kakve bolesti, ublažavanja njezinih simptoma i posljedica ili nekog tjelesnog nedostatka (često u riječima čiji prvi dio imenuje metodu) [*kemo*~; *simptomatska* ~; *kauzalna* ~] △ ***bihevioristička*** ~ *psih.* terapijska procedura i tehnika proizišla iz zajedničke teorijske postavke da je neprilagođeno i poremećeno ponašanje uglavnom naučeno pa se stoga može mijenjati primjenom različitih tehnika i principa učenja; terapija ponašanja; ***obiteljska*** ~ *psih.* liječenje više od jednoga člana obitelji tijekom iste seanse // **terapèut** *m med.* zdravstveni radnik koji provodi određenu terapiju [*fizikalni* ~]; **terapeùtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* znanost o terapiji kao metodi liječenja; **terapèutkinja** (**terapèutica**) *ž*, *v.* terapeut; **terapèutskī** *prid.* koji se odnosi na terapiju i terapeuta [~*o sredstvo*; ~*o zračenje*]; **teràpījskī** *prid.* koji se odnosi na terapiju; **teràpījski** *pril.* kao terapija, tako da bude terapija ili u okviru terapije

✧ *grč.* therapeía: služenje, njega ≃ therápōn: njegovatelj (therapeutḗs: sluga)

**tȅraplān** *m* vozilo koje lebdi nisko iznad zemlje
✧ *lat.* terra: zemlja + *v.* (aero)plan

**tèrārīj** (**terârīj**) *m* umjetno oblikovan prostor sa zemljom, kamenjem i sl., namijenjen držanju malih životinja, ob. gmazova i vodozemaca, *usp.* akvarij
✧ *lat.* terrarium

**teràs|a** *ž* ⟨G *mn* terásā⟩ **1.** *arhit.* ravan krov ili otvorena nepokrivena ravna površina kao dio građevine, vrsta prostranog balkona [*na ~i*] **2.** horizontalna ili blago nagnuta zaravan nastala **a.** djelovanjem voda; proteže se duž riječne, morske ili jezerske obale **b.** na padinama, ob. u krškim predjelima, ljudskom djelatnošću (uklanjanjem kamenja i stvaranjem plodnog tla) // **teràsast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se spušta u obliku nekoliko poredanih terasa; stepeničast
✧ *njem.* Terrasse ← *fr.* terrace ← *stprov.* terrassa ≃ *lat.* terra: zemlja

**terasekùnda** *ž fiz.* jedinica vremena, $10^{12}$ sekundi (simbol Ts)
✧ TERA- + *v.* sekunda

**teratìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ nepravilan, neuobičajen, nepropisan razvoj (npr. industrije, urbanizma)
✧ TERAT(O)- + -IZAM

**TERATO-** kao prvi dio riječi označava nakazu, nakaznost [*teratogen*]
✧ *v.* TERA-

**teratògen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pat.* koji uzrokuje nakaznost ploda [*~i virusi*; *~i lijekovi*; *~a zračenja*; *~e tvari*] // **teratogènija** *ž pat.* nastajanje deformiteta u tijeku razvoja embrija; prirođena nakaznost
✧ TERATO- + -GEN

**teratològija** *ž* **1.** *biol.* znanost koja se bavi uzrocima, razvojem, opisivanjem i klasifikacijom urođenih nakaznosti u biljnom i životinjskom svijetu **2.** *med.* znanost koja proučava prirodne nakaznosti u ljudi **3.** učenje o (biblijskim) čudima
✧ *grč.* teratología: pripovijedanje čudesa ≃ TERATO- + -LOGIJA

**teràtōm** *m* ⟨G teratóma⟩ *pat.* tumor građen od raznovrsnih tkiva koja potječu od zametnih listića; nalazi se u spolnim žlijezdama, središnjem živčanom sustavu ili u tjelesnim šupljinama
✧ TERATO- + -OM

**teratospèrmija** *ž pat.* nalaz s više od 40% patološki promijenjenih spermatozoida u sjemenu, čest uzrok muške neplodnosti
✧ TERATO- + *v.* sperma

**teràvija** *ž isl.* molitva u ramazanskim noćima, klanja se poslije jacije
✧ *tur.* teravi ← *arap.* ⟨*mn*⟩ tārāwīḥ

**terázije** *ž mn reg.* (+ *srp.*) **1.** sprava za mjerenje težine, radi na principu dinamometra; vaga, tezulja, »rastezalice« **2.** *pov.* mjesto na vodotoku grada odakle se razvodi u raznim pravcima; vodospremnik, akumulacija
✧ *tur.* terazi ← *perz.* terāzū

**têrbīj** *m kem.* rijedak element (simbol Tb, atomski broj 65), pripada lantanidima; primjenjuje se u nekim legurama
✧ *nlat.* terbium, prema švedskom gradu Yterby gdje je pronađen

**têrc|a** (**tȅrca**) *ž* ⟨G *mn* têrcā⟩ (+ *potenc.*) **1.** *glazb.* treći stupanj ljestvice, interval između prvoga i trećega tona na bilo kojem stupnju ljestvice [*velika ~a*; *mala ~a*; *pjevati ~u*] **2.** *sport* u mačevanju vrsta udarca **3.** u igri lota, *usp.* trobroj // **têrcnī** (**tȅrcnī**) *prid.* koji se odnosi na tercu
✧ *tal.* terza

**tercàna** *ž*, *v.* tercijana

**tercèrōl** *m* ⟨G terceróla⟩ malo, lako ručno vatreno oružje s nekoliko metaka; džepni pištolj, pištoljčić
✧ *njem.* Terzerol ← *tal.* terzeruolo

**tercèrōn** *m* ⟨G terceróna⟩ *antrop.* osoba koja ima trećinu crnačke krvi; dijete mulatkinje i Europljanina ili obrnuto, *usp.* kvarteron, kvinteron
✧ *šp.* tercerón

**tèrcēt** *m* ⟨G tercéta⟩ **1.** *glazb.* komorni sastav od tri instrumenta **2.** *meton.* skladba pisana za takav sastav ili za tri glasa **3.** *pren.* tri (nerazdvojne) osobe; trojka
✧ *njem.* Terzett ← *tal.* terzetto ≃ *lat.* tertius: treći

**tèrcija** *ž* **1.** *tipogr.* naziv za veličinu pisma od 16 tipografskih točaka **2.** *bank.* oznaka za treću mjenicu ako je na istu svotu izdano više mjenica, *usp.* sekunda
✧ *lat.* tertius: treći

**tercijána** *ž pat.* malarična groznica koja se ponavlja svaki treći dan; tercana
✧ *lat.* (febris) tertiana

**tȅrcijār** *m geol.* treće razdoblje u razvoju Zemlje, starija formacija kenozoičkog doba; dijeli se na paleocen, eocen, oligocen, mio-

cen i pliocen // **tȅrcijārn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na tercijar, koji potječe iz tercijara **2.** treći po redu, treći u stadiju, treći po vrijednosti [*~i stadij*] △ *~a* ***djelatnost*** uslužna djelatnost (ona koja nije izravno proizvodna); *~a* ***mozgovna područja*** *anat.* dijelovi kore velikog mozga uz čiju je funkciju vezan nastanak složenih psihičkih procesa (npr. mišljenje, pamćenje i sl.); *~i* ***kontakt*** *sociol.* kontakt koji dolazi do izražaja u odnosima između društvenih subjekata u kojima uopće nema osobne blizine (npr. preko tiska, radija ili televizije)

✧ *njem.* Tertiär ← *lat.* tertiarius

**tercijárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G tercȉjārācā⟩ *kat.* svjetovnjak koji je član trećega crkvenog (franjevačkog ili dominikanskog) reda; trećoredac, trećoredica // **tercijárčev** *prid.* koji pripada tercijarcu; **tercȉjarka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tercijarac

✧ *lat.* tertiarius

**tercína** *ž* *knjiž.* pjesnička kitica (strofa) od tri jampska stiha s karakterističnim rasporedom rima

✧ *tal.* terzina

**tercio** (*izg.* têrsio) *m* *pov.* osnovna jedinica španjolske vojske u 16. i 17. st.

✧ *šp.*

**terciogenitúra** *ž* **1.** trećorođeni potomak koji ima pravo biti nasljednik **2.** *pov.* treća loza neke dinastije, vlada u drugoj državi, a istovremeno je podređena prvoj lozi

✧ *lat.* tertius + genitus: rođen

**terdžȕmān** *m* ⟨G terdžumána⟩ *reg.* onaj koji tumači, objašnjava ili prevodi sa stranih jezika; tumač, prevodilac, interpretator, dragoman // **terdžumániti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* terdžȕmānīm, *pril. sad.* terdžumánēći⟩ *reg.* prevoditi, tumačiti, interpretirati; **terdžumànluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** poziv ili posao terdžumana **2.** *meton.* novčana nadoknada za prevođenje

✧ *tur.* tercüman, terceman ← *arap.* tärğumān

**tȅrđāh**, *v.* tezga

**terèbint** *m* *bot.* smrdljika (*Pistacia terebinthus*)

✧ *lat.* terebinthus ← *grč.* terébinthos

**tȅredža** *ž* *reg.* predmet na koji se nešto nabija ili navlači, ili u koji se ulijeva da bi se dobio željeni oblik; model, kalup, terak, forma

✧ *tur.* derece ← *arap.* däräğa: stupanj

**tèrefah** *m*, *v.* trefe

**tȇreftāln|ī** *prid.*, ob. u: △ *~a* ***kiselina*** *kem.* parabenzendikarboksilna kiselina $C_8H_6O_4$

**terèmīn** *m* ⟨G teremína⟩ *glazb.* elektroakustički instrument konstruiran 1920, srodan mu je trautonij

✧ prema konstruktoru, ruskom fizičaru A. N. Tereminu

**tèremtete** *uzv. reg. zast.* (+ *žarg.* ob. u šali) neka te vrag nosi!, vrag te odnio!, vrag te stvorio!

✧ *mađ.*

**tèrēn** *m* ⟨G teréna⟩ **1.** zemljište, tlo određeno prema svom fizičkom svojstvu [*ravan ~*; *kamenit ~*] **2.** *sport* **a.** otvoreno, nepokriveno igralište **b.** igralište uopće **3.** kraj, područje, sredina gdje se vrše određena proučavanja, ispitivanja i sl. [*klizak ~*, *pren.* opasna situacija] **4.** mjesto praktičnog rada izvan sjedišta poduzeća [*biti na ~u*] // **terénac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tèrēnācā⟩ *razg.* onaj koji radi na terenu (3, 4); **terénčev** *prid.* koji pripada terencu; **tèrēnka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* terenac; **tèrēnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na teren △ *~i* ***skok*** *sport* element skijaške tehnike za svladavanje prepreka (neravnine, grbe i prijelomnice) na stazi; *~o* ***istraživanje*** istraživanje koje se obavlja izvan istraživačkih institucija (u arheologiji iskopavanja, u sociologiji i sl. ispitivanja javnog mnijenja po kućama itd.)

✧ *fr.* terrain

**Terèncije Ȁfer, Publije** (o.195–159. pr. Kr.), rimski komediograf, Kartažanin koji je u Rim doveden kao rob, zatim oslobođen od svog gospodara; napisao 6 komedija koje su bile uzorom komedijama ponašanja (karaktera) u antici i u Europi 17–18. st. i normom čistog latinskog jezika

**terèstričk|ī** *prid.* koji dolazi iz tla, koji ima izvor u Zemlji [*~o zračenje*], *opr.* kozmički △ *~a* ***navigacija*** *pom.* sustav obalne plovidbe u kojem se orijentacija temelji na vizualnom opažanju istaknutih objekata ili na mjerenju dubine mora; *~i* ***dalekozor*** vrsta dalekozora koji služi za promatranje, viziranje i mjerenje objekata na zemlji (npr. Galilejev dalekozor, dalekozor s prizmama i dr.) // **terèstrāl** *m* ⟨G terestrála⟩ *pov.* porez ili kakvo drugo davanje u novcu iznosa određenog prema veličini zemljišnog posjeda; zemljarina

✧ *lat.* terrestris ≃ terra: zemlja

**Tereškova** (*izg.* Terješkòva), **Valentina** (1937),

prva ruska astronautkinja, prva žena koja je obletjela Zemlju u svemirskom brodu Vostok 6 (1963)

**tèret** *m* **1. a.** ono što tko nosi (ob. na leđima ili na ramenima); breme **b.** ono što je natovareno na prijevozno sredstvo (željeznica, brod i sl.) radi prijevoza; tovar **2.** pritisak što ga tijelo vrši na podlogu ili na onoga koji ga nosi; težina **3. a.** *pravn.*, *v.* hipoteka **b.** dugovni račun **4.** *pren.* ono što je nametnuto; namet, porez, danak, trošarina i sl. [*~i su za privredu postali neizdrživi*] **5.** *pren.* osjećaj uznemirenosti zbog koga ili čega; muka, nevolja, tegoba, teškoća, briga, obveza [*~ briga*; *~ uspomena*] △ ***rasuti ~*** *term.* teret koji se lako osipa, rasipa i u prijevozu zahtijeva poseban tretman, *usp.* ro-ro // **tèret|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji jako opterećuje, težak, koji zamara; naporan, mučan **2.** (*odr.*) **a.** koji se odnosi na teret **b.** koji vuče, prenosi terete, koji se odnosi na vozila za prijevoz tereta [*~ni vlak*] △ ***~na linija (crta)*** *pom.* obilježena linija na konstrukciji plovila do koje smije biti uronjeno (odn. opterećeno); ***~ni automobil***, *v.* teretnjak; ***~ni brod*** *pom.* trgovački brod namijenjen prijevozu tereta; ***~ni ugovor*** *pravn.* ugovor u kojem se svaka od stranaka obvezuje da jedna drugoj daje naknadu za ono što od nje dobiva (npr. kupoprodajni ugovor); onerozni ugovor, *opr.* lukrativni ugovor, *v.* lukrativan △; **teretàna** *ž* gimnastička dvorana, često unutar fitness centra, u kojoj su smještene razne sprave i utezi za jačanje muskulature; **tèretiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ećēnje⟩ **1.** *pravn.* stavljati komu što na teret; okrivljavati **2.** zaduživati [*~ na čiji račun*]; **tèretnica** *ž trg.* temeljna prijevozna isprava koja ima robno-vrijednosni značaj; **terètnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na teretnjake; **terètnjāk** *m* ⟨G teretnjáka, N *mn* teretnjáci⟩ teretno prijevozno sredstvo (automobil, kamion, vlak, brod); **teretóvnica** *ž admin.* dokument koji sadrži podatak o tome da li se neka imovina (ob. nepokretna) tereti (dûgom i sl.)

✧ *mađ.* terhet

**terèvēnka** *ž* ⟨D L -enci, G *mn* -ā/-ī⟩ razuzdano, bučno veselje; pijanka, orgijanje // **terèvēnčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ provoditi vrijeme u raspojasanom društvu, pijančiti, bančiti

✧ *tur.* tereffü: skakanje, dizanje

**Tèrēzija** (**Terézija**) **1.** *v.* ◈ **2. Avilska** ili **Teresa de Jesús, Sv.** (1515–1582), španjolska karmelićanka i mističarka (*Život*, *Put k savršenstvu*, *Zamak duše*); zaštitnica Španjolske i španjolske vojske **3. od Maloga Isusa i Svetoga Lica, Sv.** (1873–1897), francuska karmelićanka, od 1945. zaštitnica Francuske (uz Djevicu Orleansku) i misionara (autobiografija *Povijest jedne duše*) **4.** (**Tèrēza**), **Majka** (1910–1999), misionarka albanske narodnosti, pomagala oboljelima od kuge u Indiji, osnovala red sestara čiji je osnovni zadatak briga o teškim bolesnicima; Nobelova nagrada za mir 1979.

◈ ž. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Tèrēsija**, **Tèreza** (**Teréza**); *hip.*: **Réza**, **Rèzika**, **Tèruška** ◇ *pr.*: **Tèrezić** (Zagreb, Požega), **Tèrēzija** (Zagreb, Krapina, *I* Slavonija), **Térković** (Labin, Donja Stubica) ◇ *top.* (naselja): **Tèrezino Pȍlje** (Virovitica, 350 stan.)

✧ *lat.* Theresia

**terezìjānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na doba Marije Terezije △ ***~e reforme*** *pov.* ukupnost modernizatorskih reformi provedenih u Hrvatskoj u doba Marije Terezije u pravcu prosvijećenog apsolutizma; ***~i urbar*** *pov.* prvi urbar za Hrvatsku (1755) i za Slavoniju (1756) // **terezìjānski** *pril.* kao u doba Marije Terezije, kao Marija Terezija

**Tèrezin** (*njem.* Theresienstadt) *m* gradić u Češkoj, 1941–1945. nacistički koncentracioni logor u kojem je stradalo o. 60.000 ljudi

**tèrgāl** *m* ⟨G tergála⟩ **1.** postojano poliestersko vlakno **2.** tkanina od toga vlakna, uglavnom služi za izradu odjeće

✧ tvorničko ime proizvoda® ≃ *lat.* tergalis: leđni ← tergum: leđa

**-TERIJ, -TERIČKI, -TERIJSKI** kao drugi dio riječi, označava ono što se odnosi na zvijer [*hirakoterij*]

✧ *grč.* thēríon i thḗr: zvijer

**terìjāk** *m* ⟨G terijáka, N *mn* terijáci⟩ *pov. farm.* univerzalan lijek u starom i srednjem vijeku; pripravljao se od velikog broja različitih sastojaka i praktički nije imao nikakve vrijednosti

✧ *lat.* theriaca: protuotrov ≃ *grč.* thēriakós: koji se tiče otrovnih životinja ← thḗr: zvijer

**terìjēr** *m* ⟨G terijéra⟩ *kinol.* rasa lovačkog psa jamara

✧ *engl.* terrier ← *stfr.* chien terrier: pas zemlje

**terìlēn** *m* ⟨G teriléna⟩ sintetička tkanina koja se ne gužva
✧ tvorničko ime proizvoda®

**tèrīn** *m* ⟨G terína⟩ **1.** *agr.* sorta dalmatinske loze **2.** vino od te loze

**tȅrīna** *ž reg.* porculanska ili staklena zdjela
✧ *tal.* terrina

**tȅriomorfan** *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ koji ima oblik zvijeri; zvjerolik
✧ *grč.* thḗr: zvijer + -MORFAN

**terìtōrīj (teritȏrīj)** *m* **1.** *geogr.* prostor određen prirodnim svojstvima; područje **2.** *admin. pol.* zemlja obuhvaćena postavljenim upravnim granicama [*povreda ~a*; *sukobi oko ~a*; *kanadski sjeverozapadni ~*] **a.** u nekim federativnim državama područje kojim izravno upravlja savezna vlada **b.** područje koje još nije dobilo punopravni status unutar države (ob. o bivšim kolonijama) **3.** *biol.* prostor koji za sebe drži neka životinja **// teritorijalizácij|a** *ž* teritorijaliziranje i rezultat teritorijaliziranja [*provesti ~u*]; **teritorijalizírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* teritorijalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (po)dijeliti na teritorije, (na)praviti teritorijalnu podjelu neke velike geografske cjeline; opodručiti/opodručivati; **tȅritorijāln|ī** *prid.* koji se odnosi na teritorij, koji obuhvaća teritorij, koji je određen teritorijem [*~i princip*] △ *~a* ***autonomija*** *pol.* oblik političkog uređenja dijela države (ob. gdje živi neka nacionalna ili etnička skupina), koje ima pravo na vlastite zakone i koje djeluje samostalno u odnosu prema višoj vlasti; *~a* ***obrana*** *vojn.* **1.** način organiziranja oružane samoobrane na principu teritorija **2.** (Teritorijalna obrana) *pov.* glavni vid organiziranja oružanih snaga SFRJ na teritorijalnom principu; *~e* ***vode*** pojas vodene površine (ob. mora, oceana) uz obalu ili vanjsku granicu unutrašnjih morskih voda u određenoj širini (3–12 morskih milja) koju svaka država određuje svojim propisima; teritorijalno more; *~i* ***integritet*** *pol.* pravo nezavisne države da na svom državnom području vrši isključivu vlast; *~o* ***ponašanje*** *psih.* tendencija obrane, čuvanja vlastitog prostora i protjerivanje uljeza, ob. u divljih životinja, kućnih pasa, mačaka i ljudi; **teritorijálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je teritorijalno
✧ *lat.* territorium: zemlja oko grada, područje

**tèrkija** *ž reg.* **1.** *zast.* **a.** čvrsta traka od kože ili drugog materijala za pritezanje prtljage na sedlu (ili čega drugoga); remen, pojas, kaiš **b.** sama prtljaga što se vješa o konja **2.** *etnol.* dio starije ženske narodne nošnje; ukras okačen o pojas
✧ *tur.* terki, vjerojatno ← deri, tirik, teri: koža

**terlèma** *ž* ⟨G *mn* terlémā⟩ *reg.* **1.** stanje povišene tjelesne temperature; vrućica, ognjica, febra, fibra **2.** *pat.* teška crijevna zarazna bolest, praćena visokom tjelesnom temperaturom; tifus
✧ *tur.* terleme: tifus, znojenje

**tèrli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩, *v.* teli

**tèrluci** *m mn* ⟨N tèrluk⟩ *reg.* **1.** vezom ukrašene lake ženske papuče koje se nose po kući **2.** obojci koji su se, navučeni na muške čarape, nosili ispod opanaka
✧ *tur.* terlik

**-TERM, -TERMA, -TERMALAN, -TERMAN, -TERME, -TERMIČKI, -TERMIJA, -TERMIJSKI, -TERMIKA** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na toplinu [*homeoterman*; *heterotermijski*]
✧ *grč.* thermós: topao; thérmē: toplina

**tȅrme** *ž pl. tantum* ⟨G *mn* tȇrmā⟩ **1.** prirodni izvori tople vode **2.** *pov.* u starom Rimu javno kupalište s ugrijanom vodom, ob. u sklopu s infrastrukturom, sportskim prostorijama i trgovinama **// tèrmāln|ī** *prid.* koji je iz terma, koji se odnosi na terme △ *~a* ***terapija*** *med.* kure liječenja pomoću termalne vode; *~i* ***pisač*** termički pisač, *v.* termički △; *~o* ***vrelo*** izvor tople vode; **tèrmičk|ī** *prid.* koji se odnosi na toplinu, na temperaturu, koji se izražava kao toplina; toplinski [*~a izolacija*] △ *~a* ***disocìjacija*** reverzibilno cijepanje molekula na atome ili jednostavnije molekule kod povišene temperature; *~a* ***obrada*** mijenjanje strukture i sastava metala i njihovih legura zagrijavanjem ili hlađenjem; *~i* ***pisač*** *inform.* vrsta zastarjelih nemehaničkih pisača koji ispisuju grijanjem papira prekrivenog vrlo tankim premazom osjetljivim na toplinu; oblik znakova na papiru, ob. se tvori pomoću matrice zagrijanih iglica; *~i* ***vjetar*** *meteor.* vjetar koji predstavlja vektorsku razliku između vjetra pri tlu i vjetra na vrhu promatranog sloja te ujedno ukazuje na to kako se u sloju temperatura zraka mijenja visinom; **tèrmik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *meteor.* stup uzlaznog

strujanja zraka na nekom mjestu uzrokovan povećanom temperaturom mjesta u odnosu na okolinu, *usp.* termika (2); **tèrmika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** skupno ime za dijelove fizikalne, kemijske i tehnološke znanosti koja se bavi toplinom i izgaranjem **2.** *razg.* vertikalno strujanje zraka, osobito prema gore; od velike važnosti u jedriličarstvu

✧ *tal.* thermae ← *grč.* thérmai ← thérmē: toplina ≃ thermós: topao

**termìdōr (termidôr)** *m* ⟨G termidóra⟩ *pov.* **1.** jedanaesti mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, trajao je od 19/20. srpnja do 17/18. kolovoza **2.** *pov.* skraćeni naziv za prevrat kojim je krupna buržoazija 27. srpnja 1794. uzela vlast jakobincima

✧ *fr.* thermidor ≃ *grč.* thérmon: ljetna vrućina + dôron: dar

**tèrmīn** *m* ⟨G termína⟩ **1.** znanstveni ili stručni izraz ili ime za određeni pojam; točno određeni i kodificirani izraz [*stručni ~; tehnički ~*]; naziv, nazivak **2. a.** određeno ili dogovoreno vrijeme kad se što ima obaviti; rok [*u tom ~u*] **b.** ugovoreni datum (za plaćanje nekog duga i sl.) **c.** *razg.* kraj uobičajene trudnoće [*~ joj je za 2 mjeseca*] **3.** *fil. log.* dio koji čini iskaz (rečenicu) △ ***klimatološki*** ~ vrijeme kad se obavljaju klimatološka mjerenja i opažanja (7, 14 i 21 sat po lokalnom vremenu); ***sinoptički*** ~ vrijeme kad se obavljaju sinoptička mjerenja i opažanja (00, 03, 06, 09, 12, 15, 18 i 21 sat po svjetskom vremenu) // **tèrmināl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se odnosi na termin; terminski **2.** koji pripada, koji se nalazi ili čini granicu ili kraj čega; granični, krajnji **3.** koji se odnosi na zaključak; konačni, zaključni **4.** koji završava smrću [*~ni ishod; ~na bolest*]; smrtan, letalan △ ***~na brzina*** *fiz.* brzina kojom se tijelo giba kroz fluid (plin ili tekućinu) kada je rezultantna sila koja djeluje na tijelo jednaka nuli (npr. kod slobodnog pada kroz plin ili tekućinu tijelo dostiže neku maksimalnu brzinu, tj. terminalnu brzinu kod koje je sila teža koja vuče tijelo prema dolje jednaka sili otpora fluida tako da je rezultantna sila koja djeluje na tijelo jednaka nuli), za slobodan pad ljudskog tijela kroz prazan prostor terminalna brzina je oko 240 km/h; ***~ni limen*** maksimalni intenzitet podražaja koji još izaziva osjet; **termìnātor**[1] **(terminâtor)** *m* **1.** onaj koji ograničava, omeđuje **2.** *astron.* granična crta koja dijeli osvijetljenu od tamne strane Mjeseca (ili planeta); **terminírati** *dv.* ⟨*prez.* termìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *admin.* odrediti/određivati rok; **terminìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* **1.** *pov.* u srednjovjekovnoj filozofiji oblik nominalizma prema kojemu su pojmovi tek misaoni znaci za skupove srodnih predmeta **2.** shvaćanje da je misaoni proces samo računanje s pojmovima; **tèrminskī** *prid.* koji se odnosi na termin

✧ *lat.* terminus: svršetak, kraj ≃ terminalis: krajnji

**Tèrmin** *m mit.* rimski bog granica i međaša, zaštitnik posjeda i nepovredivosti privatnog vlasništva

**terminacìjōn** *m* ⟨G terminacijóna⟩ *pov. lokal.* ustavna odluka dubrovačkog Senata

✧ *tal.* terminazione

**termìnāl** *m* ⟨G terminála⟩ **1.** funkcionalna lučka postrojenja za ukrcavanje i iskrcavanje tereta **2.** početak ili završetak transportne ili prometne linije na željeznici, u autobusnome ili zračnome prometu, naftovoda i dr.; krajnja postaja **3.** *inform.* uređaj koji se sastoji od monitora, video adaptera, tastature i (ponekad) miša; ob. služi za rad na računalu koje podržava više korisnika istovremeno

✧ *engl.* terminal ≃ *lat.* terminalis: krajnji

**termìnātor**[2] *m* **1.** *inform.* završni dio koji se utiče s jedne strane na priključnicu, dok se s druge strane izvodi kabel za priključenje s drugim računalom u serijskoj mreži; završnik **2.** (Terminator) *film.* lik iz filmova s Arnoldom Schwarzeneggerom u glavnoj ulozi (prvi je snimljen 1984) **3.** *pren.* onaj koji uništava; uništavač (ob. od milja za malu djecu koja to rade nenamjerno)

✧ *engl.* terminator

**termìnìōn** *m* ⟨G terminióna⟩ *admin. zast.* vlastita službena knjiga u koju referent (u velikim uredima) upisuje zaprimljene i riješene spise

✧ *srlat.* terminion, *v.* termin

**terminogràfija** *ž* **1.** zapisivanje, obrada i prikazivanje terminoloških podataka dobivenih terminološkim istraživanjem **2.** *lingv.* terminološka leksikografija

✧ *v.* termin + -GRAFIJA

**terminològija** *ž* **1.** ukupnost naziva potrebnih jednom znanstvenom području, nekoj struci ili djelatnosti; nazivlje **2.** *lingv.* znanstvena grana koja proučava nastajanje pojmova, odnose i veze među pojmovima, njihov opis

i definicije, znanost o terminima; nazivoslovlje // **terminòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ **1.** stručnjak koji se bavi nazivljem jedne struke, *usp.* terminologija (1) **2.** znanstvenik koji se bavi terminologijom, *usp.* terminologija (2); **terminològica** *ž*, *v.* terminolog; **terminològījskī** *prid.* koji se odnosi na terminologiju; **terminologizácija** *ž* postupak u kojem od jezičnog znaka nastaje naziv; **terminologizírati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* terminologìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* terminologìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (u)činiti terminom, (u)činiti da postane termin, postati/postajati termin **2.** stvoriti/stvarati terminologiju za neko znanstveno područje, struku i sl., uklopiti/uklapati to područje u šire terminološke sustave; **terminòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na terminologiju i terminologe [*~i kriterij važniji je od formalnoga*] △ *~a* ***kartica*** ustrojen skup terminoloških podataka koji se odnose na jedan pojam; *~a* ***konkordancija*** uređen popis naziva preuzetih iz kojega teksta s podacima o izvoru za svaku pojavnicu i s odabranim dijelom konteksta; *~a* ***odrednica*** rječnička oznaka koja određuje je li natuknica uz koju stoji odrednica termin (*term.*), odnosno kojem znanstvenom području pripada (*zool.*, *pat.*, *lingv.*); *~a* ***raščlamba*** sustavno proučavanje pojmova i naziva po načelima i metodama terminološke znanosti; *~i* ***format*** ustroj terminološke kartice; *~i* ***podatak*** podatak koji se odnosi na kakav pojam ili na njegovu oznaku; *~i* ***rad*** djelatnost koja obuhvaća usustavljivanje i definiranje pojmove, te prikazivanje nazivlja na temelju utvrđenih načela i metoda; *~o* ***normiranje*** uspostava normi prema terminološkim načelima i njihovo odobravanje od strane ovlaštene ustanove

✧ *v.* termin + -LOGIJA

**terminus** (*izg.* tèrminus), ob. u: △ ~ ***a quo*** (*izg.* ~ â kvô) početni termin, rok od koga se ima što računati; ~ ***decretorius*** (*izg.* ~ dekretórius) dan (ili vrijeme) sudbene odluke; ~ ***elapsus*** (*izg.* ~ elápsus) istekao rok; ~ ***peremptorius*** (*izg.* ~ peremptórius) odlučni (sudbeni) rok; ~ ***praeclusivus*** (*izg.* ~ prekluzívus) izlučni rok; ~ ***technicus*** (*izg.* ~ tèhnikus) stručni izraz, termin; naziv, nazivak

✧ *lat.*

**termióni** *m mn* ⟨N termìōn, G termióna⟩ *fiz.* elektroni ili ioni koji se pod povišenim temperaturama oslobađaju iz krutih ili tekućih materija; struja koja na taj način nastaje vrlo oštro raste s porastom temperature

✧ *grč.* thérmē: toplina + *v.* ion

**tèrmistor** *m fiz.* poluvodički sklop čiji je otpor vrlo osjetljiv na temperaturne promjene, koristi se za mjerenje temperature, kao kontrolni element u električnim krugovima i u situacijama gdje se temperatura regulira povratnom spregom

✧ *grč.* thérmē + *engl.* resistor: otpornik ≃ *lat.* resistere: pružati otpor, opirati se

**tèrmīt** *m* ⟨G termíta⟩ *tehn.* smjesa metalnih praškova koja gorenjem razvija visoke temperature potrebne za zavarivanje metala

✧ *grč.* thérmē: toplina + -IT

**termíti** *m mn* ⟨N tèrmīt, G termíta⟩ **1.** *zool.* red nižih kukaca, mrava (*Isoptera*, *Corrodentia*, *Termitidae*), duguljasta tijela i jakih čeljusti, žive u zajednicama **2.** (*jd*) *pren. fam.* onaj koji puno i brzo jede // **termìtnjāk** *m* ⟨G termitnjáka, N *mn* termitnjáci⟩ prebivalište termita

✧ *nlat.* termites ← *lat.* termes, tarmes: crv koji jede drvo

**termitòžderi** *m mn zool.* red primitivnih afričkih sisavaca cjevozubaca (*Orycteropus*), hrane se termitima (etiopski t. *O. aethiopicus*, kapski t. *O. after*)

✧ *v.* termiti

**TERMO-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na toplinu [*termonuklearan*]

✧ *grč.* thermós: vruć, topao

**termoakumulácija** *ž tehn.* nakupljanje topline koja nakon prestanka izravnoga grijanja i dalje zagrijava neki prostor // **termoakumulácījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na termoakumulaciju △ *~a* ***peć*** *tehn.* peć velike mase koja nakon zagrijavanja (ob. električnog) dugo zrači skupljenu toplinu

✧ TERMO- + *v.* akumulacija

**termoanalíza** *ž fiz. kem.* skupina tehnika za motrenje i tumačenje kemijskih ili fizikalnih promjena tvari, kojima se temperatura sustavno mijenja u nekom točno određenom rasponu

✧ TERMO- + *v.* analiza

**termoanestézija** *ž fiziol.* nestanak kožne osjetljivosti zbog topline

✧ TERMO- + *v.* anestezija

**termočlának** *m*, *v.* termoelement

**termodifúzija** *ž fiz. kem.* difuzija koja nasta-

je kao posljedica temperaturnog gradijenta; ako se stup zraka pažljivo grije na taj način da je donji kraj hladniji od gornjeg, teže molekule plina imat će tendenciju da ostanu na donjem (hladnijem) kraju, dok će lakše molekule difundirati prema gornjem kraju, primjenjuje se za razdvajanje plinovitih izotopa // **termodifúzījskī** *prid.* koji se odnosi na termodifuzije

✧ TERMO- + *v.* difuzija

**termodinàmik|a** *ž* ⟨D L -ici⟩ *fiz.* dio fizike koji se bavi proučavanjem međusobne ovisnosti topline, rada i unutrašnje energije, proučava sustave koji se sastoje od velikog broja čestica (ne odnosi se na individualne atome ili molekule) [*klasična ~a*; *statistička ~a*] △ ***zakoni ~e*** *fiz.* prvo: količina energije ne mijenja se prilikom promjene oblika energije; drugo: ne postoji periodički proces za potpuno pretvaranje toplinske energije u neki drugi oblik energije, a svaki se proces odvija uz povećanje entropije; treće: temperatura apsolutne ništice ne može se doseći (Nernstov teorem) // **termodinàmičk|ī** *prid.* koji se odnosi na termodinamiku △ ***~a temperatura*** *fiz.*, *v.* temperatura △; ***~i principi*** *fiz.* načela koja govore o ponašanju energije u zatvorenim sustavima (npr. poput svemira), *usp.* princip o očuvanju energije, princip o degradaciji energije, *v.* princip △

✧ TERMO- + *v.* dinamika

**termoelasticìtēt** *m* ⟨G termoelasticitéta⟩ *fiz.* pojava povećavanja elastičnosti nekih tvari pod utjecajem temperature

✧ TERMO- + *v.* elastičan, elasticitet

**termoelektràna** *ž* ⟨G *mn* termoelektránā⟩ centrala u kojoj se toplinska energija pretvara u električnu

✧ TERMO- + *v.* elektrana

**termoelektricìtēt** *m* ⟨G termoelektricitéta⟩ *fiz.* električne pojave izazvane djelovanjem topline (npr. Seebeck efekt je pojava električne struje kada se spoje dva različita metala i kada se točke spoja drže na različitim temperaturama, takav spoj čini temelj termoelementa); termoelektrika // **termoelèktrika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* termoelektricitet

✧ TERMO- + *v.* elektrika, elektricitet

**termoelektróni** *m mn* ⟨N termoelèktrōn, G termoelektróna⟩ *fiz.* elektroni što ih ispuštaju jako zagrijana metalna tijela

✧ TERMO- + *v.* elektron(i)

**termoelèment** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *fiz. tehn.* uređaj za izravnu pretvorbu topline u električnu energiju, često se koristi za mjerenje temperature, zasniva se na Seebeckovom efektu; termočlanak, *usp.* termoelektricitet

✧ TERMO- + *v.* element

**termòfīl** *m* ⟨G termofíla⟩ *biol.* mikroorganizam koji je sposoban razvijati se na temperaturama višim od 50 °C

✧ TERMO- + -FIL

**tȅrmofōr** *m* posuda, ob. od gume, koja se puni toplom vodom i služi za zagrijavanje ljudskog tijela △ ***električni ~*** električna naprava za izravno grijanje pojedinih dijelova tijela ili postelje

✧ *grč.* thermophóros: kotao ≃ TERMO- + -FOR

**tȅrmogēn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima sposobnost proizvodnje topline, koji proizvodi toplinu // **termogèneza** *ž biol.* svojstvo živih bića da proizvode toplinu

✧ TERMO- + -GEN

**termogràfija** *ž* reljefni tisak dobiven praškom nanesenim na svježi otisak koji se zatim izlaže temperaturi od 100 °C (pri čemu se prašak rastali i ukruti) // **termògraf** *m meteor.* instrument za kontinuirano bilježenje promjena temperature zraka tijekom 24 sata ili kroz tjedan dana, ob. smješten u termometrijsku kućicu

✧ TERMO- + -GRAFIJA

**termògram** *m meteor.* grafički zapis promjena temperature zraka na termografu

✧ TERMO- + -GRAM

**termogravimètrija** *ž kem.* dio analitičke kemije koji se bavi fenomenom brzine dobivanja ili gubljenja mase u nekoj ugrijanoj ili ohlađenoj tvari, u odnosu na temperaturu i na protok vremena

✧ TERMO- + *v.* gravimetrija

**termohigrògraf** *m meteor.* instrument za kontinuirano bilježenje temperature zraka i relativne vlage tijekom 24 sata ili kroz tjedan dana; obično smješten u termometrijsku kućicu

✧ TERMO- + *v.* higrograf

**termokàuter** *m med.* kirurški instrument za paljenje živog tkiva

✧ TERMO- + *grč.* kautḗr: koje pali ≃ kaíein: paliti

**termokémija** *ž kem.* grana fizikalne kemije koja proučava pojave razvoja i apsorpcije topline pri kemijskim reakcijama

// **termokèmičār** *m* onaj koji se bavi termokemijom; **termokèmījskī** *prid.* koji se odnosi na termokemiju i termokemičare
✧ TERMO- + *v.* kemija

**termoklína** *ž* morski sloj s najvećim vertikalnim gradijentom temperature
✧ TERMO- + *grč.* klínē: krevet

**termokolorìmetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* sprava kojom se mjeri temperatura boje
✧ TERMO- + *v.* kolorimetrija, kolorimetar

**termokòmpresor** *m tehn.* mlazni kompresor kojemu je sredstvo za rad para, a služi kao crpka
✧ TERMO- + *v.* komprimirati, kompresor

**termokonvèkcija** *ž meteor.* ukupnost vertikalnih strujanja u atmosferi određenih termičkim razlikama
✧ TERMO- + *v.* konvekcija

**termokòpija** *ž tehn. zast.* način brzog kopiranja nekog pisma ili dokumenta na principu toplinskog reagiranja prema kojem tamne tvari skupljaju više topline od onih svjetlije boje
✧ TERMO- + *v.* kopija

**termokròmija** *ž kem.* svojstvo nekih čvrstih tvari da dobivaju zagasitiju boju pod utjecajem topline
✧ TERMO- + -KROMIJA

**termokutanomètrija** *ž fiziol.* mjerenje temperature na nekoj vrlo maloj površini kože
✧ TERMO- + *lat.* cutis: koža + -METRIJA

**termolàbīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se razgrađuje i gubi neka svojstva već i na umjerenoj temperaturi, *opr.* termostabilan
✧ TERMO- + *v.* labilan

**termolíza** *ž kem.* raspadanje nekog tijela zbog porasta temperature
✧ TERMO- + -LIZA

**termolòkātor** (**termolokâtor**) *m tehn.* pasivni optoelektronski uređaj za izviđanje i lociranje objekata u prostoru (i na moru) na osnovi njihova toplotnog zračenja
✧ TERMO- + *v.* lokacija, lokator

**termomagnetìzam** *m* ⟨G -zma⟩ ispituje utjecaj temperature na magnetska svojstva
✧ TERMO- + *v.* magnet, magnetizam

**tèrmometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* **1.** *v.* toplomjer **2.** *tehn.* sprava za mjerenje temperature zraka i drugih fizičkih tijela, temelji se na mjerenju nekog svojstva koje ovisi o temperaturi (npr. živini i alkoholni termometri koriste za tu svrhu ekspanziju žive odn. alkohola s porastom temperature) // **termomètrija** *ž* mjerenje topline; **termomètrījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na termometriju △ ~**a kućica** *meteor.* drvena ili plastična struktura s rebrenicama u koju su smješteni meteorološki instrumenti da bi se zaštitili od Sunčeva zračenja i vremenskih utjecaja; termometrijski zaklon
✧ TERMO- + -METAR

**termonàstija** *ž bot.* neusmjereno gibanje biljnog organa uzrokovano promjenom temperature (npr. otvaranje cvjetova za topla vremena)
✧ TERMO- + *grč.* nastós: pritisnut

**termoneutrálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo nekih tijela da se razgrađuju bez pohranjivanja ili apsorpcije topline
✧ TERMO- + *v.* neutralan, neutralnost

**termonùkleār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na toplinu stvorenu razbijanjem atomske jezgre △ ~**na bomba** hidrogenska bomba, *v.* hidrogenski △; ~**na reakcija** lančana fuzijska reakcija pri visokim temperaturama uz odašiljanje vrlo velike energije; prirodne se termonuklearne reakcije događaju u zvijezdama, a umjetne npr. u vodikovoj (hidrogenskoj) bombi
✧ TERMO- + *v.* nukleus, nuklearni

**termoòtpōrnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *fiz.* električni otpornik (ob. od bakrene, niklene ili platinske žice) kojemu se otpor mijenja ovisno o temperaturi; služi kao osjetilo tzv. otporničkih termometara; termički otpornik
✧ TERMO- + *v.* otpor, otpornik

**termopàuza** *m meteor.* vrh termosfere na o. 400 km visine
✧ TERMO- + *v.* pauza

**Termòpile** *ž* (**Termopìli** *m*) *mn geogr.* klanac u sred. Grčkoj u kojem se 480. pr. Kr. odigrala slavna bitka između 300 Spartanaca predvođenih kraljem Leonidom protiv nadmoćne perzijske vojske kralja Kserksa; svi su Spartanci junački izginuli, ali je Leonidina žrtva spasila Grčku omogućivši da se pripremi daljnji otpor // **termòpilskī** *prid.* koji se odnosi na Termopile

**termoplàstičān** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji pod utjecajem topline postaje mek i može se oblikovati, ali tvrd kada se ohladi, *opr.* termostabilan
✧ TERMO- + -PLASTIČAN

**termopropùlzija** *ž fiz.* načelo propulzije koje se zasniva na iskorištavanju toplinske energije
✧ TERMO- + *v.* propulzija

**termorèceptor** *m biol.* receptor koji je osjetljiv na temperaturu okoliša; njegovim podraživa-

njem nastaje živčano uzbuđenje koje u kori velikog mozga izaziva osjet topline, odnosno hladnoće
✧ TERMO- + *v.* recepcija, receptor

**termoregulácija** *ž biol.* skup procesa koji se odvijaju u organizmu kako bi se zadržala manje-više stalna temperatura tijela pri promjenjivoj temperaturi okoliša
✧ TERMO- + *v.* regula, regulacija

**tèrmos** *ž* posuda s dvostrukim stijenkama između kojih je vakuum; služi za održavanje temperature hladnoga ili toploga pića ili jela; Dewarova posuda, termos-boca, termosica
✧ TERMO- + *v.* boca, tvorničko ime proizvoda®

**termosféra** *ž meteor.* sloj atmosfere koji se nastavlja na mezosferu (80 km do o. 800 km); temperatura u termosferi raste s visinom
✧ TERMO- + -SFERA

**tèrmosica** *ž, v.* termos

**termosìfōn** *m* ⟨G termosifóna⟩ *tehn.* krug u kojem neka tekućina cirkulira zahvaljujući zagrijavanju i hlađenju što djeluju na taj krug
✧ TERMO- + *v.* sifon

**tȅrmoskop** *m zast.* uređaj koji pokazuje promjene temperature; temelji se na toplinskom rastezanju plina
✧ TERMO- + -SKOP

**termostȁbīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je otporan prema toplini; koji se bitno ne mijenja pod utjecajem umjereno povišene temperature (*opr.* termolabilan) **2.** koji pod utjecajem topline postaje mek i može se oblikovati, ali pri tome prelazi u svoje konačno stanje, tako da se taj proces ne može ponavljati, *opr.* termoplastičan
✧ TERMO- + *v.* stabilan

**termòstāt** *m fiz. tehn.* **1.** sprava za održavanje stalno iste temperature u prostorijama ili uređajima, sastoji se od komponente osjetljive na temperaturu (npr. bimetalne vrpce) koja na odgovarajući način uključuje ili isključuje grijanje odnosno hlađenje **2.** balon punjen toplim zrakom; aerostat
✧ TERMO- + -STAT

**termotàksija** *ž* **1.** *zool.* reakcija na temperaturne podražaje **2.** *biol., v.* termotaktizam, termotropizam
✧ TERMO- + -TAKSIJA

**termotaktìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *biol., v.* termotropizam, termotaksija

**termoteràpija** *ž med.* liječenje vrućinom (ugrijanim zrakom, dijatermijom i sl.)
✧ TERMO- + *v.* terapija

**termotropìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *biol.* termotaksija, termotaktizam; reakcija nekih nižih organizama, pod utjecajem topline: **1.** da se izvoru topline približavaju [*pozitivan* ~] **2.** da se od izvora topline udaljuju [*negativan* ~]
✧ TERMO- + -TROPIZAM

**termòžēn-vàta** *ž med.* vlaknasta tvorevina u obliku jastučića koja može održavati određenu temperaturu i zato se stavlja na oboljela tkiva
✧ *fr.* termogen, *v.* termogen + *v.* vata

**tȅrna** *ž knjiš. arh.* trojni prijedlog, odnosno odabir između tri ponuđena kandidata
✧ *nlat.* terna nomina: (po) tri imena zajedno

**tèrnār** *m* ⟨G ternára⟩ *glazb.* ritmička jedinica koja se sastoji od tri člana (osnova u napjevima gregorijanskog korala) // **tèrnāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se sastoji od tri dijela; trodijelan, trostruk
✧ *lat.* ternarium ← ternarius: ternaran

**tȅrno** *m reg.* tri izvučena broja u tomboli
✧ *tal.* terno

**TERO-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na zvijeri, životinje
✧ *grč.* thḗr ⟨G thērós⟩: zvijer

**tèromorfi** *m mn zool. geol.* skupina fosilnih gmazova koji su izumrli u razdoblju trijasa
✧ TERO- + -MORF(I)

**tèrōr** *m* ⟨G teróra⟩ **1.** vladavina nasilja s progonima, fizičkim ugrožavanjem, utamničenjem, protjerivanjem i uništavanjem ideoloških, političkih ili vjerskih neistomišljenika i protivnika ili pripadnika druge nacionalnosti; strahovlada **2.** pojedinačna nasilnička akcija protiv antagoniziranih režima ili država, ob. atentatima na istaknute ličnosti ili miniranjem javnih objekata, uzimanjem talaca i bezobzirnim ubijanje civilnog stanovništva **3.** masovna represija odn. odmazda što je vrši neka vojska, vlast ili država radi gušenja otpora ili pobune na zaposjednutom području ili protiv stanovništva i ustanova druge države iz koje dolaze terorističke akcije ili neka druga vrsta agresije **4.** *razg.* izazivanje straha nasilnim djelovanjem, ob. s političkim ciljem **5.** (Teror) službeno proklamirani naziv za 10-mjesečni sustav nasilja u doba kulminacije Francuske revolucije 1793–1794 (o. 1400 osoba smaknuto na giljotini) // **teròrist** (**terorìst**) *m* **1.** onaj koji vrši teror, koji obavlja akcije fizičkog nasilja u političke svrhe

*prid. trp.* tȅsān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obrađivati drvo zamasima bradve, skidati i odbacivati vanjski sloj alatom (teslom) **2.** *pren.* mnogo raditi, učiti [~ *zemljopis*] **3.** *žarg.* jako kašljati, imati česte napade kašlja // **tȅsār** *m* onaj koji obrađuje drvo tesanjem; drvodjelac; **tȅsārev (tȅsārov)** *prid.* koji pripada tesaru; **tȅsarskī** *prid.* koji se odnosi na tesare [~ *zanat*; ~ *alat*]; **tȅsarski** *pril.* kao tesar, na način tesara; **tesárstvo** *sr* svojstvo i djelatnost tesara, tesarski obrt; **tȅsla**[1] *ž* ⟨G *mn* tȅslī⟩ drvodjelski alat za tesanje sličan širokoj sjekiri; bradva

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tȅsār** (Zagreb, Z Slavonija, Novska), **Tȅsari** (Požega, Virovitica), **Tȅsla** (380, Karlovac, Gospić, Vojnić), **Tȅslić** (Zagreb, Posavina, Gospić) ◇ *top. mikrotop.*: **Tȅsle** (Karlovac, Kordun)

✧ *prasl.* i *stsl.* tesati (*rus.* tesát', *polj.* ciosać), *lit.* tašyti ← *ie.* *tek's- (*lat.* texere, *grč.* tektaínein)

**tèsen džȕcu** *m sport* japanska borilačka vještina u kojoj se borac brani tradicionalnom željeznom lepezom

✧ *jap.* tesen jutsu

**tȅsera** *ž* **1.** *pov.* u starom Rimu **a.** pločica, ob. koštana ili metalna koja služi za dokazivanje identiteta vlasnika **b.** pločice od kojih se sastavlja mozaik **2.** kockice za igru // **tȅserālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *reg.* koji je u obliku kocke; kockast, mozaičan △ ~ ***sustav kristala*** *min.* sustav s tri jednake međusobno okomite osi, kubičan sustav

✧ *lat.* tessera

**tȅskera** *ž reg.* **1.** pisani dokument, pismo, pisamce **2.** potvrda koja služi kao dokaz čemu ili daje pravo na što; isprava **3.** *pov.* uvjerenje o slobodi kretanja u Osmanskome Carstvu **4.** poziv // **teskerèdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* **1.** onaj koji vodi administrativne poslove; pisar **2.** onaj koji izdaje teskere

◈ *pr.* (nadimačka): **Tȅskera** (480, Knin, Slavonski Brod, Zagreb, Virovitica, Split), **Teskèredžić** (Zagreb, Imotski) ◇ *top. mikrotop.*: **Tȅskera** (Split)

✧ *tur.* tezkere ← *arap.* tāḏkirā: podsjetnica

**Tȅsla, Nikola** (1856–1943), američki fizičar, znanstvenik i izumitelj, podrijetlom iz Smiljana kod Gospića; od 1884. u SAD-u; otkrio rotirajuće magnetsko polje, bazu sustava izmjenične struje; na vodopadima Nijagare izveo prvu hidroelektranu na izmjeničnu struju; patentirao dinamo, transformatore i motore na izmjeničnu struju; patenti na području radiotehnike; istraživao zemljino elektromagnetsko polje, bežični prijenos električne energije; patentirao o. 700 pronalazaka, od kojih je nekoliko desetaka našlo široku primjenu // **tȅsla**[2] *m* ⟨N *mn* -e⟩ *fiz.* izvedena SI jedinica magnetske indukcije (gustoće magnetskog toka) (simbol T), jedan tesla je jedan weber magnetskog toka po kvadratnom metru, jedinica tesla zamijenila je zastarjelu jedinicu gauss (simbol G) koja iznosi 10-4 tesla; **Tȅslin** *prid.fiz.* koji se odnosi na N. Teslu △ ~ ***transformator*** visokofrekventni, rezonantni transformator koji služi za postizanje visokoga napona uz visoku frekvenciju; ***~e struje*** struje koje nastaju Teslinim transformatorom; ***~i motori*** naziv za strojeve koji se upotrebljavaju kao sinkroni i asinkroni motori

**tèslīm** *m* ⟨G teslíma⟩ *reg.* **1.** čin isporuke čega; predaja **2.** *pravn.* predaja robe kupcu koji je na dražbi ponudio najveću cijenu // **teslímiti** *svrš.* ⟨*prez.* tèslīmīm, *pril. pr.* teslímīvši, *prid. rad.* tèslimio, *gl. im.* teslímljēnje⟩ *reg.* dati onomu komu je namijenjeno; predati, uručiti, dostaviti

✧ *tur.* ← *arap.* täslīm

**Tèspid** (6. st. pr. Kr.), grčki tragički pjesnik i prvi značajniji glumac, začetnik grčke tragedije; postavio prema koru jednog glumca (glumio ga sam Tespid) koji vodi dijalog i potiče na pjevanje kor i korovođu

**tèspih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ *reg.* brojanice **1.** sa 99 zrna (onoliko koliko se puta kaže hebrejski prema grčkom izgovoru »amin«) za molitvu prema islamskim običajima **2.** s manje zrna (33) kad služe samo za smirenje; krunica, čislo, brojanice

✧ *tur.* ← *arap.* täsbiḥ

**tȅst** *m* ⟨N *mn* tȅstovi⟩ **1. a.** pokus, ispit ili proba koji treba da dokaže neku pretpostavku ili tvrdnju [~ *turnir*; ~-*vožnja*; *podvrgnuti se* ~*u*] **b.** standardizirani mjerni postupak ili instrument kojim se mjeri neka pojava; upotrebljava se u svim disciplinama u kojima se može egzaktno mjeriti [*napraviti* ~] **2.** *psih.* **a.** ispitivanje, provjera koja omogućuje da se procijene, vrednuju psihičke ili fizičke sposobnosti osoba ili da se odrede značajke njihove ličnosti [~ *inteligencije*; *psiho*~; *sastaviti* ~] **b.** *med.* pokus koji omogućuje da

2. *pren. razg.* onaj koji dosađuje, gnjavi i sl.; **terorìstičkī** *prid.* koji se odnosi na terorizam i teroriste; **terorìstički** *pril.* kao terorist, na način terorista; **teròristkinja** *ž, v.* terorist; **terorìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ sustavna upotreba nasilja i zastrašivanja, osobito da se iznude neki politički ustupci, novac i sl., *usp.* teror (2,3) △ ***revolucionarni*** ~ metoda borbe nekih ekstremnih revolucionarnih organizacija u svrhu demonstracije nezadovoljstva, rušenja poretka ili postizanja nekih nacionalnih ciljeva, ob. atentatima, podmetanjima bombi u javnim ustanovama i sl.; **terorizírati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* terorìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* terorìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ispunjavati velikim strahom; zastrašivati **2.** kontrolirati ili dominirati nasiljem ili zastrašivanjem
✧ *lat.* terror ≈ terrere: plašiti

**tȅr-pàpīr** *m* ⟨G tȅr-papíra⟩, *v.* ter

**terpéni** *m mn* ⟨N tèrpēn, G terpéna⟩ *kem.* hlapljivi nezasićeni ugljikovodici ugodna mirisa, glavni sastavni dio biljnih eteričnih ulja
✧ *grč.* térpein: sititi, krijepiti

**terpèntīn** *m* ⟨G terpentína⟩ *kem.* tekućina aromatična mirisa, produkt destilacije smole crnogoričnog drveća; služi kao otapalo, za proizvodnju terpentinskog ulja i kolofonija // **terpèntīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na terpentin, koji sadrži terpentin, koji je s terpentinom △ **~o *ulje*** bezbojna aromatična tekućina dobivena destilacijom terpentina koja se prīmjenjuje u proizvodnji laštila i dr.
✧ *njem.* Terpentin(öl) ← *grč.* terébinthos: terpentinovo drvo

**Terpsìhora** *ž mit.* u grčkoj mitologiji muza, zaštitnica plesa

**terra** (*izg.* tȅra) *ž*, ob. u: △ ~ ***incognita*** (*izg.* ~ inkògnita) **1.** nepoznata zemlja, neistraženo područje **2.** *pren.* područje znanja u koje se tko nimalo ne razumije; ~ ***rossa*** (*izg.* ~ rȍsa) *geol.* tlo sredozemnog i suptropskog područja, zemlja crvenica
✧ *lat.*: zemlja

**terracotta**, *v.* terakota

**terraferma** (*izg.* terafȇrma) *ž* kopno, kopneni dio mjesta ili grada, npr. ako se centar ili stari dio nalazi na otoku ili na poluotoku [*porta* ~ gradska vrata prema terrafermi]
✧ *tal.*

**terral** (*izg.* tèrāl) *m meteor.* vjetar s kopna na obalama iberijskog poluotoka, pacifičkoj i južnoatlantskoj obali *J* Amerike te u Čileu
✧ *šp.*, *port.*

**terremoto** (*izg.* teremòto) *m reg.* potres, zemljotres, trȇšnja, zerzela
✧ *tal.*

**tertia** (*izg.* tȅrcia) *ž rel. kat.* dio brevijara koji se moli u treću uru dana (od 9 sati), sastoji se od himna, tri psalma s jednom antifonom te od responzorija i molitve
✧ *lat.* ← tertius: treći

**tertium non datur** (*izg.* tȅrcium nôn dȁtur) trećega nema; ili ovo ili ono
✧ *lat.*

**tertius gaudens** (*izg.* tȅrcius gȁudens) treći koji se veseli
✧ *lat.*

**Tertulìjān, Kvint Septimije Florens** (o.160–o.220), kršćanski teolog, polemičar i pisac iz Kartage, inicijator formiranja crkveno-latinskog vokabulara i pojmova (djela *Martirima*, *Narodima*, *Poganima*, *Apologija* i dr.)

**tèrzibaša** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* glavni krojački majstor, poglavar krojačkoga ceha
✧ *tur.* terzibaı

**tèrzija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji kroji i šije; krojač // **terzìluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* krojačka struka, krojački obrt
◆ *pr.* (prema zanimanju, *usp.* Krajačić, Sabo, Švaljek): **Tèrzīć** (1510, Nova Gradiška, *I* Slavonija, Zagreb, Požega), **Tèrzija** (Slavonskı Brod, Kaštela)
✧ *tur.* terzi ← *perz.* derzi

**terzìjān** *m* ⟨G terzijána⟩ *reg.* tanka pločica, obično koštana, kojom se udara o žice na tamburi i sl.; trzalica
✧ *tur.* taziyane, tarzene ← *perz.* tāziyāne, tārzene

**Tèrzit** *m mit.* u *Ilijadi* ahejski vojnik u Trojanskom ratu poznat kao drznik, svađalica, brbljavac, zanovijetalo i kukavica; kroz njegove prigovore Homer ponekad iznosi sasvim umjesne zamjerke oholosti i sujeti ahejskih kraljeva, ali prezire i kukavičluk Terzita kojeg opisuje kao nakaznog, ćelavog bogalja s kokošjim prsima; ubio ga Ahilej jer je oskvrnuo mrtvo tijelo kraljice Amazonki

**Tèsālija** *ž geogr.* regija u sred. Grčkoj, 14.037 km$^2$, 731.200 stan. // **Tesálac** *m* (**Tèsālka** *ž*) ⟨G -lca, N *mn* Tesálci, G Tèsālācā⟩ stanovnik Tesalije; **tèsālskī** *prid.* koji se odnosi na Tesaliju

**tèsati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tȅšēm, *pril. sad.* tȅšūći,

se procijene funkcionalni kapaciteti kakva organa ili sustava organa **3.** pokus, provjera koja omogućuje da se stvori predodžba, mišljenje o nekom ili nečem [~ *na natječaju za spikere*] △ **alko~** provjera prisutnosti alkohola u dahu, krvi, urinu // **tèstāt** *m* ⟨G testáta⟩ *admin. pravn.* isprava kojom se nešto potvrđuje ili ovjerava; svjedodžba, *usp.* atest; **tèstātor (testâtor)** *m pravn.* onaj koji sastavlja dokument kojim određuje prava oporukom ostavljene imovine i druge pojedinosti koje će se provesti i poštivati kao njegova posljednja volja; oporučitelj, zavještač; **testificírati** *dv.* ⟨*prez.* testifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *pravn.* dokazati/dokazivati preslušavanjem svjedoka; **testifikácija** *ž pravn.* provjeravanje istinitosti činjenica ispitivanjem svjedoka; **testírati** *dv.* ⟨*prez.* tèstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* tèstīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) provjeriti/provjeravati testom **2.** *term.* (što) potvrditi/potvrđivati urednost pohađanja nastave i drugih obveza u nastavnom procesu; ovjeriti ili ovjeravati semestar; **tȅstn|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na test [~*a grupa*]
✧ *engl.* ← *lat.* testum: zemljani lonac (za topljenje legura) ≃ testari (testificari): svjedočiti

**testàment (testamȅnt)** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *pravn.* dokument kojim se određuju prava nad imovinom i druge pojedinosti koje će se provesti i poštivati poslije sastavljačeve smrti; oporuka // **testamèntār** *m* ⟨G testamentára⟩ osoba koju je sastavljač oporuke odredio za izvršioca svoje posljednje volje; **tèstamentāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na testament; oporučni, zavještajni; **testamentárev (testamentárov)** *prid.* koji pripada testamentaru; **tȅstamentārno** *pril.* na osnovu testamenta, oporučno
✧ *lat.* testamentum ≃ testari: svjedočiti

**testàtik** *m* ⟨N` *mn* -ici⟩ *pov.* pristojba koju je Dubrovačka Republika naplaćivala od pomorskih kapetana, brodskih pisara i mornara
✧ *tal.* testatico

**testèra** *ž reg.* (+ *srp.*) oruđe koje se sastoji od nazubljene metalne oštrice, s jednim ili dva drška, a služi za rezanje stabla i drva; pila, žaga, šegac // **testèrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* koji je poput pile; nazubljen [~*i zubi (čovjeka)*]; **testèrāš** *m* ⟨G testeráša⟩ *reg.* (+ *srp.*) onaj koji se bavi piljenjem drva; pilar; **testèrati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* testèrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* (+ *srp.*) rezati pilom; piliti, pilati; **testèrica** *ž dem.* od testera
✧ *tur.* testere ← *perz.* destere, desterre

**tèstija** *ž reg.* velika glinena posuda (5–10 litara) uskog grlića s ručkom u kojoj se voda nosi s izvora ili s česme
✧ *tur.* testi ← *perz.* desti

**tèstīr** *m* ⟨G testíra⟩ *reg. zast.* **1. a.** proglašenje obrtničkoga pomoćnika (kalfe) majstorom **b.** »majstorsko pismo«, tj. potvrda da je netko promaknut u majstora **2.** dozvola, dopuštenje
✧ *tur.* ← *perz.* destur

**tèstis** *m anat.* muška spolna žlijezda; mudo, jaje, sjemenik
✧ *lat.* testis

**testis unus, testis nullus** (*izg.* tȅstis ȗnus, tȅstis nȕlus) jedan svjedok – nijedan svjedok (u zn. jedan svjedok ne dokazuje ništa, za dokaz su potrebna barem dva svjedoka)
✧ *lat.*

**testítis** *m pat.* upala testisa; upala muške spolne žlijezde; orhitis
✧ *v.* testis + -ITIS

**testològija** *ž psih.* psihologijska disciplina kojoj je cilj proučavati stvaranje i interpretaciju testova
✧ *v.* test + -LOGIJA

**tèstōn** *m* ⟨G testóna⟩ *pov.* francuski novac koji je vrijedio između 10 sua i 2 denara i 12 sua i 6 denara, kovan od 1513.
✧ *fr.* ← *tal.* testone ≃ testa: glava

**testostèrōn** *m* ⟨G testosteróna⟩ *fiziol.* muški spolni hormon koji proizvode testisi, potiče proizvodnju u spolnim žlijezdama i manifestaciju muških sekundarnih obilježja (dlakavost i sl.)
✧ *lat.* testi(culus): *v.* testis + *v.* steroli + -ON

**tȅškāš**, *v.* téžak

**têško**, *v.* téžak

**teškoatlètičār** *m sport* sportaš koji se bavi nekom teškoatletskom disciplinom // **teškoatlètičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* teškoatletičar; **teškoàtlētskī** *prid.* koji se odnosi na tešku atletiku i teškoatletičare
✧ *v.* težak + *v.* atletika

**tȅškoto** *m glazb. etnol.* makedonski narodni muški ples izrazito borbenog karaktera; izvodi se uz pratnju tapana
✧ *mak.*

**Téšo** m. os. ime, *hip.* od *v.* Teodor, Teofan, Teofil, Tješimir i sl.

**tèšrīnievel** *m* deseti mjesec arapske, ranije i turske građanske godine, prema gregorijanskom kalendaru listopad
✧ *tur.* terīn-i evvel ← *arap.* tišrīn al-'awwal

**tèšrinisāni** *m* jedanaesti mjesec arapske, ranije i turske građanske godine, prema gregorijanskom kalendaru studeni
✧ *tur.* terīn-i sānī ← *arap.* tišrīn aṭ-ṭānī

**tèštōn** *m* ⟨G teštóna⟩ *reg. podr.* **1.** prevelika glava osobe; glavina, glavurda **2. a.** *meton.* onaj koji ima preveliku glavu; glavonja **b.** tvrdoglavac
✧ *tal.* testone

**tȇt**[1] *m* ⟨N *mn* -i/-ovi⟩ *pov.* u staroj Ateni slobodan čovjek bez zemljišnih posjeda koji za novac radi kod zemljoposjednika; pripadnik najnižeg sloja slobodnih građana, ali s pravom pristupa u narodnu skupštinu
✧ *grč.* thḗs ⟨G thētós⟩

**tȇt**[2] *m* **1.** *lingv.* deveto slovo hebrejskog alfabeta **2.** *pov.* u hebrejskom sustavu bilježenja brojeva oznaka za 9 (devet)
✧ *hebr.* ṭēyth

**tȅta**, *v.* tetka

**tetánija** *ž pat.* povećan tonus muskulature s pojavom grčenja pojedinih mišića; zli grč, skrovci
✧ *nlat.* tetania, *v.* tetanus

**tètanus** *m pat.* akutna zarazna bolest koju uzrokuje bacil *Clostridium tetani*; skrovci
✧ *lat.* ← *grč.* tétanos: grč

**têt-bêš** *m filat.* marke za pisma tiskane tako da je jednoj glava gore, a drugoj dolje
✧ *fr.* tête-bêche: ležati tako da je glava jednog uz noge drugoga

**tête-à-tête** (*izg.* tetatȇt) *pril. žarg.* povjerljivi sastanak između dviju osoba; udvoje, u četiri oka
✧ *fr.*: (*dosl.*) glava prema glavi

**-TETIČAN, -TETIČKI, -TETIKA, -TETSKI, -TEZA** kao drugi dio riječi znači stavljanje, stav, tvrdnja; koji postavlja [*hipoteza*]
✧ *grč.* thetós: postavljen; thésis: stavljanje, stav ≃ tithénai: stavljati

**Tètida** *ž mit.* morska božica, jedna od Nerejida, Pelejeva žena, Ahilejeva majka, *usp.* Ahil (Ahilej)

**Tètija** *ž mit.* titanka, kći Uranova i Gejina, žena Okeanova; pramajka svih božanstava

**tetȉma** *ž* ⟨G *mn* tetímā⟩ *reg.* **1.** prostorija uz džamiju **2.** naselje na rubu grada; predgrađe
✧ *tur.* tetimme ← *arap.* tatimma

**tètiva** *ž* **1.** (+ *potenc.*) veza koja spaja krajeve luka, načinjena od upredenog vlakna, životinjske žile, elastične žice i sl., s koje se odapinje strijela; korda **2.** *anat.* žilasta tvorevina vezivnog tkiva kojom se mišići učvršćuju s kostima, veza koja omogućuje pokretljivost zglobova **3.** *mat.* dužina koja spaja dvije točke krivulje; korda △ ***Ahilova*** ~ *anat.* čvrsta tetiva na stražnjoj strani potkoljenice // **tètīvnī** *prid.* koji se odnosi na tetivu
✧ *prasl.* i *stsl.* tętiva (*strus.* tjativa, *polj.* cięciwa), *lit.* tinklas: mreža ← *ie.* *ten-: napinjati (*lat.* tendere, *grč.* teínein)

**tetȉvika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* rod biljaka penjačica (*Smilax*) iz porodice slakovki (*Convallariaceae*) (u nas česta *S. aspera*)
✧ *v.* tetiva

**tȅtka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* tètākā/-ī⟩ **1.** očeva ili majčina sestra **2.** *pren. pejor.* **a.** homoseksualac **b.** onaj koji je nemoralan i slab; mekušac, pizdek // **tȅta** *ž* **1.** *hip.* od tetka **2.** riječ kojom **a.** mlađi oslovljavaju osobu u dobi svojih roditelja **b.** djeca oslovljavaju odgojiteljicu; **tétak** *m* ⟨G tétka, N *mn* tétci, G têtākā⟩ tetin muž; **tȅtica** *ž dem.* od teta; **tȅtičina** *ž* rođakinja po tetki/tetku; **tȅtić** *m* tetkin sin, rođak po tetki ili tetku; tetkić; **tȅtkica** *ž dem.* od tetka; **tȅtkić** *m*, *v.* tetić
◆ *pr.* (nadimačka): **Téčec** (Turopolje, Kutina), **Tétec** (Koprivnica, Rijeka), **Tȅtkić** (Županja, Vukovar), **Tétković** (Županja, Vinkovci)
✧ *prasl.* *tetъka (*rus.* tëtka, *polj.* ciotka)

**tètošiti** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ brižno i nježno brinuti se o kome, ugađati komu, nježno se obraćati; milovati, maziti
✧ *ekspr.* ≃ *v.* tetka

**tetovírati** (što, koga) *dv.* ⟨*prez.* tetòvīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* tetòvīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izraditi/izrađivati tetovažu // **tetováža** *ž* znak ili slika koja se izrađuje na koži bockanjem i ubrizgavanjem pigmenta (tuša); može biti trajna ili privremena u obliku naljepnice (danas ob. s dekorativnim ciljem, nekoć s vjerskim); tatuaža
✧ *njem.* tätowieren ← *engl.* tatoo ← *egz.* (*tahićanski*) ta tatau: udarati, slikati

**TETR-, TETRA-** kao prvi dio riječi označava ono što je u vezi s četiri [*tetralogija*]
✧ *grč.* tetra- (u složenicama), téttares, téssares: četiri

**tȅtra** *ž* višeslojna pamučna tkanina koja se rabi u proizvodnji pelena

**tetraciklíni** *m mn* ⟨N tetracìklīn, G tetraciklína⟩ *farm.* antibiotici širokog spektra djelovanja, proizvode ih plijesni *Streptomyces aureofaciens* ili *S. rimosus* (klorotetraciklin, oksitetraciklin, teramicin, ambramicin, aureomicin)
✧ TETRA- + CIKL(O)- + -IN

**tetradàktīl** *m* ⟨G tetradaktíla⟩ *zool.* životinja koja ima četiri prsta
✧ *grč.* tetradáktylos ≃ TETRA- + dáktylos: prst

**tètraēdar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* trostrana piramida; često se podrazumijeva pravilna trostrana piramida, tj. tijelo omeđeno s četiri jednakostranična trokuta; jedno od pet Platonovih savršenih geometrijskih tijela // **tetraèdričan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se odnosi na tetraedar
✧ *grč.* tetráedros ≃ TETRA- + -EDAR

**tetraètīlolovo** *sr kem.* teška otrovna tekućina $Pb(C_2H_5)_4$, služila kao antidetonator u benzinskim motorima, aditiv za povećanje oktanskog broja
✧ TETRA- + *v.* etil + *v.* olovo

**tetrafònija** *ž glazb. tehn.* tehnika snimanja i reproduciranja glazbe iz četiriju izvora kako bi se u slušatelja stvorio dojam istovjetan onome u koncertnoj dvorani ili studiju
✧ TETRA- + -FONIJA

**tetràfora** *ž, v.* kvadrifora

**tȅtragōn** *m mat.* lik koji ima 4 strane i 4 kuta; četverokut // **tȅtragonālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima oblik četverokuta; četverokutan; **tètragōnskī** *prid.* koji ima svojstva tetragona △ ~ ***sustav*** kristalni sustav kojem pripadaju kristali s tri međusobno okomite osi, od kojih su dvije jednake, a treća kraća ili duža
✧ *grč.* tetrágōnon ≃ TETRA- + -GON[1]

**tȅtragram** *m bibl.* četveroslovna oznaka (jhvh) za pojam Jahveh (ime Boga); četveroslovlje, četveroslov
✧ TETRA- + -GRAM

**tetrakisheksaēdar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* geometrijsko tijelo omeđeno sa 24 jednakokračna trokuta; piramidna kocka
✧ *grč.* tetrákis: četiri puta + *v.* heksaedar

**tȅtrakord** *m glazb.* niz od 4 tona unutar intervala kvarte [*durski* ~; *molski* ~; *frigijski* ~]
✧ TETR- + *v.* akord

**tetraléma** *ž log.* četveročlana pretpostavka
✧ TETRA- + *grč.* lêmma: pretpostavka, *usp.* dilema

**tetràlīn** *m* ⟨G tetralína⟩ *kem.* tetrahidronaftalen $C_{10}H_{12}$, bezbojna tekućina osebujna mirisa, otapalo masti, ulja, voskova i kaučuka; tetrahidronaftalin
✧ TETRA- + (HIDRO-) + *v.* (nafta)lin

**tetralògija** *ž knjiž.* četiri književna (dramska) djela tematski povezana u cjelinu
✧ *grč.* tetralogía ≃ TETRA- + -LOGIJA

**tȅtrametar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *pov. knjiž.* u antičkoj metrici stih od 4 dipodije s kraćim stopama ili od 4 duže stope
✧ *lat.* tetrametrus ← *grč.* tetrámetros: četveromjeran

**tetranitromètān** *m* ⟨G tetranitrometána⟩ *kem.* $C(NO_2)_4$, bezbojna, vrlo otrovna tekućina, u smjesi s ugljikovodicima daje raketno gorivo, a sama služi i kao reagens za nezasićene spojeve
✧ TETRA- + *grč.* nítron: natrij + *v.* metan

**tȅtrapak** *m* oblik ambalaže od kartona, ob. za mlijeko i druge tekućine; kutija dizajnirana u obliku piramide nad jednostraničnim trokutom (tako ima 4 strane) [*mlijeko u ~u*; *sok u ~u*]
✧ TETRA- + *engl.* pack: pakiranje, ambalaža, tvorničko ime proizvoda®

**tetraplègija** *ž pat.* oduzetost svih četiriju udova
✧ TETRA- + -PLEGIJA

**tȅtrapōd** *m* ⟨N *mn* tȅtrapōdi⟩ *zool.* životinja koja se kreće na četiri noge; četveronožac
✧ *nlat.* tetrapodus ← *grč.* tetrápous ≃ TETRA- + -POD

**tȅtrapter** *m zool.* onaj koji ima dva para krila (o kukcima)
✧ *grč.* tetrápteros ≃ TETRA- + -PTER

**tetràrhija** *ž pov.* **1.** *pov.* sustav vladavine četvorice međusobno ravnopravnih vladara od kojih svaki upravlja jednom četvrtinom teritorija (u Rimskom Carstvu u doba cara Dioklecijana) **2.** područje kojim upravlja tetrarh // **tȅtrarh** *m* ⟨N *mn* -arsi, G tȅtrārhā⟩ *pov.* onaj koji u većoj državi vlada četvrtinom teritorija ili onaj koji je jedan od četvorice vladara (dio sustava tetrarhije); **tetràrhāt** *m* ⟨G tetrarháta⟩ područje kojim upravlja tetrarh; **tetràrhījskī** *prid.* koji se odnosi na tetrarhiju i tetrarhe
✧ *grč.* tetrarkhía ≃ TETR- + -ARHIJA

**tȅtrastil** *m arhit. pov.* antička građevina s četiri stupa na pročelju // **tȅtrastīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima svojstva tetrastila, koji je u obliku tetrastila [*~ni portik*]
✧ *grč.* tetrástylos ≃ TETRA- + -STIL

**tetràzōl** *m* ⟨G tetrazóla⟩ *kem.* **1.** heterociklički spoj ugljika, dušika i vodika koji se stvara kondenzacijom na 156 °C **2.** generički naziv za sve heterocikličke spojeve koji imaju četiri atoma dušika
✧ TETR- + *grč.* ázōos: beživotan (azo-grupa = dušična grupa) + -OL

**tetrèika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *reg. etnol.* sitan ženski nakit koji treperi
✧ *tur.* titremek: titrati, treperiti

**tètrēra** *ž pov. pom.* grčka ratna lađa s četiri reda veslačkih klupa, služila je i za prijevoz vojnika; četveroveslarka
✧ *grč.* tetrḗrēs ≃ TETR- + ararískein: sklapati

**tètrijēb** *m* ⟨N *mn* -i/tètrebovi⟩ *zool.* **1.** šumska ptica (*Tetrao urogallus*) iz reda koka (bijeli t. *Lagopus albus*, kopitasti t. *Tetrao medius*, t. ružovac *Tetrao tetrix*, *Lyrurus tetrix*) **2.** (*mn*) porodica ptica (*Galiformes tetraonidae*) iz reda koka // **tètrebica** *ž* ženka tetrijeba; **tètrebić** *m* mladi tetrijeb; **tètrebovina** *ž* meso tetrijeba
✧ *prasl.* *tetrěvь (*rus.* téterev, *polj.* cietrzew), *lit.* tetervas ≃ *grč.* tétraks

**Tètris** *m* popularna elektronska i računalna igra
✧ zaštićeno ime proizvođača®

**tetìljan** *m bot.* biljka (*Marrubium vulgare*) iz porodice usnatica (*Labiatae*); macina trava, marulja

**tetróda** *ž fiz.* elektronska cijev s četiri elektrode
✧ TETR- + *v.* (elektr)oda

**tetroon** (*izg.* tètrun) *m meteor.* balon konstantnog volumena tetraedarskog oblika, napunjen helijem; koristi se za istraživanja strujanja zraka u kompleksnim topografskim uvjetima
✧ *konstr.*, *grč.* tetr(áedros), *v.* tetraedar + *engl.* (bal)oon, *v.* balon

**-TETSKI**, *v.* -TETIČAN

**tetùrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ hodati nesigurno, jedva održavajući ravnotežu; posrtati
✧ *ekspr.*

**teùrgija** *ž* vrsta magije, vjerovanje da čovjek pomoću različitih ceremonija može zadobiti moć nad duhovima i bogovima i da ih može koristiti u nadnaravne svrhe // **tèurg** *m* ⟨N *mn* tèurzi⟩ onaj koji se bavi teurgijom
✧ *grč.* theourgía: čaranje ≃ TEO- + érgon: rad, posao

**Tèuta** (druga pol. 3. st. pr. Kr.), ilirska kraljica, nakon smrti supruga kralja Agrona upravljala velikim područjem od Neretve do Epira i nekim otocima; zbog ilirskog gusarenja napadnuta od Rima, poražena u ratu i izgubila velik dio ilirskog teritorija

**Teutónci** *m mn* ⟨N Teutónac⟩ (**Teùtōnka** *ž*) *pov.* **1.** germansko pleme sa *S* Europe koje je u 2. st. u pljačkaškim pohodima došlo preko Galije do Rimskog Carstva **2.** u srednjem vijeku naziv za Nijemce // **tèutōnskī** *prid.* koji se odnosi na Teutonce △ ~ ***red*** Njemački viteški red, *v.* njèmačkī △

**tevábija** *ž zb. reg.* **1.** svita, pratnja dostojanstvenika (ob. predstavnika vlasti u Osmanskom Carstvu) **2.** *pren. pejor.* svita sljedbenika i poslušnika; prirepice, prišipetlje, slugani, sateliti, skutonoše **3.** svi članovi obitelji, mnogočlana familija; svojta
✧ *tur.* tevabi ← *arap.* tawābiʿ

**tèvba** *ž*, *v.* tobe

**tèvdīl** (I) *m* ⟨G tevdíla⟩ *reg.* odijevanje u drugu odjeću s namjerom da se zametne identitet, da se ostane nepoznat; prerušavanje, presvlačenje, maskiranje // **tèvdīl** (II) *pril. reg.* inkognito, prerušeno, maskirano, zamaskirano
✧ *tur.* tebdil ← *arap.* tabdil: promijeniti

**tevèt** (**tebeth**) *m jud.* **1.** četvrti mjesec po aktualnom židovskom kalendaru **2.** *rel.* **a.** četvrti mjesec po brojanju od postanka svijeta i deseti po brojanju od izlaska židovskog naroda iz Egipta **b.** prosinac/siječanj prema gregorijanskom kalendaru
✧ *hebr.* ṭēbhēth

**tèvhīd** *m* ⟨G tevhída⟩ *isl.* **1.** nauk o Božjem jedinstvu **2.** izgovaranje pobožnih izreka i molitava za dušu pokojnika **3.** skupno izricanje pobožnih izreka u krugu mistika
✧ *tur.* ← *arap.* tāwḫīd

**tex-mex** (*izg.* tèks-mèks) *m glazb.* glazbeni žanr nastao miješanjem meksičkog folklora (posebice norteno žanra) s teksaškim countryjem, bluesom, rhythm and bluesom i rockom u graničnim predjelima Meksika i SAD-a
✧ *amer.engl.* ← Tex(an and) Mex(ican music)

**-TEZA**, *v.* -TETIČAN

**téza** *ž* **1.** stav koji treba dokazati, obraniti; postavka, tvrdnja **2.** (ob. *mn*) ključna sažeta mjesta u nekom izlaganju ili raspravi **3.** *log.* polazni stupanj dijalektičke trijade [~ – *antiteza* – *sinteza*]; pozitivna logička postavka

**4.** *zast.* znanstveni rad za stjecanje doktorskog stupnja; disertacija **5.** *književ.* nenaglašeni dio sloga, metričke stope ili akcentske cjeline, *opr.* arza

✧ *lat.* thesis ← *grč.* thésis: postavka

**tezàurus (tezàur)** *m* **1.** *lingv.* **a.** jezično blago, zbirka jezičnog blaga, ob. opsežni rječnici i bibliografska djela **b.** baza ili korpus semantički i generički povezanih riječi ili naziva koji pokrivaju određeno područje **2.** *inform.* **a.** rječnik riječi svrstanih prema sličnosti ili oprečnosti **b.** sakupljena rječnička baza prema nekom načelu [*pravopisni* ~; *gramatički* ~] **c.** program koji sadrži takve datoteke (najčešće dio programa za obradu teksta); računalni rječnik **3.** u antici, prostor u svetištu za čuvanje vrijednih predmeta; riznica // **tezaurírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* tezaùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zlato ili druge plemenite kovine čuvati kao blago, pohraniti u obliku poluga i sl. kao rezervu, ne postupati kao s materijalom za izradu nakita ili za kovanje novca **2.** *ekon.* izvući/izvlačiti gotov novac iz optjecaja njegovim pohranjivanjem (»novac u čarapama«); ob. za kriznih vremena (rat, politička nestabilnost)

✧ *lat.* thesaurus ← *grč.* thēsaurós: blago, riznica

**Tèzej** *m mit.* atenski kralj, sin kralja Egeja; slavljen po junaštvima koja ga stavljaju uz bok prijatelja mu Herakla; sudionik u pohodu Argonauta, ubio Prokrusta i (uz Ariadninu pomoć) Minotaura

**tèzg|a** *ž* ⟨D L -i, G *mn* tézgā/-ī⟩ **1. a.** pult u trgovini (za kojim trgovac radi ili izlaže robu) **b.** stol na tržnici gdje se prodaju životne namirnice [*prodavati na* ~*i*; *držati na* ~*i*; *stajati za* ~*om*] **2.** *žarg.* dodatna zarada [*imati* ~*u*; *tjerati/goniti* ~*u*, *pejor.*; *(dobiti, nabaviti, kupiti) ispod* ~*e* (dobiti, nabaviti, kupiti) neredovnim putem] // **tèrđāh** *m* ⟨G terđáha, N *mn* terđási⟩ *reg.* **1.** nizak radni stol u obrtničkoj radionici **2.** okvir na koji kožari razapnu kožu kada je izvade iz vapna; **tèzgār** *m* ⟨G tezgára⟩ **1.** onaj koji prodaje za tezgom, ob. na tržnici **2.** onaj što robu raznosi od vrata do vrata **3.** *v.* tezgaroš; **tezgárev (tezgárov)** *prid.* koji pripada tezgaru; **tezgàrica** *ž*, *v.* tezgar; **tezgáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* tèzgārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *razg.* zarađivati radeći honorarno ili prekovremeno pored svog posla u stalnom radnom odnosu (ob. o umjetničkom i intelektualnom radu); **tèzgāroš** *m razg. pejor.* onaj koji bezobzirno hvata honorare i zaradu izvan radnog odnosa i svog osnovnog posla; tezgar; **tèzgārošica** *ž*, *v.* tezgaroš; **tèzgere** *ž mn* ⟨G tȅzgērā⟩ *reg.* **1.** naprava za ručno prenošenje ljudi; nosila **2.** nosila za materijal (kamen, cigla, zemlja i sl.)

✧ *tur.* tezgâh ← *perz.* destgâh: mjesto za ruku

**tezmofòrije** *ž mn pov.* jesenske sjetvene svetkovine koje su Atenjanke organizirale u čast božice Demetre

✧ *grč.* thesmophória ≃ thesmós: zakon + -FORIJA

**tezmòtēt** *m* ⟨G tezmotéta⟩ *pov.* jedan od šest atenskih magistrata odgovornih za zaštitu i tumačenje pisanih zakona

✧ *grč.* thesmothétēs ≃ thesmós: zakon, običaj + tithénai: postavljati

**tèzulja**, *v.* téžak

**tèžāk** *m* ⟨G težáka, N *mn* težáci⟩ **1.** ratar, poljoprivrednik **2.** radnik koji radi za nadnicu, koji dobiva plaću po danu; nadničar, napoličar **3.** *reg.* stanovnik primorskog grada, građanin koji izvan grada ima polje i bavi se obrađivanjem zemlje kao glavnim zanimanjem **4.** *pov.* zemljoradnik koji obrađuje zemlju prema ugovoru sa zemljoposjednikom; za razliku od kmeta, težak je slobodan // **težàčić** *m dem.* od težak; **težàčina** *m pejor.* od tèžāk; grub, neotesan čovjek; **težáčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* tèžāčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ raditi za nadnicu, napoličariti; **tèžāčkī** *prid.* koji se odnosi na težaka i težake; **tèžāčki** *pril.* na težački način, kao težaci; **težàkinja** *ž*, *v.* težak; **tèžati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, ob. u: [~ *zemlju* obrađivati]

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tèžāčkī** (140, Varaždin, Novi Marof, Sisak), **Tèžāk** (700, Varaždin, Istra, Zagreb, Ivanec)

✧ ≃ *v.* téžak

**téžak** *prid.* ⟨*odr.* têškī, *komp.* tȇžī⟩ **1.** koji ima veliku težinu, koji se ističe težinom u vrsti, *opr.* lak[2] **2.** koji traži, zahtijeva velik napor, velik trud [~ *posao*]; naporan, *opr.* lagan **3.** neugodan, zagušljiv (o zraku) **4.** nepodnošljiv, mučan (o osobi) [~ *čovjek*] **5.** koji se s naporom, naprezanjem može shvatiti, razumjeti [*teško gradivo*]; složen, zamršen, kompliciran (o pojmovima i problemima) **6.** koji opterećuje probavu, koji ima velik postotak

alkohola, pretjerano opterećenje (o jelu i vinu) **7. a.** koji se ne može ispraviti, oprostiti i sl. [*teška greška*]; velik **b.** *pejor.* koji je izražen u velikoj mjeri (o lošem svojstvu) [~ *glupan*] △ ***teška atletika***, *v.* atletika △; ***teška industrija*** *ekon.* grane industrijske proizvodnje koje proizvode proizvodna sredstva (strojeve, uređaje, mineralne sirovine), namijenjene budućoj proizvodnji; ***teška kategorija*** jedna od osnovnih kategorija u borilačkim sportovima (u boksu i rvanju); ***teška valuta*** *ekon.* konvertibilna valuta koja se zbog svoje stabilnosti često traži u platnom prometu; ***teška voda*** *kem.* oksid deuterija $D_2O$ koji se može dobiti iz obične vode; ***teške kovine*** skupina kovina veće gustoće od 5 g/cm³ u koje spadaju većina poznatih kovina sa širokom primjenom u industriji (bakar, zlato, srebro, olovo, željezo, cink, kositar i dr.); teški metali, *opr.* lake kovine, *v.* lak² △; ***teški vodik***, *v.* deuterij // **tèškāš** *m* ⟨G teškáša⟩ *sport razg.* boksač, hrvač itd. teške kategorije (u muškim i ženskim borilačkim sportovima); **teškàšica** *ž*, *v.* teškaš; **tèškāškī** *prid.* koji se odnosi na teškaše; **têško** *pril.* ⟨*komp.* tèžē⟩ **1.** s mukom, s naporom, naporno, sporo, sa zakašnjenjem, s teškoćom **2.** znatno, vrlo jako, u velikoj mjeri (po jačini, intenzitetu) **3.** kao odgovor u dijalogu na riječi sugovornika u zn.: sumnjam, nije vjerojatno, mali su izgledi; **teškòća** *ž* ⟨G *mn* teškóćā⟩ ono što otežava izvođenje neke djelatnosti ili funkcije; smetnja, nezgoda, neprilika; **tèzulja** *ž*, *v.* vaga; **též|a** *ž fiz.* privlačna sila Zemlje (i drugih nebeskih tijela); gravitacija [*sila ~e*]; **téžac** *m* ⟨G tésca, N *mn* tésci, G têžācā⟩ *min.* **1.** barijev sulfat **2.** *zast.* barit; **težìn|a** *ž* **1.** *fiz.* **a.** sila kojom na neko tijelo djeluje gravitacijsko polje Zemlje (težina je jednaka umnošku mase tijela i jačini gravitacijskog polja g koje je usmjereno prema centru Zemlje, kako je gravitacijsko polje različito na raznim točkama površine Zemlje, to je težina istog tijela različita na raznim mjestima Zemljine površine) **b.** količina te sile izražena odgovarajućom mjerom **2.** ozbiljnost, važnost, vrijednost [*te riječi imaju ~u*] **3.** težak osjećaj, osjećaj gađenja, muke i sl. [*osjećam neku ~u*] **4.** *razg.* naziv za masu (posebno pri vaganju); **tèžīnskī** *prid.* koji se odnosi na težinu, koji se izražava mjerama za težinu; **tèžīšnī** *prid.* koji se odnosi na težište, koji prolazi kroz težište, koji se nalazi u težištu; **tèžīšnica** *ž* težišna crta; medijana △ ~ ***trokuta*** *mat.* spojnica vrha trokuta i polovišta nasuprotne stranice; **tèžīšte** *sr* **1.** *fiz.* točka zamišljene rezultante svih težina pojedinih dijelova tijela, odnosno rezultante sila koje djeluju na neko tijelo **2.** *pren.* ono što je najvažnije, najbitnije; srž, bit, centar, oslonac (nekog rada, problema, mišljenja) [*staviti (dati) ~ na što* dati najveću važnost; naglasiti]; **téžiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** (∅) biti težak, imati težinu izraženu odgovarajućom jedinicom mjere **2.** (za kim, za čim, čemu) željeti što, usmjeravati rad na što i sl. za postizanje takva cilja; osjećati privlačnost prema komu ili prema čemu; stremiti; **téžnj|a** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *psih.* aktivna sklonost i želja kojoj se tko priklanja u ime koristi, ljepote, nužnosti, ugode, vrline, doličnosti, prikladnosti itd. [*naravne ~e*; *slobodne ~e*]; nastojanje

◆ *pr.* (nadimačko): **Têškī** (Zagreb, Zagorje)

✧ *prasl.* *tęžьkъ (*rus.* tjážkij, *češ.* těžký) ≃ *lit.* tingus: lijen

**Tèžāk, Božo** (1907–1980), hrv. fizikalni kemičar, organizator znanstvene informatike

**tg** *mat.* oznaka za tangens

**Th** *kem.* simbol za element torij

**Thackeray** (*izg.* Tèkerei), **William Makepeace** (1811–1863), engleski romanopisac realizma; uporni kritičar snobizma, hipokrizije i taštine, ostvario veliku satiričku panoramu engleskog građanskog i aristokratskog društva na počecima 19. st. (roman *Vašar taštine*, zbirka satiričkih tekstova *Knjiga snobova*); značajan je i povijesni roman *Povijest Henryja Esmovida* s fabulom iz 18. st.

**thaing** (*izg.* taìng) *m sport* zajednički naziv za vještine samoobrane u Burmi, dijele se na burmanski boks, narodno hrvanje, baratanje oružjem te vještinu samoobrane bando

✧ *burm.*

**thalidomid**, *v.* talidomid

**Thälman** (*izg.* Tèlman), **Ernst** (1886–1944), predsjednik KP Njemačke od 1925, u nacističkim konclogorima od 1933, umro u logoru Buchenwald

**thanatizam** *m*, *v.* tanatizam

**thanatos**, *v.* Tanatos (tanatos)

**Thatcher** (*izg.* Tèčer/ob. 'Tăčer), **Margaret Hilde** (1925), »željezna lady«, britanska premijerka 1979–1990, provodila ideje neoliberalizma // **tačerìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pol.*

načela i karakteristike politike koju je zastupala Margaret Thatcher: neoliberalizam, beskompromisnost, borbenost, tvrdoća, principijelnost

**thaumatrope**, *v.* taumatrop

**Theiler** (*izg.* Tèiler), **Max** (1899–1972), američki mikrobiolog; za istraživanja žute groznice čime je omogućen pronalazak cjepiva protiv te bolesti Nobelova nagrada za fiziologiju i medicinu 1951.

**Theodorakis** (*izg.* Teodoràkis), **Mikis** (1925), grčki skladatelj, lijevo orijentirani intelektualac, zbog političkog angažmana proganjan u vrijeme vojne diktature (1967); piše klasičnu i zabavnu glazbu inspiriran grčkim folklorom (balet *Antigona*, opera *Balada o mrtvome bratu*, glazba za filmove *Grk Zorba*, *Djeca Pireja*, *Elektra*, *Fedra*)

**Theorell** (*izg.* Teurèl), **Axel Hugo Teodor** (1903–1982), švedski biokemičar; proučavanjem fermenata koji olakšavaju reakcije u živim stanicama pridonio razumijevanju djelovanja fermenata i doveo do otkrića kako organizmi koriste hranu u prisustvu kisika da bi proizveli korisnu energiju; dobitnik Nobelove nagrade za fiziologiju i medicinu 1955.

**theotokos** (*izg.* teòtokos) *ž* 〈*indekl.*〉 *kršć.* naziv za Mariju, Majku Božju u istočnim crkvama, osobito u doktrinarnim raspravama i liturgijskim tekstovima

✧ *grč.* Theotókos: bogoroditeljica ≃ TEÓ- + tíktein: rađati

**theravada** (*izg.* teraváda) *ž fil. rel.* nauk ranog budizma, održao se u zajednicama na Šri Lanki i Indokini, *usp.* hinajana

✧ *pali* theravāda ← *skr.* sthavīravāda: govor starih učitelja

**therblig** (*izg.* tèrblig) *m konstr.* grafički znak koji označava neki pokret, stanje ili funkciju; upotrebljava se u analizi vremena i pokreta

✧ *amer.engl.* anagram imena američkog inženjera F. B. Gilbretha (1868–1924)

**thermidor**, *v.* termidor

**theta** (*izg.* tèta) *sr* **1.** *lingv.* osmo slovo grčkog alfabeta **2.** *pov.* u grčkom sustavu bilježenja brojeva oznaka za 9

✧ *grč.* thêta

**Thiers** (*izg.* Tjérs), **Louis Adolphe** (1797–1877), francuski povjesničar i državnik, osnivač i prvi predsjednik Treće Republike (1871–1873); historiografskim djelima *Povijest francuske revolucije* (10 svezaka) i *Povijest konzulata i Carstva* (20 svezaka) znatno pridonio učvršćenju francuske nacionalne samosvijesti

**thirty** (*izg.* têrti) *br. sport* drugi bod u igri tenisa; trideset

✧ *engl.*

**tholos** (*izg.* tôlos) *m arhit.* **1.** građevina kružnog tlocrta **2.** *pov.* u antičkoj (mikenskoj i dr.) arhitekturi nadsvođena građevina kružnog tlocrta s prolaznim hodnikom, ob. je služila kao grobnica

✧ *grč.* thólos

**Thomas** (*izg.* Tòmas) **1. Dylan Marlais** (1914–1953), engleski pjesnik i prozni pisac iz Walesa, poznat po bogatom, maštovitom izrazu, patosu, dramatskoj karakterizaciji i specifičnom humoru; introspektivan diskurs pun lucidne energije, teme vezane uz seks i smrt; blizak nadrealizmu; zbog skandaloznog života predmet mnogih sporova i rasprava, umro od alkoholizma; utjecao na rock-generaciju i beatnike (Jim Morrison) **2. Edward Donnall** (1920), američki liječnik, izveo prvu transplantaciju koštane srži (1956), Nobelova nagrada 1990 (s J. Murrayem)

**Thomson** (*izg.* Tòmson) **1. George Paget** (1892–1975), engleski fizičar, Nobelova nagrada 1937 (s C. J. Davidsonom) **2. Joseph John** (1856–1940), engleski fizičar, Nobelova nagrada 1906.

**Thor** (*izg.* Tôr) *m mit.* u skandinavskoj mitologiji sin vrhovnog boga Odina, moćni vladar gromova; u Norveškoj i na Islandu poštovan kao vrhovno božanstvo

**Thorndike** (*izg.* Tòrndaik), **Edward Lee** (1874–1949), američki psiholog, jedan od začetnika biheviorizma (*Pedagoška psihologija*)

**Thornthwaite** (*izg.* Tòrntvejt), **C. Warren** (1899–1963), američki klimatolog // **Thornthwaiteov** (*izg.* Tòrntvejtov) *prid.* koji pripada Thornthwaiteu: △ *~a* ***klasifikacija klime*** *meteor.* uz Köppenovu, jedna od najznačajnijih razredba klime: osniva se na vegetaciji kao meteorološkom pokazatelju za određivanje klimatskih karakteristika, te na biljnoj evapotranspiraciji

**Thorvaldsen** (*izg.* Tòrvalsen), **Bertel** (1770–1844), danski kipar, istaknuti predstavnik kasnog klasicizma u europskom kiparstvu

**Thoth** (*izg.* Tôt) *m mit.* u staroegipatskoj mitologiji bog mjeseca, kasnije štovan kao bog

računanja i znanja, izumitelj pisanja i jezika; prikazivan u čovječjem liku s ibisovom glavom

**thumbnail** (*izg.* tàmnejl) *m inform.* umanjena slika ili fotografija radi bržeg pregleda građe; sličica
✧ *engl.*

**ti** *m glazb.* u suvremenoj solmizaciji, sedmi stupanj dur-ljestvice, stariji naziv si, odgovara mu ha u latinskoj glazbenoj abecedi temeljne dijatonske C-dur ljestvice

**tî** *zam.* ⟨G tèbe/te, D tèbi/ti, A tèbe/te, L tèbi/ti, I tòbōm⟩ **1.** (lična za *2. l. jd*) [*biti na ~ s kim*; *davati ~ kome* obraćati se s »ti« i u jednini ob. **a.** među prijateljima i kolegama kao znak ravnopravnosti **b.** obraćanje starijega mlađemu kad su u istoj službi gdje vladaju takve navike **c.** kad je sugovornik znatno mlađi] **2.** (u raznim kontekstima) uopćen subjekt u zn. »svatko«, »čovjek« i sl. [*~ se brineš što ćeš danas stvoriti, a oni pričaju bezvezarije* = čovjek se brine] **//** **tèbi** *zam.* ⟨D od ti⟩ [*ja ~ ti meni*, *usp.* ja, meni]; **tíkati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* tîčēm, *pril. sad.* tíčūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* govoriti kome ti, obraćati se sa ti
✧ *prasl.* i *stsl.* ty (*rus.* i *polj.* ty), *lit.* tu ← *ie.* *tuH (*lat.* tu, *grč.* sý)

**Ti** *kem.* simbol za element titan

**Tiahuanaco** (*izg.* Tiauanàko) *m* velika snažna i razvijena predkolumbovska civilizacija poznata po ostacima grada istog imena blizu *S* obale jezera Titicaca u Boliviji; ostaci stari o. 2200–3000 godina; velika Sunčana vrata iz monolitnog kamenja na ulazu u grad; poznavali složen sustav meliorizacije zemlje

**Tìamat** *ž mit.* mezopotamska i babilonsko-asirska neman, personifikacija praoceana, tame i kaosa; u borbi ju je pobijedio mladi bog Marduk i od njezina raspolovljenog tijela napravio nebo i zemlju

**tiàmīn** *m* ⟨G tiamína⟩ *fiziol.* vitamin $B_1$ ili aneurin; u ljudskom i životinjskom tijelu zadužen je za metabolizam ugljikohidrata
✧ *engl.* thiamin ← *grč.* theîon: sumpor + *v.* amin(i)

**tiamináza** *ž biol.* enzim ili ferment koji cijepa tiamin
✧ *v.* tiamin + -AZA

**Tiananmèn** *m* najveći javni trg na svijetu u središtu Pekinga, prije ulaz u carsku palaču; danas uokolo smješteno nekoliko muzeja i Maoov mauzolej; mjesto velikih demonstracija studenata koji su tražili demokratske promjene, krvavo ugušene 4. 6. 1989, više stotina mrtvih; trg je postao suvremenim simbolom borbe za slobodu i ljudska prava
✧ *kin.* Tiananmen: vrata nebeskog mira

**Tìber** *m* **1.** *mit.* rimski bog rijeke Tiber, najpoštovaniji od riječnih bogova **2.** *geogr.* rijeka koja teče kroz Rim, duga 405 km, utječe u Tirensko more **//** **tìberskī** *prid.* koji se odnosi na Tiber

**Tibérije** **1.** *v.* ◆ **2.** (42. pr. Kr.–37), uspješni rimski vojskovođa pod carem Augustom, njegov zet i nasljednik, drugi rimski car (od 14); znatno unaprijedio upravu, u početku vladao obzirno, stekao popularnost, pod starost sumnjičav, nasilan, vršio okrutne progone, tolerirao dvorske intrige koje su za njegovih nasljednika (Kaligula, Klaudije, Neron) postale karakteristikom rimskoga dvora
◆ m. os. ime, *zast.*; isto: **Tìbor** (← *mađ.*) ◇ *pr.*: **Tìbor** (Baranja, Đurđevac), **Tìborc** (Đakovo, Zagreb) ◇ *top.* (naselje): **Tiborjánci** (Valpovo, 318 stan.)
✧ *lat.* Tiberius

**Tìbet** *m* **1.** *geogr.* autonomna pokrajina u sastavu Kine, 1.221.600 km², 2,2 mil. stan., glavni grad Lhasa **2.** (tibet) lagana vunena jednobojna tkanina, izrađena u četveroveznom obostranom keperu od merino češljane vunene pređe **//** **Tibetánac** *m* (**Tibètānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Tibetánci, G Tibètānācā⟩ stanovnik Tibeta; **tibètānskī** *prid.* koji se odnosi na Tibetance; **tìbetskī** *prid.* koji se odnosi na Tibet [*~ poglavar*] △ *~ **jezik** lingv.* tibetsko-burmanski jezik sinotibetske porodice, s bogatom budističkom pismenošću; govori se u Tibetu i susjednim kineskim pokrajinama te u Butanu, Nepalu, Kašmiru i *Z* Bengalu

**tìbeto-bùrmānski** *prid.*, ob. u: △ *~ **jezici** lingv.* grana sinotibetske jezične porodice koja uz tibetski i burmanski obuhvaća brojne jezike *I* Azije

**tìbia** *ž glazb.* **1.** *pov.* **a.** prvobitno koštana svirala **b.** puhaći instrument s dvostrukim jezičkom, ekvivalent grčkom aulosu **2.** kod orgulja, jedan od registara iz skupine flauta
✧ *lat.* tibia

**Tìbul**, **Albije** (o.54–19. pr. Kr.), rimski liričar, jedan od velikih pjesnika ljubavnih elegija; jednostavan i neafektiran stil, harmoničan i simetričan distih, čežnja za idiličnim seoskim životom i san o ljubavnoj sreći

**tícati** *nesvrš.* ⟨*prez.* tȋčēm, *imp.* tíči, *pril. sad.* tíčûći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što), *v.* taknuti **2.** (se koga, čega) odnositi se na što // **tícalo** *sr zool.* pokretljiva, izdužena izraslina na tijelu rakova, kukaca, mekušaca i drugih životinja; služi kao organ dodira ili hvatanja; antena, pipalica
✧ *prasl.* *tykati (sę): dodirivati (se) (*rus.* tý-kat', *polj.* tykać się) ≃ *stvnjem.* duhen: pritiskati

**Tìcijan**, *v.* Tizian

**ticker** (*izg.* tìker) *m tehn. zast.* telekomunikacijski uređaj za otpremanje i primanje ugovorenih znakova odnosno pisaći stroj za primopredaju poruka; telegraf, teleprinter
✧ *engl.*

**tȋć** *m* ⟨N *mn* -i, G tȋćā⟩ *razg.* ptić

**tie-break** (*izg.* tâj-brêjk) *m sport* faza u teniskom susretu nakon stanja 6–6 u gemovima u kojoj se odlučuje pobjednik seta, tj. onaj igrač koji dobije sedmi gem u tom setu (7–6)
✧ *engl.*

**Tieck** (*izg.* Tȋk), **Ludwig** (1773–1853), njemački pisac, svestrano nadareni promotor romantike, začetnik romantičke bajkovite drame i komedije (*Mačak u čizmama*)

**Tien Shan** (*izg.* Tìen Sȁn) *m geogr.* planinski masiv u sred. Aziji, dug 2500 km, najviši vrh Vrh pobjede (7439 m)

**tiento** (*izg.* tjènto) *m glazb. pov.* instrumentalna kompozicija tipa ricercara koja je njegovana na Pirenejskom poluotoku 16–18. st.
✧ *šp.*

**Tiepolo** (*izg.* Tiépolo), **Giovanni Battista** (1696–1770), talijanski kasnobarokni i rokoko slikar; veliki fresco-ciklusi na crkvenim svodovima, stropovima i zidovima palača; jaka perspektivna skraćenja i specifično danje svjetlo vrhunska su dostignuća njegova slikarstva

**tiers-état** (*izg.* tijerzetȁ) *m pov.* treći, odnosno građanski stalež u Francuskoj u vrijeme Revolucije 1789.
✧ *fr.*

**tȋfdruk** *m tipogr. reg.* postupak koji se sastoji u izradbi i otiskivanju tiskovnih formi kod kojih su tiskovni elementi udubljeni; duboki tisak
✧ *njem.* Tiefdruck

**Tiffany** (*izg.* Tȉfani) **1. Charles Lewis** (1812–1902), američki draguljar; uveo u draguljarski dizajn povijesne stilove antičkih gema, nakita i općenito elemente umjetničkih djela ranijih europskih stilova; 1853. u New Yorku utemeljio manufakturu *Tyffany&Company* **2. Lous Comfort** (1848–1933), sin Charlesa Lewisa, američki slikar, dekorater i dizajner; ubraja se u utemeljitelje Art Nouveau stila u dizajnu, posebno na području oblikovanja stakla (primijenjeni dizajn) // **tȉfansk|ī** *prid.*, ob. u: △ *~o staklo* vrsta stakla koje se proizvodi u SAD-u

**tiflȉtis** *m pat.* upala slijepog crijeva
✧ *grč.* typhlós: slijep + -ITIS

**tiflològija** *ž* znanstveno proučavanje sljepoće i načina života slijepih // **tiflòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi tiflologijom; **tiflòloškī** *prid.* koji se odnosi na tiflologiju i tiflologe [*~ muzej*]; **tiflòloški** *pril.* kao tiflolog, na način tiflologa
✧ *grč.* typhlós: slijep + -LOGIJA

**tȉfoīdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *knjiš.* koji je pun tifusnih klica
✧ *v.* tifus + -OIDAN

**Tȉfon** *m* **1.** *mit.* neman sa stotinu zmajskih glava i glasovima čovjeka, psa i bika; sin Geje i Tartara; htio je svrgnuti Zeusa pa je bačen u Tartar **2.** (tìfōn) *pom.* zvučni odašiljač s membranom i automatskim regulatorom zvučnih signala

**tifôzo** *m sport žarg.* vatreni, strastveni nogometni navijač, ob. kad je riječ o talijanskim navijačima
✧ *tal.* tifoso

**tìftik** (I) *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *reg.* **1. a.** angora, moher **b.** općenito, čisto pamučno platno // **tìftik** (II) *prid. reg.* koji je iskomadan [*razbiti u ~*; *rastaviti u ~e* razbiti, rastaviti na sitne komade, na sitne dijelove]
✧ *tur.*: dlaka angorske koze, tanko platno ← *arap.* täftīk: čupanje vune ili pamuka

**tìftīn** *m* ⟨G tiftína⟩ gusta, pamučna tkanina // **tȉftīnskī** *prid.* koji je od tiftina

**tȉfus** *m pat.* teška crijevna zarazna bolest uzrokovana mikroorganizmima iz roda *Rickettsia*, karakteristična po teškim glavoboljama, visokoj tjelesnoj temperaturi, deliriju i crvenom osipu; gastrična groznica, nervna groznica, pošalina, vrućica △ ***pjegavi*** ~ uzrok je *Rickettsia prowazekii*, javlja se povremeno kao epidemija u nepovoljnim higijenskim prilikama (rat i sl.), pjegavac; ***trbušni*** ~ akutna crijevna zarazna bolest (*Typhus abdominalis*) koju izaziva bacil *Salmonella typhi*;

ileotifus, kolotifus // **tìfōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *pat.* **1.** koji boluje od tifusa **2.** koji se odnosi na tifus; **tìfusār** *m razg.* bolesnik od tifusa, ob. od pjegavog tifusa (u 2. svjetskom ratu); **tìfusārev** (**tìfusārov**) *prid.* koji pripada tifusaru; **tìfusārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tifusar; **tìfusarskī** *prid.* koji se odnosi na tifusare; **tìfusica** *ž razg.* tip ženske frizure, vrlo kratko podšišane kose na cijelom vlasištu; **tìfusnī** *prid.* koji se odnosi na tifus

✧ *nlat.* typhus ← *grč.* tŷphos: magla, nesvjestica

**tìgānj** *m* ⟨G -gnja, N *mn* -gnji⟩ *reg.* (+ *srp.*) tava

♦ *pr.* (prema zanimanju i nadimačka): **Tigàndžin** (Baranja), **Tìganj** (Sinj, Split)

✧ *tur.* tığan ← *grč.* tḗganon

**tìg|ar** *m* ⟨G tìgra, N *mn* tìgrovi⟩ *zool.* zvijer (*Panthera tigris*, *Felis tigris*) iz porodice mačaka s krznom crvenkastožute boje s poprečnim prugama [*bengalski ~ar*; *sibirski ~ar*] △ ***azijski ~rovi*** *pol. žarg.* skupina istočnoazijskih zemalja koja je u 1980-im i 1990-im doživjela nagli ekonomski uspon (Malezija, Hong Kong, Tajvan, Singapur, Južna Koreja); ***~ar od papira*** *pol.* država, velika sila i sl. koja je jaka samo naoko, koja je slabija nego što se čini ili se prikazuje // **tìgrast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je na pruge kao tigrova koža; **tìgrica** *ž* **1.** ženka tigra **2.** vrsta male kućne papige; **tìgričin** *prid.* koji pripada tigrici; **tìgrić** *m dem.* od tigar; **tìgrov** *prid.* koji pripada tigru, koji je od tigra △ ***~a koža***, *usp.* leopardova koža, *v.* leopardov △; ***Tigrova mast*** *farm.* tvorničko ime proizvoda®; mast koja poboljšava cirkulaciju i sprečava ili ublažava bolove; ***~o oko*** poludragulj smeđe boje; **tìgrovina** *ž* tigrovo krzno; **tìgrovskī** *prid.* koji se odnosi na tigrove, koji je kao u tigra [*~ skok u dalj*]; **tìgrovski** *pril.* kao tigar, na način tigra [*borio se ~*]

✧ *lat.* tigris ← *grč.* tígris ← *iran.*

**tìgl** *m reg.* **1.** oblik u koji se ulijevaju rastaljene kovine da bi dobile željeni izgled kad očvrsnu; kalup, forma, model **2.** *tehn. tisk.* dio rotacijskog stroja

✧ *njem.* Tiegel

**tígla** *ž reg.* **1.** građevni materijal dobiven pečenjem gline; opeka, cigla, matun, tikal **2.** glačalo, pegla, sumpreš // **tìglati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* ravnati tako da platno ili tkanina u cjelini ostanu bez nabora; glačati, peglati, sumprešavati

✧ *dalmat.* ← *lat.* tegula

**Tiglatpìlesar** ime trojice asirskih kraljeva **1. I** (1115–1077. pr. Kr.), veliki vojskovođa, došao do sirijske obale, potisnuo nomadska plemena prema Mediteranu **2. III** (744–727. pr. Kr.), spojio Asiriju i Babilon u jedno kraljevstvo; sjajan diplomat, vojni taktičar i strateg; posljednji veliki asirski kralj s najviše osvojena teritorija

**tìgrējskī** *prid.* koji se odnosi na Tigreje, koji pripada Tigrejima △ ***~ jezik (tigre)*** *lingv.* jezik južnosemitske skupine semitskih jezika kojim se govori u obalnom pojasu Eritreje i Sudana (jezik istoimenih muslimanskih plemena)

**tigrìnja** *ž lingv.* etiopski semitski jezik; njime govore kršćani monofiziti u *S* Etiopiji i Eritreji

**Tìgris** *m geogr.* rijeka u Turskoj i Iraku, duga 1950 km, izvire u Armenskom gorju, spaja se s Eufratom u Šat el Arab

**tìgrōn** *m* ⟨G tigróna⟩ *zool.* križanac između lava i tigrice

✧ *v.* tigar + *v.* lav

**tȉh** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* tȉšī⟩ **1.** koji je bez buke, koji ne stvara buku, *opr.* bučan **2.** koji se slabo čuje; prigušen, *opr.* glasan **3.** koji miruje, koji se ne svađa; povučen, miran, krotak, skroman (o osobi) [*~ kao bubica*] **4.** koji je umjeren, blag, koji se pojavljuje u manjoj količini (o prirodnim pojavama) // **tìhano** *pril. hip. ekspr.*, *v.* tiho; **tȉho** *pril.* ⟨*komp.* tȉšē⟩ na tih način, jedva čujno, bez buke, graje; mirno; poziv na tišinu, ob. u zapovjednom tonu djeci; tihano, tihomice; **tihòća** *ž*, *v.* tišina; **tȉhomicē** *pril.*, *v.* tiho; **tȉhōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* tišina; **tihòta** *ž* ⟨G *mn* tihótā⟩, *v.* tišina; **tišȉna** *ž* ⟨G *mn* tišínā⟩ **1. a.** stanje bez zvukova, glasova i šumova; tihoća, tihost, tihota, *opr.* buka **b.** vrijeme bez vjetra; mirno, tiho vrijeme **2.** stanje bez uzbuđenja; duševna ravnoteža, mir, spokojstvo △ ***mrtva, duboka, grobna, mukla ~*** potpuni mir, potpuna tišina

♦ **Tìhomīl** m. os. ime (narodno); isto: **Tìhomīr**, **Tìjomīl**; *hip.*: **Tìhan**, **Tìjan**; **Tìhana** ž. os. ime (narodno) ◇ *pr.*: **Tìhava** (Zagreb, Krapina), **Tìhēlka** (Križevci, Bjelovar), **Tìhī** (Slavonski Brod, Turopolje, Duga Resa), **Tíhić** (Zagreb, Krk, Rovinj), **Tìhomīr**

(Požega, Omiš), **Tihomírović** (Grubišno Polje, Orahovica), **Tìjān** (240, Rijeka, Zagreb, Delnice, Požega, Čazma), **Tìjanić** (110, Vukovar, Rijeka, Zagreb, Pula), **Tišánović** (Rijeka, Dubrovnik), **Tìšinić** (Petrinja, Sveti Ivan Zelina) ◊ *mikrotop.*: **Tìhā** (ob. ime uvala, Dubrovnik, Omiš, Rab), **Tìhā vàla** (Omiš), **Tìhovo** (Rijeka), **Tišina** (ob. riječna bara, kod Kostajnice, Vinkovaca, u Baranji) i sl.; ◊ *top.* (naselja): **Tìhočāj** (Jastrebarsko, 10 stan.), **Tišina Èrdedskā** (Sisak, 388 stan.), **Tišina Kàptolskā** (Sisak, 308 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* tixъ (*rus.* tíxij, *polj.* cichy), *lit.* teisus: pravedan

**Tihe** *ž* **1.** *mit.* **a.** božica udesa i sretna slučaja; posjedovala je rog izobilja i iz njega obilno darivala svoje miljenike **b.** (tihe) usud, sudbina **2.** *fil.* u etici, princip stalne nade // **tihìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* nazor prema kojem u svijetu vlada slučaj, a tek ponegdje i ponekad može se susresti s nastojanjima prema zakonitostima i tradiciji

✧ *grč.* Tykhē, *lat.* Fortuna

**Tìhī òcean** *m geogr.* dio svjetskoga mora (49,8%) između Azije, Australije, Amerike i Antarktike, 179,7 mil. km², prosječna dubina 4300 m, najveća 11.933 m; Pacifički ocean, Pacifik

**tihožìtije** *sr knjiš. ekspr.* način življenja u kojem nema uzbuđenja, promjena, nemira i sl.

✧ *stsl.*

**tijáda** *ž* ona koja je bakički oduševljena i zanesena; bakantkinja, *usp.* bakant (3)

✧ *grč.* thyás ⟨G thyádos⟩ ≃ thýein: juriti

**tijára** *ž* **1.** *pov.* u nekih orijentalnih naroda, stožasta suknena kapa kao dio vladarskog ornata za svečane prigode **2.** *kat.* kapa u obliku trostruke krune kojom papa biva krunjen pri izboru, a nosi je prigodom izvanliturgijskih svečanosti

✧ *lat.* tiara ← *grč.* tiára

**Tìjārdović, Ivo** (1895–1976), hrv. skladatelj, dirigent, libretist i slikar; u skladanju se oslanja na folklor i nacionalnu glazbenu tradiciju Dalmacije, sa značajnim doprinosom na području vedrog glazbenog kazališta (operete *Mala Floramye*, *Splitski akvarel*; orkestralna djela *Dalmatinka*, *Ribarske svađe*, kantata *Judita*); istaknuti organizator glazbenog života u Splitu do 1941, u partizanima za vrijeme NOB-a, u Zagrebu 1945–1954.

**tijêk**, *v.* tok¹

**tijêlo** *sr* ⟨N *mn* -a/tjelèsa, G -ā/tjelésā⟩ **1.** *biol.* **a.** ljudski ili životinjski organizam, shvaćen kao cjelina oblika i funkcija **b.** materijalni dio čovjekova bića čije su vlastitosti protežnost u prostoru, neprožimanje i masa, *opr.* duh, duša **2. a.** *fiz.* poseban predmet u prostoru, koji može biti krut, elastičan ili plastičan **b.** poseban dio nekog predmeta **3.** *pren.* udruženje, skup, organizacija, služba, ustanova s određenom namjenom, funkcijom u javnom, društvenom i političkom životu **4.** *mat.* dio prostora omeđen plohama; geometrijsko tijelo △ ***geometrijsko*** ~, *v.* tijelo (4); ***nebesko (svemirsko)*** ~ zajednički naziv za sve tvari i tijela koja se kreću svemirskim prostorom (planeti, kometi, meteori, zvijezde, sateliti) // **tjelášce** *sr* ⟨G -a/-ta, N *mn* -a, G -ā/tjèlāšācā⟩ *hip.* od tijelo, *usp.* tjelešce; **tijélce** *sr* ⟨G -ta/-a, G *mn* -ā/tijêlācā⟩ *hip.* i *dem.* od tijelo [*djetinje* ~]; **tjelèsa** *sr mn*, *v.* tijelo; **tjelèsina** *ž augm.* od tijelo *ekspr.* glomazno tijelo [*snažna i velika* ~]; **tjȅlesn|ī** *prid.* koji se odnosi na tijelo [*~i organ*; *~a kazna*] △ ***~a ozljeda*** *pravn.* kazneno djelo kojim se ugrožava tuđi tjelesni integritet ili narušava njegovo tjelesno ili duševno zdravlje; ***~a termoregulacija*** *biol.* održavanje stalne tjelesne temperature čovjeka i toplokrvnih životinja; ***~i odgoj*** školski i fakultetski predmet kao dio općeg odgojnog djelovanja radi podizanja radne sposobnosti te razonode i odmora; **tjȅlesnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *crkv.* kvadratičan komad bijeloga lanenoga platna na koji se za vrijeme euharistijskoga slavlja stavlja kalež i posuda za hostije; kaporal; **tjȅlesno** *pril.* tijelom, u tijelu, u pogledu tijela, što se tiče tijela [*on je ~ jači*; *dobro se držati* ~]; **tjȅlesnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tjelesno; tjelesna, fizička pojava; utjelovljenje; **tjelesùrina** *ž pejor.* od tijelo [*nezgrapna* ~]; **tjelèšc|e** *sr* ⟨G -a/-ta, G *mn* tjeléšcā/tjèlēšācā⟩ **1.** *hip.* od tijelo; tijelce, tjelašce **2.** *dem. med.* zrnce [*krvna ~a*; *crveno krvno ~e* eritrocit]

✧ *prasl.* i *stsl.* tělo (*rus.* tėlo, *polj.* ciało), *latv.* tēls: slika, lik

**Tijêlovo** *sr kat.* crkveni blagdan koji se slavi u četvrtak poslije nedjelje Presvetoga Trojstva, ob. procesijom kroz mjesto; svetkovina Presvetoga Tijela i Krvi Kristove; Brašančevo // **tijêlovskī** *prid.* koji se odnosi na Tijelovo

**tijés|an** *prid.* ⟨*odr.* tijêsnī, *komp.* tjȅšnjī⟩,

*opr.* prostran, obilat, komotan **1.** koji je manjeg obujma (površine, zapremine) nego što treba, koji ostavlja premalo prostora, koji steže, žulja (cipele i sl.) **2.** koji je premale širine ili male širine prema drugim predmetima u vrsti kroz koje se prolazi [*~an prolaz*] △ *~**an rezultat***, *~**na pobjeda*** *sport* ono što je postignuto s malom razlikom ili prednošću pred protivnikom // **tijésniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* tijêsnīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* tijéšnjēnje⟩, *v.* tješnjati; **tijêsno** *pril.* ⟨*komp.* tjȅšnjē⟩ **1.** u bliskom dodiru; pripijeno, priljubljeno [*~ povezani* izravno, nerazdvojno, srdačno, blisko, intimno, prisno povezani] **2.** oskudno, siromašno; **tijésnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tijesno; **tjȅsnac** *m* ⟨G tjesnàca, G *mn* tjesnácā⟩ **1.** uzak pojas mora između dva kopna; moreuz **2.** *pren.* težak položaj iz kojeg se teško izlazi; škripac △ ***vremenski** ~ **šah*** oskudica vremena, premalo vremena za onoliko poteza koliko je potrebno za okončanje igre; cajtnot; **tjȅsnačnī** *prid.* koji se odnosi na tjesnac; **tjesnòća** *ž* stanje onoga što je tijesno; skučenost prostora; **tjȅšnjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ postajati tješnji i tijesan; tijesniti
✧ *prasl.* *těsnъ (*rus.* tésnyj, *polj.* ciasny)

**Tijêsno** *sr*, *v.* Tisno

**Tȉjest** *m mit.* mikenski kralj koji se s bratom Atrejem nemilosrdno borio za prijestolje; Atrej mu je na podmukli način ubio sinove i dijelove njihovih tijela priredio za ručak (»Tijestova gozba«); najjezivija od svih priča iz grčke mitologije

**tijêsto** *sr* **1.** *kulin.* masa od brašna zamiješana vodom (ili drugom tekućinom i dodacima) [*~ za palačinke*; *lisnato ~*; *krumpirovo ~*] **2.** *razg.* tjestenina proizvedena za jelo △ ***vučeno** ~*, ***razvučeno** ~* tijesto koje se rukama oblikuje u površinu male debljine, a služi za savijanje sirnice, bureka, za savijaču i sl., korice (3) // **tjȅstast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je mekan kao tijesto, koji je u odnosu na dodir i pritisak kao tijesto; **tjȅstav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zamazan tijestom; **tjȅsten** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je od tijesta; **tjestenìna** *ž kulin.* hrana od brašna, industrijske ili domaće izradbe, osušena bez pečenja i različito oblikovana (rezanci, makaroni itd.)
✧ *prasl.* *těsto (*rus.* tésto, *polj.* ciasto) ? ≃ *v.* tiskati

**tijéštiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -tēnje⟩ cijediti, gnječiti [*~ masline*; *~ grožđe*] // **tijésak** *m* ⟨G tijéska, N *mn* tijéskovi/tijésci⟩ sprava kojom se tiješti, gnječi (masline, grožđe i sl.); preša, stupa; **tijéštilica** *ž* sprava kojom se tiješti
✧ *v.* tiskati

**tȉk**[1] *pril. čest.* za pojačavanje prijedloga u zn. blizine ili kad se iz situacije podrazumijeva njegovo zn.; sasvim (do), upravo (do), sasvim (uz) [*stanuje ~ do mene*]
✧ ≃ *v.* taknuti

**tȉk**[2] *m* ⟨N *mn* tȉkovi⟩ *bot.* indijski hrast (*Tectona grandis*), tvrdog drveta što se upotrebljava za gradnju brodova i proizvodnju pokućstva // **tȉkov** *prid.* koji je od tikova drva; **tȉkovina** *ž* tikovo drvo kao građa ili materijal
✧ *port.* teca ← *mal.* tēkka

**tȉk**[3] *m* ⟨N *mn* tȉkovi⟩ *psih.* grčevit trzaj mišića koji se ponavlja bez udjela volje [*imati ~ove*]
✧ *fr.* tic

**tȉk**[4] *m* vrsta pamučne odn. lanene tkanine
✧ *engl.* tick

**tíkati**, *v.* tî

**tȉker** *m*, *v.* ticker

**tȉket** *m reg.* **1.** *rij.* vozna karta, ulaznica; cedulja, priznanica **2.** listić s rubrikama koje se ispunjavaju brojevima (u sportskoj prognozi, na klađenjima i sl.) **3.** glasački listić
✧ *engl.* ticket

**tȉki** *m* ⟨G -ja⟩ *etnol.* vrsta skulpture u Polineziji i na Novom Zelandu, velika figura boga ili pretka
✧ *egz.* (*polinez.*)

**tiksotròpija** *ž kem.* svojstvo nekih koloidnih otopina da mirovanjem koaguliraju i prelaze u gel, gustu želatinoznu masu, da bi miješanjem ponovno postale tekuće (npr. kod boja, ljepila i sl.)
✧ *grč.* thíksis: dodir + -TROPIJA

**tȉk-tȁk** (**tȉka-tȁka**) konvencionalni način pisanja i izgovor kojim se dočarava kucanje sata // **tȉktāj** *m* ono što traje onoliko kratko koliko se čuje »tik« [*dovoljan je ~ sekunde, pa da u mozgu proparadira sve proteklo vrijeme*]; **tiktàkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ proizvoditi zvuk kao mehanički sat; kucati
✧ *onom.*

**tȉkv|a** *ž* ⟨G *mn* tȉkāvā/-ī⟩ **1.** *bot.* **a.** jednogodišnja vrtna biljka iz istoimene porodice s više

vrsta (obična t. *Lagenaria vulgaris*) **b.** *v.* bundeva **2.** *razg. pejor.* loš plod bez okusa (jabuke, kruške) **3.** *pejor.* **a.** glupa osoba, prazna glava [*prazna ~a*] **b.** glava okrugla oblika **4.** *žarg.* karo u garnituri tzv. mađarskih karata // **tìkvan** *m* glupan, praznoglavac, *usp.* tikva (3a); **tìkvanskī** *prid.* koji se odnosi na tikvane; **tìkvanski** *pril.* kao tikvan, na način tikvana; **tìkvanja** *ž* **1.** *bot.*, *v.* bundeva **2.** *pejor.* tikva; **tìkvast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sličan tikvi po obliku ili po okusu [*~a dinja*]; **tikvènčica** *ž bot.*, *v.* bundeva (**1b**); **tikvètina** *ž*, *v.* tikvurina; **tìkvica** *ž* **1.** *dem.* i *hip.* od tikva **2.** (ob. *mn*) povrće *Cucurbita pepo* koje se ob. upotrebljava pripremljeno kao varivo **3.** (+ *potenc.*) staklena boca trbušasta oblika, koja se upotrebljava u laboratorijima; **tìkvičica** *ž dem.* od tikva; **tikvùrina** *ž augm.* od tikva, *pejor.*; tikvetina

◈ *pr.* (nadimačka, *v.* tikva (3) i etnici): **Tìkvan** (Orahovica), **Tikvènjāk** (**Tikvenjāk**) (Zlatar Bistrica, Zagreb), **Tìkveša** (Dubrovnik, Crikvenica), **Tìkvica** (Dubrovnik, Zagreb), **Tikvìckī** (Osijek, Pula), **Tìkvić** (140, Vinkovci, Zagreb, Županja) ◇ *top.* naselje: **Tìkveš** (Beli Manastir, 73 stan.)

✧ *prasl.* *tyky (*rus.* týkva, *polj.* tykwa)

**tȉl** *m* ⟨N *mn* tìlovi⟩ tanko, lagano i prozirno čipkasto pletivo koje se izrađuje u katun vezu za ženske haljine, dekoraciju i ukrase [*veo od ~a*]; tilangl

✧ *fr.* tulle

**tȉla** *ž bot.* biljka *Argyrolobium*

✧ ≃ *prasl.* *tylъ: vrat, leđa (*rus.* i *polj.* tyl)

**tilàka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* tilákā⟩ *rel.* znak koji članovi brahmanističkih sekti stavljaju po tijelu ili na čelo, a Indijci ukrašavaju svoje čelo

✧ *skr.*

**tilàngl** *m*, *v.* til

**tȋlda** *ž* **1.** u rječnicima i sličnim knjigama grafički znak u obliku izvijene, valovite crte koji pokazuje ponavljanje natuknice ili njezina dijela (~) **2.** dijakritički znak: valovita crtica iznad slova n (ñ) u španjolskoj abecedi te iznad slova a (ã) u portugalskoj abecedi

✧ *šp.* tilde: crtica ← *lat.* titulus: naslov

**tȋlī** *prid.* za pojačavanje, ob. u: [*za ~ časak*, *razg.* odmah potom, začas]

✧ *prasl.* *tylъ: debeo, velik (*rus.* tyl: vrat), *lit.* tūlas: mnogi

**Till Eulenspiegel** (*izg.* Tìl Ȍjlenšpigel) *m književ.* legendarni njemački seljački šaljivac (14. st.) iz mnogih pučkih priča i šala u kojima se očituje nadmoć, snalažljivost, iskustvo i iskonska seljačka mudrost nasuprot skučenosti, licemjerju i nespretnosti građanstva, klera ili plemstva; obrađivan u književnosti, glazbi, karikaturama; lik sličan Petrici Kerempuhu, *v.*

**Tillich** (*izg.* Tìlih), **Paul** (**Johannes**) (1886–1965), američki teolog i filozof njemačkog porijekla čije su diskusije o Bogu i sudbini zbližile naslijeđa kršćanstva i moderne kulture (*Sistematska teologija*); blizak Spinozi i njegovom konceptu religije s elementima spiritualnog i filozofije egzistencijalizma i psihoanalize

**tilòpōd** *m* ⟨G tilopóda⟩ *zool.* sisavac iz natporodice *Tylopoda*, karakteristične građe papaka s 2 prsta, kopitar i preživač; pripada skupini od tri izumrle porodice i jedne živuće: deve i ljame

✧ *nlat.* tylopoda ≃ *grč.* týlos: žulj, čvor + -POD

**tȉlovina** *ž bot.* listopadni grm (*Petteria ramentacea*) iz porodice lepirnjača, endemična biljka submediteranskih šuma (oko rijeke Cetine u Hrvatskoj)

✧ *prasl.* *tylъ: debeo, vèlik (*rus.* tyl: vrat), *lit.* tūlas: mnogi

**tȉlt** *m* ⟨N *mn* tìltovi⟩ *reg.* **1.** natjecanje, susret [*video~*] **2.** *zast.* pojas za stjecanje navike uspravnog držanja; zazvoni čim se osoba koja ga nosi pogrbi; korzet **3. a.** blokada u igri flipera **b.** *pren.* preneraženost, ustuknijvanje // **tȉltati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* **1.** blokirati igru (o fliperu) **2.** *pren.* jako svijetliti zbog iznenađenja (o očima)

✧ *engl.* tilt

**Tíljak, Đuro** (1895–1965), hrv. slikar; studirao 1919. kod Kandinskog u Moskvi; izlaže s grupom »Zemlja«; od postimpresionizma i neoplasticizma približava se magičnom realizmu s čvrstim volumenima; urednik ljevičarske revije *Kultura* 1930-ih, u ratnim godinama crta stradavanja ljudi, dramatične zbjegove, poslije rata vraća se intimističkom slikarstvu

**tȋm**[1], *v.* taj

**tȋm**[2] *m* ⟨N *mn* tìmovi⟩ **1.** *term.* skupina stručnjaka i specijalista okupljena na kakvu projektu ili zadatku; radna grupa [*radni ~*; *udarni ~*] **2.** *sport* dva ili više sportaša/sportašica koji

igraju zajedno na istoj strani; momčad, ekipa [*muški ~*; *ženski ~*] // **tîmskī** *prid.* koji se odnosi na tim [*~ rad*]; **tîmski** *pril.* kao u timu [*radi se ~*]
✧ *engl.* team

**tìmār** *m* ⟨G timára⟩ **1.** *pov.* posjed dobiven kao nadarbina vezana uz osobu i zasluge u Osmanskom Carstvu; u načelu se nije mogao naslijediti **2.** *reg.* **a.** njegovanje, čišćenje i uredno hranjenje konja **b.** nastojanje oko čega; briga, njega // **timarìot** *m pov.* korisnik vojnog posjeda koji sultan u Osmanskom Carstvu dodjeljuje oficiru da od nameta na seljake uzdržava konjanike i sam vrši vojne dužnosti; **timàritelj** *m* onaj koji timari, njeguje konja; **timaritèljica** *ž, v.* timaritelj; **timáriti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tìmārīm, *pril. sad.* -rēći, *prid. trp.* tìmāren, *gl. im.* -rēnje⟩ njegovati konja
◈ *pr.* (etnici ili nadimačka): **Timárac** (140, Požega, Sisak, Zagreb, Nova Gradiška, Osijek), **Tìmarić** (Valpovo) ◇ *top.* (naselje): **Timárci** (Sisak, 366 stan.)
✧ *tur.* ← *arap.* timār: njegovanje bolesnika

**tîmbar** (∅, čega) *m* ⟨G -bra, N *mn* -bri, G tîmbrā⟩ **1.** *glazb.* osobito svojstvo, boja glasa, tona, karakteristična za svaki glas ili instrument [*lijep ~*] **2.** *reg.* pečat, žig **3.** *pren.* obilježje, pečat [*dati ~*; *udariti ~*] // **tìmbrati** (što) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* pečatirati; obilježiti/obilježavati
✧ *fr.* timbre ≃ *grč.* týmpanon: bubanj ≃ týptein: udarati

**time** (*izg.* tâjm) *m* vrijeme, ob. u sportu (znak u tenisu da igrači moraju izići na teren i sl.) △ **common** ~ (*izg.* kòmon ~) *glazb.* naziv za 4/4 mjeru; ~ **charter** (*izg.* tâjmčārter) *pom. trg.* ugovor o najmu prijevoznog sredstva na određeno vrijeme (brod, avion i sl.); ~ **code** (*izg.* ~ kôud) *film. TV* opće prihvaćen naziv za suvremeni tehnički sustav koji omogućuje automatski sinkroni rad uređaja za snimanje slike i zvuka, kao i kodirano bilježenje podataka snimanja na pripadajuće vrpce; **~-keeper** (*izg.* ~-kīper) **1.** *sport* kontrolor vremenskog trajanja igre ili natjecanja **2.** onaj koji kontrolira dolazak radnika na posao; **~-lag** (*izg.* ~-lēg) *ekon.* vremenski razmak između događaja i njegovih posljedica (kao jednokratnih događaja ili produženih procesa) za stanovite gospodarske pojave; **~-out** (*izg.* ~-àut) **1.** *sport* kratak prekid utakmice ili natjecanja koji se ne računa u vrijeme trajanja utakmice **2.** *razg.* **a.** svaki predah; odmor [*napravimo sada ~-out*] **b.** prekid u nekom događaju [*mirovna konferencija je bila mali ~-out u ratnom vrtlogu*]; **~-share** (*izg.* ~-šēr) **1.** podjela vremena za korištenje nekog objekta u koji je zajednički uložen novac (apartmana u turističkim središtima i sl.) [*~-share aranžman*] **2.** *inform.* podjela vremena za upotrebu kompjutera među korisnicima [*~-share sistem*]; time-sharing // **timer** (*izg.* tàjmer) *m* **1.** uređaj za mjerenje, reguliranje ili bilježenje vremena **2.** *inform.* digitalni ugrađeni sat u računalu; **timing** (*izg.* tàjming) *m* **1.** usklađivanje vremena za neki događaj ili priliku [*odrediti ~*]; programiranje **2. a.** prilagođavanje ili kontrola tako da se pokreti ili događaji dogode u pravilnom, očekivanom ili željenom slijedu [*imati osjećaj za ~*] **b.** osjećaj za ritam i vrijeme koji posjeduje glazbenik (npr. u jazzu) i režiser (u kazalištu i filmu) **3.** *sport* **a.** vremenska koordinacija pokreta ili udaraca **b.** vremensko usklađivanje međusobne igre igrača u momčadskim sportskim igrama
✧ *engl.*

**timektòmij|a** *ž med.* operacija kojom se odstranjuje timus [*obaviti/izvršiti ~u*]
✧ *v.* timus + *v.* ektomija

**tìmela** *ž pov.* **1.** žrtvenik **2.** *kazal.* Dionizov žrtvenik u orkestru grčkog kazališta, oko kojeg je kor plesao kolo
✧ *grč.* thymélē ≃ thýein: žrtvovati

**tìmīdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se plaši, koji se ustručava; bojažljiv, stidljiv
✧ *tal.* timido ← *lat.* timidus ≃ timēre: strahovati

**tìmijān** *m bot.* začinska, medonosna, ljekovita biljka (*Thymus vulgaris*, *T. serpyllum*) iz porodice usnača (*Labiatae*); majčina dušica, tamjanika
✧ *njem.* Thymian ← *lat.* thymum ← *grč.* thýmon

**tìmin** *m kem.* $C_5H_6N_2O_2$, pirimidinska baza, normalno dolazi u molekulama dezoksiribonukleinske kiseline

**Timirjazev** (*izg.* Timirjàzev), **Kliment Arkadijevič** (1843–1920), ruski botaničar, proučavao fotosintezu i dokazao da je svjetlost izvor energije za asimilaciju

**tìmoj** *m bot.* biljka (*Siler trilobum*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

**timokràcija** *ž pov. pol.* **1.** prema Aristotelu,

stupanj političkog razvoja u kojemu su javne funkcije (političke i građanske časti i prava) raspodijeljene prema imovnom statusu **2.** prema Platonu, stupanj političkog razvoja u kojem je dominantno načelo strast za čašću i slavom // **timokràcījskī** *prid.* koji se odnosi na timokraciju

✧ *grč.* timokratía ≃ timḗ: čast, vrijednost + -KRACIJA

**tìmōl** *m* ⟨G timóla⟩ *farm.* bezbojni kristalni spoj $C_{10}H_{13}OH$, karakteristična mirisa, sastavni dio eteričnog ulja timijana (majčine dušice); služi za dezinfekciju i za suzbijanje dječjih glista

✧ *v.* timijan + -OL

**tìmōm** *m* ⟨G timóma⟩ *med.* tumor timusa

✧ *v.* timus + -OM

**Tìmōn 1. Atenjanin** (5. st. pr. Kr.), legendarni grčki mizantrop; rasuvši imetak na prijatelje osiromašio i, ostavljen od svih, zamrzio ljude i svoj grad; negativan lik po Aristofanu i Plutarhu, pozitivan po Lukijanu, slojevit u drami W. Shakespearea *Timon Atenjanin* **2. iz Flijunta (Flijunćanin)** (320–230. pr. Kr.), grčki filozof i pjesnik, skeptik; sačuvani ulomci iz drama i satira

**tìmor** *m geol.* visoki dio Zemljine kore, planinski masiv, koji nastaje spuštanjem strana duž rasjeda; horst

✧ *ilir.*

**Timòtej 1.** *v.* ◈ **2.** (o.450–o.360. pr. Kr.), starogrčki pjesnik i glazbenik, pisao ditirambe, himne, nome (*Perzijanci*) **3.** (4. st. pr. Kr.), grčki kipar, autor dekoracija na hramu u Epidauru i mauzoleja u Halikarnasu

◈ m. os. ime (*srp.*) ◇ *pr.*: **Timotījević** (Zagreb, Split, / Slavonija)

✧ *grč.* Timótheos: koji poštuje Boga

**tìmpān** *m* ⟨G timpána⟩ **1.** *glazb.* instrument iz grupe udaraljki; sastoji se od bakrenog tijela, prekrivena napetom kožom po kojoj se udara batićima **2.** *pov. arhit.* **a.** trokutasta ploha na pročelju i začelju zgrade, ob. hrama u staroj Grčkoj **b.** polukružna udubina iznad prozora i vrata (ob. u crkvama) // **timpànist** (**timpanȉst**) *m glazb.* onaj koji svira na timpanu; **timpànistica** *ž*, *v.* timpanist

✧ *lat.* tympanum ← *grč.* týmpanon ≃ týptein: udarati

**timpanoplàstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* mikrokirurški zahvat na srednjem uhu, bubnjiću i zvukovodu, postupak u liječenju nagluhosti

✧ *v.* timpan + -PLASTIKA

**tìmūn** *m* ⟨G timúna⟩ *reg.* **1.** *pom.* kormilo (na brodu) **2.** upravljač bicikla ili motornog vozila [~ *bicikla*]

✧ *tal.* timone

**Tìmur Lènk (Tàmerlan)** (1336–1405), mongolski vladar, rušitelj Zlatne Horde, zauzeo Afganistan, Azerbejdžan, Armeniju, Gruziju, Irak, Iran; ostao zapamćen i po barbarstvu osvajačkih pohoda od Indije i Rusije do Sredozemlja; golema država se raspala nakon njegove smrti

**tȉmus** *m anat.* limfatički organ smješten u gornjem dijelu prsišta, neophodan za razvoj i sazrijevanje stanica imunološkog sustava; počinje atrofirati u pubertetu; luči hormone slične supstance: timin, timopoetin i timozin; prsna žlijezda

✧ *nlat.* thymus ← *grč.* thýmos

**tȉn** *prid.* ⟨*indekl.*⟩, *v.* teen

**Tindàrej** *m mit.* u grčkoj mitologiji spartanski kralj i Ledin muž, te otac Poluksov, Kastorov, Helenin i Klitemnestrin

**tinèja** *ž bot.* biljka (*Neotinea intacta*) iz porodice orhideja (*Orchidaceae*)

✧ *nlat.* tinea

**tìnejdžer** *m razg.* dječak (mladić) ili djevojčica (djevojka) u uzrastu od 13 do 19 godina; pubertetlija // **tìnejdžerica** (**tìnejdžērka**) *ž*, *v.* tinejdžer; **tìnejdžerskī** *prid.* koji se odnosi na tinejdžere [~ *ispad*]; **tìnejdžerski** *pril.* kao tinejdžer, na način tinejdžera; tinski; **tȉnski** *pril.*, *v.* tìnejdžerski

✧ *engl.* teenager

**tìnel** *m reg.* soba za primanje; blagovaonica, trpezarija, špajscimer

✧ *tal.* tinello

**tȉngl-tàngl** *m reg.* boemska gostionica

✧ *njem.* Tingeltangel (prema naodnom imenu neuglednog plesnog lokala, u kojem se tobože pleše na udarce o limene plitice i zvukove praporaca)

**tȉngul** *m reg. kulin.* paprikaš od peradi, ob. pileći

✧ *tal.* tingolo

**Tinguley** (*izg.* Tangelī), **Jean** (1925–1991), francusko-švicarski suvremeni kipar; snažan utjecaj M. Duchampa, dadaizma i konstruktivizma na njegov rad; od 1950-ih radi kinetičku i luminokinetičku skulpturu velikih dimenzija

**tìnitus** *m term.* zvučne pojave (zvonjenje, šumovi) u ušima bez vanjskog podražaja

✧ *lat.* tinnitus ≃ tinnire: zveketati

**tinktúra** *ž farm.* pripravak od biljnih ili drugih tvari dobiven ekstrakcijom pomoću alkohola, otopina jedne ili više aktivnih tvari u alkoholu, tekućina dobivena od biljaka kao lijek ili kao kozmetičko sredstvo; močevina [*jodna ~*]
✧ *lat.* tinctura

**tînt|a** *ž* tekućina za pisanje perom; crnilo // **tìntan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima neka svojstva tinte, koji je od tinte [*~a olovka*]; **tìntārnica** *ž* bočica u kojoj je tinta i u koju se pri pisanju umače pero; **tintírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* tìntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *film.* nanositi kolor-dominante na crno-bijelu filmsku vrpcu
✧ *njem.* Tinte ← *lat.* tincta ≃ tingere: bojati

**tìntara** *m žarg.* glava

**tìntenblaj** *m reg. zast.* vrsta olovke čije je srce masno, a u dodiru s vodom oslobađa tintu; tintana olovka, kopirštift
✧ *njem.* Tintenbleistift

**tintìlīn** *m* ⟨G tintilína⟩ *mit.* kućni duh; domaći [*Malik Tintilinić* – lik iz bajke; *Šuma Striborova* I. Brlić-Mažuranić]

**tîntor** *m reg. zast.* ličilac; pitur
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tîntor** (990, Benkovac, Banovina, Knin, Zagreb)
✧ *tal.* tintore

**Tintoretto** (*izg.* Tintorèto) (1518–1594), talijanski manieristički slikar; izravni preteča baroka; monumentalne freske biblijskih motiva s težnjom prema dramatičnosti u sadržaju i kompoziciji te dominaciji tame na slici; brojni portreti venecijanskih suvremenika

**Tînj** *m* naselje (u blizini Benkovca), 775 stan. // **Tínjanin** *m* (**Tínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Tínjani⟩ stanovnik Tinja; **tînjskī** *prid.* koji se odnosi na Tinj i Tinjane
◈ *pr.* (etnik): **Tìnjāk** (Metković, Hercegovina)

**tínjac** *m* ⟨G -njca, N *mn* -njci, G tînjācā⟩ *min.* mineral iz skupine silikata koji se kala u listiće; liskun // **tínjčev** *prid.* koji pripada tinjcu
✧ *prasl.* *tinjь: mulj (*rus.* tína, *stčeš.* tina)

**tìnjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** gorjeti bez plamena ispod pepela **2.** malo, slabo svijetliti // **tìnjalica** *ž* elektronska cijev ispunjena plinom koja emitira svjetlo već pri djelovanju vrlo slabog napona

**tioàlkoholi** *m mn* ⟨N tioàlkohol⟩ *kem.* alkoholi i fenoli u kojima je kisik zamijenjen sumporom, hlapljive tekućine intenzivna i neugodna mirisa; merkaptani
✧ *grč.* theîon: sumpor + *v.* alkohol

**tiòfēn** *m* ⟨G tioféna⟩ *kem.* heterociklički spoj $C_4H_4S$, bezbojna, lako zapaljiva tekućina, teža od vode, pratilac benzena u lakom ulju (u katranu kamenog ugljena)
✧ *grč.* theîon: sumpor + -EN

**tiofòzgēn** *m* ⟨G tiofozgéna⟩ *kem.* vrsta otrovnog plina
✧ *grč.* theîon: sumpor + *v.* fozgen

**tìokōl** *m* ⟨G tiokóla⟩ termoplastična masa slična kaučuku; može se i vulkanizirati
✧ tvorničko ime proizvoda® ≃ *grč.* theîon: sumpor + *v.* kaučuk

**tióli** *m mn kem.*, *v.* merkaptani

**Tiomkin** (*izg.* Tiòmkin), **Dimitri** (1899–1979), američki skladatelj ruskog podrijetla (glazba za filmove *Točno u podne*, *Alamo*, *Rio Bravo*, *Obračun kod O. K. Corala* i mnoge druge)

**tiospòjevi** *m mn* (N tiospôj) *kem.* spojevi koji u molekuli sadrže sumpor namjesto kisika
✧ *grč.* theîon: sumpor + *v.* spojevi

**tiosulfáti** *m mn kem.* naziv za soli tiosumporne kiseline $H_2S_2O_3$

**-TIP, -TIPAN, -TIPIJA, -TIPSKI** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na lik, oblik [*zootipija*]
✧ *grč.* týpos: lik, oblik

**tîp** *m* ⟨N *mn* típovi⟩ **1.** osnovni oblik koji je zajednički nekoj grupi predmeta i pojava po kojem se razlikuju od drugih; obrazac, uzorak, model [*~ gradnje kuće*; *kuća primorskog ~a*] **2. a.** onaj koji se odlikuje bitnim svojstvima unutar iste vrste; izraziti predstavnik određene vrste ili sloja ljudi **b.** *knjiž.* uopćen lik koji sadrži neka bitna obilježja određenoga čovjeka [*česti Ujevićevski ~*] **3.** *biol.* podvrsta u svrstavanju organizama, živih bića; subspecies **4.** *pren. pejor.* **a.** prepredenjak **b.** sumnjiv čovjek; tipus △ ***dinarski*** ~ **1.** onaj koji je tipičan za Dinaride **2.** onaj koji izgleda poput ljudi s planina (visok, jak, koščat); gorštak; ***mediteranski*** ~ onaj koji se ponaša sukladno predodžbi o tipičnom stanovniku Mediterana, otvoren i naglašeno emocionalan; ***sportski*** ~ onaj koji držanjem i vanjštinom, posebno tjelesnom građom (mišićavost, vitkost, spretnost i sl.) ima odlike sportaša // **tìpčina** *m pejor.* nezgodan tip (čovjeka), osoba nezgodnih svojstava, antipatična osoba, neprihvatljiva ili nepoželjna u društvu; **tìpič|an**

*prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji iskazuje osnovna obilježja i značajke društvene grupe, nacije i sl.; reprezentativan, normalan, prosječan [*~na hrvatska obitelj*], *opr.* atipičan **2.** koji je po propisima, običajima, koji ima značajke tipa (**1**); propisan, uzoran **3.** *pren. pejor.* koji ima značajke tipa (**4**) [*baš je ~an*]; **tìpično** *pril.* na tipičan način, u tipičnom stilu; **tìpičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tipično, karakterističnost određenog tipa; **tìpik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *pravosl.* **1.** pravilnik o crkvenom bogosluženju **2.** pravilnik o životu kaluđera u manastirima; **tipizácija** *ž* **1.** uređivanje, svrstavanje, grupiranje koje se vrši prema određenim tipovima, prema značajnim obilježjima, svojstvima [*~ tkiva*] **2.** racionalizacija u proizvodnji svođenjem modela i vrsta proizvoda na najmanji broj, na određeni tip proizvoda; **tipìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji je sređen, uređen po tipovima, vrstama, koji se vrši, izvodi na određen način **b.** koji je uobičajen; standardan [*~a ponuda*] **2.** koji je izraziti predstavnik određene skupine (o ljudima); **tipìzīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tipizirano ili osobina onoga koji je tipiziran; **tipizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* tipìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ dati/davati obilježja, karakterizirati prema tipičnim svojstvima [*~ tkivo*; *~ proizvode*]; **tîpskī** *prid.* uobličen na jednom modelu, tipu; tipičan, izgrađen; **tîpski** *pril.* po određenom tipu, tipizirano

✧ *grč.* týpos: lik, slika; trag, otisak; typikós: dojmljiv; primjeren

**tîp** *m sport žarg.* predviđanje ishoda natjecanja // **tìpovati** (na koga) *dv.* ⟨*prez.* -pujēm, *pril. sad.* -pujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *sport žarg.* predvidjeti/predviđati uspjeh natjecatelja; prognozirati (u klađenju i sličnim igrama)

✧ *engl.* tip

**tîpāvci** *m mn zool.*, *v.* ljenjivac[2]

**tipfeler** (**tipfèleri**) *m reg.* pogreška u tipkanju ili tiskanju; slovna pogreška

✧ *njem.* Tippfehler

**tìpka** *ž* ⟨G *mn* -pākā/-ī⟩ **1.** pokretna pločica na nekim glazbalima i instrumentima [*klavirska ~*; *~ pisaćeg stroja*]; dirka **2.** *tehn. inform.* malo dugme kojim se aktivira električni sklop (najčešće dio tipkovnice) // **tìpkāč** *m* ⟨G tipkáča⟩ onaj koji tipka, piše na pisaćem stroju; daktilograf; **tipkàčica** *ž*, *v.* tipkač; **tìpkalo** *sr* naprava kao dio električnog ili drugog uređaja koja uspostavlja kontakt, daje signal svjetlom ili zvukom itd. tako dugo dok se pritišće prstom (za razliku od prekidača, koji djeluje trajno nakon pritiska); **tìpkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* tìpkān, *gl. im.* -ānje⟩ pisati na pisaćem ili sličnom stroju s tipkama; **tìpkōvlje** *sr*, *v.* klavijatura; **tipkóvnica** *ž inform.* uređaj na kojem se nalaze tipke, i koji služi za unos podataka i upravljanje računalnim sustavom; tastatura △ ***programabilna (programirljiva)*** ~ tipkovnica na kojoj se funkcije tipki mogu mijenjati programiranjem (npr. za rad u trgovini, industriji i sl.)

✧ ≃ *rus.* típat': lako udarati, *ekspr.* (ukrštanjem s *grč.* týpos: udarac, oblik (slova))

**tìpl** *m* (**tìpla** *ž*) ⟨G *mn* típlā⟩ *reg.* drveni ili plastični dio ugrađen u zid; služi da bi se učvrstio zavrtanj ili čavao

✧ *njem.* Dippel: klin

**TIPO-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na udarac, oblik, obličje [*tipografija*; *tìpologija*]

✧ *grč.* týpos: udarac, lik, oblik; uzor

**tipogràfija** *ž tisk.* **1. a.** tehnika tiskanja tekstova pomoću pomičnih slova **b.** tehnika visokoga tiska (knjigotisak) i djelatnosti koje je pokrivaju **2.** *pren.* poduzeće u kojem se tiskaju knjige, časopisi, novine i sl.; tipografski pogon // **tipògraf** *m tisk.* grafičar, slagar; **tipògrafkinja** *ž*, *v.* tipograf; **tipògrafskī** *prid.* koji je namijenjen, koji se odnosi na tipografe i na tipografiju △ ***~a točka*** osnovna jedinica za određivanje veličine tiskarskih slova (0,376 mm); ***~i punkt*** tipografska točka; ***~o slovo*** slovo ručnog sloga, pravokutna pločica od olovne slitine na čijoj se gornjoj površini nalazi reljefna slika slova u negativu; **tipògrafski** *pril.* kao tipograf, na način tipografa

✧ *nlat.* typographia ≃ TIPO- + -GRAFIJA

**tipològija** *ž* **1.** određivanje karakterističnih osobina u nekoj cjelini činjenica, predmeta i sl. s namjerom da se odrede različiti tipovi i objasne odnosi među njima **2.** *antrop.* znanstveno istraživanje morfoloških obilježja čovjeka, zajedničkih različitim rasama **3.** *psih.* sustavno istraživanje karakternih obilježja u odnosu prema tjelesnima **4.** *teol.* teološko objašnjenje biblijskih događaja, istovremeno i nastojanje usklađivanja podataka *Starog*

i *Novog zavjeta* // **tipòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na tipologiju [~*i kriterij*] △ ~***a lingvistika*** jezikoslovna grana, proučava osobitosti unutarnjeg ustrojstva jezika na svijetu bez obzira na rodoslovne (genetske) veze; **tipòloški** *pril.* po tipologiji, (onako kao) kad se provede kriterij po tipologiji, uvažavajući tipologiju
✧ TIPO- + -LOGIJA

**tȉpometar** *ž* ⟨G -tra⟩ grafička mjera koji uz milimetarsku skalu od 30 cm, ima i skale od 66,5 cicera, 133 nonparela i 798 tipografskih znakova
✧ TIPO- + -METAR

**tȋpos** *m*, *v.* typos

**tȉposkript** *m tipogr.* tekst pisan na pisaćem stroju, *opr.* manuskript
✧ *v.* tipografija + *v.* skript

**tipostrófa** *ž biol.* filogenetski razvitak skupine organizama novoga organizacijskog tipa od njihova pojavljivanja do nestanka
✧ TIPO- + *grč.* strophḗ: okretanje

**tȋpskī**, *v.* tȋp

**tȉp-tȍp** (I) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *razg.* koji je savršen; potpun, najbolji, vrhunski // **tȉp-tȍp** (II) *pril.* savršeno, potpuno, najbolje
✧ *engl.* tiptop

**tȋpus** *m*, *v.* tȋp (4)

**tȉr** *m reg.* jednokratno potezanje (mreže u ribolovu, užeta crkvenog zvona i sl.) [~*a*, *uzv. pom. žarg.* vuci!, povuci!, potegni!, poteži!] // **tȉrād|a** *ž reg.* jednokratno potezanje mreže s ribarskog broda [*osam kašeta oslića dobar je ulov ako je ostvaren u jednoj ~i*]; **tȉrake** *ž pl. tantum* ⟨G tȉrākā⟩ *reg.* naramenice; hozentregeri, tregeri
✧ *tal.* tiro: ubod, udar, potez ≃ tirare: vući

**TIR** *krat.* registracijska tablica na kamionima koji prevoze robu na međunarodnim linijama
✧ *fr.* **t**ransport **i**nternational **r**outier: međunarodni cestovni prijevoz

**tiráda** *ž* **1.** slijed izgovorenih riječi ili rečenica koje razvijaju istu osnovnu misao varirajući je na različite načine **2.** razvučeno pričanje, ob. u povišenu tonu **3.** mnogo riječi koje malo kazuju
✧ *fr.* tirade: rastezanje, potezanje ← *tal.* tirata

**tiramisù** *m kulin.* pjenasti kolač pripravljen od posebne vrste mekoga sira (maskarponea) te biskvita ili keksa natopljenih kavom i rumom
✧ *tal.* tiramisù

**tiràmōla** *ž reg.* sušilo uređeno tako da se konop može pomicati prema potrebi kako bi se rublje koje se suši moglo dohvaćati i razmještati
✧ *tal.* tira: povuci + mola: potegni

**Tiràna** *ž* glavni grad Albanije, 243.000 stan. // **Tiránac** *m* (**Tȉrānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Tiránci, G Tìrānācā⟩ stanovnik Tirane; **tȉranskī**[1] *prid.* koji se odnosi na Tiranu i Tirance

**tìranin** *m* ⟨N *mn* tìrani⟩ **1.** *pol.* vladar koji vlada samovoljno, nasilnički; despot **2.** *pol.* onaj koji grubo primjenjuje vlast ne obazirući se na zakone ili se grubo odnosi prema nižima i mlađima **3.** okrutan, nemilosrdan, bezobziran čovjek; nasilnik // **tirànija** *ž* **1.** *pol.* vladavina tirana **a.** izvorno, okrutna diktatura u malim antičkim državama **b.** *pren. pol.* općenito, samodržačka okrutna vladavina **2.** *razg.* tiranski postupak; nasilje, okrutnost, ugnjetavanje, zlostavljanje; **tiranizírati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* tiranìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** vladati kao tiranin **2.** postupati s kim ili ponašati se kao što bi to tiranin činio; **tìranskī**[2] *prid.* koji se odnosi na tirane i tiraniju; **tìranski** *pril.* kao tiranin, na način tiranina; **tìrānstvo** *sr* svojstvo i djelatnost tirana, *usp.* tiranija
✧ *grč.* týrannos: gospodar, samovladar, kralj; tyrannía: tiranija

**tiranosàur** *m zool.* rod izumrlih gmazova (*Tyrannosaurus*), dinosaur iz kasnog razdoblja krede; najveći kopneni mesožder (dug 14 m)
✧ *nlat.* tyrannosaurus ≃ *grč.* týrannos: vladar, *v.* tiranin + saûros: gušter

**tìratrōn** *m tehn.* elektronka ispunjena plemenitim plinom, živom ili njihovom mješavinom, s užarenom katodom, anodom i jednom odnosno dvjema optičkim rešetkama; služi kao elektronička sklopka i regulator napona
✧ *grč.* thýra: vrata + *v.* (elek)tron

**tiratutti** (*izg.* tīratuti) *m glazb. tehn.* u mehanizmu orgulja naprava kojom se uključuju svi registri
✧ *tal.*

**tiráža** *ž* broj tiskanih primjeraka jednog izdanja (knjiga, časopisa, novina i sl.); naklada // **tiražírati** *dv.* ⟨*prez.* tiràžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** odrediti/određivati tiražu **2.** odrediti/određivati broj primjeraka koji se šalje u neke regije, gradove i na

prodajna mjesta; **tìrāžnī** *prid.* **1.** koji je dio, koji se odnosi na tiražu; nakladni **2.** koji ima visoku tiražu [~ *list*]; visokonakladni
✧ *fr.* tirage

**tìrē (tìrê)** *m* ⟨G tirèa⟩ **1.** *gram.* crtica kao pravopisni znak (-) **2.** *glazb.* **a.** u literaturi za gudačke instrumente upućuje da određeni ton treba izvesti potezanjem gudala od žabice prema vrhu **b.** upozorenje orguljašu da treba primijeniti određeni registar
✧ *fr.* tiret

**Tìrēn** *m* ⟨G Tiréna⟩ *mit.* lidijski kraljević koji je utemeljio etruščansku vladavinu u Italiji; stanovnici su se prema njemu prozvali Tirenjani (otud i ime Tirenskog mora) // **tìrenskī** *prid.* koji se odnosi na Tirenjane; **Tirénjanin** *m* (**Tirénjānka** *ž*) ⟨N *mn* Tirénjani⟩ stanovnik Agile

**Tìrenskō môre** *sr geogr.* dio Sredozemlja, *J* od Apeninskoga poluotoka
✧ *v.* Tiren

**tireoidéja** *ž anat.* žlijezda s unutrašnjim izlučivanjem (*Glandula Thyroidea*); tiroida, štitnjača, štitna (štitasta) žlijezda // **tìreoīdn|ī** *prid.* koji se odnosi na tiroideju [~*a žlijezda*]
✧ *grč.* thyreoeidḗs: nalik na štit ← thyreós: ovojni štit (*dosl.* koji ima oblik vrata) ≃ thýra: vrata + eîdos: oblik

**tireoidìtis** *m pat.* upala štitaste žlijezde (akutna, subakutna i kronična)
✧ *v.* tireoideja + -ITIS

**tireotoksikóza** *ž med.* oboljenje prouzrokovano prekomjernim lučenjem hormona štitnjače; Basedowljeva bolest
✧ *v.* tireoideja + *v.* toksikoza

**tireotròpīn** *m* ⟨G tireotropína⟩ *fiziol.* hormon prednjeg režnja hipofize koji nadzire sintezu i lučenje hormona štitnjače, tiroksina i trijodtironina
✧ *v.* tireoideja + *v.* atropin

**tìristor** *m tehn.* poluvodički (silicijski) četveroslojni električki sklop s dvije, tri odnosno četiri elektrode; radi analogno tiratronu, ali je brži i manji
✧ *grč.* thýra: vrata + *lat.* (resi)star: otpornik

**tìrit** *m reg. kulin.* smjesa kojom se nadijevaju, pune razna jela; nadjev
✧ *tur.*: popara ← *perz.* terid ← *arap.* ṯ ärid

**tìrkīz** *m* ⟨G tirkíza⟩ *min.* bakrov aluminijev hidroksid fosfat, od plave, zelene, do modre boje, orijentalni kristal iz Irana, veoma cijenjen dragulj; modruljica // **tìrkīzn|ī** *prid.* koji je od tirkiza, koji je s tirkizom, kojemu je tirkiz obilježje [~*i prsten*] △ ~***a boja*** modrozelena boja
✧ *fr.* turquoise: turski

**tiroída** *ž*, *v.* tireoideja

**tiròksīn** *m* ⟨G tiroksína⟩ *fiziol.* hormon žlijezde štitnjače, kristalna supstancija $C_{15}H_{11}O_4NI_4$, osobito djeluje na metabolizam, srčanožilni sustav i središnji živčani sustav
✧ *v.* tir(eoideja) + OKSI- (≃ *grč.* oksýs: oštar) + -IN

**Tìrōl** *m* ⟨G Tiróla⟩ *geogr.* pokrajina u *Z* Austriji i dijelom u *S* Italiji, 12.647 km², 630.000 stan. // **Tirólac** *m* (**Tìrōlka** *ž*) ⟨G -lca, N *mn* Tirólci⟩ stanovnik Tirola; **tìrōlsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Tirol i Tirolce △ ~***a zemlja*** zelenosivi mineralni pigment dobiven mljevenjem nekih prirodnih željezno-magnezijevih silikata; ~***e hlače*** kratke sportske hlače, ob. od vražje kože posebna kroja s naramenicama; ~***i gonič*** *kinol.* lovački pas uzgojen u Tirolu

**tiròlien** *m*, *v.* tyrolienne

**Tìron, Marko Tulije** (104–4. pr. Kr.), rimski rob kojeg je oslobodio Ciceron i uzeo ga za svoga tajnika; znamenit po velikoj erudiciji, izradio prvi sustav stenografije // **tìrōnskī** *prid.* koji pripada Tironu △ ~ ***znakovi*** prvi sustav stenografije
✧ *lat.* tiro: početnik, novak

**TIROS** (*izg.* Tȁjres) *m* prvi meteorološki satelit, lansiran 1.4.1960, slao je prve slike čitave Zemlje u vidljivom i infracrvenom dijelu spektra
✧ *krat.*, *engl.* Television and Infra red Observing Satellite: satelit za televizijska i infracrvena opažanja

**tiròzīn** *m* ⟨G tirozína⟩ *kem.* aminokiselina $C_9H_{11}O_3N$, oksifenilalanin, sastojak mnogih bjelančevina, proizvod metabolizma
✧ *grč.* tyrós: sir + -IN

**tirozinèmija** *ž med.* nasljedni poremećaj metabolizma obilježen visokom koncentracijom tirozina u krvi i mokraći što izaziva zatajenje rada jetre, jetrenu cirozu, hipoglikemiju i bubrežne poremećaje
✧ *v.* tirozin + -EMIJA

**tìrs** *m* ⟨N *mn* tìrsovi⟩ *mit.* štap obavijen bršljanom, znak starogrčkog boga Dioniza
✧ *lat.* thyrsus ← *grč.* thýrsos

**Tirso de Molina** (*izg.* Tìrso de Molîna) (1584–1648), španjolski dramski pisac, franjevac,

učenik Lope de Vege, prvi obradio lik Don Juana (*Seviljski zavodnik i kameni gost*)

**tìrtejskī** *prid.* koji se odnosi na Tirteja // **tìrtejski** *pril.* kao starogrčki pjesnik Tirtej (poznat po domoljubnim ratničkim elegijama i bojnim koračnicama u kojima je veličao herojsku i ratničku etiku)

**tìsa** *ž* ⟨G *mn* tîsā⟩ *bot.* crnogorični grm ili stablo gorskih šuma (*Taxus baccata*, *T. canadensis* itd.) iz porodice tisa (*Taxaceae*), često se uzgaja u parkovima; jeličica // **tìsovina** *ž* drvo tise kao građa i gorivo

◈ *pr.* (etnici): **Tìsak** (Zagreb, Turopolje), **Tìsanić** (230, Zabok, Zagreb, Bjelovar), **Tìsovec** (Zagreb, Sisak) ◇ *mikrotop.* (ob. za manje čestice, šume, uzvisine): **Tìsovac** (Ogulin, Zagreb, Požega, Rijeka, Senj), **Tìsovača** (Pakrac), **Tìsovā glâva** (Ogulin), **Tìsovā peć** (Zagreb), **Tìsovi vrh** (Senj, Gospić); ◇ *top.* (naselja): **Tìsovac** (Pakrac, 73 stan.; Nova Gradiška, 437 stan.), **Tìsovac Žùmberačkī** (Grad Zagreb, 11 stan.)

✧ *prasl.* *tisъ (*rus.* tis, *polj.* cis) ? ≃ *lat.* taxus

**Tìsa** *ž geogr.* lijevi pritok Dunava, dug 977 km, protječe Ukrajinom, Mađarskom i Vojvodinom // **tìskī** *prid.* koji se odnosi na Tisu

**Tischbein** (*izg.* Tìšbajn) obitelj njemačkih slikara, grafičara, graditelja i majstora umjetničkog obrta u 18. i 19. st.

**Tischendorf** (*izg.* Tìšndorf), **Konstantin von** (1815–1874), njemački analitičar *Biblije* veliki doprinos biblijskoj egzegezi; otkrio *Codex sinaitreus* (na Sinaju), glasoviti rukopis prijepisa *Biblije* iz 4. st.

**tìska|ti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* tìskān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) **a.** potiskivati, gurati, tjerati **b.** trpati, gurati što (u što), utrpavati **c.** cijediti [*~ti limun*] **2.** (koga) žuljati, zadavati bol [*~ju me cipele*] **3.** (što) **a.** prenositi otisak teksta ili slike na papir ili drugu podlogu u velikom broju primjeraka; štampati **b.** umnažati rukopise i druge predloške; štampati **4.** (što) ukrašavati platno i tkaninu **5.** (se) gurati se, gužvati se (o više ljudi na premalo prostora) // **tìs|ak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci, G tìsākā⟩ **1.** tehnika umnažanja rukopisa i drugih predložaka **2.** ono što je tiskano radi tekućeg obavještavanja (novine) [*dnevni ~ak*; *otići u ~ak*; *sitni ~ak*]; štampa **3.** tijesak △ ***sloboda ~ka*** zakonom zajamčena sloboda izražavanja misli pisanjem i objavljivanjem; ***žuti ~ak*** *razg. publ.* naziv za novine koje izborom tema i načinom pisanja podilaze čitalačkoj publici sklonoj senzacijama; **tìska** *ž* ⟨D L -sci, G *mn* -sākā/-ī⟩ *ekspr.*, *v.* stiska, gužva; **tìskanica** *ž* **1.** obrazac, formular **2.** otvorena pismonosna pošiljka, ono što se poštom otprema po posebnim pravilima o umatanju itd.; štampane stvari; **tìskār** *m* ⟨G tiskára⟩ vlasnik tiskare; štampar; **tìskara** *ž* poduzeće koje se bavi tiskanjem; štamparija; tiskarnica; **tiskárev** (**tiskárov**) *prid.* koji pripada tiskaru; **tiskàrica** *ž*, *v.* tiskar; **tìskārskī** *prid.* koji se odnosi na tìskare i tiskanje; **tiskárstvo** *sr* **1.** vještina tiskanja, tiskarski zanat **2.** gospodarska grana koja se bavi tiskanjem; **tìskovina** *ž* **1.** ono što je tiskano kao izdanje, ono što je otisnuto, *usp.* publikacija **2.** tiskanica (2); **tìskōvn|ī** *prid.* koji je za tisak, za novinstvo, za štampu, za novinare [*~a konferencija* konferencija za tisak/štampu/novinare]; **tìsnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* tìsnūt⟩ gurnuti lagano prstom ili rukom da se slegne, da što uđe u što ili da se pomakne [*~ čep*]; **tíštati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tíštīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pritiskivati, stezati, žuljati, tiskati (2) [*tište me cipele*] **2.** izazivati, zadavati brigu; osjećati se tegobno [*ta me briga tišti*]

✧ *prasl.* *tiskati (*rus.* tískat', *polj.* ciskać) ≃ *v.* tijesan

**tìskopīs** *m zast.* ono što je tiskano, (na)štampano

✧ *v.* tiskati + *v.* pisati

**Tìsnō** (**Tijêsno**) *sr* ⟨G Tìsna/Tìsnōga⟩ naselje u *J* Dalmaciji, dijelom na kopnu, dijelom na otoku Murteru, 1431 stan. // **Tíšnjanin** *m* (**Tíšnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Tíšnjāni⟩ stanovnik Tisnog; **tíšnjanskī** *prid.* koji se odnosi na Tisno i Tišnjane

◈ *v.* tijesan

**Tìso, Josef** (1887–1947), slovački svećenik i političar, predvodio slovački separatistički pokret u međuratnom razdoblju u Čehoslovačkoj; predsjednik Slovačke pod dominacijom nacističke Njemačke 1939–1945; osuđen na smrt za izdaju zemlje, suradnju s okupatorom i zločine protiv čovječnosti (1947)

<u>tissue</u> (*izg.* tìsju) *m* mekani papir za proizvodnju papirnatih maramica, ubrusa i sl.

✧ *engl.*

**tìsuća** *ž* ⟨G *mn* tìsūćā⟩ 1000 izbrojanih jedinica

čega uzetih kao cjelina; hiljada △ ***Tisuću i jedna noć*** *knjiž.* zbirka orijentalnih pripovjedaka neutvrđenog datuma postanja i autorstva; priče o Aladinu, Ali Babi i Sindbadu moreplovcu postale su dijelom zapadnoeuropske pučke tradicije, *usp.* Šeherezada // **tìsućama** *pril.* na tisuće, u tako velikim neodređenim količinama koje bi se mogle iskazati s pomoću tisuća; **tìsūćī** *prid.* koji dolazi po redu poslije 999., *usp.* tisućiti (1); **tisùćica** *ž* brojka 1000; **tisùćīnka** *ž* **1.** tisućiti dio čega; tisùćina **2.** *mat.* treća brojka iza decimalne oznake, treća decimala; **tìsućītī** *prid.* **1.** redni broj prema tisuća, koji je po redu poslije 999. **2.** jedan od tisuću dijelova [~ *dio*]; **tìsućiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -ćēći se, *gl. im.* -ćēnje⟩ *rij.* umnažati se na tisuće; **tisùćnica** *ž* tisućugodišnjica; **tìsućnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *vojn.* zapovjednik nad tisuću vojnika; **tìsuću** (čega) *pril.*, ob. u: [~ *ljudi*]

✧ *prasl.* *tysętja, *tysętja (*rus.* týsjača, *polj.* tysiąc), *lit.* tūkstantis ≈ *njem.* Tausend

**tìsućljeće** *sr* razdoblje od tisuću godina; milenij // **tìsućljetnī** *prid.* koji traje tisuću godina; tisućgodišnji

✧ *v.* tisuća + *v.* ljeto

**tisućòstruk** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je ponovljen ili naslagan toliko puta da je postao tisuću puta veći od osnovne veličine ili broja, koji je tisuću puta veći, jači **2.** *razg.* neograničeno puta (u istom značenju) itd. // **tisućòstruko** *pril.* **1.** *dosl.* na taj način da se isplati, ponavlja, uslojava i sl., da se umnoži, pojača itd. tisuću puta **2.** bezbroj puta, mnogo puta bez određene doslovne mjere, neodređeno mnogo prema osnovnoj mjeri ili količini [*ući u taj posao, to se isplati ~ svaki put*]

✧ *v.* tisuća + -STRUK

**tisućugòdišnjī** (**tisućgòdišnjī**) *prid.* koji traje tisuću godina // **tisućugòdišnjica** (**tisućgòdišnjica**) *ž* tisućita godišnjica (čega)

✧ *v.* tisuća + -GODIŠNJI

**Tìša beâv** *jud.* deveti dan u mjesecu avu, dan razorenja jeruzalemskog Hrama; židovski komemorativni blagdan s postom

✧ *hebr.* tišʻah bĕʼābh

**tìšina**, *v.* tih

**Tìšina, Franjo Zvonimir** (1910–1984), hrv. arhitekt; tradicija moderne međuratne arhitekture (u Zagrebu: koncertna dvorana MORH-a u Zvonimirovoj, pregradnja Sjemeništa za Vojnu bolnicu u Voćarskoj; hotel Hilton u Beču)

**tìšler** *m reg.* stolar; marangun // **tišlèraj** (**tišleràj**) *m reg.* **1.** ukupnost predmeta koje izrađuje stolar; stolarija **2.** stolarski obrt, zanat; stolarstvo

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tìšlār** (Zagreb, Zaprešić, Zagorje, Bjelovar), **Tìšlarić** (Međimurje, Zagreb), **Tìšler** (Zagreb, Međimurje, Koprivnica), **Tìšlerić** (Varaždin, Rijeka, Međimurje), **Tìšljār** (620, Zagreb, Zagorje, Đurđevac, Zaprešić), **Tišljárec** (110, Đurđevac, Vrbovec, Bjelovar, Pula), **Tìšljarić** (210, Međimurje, Zagreb, Podravina), **Tìšljer** (Zagreb, *I* Slavonija, Kutina)

✧ *njem.* Tischler

**Tìšov, Ivan** (1870–1928), hrv. slikar povijesnih kompozicija na tragu prerafaelitsko-nazarenske poetike 19. st. (alegorijske kompozicije u »Zlatnoj dvorani« u Opatičkoj ul. u Zagrebu); kasnije više realističko-simbolističke crte (portreti, genre) u tradiciji akademskog realizma

**tišrì** *m* ⟨G -ja⟩ *jud.* **1.** prvi mjesec po aktualnom židovskom kalendaru **2.** *rel.* **a.** prvi po brojanju od postanka svijeta i sedmi po brojanju od izlaska židovskog naroda iz Egipta **b.** prema gregorijanskom kalendaru rujan/listopad

✧ *hebr.* tišrēy

**tìš-špàrhed** *m razg. lokal. zast.* kuhinjska peć, štednjak kojemu je gornja ploča metalna i nalikuje na stol

✧ *njem.* Tisch: stol + Sparherd: štednjak

**tíštati**, *v.* tiskati

**Tìt** m. os. ime; isto: **Tìto, Tìtuš** *reg.*

✧ *lat.* Titus

**tìtan** *m* **1.** (Titani) (*mn*) *mit.* šest divovskih sinova i šest kćeri boga neba Urana i božice Zemlje Geje; živjeli su na nebu i čuvali očevo prijestolje; na majčin nagovor jedan od sinova, Kron, svrgnuo je Urana, a potom je Kronov sin Zeus u strašnoj desetogodišnjoj olimpskoj borbi dokončao vladavinu Titana **2.** *pren.* div, gorostas **3.** (Titan) *astron.* najveći Saturnov satelit // **tìtānka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* titan; **tìtanskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Titane **2. a.** dostojan Titana, divovski; vrlo velik, neizmjeran **b.** koji je iznimne snage

✧ *grč.* Titán

**Titanic** (*izg.* Tìtanik) **1.** *pov.* veliki luksuzni putnički brod, proglašen nepotopivim, koji je na svom prvom prekooceanskom putovanju od Southamptona (Engleska) prema New Yorku udario u ledeni brijeg i potonuo kod

Newfoundlanda (14–15. 4. 1912); spasilo se svega 711 putnika i članova posade, stradalo 1513 **2.** *pren.* brod (veliki pothvat, poduzeće, država) koji tone, ali se svi trude da to ne primjećuju

**tìtānīj** (**titânīj**) *m kem.* element (simbol Ti, atomski broj 22); lagan i vrlo čvrst metal visokog tališta, primjenjuje se u proizvodnji nadzvučnih aviona; titan
✧ *nlat.* titanium, *v.* titan

**titanomàhija** *ž* **1.** *mit.* borba Titana protiv Zeusa; čest motiv u likovnim umjetnostima **2.** *pren.* borba velikih i jakih, borba divova
✧ *grč.* Titanomakhía ← *v.* titan + mákhē: bitka

**tìtār** *m* ⟨G titára⟩ **1.** *kem.* koncentracija neke tvari u otopini za titriranje **2.** finoća vlakna izražena duljinskom masom **3.** stupanj finoće zlatnog ili srebrnog novca **//** **titrácija** *ž kem.* postupak titriranja; **titrírati** *dv.* ⟨*prez.* tìtrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *kem.* volumetrijski određivati količinu neke otopljene tvari, dodavanjem otopine (iz birete) poznate koncentracije do završetka reakcije
✧ *fr.* titre: kvalifikacija, finoća

**Titicaca** (*izg.* Titikàka) *m geogr.* jezero u Južnoj Americi, 83.000 km², duboko 280 m, leži na visini od 3810 m, uz njega ostaci iz doba Inka

**tìtl** *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *razg.* tekst dobiven titlovanjem **//** **tìtlovān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na titl (ob. o filmu, TV-seriji i sl.) [*~i film*]; **tìtlovati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -lujēm, *pril. sad.* -lujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *film.* ispisivati tekst prijevoda stranog jezika kojim se u filmu govori na kopiju filma
✧ *njem.* Titel: naslov *engl.* title

**tìtla** *ž* ⟨G *mn* -ī/titálā⟩ *lingv. pov.* u staroj grafiji (crkvenoslavenskoj i sl.) znakovi različita oblika (ob. ravna crta) iznad riječi; označavaju kraticu (za izostavljena slova ili dijelove riječi)
✧ *lat.* titulus: natpis

**Tìto**, *v.* Broz (Josip) **//** **titòist** (**titòīst**) *m* ⟨G -a⟩ *pol.* pristalica, sljedbenik titoizma; **titòističkī** *prid.* koji se odnosi na Tita i titoiste; **titòistkinja** *ž*, *v.* titoist; **titoìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pol. pov.* način upravljanja jednopartijskom komunističkom državom karakterističan po osobnoj vladavini J. B. Tita, suprotstavljanju dominaciji SSSR-a i Staljina (od 1948), nezavisnom položaju u vanjskoj politici (nesvrstanost) i ublaženim oblicima komunističkog jednopartijskog sustava (radničko samoupravljanje, sloboda putovanja, veća samostalnost federalnih jedinica po Ustavu iz 1974); **tìtōvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov.* u NOR-u, kapa jugoslavenskih partizana s crvenom petokrakom zvijezdom

**Tìtōn** *m* ⟨G Titóna⟩ *mit.* muž božice zore Eos koja je od Zeusa za Titona izmolila besmrtnost, ali je zaboravila tražiti i vječnu mladost, pa je Titon ostario, skvrčio se i smanjio; naposljetku se pretvorio u cvrčka (ili cikadu) [*star kao ~*]

**tȉtrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** treperiti [*svjetlo titra*] **b.** treptati **2.** (se s kim) izvrgavati koga svojim hirovima, vući za nos **//** **tȉtrāj** *m* jednokratna pojava ili pokret u titranju; **tȉtrānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* titrati **2.** *fiz.* ponavljanje određenog redoslijeda stanja oko srednje vrijednosti u nizu vremenskih intervala; osciliranje; **tȉtrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji titra; treperav, treptav; **tȉtravo** *pril.* tako da titra, treperavo, treptavo; **tȉtravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je titravo
✧ *ekspr.*

**tȉtrica** *ž bot.*, *v.* kamìlica

**titrimètrija** *ž kem.* kvantitativna volumetrijska analiza
✧ *v.* titar + -METRIJA

**tȉtula** *ž* **1.** **a.** formalan naslov pripisan osobi ili obitelji po zaslugama (Sir u Velikoj Britaniji), po položaju (ekscelèncija za ambasadora), po staleško-nasljednom pravu (barun, grof i sl.) **b.** formalan naslov uz stečeno zvanje (inženjer, doktor znanosti i sl.) **2.** opisni naslov; epitet **3.** *sport* osvojen naslov u sportskim natjecanjima [*~ prvaka nepravedno nam je oduzeta*] **4.** *pravn.* okolnost na temelju koje se neko pravo stječe ili prelazi s jedne osobe na drugu **//** **tȉtul** *m umj.* natpis na golgotskom križu (INRI i sl.); **titùlār** *m* ⟨G titulára⟩ onaj koji daje ime, onaj koji je titularan, nominalan (vlasnik i sl.); **tȉtulār|an** *prid.* ⟨*odr.* -arnī⟩ **1.** koji je po tituli, koji pripada tituli [*~na crkva*]; naslovan **2.** koji je u ime titule [*~ni predstojnik odjela*]; naslovan **3.** koji ima samo titulu, a ne vrši dužnosti; počasni △ *~**na nacija*** *sociol. pol.* nacija po kojoj se naziva država [*~na nacija čini ovdje 90% stanovništva*]; *~**ni biskup*** *crkv.* naslovni bi-

skup biskupije koja praktički ne može funkcionirati; ~*ni* ***savjetnik*** *pov.* onaj koji ima titulu »savjetnik«, a nema određenu funkciju; **titulárev** (**titulárov**) *prid.* koji pripada titularu; **titùlārka** *ž* ⟨D L -i⟩, *v.* titular; **titùlāš** *m* ⟨G tituláša⟩ *pejor.* onaj kome je stalo do titule bez obzira na načine kojom je postiže; **titulírati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* titùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* titùlīrān, *gl. im.* -ānje⟩ osloviti/oslovljavati koga titulom

✧ *lat.* titulus: naslov

**tȉtulus** *m* **1.** *pravn.* pravni naslov (osnova) po kojem subjekt stječe svoje pravo **2.** *pov.* u srednjovjekovnoj umjetnosti natpisi ispod slike koji objašnjavaju sadržaj ili simbolično značenje slike // **tȉtuluš** *m pren. zast.* formalno opravdanje, povod za neku proslavu [*otišli su na pijaču, a ~ je bio nekakav imendan*]

✧ *lat.* titulus: natpis

**tȉtuskopf** *m* ⟨N *mn* -ōpfi⟩ *reg. zast.* ženska frizura s kovrčavom kratkom kosom

✧ *njem.* Titus: Tit + Kopf: glava prema jednoj bisti rimskoga cara Tita (1. st.)

**Tȉvat** *m* ⟨G Tȉvta⟩ naselje u Boki kotorskoj, Crna Gora, 6612 stan. // **tȉvatskī** *prid.* koji se odnosi na Tivat

**Tizian** (*izg.* Tìcijan) (o.1488–1576), renesansni venecijanski slikar; jedan od najvećih kolorista europskog slikarstva; vrstan portretist; majstor oltarnih pala (*Assunta*), mitoloških scena (*Bakanalije*), pejzaža s ljudskim likom (*Venera iz Parda*), stvorio tip ženske ljepote (*Flora*), napose akta (*Urbinska Venera*); anticipira suvremeni tretman pastoznog slikanja bojom kao glavnim elementom forme; najavljuje barok

**tȉžika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *pat. reg.*, *v.* tuberkuloza, sušica

✧ *mlet.*, *tal.* tisica ≃ *grč.* phthísis

**tj.** *krat.* to jest

**tjȁ!** *uzv.* u ravnodušnom mirenju sa činjenicama [~ *tako je to*]

✧ *ekspr.*

**tjȅd|an** *m* ⟨G -dna, N *mn* -dni⟩ vrijeme od sedam uzastopnih dana brojeći od ponedjeljka do nedjelje [*dolazim za dva ~na*; *danas ~an dana*; *dvaput na ~an*; *radni ~an*; *sredinom ~na*]; sedmica, nedjelja △ ***Veliki*** *~an kat.* posljednji tjedan prije Uskrsa // **tjȅdnī** *prid.* koji se odnosi na tjedan [~ *program*]; nedjeljni; **tjȅdnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ list koji izlazi jednom tjedno; tjedne novine; **tjȅdno** *pril.* **1.** svaki tjedan, svakoga tjedna; sedmično **2.** na tjedan, po jednome tjednu; sedmično, *usp.* dnevno

✧ *prasl.* *tědьnъ (*polj.* tydzień) ≃ *v.* dan[1]

**tjȅlesnī**, *v.* tijelo

**tjelohrànitelj** *m* onaj koji čuva fizički integritet neke osobe; tjelesni čuvar; gorila // **tjelohranitèljica** *ž*, *v.* tjelohranitelj

✧ *v.* tijelo + *v.* hrana, hraniti

**tjȅlovježba** *ž* gimnastika // **tjelovjȅžbāč** *m* ⟨G tjelovježbáča⟩ onaj koji izvodi tjelovježbu na satu tjelovježbe; **tjelovježbàčica** *ž*, *v.* tjelovježbač; **tjelovjȅžbenī** *prid.* koji se odnosi na tjelovježbu

✧ *v.* tijelo + *v.* vježba

**tjȅme** *sr* ⟨G -na, N *mn* tjemèna, G tjeménā⟩ **1.** *anat.* najviši dio lubanje, vrh glave **2.** (+ *potenc.*) *razg.* najviši vrh bilo čega (planine, putanje zrna iz vatrenog oružja) // **tjeménac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tjȅmēnācā⟩ *anat.* prirođena pukotina među kostima lubanje u djeteta ispunjena vezivom (ob. ih ima pet); tjemence; **tjeménce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩ *hip.* od tjeme (u zn. tjeme djeteta, mekano tjeme); tjemenac; **tjȅmen|ī** *prid.* koji se odnosi na tjeme [~*a kost*] △ ~***i kamen*** *arhit.* konstruktivni element uglavljen u središte svoda na sjecištu rebara, čest u gotici; zaglavni, ključni kamen; **tjȅmenica** *ž* **1.** *anat.* tjemenjača **2.** osip i ljuštenje osjetljive kože na tjemenu djeteta; **tjemènjača** *ž* **1.** *anat.* tjemena kost; parna, plosnata ispupčena kost koja tvori krov lubanje (*os parietale*); tjemenica **2.** *pat.* kožna bolest na glavi djeteta; **tjemèšce** *sr dem.* od tjeme

✧ *prasl.* *těmę (*rus.* témja, *polj.* ciemię)

**tjȅna** *ž* ⟨G *mn* tjênā⟩ **1.** opna (tanka unutarnja korica jajeta) **2.** skrama (na zubima itd.); kožurica // **tjȅnica** *ž dem.* od tjena

✧ *prasl.* *těnь: sjena (*rus.* ten', *polj.* cień)

**tjȅrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* tjȅrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) **a.** prisiljavati koga da napusti mjesto na kojem se nalazi [~ *s posla*] **b.** nasilno odvoditi, sprovoditi [~ *u zatvor*] **c.** goniti domaće životinje na neko mjesto [~ *na pašu*] **d.** stalno tražiti koga, ići u potjeru za kim; goniti **2.** (što) *pren.* ne ostavljati na miru; progoniti [~ *ljude iz kuće*] **3.** (što) **a.** povicima ili udarcima poticati zaprežnu životinju na kretanje **b.** *razg.* upravljati vozilom, stavljati u pokret (neki stroj) [~ *bicikl*] **c.** kotrljati **4.** (što) puštati,

istjerivati pupoljke, izbojke; pupati (o biljci) **5.** (koga na što) uporno nagovarati, prisiljavati, primoravati, dovoditi u neko stanje; nagoniti [~ *(koga) u laž* **a.** svojim pitanjima i postupcima dokazati da netko laže **b.** osporavati istinitost čijeg iskaza, dokazivati da tko ne govori istinu, da laže] **6.** (na što) izazivati psihičku ili fiziološku reakciju, poticati na što; dražiti [*tjera me na kašalj*] **7.** (∅) *razg.* kretati se brzo, držeći se stalno jednog smjera; neumorno prevaljivati put [*tjeraj u selo*] **8.** (se) **a.** juriti jedno drugo; ganjati se **b.** sporiti se, parničiti se, suditi se, preganjati se [~ *parnicu (proces i sl.)* voditi sudski spor protiv koga, suditi se] **9.** (se) iskazivati spolni nagon, pariti se, sparivati se (o nekim životinjama) [*kuja se tjera*] // **tjȅralac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji tjera što, gonič, hajkač; **tjȅralic|a** *ž* **1.** službeni javni akt kojim se poziva na suradnju u hvatanju krivca pred zakonom; potjernica [*raspisati ~u za kim*] **2.** *žarg.* proljev; trčkalica (u šali); **tjȅraočev** *prid.* koji pripada tjeraocu

✧ *prasl.* *těrjati (*slov.* terjati, *stčeš.* potěřiti)

**tjeskòba** *ž* ⟨G *mn* tjeskóbā⟩ *psih.* osjećaj nespokojstva, stanje pritajena straha // **tjȅskoban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji se odnosi na tjeskobu; **tjȅskōbno** *pril.* nespokojno, u nespokojstvu, s pritajenim strahom; **tjȅskōbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tjeskobno, stanje tjeskobe koje se širi ili prevladava

✧ *v.* tijesan

**tjèsnac**, *v.* tijesan

**tjesnògrudan** (**tjesnògrud**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji nema širine u nazorima; uzak, uskogrudan, isključiv, zadrt, *opr.* širokogrudan // **tjesnògrudno** (**tjesnògrudo**) *pril.* na tjesnogrudan način; **tjesnògrudnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tjesnogrudan

✧ *v.* tijesan + *v.* grudi

**tjestenìna**, *v.* tijesto

**tjȅšiti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ upućivati riječi utjehe, ublaživati tugu komu, pružati utjehu, olakšavati tugu // **tjȅšitelj** *m* onaj koji tješi; **tješitèljica** *ž*, *v.* tješitelj; **tjȅšiteljskī** *prid.* koji se odnosi na tješitelje; **tjȅšiteljski** *pril.* kao tješitelj, na način tješitelja

◆ **Tjȅšimīr** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Tjȅšivōj**; *hip.*: **Tjȅšan** ◇ *pr.* (preklapanje s *v.* i Teodor i sl.): **Tešánović** (220, *I* Slavonija, Zagreb, Rijeka), **Têšević** (Zagreb, Zaprešić, Istra), **Tèšić** (530, Vinkovci, Zagreb, Baranja, Rijeka, Vukovar)

✧ *prasl.* *těšiti (*rus.* téšit', *polj.* cieszyć), *lit.* taisyti: pripremati ≃ *v.* tih

**tjȍst** *m pov. sport* dvoboj oštrim oružjem na viteškom turniru; jahači su često bili međusobno odvojeni ogradom; pravila slična onima u buhurtu

✧ *norv.*

**tjȕn** *m*, *v.* tune

**tjȕner** *m*, *v.* tuner

**Tjutčev** (*izg.* Tjùčev), **Fjodor Ivanovič** (1803–1873), ruski pjesnik, romantičar; pisao liriku elegičnog osjećaja, izraziti panteist

**tkálac**[1] *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G tkâlācā⟩ *zool.* ptica (*Philaeterus socius*), srodna vrapcu

**tkálac**[2], *v.* tkati

**Tkálac Ignjatíjević, Imbro** (1824–1912), hrv. političar, novinar i književnik; od 1851. tajnik Hrv. gospodarske komore, političkim djelovanjem i publicistikom suprotstavlja se dominaciji Beča, zastupa hrv. ekonomsku i političku autonomiju, zagovornik sveslavenskih ideja i ujedinjenja Južnih Slavena; 1863. prisiljen emigrirati u Francusku, zatim u Italiju; napisao *Uspomene iz Hrvatske,* najznačajnije memoarsko djelo hrv. književnosti u 19. st.

**Tkâlčić 1. Ivan Krstitelj** (1840–1905), hrv. povjesničar, prebendar Zagrebačkog kaptola; izdao mnoge isprave o gradu Zagrebu i Zagrebačkoj biskupiji **2. Ivo** (1875–1937), hrv. pijanist, brat Jurin s kojim je zajedno nastupao **3. Juro** (1877–1957), hrv. violončelist i skladatelj (*Koncert za violončelo*) **4. Marijan** (1896–1956), hrv. filozofski pisac (*Oblik i sadržaj*, *Etika od Platona do Nietzschea*) **5. Vladimir** (1883–1971), hrv. muzeolog, etnograf i povjesničar umjetnosti

**tkâlje** *ž mn zool.* ptice pjevice tropskih krajeva (*Ploceidae*) slične zebama; pletilje

✧ *v.* tkati

**tkàti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tkâm/tkêm *rij.*, *imp.* tkâj, *impf.* tkâh, *pril. sad.* tkàjūći/tkûći *rij.*, *gl. im.* tkánje⟩ **1.** izrađivati platno ili tkaninu na razboju (ukrštanjem i sabijanjem niti) **2.** *pren.* stvarati kombiniranjem u mislima, mašti // **tkâč** *m* ⟨G tkáča⟩, *v.* tkalac[2]; **tkáčev** *prid.*, *v.* tkalčev; **tkâčkī** *prid.*, *v.* tkalački; **tkáčnica** *ž reg. lokal.*, *v.* tkaonica; **tkálac**[2] *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G tkâlācā⟩ onaj koji se po

zanimanju bavi tkanjem; tkač; **tkàlačkī** *prid.* koji se odnosi na tkalce; tkački △ ~ ***stan*** *etnol.* uređaj za tkanje, za izrađivanje platna; **tkàlāštvo** *sr* djelatnost, obrt tkalaca; **tkálčev** *prid.* koji pripada tkalcu; tkačev; **tkâlja** *ž* **1.** *refer.* ona koja tka **2.** ona koja se po zanimanju bavi tkanjem; **tkánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ *pom.* vrsta opasača koji je dio opreme jedrilja; **tkànica** *ž* **1.** otkan pojas (u raznim bojama i šarama) **2.** sukno od grubo otkane vune (ob. šareno); **tkànina** *ž* **1.** proizvod tkanja, ono što je izrađeno tkanjem od vunenih, pamučnih i dr. niti [*pamučna ~; jutena ~; sintetička ~; lanena ~*] **2.** deblja tkanina (za razliku od platna); štof; **tkànjača** *ž* *pom.* vrsta pletenjače izrađene tkanjem; **tkánje** *sr* način na koji je što tkano, *usp.* tkati [*fino ~*]; **tkaónica** *ž* tvornica ili radionica u kojoj se tka; tkačnica; **tkaóničkī** *prid.* koji pripada tkaonici

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Kȁlčec** (Slavonski Brod, Požega, *v.* i kal), **Kálčev** (Varaždin, *v.* i kal), **Kalčìček** (Donja Stubica), **Kâlčić** (740, Istra, Primorje, *v.* i kal), **Kalčìćek** (Donja Stubica), **Tàkāč** (840, Slavonija, Baranja, Koprivnica, Zagreb, ← *mađ.*), **Tàkāć** (Virovitica, *I* Slavonija, ← *mađ.*), **Tkálac** (220, Ozalj, Zagreb, Garešnica, Virovitica, Vojnić), **Tkàlčan** (Čazma, Vrbovec, Bjelovar), **Tkàlčec** (960, Međimurje, Varaždin, Podravina), **Tkálčević** (670, Zagreb, Zagorje, Baranja, Vrbovsko), **Tkâlčić** (590, Ludbreg, Međimurje, Zaprešić, Koprivnica), **Tkàlćec** (Varaždin, Međimurje), **Tkálec** (1570, Zagreb, Međimurje, Podravina), **Tkaličánec** (Bjelovar), **Tkálić** (Zadar, Benkovac, Međimurje), *usp.* **Véber** (290, Baranja, *I* Slavonija, Zagreb, Pakrac, ← *njem.*)

✧ *prasl.* i *stsl.* *tъkati (*rus.* tkat', *polj.* tkać) ≃ *latv.* tukstet: udarati

**tkȋvo** *sr* **1.** *biol.* skup stanica živih bića različita sastava [*epitelno ~; potporno ~; mišićno ~; živčano ~*]; staničje **2.** ono što sastavom i živošću podsjeća na tkivo [*živo ~ građa*] // **tkȋvnī** *prid.* koji pripada tkivu

✧ *v.* tkati

**tkȍ** (**kȍ** *razg. knjiš.*) *zam.* ⟨G i A kòga, D kòmu, L kòme/kȍm, I kîm/kíme⟩ **1.** (upitna) **a.** izravni upit [*~ je to?; ~ ti je to rekao?*] **b.** neizravni upit nakon izravnih glagola [*reci mi ~ je bio*] **2.** (odnosna) u korelaciji s taj, svatko [*~ je jači taj kvači*] **3.** (neodređena) [*Ako se ~ javi neka čeka* = Ako se neko javi neka čeka; *Ima li ~ što pitati* = Ima li netko nešto pitati]

✧ *prasl.* i *stsl.* kъto (*rus.* kto, *polj.* kto), *lit.* kas ← *ie.* *kʷo-, *kʷi- (*lat.* quis, *grč.* tís, *skr.* kas)

**tkògod** *zam.* ⟨G kògagod⟩ netko, tko, tko bilo

✧ *v.* tko + *v.* goditi

**Tkȍn** *m* mjesto na otoku Pašmanu // **tkȍnskī** *prid.* koji se odnosi na Tkon [*~ zbornik*]

**Tl** *kem.* simbol za element talij

**tlâk** *m* ⟨N *mn* tlàkovi⟩ **1.** *fiz.* sila koja djeluje na jedinicu površine; omjer sile i ploštine površine na koju ona djeluje, jedinica paskal (znak Pa) [*atmosferski ~; hidrostatski ~; kohezijski ~*]; pritisak **2.** *med.* pritisak krvi u venama i arterijama na stijenke žila; krvni tlak, *usp.* visoki (niski) tlak △ ~ ***zraka*** *meteor.* sila kojom stupac zraka od tla do vrha atmosfere zbog svoje težine pritišće na jediničnu površinu; izražava se jedinicama hPa i standardni tlak na razini mora je 1013,25 hPa; ***visoki (niski)*** ~ *term.* tlak krvi izražen jedinicama mjere i određen u odnosu na srednju poželjnu vrijednost // **tlȁčenica** *ž* *kulin.* debela kobasica dobivena tiještenjem, tlačenjem; presvuršt; **tlàčitelj** *m* onaj koji tlači druge ljude; ugnjetač; **tlačitèljica** *ž*, *v.* tlačitelj; **tlȁčiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *prid. trp.* tlȁčen, *gl. im.* -čēnjē⟩ **1.** podvrgavati nasilju, grubom pritisku; ugnjetavati **2.** pritiskivati, stiskati, ob. dlanom nadolje; **tlâčn|ī** *prid.* koji se odnosi na tlak, koji djeluje na principu tlaka [*~a pumpa*]; **tlȁka** *ž* ⟨D L tlȁci⟩ *pov.* obvezatan seljakov rad na vlastelinovu imanju; **tlȁkāš** *m* ⟨G tlakáša⟩ *razg.* onaj koji boluje od visokog krvnog tlaka, koji ima visoki tlak; visokotlakaš; **tlakàšica** *ž*, *v.* tlakaš

✧ *prasl.* *tolkъ, *tolčiti (*stsl.* tlačiti, *češ.* tlačit)

**tlȁkomjēr** *m* sprava za mjerenje tlaka (zraka, krvi) [*mehanički ~; hidraulički ~*]; manometar

✧ *v.* tlak + *v.* mjera, mjeriti

**tlápiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** govoriti u bunilu; buncati **2.** isprazno maštati // **tlápnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ono što se tlapi, priviđa, pričinja kao prazna nada ili fantazija bez oslonca u realnosti

**tlȉngit** *m* *lingv.* jezik porodice na-dene koji se govori na Aljasci i u *SZ* Kanadi; tlingitski jezik

**tl|ȍ** *sr* ⟨G tlȁ, N *mn* tlȁ, G tálā, D L I tlȉma⟩

**1.** površina zemljišta ili druga osnovna površina (po kojoj se hoda, na kojoj se što podiže i sl.) [*čvrsto ~o*; *sklisko ~o*; *na hrvatskom ~u*; *na rodnom ~u*] **2.** *geol.* površinski sloj Zemljine kore koji se sastoji od mineralne i organske tvari, vode i zraka △ ***čvrsto ~o*** zemlja u odnosu na zrak ili kopno u odnosu na more // **tlȅ** *sr ekspr. knjiš.* tleh, *usp.* tlo
✧ *prasl.* *tьlo (*rus.* tlo, *polj.* tło), *lit.* tilės: podne daske u čamcu

**tlòcrt** *m* plan kuće, građevine itd. izveden kao crtež ortogonalne projekcije na horizontalnu ravninu
✧ *v.* tlo + *v.* crta, crtati

**tlòris** *m zast.* tlocrt, *v.*

**Tm** *kem.* simbol za element tulij

**tmȁ**, *v.* tama

**tmȅza** *ž* ⟨G *mn* tmêzā⟩ **1.** *gram.* u najširem značenju rastavljanje prijedloga od riječi s kojom je sastavljen **2.** interpolacija neke riječi između **a.** dijelova složenice **b.** riječi **3.** *knjiž.* pjesnička figura (u poetici), posebno u razlomljenim stihovima
✧ *grč.* tmêsis: rezanje, odrezak ≃ témnein: rezati

**tmȉca**, *v.* tama

**tmȉna**, *v.* tama

**tmúran**, *v.* tama

**tmȕša**, *v.* tama

**TNT** *krat. kem.* trinitrotoluol, vrsta eksploziva

**tô** *zam.* **1.** (*sr*), *v.* taj **2. a.** (u raznim kontekstima) [*~ se vi kod kuće služite trikovima* = takvim trikovima služite se kod kuće, a ne ovdje; *~ on samo priča* = on ne misli ozbiljno] **b.** (upućuje umjesto ponavljanja na ono što je prethodno rečeno) [*O kakvim si ~ travama govorio?*] **c.** (služi za isticanje informacija koje će uslijediti) [*Ja mogu narediti da je dovedu. I ~ golu golcatu!*] **3.** zamjenica koja se slaže sa svakim rodom uz enklitički oblik je ili puni oblik jest kao dio imenskog predikata (uz drugu, dodanu subjektnu rečenicu) [*TO je jedna divota, TAJ uspon na Okić*; *TO je momak kakvoga nema, TAJ skakač s motkom*; *TO je prava muka, TA vožnja preko kamenjara* = uspon na Okić je divota; skakač s motkom je momak kakvoga nema; vožnja preko kamenjara je prava muka] **4. a.** (u vezama riječi sažimlje ono što se vidi, objašnjava, što je prethodno rečeno ili na što se ukazuje) [*~ se on samo šali*; *~ tebe svi ovdje gnjave*] **b.** (sa zamjenicom *to*, veznici *i* i *a* uvode zavisnu rečenicu) [*Prestali smo plesati, i ~ kad je bilo najljepše*] **c.** (u dijaloškoj situaciji ili na neki neposredan povod u zn. čuđenja čemu ili upozoravanja da je što neobično i sl.) [*vidiš ti ~*; *gledaj ti ~*; *pazi ti ~*]
✧ *prasl.* i *stsl.* to (*rus.* to, *polj.* to), *lit.* tas: taj ← *ie.* *tod (*grč.* to, *skr.* tad)

**tòāl** *m* ⟨G toála⟩ **1.** obično laneno, konopljano ili pamučno platno **2.** razna platna s uzorcima
✧ *fr.* toile ← *lat.* tela: tkanina

**toàlet** (**toalȅt**) *m reg.* **1.** stilski stolić s ogledalom, na kojem je pribor za dotjerivanje i češljanje **2.** prostorija sa zahodom; toaleta // **toalèta** *ž* ⟨G *mn* toalétā⟩ **1.** svečana haljina **2.** dovođenje vanjštine u red **3.** *v.* toalet; **toàletnī** *prid.* **1.** koji je namijenjen, koji se odnosi na toalet (2) [*~ papir*] **2.** koji se odnosi na toaletu (2) [*~ pribor*; *~ sapun*]
✧ *fr.* toilette

**TOALET-** *razg.* kao dio polusloženice znači ono što je vezano uz toalet [*toalet-papir*; *toalet-sapun*]
✧ *v.* toalet

**toast**, *v.* tost

**tòbdžija**, *v.* top[2]

**tȍbe** *m isl.* **1.** čin kojim se tko pokaje, zamoli oprost (od Boga); pokajanje, tevba **2.** zavjet [*~ činiti* obećati (Bogu) da se grijeh neće ponoviti] // **tobèlija** *ž pov. reg.* u nekim patrijarhalnim društvima djevojka koja je svojom voljom ili odlukom roditelja određena za društvenu funkciju muškarca pa nosi mušku odjeću, provodi muški način života i rada, sudjeluje u boju, a često je i glava porodice
✧ *tur.* tōvbe ← *arap.*

**Tobey** (*izg.* Tòbi), **Mark** (1890–1976), američki suvremeni slikar; tašizam i kaligrafija kao stilska uporišta; primao poduku od kineskih slikara kaligrafije i zen-slikarstva; zaštitni znak mreža igličastih zakrivljenih linija što se ukrštavaju na tamnoj pozadini

**tòbi gêri** *m sport* u karateu udarac nogom u skoku (postoji više vrsta)
✧ *jap.*

**Tòbija** *m bibl.* starozavjetna deuterokanonska biblijska knjiga, pripovijeda o sužanjstvu dvojice Židova, oca i sina u Ninivi (7. st.); sačuvana samo u grčkoj verziji

**tȍbogān** *m* **1.** *etnol.* plitke saonice od brezovih dasaka, u uporabi kanadskih Indijanaca

2. *sport* vrsta sanjki 3. naprava sa žljebastom glatkom, kosom površinom za klizanje – spuštanje na dječjim igralištima ili kupalištima
✧ *engl.* toboggan ← *egz.* (*algonkijski*)

**tòbolac** *m* ⟨G -ōlca, N *mn* -ōlci⟩ 1. *pov.* kožnata valjkasta vrećica (za strijele, pisma itd.) 2. *bot.* biljni plod nalik na takvu vrećicu 3. *anat.* vreća u tobolčara u kojoj ženka nosi mladunče (klokan) // **tòbolčić** *m dem.* od tobolac; **tòbolčina** *ž augm.* od tobolac; **tòboličast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na tobolac, koji liči na tobolac
◆ *pr.* (prema zanimanju): **Tobólčević** (Slavonski Brod, Zagreb)
✧ *prasl.* *tobolъ (*rus.* tobólec, *češ.* tobola) ← *turk.*

**tòbolčāri** *m mn zool.* red sisavaca (*Marsupialia*), mladi se razvijaju bez posteljice, ženka ih nakon okoćenja nosi u tobolcu na trbuhu // **tòbolčarskī** *prid.* koji se odnosi na tobolčare
✧ *v.* tobolac

**tòbožnjī** *prid.* koji nije onakav kakav se čini da jest ili se predstavlja, koji nije pravi, nije istinit; prividan, lažan [~ *liječnik*] // **tòbože** (**tòbož**) *pril. čest.* (komentirajući tuđe riječi ili tvrdnje) lažno, neistinito (ako se ne vjeruje u istinitost tvrdnje) [~ *je bio u koroti, a zapravo se veselio očevoj smrti*]
✧ *v.* to + *v.* bog

**toccata** (*izg.* tokàta) *ž glazb.* kraća skladba za klavir, orgulje ili drugi klasični instrument s tipkama, najčešće u brzom tempu
✧ *tal.* toccare: dodirnuti

**toccato** (*izg.* tokâto) *prid. sport* u mačevanju udarac oružjem ili dodir bodom na pogođajnu plohu (koju nosi drugi mačevalac); taknuto, dodirnuto
✧ *tal.*: dotaknuto

**tòcilo** *sr* brus u obliku kotača koji se okreće oko osi; tocilj // **tòcīlj** *m* ⟨G tocílja⟩, *v.* tocilo; **tocìljājka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *ekspr. lokal.* uglačana zaleđena staza na snježnoj površini; klizaljka; **tocìljati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ klizati se na strmoj ledenoj površini

**Tocqueville** (*izg.* Tokvȉl), **Charles Alexis Clérel de** (1805–1859), francuski političar, politički teoretičar i povjesničar; veliki zagovornik građanske liberalne demokracije, istaknuti protivnik diktature Napoleona III; uime demokracije suprotstavljao se revolucionarnom socijalizmu, upozoravao na socijalne nejednakosti kao opasnost po demokraciju i na druge moguće slabosti demokratskog sustava (*Stari režim i revolucija*, *Demokracija u Americi*)

**tòčak**[1] *m* ⟨G -čka, N *mn* -čkovi⟩ *reg.* (+ *srp.*) kotač △ ~ ***historije*** *ideol. 1945.* povijesna zbivanja u ukupnosti i pretpostavljenoj neminovnosti; kotač povijesti
✧ ≃ *v.* kotač (metateza)

**tȍč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ 1. a. koji potpuno odgovara onome što predstavlja, na čemu se zasniva [~*na pretpostavka*] b. koji pokazuje stvarno stanje; vjeran, istinit [~*an prijevod*] 2. koji se sastoji od istinitih podataka, koji proizlazi iz pravilnog postupka, pravilno postavljen i izveden 3. koji pravilno funkcionira, izmjeren ispravnom mjerom; precizan [~*an udarac*] 4. koji ne kasni, koji dolazi u dogovoreno, zakazano vrijeme; uredan △ ***~no vrijeme (znak ~nog vremena)*** ukupnost radnji i obavijesti o tome koliko je sati i minuta (rjeđe i sekunda) kao javna obavijest [*dati znak ~nog vremena (na radiju ili televiziji)* pokazivati točno vrijeme] // **tȍčno** *pril.* 1. na točan način; precizno 2. bez pogreške, bez odstupanja 3. a. upravo toliko, ni manje ni više (od određene vrijednosti, količine) b. upravo u to vrijeme, upravo onda kada treba, u taj čas, u taj trenutak, ni prije ni poslije toga vremena [*našli smo se ~ u osam sati*]; **tȍčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je točan, svojstvo onoga što je točno
✧ *rus.* tóčnyj ≃ *v.* točka (*kalk.* prema *njem.* pünktlich)

**tòčiti**[1] (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ēći, *gl. im.* -ēnje⟩ lijevati što iz veće količine ili većeg spremnika u manjim količinama i mjerama [~ *benzin*; ~ *gorivo*; ~ *vino (iz bačve)*] // **tòčilo**[1] *sr geogr.* mjesto gdje se voda slijeva, udubljenje slično žlijebu na padini brda, ob. služi za to da se njime spuštaju debla posječenih stabala [*iza vodopada nastaje ~ sve do ušća u Jelovčev potok*]; **točióna** *ž*, *v.* točionica; **točiónica** *ž* 1. *zast.* ugostiteljsko mjesto gdje se služi piće 2. mjesto gdje se toči i prodaje piće, ali se ne poslužuje; točiona; **tòčitelj** *m* onaj koji toči što; pipničar; **točitèljica** *ž*, *v.* točitelj; **tòčiteljskī** *prid.* koji se odnosi na točenje i točitelje
✧ *prasl.* i *stsl.* točiti (*rus.* točít') ≃ *v.* tok[1], teći

**tòčiti²**, *v.* tokariti
**tȍčk|a** *ž* ⟨D L -čki, G *mn* -čākā⟩ **1. a.** jedan od osnovnih elemenata geometrije, tvorevina bez dijelova i dimenzija [*koordinate ~e*] **b.** mjesto [*~a sastajanja*] **2.** *lingv.* pravopisni znak kojim se obilježava dovršenost rečenice, skraćenost riječi ili izraza, redoslijed jedinice u nizanju i odijeljenost članova višeznamenkaste brojke [*staviti ~u*] **3.** *pren.* **a.** ono što je vrlo malo, pa time nalikuje na točku **b.** često u značenju uporišnog, od čega se polazi, što je mjesto kakvog stajališta, odredišta [*kritična ~a*; *krizna ~a*; *mrtva ~a*; *slaba ~a*] **4.** (+ *potenc.*) znak na mjerilu, instrumentu itd. koji obilježava razlike u temperaturi, stanju u tvari i sl. **5.** brojkom istaknut smisaoni, sadržajni razdjel u tekstu, dnevnom redu, paragrafu i sl. [*~a dnevnog reda*] △ ***dodirna* ~a** zajednička crta, zajednička pojedinost; ***prijelomna* ~a** prekretnica; **~a *gledišta*** gledište, stav // **tȍčkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ posut točkama, na točke; **tȍčkastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je točkasto [*S. je reagirao na fotografiju tako što je u svoje slikarstvo uveo ~ fotografije u novinama*]; **tȍčkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* tȍčkān, *gl. im.* -ānje⟩ šarati točkama; **tȍčkic|a** *ž* **1.** *dem.* od točka **2.** *pov.* bon potrošačke karte u racioniranoj opskrbi kojim se stječe pravo na određenu količinu namirnica [*kupovati na ~e*]
✧ *rus.* tóčka ≃ *v.* taknuti
**tȍć** *m* ⟨N *mn* tòćevi⟩ *reg. kulin.* umak // **tòćati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** umakati (kruh u umak i sl.) **2.** uzimati kupku
✧ *tal.* toccio
**toddy** (*izg.* tȍdi) *m* piće od brendija ili nekog likera pomiješano s toplom vodom, šećerom i mirodijama
✧ *engl.* toddy ← *hind.* tāḍi: vrsta palme
**tȍdi** *m*, *v.* toddy
**Tȍdor** m. os. ime, *v.* Teodor ◈
**toffee** (*izg.* tȍfi) *m* bombon od pržena šećera i mlijeka; mliječna karamela
✧ *engl.*
**tȍfi** *m* ⟨G -ja⟩ *term.* nakupina kristala mokraćne kiseline ili mononatrijskog urata u obliku čvorića; znak uloga, gihta
✧ *lat.* ⟨*mn*⟩ tophi ← ⟨*jd*⟩ tophus
**tȍfu** *m kulin.* proizvod od sojinoga mlijeka sličan siru, vrlo česta namirnica u Japanu; popularan među vegetarijancima, makrobiotičarima i pristašama tzv. zdrave ishrane
✧ *jap.* tōfu ← *kin.* ← dòufu ≃ dòu: grašak + fū: ukiseljen
**tóga** *ž* ⟨D L -i⟩ *pov.* dugačka gornja (ob. bijela) haljina u starom Rimu, nosila se preko tunike, različite dobne i društvene skupine nosile su različito ukrašene toge
✧ *lat.* ≃ tegere: pokriti
**togâta** *ž pov.. knjiž.* rimska antička komedija s likovima, kostimima i sadržajem iz rimskog života
✧ *lat.* (fabula) togata
**Togliatti** (*izg.* Toljàti), **Palmiro** (1893–1964), talijanski političar, jedan od osnivača talijanske KP i njezin generalni sekretar (od 1927 do kraja života); uglavnom slijedio političku liniju Kominterne, ali je sačuvao i prostor za samostalniju domaću politiku u Italiji, čime je održao utjecaj ljevice u talijanskoj politici
**Togo** (*izg.* Tògo), **Heihachiro** (1848–1934), japanski admiral; u rusko-japanskom ratu (1904–1905) zapovjednik japanske flote koja je u bici kod Tsushime (1905) nanijela katastrofalan poraz ruskoj floti
**Tôgo** *m geogr.* država na obali Gvinejskoga zaljeva (Atlantski ocean), Z Afrika, 56.785 km², 3.810.000 stan., glavni grad Lomé // **Togoánac** *m* (**Togòānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Togoánci⟩ stanovnik ili državljanin Togoa; **togòānskī** *prid.* koji se odnosi na Togo i Togoance
**tȍharskī** *prid.* koji se odnosi na Toharce (indoeuropski narod koji je nastavao kineski Turkestan između 5. i 10. st.) △ **~ *jezici*** *lingv.* grana indoeuropske porodice koja obuhvaća dva jezika (toharski A i B) koji su se govorili u Kineskom Turkestanu (zapisani u budističkim spisima prevedenim sa sanskrta)
**tohuvabòhu** *m* stanje bez reda; kaos, zbrka
✧ *hebr.* tohū wābhōhū: ništavilo i praznina
**Tojo** (*izg.* Tòjo), **Hideki** (1884–1948), japanski general i političar; kao ministar rata 1941. odigrao odlučnu ulogu u rušenju vlade i pomogao dolasku na vlast radikalne militarističke struje; kao ministar-predsjednik (1941–1944) pripremio japansku agresiju u 2. svjetskom ratu; 1946. na tokijskom procesu osuđen na smrt zbog ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti
**tȍk¹** *m* ⟨N *mn* tókovi⟩ **1.** oblik kretanja žive vode u prirodi; smjer vode tekućice; put ko-

jim protječe rijeka ili potok i sl.; korito **2.** *fiz.* ukupna masa čega (tvari, energije i dr.) koja u jedinici vremena proteče kroz površinu okomitu na smjer protjecanja [*magnetni ~; svjetlosni ~; čestični ~; energijski ~*]; protok, fluks **3.** kretanje u prostoru (za razliku od kretanja u vremenu) [*svaki tijek ima svoj ~*]; smjer, upravljanje, *usp.* tijek △ ***bijeli*** ~ bijelo pranje, odljev iz maternice (*fluor albus*); ***kružni*** ~ križanje dviju ili više ulica ili cesta u obliku kružnice // **tijêk** *m* ⟨N *mn* tijékovi⟩ kretanje u vremenu, širenje, prostiranje i način kojim se što razvija ili zbiva (za razliku od konkretnoga kretanja ili gibanja u prostoru) [*biti u ~u* ne zaostajati u informacijama, ne gubiti korak u praćenju novosti, događaja i informacija; *ide (stvari idu) svojim ~om* sve se odvija na predviđen ili uobičajen način]; protjecanje, slijed, tečaj, *usp.* tok[1] (3); **tijêkom** *prij.* u tijeku čega [*~ rata*]; za vrijeme čega, za (čega), tokom; **tòčak**[2] *m zast.* vrelo, mali potok; **tòčilo**[2] *sr zast.* vrelo, cjedilo, korito brdskih potoka; **tôkom** *prij.*, *v.* tijekom

✧ *prasl.* *tokъ (*rus.* i *polj.* tok) ≃ *v.* teći

**tôk**[2] *m* ⟨N *mn* tòkovi⟩ korice [*mač u ~u*] // **tokàlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* onaj koji nosi toke; **tȍke** *ž mn* ⟨G tókā⟩ metalne ploče i drugi ukrasi prišiveni na prednjem dijelu narodne svečane odjeće, nekoć služile i kao oklop

✧ *tur.* toka

**tȍka** (**tȍk** *m*) *ž* ⟨D L -i, G *mn* tókā⟩ **1.** u 1920-im i 1930-im tvrd ženski modni šešir bez oboda; tokica **2.** *sport* tamnomodra ili crna plišana kapa sa štitnikom koju nose natjecatelji u preskakanju prepona i lovačkom jahanju // **tȍkica** *ž dem.* od toka

✧ *fr.* toque

**tokájac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci⟩ **1.** *agr.* vrsta vinove loze **2.** vino od te loze

✧ prema gradu Tokaju u Mađarskoj

**tokàmak** *m* ⟨N *mn* -aci⟩ *tehn.* zavojita magnetna posuda u obliku prstena (vrsta nuklearnog fuzijskog reaktora s namjenom stvaranja i zadržavanja visoke temperature plazme)

✧ *rus.* (akronim: toroidal'naja kamara s aksial'nym magnitnym polem)

**tokáriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tòkārīm, *pril. sad.* -rēći, *prid. trp.* tòkāren, *gl. im.* -rēnje⟩ obrađivati drvo ili kovinu tokarskim strojem; strugati, točiti // **tòčiti**[2] (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1.** izjedati, rastakati [*crvi toče drvo*] **2.** *v.* tokariti; **tȍkār** *m* onaj koji od drveta ili kovine strojem obrađuje oble predmete i njihove ravne površine; **tȍkārev** (**tȍkārov**) *prid.* koji pripada tokaru; **tȍkarica** *ž*, *v.* tokar; **tokàrija** *ž* **1.** tokarska radionica, proizvodnja pomoću tokarskog stroja **2.** prodavaonica tokarenih proizvoda; **tokàrilica** *ž* alatni stroj za obradu valjkastih i ravnih ploha metala skidanjem strugotine uz rotacijsko gibanje obratka; tokarski stroj; **tȍkarskī** *prid.* koji se odnosi na tokare; **tȍkarski** *pril.* kao tokar, na način tokara; tokarenjem; **tokárstvo** *sr* tokarski obrt, *usp.* tokarija (1)

◆ *pr.* (prema zanimanju): **Tȍkār** (Čakovec, Zagreb)

✧ *v.* tok[2]

**tokàta** *ž*, *v.* toccata

**tòkati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. ekspr.* dirati [*to me toka (ne toka)* to se na mene odnosi (ne odnosi); to me se tiče (ne tiče); to će me zahvatiti]

✧ *tal.* toccare

**Tȍkio** (**Tokyo**) *m* ⟨G Tȍkija⟩ luka i glavni grad Japana, na *I* obali otoka Honshua u Tokijskom zaljevu, 8.278.100 stan. (Veliki Tokio 29,2 mil. stan., najveća urbana aglomeracija na svijetu) // **Tokíjac** *m* (**Tȍkījka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Tokíjci, G Tȍkījācā⟩ stanovnik Tokija; **tȍkījskī** *prid.* koji se odnosi na Tokio i Tokijce

**tȍki-vȍki** *m* ⟨G -ija⟩ *tehn. zast.* laka prijenosna radiostanica koja se upotrebljavala od o. 1950-ih; istisnula je mobilna telefonija

✧ *engl.* talkie-walkie

**tòkmak** *m* ⟨N *mn* -aci⟩ *reg.* **1.** *pov.* starinsko hladno oružje za udaranje, palica zadebljana i otežana na jednom kraju s usađenim šiljcima; mali buzdovan **2.** *lokal.* mali bat **3.** *pren. razg.* onaj koji je tup; budala // **tòkmačkī** *prid.* koji se odnosi na tokmake (3); **tòkmački** *pril.* kao tokmak, na način tokmaka (3)

◆ *pr.* (nadimačko): **Tòkmadžić** (Pula, Rijeka, Županja)

✧ *tur.*

**tokofèrōl** *m* ⟨G tokoferóla⟩ *kem. biol.* antisterilitetna supstanca, blijedožuta uljasta tekućina (manjak uzrokuje hemolitičku anemiju, trombocitozu i dr.), nalazi se u klicama pšenice, soje, orasima, povrću i mlijeku; vitamin E

✧ *grč.* tókos: porod + -FER + -OL

**tokogràfija** *ž med.* bilježenje trudova, kontrakcije maternice u kompliciranoj trudnoći ili porođaju

✧ *grč.* tókos: porod + -GRAFIJA

**tokolíza** *ž med.* postupak i primjena sredstva za sprečavanje i ublažavanje trudova // **tokolìtici** *m mn* ⟨N tokolìtik⟩ *farm.* sredstva kojima se sprečava nastanak trudova i prijevremeni porođaj
✧ *grč.* tókos: porod + -LIZA

**tȍk pìsin** *m lingv.* kreolski jezik sa službenim statusom na Papui Novoj Gvineji, nastao na osnovi engleskoga

**toksalbùmīn** *m* ⟨G toksalbumína⟩ *kem.* toksin koji sadrži dušik ili dušičnu grupu
✧ *v.* toksin + *v.* albumini

**toksèmija** *ž pat.* otrovanje krvi
✧ *v.* toksičan + -EMIJA

**tòksič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji sadrži toksine **2.** koji je škodljiv, destruktivan, koji je smrtonosan; otrovan [*~ne pare*] // **tòksički** *pril.* koji djeluje kao toksin, na način toksina; **tòksično** *pril.* na toksičan način, otrovno; **tòksičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je toksično
✧ *lat.* toxicus ← *grč.* toksikós: koji pripada lȗku (tókson); toksikòn phármakon: (*dosl.*) otrov na strelici

**toksidèrmija** *ž pat.* ukupnost promjena na koži uzrokovanih toksičnim tvarima
✧ *v.* toksin + -DERMIJA

**tȍksigēn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji proizvodi otrov
✧ *v.* toksin + -GEN

**toksikòfāg** *m* ⟨G toksikofága⟩, *v.* toksikoman

**toksikofìlija** *ž*, *v.* toksikomanija

**toksikofòbija** *ž psih.* bolestan strah od otrova
✧ *v.* toksičan + -FOBIJA

**toksikològija** *ž* znanost o otrovima i njihovom djelovanju na žive organizme // **toksikòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi toksikologijom; **toksikològica** (**toksikològinja**) *ž*, *v.* toksikolog; **toksikològījskī** *prid.* koji se odnosu na toksikologiju kao znanstvenu disciplinu; **toksikòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na toksikologe i toksikologiju △ *~a* ***kemija*** područje kemije koje se bavi proučavanjem sastava otrova, njihovom izolacijom i analitičkim metodama za njihovo dokazivanje i određivanje; povezana je s forenzičnom kemijom
✧ *v.* toksičan + -LOGIJA

**toksikomànij|a** *ž pat.* bolesna strast za uzimanjem otrova, ovisnost o drogama i sl. [*bolovati od ~e*]; toksikofilija // **toksikòmān** *m* ⟨G toksikomána⟩ onaj koji uživa opojna sredstva, koji je ovisan o njima; toksikofag
✧ *v.* toksičan + -MANIJA

**toksikomànogēn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji uzrokuje naviku na uživanje otrova, toksikomaniju
✧ *v.* toksičan + -MANIJA + -GEN

**toksikóza** *ž pat.* patološko stanje organizma uzrokovano apsorpcijom otrova; otrovanje organizma; zatrovanost, otrovanost
✧ *v.* toksičan + -OZA

**tòksīn** *m* ⟨G toksína⟩ **1.** otrovna tvar; otrov **2.** (*mn*) *biol.* **a.** otrovni proizvodi metabolizma patogenih mikroorganizama, nosioci njihova razorna djelovanja na organizam (npr. toksini tetanusa, difterije) **b.** otrovni proizvodi metabolizma biljaka i životinja (npr. alkaloidi, zmijski otrovi)
✧ *v.* toksičan + -IN(I)

**toksipàtija** *ž pat.* bolest čiji je uzrok otrovanje
✧ *v.* toksičan + -PATIJA

**toksiteràpija** *ž med.* liječenje tijekom kojeg se upotrebljavaju neki toksini u određenoj količini
✧ *v.* toksini + *v.* terapija

**toksolíza** *ž fiziol.* promjene u stanici izazvane prisutnošću toksične tvari
✧ *v.* toksin + -LIZA

**toksoplazmóza** *ž pat.* parazitska bolest čovjeka i životinja koju izaziva parazit *Toxoplasma gondii*
✧ *nlat.* toxoplasma: parazit, uzročnik bolesti + -OZA

**Tokugawa** (*izg.* Tokugâva) **1. Ieyasu** (1543–1616), japanski šogun, postigao hegemoniju u cijelom Japanu uvevši sustav poluautonomnih područja, regija pod njegovom vrhovnom vlašću; sustav je funkcionirao preko 250 godina **2. Yoshinobu** (1837–1913), posljednji Tokugawa šogun, pomogao mirnim putem prenijeti šogunatski sustav vladanja i ovlasti na japanske careve △ ~ ***razdoblje*** *pov.* posljednje razdoblje tradicionalnog Japana (1603–1867); vrijeme unutrašnjeg mira, političke stabilnosti i ekonomskog rasta, pod šogunatom (vojnom diktaturom) koji je osnovao Ieyasu Tokugawa, *v.*

**tokui waza** (*izg.* tokùi váza) *m sport* u džudu bacanje ili zahvat koji natjecatelji najčešće koriste u borbi
✧ *jap.*

**Tolêdo** *m* grad u sred. Španjolskoj, 60.700 stan. // **tolêd|o** (**tolêdo**) *m* ⟨G -a⟩ **1.** šupljikavi ručni vez; niti se iz platna izvlače poprečno i okomito kako bi se stvorila šara [*izvesti ~o*; *izraditi ~o*] **2.** posebna obrada zlatnog nakita

i ukrasnih predmeta [*izraditi u ~u*]; **tòledskī** *prid.* koji se odnosi na Toledo; **Tolédanin** *m* (**Tolédānka** *ž*) ⟨N *mn* Tolédani⟩ stanovnik Toleda; **tolédanskī** *prid.* koji se odnosi na Toledo i Toleđane

**toleràncija** *ž* **1.** (prema komu) odnos koji u potpunosti prihvaća drugoga, drugačije običaje, druge narode, uvjerenja, mišljenja; snošljivost, trpeljivost [*rasna ~*; *vjerska ~*] **2.** (∅) *tehn.* dopušteno odstupanje od propisanih ili uobičajenih veličina [~ *2%*; *nedopuštena (dopuštena) ~*]; otklon **3.** (prema čemu) *fiziol.* sposobnost organizma da podnese određene fizičke ili kemijske štetne tvari ili prilike (droge, toplinu i sl.) i da im se postupno prilagodi △ ***imunološka*** *~ fiziol.* nereaktivnost organizma na jedan ili više antigena // **toleràntan** (**tolerȁntan**) (∅, prema komu/čemu) *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se prema komu ili čemu odnosi pomirljivo, liberalno, bez krutosti i isključivosti; pomirljiv, snošljiv, trpeljiv [~ *roditelj*]; **tolerantìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *rel. pov.* sustav mišljenja koji propovijeda vjersku toleranciju (18. st.); **toleràntno** *pril.* na tolerantan način; snošljivo; **toleràntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tolerantan; **tolerírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* tolèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dopustiti/dopuštati, dozvoliti/dozvoljavati **2.** priznati/priznavati i uvažiti/uvažavati prava, mišljenje, običaje i sl. drugih ljudi i zajednica **3.** podnositi, trpjeti, izdržati [~ *svinjarije*] **4.** *med.* posjedovati toleranciju prema čemu (drogi, otrovu i sl.), *usp.* tolerancija (3)

✧ *lat.* tolerantia ← tolerans: tolerantan ← tolerare: tolerirati

**tolìkī** *prid.* ⟨*neodr.* tòlik⟩ **1.** (riječ na kojoj leži intonacijsko težište rečenice u zn. ukazivanja) veliki broj, mnoštvo ili količina [~ *su se pokvarili*; ~ *su došli*; ~ *su (to) saznali*; ~ *su se strojevi istrošili*]; mnogi, mnogobrojni, *usp.* koliki (II) **2.** tako velik, ovakve veličine, takve veličine, tako mnogo (ob. popraćeno gestom pokazivanja ili izravnom usporedbom s čim što se vidi ili je prije opisano) [*šaran kojega sam ulovio bio je ~*] **3.** koji se ističe, pada u oči veličinom, iznosom, količinom ili značenjem [~ *svijet*] // **tòli** *pril. zast. arh. knjiš.* toliko, tako (često u vezi s: koli) [*koli lijepa ~ mlada*]; **tolìčkī** *prid.* tolišni, tolišan, tolikački; **tolìkačkī** *prid.*, *v.* tolicki; **tolìkō** *pril.* **1.** u toj količini, mjeri, iznosu kao u nekom drugom slučaju s kojim se uspoređuje **2.** mnogo, u velikoj količini, broju; mnogo vremena, dugo (često naglašeno u rečenici ili tautološki toliko mnogo) [*uzalud ga je ~ čekala*] **3.** u prepričavanju umjesto ponavljanja količine ili broja; **tòlišan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ tako ili toliko malen, malen kao što drugo s čim se uspoređuje u blizini sugovornika ili se pokazuje gestom [*sjećam ga se kad je bio ~* (može se pokazati dlanom tjelesna visina djeteta)]; **tolìšnō** *pril. dem.* od toliko

✧ *v.* to + *v.* lik

**tòliti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* tòljēnje⟩ blažiti što, ublažavati [~ *boli*; ~ *tugu*; ~ *žeđ* tažiti žeđ]

◈ **Tòlimīr** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Tòlislav**; **Tòlimira** ž. os. ime (narodno), *zast.*; *hip.*: **Tòlja** ◊ *pr.*: **Tóle** (Sisak, Rijeka, Split), **Tólić** (1830, Zagreb, Imotski, Slavonski Brod, Split, Biograd), **Tòlimir** (Split, Zagreb), **Tólo** (Rijeka, sred. Dalmacija, Vrgorac), **Tòlušić** (130, Đakovo, *I* Slavonija, Zagreb, Dubrovnik), **Tôlj** (700, Vrgorac, Osijek, Korčula, Split, Zagreb), **Tòlja** (130, Dubrovnik, *S* Dalmacija, Rijeka), **Tòljān** (250, Otočac, Sisak, Virovitica, Bjelovar), **Tòljanić** (120, Krk, Rijeka, Zagreb, Delnice), **Tôljević** (Bjelovar, Ivanić Grad) ◊ *top.* (naselje): **Tólić** (Korenica, 68 stan.)

✧ *prasl.* *toliti (*rus.* tolít', *slov.* toliti), *lit.* tilti: ušutjeti

**Tolkien** (*izg.* Tȍlkīn), **John Ronald Reuel** (1892–1973), engleski pisac i profesor; autor *Hobita* i trilogije *Gospodar prstenova*, knjiga koje su pol. 20. st. postale sociokulturni fenomen i drže se modernom verzijom junačkih epova, bajki, mitova i legendi; djela maštovitosti i vješte naracije prema kojima je snimljeno više animiranih i igranih filmova

**tȍlkovati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* -kujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *zast. reg.* tumačiti, objašnjavati

✧ *rus.* tolkovát'

**Toller** (*izg.* Tȍler), **Ernst** (1893–1939), istaknuti njemački pjesnik i dramski pisac ekspresionizma i pacifist; 1933. emigrirao u SAD; pisac memoara, putopisa, polemika čije je književno djelovanje prožeto političkom borbom protiv nacizma i fašizma

**tolòmāš** *m* ⟨G tolomáša⟩ *pov. reg. pejor.* autonomaš u Dalmaciji // **tolomàšica** *ž*, *v.* tolomaš;

**tolòmāškī** *prid.* koji se odnosi na tolomaše i tolomaštvo; **tolomáštvo** *sr pov.* ukupnost pojave i djelovanja tolomaša

✧ preobličenjem od autonomaš, *v.* autonomija

**tôlos** *m*, *v.* tholos

**Tolstoj** (*izg.* Tòlstoj) **1. Aleksej Konstantinovič** (1817–1875), ruski dramski pisac, pjesnik satiričke poezije i balada na povijesne teme **2. Aleksej Nikolajevič** (1882–1945), ruski književnik; roman o sudbini ruske inteligencije u 1. svjetskom ratu i revoluciji *Hod po mukama*; znanstveno-fantastična pripovijest *Aelita* **3. Lav (Lev), Nikolajevič** (1828–1910), ruski pripovjedač, romanopisac, publicist, trajno zaokupljen etičkim problemima. kojima je prožeo i svoj bogati književni opus; idealizirao ruskog seljaka, kritički se odnosio prema privilegiranom položaju vlastele, zbog religijskih ideja koje su ocijenjene heretičnima ekskomuniciran iz Ruske pravoslavne crkve; autor romana koji se ubrajaju među najveća klasična djela svjetske književnosti (*Rat i mir*, *Ana Karenjina*, *Uskrsnuće*); uspješno povezao individualnost likova s povijesnim zbivanjima i snažno utjecao na europsku književnost; mnogi likovi izrasli su u simbole (Pjer Bezuhov, Nataša Rostova, Bolkonski iz romana *Rat i mir*, Ana Karenjina iz istoimenog romana, Nehljudov iz romana *Uskrsnuće*) // **tòlstojevskī** *prid.* koji se odnosi na L. N. Tolstoja

**tolstolòbik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *zool.* slatkovodna riba koštunjača (*Hypophthalmichthys molitrix*) iz porodice šaranki, porijeklom iz Sibira

✧ *rus.* tolstobýk

**tòlu-bàlzam** *m* smeđasta smolasta masa kore južnoameričkog drveta *Myroxylon balsamum* ugodna mirisa, kiselkasta okusa, upotrebljava se u kozmetici

✧ prema Tolu (Santiago de Tolu) u Kolumbiji gdje se proizvodi

**tolùēn** *m* ⟨G toluéna⟩ *kem.* metilbenzen $C_6H_5CH_3$, bezbojna zapaljiva tekućina ugodna mirisa, dobivena iz katrana kamenog ugljena; služi kao otapalo i u organskim sintezama; toluol

**tolùōl** *m*, *v.* toluen

**tòlvaj** *m reg. zast.* lopov, lupež, razbojnik

✧ *mađ.*

**tòljaga** *ž* ⟨D L -azi⟩ jak i težak komad drva, ob. teži na jednom kraju; batina // **toljàgāš** *m* ⟨G toljagáša⟩ onaj koji udara toljagom (koga); batinaš; **tòljagica** *ž dem. hip.* od toljaga; **tòljažica** *ž dem.* od toljaga

❖ *pr.* (nadimačko): **Tòljagić** (Zagreb, Krk, Pula)

✧ *prasl.* *tojaga (*strus.* i *bug.* tojaga) ← *turk.* (*ujgurski* tajak: štap)

**-TOM, -TÓMIJA, -TOMSKI** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na rez, odrezak, odsjek, rezanje [*nekrotomija*]

✧ *grč.* tomḗ: rez, rezanje; tómos: režanj

**tȍm** *m* ⟨N *mn* tòmovi⟩, *v.* svezak

✧ *grč.* tómos: režanj, komad

**Tòma 1.** *v.* ❖ **2. Akvinski, Sv.** *pov. rel.* (o.1225–1274), skolastički filozof i teolog, dominikanac; tumačenje kršćanstva zasnovao na Aristotelovoj filozofiji; sustavno izložio pregled srednjovjekovnih crkvenih gledišta o pitanjima prava, morala, države, ekonomike i društvenih odnosa (*Summa Theologiae*) **3. Arhiđakon** (o.1200–1268), splitski povjesničar (*Historia Salonitana*) **4. Nevjerni** *bibl.* Apostol, zvan i Blizanac, Kristov učenik koji nije htio povjerovati u uskrsnuće dok nije svojim očima vidio Kristove rane i ruke stavio na njih; nije povjerovao ni u Marijino uznesenje na nebo dok mu nije bacila svoj pojas △ **nevjerni** ~ onaj koji je pretjerano sumnjičav // **tòmist** *m rel. kat.* sljedbenik ili proučavatelj učenja Tome Akvinskoga; **tomìstičkī** *prid.* koji se odnosi na Tomu Akvinskog i tomiste i njihovo učenje; **tomìstički** *pril.* kao tomist, na način tomista; **tomìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* tomizam; **tomìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil. rel.* **1.** struja u skolastičkoj filozofiji koja povezuje Aristotelovu filozofiju s kršćanskim naukom; začetnik joj je Toma Akvinski; tomistika **2.** pojam koji obuhvaća filozofski i teološki sustav koji je uspostavio Toma Akvinski, kasnije komentare njegova djela i moderne obnovitelje sustava (poznati kao neotomisti) **3.** *kat.* važan dio zapadnog rimokatoličkog teološkog naslijeđa

❖ m. os. ime (*bibl.* podrijetla; ime se širi kultom apostola nevjernog Tome u doba Bizanta); isto: **Tòmas**, **Tòmāž** (**Tomâž**) (← *tal.* Tommaso) ◇ *pr.* (od imena i etnici, preklapanje s *v.* Tomislav): **Bjelòtomić** (Osijek, Knin), **Tȍma** (190, Novi Marof, Vukovar, Vrbovec), **Tómac** (1520, Delnice, Zagreb, Našice, Rijeka, Kutina), **Tòmačić** (Karlovac, Varaždin), **Tomáić** (310, Senj,

Moslavina, Zagreb, Rijeka), **Tȍmāj** (Ivanić Grad), **Tómak** (Križevci, Ozalj, Zagreb, Rijeka), **Tòmakić** (Slavonski Brod, Buje), **Tomáković** (Đakovo), **Tòman** (170, Županja, Zadar, Požega, Zagreb), **Tòmanek** (Zagreb, Bjelovar), **Tòmanić** (100, Vukovar, Zagreb, Vinkovci), **Tománović** (Požega, Osijek, Split), **Tȍmas** (1000, Osijek, Zagreb, Slavonski Brod, Split, Korčula), **Tomásević** (Sisak, Rovinj, Sinj), **Tomâsi** (Korčula, Dubrovnik), **Tomasich** (*izg.* Tòmasić) (Buje, Rijeka), **Tòmasić** (Rijeka, Zagreb, Slavonski Brod), **Tomasîni** (Rijeka, *I* Slavonija, Ogulin, ← *tal.*), **Tòmasov** (Biograd, Zagreb, Zadar), **Tomásović** (960, Omiš, sred. Dalmacija, Knin, Zagreb), **Tȍmāš** (1400, Trogir, *J* Dalmacija, Split), **Tòmaša** (Split, Solin), **Tomášec** (Zaprešić, Zagreb, Varaždin), **Tomašógović** (Zagreb, Vrbovec, Turopolje), **Tòmašek** (470, Međimurje, Zagreb, Đurđevac, Daruvar, Varaždin), **Tòmašen** (Đurđevac), **Tomášev** (Baranja, Primorje, Vinkovci), **Tomášević** (2560, *S* Dalmacija, Sinj, Podravska Slatina, Slavonija), **Tomašȅvskī** (Zagreb), **Tòmaši** (Valpovo, Pakrac, Orahovica), **Tòmašič** (Međimurje, Zagorje), **Tomašíčević** (Đakovo, Požega), **Tòmašić** (2420, Međimurje, Zagreb, Korčula, Duga Resa, Nova Gradiška, Pokuplje, Primorje), **Tòmašin** (Lastovo), **Tomašínec** (Zagreb, Sisak, Samobor), **Tomašínjak** (Varaždin, Zagorje, Zagreb, Vrbovsko), **Tomáško** (160, Zagreb, Samobor, Đakovo, Pazin), **Tomášković** (780, Varaždin, Samobor, Zagreb, Zagorje), **Tȍmaz** (Valpovo, Pazin, Novska), **Tomàzetić** (Zagreb, Sisak, Kutina), **Tòmazīn** (Samobor, Zagreb, Buje), **Tomazîni** (Čabar), **Tomazínić** (Petrinja, Sisak), **Tòmažić** (Buje, Rijeka, Zagreb, Karlovac), **Tomàžīn** (**Tomažîn**) (Šibenik, Zaprešić, Pula), **Tȍmc** (Zagreb, Slavonski Brod, Poreč), **Tómčić** (Zagreb, Glina), **Tóme** (Pakrac, Đurđevac, Banovina), **Tómec** (160, Đurđevac, Zagreb, Bjelovar), **Tomèčāk** (**Tomečâk**) (Zagreb, Sisak), **Tòmečić** (Zagreb), **Tòmek** (190, Zabok, Zagorje, Nova Gradiška), **Toméković** (140, Virovitica, Rijeka, Zagreb, Varaždin, Čazma), **Tòmelić** (Dubrovnik, Split), **Tomèljāk** (**Tomeljâk**) (Split, Zadar, Solin), **Tomerlîn** (Zagreb, Podravina, Osijek), **Tòmeš** (Zagreb, Osijek), **Tòmešić** (Đakovo, *I* Slavonija), **Tòmetić** (Rijeka, Podravina, Zagreb), **Tȍmic** (Sveti Ivan Zelina, Dugo Selo), **Tȍmica** (100, Vrbovec, Đurđevac), **Tomìčāk** (**Tomičâk**) (Jastrebarsko, Samobor), **Tomìček** (Zagreb), **Tomíčević** (Slavonski Brod, Sesvete, Križevci), **Tȍmičić** (1710, Zagreb, Duga Resa, Imotski, Rijeka, Split), **Tȍmić** (**Tómić**) (8180, Zagreb, Split, *I* Slavonija, Rijeka), **Tòmik** (Baranja, Petrinja), **Tȍmin** (120, Šibenik, *I* Slavonija, Split), **Tomìna** (Zagreb, Jastrebarsko, Grubišno Polje), **Tomínac** (460, Sisak, Vinkovci, Otočac, Osijek, Dugo Selo), **Tòmīnčić** (Turopolje, Zagreb), **Tòminić** (160, Pazin, Primorje, Pula, Sisak), **Tomínović** (120, Petrinja, Slavonski Brod, Labin), **Tomisich** (*izg.* Tòmisić) (Rijeka), **Tòmiša** (Varaždin, Ludbreg, Rijeka), **Tòmišić** (260, Pula, Istra, Primorje), **Tȍmišin** (Đurđevac, Pula), **Tômka** (Slavonski Brod, Osijek), **Tómkić** (Zagreb), **Tomlínović** (Zagreb, Nova Gradiška, Koprivnica), **Tomljánović** (1920, Senj, Zagreb, Rijeka, Virovitica, Crikvenica), **Tomljónović** (1550, Gospić, Lika, Primorje, Banovina), **Tómo** (Ivanić Grad, Koprivnica), **Tômša** (Zagreb, Rijeka), **Tômše** (Zagreb, Pula, Križevci), **Tômšić** (780, Zagreb, Međimurje, Dubrovnik, Đakovo, Turopolje), **Tòmulić** (220, Rab, Rijeka, Zagreb, Pag, Split) ◊ *top.* (naselja): **Pòtōmje** (Dubrovnik, 264 stan.), **Tȍmāš** (**Tomâš**) (Bjelovar, 330 stan.), **Tomašánci** (Đakovo, 649 stan.), **Tomáševci** (Jastrebarsko, 43 stan.), **Tomáševec** (Klanjec, 217 stan.), **Tomáševec Bȉsaškī** (Sveti Ivan Zelina, 211 stan.), **Tomáševec Bȉškupečkī** (Varaždin, 390 stan.), **Tòmašica** (Garešnica, 414 stan.), **Tòmašići** (Duga Resa, 128 stan.), **Tomášnica** (Ozalj, 247 stan.), **Tȍmica** (Slavonski Brod, 373 stan.), **Tómići** (Ogulin, 64 stan.; Vrbovsko, 18 stan.), **Tȍmingāj** (Gračac, 292 stan.), **Tomínovac** (Požega, 195 stan.), **Tòmišići** (Rovinj, 109 stan.)

✧ *lat.* Thomas ← *grč.*

**tòmahavk** *m* ⟨N *mn* -āvci, G -āvkā⟩ **1.** *pov.* bojna sjekira sjevernoameričkih Indijanaca; katkad na strani suprotnoj od oštrice oblikovana kao lula koja se pušila kroz probušeni držak (lula mira) [*iskopati* ~ započeti rat; *zakopati* ~ okončati rat, sklopiti mir] **2.** *vojn.* model dalekometnog projektila

✧ *amer.engl.* tomahawk ← *egz.* (*algonkijski*) tamahaac

**tòmake** *ž pl. tantum reg.* ženska obuća

✧ *tur.* tomak

**tòmān** *m* ⟨G tomána⟩ *pov.* perzijski zlatni novac
✧ *tur.* tomak ← *perz.*

**Tòmās, Tripo** (1885–1975), hrv. skladatelj, kapelnik *Hrvatske bokeljske glazbe*, skladao duhovnu zborsku te zabavnu glazbu (*Šjora Mare, U kantini*)

**Tomasi Di Lampedusa** (*izg.* Tomâzi di Lamedùca), **Giuseppe** (1896–1957), talijanski plemić i književnik, napisao samo jedan roman (*Gepard*), objavljen postumno, ali taj je stekao svjetska priznanja; prikazuje raslojavanje i gubitak moći starog burbonskog plemstva na Siciliji za vrijeme Risorgimenta (1860-ih) i beskrupuloznu grabež za vlašću i bogatstvom arivističkog građanstva

**Tomášević, Ernest** (1897–1980), hrv. slikar, grafičar i keramičar; sudjelovao na izložbama grupe »Zemlja«; rekapitulirao iskustva modernog hrv. slikarstva prve pol. 20. st.; kasnije težio prema lirskoj apstrakciji

**Tòmašić 1. Franjo** (1761–1831), austrijski podmaršal, zapovjednik austrijske vojske u Dalmaciji 1813, guverner Dalmacije od 1814. **2. Nikola** (1864–1919), hrv. političar, pristaša mađaronske Narodne stranke, hrv. ban 1910–1912.

**Tòmašinci** *m mn* ⟨G Tòmašinācā⟩ naselje (u blizini Đakova), 649 stan.
◈ *v.* Toma

**tomato** (*izg.* tomèjto/ob. tomáto) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji je napravljen od rajčice, koji ima okus rajčice [*~-đus*; *~-kečap*]
✧ *engl.* ← *šp.* ← *astečki* tomatl

**tòmbak** *m* ⟨N *mn* -aci⟩ *reg.* zlatnožuta legura bakra i cinka; služi za izradu ibrika, nakita i sl.
✧ *tur.* ← *mal.* tambāga

**tombeau** (*izg.* tombô) *m glazb.* instrumentalna skladba napisana u znak sjećanja na nekog uglednog pokojnika
✧ *fr.* ≃ tombe: grob

**tômbol|a** *ž* **1.** igra na sreću s brojevima od 1 do 90 koji se ždrijebom izvlače i donose zgoditak **2. a.** listić za tu igru s određenom kombinacijom brojeva **b.** glavni zgoditak u toj igri [*dobio sam/izvukao sam ~u*] **3.** *reg.* okretanje preko glave, okret preko glave [*napraviti ~u*]; kolut, purcelbaum
✧ *tal.* tómbola

**tômbolo** *m* ⟨G -a, N *mn* -i⟩ *reg.* taložina pijeska u zaklonu priobalnih otoka koja spaja otok s kopnom; prevlaka
✧ *tal.* tómbolo ← *lat.* tumulus: hum, *v.* tumulus

**tombstone** (*izg.* tombstôun) *m publ. bank.* novinski oglas u kojem se nude vrijednosni papiri iz primarne emisije
✧ *engl.*: grobni kamen

**Tòmić 1. Josip Eugen** (1843–1906), hrv. književnik, pisac povijesnih romana s motivima iz Bosne (*Zmaj od Bosne*, *Emin-agina ljubav*) i romana iz suvremenog života s negativnim odnosom prema višem zagrebačkom građanskom društvu (*Melita*) **2. Mijat** junak hrv. epskih narodnih pjesama koje su zapisane u Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i Slavoniji; hajduk koji se odmetnuo zbog »zuluma duvanjskog kadije« i hajdukovao uglavnom protiv domaćih poturica u 17. st.

**Tòmislav 1.** *v.* ◈ **2.** hrv. vladar (o.910–928), sudjelovao na splitskim crkvenim saborima, pobjednik nad Mađarima i Bugarima; u pismu 925. papa Ivan X naziva ga kraljem
◈ m. os. ime (narodno); *hip.*: **Tómo**, **Tóme** ◇ *pr.* (preklapanje s *v.* Toma): **Tòmislav** (Omiš, Zagreb) ◇ *top.* (naselja): **Tomislávovac** (Dubrovnik, 88 stan.)

**Tòmislav-Grâd** *m* naselje u Hercegovini (prije Duvno) // **tòmislavgradskī** *prid.* koji se odnosi na Tomislav-Grad i Tomislavgrađane; **Tòmislavgrađanin** *m* (**Tòmislavgrađānka** *ž*) ⟨N *mn* Tòmislavgrađani⟩ stanovnik Tomislav-Grada; Duvnjak, *usp.* duvanjski

**Tomizza** (*izg.* Tòmica), **Fulvio** (1935–1999), pjesnik, romanopisac iz Istre, vrlo plodan romaneskni opus posvećen uglavnom istarskim temama, sudbini iseljenika istarskih Talijana optanata (*Materada*) i tršćanskoj građanskoj sredini; posebno ga zanima prožimanje talijanske i hrvatske kulture u Istri, problem istarskog identiteta (*Bolji život*)

**Tommaseo** (*izg.* Tomazèo), **Niccolò** (1802–1874), talijanski pjesnik, romanopisac, leksikograf, političar, rođen u Šibeniku; u bogatom i vrlo raznolikom opusu često navraćao i na dalmatinske teme, ponekad pisao i na hrv. jeziku; držao da postoji specifičan dalmatinski identitet i zalagao se za autonomiju Dalmacije u okviru šire zajednice Južnih Slavena

**tomogràfija** *ž med.* rendgensko snimanje pojedinih dubokih slojeva nekog organa; dubinsko snimanje [*kompjuterska* ~ = CT] // **tomògraf** *m tehn.* aparat za tomografiju
✧ *grč.* tómos: režanj + -GRAFIJA

**tomògram** *m* slika dobivena tomografijom
✧ *grč.* tómos: režanj + -GRAM

**tomotòkija** *ž med.* kirurški zahvat koji se primjenjuje kad normalni porođaj nije moguć; carski rez
✧ *grč.* tomḗ: rezanje + tókos: dijete, rađanje
**Tȍmpa, Kamilo** (1903–1989), hrv. slikar, scenograf i likovni pedagog; blizak socijalnom programu grupe »Zemlje«; elementi satire društva, nadrealizma, kasnije na granici figuracije i apstrakcije
**tòmruk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** panj, trupac **2.** *pov.* drvena naprava za vezanje zatvorenika, vrst okova na nožnim zglobovima **3.** *zast.* drvena vodovodna cijev
✧ *tur.*
**tȍm-tôm** *m glazb.* vrsta malog bubnja indijanskog podrijetla, upotrebljava se najčešće u jazz-glazbi
✧ *v.* tam-tam
**-TON, -TONALAN, -TONALNOST, -TONIČKI, -TONIJA, -TONIK** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na napetost, naglasak, zvuk [*ortotonija*; *oksiton*]
✧ *grč.* tónos: napetost, naglasak, glas
**tôn** *m* ⟨N *mn* tónovi⟩ **1. a.** *fiz.* zvuk koji nastaje pravilnim titranjem elastičnog tijela i u kojem se razlikuju visina, jačina, boja i trajanje **b.** karakteristična kvaliteta i boja nekog glazbala ili ljudskog glasa [*raspjevani ~ gitare*] **2.** *lik.* svojstvo i nijansa boje [*topli ~*; *hladni ~*] **3.** način govora ili obraćanja, ophođenja u društvu [*majčinski ~*; *odriješit ~*] △ ***međunarodni ~*** *term.* izvorna zvučna kulisa (bez glasa komentatora, glumaca i sl.), IT-band; ***~-film*** *zast.* zvučni film, *opr.* nijemi film, *v.* nijem △; ***~-kino*** *zast.* kinematograf u kojem se izvode tonfilmovi; ***~-majstor*** snimatelj glazbenih izvedbi za radio i drugu reprodukciju te glazbe, govora i šumova za filmove i TV-programe; tonac; ***~-mikspult*** *tehn.* elektroakustički uređaj za miješanje (usklađivanje) više zvučnih ili tonskih signala i za mijenjanje njihovih akustičkih svojstava; ***~-operater*** stručna osoba koja rukuje uređajima i opremom za snimanje, reprodukciju i presnimavanje zvuka ili tona u specijaliziranim prostorima; ***~-redaktor*** stručnjak koji uređuje zvučni signal za određeni način njegove prezentacije; ***~-režiser*** visokokvalificirana osoba specijalizirana za oblikovanje zvučnog izraza maksimalne složenosti i vrhunske kvalitete; ***~-skript*** osnovni tehnološki element u proizvodnji zvučnog filma u kojem je pobliže razrađen sadržaj zvukovnog izraza filma; ***~-studio*** skup posebno izgrađenih i opremljenih prostora namijenjenih snimanju zvuka za film // **tónac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tônācā⟩ ton-majstor, *v.* ton △; **tònālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na ton, zvučan, glasan; **tonalìtēt** *m* ⟨G tonalitéta⟩ **1.** *glazb.* međusobni odnos tonova, harmonijska osnova kompozicije **2.** osnovna, prevladavajuća boja; kolorit; **tonalìtētan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odnosi na tonalitet, koji ima svojstva tonaliteta; **tonalìtētnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što se odnosi na tonalitet; **tonalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *umj.* sklonost isticanju tonskih vrijednosti zvuka, boje (u glazbi, slikarstvu i sl.); **tònāln|ī** *prid.* koji se odnosi na ton; tonski △ ***~a sekvenca*** *glazb.* naziv za glazbenu sekvencu koja se čitava odvija po stupnjevima ljestvice u istom tonalitetu; **tonálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odnos, sklad tonova; **tònič|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji sadrži ton [*~na riječ*]; naglašen, *opr.* atonalan, nenaglašen; **tòničkī** *prid.* **1.** koji se odnosi na toniku (**1**) **2.** koji se odnosi na tonus (**2**) △ ***~ trozvuk*** *glazb.* temeljna tonička harmonija ljestvice, trozvuk prvoga stupnja ljestvice (npr. c-e-g u C- duru); **tònika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *glazb.* temeljni ton odnosno prvi stupanj ljestvice dura ili mola prema kojem ona dobiva ime [*ton c je ~ C-dura*] **2.** *gram.* slog na kojem je glavni naglasak; **toníratì** *dv.* ⟨*prez.* tònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dati/davati specifičan ton govoru **2.** dati/davati ton nekoj boji (dodati malo tamnijeg, svjetlijeg i sl. tona); **tônsk|ī** *prid.* koji je izražen u tonovima, koji se odnosi na ton [*~i zapis*] △ ***~i rod*** *glazb.* oznaka za tonalni sustav koji je određen tipom glazbene ljestvice (npr. dur, mol); ***~o slikanje*** slikanje koje ostvaruje plastičnost forme pomoću tonske modelacije pri čemu svjetlost i sjena pobuđuju privid prostora posredstvom tonova (boje) različitih kvaliteta
✧ *grč.* tónos; tonikós: toničan
**tȍn|a** *ž* ⟨G *mn* tônā⟩ **1.** mjera za masu od 1000 kg, simbol t **2.** mjera nosivosti broda, brodskog prostora // **tonáža** *ž* **1.** nosivost izražena u tonama **2. a.** *pom.* težina vode koju istiskuje plovilo; istisnina **b.** ukupan broj tona istisnine brodova u nekoj floti **c.** nosivost broda **3.** *podr.* težina (o onome koji je debeo

ili se naglo udebljao) △ ***registarska*** ~ *pom.* izmjeren i baždaren obujam broda

✧ *engl.* ton, *fr.* tonnage: (*dosl.*) pravo na vino iz bačve

**tonadìlja** *ž pov. glazb.* **1.** poseban oblik solističke ili zborne pjesme uz instrumentalnu pratnju, popularne u Španjolskoj u 17. i 18. st.; tonada **2.** *kazal.* scenski oblik pučkoga karaktera iz 18. st., s 2 do 5 vokalnih solista, koja se izvodila kao međučin ili kao kraća komična opera; preteča zarzuele // **tònāda** *ž*, *v.* tonadilja (**1**)

✧ *šp.* tonadilla

**tonàlīt** *m* ⟨G tonalíta⟩ *min.* dubinska eruptivna stijena prisutna u južnom dijelu *I* Alpa, kremeni diorit i granodiorit, koja se upotrebljava za popločivanje cesta

✧ prema lokalitetu Tonale (Adamello) u talijanskim Alpama + -IT

**tonârius** *m pov. glazb. rel.* zbornik gregorijanskih napjeva svrstanih prema načinima (modusima); tonar // **tònār** *m* ⟨G tonára⟩, *v.* tonarius

✧ *srlat.*

**tòndīn** *m* ⟨G tondína⟩ *reg.* podmetak za čašu

✧ *tal.* tondino

**tôndo** *m* ⟨G -a⟩ *pov. lik.* slika ili reljef kružna oblika; ukrasni motiv u srednjovjekovnom slikarstvu i plastici, kasnije čest u firentinskoj renesansi

✧ *tal.* tóndo ≃ *lat.* rotundus: obao, zaokružen

**tóner** *m tehn.* posebna tinta u prahu koju koriste laserski pisači i kopirni uređaji

✧ *engl.* toner

**tònfa** *ž* japanska kosa s dvije drvene ručke i jednom palicom, može postati ubojito oružje; vještina rukovanja tonfom sačuvala se u kobudu

✧ *jap.*

**Tònga** *ž geogr.* država i otočje u *Z* dijelu Tihog oceana (Polinezija), 749,5 km², 96.300 stan., glavni grad Nuku'alofa // **Tongánac** *m* (**Tòngānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Tongánci⟩ stanovnik ili državljanin Tonge; **tòngānskī** *prid.* koji se odnosi na Tongu i Tongance

**tòngkāng** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *pom.* malajski jedrenjak za prijevoz drva

✧ *mal.*

**tôn-gò** *m* ⟨G tôn-gòa⟩ mafijaška organizacija u Kini i Hong-Kongu orijentirana na kocku, šverc alkoholnih pića itd.

✧ *kin.* ≃ tóhng ≃ táng: sastajalište

**tònik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** osvježavajući bezalkoholni pjenušav napitak gorkasta okusa; pije se sam ili kao dodatak alkoholnim pićima [*džin*-~; *votka*-~] **2.** tekućina za osvježavanje i čišćenje lica

✧ *engl.* tonic, *v.* tonikum

**tònikum** *m farm.* **1.** lijek za jačanje organizma, okrepljenje **2.** lijek protiv kašlja

✧ *nlat.* tonicum ≃ *grč.* tónos: napon, napetost

**tònka-grȁh** *m bot.* sjemenka (*Semen Tonca*) ploda južnoameričkoga tropskog drveta (*Dipteryx odorata*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*), bogata kumarinom; upotrebljava se kao zamjena za vaniliju i u parfimeriji

✧ *nlat.* tonca ← *tupi* tonka + *v.* grah

**Tónko** m. os. ime, *hip.* od *v.* Antun ◈

**tôn-mȉkser** *m film.* tonski stručnjak koji usklađuje, sinkronizira više zasebno snimljenih zvukova u jedinstvenu zvučnu kulisu

✧ *v.* ton + *v.* miks, mikser

**tonogràfija** *ž med.* ispitivanje funkcije filtracijskog aparata oka registracijom promjene napetosti očne jabučice

✧ *grč.* tónos: napetost + -GRAFIJA

**tonòmāt** *m* ⟨G tonomáta⟩ *tehn. zast.* aparat koji svira nakon što se u njega ubaci novčić; preteča džuboksa; glazbena kutija

✧ *v.* ton + *v.* (auto)mat

**tonomètrija** *ž med.* **1. a.** metoda mjerenja krvnog tlaka pomoću različitih instrumenata (hemomanometra, sfigmomanometra i sl.) **b.** metoda određivanja međuočnog tlaka mjerenjem napetosti očne jabučice **2.** *fiz.* proučavanje tekućina temeljeno na mjerenju njihova tlaka na zasićenu paru // **tònometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* **1.** *med.* naprava za mjerenje tlaka **2.** naprava za mjerenje tonometrije tekućina

✧ *grč.* tónos: napetost + -METRIJA

**tònota** *ž pom.* mreža stajaćica za lov na jastoge i hlapove

✧ *tal. dijal.* tonnota

**tôn-rêžija** *ž* **1.** režija zvučne kulise na filmu **2.** prostorija u kojoj se obavlja sinkronizacija filma

✧ *v.* ton + *v.* režija

**tôn-tèhničar** *m film.* stručnjak koji nadzire tonske uređaje i opremu

✧ *v.* ton + *v.* tehnika, tehničar

**tontíne** *ž mn bank.* vrsta obveznica; u zamje-

nu za posuđeni novac zajmoprimac (država) pristaje zajmodavcima (skupina pojedinaca koji se ne poznaju) plaćati u određenim razdobljima fiksne iznose dok je živ bilo koji član skupine

✧ prema Lorenzu Tontiju, napuljskome bankaru koji je započeo s takvim zajmovima u Francuskoj 1653.

**tónus** *m* **1.** napetost, ob. općeg raspoloženja ili stanje ugođaja u nekom društvu, javnosti ili zatvorenom krugu [*visoki/niski* ~] **2.** *fiziol.* normalni stupanj pobuđenosti živoga tkiva [*mišićni* ~] **3.** *glazb.* **a.** naziv za ljestvicu u sustavu starih grčkih ljestvica i starih crkvenih modusa **b.** u srednjovjekovnoj teoriji naziv za cijeli stupanj **c.** recitativno-melodijski obrazac po kojemu se pjevaju stihovi određenog psalma

✧ *nlat.* tonus ← *lat.* ← *grč.* tónos: napetost

**tònuti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. sad.* -nūći, *gl. im.* tònjēnje⟩ **1. a.** spuštati se, propadati zbog svoje mase prema dnu vode ili druge tekućine [*brod tone*] **b.** propadati, upadati u meku ili žitku masu [~ *u blato*] **2. a.** *pren.* spuštati se za horizont, zalaziti, zapadati udaljavajući se, gubiti se u daljini [*sunce tone u more*] **b.** potpuno se predati čemu, bivati obuzet, zanijet čim [~ *u misli*] **3.** (u što) propadati, nestajati, gubiti se [~ *u zaborav* nestajati iz sjećanja; ~ *u nepovrat* nestajati, prolaziti zauvijek]

✧ *prasl.* *tonǫti (*rus.* tonút', *polj.* tonąć) ← *topnǫti ≃ *v.* topiti

**tonzìle** *ž mn* ⟨G tonzílā⟩ *anat.* žlijezde u luku nepca; parni organi; krajnici, mandule, jagodine, »angine«

✧ *lat.* tonsillae

**tonzilektòmij|a** *ž med.* operativno odstranjivanje (vađenje) krajnika [*izvesti/obaviti ~u*]

✧ *v.* tonzile + *v.* ektomija

**tonzìtis** *m pat.* upala krajnika

✧ *v.* tonzile + -ITIS

**tonzilòtōm** *m* ⟨G tonzilotóma⟩ *med.* instrument za vađenje krajnika

✧ *v.* tonzile + -TOM

**tonzúra** *ž* **1.** *kat.* običaj brijanja kose na tjemenu, uveden za sve redovnike o. 400, ukinut 1972; podstrig, postrig **2.** *razg.* tako izbrijana kosa na tjemenu // **tonzurírati** *dv.* ⟨*prez.* tonzùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (na)praviti tonzuru; postrići

✧ *lat.* tonsura ≃ tondēre: brijati

**toolbar** (*izg.* tûlbar) *m inform.* prozor kao dio grafičkog sučelja nekog programa u kojem se nalaze sličice i simboli određenih operacija i funkcija; alatni trak, *usp.* trak (4)

✧ *engl.*

**-TOP, -TOPAN, -TOPIJA** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na mjesto, smještaj [*biotop*]

✧ *grč.* tópos: mjesto

**tȍp²** *m* ⟨N *mn* tòpovi⟩ **1.** *vojn.* artiljerijsko oružje, vatreno oružje razmjerno široke cijevi kojim se na veće daljine ispaljuju eksplozivni hici, puni se granatama [*poljski* ~; *protuoklopni* ~; *vodeni* ~] **2.** *šah razg.* figura u igri šaha; kula, toranj (T) **3.** veći smotak (tuba) štofa, platna; u prodaji na metar **4.** *tehn.* uređaj u katodnoj cijevi koji proizvodi elektronski snop **5.** *žarg.* nedovoljna ocjena; jedinica // **tòbdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *reg.* topnik artiljerac **2.** *sport žarg.* onaj koji jako puca, onaj koji ima jak udarac nogom (u nogometu); šuter; **tòpčić** *m dem.* od top; **tòpić** *m dem.* od top; **tȍpničkī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na topnike i topništvo; **tȍpnički** *pril.* kao topnik, na način topnika; **tȍpnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *term.* onaj koji služi u topništvu; artiljerac; **tȍpništvo** *sr vojn.* rod kopnene vojske; glavno naoružanje, pokretno raketno i cijevno oružje najvećeg kalibra; artiljerija; **topóvnjača** *ž pom. vojn.* manji ratni brod velike brzine, namijenjen nanošenju topničkog udara po transportnim i manjim ratnim brodovima u uskim i obalnim morima [*motorna* ~; *oklopna* ~; *raketna* ~; *riječna* ~]; **tòpovsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na top² [*~a vatra*; *~a paljba*] **2.** koji je vrlo jak [*~i udarac* udarac kao iz topa (u nogometu i sl.)] △ *~a* ***hrana***, *~o* ***meso*** *knjiš. ekspr.* oni koji se u ratu nemilosrdno izlažu pogibelji ili žrtvuju, koji su uračunati kao neznatan gubitak u općoj strategiji ratovanja; *~a* ***konačnica*** *šah* završna faza partije u kojoj se na ploči, uz kraljeve i pješake, nalaze još samo topovi; *~i* ***udar*** vojna vježbovna mina koja oponaša potmulu eksploziju, snage jače petarde; često se koristi i na zabavama, proslavama i sl.; **tòpovski** *pril.* topovima, pomoću topova

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Tòbdžīć** (Križevci), **Tȍpčagić** (Pula, Rijeka, Labin), **Tȍpčić** (290, Nova Gradiška, sred. Dalmacija, Bjelovar)

✧ *tur.*

**tȍp**[1] (I) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *razg.* nesamostalna riječ koja se piše s drugim riječima onako kako se one pišu u zn. najbolji, najkvalitetniji, vrhunski △ **~-*down*** (*izg.* ~-dâun) ***postupak*** *ekon.* pristup oblikovanju organizacijske strukture poduzeća »odozgo prema dolje«; **~-*fit*** koji je u dobroj kondiciji, formi, *usp.* top[1] (I); **~-*forma*** treningom dostignuta forma za postizanje najboljih rezultata u sportu ili u drugim djelatnostima vezanim uz fizičko stanje i procjenu gledalaca (politika, gluma, pjevanje itd.); **~-*lista*** lista najboljih ili najpopularnijih zabavnih pjesama, najčitanijih knjiga itd.; ~ ***secret*** (*izg.* ~ sȉkrit) **1.** najstroža tajna **2.** koji je iznimno tajan; krajnje tajnovit [*~ secret materijal*]; **~-*speen*** (*izg.* ~ spîn) *sport* u tenisu i stolnom tenisu napadački udarac odozdo prema gore kod kojega loptica jako rotira u prednjem smjeru i nakon odskoka dobiva ubrzanje; **~-*star*** (*izg.* ~-stâr) najveća zvijezda ob. u svijetu glume, sporta i estrade, onaj koji uživa najveću slavu, onaj koji je najbolji i najslavniji ili jedan od njih; **~-*ten*** (*izg.* ~-tȅn) najboljih deset (ob. u smislu da je netko u vrhu u nekom poslu: sportu, glazbi i sl.) // **tȍp**[1] (II) *ž* *žarg.* ženska bluza (ob. majica) bez rukava koja se nosi tako da se vidi ispod druge, gornje bluze (nekad se nosi i samostalno kao jedini gornji dio ženske odjeće)

✧ *engl.*: vrh, gornji dio

**tòpal** *m* *reg.* onaj kojemu je jedna noga kraća; šepavac, coto, cole // **tòpalast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg.* hrom, šepav, colav, cotav

❖ *pr.* (nadimačka): **Topálov** (Baranja, *I* Slavonija), **Topálović** (770, Zagreb, *I* Slavonija, Bjelovar), **Topàlušić** (170, Zagreb, Split, Imotski, Bjelovar, Požega), **Tópić** (2940, Split, Zagreb, *J* Dalmacija, Solin), **Tópo** (Dvor, Zagreb)

✧ *tur.*

**topàlgija** *ž* *pat.* bol lokalizirana na jedno mjesto

✧ *grč.* tópos: mjesto + -ALGIJA

**tȍp|ao** (**tȍpal**) *reg.* *prid.* ⟨*odr.* -plī⟩ **1.** koji je zagrijan **2.** u kojemu se održava viša temperatura, u koji ne prodire hladnoća, koji dobro čuva tjelesnu temperaturu **3.** *pren.* **a.** koji izražava suosjećanje ili naklonost; srdačan [*~ao doček*] **b.** koji je pun osjećaja, koji izaziva osjećaje, pun prisnosti; nježan △ **~*ao zvuk***, **~*la boja*** koji (koja) djeluje meko, nježno; **~*la fronta*** *meteor.* atmosferska fronta kod koje topla zračna masa nadire iznad klina hladne zračne mase i pritom nastaju oblaci i oborine; **~*li brat*** *žarg.* *iron.* homoseksualac // **toplàna** *ž* ⟨G *mn* toplánā⟩ postrojenje koje proizvodi toplinu za zagrijavanje većeg broja zgrada; **tòplice** *ž* *pl.* *tantum* **1.** izvor tople vode; banja **2.** kupalište ili lječilište na takvu izvoru; **tòpličkī**[1] *prid.* koji se odnosi na toplice; **tòplīk** *m* ⟨G toplíka⟩ *neob.* *konstr.* *neodom.* staklenik, *v.*; **toplìna** *ž* **1. a.** *fiz.* (simbol Q) energija koja prelazi s tijela više temperature na tijelo niže temperature zbog razlike temperatura tih tijela; toplina predstavlja jedan oblik unutrašnje energije tvari (kinetičke, rotacijske, vibracijske itd. energije čestica, molekula atoma i dr. koje tu tvar sačinjavaju); jedinica topline joule (J), stara jedinica kalorija **b.** svojstvo ili stanje onoga što je toplo u fizičkom smislu, što je povišene temperature; temperatura (povišena ili općenito), toplota **c.** toplo mjesto, topao kutak **2.** svojstvo ili stanje onoga što je toplo u prenesenom smislu; nježnost, srdačnost, ljudskost, prisnost i sl.; **tòplīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na toplinu, koji se izražava kao toplina △ **~*a barijera*** granica zagrijavanja oplate projektila i sl.; toplinski zid; **~*a crpka*** *tehn.* uređaj koji, utroškom energije, prenosi toplinu s hladnijega na toplije područje; **~*i kapacitet*** *fiz.* toplinsko svojstvo tvari izraženo omjerom promjene topline i pripadne promjene temperature, jedinica džul po kelvinu [*specifični ~i kapacitet*]; **~*i otok*** »kupolasta« nakupina toplog i onečišćenog zraka koja pokriva gradsko područje i u kojem je temperatura zraka osjetno viša negoli u njegovoj okolici pa se lako uočava i kao »otok« na polju izoterma; **~*i udar*** *pat.* akutan oblik termoregulacijskog poremećaja, gubitak tjelesnih funkcija pod utjecajem topline; hipertermija; **~*o zračenje*** *fiz.* zračenje nekog tijela u infracrvenom dijelu spektra; **tȍplo** *pril.* na topao način, s toplinom [*goste je primio ~; roman je publika ~ primila*]; **toplòta** *ž*, *v.* toplina (**1b**); **tòplotnī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***udar*** *razg.* toplinski udar, *v.* toplinski △

❖ *pr.* (nadimačka i etnici): **Tòplak** (490, Zagreb, Zagorje, Varaždin, Daruvar), **Tȍplek** (560, Međimurje, Zagreb), **Tòplica** (Vinkovci, Zagreb), **Tòpličan** (Zagreb, Ludbreg), **Topličánec** (180, Međimurje, Zagreb), **Toplìšnjāk** (**Toplìšnjāk**) (Varaždin),

**Tȍpljak** (150, Križevci, Zlatar Bistrica, Bjelovar, Zagreb, Đurđevac) ◊ *hidronim.*: **Tèpljūh** (Drniš), **Tèpljūv** (Knin), **Tòpličica** (Zagreb), **Tòplica** (više potoka i vrela po Zagorju, Lici, Slavoniji), **Tòpličica** (potok, Zagreb), **Tòpličina** (pritok Krapinice), **Toplȉčnjāk** (**Toplȉčnjâk**) (pritok Bednje), **Tòplik** (potok i vrelo, Zadar, Gospić), **Tòpuskō** (Banovina) te dvočlana imena tipa: **Tȍplī pòtok** (Ogulin), **Tòpličkī pòtok** (Požega) i sl.; ◊ *top.* (naselja): **Boríčevec Tòpličkī** (Novi Marof, 50 stan.), **Dônjā Tòpličica** (Sveti Ivan Zelina, 73 stan.), **Gôrnjā Tòpličica** (Sveti Ivan Zelina, 95 stan.), **Hràstovec Tòpličkī** (Novi Marof, 237 stan.), **Lȅskovec Tòpličkī** (Novi Marof, 565 stan.), **Lukáčevec Tòpličkī** (Novi Marof, 51 stan.), **Pȅtkovec Tòpličkī** (Novi Marof, 262 stan.), **Tèpljūh** (Drniš, 433 stan.), **Tòplice** (Jastrebarsko, 157 stan.), **Tòpličica** (Novi Marof, 85 stan.; Zlatar, 161 stan.), **Tùheljskē Toplȉce** (Klanjec, 236 stan.)

✧ *prasl.* *teplъ, *toplъ (*stsl.* toplъ, *rus.* tëplyj, *polj.* ciepły) ← *ie.* *tep-: toplo (*lat.* tepēre: biti vruć, *skr.* tapas: žar)

**tòpaz** *m min.* aluminijev fluorid silikat, najčešće žute boje, cijenjen kao dragulj

✧ *grč.* tópazos

**Tópić, Ante Mimara** (1898–1987), hrv. kolekcionar i slikar, skupio vrijednu zbirku umjetničkih predmeta iz različitih epoha i 1972. darovao Hrvatskoj 3650 umjetnina (zbirka »Mimara« u Zagrebu)

**tòpik** *m*, *v.* toponim

**tòpika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *pov. fil.* u antici dio dijalektike; uči kako se nalaze prikladni argumenti za dokazivanje neke tvrdnje, znanost o općim mjestima **2.** *pov. retor.* u antici primjena općepoznatih misli i shema radi što uvjerljivijeg izlaganja teme **3.** opće mjesto; topos

✧ *lat.* topica ← *grč.* (tà) topiká: ime Aristotelova djela: (*dosl.*) (stvari) općeg značaja ≃ topikós: koji se odnosi na mjesto ≃ tópos: opće mjesto

**topinàmbūr** *m* ⟨G topinambúra⟩ *bot.* biljka (*Helianthus tuberosus*) iz porodice glavočika (*Compositae*), srodna suncokretu, gomolji se upotrebljavaju za hranu, okusom donekle podsjećaju na artičoke; čičoka, slatki krumpir

✧ *engl.* topinambour ← *port.* tupinambor ← *egz.*

**tòping** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ **1.** *v.* topovanje **2.** *kulin.* umak, krema ili slično što se stavlja kao ukras na neke vrste jela **//** **tȍpovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* topovati **2.** *tehn.* način prerade nafte, proces primarne destilacije; toping; **tȍpovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -pujēm, *pril. sad.* -pujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *tehn.* **1.** podvrći naftu procesu primarne destilacije **2.** lišavati koju tvar suvišnih sastojaka

✧ *engl.* topping

**tòpiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *prid. trp.* tȍpljen, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** (što) **a.** činiti da neka tvar prijeđe iz krutog u tekuće stanje prirodnim putem ili zagrijavanjem do odgovarajućih uvjeta [~ *led*] **b.** razlagati krutu tvar u tekućini; otapati **c.** uranjati u tekućinu; utapati, umakati, močiti **2.** (se) **a.** prelaziti u tekuće stanje pod djelovanjem topline [*snijeg se topi*] **b.** *pren.* mršaviti, gubiti na težini **c.** *pren.* uživati u čemu [~ *se (od miline* itd.) jako uživati, osjećati se vrlo ugodno (radosno, blaženo, veselo) zbog čega ili zbog koga] **3.** (koga, se) *rij.* utapljati se (ob. u vodi) **//** **topiónica** *ž* tvornica ili jedan njezin odjel u kojem se topi neka sirovina (metal, ruda, smola, mast i dr.); **topiòničār** *m* onaj koji radi u topionici; **tòpiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se topi [~ *u vodi*; ~ *u kiselini*]; **tòpljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da topiti/otopiti; **tòpljivōst** (**tòpivōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je topljivo **2.** svojstvo tvari da se otapaju jedne u drugima te da stvaraju mješavine koje su po svojim kemijskim i fizikalnim svojstvima posvuda homogene △ ***stupanj ~i*** koncentracija otopljene tvari u zasićenoj otopini

✧ *prasl.* *topiti: utapljati (*rus.* topít', *polj.* topić)

**tȍpkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* tupkati (**1**)

✧ *onom.*

**topless** (I) (*izg.* tòples) *m* **1.** moda ogoljenih ženskih grudi **2.** kupaći kostimi iz polovice 1960-ih koji su umjesto gornjeg dijela imali samo dvije tanke vrpce nalik naramenicama **//** **topless** (II) (*izg.* tòples) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji ostavlja gornji dio tijela golim [~ *kupaći kostim*; *~-varijacija*]

✧ *engl.*

**Tòplice** *ž mn* ⟨G Tȍplīcā⟩ čest dio imena mjesta s termalnim vodama (npr. Stubičke, Krapinske, Istarske, Sutinske i dr.) **//** **Tòpličanin** *m*

(**Tòpličānka** *ž*) ⟨N *mn* Tòpličani⟩ stanovnik Toplica; **tòplički**[2] *prid.* koji se odnosi na Toplice i Topličane
◈ *v.* topao
**tȍplifikacija** *ž* izgradnja toplovoda; termifikacija
✧ *v.* topao, toplina + -FIKACIJA
**toplĩna**, *v.* topao
**toploader** (*izg.* toplòuder) *m tehn.* uređaj (videorekorder ili kompjuter) koji ima otvor za ulaganje kazete na gornjoj plohi
✧ *engl.*
**tȍplokȑv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji ima urođenu sposobnost da održava stalnu tjelesnu temperaturu [*~ne životinje*]; homeoterman, *opr.* poikiloterman
✧ *v.* topao + *v.* krv
**tȍplomjēr** *m fiz.* sprava za mjerenje temperature organizma; termometar
✧ *v.* topao, toplina + *v.* mjera, mjeriti
**tòpo** *m pom.* talijanski polupokriveni čamac plosnata dna, bez kobilice; služi za ribolov povlačnom mrežom i za prijevoz robe u lagunama
✧ *tal.* tòpo
**TOPO-** kao prvi dio riječi označava ono što se odnosi na mjesto, područje [*topografija*]
✧ *grč.* tópos: mjesto, kraj, područje
**topogràfija** *ž* **1. a.** geografska disciplina, bavi se proučavanjem, mjerenjem i snimanjem površine Zemlje i prikazivanjem na planovima i kartama; mjestopis **b.** posao koji uključuje takve metode da bi se izradile karte **2.** *meton.* **a.** karakteristike, izgled površine Zemlje u nekom kraju **b.** površina i uzajamni raspored dijelova ili pojedinih točaka na nekom području **3.** određivanje i opisivanje **a.** kojega mjesta **b.** mjesta kakve pojave na tijelu △ ***apsolutna*** ~ oblik izobaričke plohe na sinoptičkoj karti predočen izolinijama geopotencijala u odnosu na srednju morsku razinu; ***relativna*** ~ oblik izobaričke plohe koja pokazuje raspored debljine sloja između dviju izobaričkih ploha; obično se uzimaju slojevi 700/1000 hPa i 500/1000 hPa, *usp.* izobarna ploha, *v.* izobaran △ // **topògraf** *m* onaj koji se bavi topografijom; **topògrafsk|ī** *prid.* koji se odnosi na topografiju i topografe △ ***~a karta*** *geogr.* karta krupnijeg mjerila; na njoj su prikazani prirodni i izgrađeni objekti u opsegu koji omogućava orijentaciju i kretanje po tom terenu; **topògrafski** *pril.* kao topograf, na način topografa
✧ *grč.* topographía: opisivanje mjesta ≃ TOPO- + -GRAFIJA

**topoklimatològija** *ž meteor.* grana klimatologije koja proučava utjecaj topografskih osobina na klimu
✧ TOPO- + *v.* klimatologija
**topòla** *ž* ⟨G *mn* topólā⟩ *bot.* rod visokih listopadnih stabala (*Populus*) iz porodice vrba (*Salicaceae*) (bijela t. *P. alba*, crna t. *P. nigra*, jagnjed; kanadska t. *P. virginiana*) // **topòlīk** *m* ⟨G topolíka, N *mn* topolíci⟩ šumarak topola; **topòlovina** *ž* topolovo drvo
◈ *pr.* (etnici i nadimačka): **Tòpol** (150, Zaprešić, Zagreb, Karlovac, Požega), **Topólčić** (150, Đurđevac, Zagreb, Koprivnica), **Topòlić** (100, Zagreb, Nova Gradiška, Turopolje), **Topólko** (270, Zagreb, Novi Marof, Međimurje, Križevci, Podravina), **Topòlnīk** (Zagreb, Rijeka, Međimurje), **Topòlnjāk** (**Topolnjâk**) (260, Međimurje, Zagreb, Gvozd, Varaždin), **Topólovac** (140, Slavonski Brod, Križevci), **Topólovčan** (120, Đurđevac, Virovitica, Z Slavonija), **Topólovec** (930, Zagorje, Zagreb), **Topólović** (Ludbreg, Zagreb, Rijeka), **Topolòvšek** (Zagreb, Buje), **Topòlskī** (Zlatar Bistrica, Turopolje, Našice, Sisak, Gvozd), **Topòlšćāk** (**Topolšćâk**) (Zagreb, Samobor), **Topòlšek** (Zagreb, Karlovac), **Topòljnjāk** (**Topoljnjâk**) (Međimurje, Varaždin) ◇ *top.* (naselja): **Topòline** (Našice, 257 stan.), **Topólovec** (Vrbovec, 112 stan.), **Topólovec Pisárovinskī** (Jastrebarsko, 43 stan.), **Topólovica** (Vrbovsko, 6 stan; Grubišno Polje, 149 stan.), **Tòpōlje** (Ivanić Grad, 144 stan.)
✧ *prasl.* *topolь (*rus.* tópol', *polj.* topola) ≃ *lat.* populus
**topolĩno** *m* mali talijanski automobil proizveden u 1930-im
✧ *tal.* topolino: mišić ≃ tòpo: miš
**topològija** *ž* **1. a.** smještaj pojedinih objekata u nekoj cjelini, području, sustavu (npr. mjesto gdje se neka pojava najčešće i najbolje očituje) **b.** prikaz toga smještaja **2.** *mat.* grana matematike koja se temelji na konceptu neprekidnosti, proučava svojstva invarijantna pri djelovanju neprekidnih bijekcija kojima je i inverzna funkcija neprekidna (npr. krug i kvadrat u topološkom se smislu ne razlikuju), homomorfizam // **topòlog** *m* ⟨V -ože, N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi topologijom; **topològica** *ž*, *v.* topolog; **topològijskī** *prid.* koji se odnosi na topologiju; **topòloškī** *prid.* koji se odnosi na topologiju i topologe

△ ~ ***prostor*** *mat.* skup na kojem je zadana topološka struktura, tj. kolekcija njegovih podskupova koji zadovoljavaju određene aksiome i nazivaju se otvorenima; pomoću njih se definira neprekidnost funkcija na tom prostoru
✧ TOPO- + -LOGIJA

**Topólovac** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Siska), 1129 stan. // **topólovačkī** *prid.* koji se odnosi na Topolovac i Topolovčane; **Topólovčanin** *m* (**Topólovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Topólovčani⟩ stanovnik Topolovca
◆ *v.* topola

**Tòpolje** *sr* naselje (u blizini Belog Manastira), 683 stan. // **tòpōljskī** *prid.* koji se odnosi na Topolje
◆ *v.* topola

**topònīm** *m* ⟨G toponíma⟩ *lingv.* vlastito ime naselja (grada, sela) i zemljopisnog objekta (mora, rijeke, planine itd.); topik // **toponìmija** *ž* ukupnost imena mjesta (toponima) nekog područja [*primorska* ~]; toponimika; **toponìmījskī** *prid.* koji se odnosi na toponimiju; **toponìmika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* toponimija; **topònimskī** *prid.* koji se odnosi na toponim
✧ TOPO- + -ONIM

**toponomàstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ grana lingvistike, bavi se proučavanjem geografskih imena, imena mjestā (toponima) (uključuje oronime, hidronime itd.) // **toponomàstičar** *m* onaj koji se bavi toponomastikom; **toponomàstičārev** (**toponomàstičārov**) *prid.* koji pripada toponomastičaru; **toponomàstičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* toponomastičar; **toponomàstičarskī** *prid.* koji se odnosi na toponomastiku i toponomastičare
✧ TOPO- + *v.* onomastika

**tȍpor** *m* držalica sjekire i sličnih alata
◆ *pr.* (nadimačko): **Topòran** (Petrinja, Hercegovina)
✧ *prasl.* *toporъ: sjekira (*rus.* topór, *polj.* topór) ← *iran.*

**tȍpos** *m* **1.** *knjiš.* opće mjesto, stalno stilsko mjesto; tipizirani motiv u književnom djelu **2.** *meton. pejor.* tradicionalni način mišljenja i izražavanja; otrcana fraza, utvrđen kliše
✧ *grč.* tópos: mjesto

**tȍpōt** *m* slijed zvukova koji nastaje udaranjem kopita o tlo [*konjski* ~; ~ *kopita*] // **tȍptati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -pćēm, *pril. sad.* -pćūći, *gl. im.* -ānje⟩ bučno gaziti u hodu
✧ *onom.*, *v.* topkati

**topotézija** *ž term.* u književnosti opisivanje kakvog izmišljena mjesta, *opr.* topografija (**3**)
✧ TOPO- + *v.* teza

**tȍpovati**, *v.* toping

**Tòpusko** *sr* ⟨G -ōg(a)⟩ naselje (u blizini Gvozda), 1587 stan., termalno radioaktivno lječilište; mjesto gdje je 1944. održano Treće zasjedanje ZAVNOH-a // **tòpuskī** *prid.* koji se odnosi na Topusko; **Tòpuščanin** *m* (**Tòpuščānka** *ž*) ⟨N *mn* Tòpuščani⟩ stanovnik Topuskog; **tòpuščanskī** *prid.* koji se odnosi na Topusko i Topuščane
◆ *v.* Toplice, topao

**tòpuz** *m pov.* hladno oružje za nanošenje teških udaraca i za udaranje po oklopu; kraća toljaga s kuglom na jednom kraju, ob. bez pera, *usp.* buzdovan // **tòpuzina** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor.* od topuz, ob. u zn. glupa osoba tvrde glave (koji slabo shvaća); matun, tava, brava
◆ *pr.* (nadimačko): **Topúzović** (Đakovo, *I* Slavonija)
✧ *tur.* ← *arap.* dabbūs

**tôr** *m* ⟨N *mn* tòrovi⟩ ograđeni prostor u koji se zatvara stoka (ovce) // **toràrica** *ž* priprosta pastirska nastamba uz tor (u kojoj se ob. samo noći); **tòrić** *m dem.* od tor; **tòrnjāk** *m* ⟨G tornjáka, N *mn* tornjáci⟩ *kinol.* rasa psa u Bosni i u nekim krajevima Hrvatske, planinarski ovčarski pas, ovčar koji čuva torove, »vezirski pas«
✧ *prasl.* *torъ: staza (*rus.* tor, *polj.* tór)

**tȍr** *m*, *v.* torr

**Tôra** *ž bibl.* **1.** prvih pet biblijskih knjiga, nazvanih *Pet knjiga Mojsijevih*: *Postanak*, *Izlazak*, *Levitski zakonik*, *Brojevi*, *Ponovljeni zakon* (*Petoknjižje*, *Pentateuh*); u židovskoj religiji najsvetiji dio *Starog zavjeta*; duhovni, etički i religijski temelj na koji se nadograđuju sve ostale biblijske knjige, jezgro židovske vjere i začetak svih monoteističkih religija **2.** svitak na kojem je *Petoknjižje* rukom napisano, obredni predmet u sinagogi
✧ *hebr.* tōrāh: nauk

**tórac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G tôrācā⟩ *reg.* velika svijeća, voštanica, šterika
✧ *tal.* torcia

**torakoplàstik|a** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* operativno djelomično odstranjenje rebara kako bi se pritiskom stijenke grudnog koša izazvao kolaps oboljelog plućnog krila; postupak koji se nekada primjenjivao u liječenju tuberkuloze [*izvesti* ~*u*]
✧ *v.* toraks + -PLASTIKA

**torakoskòpija** *ž med.* metoda promatranja porebrice i poplućnice // **torakòskop** *m med. tehn.* aparat za obavljanje torakoskopije
✧ *v.* toraks + -SKOPIJA

**torakotòmija** *ž med.* operativno otvaranje prsnog koša
✧ *v.* toraks + -TOMIJA

**tôraks** *m* ⟨G *mn* tôrāksā⟩ **1.** *anat.* prsni koš **2.** *pov.* dio brončanog oklopa grčkih ratnika koji je štitio prsa // **tòrakāln|ī** *prid.* koji se odnosi na toraks [*~a kirurgija*]
✧ *grč.* thṓraks: oklop; grudni koš

**Toralesillas** (*izg.* Toralesìjas) *m* grad u Španjolskoj, *SI* od Madrida △ ***Ugovor u ~u*** podjela izvaneuropskog svijeta 1494. između Portugala i Španjolske

**tóranj** *m* ⟨G -rnja, N *mn* -rnjevi⟩ **1.** samostalna građevina (ili dio druge građevine), visoka i razmjerno uska [*kosi ~ u Pisi*] **2.** uzdignuta platforma ili druga visoka konstrukcija različite namjene [*~ na naftnom polju*] // **tóranjskī** *prid.* koji se odnosi na toranj; **tòrnjić** *m dem.* i *hip.* od toranj
◈ *top.* (naselja): **Tòranj** (Pakrac, 292 stan.; Požega, 197 stan.)
✧ *mađ.* *torony ← *slav.* ← *lat.* turris

**tórb|a** *ž* ⟨G *mn* tórbā/-ī⟩ predmet u kojem se nose potrebne stvari (spisi, pribor za higijenu itd.), ob. se nosi o ramenu ili u ruci [*putna ~a*; *~a za spise*] // **tȍrbak** *m* ⟨N *mn* tȍrbāci⟩ *razg.* torba-, *v.*; **tòrbār** *m* ⟨G torbára⟩ **1.** onaj koji izrađuje i prodaje torbe **2.** *pejor.* onaj koji nosi raznu robu i prodaje po sajmovima, ljudima na njihovom radnom mjestu ili po kućama; **torbárev** (**torbárov**) *prid.* koji pripada torbaru; **torbàrica** *ž*, *v.* torbar; **torbáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* tòrbārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** prodavati kao torbar **2.** *pejor.* obilaziti prodajući intelektualne usluge, raditi samo za zaradu; tezgariti; **tòrbārskī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na torbare; **tòrbārski** *pril.* kao torbar, na način torbara; **torbètina** *ž augm.* od torba *pejor.*; **tòrbica** *ž dem.* od torba; manja torba za priručne stvari [*ženska ~*; *muška ~*]; **tòrbičica** *ž dem.* od torbica
◈ *pr.* (prema zanimanju i nadimačka): **Tòrbār** (Jastrebarsko, Karlovac), **Torbárac** (Jastrebarsko, Rijeka), **Torbàrina** (360, Zadar, Zagreb, Rijeka), **Torbašínović** (Đurđevac, Zagreb, Čazma), **Tòrbica** (600, Knin, Donji Lapac, Gvozd), **Tórbić** (Slavonski Brod, Vrbovsko, Karlovac)
✧ *tur.* tobra

**Torbàrina, Josip** (1902–1986), hrv. anglist, šekspirolog, povjesničar književnosti i plodan prevoditelj, osobito Shakespearea (*O prevođenju Shakespeare*, *Pjesništvo Dubrovnika i Dalmacije u sklopu europskog petrarkizma*, na engleskom)

**torcída** *ž* **1.** organizirani navijači na nogometnim stadionima u Brazilu **2.** (Torcida) organizirani navijači splitskog nogometnog kluba »Hajduk«
✧ *port.*

**Tòrdīnci** *m mn* ⟨G *mn* Tòrdīnācā⟩ naselje (u blizini Vinkovaca), 1017 stan. // **tòrdīnskī** *prid.* koji se odnosi na Tordince
◈ *pr.* (etnik): **Tordínac** (Vinkovci, *I* Slavonija)

**torèādōr** (**toreâdor**) *m* borac s bikovima u koridi // **torèādorskī** *prid.* koji se odnosi na toreadore
✧ *šp.* ← torear: mamiti bika ≃ toro: bik

**tòrela** *ž* **1.** (+ *potenc.*) *vojn.* tornjić na tenku **2.** toreta
✧ *fr.* tourelle ≃ *tal.* torre: toranj ≃ torretta: tornjić

**Torelli** (*izg.* Torèli), **Giuseppe** (1658–1709), talijanski violinist i skladatelj, postavio temelje baroknom solističkom violinskom koncertu

**tòrent** *m* ⟨G -ēnta⟩ *reg.* bujica, ob. nakon kiša
✧ *tal.* torrènte

**torêro** *m* **1.** skupni naziv za sve koji sudjeluju u koridi (pikador, matador) **2.** borac koji u koridi pred bikom izvodi spektakularna propuštanja igrom crvenog plašta
✧ *šp.* torero

**torèta** *ž* ⟨G *mn* torétā⟩ **1.** *reg.* mali toranj; tornjić, torela **2.** *film.* stalak, ob. za rasvjetna tijela pri filmskom snimanju
✧ *tal.* torretta

**toreùtika** (**torèutika**) *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** kiparski radovi u drvu i bjelokosti nastali rezbarenjem **2.** kipovi i dekorativni radovi u kovini (zlatu, srebru, bronci) izrađeni hladnom obradom, tj. pomoću čekića i malih dlijeta
✧ *lat.* toreutice ≃ *grč.* toreutikós: koji se odnosi na obradu metala, rezbarski

**tôri**[1] *m* ⟨G -ja⟩ **1.** *pov.* politička stranka u Engleskoj od 17. do 19. st. iz koje je nastala današnja britanska Konzervativna stranka **2.** *v.* torijevac // **tôrijevac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci⟩ *pol.* član ili pristaša britanske Konzervativne stranke; tori
✧ *engl.* Tory ← *ir.* tóraidhe: razbojnik, bandit

**tôri**[2] *m* ⟨G -ja⟩ *sport* džudo napadač, natjecatelj koji u toku borbe izvodi bacanje ili neki drugi zahvat
✧ *jap.*

**tòrica** *ž bot.* konjski čičak, *v.* čičak △

**tòričina** *ž bot.*, *v.* lopušnik

**tôrīj** *m kem.* radioaktivni element (simbol Th, atomski broj 90); u smjesi s uranom služi kao nuklearno gorivo
✧ *nlat.* thorium ← *norv.* Thor, skandinavski bog grmljavine

**torijànīt** *m* ⟨G torijaníta⟩ *min.* torijev dioksid, izomorfan sa smolincem, sadrži uran, crne je boje bez sjaja, upotrebljava se za određivanje relativne starosti stijenja u kojem se nalazi
✧ *v.* torij + -IT

**tôrijevac**, *v.* tori[1]

**tòrkret** *m građ.* mlazni beton koji se velikom brzinom nabacuje na neku površinu

**tôrkul** *m reg.* sprava za tiještenje grožđa i maslina; preša, tijesak
✧ *tal.* torculum

**tòrkves** *m pov. etnol.* starorimski naziv za ogrlicu u obliku obruča, izrađenu od zlatne, srebrne ili brončane žice, ob. figuralno ukrašenu na krajevima
✧ *lat.* torques, torquis

**tòrlačk|ī** *prid.* **1.** *lingv.* južnosrbijanski štokavski dijalekt s vrlo izraženim balkanskim obilježjima (gubljenje infinitiva itd.) [~*o narječje*] **2.** koji se odnosi na Torlake

**tòrlak** *m* ⟨V -ače, N *mn* -aci⟩ *reg.* onaj koji se pravi važan, koji sebe pretjerano hvali i uzdiže; hvastavac, razmetljivac // **tòrlati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* govoriti hvastavo; razmetati se
◈ *pr.* (nadimačka): **Tòrlak** (140, Split, Knin, Kaštela), **Torláković** (Zagreb, *I* Slavonija, Požega)
✧ *tur.*: neiskusan, nevješt mladić

**tòrnādo (tornâdo)** *m meteor.* zračni vrtlog razorne snage, spušta se iz jako razvijenog kumulonimbusa u obliku tamnog, gotovo vertikalnog stupa širine od nekoliko metara do nekoliko stotina metara, osobito česta pojava u nekim državama SAD-a; tvister
✧ *šp.* tornada: grmljavinska oluja ← tonar: grmiti ← *lat.* tonare

**tòrnati se** *dv.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *pril. pr.* -āvši se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *reg.* vratiti/vraćati se **2.** *v.* tornjati se // **tòrnjati se** *dv.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *pril. pr.* -āvši se, *gl. im.* -ānje⟩ (ob. u *imp. tornjaj se!*) *pejor.* nestati s očiju, gubiti se; tornati se
✧ *tal.* tornare

**tòroidālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je u obliku torusa
✧ *v.* torus + -OID

**toròkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* mnogo govoriti o svemu i svačemu; govoriti koješta, brbljati // **toròkuša** *ž pejor.* ona koja toroče
✧ *ekspr.*

**torpédo**[1] *m* ⟨N *mn* -i/-a *sr*⟩ *pom. vojn.* podvodno oružje napunjeno eksplozivom, s vlastitim pogonom; služi za razaranje brodova, eksplodira pri udaru o trup broda ili u njegovoj blizini △ ***busterizirani*** ~ *vojn.* raketom nošeni malogabaritni torpedo koji se koristi u protupodmorničkom raketno-torpednom sustavu, *usp.* buster (2) // **torpedírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* torpèdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* torpèdīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *vojn.* torpedom potopiti/potapati brodove: uništiti/uništavati torpedom; torpiljirati **2.** *pren. pejor.* **a.** niskim sredstvima spriječiti/sprečavati čija nastojanja, čije djelo itd. **b.** potjerati, istjerati koga, poslati ga kući (često kao rezultat teškog sportskog poraza); **tòrpēdnī** *prid. vojn.* koji se odnosi na torpedo, koji je oboružan torpedima [~ *čamac*; ~ *avion*]; **torpédnjača** *ž pom.* brod naoružan torpedima, *usp.* torpiljarka
✧ *njem.* Torpedo ← *lat.* torpedo: ukočenost ≃ torpēre: ukočiti se, *usp.* torpidan

**torpédo**[2] *m zool.*, *v.* drhtulja

**tòrpīdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ kojemu je svojstven torpor; neosjetljiv, ukočen, pasivan // **tòrpor** *m* **1. a.** *pat.* stanje smanjene aktivnosti i osjetljivosti tijela **b.** *psih.* stanje u kojem je intelektualna aktivnost usporena **2.** *pren.* klima, atmosfera pasivnosti i neaktivnosti
✧ *lat.* torpidus: umrtvljen, ukočen

**torpìljārka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -ā/-ī⟩ *pom. vojn.* ratni brod namijenjen za torpedne napade, patroliranje, izviđanje, polaganje i uklanjanje mina te za protupodmorničku borbu; torpiljer // **torpìljēr** *m* ⟨G torpiljéra⟩, *v.* torpiljarka; **torpiljírati** *dv.* ⟨*prez.* torpìljīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* torpedirati
✧ *fr.* torpilleur, *v.* torpedo[1], torpedirati

**Torquemada** (*izg.* Torkemáda), **Tomas de** (1420–1498), prvi veliki inkvizitor Španjol-

ske, čije je ime postalo sinonim za inkvizicijski horor, religijsku farizejštinu i licemjerje te okrutni fanatizam; dao spaliti preko 2000 ljudi pod lažnim optužbama

**Torricelli** (*izg.* Toričěli), **Evangelista** (1609–1647), talijanski matematičar i fizičar, suradnik G. Galileja, otkrio živin barometar i djelovanje atmosferskog tlaka na živu u njemu // **torr** (*izg.* tȍr) *m fiz. zast.* stara jedinica tlaka definirana kao 1 mmHg (760 torr = 1 atm); **Torricellijev** (*izg.* Toričělijev) *prid.* koji pripada Torricelliju △ ~**a formula** *fiz.* formula koju je 1643. postavio Torricelli za određivanje brzine istjecanja tekućine iz neke posude; ~ **pokus** *fiz.* eksperiment kojim je Torricelli uspio dobiti vakuum u zataljenoj cijevi iznad površine žive

**tȏrta** *ž* ⟨G *mn* tȍrātā/-ī⟩ *kulin.* kolač okrugla oblika, s preljevom i nadjevom (od voća, kreme i sl.)

✧ *njem.* Torte ← *tal.* torta ← *lat.* torta: okrugli kruh

**tortelíni** *m mn kulin.* tjestenina, kolutići punjeni mljevenim mesom, sirom, povrćem

✧ *tal.* tortellini

**tortȉkolis** *m pat.* deformacija vrata, kontrakcija (grč) vratne muskulature uslijed čega dolazi do torzije vrata, s glavom nagnutom (privučenom) na bolesnu stranu

✧ *nlat.* torticollis ≃ *lat.* tortus: savijen + collum: vrat

**tortȉla** (**tortȉlja**) *ž* ⟨G *mn* tortílā⟩ *kulin.* tanka pogača od kukuruznog brašna

✧ *šp.* tortilla

**tortúra** *ž* **1.** mučenje, fizičko i psihičko, da bi se iznudilo priznanje od optuženika **2.** *razg.* mučenje uopće, podnošenje dosade i sl.; gnjavaža

✧ *srlat.* tortura: savijanje, mučenje ≃ torquēre: savijati

**tȏrus** *m* **1.** *pov. arhit.* element baze jonskog stupa, polukružan u presjeku **2.** *arhit.* ukrasni plastični element građevine ili njenih dijelova, vrlo istaknute profilacije i kružnog ili polukružnog presjeka **3.** *mat.* ploha u obliku prstena koja nastaje rotacijom kružnice oko pravca koji leži u njezinoj ravnini i ne siječe je **4.** *anat.* jača ili slabija izbočina koštanih, hrskavičnih ili mekih dijelova

✧ *lat.* torus

**tòrzija** *ž* **1.** uvijanje, upredanje, usukivanje (niti, konca) **2.** *fiz.* usukivanje čvrstog tijela, pričvršćenog jednim krajem, kao posljedica djelovanja zakretne sile; uvijanje, uvrtanje **3.** *med.* uvrtanje kraja presječene krvne žile da bi se zaustavilo krvarenje // **tòrzijsk|ī** *prid.* koji se odnosi na torziju [~*a distonija*]; torzioni; **tȍrzion|ī** *prid.*, *v.* torzijski △ ~**a vaga** *tehn.* vaga koja mjeri električne i magnetske sile te veoma male mase s pomoću torzije napete niti

✧ *lat.* torsio

**tòrzimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* instrument za određivanje zakretnog momenta na pogonskoj osovini mjerenjem njezina kuta uvijanja

✧ *v.* torzija + -METAR

**tȍrzo** *m* (*sr*) ⟨N *mn m* -i/-a *sr*⟩ **1.** gornji dio ljudskog tijela, trup bez udova; korpus figure **2. a.** *lik.* kiparsko ili slikarsko djelo koje prikazuje taj dio tijela, *usp.* bista **b.** oštećena ili nedovršena statua kojoj nedostaju glava i udovi **3.** *razg. pren.* nešto što nije dovršeno, što nije potpuno [~ *novoga romana*]

✧ *tal.* torso ← *lat.* thyrsus ← *grč.* thýrsos: Dionizov štap, *v.* tirs

**tȍsa** *ž* ⟨G *mn* tȏsā⟩ *kinol.* japanski borbeni pas, nastao križanjem lokalnih pasmina, bulterijera, njemačke doge i bernardinca; nalikuje mastifu

✧ *jap.*

**Toscanini** (*izg.* Toskanȋni), **Arturo** (1867–1957), talijanski dirigent; smatran jednim od najvećih virtuoza dirigiranja prve pol. 20. st.; vrstan interpretator Verdija, Wagnera i Beethovenovih simfonija; najdraži suradnik Marie Callas; iz fašističke Italije 1937. emigrirao u SAD

**Toskàna** *ž geogr.* regija uz Ligursko more, *Z* Italija, 22.993 km², 3.528.200 stan., glavni grad Firenca // **Toskánac** *m* (**Tòskānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Toskánci, G Tòskānācā⟩ stanovnik Toskane; **tòskānskī** *prid.* koji se odnosi na Toskance △ ~ **red** *pov. arhit.* građevinski stil koji se razvio u rimsko doba na području današnje Toskane; odlikuje se robusnošću i monumentalnošću; ~ **talijanski** *lingv.* talijanski dijalekt iz Toskane koji je postao osnova talijanskog književnog jezika; književni talijanski jezik, *usp.* toškanedati

◈ *pr.* (etnici): **Tȕškan** (660, Karlovac, Zagorje, Pokuplje), **Tȕškanac** (Sisak, Zagreb, Benkovac), **Tuškánec** (Sisak)

**Tòski** *m mn etn.* Albanci na *J* Albanije, *usp.* Ge-

gi // tòskījskī *prid.* koji se odnosi na Toske [~ *govor*; ~ *dijalekt*]; **tòskījski** *pril.* kao Tòske, na način Toska

**toss** (*izg.* tòs) *m sport* u tenisu **1.** ždrijeb reketom prije početka susreta, kako bi se odredile strane polja i prvi server **2.** bacanje lopte rukom uvis pri serviranju
✧ *engl.*

**tȍst** *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *kulin.* tanko narezan bijeli kruh koji se jede ugrijan i prepržen, ob. kao osnova za sendvič // **tòster** *m* **1.** *tehn.* električni kućanski aparat za prženje tosta ili kruha **2.** *inform.* hardver za prženje, tostiranje CD-a; **tòstīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je prepržen (kruh); **tostírati** *dv.* ⟨*prez.* tòstīrām, *pril. sad.* -ajūćì, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (pre)pržiti (ob. kruh)
✧ *engl.* toast

**toškanèđati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* govoriti toskanski, govoriti pretjerano naglašeno talijanskim književnim jezikom (prema venetu koji se u Dalmaciji smatra prirodnijim i familijarnijim)
✧ *mlet.* toscaneggiare

**Tóšo** m. os. ime (uglavnom *pravosl.*); *hip.* od *v.* Atanasij, Teodor, Tolimir i sl. ◇ *pr.*: **Tošèskī** (Valpovo, Rovinj, Pula), **Tóšev** (Zagreb, Požega), **Tošèvskī** (Osijek, Korčula, Vukovar), **Tòšić** (**Tóšić**) (970, Knin, Bukovica, Zadar, Metković, Vinkovci), **Tòšković** (Vukovar, Samobor, Trogir), **Tôšović** (Dubrovnik, Split)

**Tôt** *m* kod Mađara u povijesti i kao opći etnonim za Slavene, osobito Hrvate kajkavce, ali prvenstveno za Slovake // **Tòtica** *ž* ob. Slovakinja iz naših krajeva ili iz Mađarske koja nosi slovačku nošnju
◈ *pr.* (etnici i etnonimi): **Tôt** (1730, Osijek, Zagreb, Baranja, Međimurje, Đurđevac), **Tôta** (120, Međimurje, Rijeka, Baranja, Zagreb), **Toth** (*izg.* Tôt) (870, Zagreb, *I* Slavonija, Koprivnica, Baranja), **Tótić** (280, Zagreb, Zagora, Đakovo, Kaštela), **Tòtović** (Zlatar Bistrica, Vrbovec, Križevci)

**tòtāl** (I) *m* ⟨G totála⟩ **1.** ukupnost svih dijelova; cjelokupnost, sve zajedno **2.** *film.* plan kojim se u izrezu kadra obuhvaća ambijentalna cjelina veća od čovjeka (npr. planina, dolina, kuća, dvorana, soba) △ ***u ~u*** u potpunosti, u cjelini // **tòtāl** (II) (**totâl**) *pril. razg.* totalno, ob. u frazi kojom se želi naglasiti osobina ili svojstvo [~ *lud* iznimno lud]; **tȍtāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je čitav; cjelovit, potpun [~*na šteta*] **2.** koji je sveobuhvatan, kompletan; apsolutan [~*na vlast*; ~*ni kreten*] △ ***~na rasprodaja*** prodaja robe po minimalnim cijenama, uključujući i zalihe, ob. prije stečaja poduzeća ili prenamjene trgovine; ***~na šteta*** oštećenje (vozila itd.) koje se pri procjeni štete ocjenjuje kao potpuno uništenje (i tako određuje naknada, osiguranje itd.); ***~ni nogomet*** *sport* nogometna taktika 1970-ih i 1980-ih, karakteristična po visokom tempu, naizmjeničnim sudjelovanjem svih igrača u napadu i obrani, brzim prenošenjem lopte i sl.; ***~ni proizvod*** ukupna ponuda proizvođača: proizvod, ambalaža, garancije i servisi; ***~ni rat*** rat svim sredstvima koji ne mimoilazi pozadinu i civilno stanovništvo; **totalìtēt** *m* ⟨G totalitéta⟩ **1.** stanje ili svojstvo onoga koji je totalan; sveukupnost [~ *društvenog života*; *spoznati ~ društvenih odnosa*] **2.** konačni zbroj, ukupna suma (ob. metaforički, u smislu rezultata nekog posla, zbivanja i sl.) **3.** *fil.* fundamentalni termin Hegelove filozofije i bitna oznaka apsolutne ideje, izražava potpunost univerzuma gdje je svaki član obuhvaćen u sustavnu cjelinu bitka; apsolutnost; **totalizácija** *ž* zbrajanje, sumiranje, adiranje; **tòtālka** (**totálka**) *ž žarg.* totalna šteta na vozilu u prometnoj nesreći; **tȍtālno** *pril.* sasvim, potpuno, u totalu, dokraja, u potpunosti, »do daske« [~ *uništiti*]
✧ *njem.* Total ≃ *srlat.* totalis: totalan ≃ *lat.* totus: čitav

**tȍtalitāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se zasniva na totalitarizmu, koji sadrži totalitarizam; koji ima ili obavlja potpunu političku kontrolu // **totalitàrist** (**totalitarȉst**) *m* onaj koji zastupa totalitarizam, onaj koji provodi totalitarizam; **totalitàristica** *ž*, *v.* totalitarist; **totalitarȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na totalitarizam, totalitarnost, koji je svojstven totalitarizmu; **totalitarȉstički** *pril.* na način totalitarizma; **totalitarȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pol.* sustav ili doktrina totalitarne države, način vladavine u kojoj država pod vlašću jedne stranke ili osobne diktatorske vlasti kontrolira i nastoji usmjeravati kompletan javni i kulturni život, s drastičnim ograničenjima osobnih i građanskih sloboda i prava, često uz primjenu političkog terora **2.** *razg.* autoritaran i apsolutistički karakter neke osobe

[*njegov ~ u obitelji postao je nepodnošljiv*]; **tòtalitarno** *pril.* na totalitaran način; **totalitárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je totalitarno
✧ *fr.* totalitaire, *v.* total (I)

**totalìzātor (totalizâtor)** *m tehn.* stroj koji mehanički izračunava cjelokupan iznos djelomičnih rezultata, posebno uloga kladilaca na konjskim trkama pokazujući koliko je uloga stavljeno na koga konja u pojedinoj utrci
✧ *engl.* totalizator, *v.* total (I), totalan

**tòtalskop** *m film.* jedan od sustava proširene slike koji se dobiva snimanjem kroz poseban sustav leća namontiran na filmsku kameru normalnog formata slike
✧ *v.* total + -SKOP

**tòtan** *m zool.*, *v.* lignjun
✧ *tal.* totano

**tòtēm** *m* ⟨G totéma⟩ *etnol.* **1. a.** životinja, biljka (materijalni predmet ili pojava) koji u nekim civilizacijama predstavljaju pretka roda ili klana i s kojim se ljudi osjećaju posebno povezani i ukazuju mu poštovanje **b.** figuralni prikaz te pojave ili simbola **2.** obožavani simbol // **totèmist (totemìst)** *m* onaj koji prakticira totemizam; **totemìstičkī** *prid.* koji se odnosi na totemizam i totemiste [~ *simbol*]; **totemìstički** *pril.* kao totemist, na način totemista; **totèmistkinja** *ž*, *v.* totemist; **totemìzam** *m* ⟨G -zma⟩ ukupnost vjerovanja i običaja u vezi s totemima; **tòtēmskī** *prid.* koji se odnosi na totem
✧ *amer.engl.* ← *egz.* (*algonkijski*) ototeman: plemenski znak, simbol

**tótenmarš** *m* ⟨N *mn* -evi⟩ *reg. zast.* pogrebni marš, trauermarš, marcia funebra
✧ *njem.* Totenmarsch

**tȍto** *m* ⟨G -a⟩ igra na sreću pogađanja rezultata različitih sportskih natjecanja (ili konjskih trka)
✧ *krat.*, *engl.* totalizator, *v.* totalizator

**Totò** (*izg.* Tòto) (1898–1967), talijanski filmski glumac osebujne komike; tipično talijanska pučka gluma s elementima groteske

**tòtonačkī** *prid.* koji se odnosi na Totonake, indijanski narod koji živi u Meksiku △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezična porodica koja obuhvaća jezike totonak i tepeua (tepeva)

**toto titulo** (*izg.* tôto tȉtulo) s punim naslovom, *krat.* T. T.
✧ *lat.*

**Tȍtovec** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Čakovca), 580 stan. // **tȍtovečkī** *prid.* koji se odnosi na Totovec

**touch**, *v.* tač

**Toulouse-Lautrec** (*izg.* Tulûz Lotrȅk), **Henri de** (1864–1901), francuski slikar i grafičar, stil Art Nouveau, motivi iz kavana, kabareta, noćnog života pariškog fin-de sièclea; začetnik modernog ilustriranog plakata, traženi ilustrator knjiga i časopisa

**toupet** (*izg.* tupê/ob. tȕpē) *m term.* **1.** umetak koji se stavlja u kosu da bi frizura bila viša **2.** manja perika koja pokriva dio vlasišta △ ~***-frizura*** frizura pri kojoj su vlasi visoko izdignute iznad čela
✧ *fr.*

**Tour de France** (*izg.* Tûr d Frâns) *sport* godišnja biciklistička utrka za profesionalce po Francuskoj (često i po susjednim zemljama), cilj je uvijek u Parizu; održava se od 1903. i drži se jednim od najvećih sportskih natjecanja na svijetu

**touring** (I) (*izg.* túring) *m* turističko putovanje; obilazak turistički zanimljivih lokaliteta // **touring** (II) (*izg.* tùring) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji se odnosi na turistička putovanja [~ *klub*; ~ *organizacija*]
✧ *engl.* ← *fr.* tour: putovanje

**touroperator** (*izg.* tûroprēitor, tûroperātor) *m* **1.** turistička agencija koja ugovara i organizira turističke aranžmane **2.** turistički djelatnik koji organizira i vodi turističke aranžmane
✧ *engl.*

**tours** (*izg.* tûrs) *m term.* turističko putovanje (ob. kao dio naziva turističkih agencija)
✧ *engl.* tours: putovanja ← *fr.*

**tôv**, *v.* toviti

**tòvar** *m* **1. a.** ono što je natovareno (na leđima, tovarnim životinjama, vozilima) **b.** teret, količina robe ili materijala koja se odjednom natovari na konja **2.** *reg.* magarac [*muči se kao* ~; *kao na ~a* opteretiti koga poslovima, dužnostima i sl.] **3.** *v.* teret (**1b**) // **tovàrčić (tòvarić)** *m hip.* od tovar (**2**); magarčić; **tovàrčina** *ž augm.* od tovar; **tòvarica** *ž pom.*, *v.* samarica; **tòvarīšte** *sr* prostor utovara robe, platforma s koje se vrši utovar; **tovàritelj** *m* onaj koji tovari, unosi, robu; **tòvariti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *prid. trp.* tòvaren, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** stavljati, slagati, podizati (teret) na koga ili na što radi prenošenja ili prevoženja **2.** *pren. rij.* opterećivati koga čime, prebacivati na koga [~ *na*

*leđa (kome)* nametati kao obvezu, brigu; ~ *na dušu (kome)* prebacivati na koga odgovornost za što]; **tȍvārn|ī** *prid.* **1.** koji služi za prenošenje tovara (**1**) [~*a životinja*] **2.** koji se odnosi na tovar (**1**) i tovarenje [~*i list* teretni list]; **tȍvārničkī** *prid.* koji se odnosi na tovarnike; **tȍvārnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *rij.* konj koji nosi tovar, tovarni konj (za razliku od zaprežnog konja); **tovarnìna** *ž pov.* dio u drvima koji se daje vlasniku za sječu šume

◆ *pr.* (nadimačka, *v.* tovar (**2**)): **Továrac** (Dubrovnik), **Tòvarić** (Nova Gradiška, Pakrac), **Tovàrlaža** (Glina, Nova Gradiška, Osijek), **Tovàrloža** (Zagreb, Banovina, *I* Slavonija), **Továrović** (100, Virovitica, Osijek, Split)

✧ *prasl.* *tovarъ (*rus.* továr, *polj.* towar) ← *turk.* (*tur.* tavar: imutak)

**tovȃriš** *m pov.* **1.** *razg.* drug **2.** *pov. pol.* način oslovljavanja u SSSR-u (1917–1990) umjesto svih drugih titula [~ *Staljin*; ~ *general*; ~ *profesor*]

✧ *rus.* továrišč ← *turk.*

**Tòvārnīk** *m* naselje (u blizini Vukovara), 3001 stan. // **Tòvārničanin** *m* (**Tòvārničānka** *ž*) ⟨N *mn* Tòvārničani⟩ stanovnik Tovarnika; **tòvārničkī** *prid.* koji se odnosi na Tovarnik i Tovarničane

◆ *v.* tovar

**tòviti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *prid. trp.* tȍvljen, *gl. im.* -vljēnje⟩ **1.** (koga) hraniti do potrebne težine za klanje [~ *svinju*] **2.** (se) *pejor.* gojiti se od pretjerana uživanja hrane; debljati se // **tȏv** *m* ⟨N *mn* tòvovi⟩ uzgoj domaćih životinja uz obilno hranjenje [*svinja za* ~]; tovljenje; **tȏv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** utovljen **2.** koji je za tovljenje [~*na svinja*]; **tòvidba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ tov; **tòvilīšte** *sr* zgrada s uređajima gdje se tove životinje; **tòvitelj** *m* onaj koji se bavi tovom (životinja); **tovljènīk** *m* ⟨G tovljeníka, N *mn* tovljeníci⟩ životinja koja se tovi; **tóvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje životinje koja se tovi [*visoka* ~]; utovljenost

◆ *pr.* (nadimačka): **Tòvilo** (Vinkovci, Požega, *I* Slavonija), **Tovílović** (130, Vukovar, Rijeka, Slavonski Brod)

✧ *prasl.* *toviti, *tyti (*rus.* tyt': debljati se, *polj.* tyć)

**tower** (*izg.* tàuer) *m inform.* uspravno, okomito kućište (za razliku od položenog) [*mini* ~; *midi* ~; *big* ~]

✧ *engl.*

**Toynbee** (*izg.* Tòjnbi), **Arnold Joseph** (1889–1975), engleski povjesničar, autor kapitalne sinteze *Proučavanje povijesti* u 10 tomova; analizom 26 različitih civilizacija dolazi do univerzalne povijesne koncepcije s osnovnom tezom da civilizacije nastaju u borbi s prirodnim preprekama

**tȍz** *m* ⟨N *mn* tòzovi⟩ *reg.* prah, površina △ ~ ***od kave*** talog od kave; zoc (soc), fundać

✧ *tur.*

**tòzluci** *m pl. tantum* ⟨G *mn* -ūkā⟩ *reg.* dokoljenice od sukna ili čohe koje se sa strane kopčaju, *usp.* gamaša

✧ *tur.* tozluk

**tp** *uzv. razg.* moguća konvencija pisanja spontanog izraza gađenja izraženog pljuckanjem, izraz pljuckanja od gađenja

✧ *onom.*

**TRA-**, *v.* TRANS-

**trȁb** *m reg. zast.* kretanje konja brže od hoda, a sporije od trka i galopa; kas // **tràber** *m reg. zast.* konj koji je uvježban za kas; kasač

◆ *pr.* (nadimačka): **Tràbak** (Vinkovci, *I* Slavonija), **Trabálko** (Slavonski Brod, Zagreb)

✧ *njem.* Trab

**tràbakul** *m* (**tràbakula** *ž*) *pom.* teretni jedrenjak zaobljenog pramca i oštre krme, uži od bracere

✧ *tal.* trabàccolo

**tràbant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *astron.* pratilac, satelit **2.** *pren. pejor.* **a.** pretjerano odani, poslušni pristaša; ulizica [*on je njihov* ~] **b.** osoba koja se nekome nameće nastojeći da stalno bude u njegovoj blizini; prišipetlja // **tràbantskī** *prid.* koji se odnosi na trabante; **tràbantski** *pril.* kao trabant, na način trabanata

✧ *tal.* trabante *njem.* Trabant ← *češ.* drab: pješak

**trabeácija** *ž arhit.* horizontalni sustav greda koje počivaju na vertikalnim potpornjima i međusobno ih spajaju (npr. na hramovima u staroj Grčkoj: sustav greda koji počiva na stupovima: arhitrav, friz i korniš)

✧ *nlat.* trabeatio ≃ *lat.* trabes: greda

**trabòzan** *m* (ob. *mn*) *reg.* široki kočić kojim se ograđuje stubište, balkon i sl.; balustrada

✧ *tur.* tırabozan, tırabzun

**trabùnjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg. pejor.* govoriti glupo i besmisleno, govoriti koješta // **trabùnjalo** *sr* (*m*) *pejor.* onaj koji trabunja

✧ *ekspr.*

**track** (*izg.* trȅk) *m* **1.** *inform.*, *v.* stàza (4) **2.** *sport* staza za utrke (ob. biciklističke); pista
✧ *engl.*

**tràckati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** ostavljati tragove (ob. o psu) **2.** (se) (uz natrackati) staviti puno ob. šminke na lice
✧ *njem.* Tratze: šapa

**trackball** (*izg.* trȅkbol) *m inform.* vrsta miša s kuglicom na gornjoj strani (za razliku od običnog miša s kuglicom na dnu)
✧ *engl.*

**tractus** (*izg.* tràktus) *m kat.* promjenljivi dio mise koji se, umjesto aleluje, pjeva na dane pokorničkoga karaktera (korizma, misa za pokojne)
✧ *lat.*

**Tracy** (*izg.* Trêisi), **Spencer** (1900–1967), američki filmski glumac izvanredno širokih interpretatorskih mogućnosti (od dramskih i karakternih uloga do komičnih likova, skitnica, pustolova, uglednih građana, državnika); često u duetu s Katherine Hepburn, svojom životnom družicom

**trȁč** *m* ⟨N *mn* tràčevi⟩ **1.** sitno ogovaranje [*~-listovi*; *~-partija*; *~-rubrika*] **2.** brbljanje o bezazlenim svakodnevnim temama; pričanje △ *~-**baba*** *iron. pejor.* osoba koja se bavi tračevima, koja širi tračeve ili svaku temu svodi na trač // **tràčara** *ž* osoba koja trača; **tràča|ti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prenositi tračeve **2.** ogovarati, brbljati o običnim stvarima i zbivanjima [*~le su cijelo popodne*]; **trȁčer** *m reg.* onaj koji trača; **tračèraj** (**tračeràj**) *m* ogovaranje, brbljanje; **trȁčerica** *ž*, *v.* tračer; **trȁčeričin** *prid.* koji pripada tračerici; **trȁčerskī** *prid.* koji se odnosi na tračere; **trȁčerski** *pril.* kao tračer, na način tračera; **trȁčērstvo** *sr* svojstvo i djelovanje tračera
✧ *njem.* Tratsch

**tráčak**, *v.* trak

**trȁčblat** *m reg. zast.* dnevni, tjedni i sl. list (ob. novine) koji donosi tračeve iz društvenog života, koji se bavi tračevima
✧ *njem.* Tratschblatt

**trâčkī**, *v.* Trakija

**trȁčnica**, *v.* trak

**trade** (*izg.* trȇjd) *m trg.* trgovina, trgovanje △ ***~-mark*** (*izg.* ~-mârk) zaštitna ili trgovačka marka, žig, oznaka za robu jednog proizvođača; ~ ***union*** (*izg.* ~ jȕnion) radnički sindikat u Velikoj Britaniji, SAD-u i drugim zemljama engleskog govornog područja
✧ *engl.*

**tradeskàncija** *ž bot.* biljni rod (*Tradescantia*) iz porodice komelina (*Commelinaceae*), podrijetlom iz tropskih i suptropskih dijelova Amerike; sobne i ukrasne biljke; podarka
✧ *nlat.* tradescantia

**tràdīcija** *ž* **1.** prenošenje znanja, spoznaja, vjerovanja, legendi, običaja, kulturnih vrijednosti itd. s generacije na generaciju, iz jedne epohe u drugu, bilo usmenom ili pismenom predajom, odgojem i dr. **2.** dugotrajno uspostavljan način mišljenja, ustaljeni običaji preuzeti iz ranijih razdoblja **3.** *teol.* ukupnost vjerskih propisa i dogmi preuzetih od utemeljitelja i vođa i prenesenih na njihove sljedbenike (kod Židova Mojsijev Zakonik i 10 Božjih zapovijedi, kod kršćana nauk Isusa Krista i njegovih apostola) **4.** *pravn.* dokumenat o prijenosu nekog prava, vlasništva i sl. // **tràdīcijski** *pril.*, *v.* tradicionalno; **trȁdicionāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se zasniva na tradiciji, koji pripada tradiciji, koji je tradicija [*to je ~an napjev*] **2.** koji je uobičajen; uvriježen, tradicijski, predajni [*to je ~no druženje*] △ *~**ni jazz*** (*izg.* ~ni džȅz) zajednički naziv za sve stilove jazza prije razdoblja swinga; **tradicionàlist** (**tradicionalȉst**) *m* pristaša tradicionalizma; **tradicionalȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na tradicionalizam i tradicionaliste; **tradicionalȉstički** *pril.* kao tradicionalist, na način tradicionalista; **tradicionàlistkinja** *ž*, *v.* tradicionalist; **tradicionalȉzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ **1.** održavanje tradicije, naklonost prema vrijednostima tradicije, sklonost tradiciji **2.** svaki nazor u kojem se precjenjuje značenje tradicije **3.** *teol.* učenje nekih katoličkih teologa i filozofa da se religiozne i ćudoredne istine mogu spoznati samo kroz božanska objavljenja i prenositi te širiti tradicijskom predajom; **trȁdicionālno** *pril.* na način tradicije, po tradiciji [*pozdravili smo ih ~*]; tradicijski; **tradicionálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tradicionalno; **tradírati** *dv.* ⟨*prez.* tràdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (kome o čemu) (o)držati predavanje, tumačiti, objašnjavati, pričati o čemu pred slušateljstvom; predavati **2.** preuzeti/preuzimati nešto iz tradicije
✧ *lat.* traditio: prenošenje, predaja ≃ tradere: prenositi

**tradìment** (**tradimènt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *reg. zast.* služenje neprijatelju ili protivnoj strani, čin kojim se napušta jedna strana i prelazi na drugu; izdaja // **tradìtūr** *m* ⟨G traditúra⟩ *reg. zast.* izdajica
✧ *tal.* tradimento

**traducionìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* nauk prema kojem ljudska duša potječe od duhovne klice koja se izdvaja od roditeljske duše (kao što tijelo potječe od roditeljevog tjelesnog sjemena) // **traduktiònīm** *m* ⟨G traduktioníma⟩ *lingv.* pseudonim koji je nastao od prijevoda autorova imena na neki strani jezik (npr. Lisičić postaje Fuchs, Vukić postaje Farkaš i sl.)
✧ *lat.* traducere: prevesti + -IZAM

**Tràfalgār** (**Trafàlgar**) *m geogr.* rt na atlantskoj obali Španjolske između Gibraltarskih vrata i luke Cadiz, *J* obala Pirenejskog poluotoka, mjesto gdje je 21. 10. 1805. britanska flota pod admiralom H. Nelsonom potukla udruženu francusku i španjolsku flotu

**trafàret** *m reg.* **1.** uzorak izrezan u limu (npr. slova za pisanje plakata), prema kojem se prave novi primjerci **2.** *term.* u stilistici naziv za opće mjesto, općenito poznate i često upotrebljavanje izraze i otrcane fraze **3.** *pren.* utvrđen običaj, navika koja se ne mijenja; šablona
✧ *tal.* traforato: probušen, šupljikav

**tràfika** *ž* ⟨D L -ici⟩ trgovina u kojoj se prodaju duhan i cigarete, ob. također poštanske marke, biljezi i sl. // **trafìkant** (**trafikànt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji ima trafiku ili koji radi u trafici; **trafìkantica** *ž*, *v.* trafikant; **trafìkātor** (**trafikâtor**) *m zast. tehn.* metalna prečkica na vozilu u obliku strelice koja je (na automobilima proizvedenim do pol. 20. st.) pokazivala skretanje ulijevo ili udesno (što danas čine žmigavci)
✧ *njem.* Trafik ← *tal.* traffico: trgovanje, promet

**trafostànica** *ž tehn.* uređeno mjesto gdje je smješten transformator, transformatorska stanica, ob. visokog napona
✧ *krat.*, *v.* transformirati, transformatorski + *v.* stanica

**trâg** *m* ⟨N *mn* tràgovi⟩ **1.** otisak stopala, noge, kotača i sl. na nekoj površini **2. a.** ostatak onoga što je bilo, postojalo **b.** karakteristično obilježje nekog utjecaja, prošlog vremena i sl. **3.** predmet, pojava ili nešto drugo što služi kao potvrda o nečemu, što ukazuje na nešto // **tràgāč** *m* ⟨G tragáča⟩ onaj koji traga, onaj koji ide za tragom △ ***pas*** ~ pas uvježban da slijedi po tragu; **tragàčica** *ž*, *v.* tragač; **tràgāčki** *pril.* tako da se traga, istražuje; **tràgalac** *m* ⟨G -aoca, V -aoče, N *mn* -aoci⟩ onaj koji traga za novim [*vječni* ~]; tragatelj, istraživač; **tràgalačkī** *prid.* koji se odnosi na tragaoce, koji je svojstven tragaocima; **tràgalački** *pril.* kao tragalac, na način tragalaca; **tràgatelj** *m*, *v.* tragalac; **tragatèljica** *ž*, *v.* tragatelj; **tragatèljičin** *prid.* koji pripada tragateljici; **tràgati** (za kim, za čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** slijediti trag divljači **2.** *pren.* brižljivo tražiti, istraživati [~ *za poboljšanjima proizvodnje*]
✧ *prasl.* *tragъ (*slov.* trag, *kašup.* tragi: natrag) ← *ie.* *treh$_2$gh-: vući (*lat.* trahere, *stir.* traig: stopalo)

**trȁga** *ž* **1.** *arh. knjiš.* zajednica živih bića [~ *pčela*] **2.** *pren. pejor.* ukupnost ljudi loših ili nepoželjnih svojstava [*banskosavjetnička* ~]; soj, rasica, pasmina

**tràgalj** (**tràgaj**) *m* ⟨G -glja, N *mn* -glji⟩ *zool.*, *v.* modrak

**tràgant** (**tràgakant**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *biol. kem.* smolasta tvar od različitih vrsta kozlinca (*Astragalus*); upotrebljava se za apreturu i ljepila, u farmaciji i slastičarstvu // **tràgakant** *m*, *v.* tragant
✧ *lat.* tragacantha ← *grč.* tragákantha ≃ trágos: jarac + ákantha: trn

**tràgēdija** *ž* **1. a.** dramska ili književna forma koja prikazuje životne i moralne sukobe između likova i naravi, završava velikom nesrećom ili uništenjem glavnog lika ili glavnih likova **b.** književni žanr tragičnih dramskih djela, *opr.* komedija **2.** *meton. razg.* dramatičan, nesretan, često grozan događaj, posebno onaj u kojem ima ljudskih žrtava // **tràgēd** *m* ⟨G tragéda⟩ **1.** *kazal. arh.* glumac koji igra uloge u tragediji **2.** pisac tragedija; **tràgētkinja** *ž*, *v.* traged; **tràgičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji se odnosi na tragediju, koji ima karakter tragedije **2. a.** koji izaziva, pobuđuje sažaljenje po svojim strašnim i dramatičnim obilježjima [~ *slučaj*; ~ *život*] **b.** koji je koban [~ *razvoj događaja*]; **tràgičār** *m* **1.** pisac tragedija **2. a.** glumac koji igra tragične uloge; traged **b.** *razg.* onaj komu se događaju tragične zgode; tragična ličnost, tragična osoba; **tràgičārev** (**tràgičārov**)

*prid.* koji pripada tragičaru; **tràgičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tragičar; **tràgično** *pril.* na tragičan način; nesretno, smrtno, potresno [~ *poginuti*]; **tràgičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tragično; **tràgika** *ž* ⟨D L -ici⟩ ono što ima svojstvo tragičnog ili samo to svojstvo prisutno npr. u nekom događaju, što ulijeva žalost; potresenost, velika nesreća, tragizam; **tragìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* tragika
✧ *lat.* tragoedia ← *grč.* tragōidía: jarčeva pjesma ≃ trágos: jarac + ōidḗ: pjesma; tragikós: tragičan

**tràget** *m lokal. razg.* lađa za prijevoz, velika gajeta, skela
✧ *tal.* traghetto

**tragikòmēdija** *ž* **1.** dramsko djelo u kojem su pomiješani elementi tragedije i komedije **2.** *razg.* svaka životna situacija s tako pomiješanim elementima // **tragikòmičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji pripada tragikomediji, koji se odnosi na tragikomediju **2.** koji je istovremeno i tragičan i komičan; **tragikòmičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tragikomično
✧ *v.* tragedija + *v.* komedija

**tràglje** *ž pl. tantum* ⟨G *mn* -gāljā/-ī⟩ *reg.* nosila na kojima se nosi opeka itd. kad se zida; civare, tralje
✧ *njem.* Trage ≃ tragen: nositi

**trâgus** *m anat.* ispupčenje na prednjem rubu ušne školjke // **trâgi** *m mn* čvrste dlake na ulazu u vanjski dio ušnog kanala u starijih osoba
✧ *lat.* tragus ← *grč.* trágos: dlakavi dio uha, (*dosl.*) jarac

**traheída** *ž*, *v.* traheja (**1**)

**trahéja** *ž* **1.** *bot.* biljni provodni element, provodi vodu iz korijena u gornje dijelove biljke; traheida **2.** (*mn*) *zool.* uzdušnice **3.** *anat.* hrskavičav cjevoliki dišni organ koji vodi od ždrijela do pluća gdje se račva u dva ogranka (lijevi i desni glavni bronh); dušnik, trahej // **trȁheāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na traheje [*~na astma*]
✧ *srlat.* trachea ← *lat.* trachia ← *grč.* trakheîa, *krat.* ← artēría trakheîa: hrapava arterija, dišna cijev

**trahejáti** *m mn* ⟨N trahèjāt, G trahejáta⟩ *zool.* člankonošci koji dišu trahejama; uzdušnjaci
✧ *nlat.* tracheata, ime razreda ← *lat.* tracheatus: koji ima traheje

**traheotòmija** *ž med.* operativni zahvat razrezivanja dušnika da bi se uvela cijev (kanila) i omogućilo disanje kod opasnosti od gušenja
✧ *v.* traheja + -TOMIJA

**trahifònija** *ž term.* hrapavost glasa
✧ *v.* traheja + -FONIJA

**tràhīt** *m* ⟨G trahíta⟩ *min.* površinska eruptivna stijena koja se sastoji od kalijskoga glinenca (sanidina) i drugih masa, upotrebljava se u građevnim radovima
✧ *grč.* trakhýs: hrapav, neravan, tvrd + -IT

**tràhōm** *m* (**trahóma** *ž*) ⟨G trahóma⟩ *pat.* virusna bolest spojnice i rožnice oka (*Conjunctivitis trachomatosa*), endemična u nekim tropskim zemljama // **trahòmāš** *m* ⟨G trahomáša⟩ *razg.* onaj koji boluje od trahoma; **trahomàšica** *ž*, *v.* trahomaš; **tràhōmskī** *prid.* koji se odnosi na trahom
✧ *grč.* trákhōma ≃ trakhýs: hrapav + -OM

**tràhtūr** (**tràktūr**) *m* ⟨G trahtúra⟩ *reg.* lijevak
✧ *njem.* Trichter, *dijal.* Trachter

**trailer** (*izg.* trȇjler) *m. razg.* prikolica koju vuče kamion, auto ili traktor
✧ *engl.*

**train**, *v.* tren[2]

**traína** *ž reg.* uzica promjera 2–4 mm, izrađena od fine kudjelje; služi u ribolovu za izradbu parangala
✧ *tal.* traina

**trainéra** *ž pom.* španjolski ribarski motorni brod za lov na srdele
✧ *šp.*

**training** *m*, *v.* trening

**Tràjān, Marko Ulpije** (53–117), rimski car (od 98) za čije je vladavine Rimsko Carstvo doseglo maksimum svoje teritorijalne ekspanzije, tzv. zlatno doba Rima, iako su se već osjećale dolazeće krize (tereti velikih ratnih pohoda, pregolemi teritorij za upravljanje iz jednog centra); dao podići mnoge javne građevine u Rimu (Trajanov forum, vodovod), a po Italiji i provincijama gradio gradove, luke, ceste, mostove; ljuti protivnik kršćanstva △ ***u cara ~a kozje uši*** **1.** pučka pripovijest o slugi koji nije smio odati tajnu da je vidio na caru kozje uši pa je iskopao jamu i u nju izrekao tajnu; iz jame je izrasla vrba, pastir je od grane napravio frulu koja je svirala: »U cara Trajana kozje uši«, i tako su svi doznali tajnu **2.** *pren.* u kontekstu, fraza za onoga tko ne može čuvati tajnu // **Trajánov** *prid.* koji pripada Trajanu △ ***~a ploča*** Tabula Traiana, *v.* tabula △; ***~ stup*** mramorni stup u Rimu, podigao ga car

Trajan o. 112. u čast pobjede nad Dačanima; **trajánus** *m tipogr.* renesansna antikva, rezana po uzoru na monumentalnu kapitalu s natpisne ploče Trajanova stupa iz 2. st.

**tràjati**, *v.* tratiti

**tr̀ajati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -jēm, *pril. sad.* -jūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** održavati se u vremenu, održavati se u određenu stanju, zadržavati upotrebljive vrijednosti, značenje itd.; ostajati u sjećanju **2.** biti dovoljan za nešto što se računa prema vremenu; dostajati, dotjecati [*novac traje do novog obračuna*] // **trâjan** *prid.* ⟨*odr.* -nī⟩ koji je dugoga vijeka, kvalitetan, stalan; **trâjn|a** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *razg.* frizura sitnijih/krupnijih kovrča (dužeg trajanja) dobivenih trajnom ondulacijom [*dati ~u*; *ići na ~u*]; **trâjnica** *ž bot.* biljka koja živi više razdoblja vegetacije; višegodišnja biljka, *opr.* jednogodišnja biljka, *v.* jednogodišnji (2); **trâjno** *pril.* za dugo razdoblje, tako dugo koliko se može predvidjeti ili odmjeriti prema ljudskom vijeku, normalnom trošenju materijala od kojega je napravljeno i sl.; stalno, za stalno [*ovdje ostajem ~*], *opr.* privremeno; **trájnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trajno, stanje onoga koji je trajan; stalnost, postojanost [*ima veliku ~* dugo traje]

✧ *prasl.* *trajati (*slov.* trajati, *stčeš.* tráti) ← *ie.* *terh$_2$-: prelaziti (*lat.* trans: preko, *skr.* tarati: prelazi)

**tr̀ajber** *m reg.* **1.** onaj koji sudjeluje u hajci; hajkač **2.** onaj koji goni, tjera stoku; gonič, goničar // **trâjbati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* trošiti

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tràjbar** (170, Zagreb, Klanjec, Međimurje), **Tràjber** (Zagreb, Međimurje)

✧ *njem.* Treiber

**tràjekt** *m* ⟨G *mn* -kātā⟩ *pom.* specijalni brod ili motorna skela za prijevoz vozila, tereta i putnika preko morskih kanala, tjesnaca, rijeka i jezera; brodarica, feribot // **tràjektn|ī** *prid.* koji se odnosi na trajekt [*~i promet*; *~a veza*]; **trajektòrija** *ž* **1.** *mat.* krivulja koju opisuje točka gibanjem u ravnini ili prostoru **2.** *fiz.* putanja kretanja nekog tijela u prostoru, npr. zrna od otvora cijevi (topa, puške i sl.) do cilja

✧ *njem.* Trajekt ≃ *lat.* traiectus: prebačen ← traicere: prebaciti ≃ TRANS- + iacere: baciti

**trajnožárēć|ī** *prid.*, ob. u: △ *~a peć* peć konstruirana da dugo zadržava toplinu i žar upotrijebljenog goriva

**trâk** *m* ⟨N *mn* trâci/trákovi⟩ **1.** tanka zraka svjetla **2.** ticalo nekih mekušaca **3.** (+ *potenc.*) traka (2) **4.** *inform.* prozor ili redak unutar grafičkog operativnog sustava ili nekog programa u kojem se nalaze **a.** simboli alata i funkcija [*alatni ~*] **b.** popisi učitanih programa u memoriji [*programski ~*] **c.** pokazivači mjesta kursora unutar dokumenta [*klizni ~*] // **tráčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G trâčākā⟩ *dem.* od trak; **tr̀ačnica** *ž* jedan od dva čelična paralelna dijela željezničke (tramvajske itd.) pruge; **tr̀aka** *ž* ⟨G *mn* trâkā⟩ **1.** uzak komad tkanine, papira, plastične mase i sl. kojim se što vezuje, pričvršćuje i sl.; vrpca **2.** dio kolnika označen za kretanje vozila u jednom smjeru **3.** dug savitljiv oblik materijala koji služi da se na njemu snima [*filmska ~*; *magnetofonska ~*] △ ***pokretna (beskrajna)*** *~* uređaj za neprekidno prebacivanje materijala ili predmeta od jednog radnika do drugog ili od jednog stroja do drugog (u tvornicama pri serijskoj proizvodnji)

✧ *prasl.* *torkъ (*stsl.* trakъ, *rus.* toroká, *češ.* trak)

**trakànjoto** *m reg. podr.* osoba niskog rasta, kratka i zdepasta; trtak, kepec, čep, koguma, cvrcin, »metar i lamica (žilet)«

✧ *tal.* traccagnetto: zdepast

**tr̀akavica** *ž* **1.** (*mn*) *zool.* razred plošnjaka (*Cestoda*) iz roda *Taenia*, nametnici u tijelu čovjeka i dr. kralješnjaka (goveđa t. *Taenia saginata*, svinjska t. *T. solium*, islandska t. *Echinococcus granulosus*); tenija **2.** *žarg. pejor.* ono što se razvlači (predugo predavanje, serija na televiziji itd.) // **tr̀akavičav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na trakavicu, koji je zaražen trakavicom; **tr̀akavičin** *prid.* koji pripada trakavici

✧ *v.* trak

**trakéner** *m zool.* istočnopruski konj, nastao križanjem arapskih, engleskih i domaćih pasmina; pogodan za sport i privredu

✧ prema mjestu Trakehnen

**Trâkija** *ž pov.. geogr.* u antici *JI* područje Balkanskog poluotoka, u 1. st. rimska provincija, za Bizanta temat; 1453. osvojili je Osmanlije, nakon 1. svjetskog rata dijelom u Turskoj, Grčkoj odnosno Bugarskoj // **Tráčanin** *m* (**Tráčānka** *ž*) ⟨N *mn* Tráčani⟩ stanovnik Trakije; **trâčkī** *prid.* koji se odnosi na Tračane i Trakiju △ *~* ***jezik*** *lingv.* izumrli jezik tračko-dačke grane indoeuropske poro-

dice jezika, satemskog tipa; govorio se na *SI* Balkanskog poluotoka

**Trakl** (*izg.* Tràkl), **Georg** (1887–1914), austrijski pjesnik ekspresionističke generacije; elegična lirika obuzeta osjećajem propadanja i smrti, pod dojmom intimnih trauma i sumorne atmosfere predosjećaja rata i suočenja s prvim ratnim strahotama (počinio samoubojstvo kao farmaceutski oficir na galicijskom bojištu); utjecao na poslijeratno njemačko pjesništvo

**Tr̀akošćan** *m* selo (30 stan.) i dvorac u Hrvatskom zagorju; od 1568–1945. u posjedu grofova Draškovića, danas muzej // **Trakošćánec** *m* (**Tr̀akošćānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Trakošćánci⟩ stanovnik Trakošćana; **tr̀akošćanskī** *prid.* koji se odnosi na Trakošćan

◈ *pr.* (etnici): **Trakoščánec** (Križevci, Međimurje), **Trakoštánec** (120, Novi Marof, Zagreb, Varaždin, Križevci)

**tr̀akt** *m* ⟨N *mn* tràktovi⟩ **1.** *arhit.* dio građevine koji se u okviru većeg sklopa (dvorca, samostana, bolnice) izdvaja kao zaseban građevni korpus ili krilo zgrade [*zapadni* ~] **2. a.** niz mehanizama ili prostorija koji imaju zajedničku funkciju [*sanitarni* ~] **b.** *anat.* sustav tjelesnih organa koji čine cjelinu ili obavljaju zajedničku funkciju [*urinarni* ~] △ ***probavni*** ~ *anat.* organi probave (želudac, crijeva)

✧ *lat.* tractus

**tràktāt** *m* ⟨G traktáta⟩ **1.** teorijska rasprava, spis o nekom problemu, pitanju; studija **2.** *pravn.* međunarodni ugovor // **traktírati** *dv.* ⟨*prez.* tràktīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *rij.* **1.** raspravljati, izlagati (o nekoj temi, problemu) **2.** ugošćivati

✧ *njem.* Traktat ← *srlat.* tractatus ← *lat.* ← tractare: obraditi ≃ trahere: vući

**tr̀aktor** *m tehn.* motorno vozilo za vuču poljoprivrednih alatki, strojeva i vozila [*voziti se na* ~*u*] // **traktòrist** (**traktorȉst**) *m* **1.** onaj koji po zanimanju upravlja i rukuje traktorom **2.** *refer.* onaj koji vozi traktor; **traktòristkinja** (**traktòristica**) *ž*, *v.* traktorist; **tr̀aktorskī** *prid.* koji se odnosi na traktor [~*a prikolica*]

✧ *lat.* tractor ≃ trahere: vući, potezati

**traktr̀isa** *ž mat.* ravninska transcendentna krivulja kojoj je duljina tangente od dirališta do sjecišta sa zadanim čvrstim pravcem konstanta

✧ *lat.* ≃ trahere: vući

**tràktūr** *m*, *v.* trahtur

**tràktus** *m pov. glazb. crkv.* psalam ili dio psalma koji se pjevao nakon graduala

✧ *lat.* tractus

**tralal̀a** *uzv.* izgovor i konvencija pisanja za dugo i besmisleno govorenje ili za dosadno i jednolično pjevanje jednostavnih melodija bez vrijednosti // **tralàlājka** (**tralalâjka**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** pjesma kao kad se tralalače **2.** besmislena dosadna priča, ono što se dugo i do dosade ponavlja; **tralalákati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* tralàlāčēm, *pril. sad.* -áčūći, *gl. im.* -ānje⟩ isprazno govoriti, gnjaviti dugim i besmislenim pričanjem, govoriti mnoge besmislice (kao da nije ništa drugo rečeno nego tralala)

✧ *onom.*

**tr̀alje** *ž mn* ⟨G trâljā⟩ **1.** dronjci, rite, prnje, krpe **2.** *v.* traglje // **tr̀aljav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji nosi tralje; poderan, dronjav **2.** koji je bez vrijednosti; slab, bijedan, jadan, loš [~*o znanje*]; **tr̀aljavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ *razg. podr.* onaj koji je traljav; **tr̀aljāvčev** *prid.* koji pripada traljavcu; **tr̀aljavica** *ž*, *v.* traljavac; **tr̀aljavo** *pril.* na traljav način [~ *obaviti posao*]; **tr̀aljavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je traljav, svojstvo onoga što je traljavo

✧ *njem. dijal.* Trage

**tr̀am** *m* ⟨N *mn* tràmovi/-i⟩ *reg.* stropna greda, nosiva drvena greda // **tràmić** *m dem.* od tram, površno otesana merkantilna greda

✧ *njem.* Tram

**tràma** *ž* ⟨G *mn* trámā⟩ *bot.* kod gljiva, tkivo izgrađeno od isprepletenih hifa (pletenhim), ono čini plodište gljive (stručak, klobuk i lamele kod gljiva stapčara)

✧ *lat.* trama: potka (u tkanju)

**tràmata** *ž rib.* ribarska mreža na kojoj su upletena strašila // **tramàtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *rib.* loviti ribu tramatom

✧ *tal.* tramare: uplesti, utkati

**trambùlīn** *m* ⟨G trambulína⟩ *sport* elastična daska koja pojačava odraz pri skoku, ob. u vodu; trampolin // **trampolȉnīng** *m* ⟨N *mn* -inzi⟩ sportska grana u kojoj natjecatelji pojedinačno, u parovima ili grupno izvode različite skokove, figure i njihove kombinacije na trampolinu

✧ *tal.* trampolino

**trambùnjēr** *m* ⟨G trambunjéra⟩ *lokal.* mali top koji proizvodi samo prasak bez hica; mužar, prangija, lumbarda

✧ *tal.* trambusto: prasak

**tràmes** *m reg.* više komada ili više predmeta složenih ili povezanih zajedno, ob. umotanih u čvrsti papir ili karton radi slanja; omot, paket, pošiljka
✧ *tal.* tramesso

**tramínac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ **1.** *agr.* vrsta vinove loze **2.** vino od te loze
✧ prema tirolskom mjestu Traminu

**tràmit** *m reg.* put, staza
✧ *tal.* tràmite

**tramòntān|a (tramontâna)** *ž meteor. reg.* sjeverni vjetar u *S* Sredozemlju, Italiji i na Jadranu; tramuntana
◈ *pr.* (nadimačko): **Tramòntāna (Tramontâna)** (Split, Trogir, Primorje, Cres-Lošinj)
✧ *tal.* tramontana

**trâmpa** *ž reg.* **1.** *trg. pov.* oblik trgovine pri kojoj se razmjena dobara vrši bez novca; zamjena, razmjena predmeta ili dobara, *usp.* barter **2.** ugovor o zamjeni // **trȁmpiti** (što) *dv.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -pēći, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* trȁmpljen⟩ *reg.* (iz)vršiti trampu; razmijeniti/razmjenjivati
◈ *pr.* (nadimačka): **Trâmpa** (Ploče, Knin, Drniš), **Tràmpetić** (Zagreb)
✧ *tur.* ← *tal.* tramuta

**tràmper** *m pom. trg.* teretni brod u slobodnoj plovidbi, tj. koji plovi prema prijevoznom ugovoru // **tràmping** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *pom. trg.* plovidba koja se upravlja prema potražnji brodskog prostora; slobodna plovidba
✧ *engl.* tramp steamer

**trampòlīn** *m, v.* trambulin

**tramùntāna** *ž, v.* tramontana

**trȁmvāj** *m prom.* gradsko prometno sredstvo na tračnicama, ob. na električni pogon △ ***konjski*** *~ pov.* tramvaj s konjskom vučom // **tramvájac** *m* ⟨G -jca, V -jče, N *mn* -jci, G trȁmvājācā⟩ **1.** radnik ili namještenik tramvajskog poduzeća **2.** vozač ili kondukter tramvaja; tramvajdžija; **tramvájčev** *prid.* koji pripada tramvajcu; **tramvàjdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* tramvajac; **trȁmvājka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tramvajac; **trȁmvājsk|ī** *prid.* koji se odnosi na tramvaj [*~a prikolica*]
✧ *engl.* tramway

**trȁn** *m, v.* trani

**trance** (*izg.* trêns) *m glazb.* podžanr rocka nastao na njemačkoj techno sceni početkom 1990-ih; karakterističan po kratkim i jezgrovitim sintesajzerskim dionicama u beskrajnom ponavljanju, minimalni ritmički dodaci
✧ *engl.*: trans

**trančírati** *dv.* ⟨*prez.* trànčīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* tranširati

**tràndika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *fam. razg.* vesela zabava s narodnom muzikom i plesovima u pučkom stilu [*lovačka ~*]

**trâni** *m mn* ⟨N trȁn⟩ *kem.* ulja i masti dobivene iz masnog tkiva morskih životinja (kitovo ulje, riblje ulje i dr.)
✧ *njem.* Tran ← *dan.*

**trankvilìzant (trankvilizȁnt)** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *farm.* sredstvo za umirenje; sedativ, trankvilajzer // **trankvilàjzer** *m, v.* trankvilizant
✧ *engl.* tranquilizer ← *lat.* tranquillus: miran, tih

**tranquillo** (*izg.* trankvìlo) *pril. glazb.* uputa na partituri da se interpretira mirno
✧ *tal.*

**trȁns** *m* **1.** *psih.* stanje svijesti slično spavanju (smanjene senzoričke i motoričke aktivnosti), posljedica hipnotiziranja ili uporabe droge **2.** *razg.* zanos, ushićenje [*pastī/padati u ~*]
✧ *engl.* trance ← *srfr.* transe: prelazak (od života ka smrti) ≃ *lat.* transire: prelaziti

**TRANS-, TRA-** kao prvi dio riječi znači s onu stranu; preko, nad [*transkontinentalan*]
✧ *lat.* trans (*prij.*)

**transàkcij|a** *ž* **1.** čin kojim se obavlja nagodba, ugovor kojim strane zaključuju spor ili sprečavaju da se pojavi, dajući ustupke u cijeni ili drugim elementima **2.** *bank.* veći posao, ob. posao zaključen bez viđenja osobe ili gotova novca [*obaviti ~u*; *izvršiti ~u*] **3.** *inform.* nedjeljiva akcija na datoteci ili bazi podataka // **transàkcījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na transakciju (**1**) [*~i ugovor*; *predložena je ~a formula*] △ ***~a analiza*** *psih.* psihoterapijski smjer koji teži obuhvatu cjeline ličnosti pojedinca i njegova ponašanja; ***~a datoteka*** *inform.* datoteka s podacima o transakcijama unutar kompjuterske mreže ili sustava koja se koristi za obnavljanje glavne datoteka baze podataka
✧ *lat.* transactio ≃ transigere: tjerati kroz što, provoditi

**transàlpīnsk|ī** *prid.* koji je s onu stranu Alpa; prekoalpinski, prekoalpski △ ***~a Galija*** *pov.* Galija s onu stranu Alpa, područje današnje Francuske (iz perspektive Rima, središta Carstva), *opr.* cisalpinski
✧ *lat.* transalpinus

**transatlàntik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *pom.* prekooceanski brod, plovi na atlantskim plovidbenim rutama // **transàtlantsk|ī** *prid.* **1.** koji se nalazi s obje strane Atlantika [*~i problem*; *NATO je rješenje za ~u sigurnost*] **2.** koji prelazi Atlantik [*~i brod*; *~i let*]
✧ TRANS- + *v.* Atlantik

**trȁnsavangārda** *ž lik.* slikarstvo potkraj 1970-ih; odlikuje ga eklektičko preuzimanje različitih figurativnih, ali i apstraktnih iskustava 20. st.
✧ TRANS- + *v.* avangarda

**transcendèncija** *ž fil.* sve što postoji iznad neposrednog osjetilnog iskustva; prekoračivanje granica mogućeg iskustva, prelaženje iz »ovostranosti« u »onostranost«, iz osjetnoga u nadosjetno ili apsolutno; nadosjetilnost, *opr.* imanencija // **trȁnscendentāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** *fil.* **a.** koji je s onu stranu ili prije svakog iskustva, odnosi se na uvjete spoznavanja predmeta koji su po postanku prije iskustva, ali omogućuju iskustvo i svaku zbiljsku spoznaju; nadiskustven, prediskustven **b.** koji je iznad materijalnog svijeta i neovisan o njemu **2.** koji se odnosi, koji pripada transcendenciji △ *~**na analitika*** dio transcendentalne logike koja raščlanjuje razum promatrajući onaj dio mišljenja koji ima svoje podrijetlo samo u razumu; *~**na dedukcija*** *fil.* postupak kojim se opravdava primjena apriornih pojmova ili kategorija na objekte iskustva; *~**na dijalektika*** *fil.* drugi dio Kantove transcendentalne logike koji nastoji odgovoriti na pitanje o ulozi i mogućnosti metafizike; *~**na estetika*** *fil.* pojam iz Kantove transcendentalne logike koji označuje odnos osjetne spoznaje i apriorne predodžbe; *~**na filozofija*** učenje koje zastupa stav da je »stvar o sebi« zauvijek nespoznatljiva upravo jer je transcendentna; *~**na logika*** logika koja promatra apriorne pojmove i principe mišljenja i njihovu primjenu na predmete općenito (za razliku od klasične logike koja proučava samo formu mišljenja) (Kant); *~**na meditacija*** metoda meditacije koja bi, uz pomoć različitih tehnika (ob. temeljenih na indijskoj filozofiji), trebala pomoći umu da prevlada sve misli i dođe u stanje blaženstva i potpunoga fizičkoga i psihičkog opuštanja; **transcendentálije** (**transcendentâlije**) *ž mn fil. pov.* u skolastici osnovne vrste, najviše kategorije bez kojih se ne može pristupiti bilo kakvom spoznajnom određenju (stvar, postojeće, istinito, dobro, nešto, jedno); **transcendentalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* **1.** američki filozofski i književni pokret (1830–1850-ih); zastupa monizam, individualizam, odbacivanje vanjskih autoriteta i logičkog dokazivanja (glavni predstavnik R. W. Emerson) **2.** način mišljenja u duhu Kantove filozofije, ne bavi se spoznavanjem predmeta, nego načinima spoznavanja predmeta **3.** svaki spoznajnoteorijsko-kritički idealizam koji u svijesti nalazi osnovicu spoznavanja i princip jedinstva svijeta; **transcendentálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je transcendentalno; nadiskustvenost; **transcendȅnt|ān** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji prekoračuje neko područje, granicu; prekogranični **2.** *fil.* koji nadilazi **a.** iskustvo; nadiskustven **b.** sve što izvansubjektivno postoji **c.** sve natprirodno, nadosjetno, nadiskustveno, *opr.* imanentan **3.** *mat.* koji nije algebarski **4.** *pren.* koji nije u skladu s prirodnim zakonima, koji svojim obilježjima nadmašuje, prelazi ono što je prirodno; natprirodan, nespoznatljiv △ *~**ne funkcije*** *mat.* funkcije koje nisu algebarske (npr. trigonometrijske, logaritamske, eksponencijalne); *~**ne jednadžbe*** *mat.* jednadžbe koje uz algebarske sadrže i druge izraze (npr. nepoznanicu u eksponentu) [*eksponencijalne ~ne jednadžbe*; *logaritamske ~ne jednadžbe*; *trigonometrijske ~ne jednadžbe*]; *~**ni broj*** *mat.* realni broj koji nije algebarski, npr. e, pi; **transcendírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* transcèndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** prijeći/prelaziti iz jednog područja u drugo **2.** *fil.* **a.** prijeći/prelaziti granice iskustva, biti izvan ili iznad osjetilnog opažanja; prelaziti u sferu transcendentnoga **b.** u metafizici prijeći/prelaziti iz prirodnoga u natprirodno, iz konačnoga u beskonačno, iz uvjetnoga u bezuvjetno
✧ *srlat.* transcendentia ≃ transcendens: koji se uspinje ≃ TRANS- + scandere: penjati se

**transdànūbījskī** *prid. pov.* koji je preko Dunava, tj. austrijski, mađarski ili uopće sjeverni
✧ TRANS- + *lat.* Danubius: Dunav

**transducer** (*izg.* transdjùser) *m tehn.* uređaj koji pretvara neelektrične signale u električne (ili obrnuto), gdje se varijacije u ulaznom signalu proporcionalno prenose u izlazni signal; senzor
✧ *engl.* ← *lat.* transducere: prenijeti, prevoditi

**transdùkcija** *ž* **1. a.** *fiziol.* u psihofiziologiji osjeta: pretvaranje fizikalne energije podražaja u živčanu aktivnost u procesu nastanka osjeta **b.** *psih.* u kognitivnoj psihologiji, pretvaranje informacija iz jedne forme u drugu **2.** *biol.* u genetici, prijenos genetskog materijala s jedne stanice na drugu
✧ TRANS- + -dukcija, analogijom s (in)dukcija, (pro)dukcija

**transéna (tranzéna)** *ž arhit.* perforirana kamena (ob. mramorna) ploča koja služi kao pregrada
✧ *lat.* transenna: mrežasta zamka za ptice

**trànsept** *m* ⟨G *mn* -pātā⟩ *arhit.* poprečni brod u crkvi položen okomito na uzdužne brodove tako da razdvaja svetište od ostalog dijela crkve i daje tlocrtu oblik latinskoga križa
✧ *lat.* transeptum ≃ TRANS- + septum: zabran, ograđeni prostor

**transeùntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *fil.* koji prelazi s jednog područja na drugo, npr. iz subjektivne sfere u objektivnu ili kad argumentima iz jednog područja nastojimo sasvim krivo nešto dokazati u drugom području (popularno: zbrajati kruške i jabuke)
✧ *lat.* transiens: prelazni

**trànsfāzor** *m tehn.* optički tranzistor
✧ TRANS- + *v.* faza

**trànsfēr** *m* ⟨G transféra⟩ **1.** operacija kojom se što, predmet ili stanje, prenosi s jednog na drugo mjesto **2. a.** *bank.* prijenos novca iz jedne financijske ustanove u drugu ili iz zemlje u zemlju (u odgovarajućoj valuti) [*izvršiti* ~] **b.** *trg.* prijenos nominalnih vrijednosnih papira s jednog vlasnika na drugog **3.** *pravn.* akt kojim se prenosi pravo vlasništva nad rentom, posjedom i sl. na drugu osobu **4.** *sport* prelazak sportaša iz jednog kluba u drugi u profesionalnom sportu **5.** *psih.* **a.** pojava u psihoanalitičkoj praksi da pacijent projicira svoje osjećaje i želje na psihoterapeuta **b.** pojava da neke organizirane sheme djelatnosti pozitivno ili negativno utječu i na one djelatnosti koje u postupku organiziranja tih shema nisu bile izravno organizirane; neizravno uvježbavanje **6.** *fiziol.* **a.** općenito, pojava da osoba ili životinja, nemajući ili izgubivši jedno čulo, razvije drugo **b.** u percepciji zvuka adaptacija defektnog uha da zvukovne signale prebacuje u frekvencijsko područje gdje je slušnost najveća **c.** u kineziologiji prijenos utjecaja neke stečene navike, uvježbanog pokreta na drugi △ ~ ***agent*** agent korporacije zadužen za registraciju imena dioničara, ob. banka; ~ ***linija*** niz obradnih stranica koje su međusobno povezane u svrhu automatske finalizacije proizvoda; ~***-lista*** *sport* lista profesionalnih igrača (nogometaša, košarkaša i sl.) slobodnih da promijene klub u prijelaznom roku; ~ ***osjećaja*** *psih.* fenomen kojim se jedno duševno stanje prenosi na drugo; ~ ***rate*** (*izg.* ~ rêjt) *inform.* brzina prijenosa, *v.* brzina △; ~ ***speed*** (*izg.* ~ spîd) *inform.* brzina prijenosa, *v.* brzina △; ~ ***tehnologije*** odnos između proizvođača i potrošača tehnologije; ~ ***vrijednosti*** fenomen pri kojem znak poprima vrijednost označenog (kada sredstvo postane cilj) // **transferácija** *ž pravn.* prijenos zaplijenjenih pokretnina drugoj osobi na čuvanje do završetka pravnog postupka; **transferírati** *dv.* ⟨*prez.* transfèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transfèrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ izvršiti/izvršavati transfer; prebaciti/prebacivati, preseliti, zamijeniti/zamjenjivati; **trànsfērnī** *prid.* koji se odnosi na transfer △ ~***a cijena*** *ekon.* cijena proizvoda/usluga koja vrijedi za njihovo kretanje unutar dijelova istoga poduzeća; omogućava izračunavanje ekonomskog rezultata svakog dijela poduzeća
✧ *engl.* transfer ≃ *lat.* transferre: prenijeti ≃ TRANS- + ferre: nositi

**transferáze** *ž mn biol.* katalitički enzimi za prijenos funkcionalnih skupina s jedne molekule na drugu
✧ *v.* transfer + -AZA

**transfigurácija** *ž* **1.** promjena oblika; preoblikovanje **2.** *bibl.* trenutak Kristova života, na brdu Tabor ukazuju mu se Mojsije i Ilija, a on sam biva obasjan božanskom svjetlošću; preobraženje // **transfigurácījskī** *prid.* koji se odnosi na transfiguraciju; **transfigurírati** *dv.* ⟨*prez.* transfigùrīrām, *pril. pr.* -āvši, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ promijeniti/mijenjati oblik
✧ *lat.* transfiguratio ≃ transfigurare: transfigurirati

**transfinītan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji nema svršetka, koji nema granica, koji se ne može do kraja domisliti; beskonačan, bezgraničan
✧ TRANS- + *lat.* finitus: konačan ← finire: okončati, zaustaviti, ograničiti

**transflùksor** *m tehn. zast.* feritna magnetna jezgrica s nekoliko provrta za magnetni tok,

služila je npr. kao dio memorije u nekim tipovima elektroničkih računala; sklopka

✧ TRANS- + *lat.* fluxus: tok ← fluere: teći

**transformírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* transfòrmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transfòrmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ preoblikovati, preinačiti/preinačavati u obliku; izmijeniti, reorganizirati // **transformácija** *ž* **1.** radikalna promjena oblika, izgleda, stanja, osobina; preobražaj, pretvaranje, metamorfoza **2.** *fiz.* **a.** svaka promjena koja je popraćena značajnim mijenjanjem fizičkih ili kemijskih svojstava (npr. promjena faze: kruto u tekuće, tekuće u plinovito itd.) **b.** *term.* pretvaranje električne struje visokog u struju niskog napona i obratno **3.** *mat.* **a.** preslikavanje, propis prema kojemu se neki skup pretvara u neki drugi **b.** preračunavanje koordinata geometrijskog elementa u jednom koordinatnom sustavu u koordinate u nekom drugom **4.** *gram.* formalni postupak pomoću kojega se, prema određenim pravilima, sintaktičke strukture što ih generira baza preoblikuju u dobro izgrađene i glasovno ostvarene rečenice; **transformácījskī** *prid.* koji se odnosi na transformaciju; **transfòrmātor** (**transformâtor**) *m* **1.** onaj koji transformira; pretvarač, pretvornik, opsjenar **2.** *tehn.* statički pretvarač napona i jakosti izmjenične električne struje korištenjem elektromagnetske indukcije; pretvarač; **transfòrmātorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na transformatore △ *~a* ***stanica*** uređaj za pretvorbu napona i jakosti električne struje iz prijenosne mreže na veličine pri kojima se ona troši, *usp.* trafostanica

✧ *lat.* transformatio: transformacija ≃ transformare: transformirati ≃ TRANS- + *v.* forma, formirati

**transfundírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* transfùndīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** pretočiti/pretakati tekućinu iz jedne posude (kontejnera i sl.) u drugu **2. a.** natopiti/natapati, uliti/ulijevati (tekućinu) **b.** prodrijeti/prodirati (o tekućini) **3.** *med.* obaviti/obavljati transfuziju krvi // **trànsfūzija** *ž* **1.** općenito, pretakanje, prodiranje (tekućine), prelijevanje, prijenos (tekućine) **2.** *med.* prenošenje krvi ili krvnih derivata (plazma, eritrociti, trombociti) zdrave osobe (davatelji) odgovarajuće krvne grupe u optok krvi bolesne osobe (primalac); ob. se ne izvodi izravno nego iz krvne konzerve; **trànsfūzījskī** *prid.* koji se odnosi na transfuziju

✧ *lat.* transfusio: trasfuzija ≃ transfundere ≃ TRANS- + fundere: lijevati

**transgrèsija** *ž geol.* poplavljivanje kopna morem zbog spuštanja Zemljine kore, *opr.* regresija // **trànsgresīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na transgresiju; epirogen

✧ *lat.* transgressio ≃ transgredi: prekoračiti

**Transhimalája** *ž geogr.* planinski masiv u *J* Tibetu, *JZ* Kina, dug o. 1600 km, najviši vrh Aling Kangri (7312 m); Hedinovo gorje

**transkàspījsk|ī** *prid.* koji je s obje strane Kaspijskog mora △ *~a* ***željeznica*** željeznička pruga koja povezuje regiju Kaspijskog mora i središnje Azije (Taškent)

✧ TRANS- + *v.* kaspijski

**trànskontinentāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji prelazi preko cijelog kontinenta [*~na pruga*; *~na cesta*; *~na linija*; *~ni prijevoz*]

✧ TRANS- + *v.* kontinet, kontinentalan

**transkribírati** *dv.* ⟨*prez.* transkrìbīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati transkripciju // **transkrìpcija** (čega) *ž* **1.** *lingv.* prenošenje izgovora i glasova jednog jezika u grafički sustav za fonetsko bilježenje glasova; izgovor riječi u jednom jeziku prilagođen izgovoru u drugom jeziku i njegovim glasovima [*Njujork New York*]; preglašavanje, *usp.* transliteracija **2.** (+ *potenc.*) *glazb.* prerada glazbenog djela za drugi instrument ili glas **3.** *biol.* prenošenje genetičke poruke sadržane u redoslijedu nukleotida u lancu DNK na redoslijed nukleotida u lancu RNK mehanizmom komplementarnog udruživanja baza; **transkrìpcījskī** *prid.* koji se odnosi na transkripciju; **trànskriptor** *m* onaj koji se bavi transkripcijom teksta

✧ *lat.* transcribere ≃ TRANS- + scribere: pisati

**transkulturácija** *ž* promjena u nekoj kulturi koja je rezultat unošenja elemenata neke strane kulture

✧ TRANS- + *v.* kultura, kulturacija

**trànskūtan** *prid.* ⟨*odr.* -tanī⟩ *term.* koji ide kroz kožu

✧ TRANS- + *lat.* cutaneus: kožni ≃ cutis: koža

**translácija** (čega) *ž* **1.** *mat.* preslikavanje ravnine ili prostora u kojem je vektor, određen bilo kojom točkom i njezinom slikom, konstantan; paralelni pomak **2.** *fiz.* gibanje (pomak) tijela pri kojem svi njegovi dijelovi opisuju sukladne staze te se gibaju jednakim brzinama i ubrzanjima; kod translacije sve čestice koje sačinjavaju tijelo zadržavaju iste međ-

usobne odnose i tijelo zadržava istu orijentaciju u prostoru (nema rotacije) [*pravocrtna ~*; *krivocrtna ~*] **3.** *biol.* prenošenje genetičke informacije s m-RNK na bjelančevinu pri sintezi bjelančevina **4.** *kat.* **a.** prijenos relikvija mučenika s jednog mjesta na drugo **b.** prijenos svetkovine jednog sveca s jednog datuma na drugi // **trànslātor** (**translâtor**) *m* **1.** uređaj koji pretvara signale iz oblika u kojima su stvoreni u oblik prikladan za dalje korištenje **2.** *razg. zast.* onaj koji prevodi s jednog jezika na drugi; prevodilac, prevoditelj; **trànslātorica** *ž*, *v.* translator

✧ *lat.* translatio: prijenos ≃ translator: prenositelj

**Trȁnslajtānija** *ž pov. geogr. pol.* u Austro-Ugarskoj Monarhiji područje s desne strane rijeke Lajte (Leithe) (*služb.* Zemlje krune Svetoga Stjepana), *usp.* Cislajtanija

**translator** (*izg.* trànslējtr) *m inform.* **1.** računalni program koji sadrži bazu riječi iz dvaju ili više jezika i koji služi kao pomoć u prevođenju (npr. za hrvatski i engleski jezik); prevoditelj **2.** program koji obavlja pretvorbu izvornog programskog koda u odgovarajući kod drugog jezika; program za prevođenje, prevodilac

✧ *engl.*

**transliterácija** (čega) *ž lingv.* prenošenje iz jednoga pisma u drugo, prenošenje slova jednog pisma pomoću slova drugoga pisma (iz glagoljice u latinicu i sl.); preslovljavanje, *usp.* transkripcija (1) // **transliterírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* translitèrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati transliteraciju

✧ TRANS- + *lat.* littera: slovo

**translòkālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ ~ ***glagol*** *gram.* glagol koji izražava promjenjiv odnos prema nekomu mjestu, koji pokazuje smjer ili pravac kretanja; glagol kretanja

✧ TRANS- + *v.* lokacija, lokalan

**translùcidus** *m meteor.* podvrsta oblaka u obliku prozirne navlake kroz koju se može nazirati položaj Sunca ili Mjeseca

✧ *nlat.*

**translùnāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se nalazi s druge strane Mjeseca

✧ TRANS- + *v.* luna, lunaran

**transmigrácija** *ž* selidba iz jedne zemlje, kraja, mjesta u drugi da bi se drugdje stalno nastanilo △ ~ ***duša*** vjerovanje po kojem se ljudske duše inkarniraju u drugim tijelima; metempsihoza // **transmigrírati** *dv.* ⟨*prez.* transmìgrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (pre)seliti iz jedne zemlje, kraja, mjesta u drugi da bi se drugdje stalno nastanilo

✧ *lat.* transmigratio ≃ TRANS- + *v.* migracija

**transmìsija** (∅, čega) *ž* **1.** *tehn.* **a.** prijenos snage s glavnog pogonskog stroja na jedan ili više drugih strojeva s pomoću osovina, zupčanika, remenja itd. **b.** *meton.* uređaj za takav prijenos snage **2.** *fiziol.* **a.** u genetici: prijenos određenih gena s roditelja na potomstvo **b.** u neurofiziologiji: prijenos živčanog impulsa s jedne živčane stanice na drugu **3.** *inform.* prijenos informacija od pošiljaoca kroz neki medij do primaoca **4.** *sociol.* prijenos tradicije i običaja s jedne generacije na drugu **5.** *fiz.* prolaženje svjetlosnih zraka, odnosno prenošenje svjetlosne energije kroz materiju △ ***difuzna*** ~ *fiz.* prolaženje svjetlosnih zraka kroz poluprozirno tijelo, pri čemu se te zrake raspršuju u svim pravcima; ~ ***zvuka*** *term.* gibanje zvučnih valova, prijenos zvuka // **transmìsījskī** *prid.* koji se odnosi na transmisiju [~ *kotač*]; **trȁnsmisiōn|ī** *prid.* koji se odnosi na transmisiju △ ~***e bolesti*** *pat.* zarazne bolesti; ~***i remen*** *tehn.* remen koji povezuje osovine i omogućuje transmisiju; **transmitírati** *dv.* ⟨*prez.* transmìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transmìtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati transmisiju

✧ *lat.* transmissio ≃ transmittere: transmitirati ≃ TRANS- + mittere: slati

**trànsmisometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *meteor.* instrument za određivanje vidljivosti; osniva se na principu propusnosti ili ekstinkcije zrake svjetlosti na određenoj udaljenosti

✧ *lat.* transmissio: *v.* transmisija + -METAR

**transmutácija** (čega) *ž* **1.** promjena, preinaka, preobrazba, pretvorba **2.** *kem.* pretvaranje jednog elementa u drugi

✧ *lat.* transmutatio ≃ transmutare ≃ TRANS- + mutare: mijenjati se

**transòcēanskī** *prid.* **1.** koji se nalazi s obje strane oceana [~ *problem*] **2.** koji se nalazi, ide, vozi preko oceana [~ *brod*], *usp.* transatlantski

✧ TRANS- + *v.* ocean, oceanski

**transpàdanskī** *prid.* koji se s onu stranu rijeke Pada (Poa) u Italiji △ ***Transpadanska***

*Republika* *pov.* država koju je 1796. u Lombardiji formirao Napoleon; s Cispadanskom Republikom ujedinjena (1797) u Cisalpinsku Republiku, preteču današnje Republike Italije
✧ TRANS- + *v.* Pad

**transpàrent|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** kroz kojega se vidi; providan, proziran **2.** *fiz.* koji dopušta prolaz elektromagnetskog zračenja bez značajne apsorpcije ili raspršenja (tijelo može biti transparentno za radijaciju jedne valne dužine, ali ne i za radijaciju neke druge valne dužine, tako je obično staklo transparentno za vidljivo svjetlo, ali nije transparentno za UV zračenje) **3. a.** koji se lako uočava; očigledan **b.** *pren.* koji je lako razumljiv; jasan [*političari moraju imati ~nu biografiju*; *~an budžet*] △ *~ne folije* prozirne folije (npr. celofan) // **transpàrent (transparènt)** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** slika ili natpis na razapetu platnu ili papiru, koji se nose u povorci u raznim prilikama (prosvjedi, podrške, parade, maškare, utakmice) **2.** papir s debelim crnim ili crvenim linijama koji se pri pisanju podmeće pod papir bez linija na kojem će se pisati **3.** vrsta tkanine koja služi kao ekran za izvođenje jednog od trikova pri snimanju u ateljeu (u kinematografiji) kada se slika projicira odostraga na taj ekran tako da izgleda kao da je kadar snimljen u pejzažu, *usp.* back-projekcija; **transparentírānje** *sr* proces u postupku dorade kojim se postiže staklast izgled tkanine; **transpàrentno** *pril.* na transparentan način, tako da je jasno; **transpàrentnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je transparentno; prozirnost, jasnoća
✧ *njem.* transparent ← *srlat.* transparens ← *lat.* transparere ≈ TRANS- + parere: pojaviti se

**transpirírati** *dv.* ⟨*prez.* transpìrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transpìrīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izlučiti/izlučivati paru; isparavati se **2.** (o)znojiti se // **transpirácija** *ž* **1.** *biol.* izlučivanje vode iz biljke i životinje **2.** *fiziol.* izlučivanje vode kroz kožne pore iz znojnih žlijezda; znojenje; **transpiràcījskī** *prid.* koji se odnosi na transpiraciju
✧ *njem.* transpirieren ≈ TRANS- + *lat.* spirare: disati

**trànspjuter** *m inform.* kompjuter za paralelno procesiranje
✧ TRANS- + *v.* kompjuter

**transplantírati** *dv.* ⟨*prez.* transplàntīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transplàtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati transplantaciju; presaditi/presađivati tkivo, organ ili biljku // **transplantácija** *ž* **1.** *bot.* pomicanje biljke s mjesta gdje raste i sadnja na drugom mjestu; presadba, presađivanje **2.** *med.* postupak kojim se presađuju tkiva ili organi s jednog mjesta na drugo iste jedinke, ili s jedne jedinke na drugu [*~ bubrega*; *~ kože*; *~ rožnice*; *~ srca*; *~ gušterače*]; presadba, presađivanje **3.** premještanje, relokacija; **transplantàcījskī** *prid.* koji se odnosi na transplantaciju; **transplàntānt (transplantànt)** *m* ⟨G -ā⟩ onaj koji se podvrgava transplantaciji; **transplàntāt** *m* ⟨G transplantáta⟩ *term.* ono što se presađuje iz jednog organizma u drugi [*kroz perifernu venu daje se ~ koštane moždine*]; presadak
✧ *njem.* transplantieren ← *lat.* transplantare ≈ TRANS- + plantare: saditi

**trànspolār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ide preko Sjevernog ili Južnog pola [*~ni promet*; *~ni prometni pravac*; *~na ekspedicija*]
✧ TRANS- + -POLARAN

**transpònder** *m tehn.* dio komunikacijskog satelita koji prima signale i ponovno ih odašilje nakon što ih je pojačao, na različitoj frekvenciji od prvotne
✧ *krat.*, *engl.* ← trans(mitter) + (res)ponder

**transponírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* transpònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transpònīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** preokrenuti/preokretati, premetnuti redoslijed ili raspored čega **2.** *glazb.* prevesti/prevoditi djelo u drugi tonalitet, *usp.* transpozicija (2) // **transpozícija** *ž* **1.** prijenos, premetanje, prebacivanje, premještaj **2.** *glazb.* prevođenje djela iz tonaliteta u kojem je izvorno napisano u drugi tonalitet **3.** *pat.* prirođena anomalija izlaska velikih krvnih žila iz ventrikula
✧ *njem.* transponieren ← *lat.* transponere ≈ TRANS- + ponere: smjestiti

**trànsport** *m* **1.** *prom.* prijevozna sredstva i uređaji za prijevoz robe i putnika [*željeznički ~*; *cestovni ~*; *brodski ~*; *zračni ~*] **2. a.** čin ili proces prijevoza robe [*radim u ~u*] **b.** prijevoznička djelatnost; otpremništvo **3.** (čega) jedinica u prijevozu tereta, ob. veća [*stigao je ~ robe* stigla je veća količina robe, mjerena u kamionima, tonama i sl.] // **transpòrtēr** *m* ⟨G transportéra⟩ **1.** uređaj namijenjen kontinuiranom prenošenju materijala (npr. siro-

vine, poluproizvoda, gotovog proizvoda) na manje udaljenosti, ob. tekuća traka **2.** *prom.* vozilo za prijevoz tereta različitih specijalnih namjena **3.** poduzeće koje se bavi prijevozom; prijevoznik △ ***pneumatski*** ~ *tehn.* uređaj (limena cijev u kojoj djeluje komprimirani zrak) namijenjen kontinuiranom prenošenju sitnog zrnatog ili brašnastog materijala, ali i u internoj komunikaciji, za prenošenje pismenih poruka; ***pužni*** ~ *tehn.* uređaj (žlijeb unutar kojega djeluje vreteno s pužnom lopaticom) namijenjen kontinuiranom transportu sitnijih materijala na manjim udaljenostima; **transportírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* transpòrtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* transpòrtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ otpremiti/otpremati veće količine tereta sredstvima transporta; prenijeti/prenositi, prevesti/prevoziti, otpremiti; **trànsportnī** *prid.* koji se odnosi na transport [~ *kamion*; ~ *avion*]

✧ *njem.* Transport ← *fr.* transport ← *lat.* transportare ≃ TRANS- + portare: nositi

**transpozícija**, *v.* transponirati

**transregionalìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ suradnja regija bez obzira na državne granice, razni oblici suradnje i cirkuliranja roba i ideja među regijama raznih država

✧ TRANS- + *v.* regija², regionalizam

**transseksualìzam** *m* ⟨G -zma⟩ težnja za promjenom spola // **transseksuálac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G transseksùālācā⟩ **1. a.** onaj koji želi biti drugoga spola (pa se tako oblači, ponaša i sl.) **b.** onaj koji ima predispozicije da promijeni spol **2.** onaj koji se podvrgao operaciji koja mu je omogućila promjenu spola; **trànsseksuālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na transseksualanost; **transseksuálanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je transseksualan

✧ TRANS- + *v.* seks, seksualan + -IZAM

**transsìbīrsk|ī** *prid.*, ob. u: △ ***~a željeznica*** najduža željeznička pruga u Rusiji (6440 km) izgrađena 1891–1904. između Čeljabinska (u području Urala) i Vladivostoka

✧ TRANS- + *v.* Sibir, sibirski

**transsòničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ *rij.* koji je brži od zvuka; nadzvučan, supersoničan

✧ TRANS- + *v.* sonički

**transsubjektívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *fil.* spoznajno-teorijski pojam koji ukazuje na ono što prelazi područje subjekta, što ne pripada procesima svijesti, nego je nad njima

✧ TRANS- + *v.* subjekt, subjektivnost

**transsupstancijácija** *ž kat.* pretvorba supstancije kruha i vina u supstanciju tijela i krvi Kristove što se zbiva tijekom Sv. mise činom posvete

✧ TRANS- + *v.* supstancija

**transùdāt** *m* ⟨G transudáta⟩ *fiziol.* neupalna međustanična tekućina; tekućina koja je posljedica transudacije // **transudácij|a** *ž fiziol.* gubljenje vode iz organizma [*limunadom je nadoknađivala vodu koju je gubila ~om*]

✧ TRANS- + *lat.* sudare: znojiti se

**trànsumpt** *m* ⟨G *mn* trànsūmptā⟩ *pravn. pov.* prijepis isprave umetnut u novu ispravu i potvrđen autentičnim pečatom

✧ *srlat.* transumptum ≃ TRANS- + *lat.* sumptum: uzeto

**transuráni** *m mn* ⟨N transùrān, G transurána⟩ *kem.* umjetno dobiveni radioaktivni kemijski elementi u kojih je atomski broj veći od uranova (92) // **transùrānskī** *prid. kem.* koji se odnosi na transurane [~ *elementi*]

✧ TRANS- + *v.* uran(ij)

**trȁnsverzāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ poprečan, presječan △ ***~ni valovi*** *fiz.* valovi kod kojih čestice medija kojim val prolazi ili fizikalna polja koja taj val predstavljaju titraju okomito na smjer širenja vala (takav je elektromagnetski val, svjetlosni val jer kod širenja svjetlosti električno i magnetsko polje titraju okomito na smjer širenja), *opr.* longitudinalni valovi, *v.* longitudinalan △ // **transverzála** *ž* **1.** *mat.* u geometriji, pravac koji siječe dva ili više zadanih pravaca **2.** cesta koja siječe druge ceste i probija se po poprečnom pravcu; poprečnica **3.** *sport* posebno obilježena staza uzduž neke planine ili markacijom povezane staze u planinskom nizu [*alpska* ~]; **transverzálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je transverzalno

✧ *srlat.* transversalis ≃ *lat.* transversus: poprečan

**transvèstij|a** *ž* **1.** *psih.* čin kojim se osoba jednog spola preodijeva u osobu drugoga spola; transvestitstvo **2.** preoblačenje u odjeću drugog spola kako bi se stekla zarada u show-biznisu ili prostituciji [*baviti se ~om*] // **transvèstīt** *m* ⟨G transvestíta⟩ muška ili ženska osoba koja se preoblačenjem i šminkom maskira u osobu suprotnog spola; travestit; **transvèstītskī** *prid.* koji se odnosi na transvestite i transvestizam; **transvestítstvo** *sr*, *v.* transvestija; **transvestìzam** *m* ⟨G -zma⟩

*psih.* spolna ugoda koja se izaziva odijevanjem ili prerušavanjem u odjeću suprotnoga spola i adekvatnog ponašanja
✧ *njem.* Transvestismus ≃ TRANS- + *lat.* vestire: obući, odjenuti

**trânša** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *bank.* obrok emisije vrijednosnih papira **2.** vijenac na kovanom novcu s natpisom ili ukrasom **// transírati (trančírati)** *dv.* ⟨*prez.* trànšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ rasjeći/rasijecati, (pre)rezati, (is)komadati (životinjsko meso)
✧ *fr.* tranche: kriška, odrezak, režanj

**tranšéja** *ž vojn.* dugačak rov koji povezuje vojne položaje
✧ *fr.* tranchée: rov, jarak

**tranzéna** *ž, v.* transena

**trànzistor** *m* **1.** *fiz.* poluvodički element koji je zamijenio zastarjelu elektronsku cijev, u njemu se struja koja teče između dvije elektrode modulira naponom ili strujom koja se primjenjuje na jednu ili više specificiranih elektroda (poluvodički materijal obično je silicij); tranzistori su maleni i jeftini i zahtijevaju vrlo mali izvor energije, koriste se u elektronici za pojačavanje te moduliranje signala **2.** (+ *potenc.*) mali prijenosni radioaparat △ ***bipolarni*** ~ *tehn.* onaj koji je sastavljen od emitera, baze i kolektora redoslijedom PNP ili NPN vrste; ***unipolarni*** ~ *tehn.* onaj koji se sastoji od kanala jednog tipa kristala (P ili N) **// trànzić** *m razg.* tranzistor; **tranzistorìzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je podvrgnut pojačanju signala pomoću tranzistora; **trànzistorskī** *prid.* koji se odnosi na tranzistor [~ *aparat*]
✧ *krat., engl.* transistor ← trans(fer) + (res)istor: prijenosni otpornik

**trànzīt** *m* ⟨G tranzíta⟩ **1.** prijevoz robe ili putnika iz jedne zemlje u drugu kroz zemlju koja se nalazi između njih; provoz **2.** prijevoz tereta od mjesta ukrcavanja do mjesta iskrcavanja bez prekrcavanja na usputnim stanicama **// trànzīcij|a** *ž* **1. a.** čin, proces ili stadij u promjeni od jednog stanja, oblika, aktivnosti ili mjesta u drugo **b.** međustupanj, međustanje **2.** *glazb.* element koji služi da se s jedne teme prijeđe u drugu **3.** *film.* prijelaz iz jednog plana u drugi **4.** u astrologiji prolaz planeta kroz određenu kuću horoskopa neke osobe **5.** *fiz.* prijelaz atoma, jezgre ili molekule s jedne energetske razine na drugu **6.** *pol.* prijelazno razdoblje nastalo nakon raspada socijalističkog sustava u zemljama *I* i *JI* Europe i u SSSR-u (1989–1990); karakteristično po prelasku na tržišnu privredu i početnom razvoju višestranačkih demokratskih društava △ ***zemlje u ~i*** *pol.* tranzicijske zemlje, *usp.* tranzicija (6); **trànzīcījskī** *prid.* koji se odnosi na tranziciju; **tranzìjēnt (tranzijȅnt)** *m tehn.* kratkotrajni, nenormalni i nepredvidljivi porast mrežnog napona △ ***vrijeme ~a*** *term.* razdoblje u kojem struja ili napon rastu ili padaju; **tranzitírati** *dv.* ⟨*prez.* tranzìtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (pro)putovati kroz neku zemlju s tranzitnom vizom; **trȁnzitīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji je prijelazan, koji se prenosi △ ***~ni glagol*** *gram.* prijelazni glagol; **tranzitívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *log.* izvedivost nekog trećeg odnosa iz dvaju drugih koji imaju po jedan član identičan (npr., ako je a=b, a b=c, onda je a=c) **2.** *gram.* svojstvo glagola da im radnja prelazi na objekt, da imaju direktan objekt (objekt u akuzativu); prijelaznost glagolske radnje; **trànzītn|ī** *prid.* koji se odnosi na tranzit, koji se vrši tranzitom; provozni [~*i promet*] △ ***~a carina*** carina koja se plaća za prolaz kroz carinsko područje neke zemlje; ***~a trgovina*** *ekon.* posrednička djelatnost neke zemlje pri uvozu i izvozu drugih zemalja; ***~a viza*** viza na putovnici putnika kojom mu strana zemlja dopušta samo prolaz kroz tu zemlju; **trȁnzitōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji traje kratko vrijeme; prolazan, kratkotrajan **2.** koji služi u tranziciji, koji popunjava interval u prijelazu iz jednog stanja stvari u drugo
✧ *njem.* Transit ← *tal.* transito ← *lat.* transitus: prelaženje, provoz ≃ transire: prelaziti

**trȁp**[1] *m* ⟨N *mn* tràpovi⟩ **1.** donji dio, osnova kola; kolsko postolje **2.** svaka naprava koje sprečava otjecanje vode, plinova i sl.; zaklopac, poklopac △ ***stajni*** ~ *tehn.* mehanizam na kojem avion stoji i na koji slijeće (kotači s pripadajućim mehanizmom, saonice i sl.)
✧ *njem.* Trapp

**trȁp**[2] *m* ⟨N *mn* tràpovi⟩ *agr.* **1.** kop, kopanje **2.** plitka rupa u zemlji u koju se sprema povrće i voće kako bi se očuvalo od hladnoće **3.** *reg.* vrt za dinje i lubenice, *usp.* bostan **4.** mladi vinograd **// trȁpiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -pēći (se), *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** (koga, što, se) mučiti **2.** spremati gomoljače i korjenjače u trap **3.** podnositi

žrtve kao za zavjet ili po nekim strogim pravilima
✧ *nizoz.*: stepenice

**tr̀apav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji nespretno, tromo i teško hoda // **tr̀apati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ kretati se trapavo, kretati se nespretno ili onako kako je jedino moguće kad se ne vidi, kad se skliže i sl.; **tr̀apavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je trapav, nespretna osoba; **tr̀apāvčev** *prid.* koji pripada trapavcu; **tr̀apavica** *ž*, *v.* trapavac; **tr̀apavo** *pril.* na trapav način; **tr̀apavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trapavo ili osobina onoga koji je trapav
✧ ? ≃ *rus.* trápit': sresti ← *srvnjem.* treffen: sresti

**tr̀aper** (I) *m* **1.** lovac na krznaše (u Sjevernoj Americi) **2.** čvrsto i grubo pamučno platno otporno na habanje, osobito popularno među mladima; džins, denim // **tr̀aper** (II) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji ima svojstva trapera (2) [*~-platno*; *~-hlače*; *~-jakna*; *~-suknja*; *~-moda*]; **tr̀aperice** *ž pl. tantum razg.* hlače od karakterističnog, ob. plavog pamučnog platna krojene po uzoru na radna odijela američkih trapera i farmera; trapke, farmerice, rebatinke; **tr̀aperskī** *prid.* koji se odnosi na trapere; **tr̀aperski** *pril.* kao traper, na način trapera; **tr̀apke** *ž pl. tantum razg.*, *v.* traperice
✧ *engl.* trapper: lovac koji postavlja zamke ≃ trap: zamka

**tràpēz** *m* ⟨G trapéza⟩ **1.** *mat.* četverokut čije su dvije stranice paralelne (osnovke, baze), a ostale dvije (krakovi) nisu nužno paralelne **2.** *sport* **a.** sprava koja se sastoji od prečke obješene o dva konopca; viseće vratilo (ob. se u cirkusu na njoj izvode efektne akrobacije) [*akrobatkinja na ~u*] **b.** *sport* uređaj napravljen od čeličnog užeta učvršćenog o okov jarbola jedrilice; služi posadi da izravnava jedrilicu pridržavajući se za njega i naginjući se izvan čamca **3.** naprava iznad kreveta u bolnicama; pomaže bolesniku da se pridigne △ ***~-hlače*** *razg.* hlače na kojima se nogavice šire od koljena prema stopalu u obliku trapeza, moderne 1970-ih // **trapezírati** *dv.* ⟨*prez.* trapèzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *sport razg.* izravnati/izravnavati jedrilicu vješanjem jedriličara o trapez (u jedrenju); **trapèzist (trapezȉst)** *m* onaj koji vježba na trapezu, onaj koji izvodi akrobacije na trapezu; **trapèzistica** *ž*, *v.* trapezist
✧ *nlat.* trapezium ← *grč.* trapézion: stolić

**trapezòīd** *m* ⟨G trapezoída⟩ *mat.* četverokut koji nema paralelnih stranica // **tr̀apezoīd|an** *prid.*, ob. u: △ ***~no izobličenje*** *tehn.* ⟨*odr.* -dnī⟩ izobličenje projicirane televizijske ili monitorske slike pri kojem je slika na vrhu prikazana šire nego na dnu ili obratno
✧ *nlat.* trapezoides ← *grč.* trapezoeidḗs, *v.* trapez + -ID

**tràpist (trapȉst)** *m* **1.** *kat.* pripadnik reda reformiranih cistercita, utemeljen 1664. u Francuskoj; stroga pravila obvezuju ih na rad i šutnju **2.** *kulin.* trajni sir blaga okusa i mirisa, proizvodi se u kolutima (prvotno su ga proizvodili trapisti) // **trapȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na trapiste; **trapȉstički** *pril.* kao trapist, na način trapista
✧ *fr.* trappiste, prema imenu samostana La Trappe u Normandiji, gdje je red utemeljen

**tr̀apul|a** *ž reg.* **1.** naprava od omče ili petlje namještena za hvatanje divljači; klopka **2.** mišolovka **3.** *pren.* lukavstvo kojim se nekoga vara ili dovodi u nepovoljan položaj; mamac, zamka [*pasti u ~u*; *namjestiti (komu) ~u*]
✧ *tal.* trappola

**trâs** *uzv.* konvencionalni način pisanja i izgovor kojim se dočarava jak zvuk (pad, rušenje, zatvaranje vrata itd.)
✧ *ekspr.*

**tr̀asa** *ž* ⟨G *mn* trâsā⟩ *građ.* projektiran pravac ceste, željezničke pruge, kanala i sl.; označeno pružanje // **tràsēr** *m* ⟨G traséra⟩ **1.** onaj koji trasira; obilježivač **2.** *vojn.* svjetleći metak; **trasírati**[1] (što) *dv.* ⟨*prez.* tràsīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obilježiti/obilježavati, projektirati trasu
✧ *fr.* trace: nacrt, pruga ≃ *lat.* trahere: vući

**tràsant**, *v.* trata

**tràsāt**, *v.* trata

**trash** (*izg.* trȅš) *m glazb.* podžanr heavy metala nastao križanjem s hardcore punkom od kojeg preuzima brzinu, bukačke tekstove i scensku agresivnost na štetu instrumentalističke virtuoznosti metala
✧ *engl.*: smeće

**tr̀asti** *m*, *v.* trustee

**tr̀ata** *ž* ⟨G *mn* trâtā⟩ **1.** *ekon.* mjenica kod koje izdavatelj (trasant) nalaže drugoj osobi (trasatu) da bezuvjetno u roku označenom u mjenici isplati označenu svotu vjerovniku (remitentu) ili da to učini na njegov zahtjev;

prijenosna mjenica **2.** *reg.* **a.** pošta na kojoj se lovi tuna **b.** mreža za lov tuna **c.** tunara, tunera // **tràsant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *ekon.* onaj koji izdaje prijenosnu mjenicu na drugu pravnu osobu; izdavatelj; **tràsāt** *m* ⟨G trasáta⟩ *ekon.* onaj na koga je prijenosna mjenica ispostavljena, tj. trasirana; **trasírati**[2] *dv.* ⟨*prez.* tràsīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *ekon.* izdati/izdavati prijenosnu mjenicu, prenijeti/prenositi uplatu na drugu osobu, *usp.* trata (**1**)

✧ *tal.* tratta ≃ trarre: izdati (mjenicu) ← *lat.* trahere: vući

**tràtaka** *ž* ⟨D L -aci⟩ vježba joge u kojoj se pogled fokusira na jednu fiksnu točku; metoda razvijanja snage koncentracije

✧ *skr.* trāṭaka

**trȁtina** *ž* neobrađeno zemljište obraslo sitnom travom; utrina, livada

◈ *pr.* (etnici): **Trȁtnīk** (Zagreb, Koprivnica, Rovinj, Ludbreg), **Tràtnjāk** (**Tratnjâk**) (Međimurje, Đurđevac, Zagreb)

✧ *srvnjem.* tratte

**tràtīnčica** *ž bot.* biljni rod (*Bellis*) iz porodice glavočika (npr. *B. silvestris*, *B. Annua*, *B. Perennis*); krasuljak

✧ *v.* tratina

**trȁtiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -tēći, *prid. trp.* trȁćen, *gl. im.* trȁćēnje⟩ trošiti uzalud, uludo rasipati (novac, dobra ili vrijeme) // **trȁćiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -ćēći, *gl. im.* -ćēnje⟩ tratiti; **tràjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* tratiti, trošiti uludo, uzalud rasipati

✧ *prasl.* *tratiti (*češ.* tratiti)

**tràtorak** *m* ⟨G -ōrka, N *mn* -ōrci, G tràtorākā⟩ *bot.* pijetlova kresta, *v.* pijetlov △

**tràtōrija** (**tratòrija**) *ž reg.* ugostiteljski objekt; gostionica, restoran // **tratàmenat** *m* ⟨G -ēnta, N *mn* -enti⟩ *reg. zast.* gozba, gošćenje; **tràtati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* častiti, pogostiti

✧ *tal.* trattoria; trattare: ugostiti; trattamento: gozba

**tràuma** *ž* ⟨G *mn* trȁūmā⟩ **1.** *pat.* ozljeda, posebno ona izazvana iznenadnom fizičkom silom **2. a.** *psih.* težak doživljaj (duševni šok) koji duže ili kraće vrijeme ometa normalno odvijanje psihičkih aktivnosti; psihičko opterećenje **b.** ono što teško opterećuje pamćenje i emocije **3.** *razg.* odjel u bolnici na kojem se liječe bolesnici s tjelesnim ozljedama; traumatologija // **traumàtičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je prožet traumom, koji uzrokuje traumu [~ *doživljaj*]; **traumàtičnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je traumatično; **traumatizírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* traumatìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* traumatìzīrān, *gl. im.* -ānje⟩ uzrokovati traumu (kod koga); **traùmatsk|ī** *prid.* koji se odnosi na traume, koji ima uzrok u traumi, izazvan traumom [~*o ponašanje*] △ ~***a neuroza*** *psih.* tip reakcije na zadobivenu ozljedu, osobito glave, praćen uvjerenjem da je ozljeda vrlo teška i pripisivanjem svih tegoba toj ozljedi s naglašavanjem navodne nesposobnosti za rad

✧ *grč.* traûma: rana ≃ traumatikós: koji je u vezi s ranom ≃ traumatízein: raniti

**traumatològija** *ž med.* grana kirurgije koja se bavi proučavanjem i liječenjem rana i ozljeda // **traumatòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj kome je traumatologija struka, područje interesa; **traumatològica** *ž*, *v.* traumatolog; **traumatològījskī** *prid.* koji se odnosi na traumatologiju; **traumatòlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na traumatologiju i traumatologe [~*a bolnica*]

✧ *v.* trauma + -LOGIJA

**traùtōnīj** (**trautônīj**) *m glazb.* elektronski instrument koji ima velik tonski opseg i mogućnost mijenjanja boje tona, ob. se upotrebljava za zvučne efekte u filmu ili kazališnim predstavama, konstruiran 1930.

✧ prema izumitelju Trautweinu

**tráv|a** *ž* **1. a.** *bot.* zeljasta jednogodišnja ili višegodišnja biljka iz porodice trava s tankom, šupljom koljenastom vlati **b.** *razg.* ljekovita biljka **c.** (+ *potenc.*) dio naziva biljaka **2.** *meton.* zeleni pokrivač tla od takvih biljaka **3.** *žarg.* laka droga koja se puši (ob. marihuana) [*pušiti ~u*] **4.** (*mn*) **a.** *bot.* porodica zeljastih jednogodišnjih ili višegodišnjih biljaka (*Poaceae* ili *Gramineae*), ob. jednosupnica s tankom šupljom koljenastom vlati, tvore zeleni pokrivač tla; gramine. **b.** livada, pasište, teren na kojem tko ima pravo ispaše [*donje ~e* pasišta na manjoj nadmorskoj visini, *opr.* *gornje ~e*; *Austrija je gradila čatrnje ne mareći na čijim ~ama ih podiže*] **5.** *sport žarg.* vrsta gume na stolnoteniskom reketu **6.** *žarg.* travarica △ ***kisele ~e*** *bot.* posebna grupa trava koje rastu po vlažnim i močvarnim mjestima (najpoznatiji je šaš); oštrice;

*morske ~e bot.* morske biljke cvjetnice iz porodica *Hydrocharitaceae, Cymodoceaceae, Zosteraceae* i *Posydoniaceae* // **trâvanj** *m* ⟨G -vnja⟩ četvrti mjesec u godini; april; **trâvanjskī** *prid.* koji se odnosi na travanj, koji je u travnju; **tràvār** *m* ⟨G travára⟩ skupljač i prodavač ljekovitog bilja; onaj koji liječi travama; **travàrica** *ž* **1.** rakija kojoj su dodane mirisne ljekovite trave **2.** *v.* travarka; **travarìčin** *prid.* koji pripada travarici; **tràvārka** (**tràvara**) *ž, v.* travar; **tràvārskī** *prid.* koji se odnosi na travare; **tràvārski** *pril.* kao travar, na način travara; **travárstvo** *sr* skupljanje, proučavanje i liječenje travama; **tràvčica** *ž dem.* od travka; **tràvica** *ž dem.* i *hip.* od trava; **tráviti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ opčinjavati koga, *usp.* zatraviti; **trâvka** *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -ā/-ī⟩ *dem.* i *hip.* od trava, vlat trave; **tràvnat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pokriven travom; travni, na kojem je trava [*~i teren; ~o igralište*]; **trâvnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ otvorena površina njegovana tako da na njoj raste trava; **travùrina** *ž augm.* od trava

◈ *pr.* (etnici): **Tràvan** (Poreč, Rijeka, Buje), **Tràvānčić** (Vinkovci, Zagreb, Pula), **Tràvār** (Rijeka, Zaprešić), **Travárević** (Slavonski Brod, Pula), **Tràvaš** (170, Rab, Rijeka, Buje), **Tràvašić** (Rijeka, Rab), **Trâvčić** (Šibenik, Nova Gradiška), **Travènščāk** (**Travenščāk**) (Krapina), **Tràvica** (540, Knin, Šibenik, Zagreb, Zadar, Osijek), **Tràvičić** (Pula, Rijeka), **Tràvinić** (Zagreb, Koprivnica), **Trávljanin** (Zagreb, Pula), **Trâvnikār** (Zagreb, Split) ◇ *mikrotop.* (ob. za livade i pašnjake): **Trâmnīk** (Žumberak), **Tràvalje** (Rijeka), **Tràvica** (Šibenik), **Tràvice** (Knin, Karlovac), **Trâvnā lúka** (Omiš), **Tràvnica** (Rab), **Trâvnīk** (Čazma, Ogulin, Brod, Rijeka), **Trâvnjaci** (Brod, Vinkovci), **Travnjàčine** (Pakrac) i sl.; ◇ *top.* (naselje): **Pàtrāvlje** (Sinj, 1006 stan.)

✧ *prasl.* *trava: hrana, krma (*češ.* tráva, *rus.* travá)

**tràvēj** *m* ⟨G travéja⟩ *arhit.* **1.** prostorna jedinica omeđena potpornjima (npr. kod mosta, dio između dvaju pilona) **2.** *crkv.* u crkvenoj arhitekturi polje na svodu omeđeno uzdužnim i poprečnim lukovima

✧ *fr.* travée ← *lat.* trabs: greda

**traveller** (*izg.* trèveler) *m*, ob. u: △ *~-ček bank.* vrsta čeka koji se može unovčiti u bilo kojoj banci u inozemstvu; putni ček

✧ *engl.*

**Traven** (*izg.* Tràvēn), **B.** (1890–1969), pisac koji je živio u Meksiku, pisao prozu na njemačkom jeziku, krio se pod pseudonimom »Traven«, a identitet mu nikad nije pouzdano utvrđen; privlačna naracija uzbudljivih pustolovnih fabula (romani *Mrtvački brod, Blago Sierra Madre*) i socijalno-kritičkih sadržaja o životu osiromašenih meksičkih Indijanaca (zbirka novela *Pobuna obješenih*)

**tràvers** (**travèrs**) *m* **1.** *meteor.* umjereni do jaki, većinom mahoviti, ljeti vlažni i grmljavinama popraćeni vjetrovi zapadnih smjerova u središnjoj Francuskoj **2.** *term.* poprečno prugasta tkanina

✧ *fr.* traverse

**tràvērš|a** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* kecelja, pregača, šircl

**travèrtīn** *m* ⟨G travertína⟩ *min.* šupljikava vrsta vapnenca, ob. nastaje taloženjem na slapovima kraških rijeka; sedra

✧ *tal.* travertino ≃ TRA- + tivertino ← *lat.* Tiburtinus, prema području Tibura, kasnije Tivolija u Italiji

**tràvērza** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ (+ *potenc.*) **1.** *građ.* željezna ili drven, ob. poprečna greda, poprečni prag **2.** *vojn.* zaklon od paljbe s boka // **tràverzālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na traverzu; **traverzírati** *dv.* ⟨*prez.* travèrzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** proći/prolaziti kroz što ili preko čega **2.** *sport* u planinarstvu: kretati se u poprečnom smjeru radi izbjegavanja zapreke (npr. po izohipsi neke padine); prijeći

✧ *njem.* Traverse ≃ transversus: poprečan

**travèstija** *ž* **1.** *knjiž.* djelo kojim se izruguje neko drugo djelo ozbiljna sadržaja time što mu se mijenja izraz i ono čini besmislenim, *usp.* burleska, parodija **2.** *pren.* svaka groteskna imitacija čega s namjerom da se ismijava // **travestírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* travèstīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (na)praviti travestiju; **travèstīt** *m, v.* transvestit

✧ *njem.* Travestie ≃ travestieren: travestirati ← *tal.* travestire ← TRANS- + *lat.* vestire: odijevati se

**tràvl** *m* **1.** *rib. rij.*, *usp.* koča **2.** naprava kojom se istražuju neravnine na dnu mora i kupe životinje, biljke i predmeti s dna **3.** *vojn.* naprava kojom se love i dezaktiviraju morske mine [*minski ~*], *usp.* drager // **tràvler** *m pom.* **1. a.** brod s kojega se riba lovi travlom

**b.** *vojn.* brod koji s pomoću travla lovi i onesposobljuje morske mine **2.** *rib.* ribar koji lovi travlom

✧ *engl.* trawl

**Trâvnīk** *m* grad u dolini Lašve, podno Vlašića, BiH, 18.000 stan. // **Trâvničanin** *m* (**Trâvničānka** *ž*) ⟨N *mn* Trâvničani⟩ stanovnik Travnika; **trâvničkī** *prid.* koji se odnosi na Travnik i Travničane

◈ *v.* trava

**tràvulja** *ž bot.* biljka (*Statice cancellata*) iz porodice vranjemila (*Plumbaginaceae*), raste u stijenama uz more; mrežica

✧ *v.* trava

**Trazìmah** (**Tràzimah**) (5. st. pr. Kr.), grčki pisac, retor i sofist, uveo ritmička pravila u prozu

**trážiti** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* trâžīm (se), *pril. sad.* -žēćī (se), *prid. trp.* trâžen, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** truditi se da se pronađe ono što je izgubljeno, zametnuto ili još nepoznato ili ono što nije prisutno **2.** uporno moliti [~ *pravdu*]; zahtijevati, iskati **3.** imati potrebu za čim [*vrba za rast traži vodu*]; iziskivati **4.** (se) još nemati svoj životni smisao, još ne znati što se hoće, nemati jasne namjere // **tràžba** *ž* ⟨G *mn* trážbā/-ī⟩ potraživanje; **tràžbenī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na tražbu; **tràžbina** *ž* potraživanje; **trâženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je traženo; **tràžilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ onaj koji traži; tražitelj (ob. u zn. istraživanja, težnje za višim i lijepim); **tràžilačk|ī** *prid.* koji se odnosi na tražitelje [~*a ekipa*]; **tràžilo** *sr tehn.* dio optičkog instrumenta (npr. kod digitalnih kamera) i sl. kojim se traži [~ *u boji*]; **tràžitelj** *m* onaj koji što traži, koji za nečim teži i to traži; **trážnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *ekon.* stanje na tržištu kad postoji potreba za nuđenom robom

◈ *pr.* (nadimačko): **Tràživūk** (140, Knin, Zadar, Bukovica, *v.* i vuk)

✧ isprva: slijediti trag, *v.*

**tȑbljan** *m agr.* sorta dalmatinske loze i vino od te loze

**trbòbolja** *ž razg.* bolovi u trbuhu

✧ *v.* trbuh + *v.* bol, boljeti

**tȓbuh** *m* ⟨N *mn* -usi, G tȓbūhā⟩ **1.** *anat.* dio trupa između prsnog koša i zdjelice; trbušna šupljina i probavni organi [*meki* ~; *nadut* ~]; abdomen **2.** *pren.* (+ *potenc.*) **a.** unutrašnjost čega [~ *broda*] **b.** ispupčen dio čega; izbočina, ispupčenje, izdignuće **c.** utroba, maternica [*nositi dijete u* ~*u*] **d.** trudno stanje // **tŕbonja** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *razg. iron. pejor.* onaj koji ima velik trbuh; **tȓbušast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima velik trbuh (o osobi) **2.** obao, zaobljen, izbočen [~*a boca*]; **tȓbušav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima velik trbuh; **tȓbušavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je trbušast; **tȓbuščić** *m dem.* i *hip.* od trbuh; **trbùšina** *ž augm.* od trbuh *pejor.*; **tȓbušn|ī** *prid.* koji se odnosi na trbuh, koji pripada trbuhu △ ~**a ovojnica (maramica)** *anat.*, *v.* potrbušnica; ~**i ples** orijentalni ples pri kojem plesačica izvija donjim dijelom tijela; **tȓbušnjāk** *m* ⟨G trbušnjáka, N *mn* trbušnjáci⟩ *razg.* ono što je u vezi s trbuhom ili se odnosi na trbuh (bolest trbuha, npr. trbušni tifus, vježba za jačanje trbušnih mišića itd.)

◈ **Tȓboje** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Tŕbac**, **Tȓbuša** ◇ *pr.* (nadimačka): **Tèrebuh** (Vrbovec, Zagreb), **Tŕbić** (150, Osijek, Sisak, Baranja, Turopolje), **Tȓbljanić** (Vinkovci, Županja), **Trbójević** (1380, Ogulin, Lika, Grubišno Polje, Karlovac), **Tȓbović** (870, Vrbovsko, Ogulin), **Tȓbuha** (100, Klanjec, Zagreb), **Trbúhović** (Hvar, Split, Dubrovnik), **Trbùlīn** (Donji Lapac, Vukovar, Zagreb), **Trbùljāk** (**Trbuljâk**) (Zagorje, Zaprešić), **Tȓbuščić** (120, Duga Resa, Karlovac), **Tȓbušić** (270, Zagreb, Klanjec, Karlovac, Kutina) ◇ *mikrotop.* (ob. za manje uzvisine): **Tȓboši** (Karlovac), **Tȓbovići** (Ogulin, Karlovac), **Trbúhović** (Karlovac), **Trbušánce** (Vinkovci), **Trbùšnjāk** (Pakrac, Požega, Senj)

✧ *prasl.* *trъbuxъ (*rus.* trebúx: proždrljivac, *polj.* trybuch)

**trbuhozbórac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G trbuhòzbōrācā⟩ **1.** čovjek koji govori ne mičući usnama tako da se čini kao da glasovi dolaze iz trbuha **2.** *pren.* onaj kojega ne treba ozbiljno shvaćati niti mu potpuno vjerovati ono što govori; šarlatan // **trbuhozbòračkī** *prid.* koji se odnosi na trbuhozborce; **trbuhozbòrački** *pril.* kao trbuhozborac, na način trbuhozboraca

✧ *v.* trbuh + *v.* zbor, zboriti

**tȓbulja** *ž bot.* biljka roda *Oenanthe* iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

✧ *v.* trbuh

**trcàrōl** *m* ⟨G trcaróla⟩ *reg.* podveza za jedro // **trcarólati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. rad.* trcarólao⟩ *reg.* uvijati jedro

✧ *tal.* terzaruolo

**tȑčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G tȑčākā⟩ *zool.* kukac iz istoimene porodice kornjaša, biljni štetnik (crveni t., golemi t., zlatni t.)

**tȑčati**, *v.* trk

**tȑčka** *ž* ⟨D L -i, G *mn* -čākā/-ā/-ī⟩ *zool.* ptica (*Perdix perdix*) iz reda koka; poljska jarebica
✧ *v.* trk, trčati

**treatment** (*izg.* trìtment) *m film.* u filmskoj dramaturgiji tekst u kojem se iscrpno navode sve radnje filma, a dijalog je dat u neupravnom govoru; ob. predstavlja razradbu sinopsisa i prethodi knjizi snimanja
✧ *engl.*: postupak, ponašanje, pristup

**tréba** *ž žarg.* djevojka, cura

**trèba|ti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) (u *3. l. jd*) potrebno je, nužno je, valja [~ *raditi* valja raditi] **2.** (s logičkim subjektom u dativu) imati potrebu za čim [~ *mi*; *meni* ~] **3. a.** osjećati potrebu za čim, osjećati kao nešto što valja dobiti ili imati, čega se manjak mora ukloniti; potrebno mi je (da imam, da dobijem) [~*m olovku* = potrebna mi je olovka] **b.** morati, osjećati kao potrebu ili nužnost da se izvrši neka radnja ili ostvari neko stanje [~ *da čekam* = valja da čekam (= *knjiš.* (+ ob. kajkavski) trebam čekati); ~ *da dođem* = valja da dođem (= *knjiš.* (+ ob. kajkavski) trebam doći)] // **trèbānje** *sr fil.* kod I. Kanta bezuvjetni zahtjev (imperativ) da se djeluje u skladu s moralnim zakonom te tako krši prirodna uzročnost; **trèbnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ knjiga namijenjena vršenju vjerskog obreda [*fra A. prouči u ~u obred egzorcizma* Matoš]; obrednik; **trèbovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* trebovati **2.** *admin.* potrepštine, ono što pripada za normalan rad, higijenu, odvijanje radnog procesa i sl. (ob. administrativni pribor u uredima, razni potrošni materijali kao sapun, papir itd.) [*tražiti ~*; *dobiti ~*]; fasung; **trèbovati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -bujēm, *pril. sad.* -bujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** potraživati (trebovanje) **2.** dobiti (trebovanje)
✧ *prasl.* *terbati (*stsl.* trěba: potreba, *polj.* trzeba: nužno je), *stprus.* enterpen: korisno ← *ie.* *terp- (*grč.* térpein: radovati se, *skr.* tarpati: zasićuje se)

**Trebèvīć** *m* ⟨G Trebevíća⟩ *geogr.* planina *JI* od Sarajeva, BiH, 1629 m // **trebèvīćkī** *prid.* koji se odnosi na Trebević
✧ *v.* trijebiti (3)

**Trèbīnje** *sr* grad na Trebišnjici, Hercegovina, BiH, 28.810 stan. // **Trebínjac** *m* (**Trèbīnjka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Trebínjci⟩ stanovnik Trebinja; **trèbīnjskī** *prid.* koji se odnosi na Trebinje i Trebinjce

**treble** (*izg.* trèbl) *m glazb.* engleski naziv za najvišu dionicu troglasnog i kasnije višeglasnog stavka; superius, sopran
✧ *engl.* ← *srfr.* ← *lat.* triplus: trostruk

**Trèblīnka** *ž* selo o. 160 km *SI* od Varšave, 1942–1943. ondje su bila dva nacistička logora u kojima je stradalo o. 750.000 osoba, uglavnom Židova

**trebològija** *ž pol. publ. podr.* praksa da se važne odluke i namjere ne oblikuju jasno i ne određe rokovi kad ih treba provesti u djelo, nego se zadovoljava općenitom formulom »treba« ili »trebalo bi da« [*treba društvo modernizirati, rekonstituirati itd.*]
✧ *v.* trebati + -LOGIJA

**trecento** (*izg.* trečènto) *m pov. umj.* naziv za 14. st., ob. kao razdoblje kulture i umjetnosti // **trečèntist** (**trečentȉst**) *m* umjetnik iz razdoblja trecenta; **trečentȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na trecento i trečentiste
✧ *krat.*, *tal.* mille trecento: 1300

**tre corde** (*izg.* tre kôrde) *glazb.* u klavirskoj literaturi oznaka da se prestane s upotrebom lijevog pedala
✧ *tal.*: tri žice

**TREĆE-**, *v.* TREĆO-

**trećepozívac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G trećopòzīvācā⟩ *vojn.* vojnik trećeg poziva, posljednje obrane (najstarija godišta) // **trećepozívčev** *prid.* koji pripada trećepozivcu
✧ TREĆE- + *v.* pozvati

**trećerázred|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je vrlo loše kakvoće [~*ni film*] **2.** koji nema gotovo nikakvu važnost, sasvim sporedan [~*ni problem*] // **trećerázrednōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trećerazredno ili osobina, vrijednost onoga koji je trećerazredan
✧ TREĆE- + -RAZREDAN

**trèćesvjetskī** *prid.* koji se odnosi na treći svijet (ob. u zn. zaostalih ili slabije razvijenih zemalja Afrike i Azije prema razvijenim zemljama)
✧ TREĆE- + *v.* svijet, svjetski

**trèćī**, *v.* tri

**TREĆO-** (**TREĆE-**) kao prvi dio imeničkih i pridjevskih složenica kazuje ono što je iskazano njegovim drugim dijelom svrstano kao **1.** treće po redu u svojoj vrst, odn. da je vezano za

razmake označene brojem tri [*trećogodišnje*] **2.** *pren.* da je treće, tj. posljednje kvalitete [*trećerazredan*]
✧ *v.* tri, treći

**trećorédac (trećerédac)** *m* ⟨G -éca, N *mn* -éci, G trećòrēdācā⟩ onaj koji kao laik preuzimlje neke dužnosti u okviru Crkve ili crkvenog reda u raznim okvirima organizacije // **trećoréčev** *prid.* koji pripada trećorecu; **trećorèdāš (trećerèdāš)** *m* ⟨G trećoredáša⟩ *zast.* onaj koji u školi ima treći red (kao najslabija ocjena u nekadašnjoj terminologiji); **trećoredàšica** *ž*, *v.* trećoredaš; **trećorèdica (trećòretkinja, trećèretkinja)** *ž*, *v.* trećoredac
✧ TREĆO- + *v.* red

**trȅf** *m* ⟨N *mn* trèfovi⟩ boja u garnituri francuskih karata (uz karo, herc i pik); trolisna djetelina crne boje
✧ *njem.* Treff ← *fr.* trèfle ← *lat.* trifolium: trolist

**trèfah** *m*, *v.* trefe

**tréfe (trefȅ)** *m* ⟨G -ta⟩ *jud.* za upotrebu zabranjena sva hrana (npr. svinjetina) i pribor koji nisu ritualno čisti ili priređeni u skladu sa židovskim vjerskim zakonom; trefah, terefah
✧ *jidiš* treyf ← *hebr.* tērēyphāh: odbačeno meso

**trȅfer** *m reg.* **1.** onaj koji dobro gađa, dobar strijelac **2.** dobar pogodak (u doslovnom i prenesenom smislu) // **trȅfi|ti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* trèfio (se)⟩ *reg.* **1.** (koga, što) **a.** pogoditi [*~la ga je strašna stvar, a nije kriv*] **b.** *pren.* sresti, slučajno naći **2.** (se) dogoditi se [*~lo se curi dijete*, *iron.* izraz u situaciji kada se dogodi neka loša stvar, a žrtva tobože nije kriva]
✧ *njem.* Treffer

**tréger** *m reg.* **1. a.** onaj koji nosi, kojemu je posao da nosi (teret i sl.); nosač, fakin **b.** gepektreger, portabagalji **2.** traka preko ramena koja pridržava hlače; naramenica, hozentreger, tiraka **3.** *arhit.* potporna, nosiva greda
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tréger** (Požega, Zagreb, Osijek)
✧ *njem.* Träger: nosilac

**trȅjler** *m*, *v.* trailer

**trȅjser** *m kem.* tvar koja se kao obilježivač uvodi u neki fizikalni, biološki ili kemijski proces da bi ga se moglo pratiti po nekom od njezinih svojstava
✧ *engl.* tracer

**trȅk** *m*, *v.* track

**trèking** (I) *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *sport* kombinacija alpinizma i planinarenja; pohod na vrhove i više od 6000 m, ali sudionici ne moraju zadovoljavati stroge uvjete alpinističke ekspedicije // **trèking** (II) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji se odnosi na treking [*~ grupa*]
✧ *engl.* trekking

**trèlōn** *m* ⟨G trelóna⟩ **1.** vrsta umjetnog vlakna **2.** tkanina od takva vlakna
✧ tvorničko ime proizvoda®

**trém|a** *ž psih.* osjećaj straha, zbunjenost prije javnog nastupanja, poduzimanja kakva nesvakidašnjeg posla i sl. [*imati ~u*; *dobiti ~u*] // **trèmāš** *m* ⟨G tremáša⟩ *razg.* onaj koji pati od treme pred javni nastup ili kad se mora suočiti s važnijim susretima u društvu; bojažljivac, trtaš; **tremàšica** *ž*, *v.* tremaš
✧ *njem.* Trema ≃ *lat.* tremere: drhtati ≃ *grč.* trémō: dršćem

**Trèma** *ž* naselje (u blizini Križevaca), 867 stan. // **Tremáljac** *m* (**Trèmāljka**) ⟨N *mn* Trèmljani⟩ stanovnik Treme; **trêmskī** *prid.* koji se odnosi na Tremu i Tremljane

**tremòlīt** *m* ⟨G tremolíta⟩ *min.* vrsta minerala iz grupe amfibola, kalcijev magnezijev silikat
✧ prema švicarskoj dolini Tremola + -IT

**trȅmolo** *m glazb.* vrlo brzo višekratno ponavljanje istoga tona pri pjevanju ili sviranju // **tremolírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* tremòlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *glazb.* izvesti/izvoditi tremolo
✧ *tal.* tremolo ← *lat.* tremulus: drhtav, *v.* tremolirati

**trêmor** *m* **1.** kratak pokret drhtaja ili trešnje **2.** *pat.* nevoljno drhtanje pojedinih udova ili cijelog tijela; često simptom raznih bolesti; podrhtavanje // **tremulácija** *ž* drhtanje, podrhtavanje; **tremùlant (tremulȁnt)** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *glazb. tehn.* uređaj u orguljama pomoću kojega se postiže izmjenično pojačavanje i slabljenje zračne struje u svirali i tako oživljava inače ravan i miran zvuk orgulja; **tremulírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* tremùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ drhtati, tresti se, podrhtavati
✧ *lat.* tremor ≃ *srlat.* tremulans: koji drhće ← *lat.* tremere: drhtati

**trȅn** *m* vrlo kratak odsječak vremena, najkraći dio vremena, predodžba o vremenu potrebnom da se trepne okom; trenutak, časak, mah // **trȅnutāčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji traje tre-

nutak; trenutan; **trȅnutačno** *pril.* **1.** trenutno, tako da traje trenutak **2.** u trenu, u istom trenu, isti čas, smjesta, momentalno; **trȅnutačnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trenutačno; trenutnost; **trenút|ak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -úci, G trènūtākā⟩ **1.** *v.* tren **2.** vrijeme kraćeg trajanja; moment [*u pravi ~ak; za koji ~ak; u ovom ~ku*]; **trȅnūt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji traje jedan trenutak, koji se događa u trenu(tku) [*~na smrt*]; **trȅnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* trȅnuo⟩, *v.* trepnuti; **trȅnūtno** *pril.* **1.** u (jednom) trenutku, za (jedan) trenutak; brzo, odjednom **2.** za neko vrijeme, zasada; **trȅnūtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trenutno; trenutačnost

✧ *prasl.* *trenъ ← *trepnъ, *v.* treptati

**trên**[1] *m pov. glazb.* starogrčka zborska tužbalica; u početku je imala magijsko značenje, kasnije postala dio pogrebnog obreda

✧ *grč.* thrênos

**trên**[2] *m* ⟨N *mn* trèmovi⟩ *zast.* **1.** formacija ili dio vojne jedinice s konjima i vozilima koja prevozi hranu; komora **2. a.** tramvaj **b.** vlak [*teški ~; brzi ~*]

✧ *fr.* train

**trenàžēr** *m* ⟨G trenažéra⟩ *sport tehn.* **1.** svaki složeniji tehnički uređaj koji se koristi u treningu (npr. pokretni sag, bicikl-ergometar i sl.) **2.** simulator aviona za letače u zrakoplovstvu, za padobrance, za trening astronauta, za brodske pilote; omogućava treninge u uvjetima koji su sigurniji od vježbi uživo **3.** uređaj za upravljanje padobranaca u slobodnom padu // **trènāžn|ī** *prid.*, ob. u: △ *~a* ***jedrilica*** jednosjeda ili dvosjeda jedrilica jake građe i čvrstoće, sposobna za izvođenje osnovnih akrobacija, služi za obuku; *~i* ***ciklus*** *sport* kružna metodska cjelina u sistemu sportskog treninga, smjenjuju se različite vježbe koje naizmjence opterećuju različite grupe mišića i sl.

✧ *fr.* traînageur, *v.* trener, trening

**trènčkot** *m* kišna kabanica sa širokim ramenim plaštem i s pojasom (ob. s dvorednim kopčanjem i epoletama)

✧ *engl.* trench coat

**trȅnd** *m* ⟨N *mn* trèndovi⟩ **1.** opća sklonost, tendencija prema čemu [*~ je mnogih da žive izvan užeg gradskog središta*] **2.** smjer razvoja [*~ rasta cijena*] // **trèndovskī** *prid.* koji se odnosi na trend, koji je u trendu

✧ *engl.* trend

**tréner** *m sport* onaj koji vježba sportaše, onaj koji ih trenira, koji nadzire njihov trening; sportski učitelj △ *~* ***igrač*** član sportske momčadi, natjecatelj, koji je istovremeno i njezin trener // **trénērka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* trener; **trénerskī** *prid.* koji se odnosi na trenere; **trénerski** *pril.* kao trener, na način trenera; **tréning** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ **1.** (*engl.* training) vježbanje radi stjecanja određenih sposobnosti **2.** *sport* sportsko-pedagoški proces kojim se odgovarajućim tjelesnim vježbama sportaš osposobljava za viša dostignuća [*biti u ~u, sport žarg.* biti dobro fizički pripremljen, ob. kao rezultat stalnog i dobrog treniranja] △ ***autogeni*** *~ psih.* ukupnost vježbi koje uspostavljaju svijest koja je u stanju kontrolirati vlastito psihofizičko ponašanje i reakcije; **trènīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *sport* stanje koje pokazuje koliko je sportaš kondicijski, tehnički i taktički pripremljen za visoka sportska dostignuća; **trenírati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* trènīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga) podučavati, prilagođavati, navikavati određenom ponašanju, navikama i sl. [*~ strpljivost; ~ strogoću, žarg. iron.* praviti se važan time što se želi izgledati strog, što se pokušava iživljavati nad drugim (ob. za policiju ili neku državnu službu)] **2.** (-koga) činiti efikasnim putem posebnih vježbi, obuke, drila i sl. [*~ padobrance*] **3.** činiti koga pripravnim ili postajati pripravan za sportska natjecanja [*~ nogomet*]; **trènīrka** *ž* ⟨D L -rci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ dvodijelna sportska odjeća za trening i za druge neformalne prilike

✧ *engl.* trainer

**trènica**, *v.* trti

**Trȅnk, Franjo, barun** (1711–1749), austrijski pukovnik, uspješno ratovao 1741–1746. na raznim bojištima na čelu regimente dobrovoljaca i pomilovanih hajduka, uglavnom iz Slavonije (Trenkovi panduri), ali zbog nasilnih postupaka i pronevjere osuđen na doživotnu robiju i umro u tamnici

**Trȅnkovo** *sr* naselje (u blizini Požege), 823 stan. // **trȅnkovačkī** *prid.* koji se odnosi na Trenkovo i Trenkovčane; **Trȅnkovčanin** *m* (**Trȅnkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Trȅnkovčani⟩ stanovnik Trenkova

**trènōdija** *ž pov. knjiž.* u staroj Grčkoj, tužaljka, naricaljka, posmrtna pjesma

✧ *grč.* thrēnōidía ≃ thrênos: *v.* tren[1] + ōidḗ: pjesma

**trènzla** *ž* ⟨G *mn* trénzlā/trènzlī⟩ *reg.* željezni dio koji se konju stavlja u gubicu, a s oba mu se kraja pričvršćuje uzda; žvala, đem
✧ *njem.* Trense

**trénje**, *v.* trti

**trèpak** *m* ⟨N *mn* -aci⟩ *glazb.* ruski narodni ples u dvočetvrtinskom taktu, raširen osobito među Kozacima; kasnije ušao i u umjetničku glazbu
✧ *rus.* trepák

**trèpān** *m* ⟨G trepána⟩ *med. tehn.* instrument kojim se buše kosti, osobito kosti lubanje // **trepanácij|a** *ž med.* operacija kojom se otvara neka šupljina zatvorena koštanim zidom (ob. otvaranje lubanje u dijagnostičke ili terapijske svrhe) [*izvesti/obaviti ~u*]; **trepanírati** *dv.* ⟨*prez.* trepànīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *med.* obaviti/obavljati trepanaciju
✧ *fr.* trépan: kružna pila ← *srlat.* trepanum ← *grč.* trýpanon: svrdlo

**trepèriti**, *v.* treptati

**trepetáši** *m mn zool.*, *v.* virnjaci
✧ *v.* treptati, treperiti

**trepètljika**[1] *ž bot.*, *v.* jasika
✧ *v.* treptati, treperiti

**trepetljikáši** *m mn zool.* razred praživotinja najsloženije građe (*Ciliata*), kreću se trepetljikama i imaju dvije jezgre, žive u vodi i vlažnoj zemlji, neki su simbionti (podskupine: jednakotrepetljikaši, zavojnotrepetljikaši), predstavnik: papučica
✧ *v.* treptati, trepetati

**trepidácija** *ž* titranje
✧ *lat.* trepidatio

**trèpilja** *ž reg.* željezni tronožni okvir koji drži kotao na otvorenoj vatri; tronog, sadžak
✧ *tal.* treppiede

**treponéma** *ž zool.* spiralno zavijena tanka štapićasta bakterija (*Treponema pallidum*) iz roda spiroheta
✧ *nlat.* treponema ← *grč.* trépein: vrtiti + nêma: pređa, konac

**Trȅpše, Marijan** (1897–1964), hrv. slikar, grafičar i dugogodišnji scenograf HNK u Zagrebu; član »Grupe četvorice« (uz Uzelca, Gecana i Varlaja), utjecaj ekspresionizma, avangardizam socijalnih urbanih tema, razvoj prema tehničkoj virtuoznosti intimističkog genrea

**trèptati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -pćēm, *pril. sad.* -pćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* trepnuti // **trȅpavica** *ž* (ob. *mn*) dlake na rubu očnog kapka; **trèpelica** *ž pat. lokal.*, *v.* epilepsija; **trepèrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji lagano podrhtava, treperi; **trepèravo** *pril.* na treperav način, uzbibano, drhtavo; **trepèravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je treperavo; **trepèri|ti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** isprekidano svijetliti [*svjetlo ~*] **2.** podrhtavati, drhtati, treptati, trepetati, titrati [*tijelo mi ~*] **3.** vijoriti se (o platnu na vjetru) **4.** polijetati mašući brzo i kratko krilima; **trȅpēt** *m* treperenje, treptanje, titraj, svjetlucanje, drhtaj; **trepètati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* trèpećēm, *pril. sad.* trèpećūći, *gl. im.* -ānje⟩ treperiti, treptati, titrati, podrhtavati; **trepètljika**[2] *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** istanjeni listovi od srebra, zlata ili lima koji trepere i svjetlucaju na iglama što se nose kao ukras u kosi, na glavi ili čemu drugom **2.** (u *prid.* službi) (+ *potenc.*) koji treperi, trepeće **3.** *anat.* organ za kretanje u trepetljikaša, *v.* **4.** *v.* žuborika; **trȅplja** *ž* ⟨G *mn* -pāljā/trêpljā/-ī⟩ sitna mekana izraslina na tijelu nekih živih bića, *usp.* trepetaši; **trȅpnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* trȅpni, *prid. rad.* trȅpnuo⟩ prirodnom potrebom za trenutak zatvoriti oči i opet ih otvoriti; trenuti; **trȅptāj** *m* **1. a.** jedan pokret očnih kapaka **b.** jedan pokret treperećeg tijela od polaska do povratka u isti položaj; oscilacija **c.** drhtaj (o glasu) **2.** jedan svjetlosni signal (sprave za davanje signala brodovima); **trèptājnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *lingv.*, *v.* vibrant; **trȅptav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji trepeće [*~o svjetlo*]; **trȅptavo** *pril.* tako da lagano treperi, podrhtava; **trèptjeti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *imp.* trèpći, *gl. im.* -tānje⟩ **1.** treptati **2.** lepršati, vijoriti se **3.** svjetlucati [*trepću zvijezde*]
◈ *pr.* (nadimačka): **Trèpāč** (Našice, Karlovac), **Trépić** (Osijek, Zagreb), **Trepótec** (Koprivnica, Đurđevac), **Trȅpša** (Sisak, Virovitica), **Trȅpšić** (130, Slavonski Brod, Zagreb, *I* Slavonija)
✧ *prasl.* *trepati: udarati (*rus.* trepát', *polj.* trzepać), *lit.* trepti: udarati nogama ≃ *lat.* trepidus: nemiran, uzrujan

**trȅs** *uzv.* **1.** za označavanje zvuka izazvanog padom čega oborenog jakim udarcem **2.** u zn. aorista ili prezenta od tresnuti, udariti, pasti i sl.: tresnu, udari, pade // **trèsāč** *m* ⟨G tresáča⟩ onaj koji trese; tresilac; **tresàčica** *ž*, *v.* tresač; **trêsak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci⟩ jak, prodoran

zvuk koji se čuje prilikom pada čega teškoga, snažnog zatvaranja vrata i sl.; lupa, trijesak; **trȅsavica** (**trȅskavica**) *ž pat.*, *v.* groznica; **trèsilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* tresač; **trȅska** *ž* buka, lomljava, galama, štropot; **trȅskati** (∅, koga, što, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* tresnuti; **trȅskavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ *glazb. etnol.* vrsta slavonskoga kola, *usp.* drmeš; **trȅsnuti** *svrš.* ⟨*prez.* trȅsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* trȅsni, *prid. trp.* trȅsnūt⟩ **1.** (∅) proizvesti prodoran zvuk (trȇs) različitim radnjama **2.** (koga, što) naglo udariti, jako udariti; mlatnuti, raspaliti **3.** (∅) **a.** udariti o što **b.** *ekspr.* pasti **c.** puknuti, prasnuti, grunuti, zadrmati **d.** *pren.* izgovoriti, reći u jednom dahu (ob. nešto neugodno); istresti, skresati [~ *u lice*] **4.** (čime) zalupiti; **trȇsti** *nesvrš.* ⟨*prez.* trésem, *pril. sad.* trésūći, *prid. trp.* trèsen, *gl. im.* trésēnje⟩ **1.** (što) **a.** energičnim pokretima pomicati tamo-amo; drmati, drmusati **b.** snažno mašući, udarajući uklanjati što (prašinu); istresati, otresati **c.** drmajući činiti da padnu plodovi s drveća; stresati **2.** (se) **a.** pomicati se tamo-amo kratkim, brzim; pokretima; drmati (se), podrhtavati, ljuljati (se) **b.** biti zahvaćen drhtavicom, jezom; drhtati (od zime, straha); **tréšnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** tresenje stabala radi pribiranja plodova; tresidba **2.** istresanje, lupanje čega radi čišćenja od prašine i sl. **3.** drhtanje tijela; drhtavica, jeza (od hladnoće, straha, u groznici i sl.) **4.** *zast.* podrhtavanje tla; potres; **tréštati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -tīm, *pril. sad.* -tēći, *gl. im.* -tānje⟩ **1.** proizvoditi prodoran zvuk (kad se što ruši) **2.** odjekivati gromoglasnom bukom [*glazba trešti*]; **trȅštav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji trešti, koji se prolama; gromoglasan; **trȅštavo** *pril.* na treštav način, bučno, glasno, prodorno; **trȅštavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je treštavo; **trȅšten** *prid.*, ob. u: [~ *pijan*, *razg. ekspr.* potpuno pijan, pijan kao majka (zemlja)]; **trijȇsak** *m* ⟨G -ska, N *mn* trȇskovi⟩, *v.* tresak; **trȉska** *ž* ⟨G *mn* -sākā/-ī⟩ *reg.* ćuška, šamar

◈ *pr.* (nadimačka): **Trésić** (Hvar), **Tresìglavić** (Korenica, Sesvete), **Treskànica** (Požega, Osijek), **Trȅskavica** (150, Knin, Osijek, sred. Dalmacija), **Tresòglavić** (Pag, Zadar, Opatija)

✧ *prasl.* *trěskъ (*rus.* tresk, *polj.* trzask)

**trèset** *m* **1.** najmlađe fosilno gorivo, nastaje dugim procesom razlaganja močvarnog bilja **2.** *meton.* mekano rastresito tlo koje sadrži naslage treseta // **trèsetīšte** *sr* područje na kojem nastaje treset ili gdje ima treset; **trèsetnī** *prid.* koji je od treseta, kojemu je treset obilježje ili sastavni dio

✧ *v.* tres, tresti

**tres faciunt collegium** (*izg.* trȇs fȁciunt kolégium) trojica čine društvo (ob. u zn.: ako su dva studenta prisutna, predavanje se može održati)

✧ *lat.*

**Trésić-Pàvičić, Ante** (1867–1949), hrv. književnik i političar, na početku rata 1914. interniran zbog protuaustrijskih stavova; u književnosti pristaša tradicije, protivnik modernizma, neoklasicist; plodan pisac poezije, dramskih djela s povijesnim motivima, pripovijetki, romana i putopisa (*Glasovi s mora Jadranskoga*)

**trȅskavica** *ž bot.* biljka roda *Scleranthus* iz porodice klinčića (*Caryophyllaceae*)

✧ *v.* tres

**trèskot** *m bot.* biljka (*Chaetopogon fasciculatus*) iz porodice trava (*Gramineae*)

**trȅslica** *ž bot.* biljka roda *Briza* iz porodice trava (*Gramineae*)

✧ *v.* tres

**trèslovina** *ž knjiš. rij.* tanin

**trȅščica**, *v.* trijeska

**trèšeta** *ž* (**trèšete** *sr*) *reg.* društvena igra talijanskim kartama, *usp.* talijanske karte, *v.* talijanski △ // **trešètāš** *m* ⟨G trešetáša⟩ igrač trešeta

✧ *tal.* tresseti

**trȅšnja** *ž* ⟨G *mn* -šānjā⟩ *bot.* **1.** šumsko drvo ili voćka (*Prunus avium*) iz porodice ruža (*Rosaceae*), slatkog okruglog, koštunjičavog ploda; črešnja **2.** plod te biljke // **trȅšnjev** (**trȅšnjov**) *prid.* koji se odnosi na trešnju, od trešnjina drveta ili ploda [~ *cvijet*]; **trȅšnjevača** *ž* rakija od trešanja; **trȅšnjevina** *ž* trešnjevo drvo, drvo trešnje (za obradu); **trèšnjīk** *m* ⟨G trešnjíka⟩ voćnjak zasađen trešnjama

◈ *pr.* (nadimačka): **Črȅšnār** (Zagreb), **Črȅšnīk** (Zagreb, Osijek), **Črèšnjāk** (**Črešnjâk**) (Zagreb, Sisak), **Črȅšnjār** (Split), **Črȅšnjek** (Sisak), **Črešnjóvec** (Čakovec), **Črešnjòvnjāk** (Beli Manastir), **Črešòvnjāk** (**Črešovnjâk**) (Čakovec), **Tréšnjić** (Gospić, Pula, Rijeka), **Trȅšnjov** (Nova Gradiška) ◇ *mikrotop.*: **Črȅšnjevica**,

**Trȅšnīk** (Kostajnica), **Trȅšnje** (Osijek), **Trȅšnjevā glȁvica** (Petrinja), **Trȅšnjevica** (potok, Slatina), **Trȅšnjica** (Požega) i sl.; ◊ *top.* (naselja): **Čȓešnjevec** (Klanjec, 195 stan.), **Čȓešnjevo** (Varaždin, 801 stan.)
✧ od starijega *črěšnja ← *lat.* cerasia

**trešnjàrica** *ž zool.* štetnik plodova (*Rhagoletis cerasi*), ob. trešnje
✧ *v.* trešnja

**trȅšnjevac** *m* ⟨G -ēvca⟩ *bot.* vrsta cijenjena domaćeg graha (*Phaseolus vulgaris*), krupno crveno zrnje
✧ *v.* trešnja

**Trȅšnjēvka** *ž* dio Zagreba // **trȅšnjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Trešnjevku i Trešnjevčane; **Trȅšnjevčanin** *m* (**Trȅšnjevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Trȅšnjevčani⟩ stanovnik Trešnjevke
✧ *v.* trešnja

**tréštati**, *v.* tres

**tretírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* trètīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* trètīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** postupati s kim, ponašati se prema kome; ophoditi se [~ *s uvažavanjem*] **2.** obrađivati, raspravljati [~ *neki problem*] **3.** podvrći nekom činu, procesu ili promjeni [~ *bolesnika*; ~ *vrt pesticidima*] // **trètmān** *m* ⟨G tretmána⟩ **1.** čin ili način tretiranja, postupanja u nekoj situaciji, pri rješavanju nekog problema; rukovanje, baratanje, postupanje [~ *problema*] **2.** primjena lijekova i drugih postupaka na nekoj osobi; način liječenja, terapija [*kozmetički* ~; *liječnički* ~] **3.** *dipl.* titula u tekstu koja se upotrebljava u diplomatskoj prepisci (npr. Vaša Svetosti – za papu), *usp.* apel (**4**)
✧ *fr.* traiter

**Tretjakov** (*izg.* Tretjàkov), **Sergej Mihajlovič** (1892–1939), ruski književnik, teoretičar grupe Lef (»literatura fakata«), žrtva Staljinovih čistki // **Tretjàkovsk|i** *prid.* koji pripada Tretjakovu △ **~*a galerija*** muzej likovne umjetnosti u Moskvi (zbirka ikona 11–17. st. i ruskog slikarstva 18–20. st.); osnovala ga braća P. M. i S. M. Tretjakov

**treuga Dei** (*izg.* trȅuga Dȅi) *pov.* u srednjem vijeku, od Crkve sankcionirano privremeno obustavljanje feudalnih ratova
✧ *srlat.*: Božje primirje

**trevíra** *ž* **1.** poliestersko vlakno, po uporabi i osobinama slično terilenu **2.** tkanina načinjena od takva vlakna
✧ tvorničko ime proizvoda®

**Treviso** (*izg.* Trevîzo) *m* grad u *SI* Italiji, 83.600 stan.
✧ *pr.* (etnici): **Trevìsān** (**Trevisân**) (Rijeka, Pula), **Trevìžān** (**Trevižân**)

**trèzōr** *m* ⟨G trezóra⟩ **1.** *bank.* mjesto, prostorija ili posebna blagajna u banci gdje se, dobro i posebno osigurani, čuvaju dragocjenosti i novac **2.** dobro osigurano mjesto gdje se pod posebnim tretmanom čuvaju rijetki i važni povijesni dokumenti, knjige i sl. [~ *Nacionalne knjižnice*] △ ***državni*** ~ institucija organizacijski vezana uz ministarstvo financija u kojoj se vode operativni financijski poslovi za potrebe države // **trèzōrsk|ī** *prid.* koji se odnosi na trezor [~*o čuvanje vrijednosti*]
✧ *njem.* Tresor ← *fr.* trésor ← *lat.* thesaurus ← *grč.* thesaurós: riznica

**trȅzven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** trijezan **2. a.** koji se ponaša razumno; razborit **b.** koji se ponaša prisebno; razuman, razborit, uzdržljiv, staložen, priseban, umjeren // **trȅzveno** *pril.* na trezven način; razumno, razborito; **trȅzvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je trezven; **trezvènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na trezvenjake △ ~ ***pokret*** *pov.* tendencija u društvu da se propagandom postigne da građani prestanu piti vino i alkoholna pića (pod lozinkom »alkohol ubija« i sl.), djelovao uz podršku industrije bezalkoholnih pića; **trezvènjāčki** *pril.* kao trezvenjak, na način trezvenjaka; **trezvènjāk** *m* ⟨G trezvenjáka, N *mn* trezvenjáci⟩ **1.** pristaša pokreta za uzdržavanje od neumjerene potrošnje alkoholnih pića; antialkoholičar **2.** onaj koji se protivi konzumaciji alkoholnih pića; antialkoholičar **3.** onaj koji je vrlo umjeren u piću; **trezvenjàkinja** *ž*, *v.* trezvenjak; **trezvenjáštvo** *sr* svojstvo i djelovanje trezvenjaka; **trijézan** *prid.* ⟨*odr.* trijȇznī⟩ **1.** koji se nije opio, ili koji se otrijeznio, *opr.* pijan **2.** koji trijezno misli; trezven, priseban, razložan, razborit; **trijézniti se** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* trijȇznīm se, *pril. sad.* -nēći sē, *gl. im.* -éžnjēnje⟩ postajati trijezan, postajati trijeznim; **trijȇzno** *pril.* na trijezan način, na trezven način; razborito [*promatrati stvari* ~]; **trijéznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je trijezan
✧ *prasl.* *terzvьnъ (*stsl.* trězvъ, *rus.* terëzvyj, *polj.* trzeźwy)

**trezza** (*izg.* trȇca) *ž pov. glazb.* starinski ples; u glazbenoj literaturi susreće se kao stavak instrumentalnih suita i baleta njemačkih autora 17. st.
✧ *tal.*

**tȑg** *m* ⟨N *mn* tȑgovi⟩ **1.** mjesto gdje se izravno prodaju ili kupuju poljoprivredni i drugi proizvodi; tržnica **2.** slobodan i ravan javni prostor u gradu, ob. na križanju ulica i okružen zgradama // **tȑgovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ **1.** onaj koji se bavi trgovinom, kupuje i prodaje na veliko **2.** onaj koji vodi, drži trgovinu ili u njoj radi; **tȑgovačk|ī** *prid.* koji se odnosi na trgovce △ ~*a* ***akademija*** *pov.* srednja stručna škola komercijalnog smjera; ~*a* ***komora*** poslovno udruženje trgovaca poslodavaca na području nekog mjesta, regije ili države; ~*a* ***mornarica*** skup svih brodova neke države koji služe u trgovačke namjene; ~*a* ***škola*** srednja ili viša škola koja osposobljava polaznike za praktična zanimanja u gospodarskim poslovima; ~*i* ***agent*** posrednik u prometu dobara i usluga; ~*i* ***brod*** brod koji služi isključivo u gospodarske svrhe; ~*i* ***putnik*** **1.** osoba koja za račun proizvođača putuje u razna mjesta kako bi dobila narudžbe od trgovaca na malo **2.** putujući prodavač; ~*o* ***društvo*** udruga trgovaca radi zajedničkog obavljanja trgovačkih poslova [*javno ~o društvo*]; ~*o* ***pravo*** skup pravila o trgovačkim pravima, o položaju i djelatnosti trgovaca; dio privrednog prava; **tȑgovački** *pril.* kao trgovac, na način trgovaca; **trgòvati** (čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* tȑgujēm, *pril. sad.* tȑgujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** baviti se trgovinom, kupovati i prodavati radi zarade **2.** *pren. pejor.* činiti što predmetom trgovine, trgovati onime što nije za trgovanje [~ *idealima*]; **tȑgōvčev** *prid.* koji pripada trgovcu; **trgòvčić** *m dem.* od trgovac; trgovac na malo; **trgòvina** *ž* **1.** djelatnost onoga koji kupuje i prodaje robu; trgovanje, promet robe [*unutarnja* ~; *vanjska* ~; *izravna* ~; *posrednička* ~] **2.** prodavaonica u kojoj se prodaje razna roba **3.** *pren. pejor.* ono što podsjeća na trgovinu, posao u kojem se daje i dobiva [*stranačka* ~] △ ~ ***na malo*** prodaja robe i usluga potrošačima/kupcima za zadovoljenje njihovih osobnih potreba; ~ ***na veliko*** trgovina koja nabavlja robu od proizvođača u velikim količinama i prodaje je trgovcima na malo; ~ ***robljem*** *pov.* trgovanje ljudima (osobito u kolonijalizmu kada se vršio prijevoz crnačkog roblja iz Afrike u Ameriku); **tȑgovīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na trgovinu kao djelatnost društva i dio državne ekonomije [~*a bilanca*]; **tȑgovīšte** *sr* naseljeno mjesto u kojem se trguje, gdje se održavaju sajmovi; **tȑgōvkinja** *ž*, *v.* trgovac; **tȓžīšn|ī** *prid.* koji se odnosi na tržište, koji je namijenjen tržištu [~*i odnosi*] △ ~*a* ***cijena*** *ekon.* cijena robe na tržištu; ~*a* ***vrijednost*** *ekon.* **1.** prosječna vrijednost robe proizvedene u nekoj industrijskoj grani **2.** pojedinačna vrijednost robe proizvedene pod prosječnim uvjetima te grane; ~*o* ***gospodarstvo*** *ekon.* gospodarstvo u kojem vladaju zakoni slobodnog tržišta, *v.*; **tȓžīšno** *pril.* u odnosu na tržište, prema tržištu; **tȓžīšte** *sr* **1.** područje na kojem se vodi trgovina, ukupnost mjesta gdje se zaključuju trgovački poslovi **2.** ponuda i potražnja robe na određenom području i u određeno vrijeme [*baciti na* ~] △ ***crno*** ~ način kupovanja i prodavanja izvan legalnih običaja i načina [*crno ~ deviza*]; šverc; ***devizno*** ~ organizirana mreža mjesta na kojima se trguje devizama; ***jedinstveno*** ~ tržište bez teritorijalnih ograničenja (u okviru države ili šire trgovinske zajednice) i s jednakim uvjetima za sve sudionike; ***slobodno*** ~ tržište koje djeluje bez državnog uplitanja, nema ograničenja u pogledu cijena i količine robe (*engl.* free market); ***svjetsko*** ~ ukupnost mjesta poslovanja na način i po obračunavanju koje se priznaje u svijetu; **tŕžiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *prid. rad.* tŕžio⟩ **1.** na sitno trgovati **2.** prihodovati; **tȓžnic|a** *ž* prostor ili zgrada gdje se organizirano i kontrolirano prodaju životne namirnice gdje ih najčešće prodaju sitni proizvođači [*ići na ~u*; *kupiti na ~i*]

◈ *pr.* (prema zanimanju i etnici): **Tŕgo** (Omiš, Split, Zagreb), **Tȑgovac** (200, Čazma, Zagreb, Bjelovar, Jastrebarsko), **Tȑgōvčević (Trgóvčević)** (140, Slavonski Brod, *Z* Slavonija), **Tȑgōvčić** (280, Duga Resa, Karlovac, *I* Slavonija, Zagreb), **Tȑgovec** (180, Zagreb, Zagorje), **Tȓžački** (Jastrebarsko), **Tȓžec** (Zagreb, Zagorje, Koprivnica), **Tȓžić** (180, Đurđevac, Našice, Rijeka, Sisak) ◊ *top.*: **Tȑgove** (Petrinja), **Tȑgovīšća** (Požega), **Tȑgovīšte** (Kostajnica); (naselja): **Tŕgovi** (Dvor, 256 stan.), **Tȑgovīšće (Trgovíšće)** (Zlatar, 82 stan.) ✧ *prasl.* *tъrgъ (*rus.* torg, *polj.* targ), *lit.* turgus

**tȑgati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) **a.** naglim pokretima kidati na dijelove; čupati, rastrzavati **b.** skidati sa stabljike; brati (grožđe) **2.** (∅) sijevati, probadati (o osjećaju boli u tijelu) **3.** (se) *žarg.* boriti

se, otimati se oko čega // **tȑgāč** *m* ⟨G trgáča⟩ onaj koji trga (npr. u berbi za razliku od onoga koji odvozi); **trgàčica** *ž*, *v*. trgač; **tȑgadba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* berba, *v.*; **tȑgānci** *m mn* ⟨G tȑganācā⟩ vrsta domaće tjestenine; **tȑgnuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* tȑgni, *prid. trp.* tȑgnūt⟩ **1.** (što) **a.** naglo, brzo izvući; izvaditi, iščupati **b.** naglo, brzim pokretom povući; potegnuti **c.** *pren.* naglo popiti, ispiti jednim gutljajem **d.** naglo se povući, cimnuti unatrag (o vatrenom oružju) **e.** poći unazad pri naglom kretanju ili zaustavljanju **2.** (se) **a.** naglo se probuditi; prenuti se, rasaniti se **b.** osvijestiti se, prestati biti u zabludi **c.** naglo se pomaknuti (zbog straha i sl.)

✧ *prasl.* *tъrgati (*rus.* torgát', *češ.* trhati)

**tȑh** *m* ⟨N *mn* tȑhovi/tȑsi⟩ *knjiš.* teret, tovar (koji se nosi, transportira, koji se tegli)

✧ *prasl.* *tъrxъ (*slov.* trh), *usp.* teret

**trhònoša** *m* onaj koji se bavi nošenjem tereta; nosač, fakin (2)

✧ *v.* trh

**trî** *br.* ⟨G trìju, D L I trìma⟩ (glavni) broj koji se obilježava brojkom 3; (redni) treći = 3. △ ***Tri kralja*** *kršć.* tri mudraca (Maga), Baltazar, Gašpar i Melkior koji su posjetili Isusa po njegovu rođenju i donijeli mu darove; ***Tri mušketira*** **1.** *knjiž.* romantična priča o tri nepobjediva viteza; sjajni mačevaoci, nerazdvojni i odani prijatelji koji u raznim pustolovinama čine dobra djela u vrijeme zlog kardinala Richelieua **2.** (tri mušketira) *pren.* dobri, vjerni prijatelji // **trȅćī** *br. prid.* **1.** redni broj koji odgovara glavnom broju tri **2. a.** nijedan od poznate dvojice, sasvim druga, nova osoba **b.** onaj koji je izvan situacije u odnosu na dvojicu △ *~**a dob*** doba života nakon srednjih godina, starost; *~**a osoba*** **1.** osoba o kojoj jedna govori drugoj **2.** onaj koga se stvar izravno ne tiče; *~**i korijen*** *mat.* rezultat korjenovanja s korijenskim eksponentom 3; kubni korijen; ***Treći Reich*** (*izg.* ~ Ràjh) ***(Treće Carstvo)*** *pov.* razdoblje nacionalsocijalističke hitlerovske diktature u Njemačkoj (1933–1945); *~**i stalež*** *pov.* u predgrađanskim društvima (u Francuskoj do 1789) naziv za sve one koji ne pripadaju plemstvu ili svećenstvu (građani, seljaci); *~**i svijet*** *pol. razg.* zemlje u razvoju (naročito afričke, azijske, latinskoameričke), svi oni koji ne pripadaju Zapadu (zapadnom svijetu, zemljama razvijene privrede i demokracije) ili Istoku (bivše komunističke zemlje u Evropi, uključujući SSSR); **trećîna** *ž* ⟨G *mn* trećínā⟩ treći dio cjeline, treći dio čega; **trȉc|a**[1] *ž* ⟨G *mn* trîcā⟩ **1.** brojka tri; trojka **2.** (*mn*) *zast.* brašno od mekinja; **trójac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G trôjācā⟩ **1.** *konstr.* zajednica triju ili troje (:dvojac), *usp.* troje (u drugačijem značenju), trio **2.** *iron.* u zn. da je tri ili troje previše [*autorski ~*]; **trȍjāk** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se pojavljuje u tri oblika, na tri načina; koji je od tri vrste; **trójci** *m mn* ⟨G trôjācā⟩ troje zajedno rođene muške djece, *usp.* dvojci; **trȍje** *sr br.* **1.** ⟨G *anal.* (njih) trȍje, D (njima) tróma⟩ **a.** jedno i još dvoje gramatički živo srednjega roda (dijete ili mlado od životinje) **b.** tri osobe koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono) ~*] **2.** ⟨G tróga/trȍjēg(a)⟩ jedno i još dvoje gramatički neživo (tri stvari ili pojma) [*od toga troga* = od te tri stvari i sl.] **3.** (*mn*) u zn. jednoga ⟨G trȍjīh, D trȍjīm(a)⟩ jedno i još jedno i još jedno od toga [*~ hlače*; *~ škare*]; **trójka**[1] *ž* ⟨D L -jci, G *mn* trôjākā/-ī⟩ **1.** brojka 3, riječ kojom se obilježava broj tri; trica **2. a.** ono što je obilježeno brojem tri (prostorija, vozilo) **b.** školska ocjena određenog (u naše vrijeme najčešće dobrog, zadovoljavajućeg) uspjeha i vladanja **3.** tri osobe vezane zajedničkim poslom, interesom, zadatkom i sl.; **trójke** *ž mn* ⟨G trôjākā/-ī⟩ troje djece u istom porodu; **trôjn|ī** *prid.* koji čine, izvode, ostvaruju tri (strane, osobe) [*~i sporazum*] △ *~**a točka*** točka u kojoj vrijednost tlaka i temperature neke tvari ravnotežno postoji u sva tri oblika (kapljevina, plin i kruta tvar); *~**i pakt (sporazum)*** *pol.* **1.** savez triju država **2.** (Trojni pakt) *pov. vojn.* sporazum što su ga sklopile **a.** Njemačka, Italija i Japan 1940. u Berlinu **b.** Njemačka, Austro-Ugarska i Italija 1882; Trojni savez **c.** *v.* antanta (2); *~**o pravilo*** *mat.* postupak izračunavanja jedne od četiriju razmjernih veličina [*jednostavno ~o pravilo*; *složeno ~o pravilo*]; **trójstvo** *sr* ⟨G *mn* trôjstāvā/-ā⟩ **1.** nedjeljiva trojna zajednica, jedinstvo trojega, trojno jedinstvo **2.** istovremeno postojanje triju oblika jedne pojave △ ***Sveto Trojstvo*** *kršć.* temeljna kršćanska dogma i veliko otajstvo; postojanje Boga u trima božanskim osobama (Ocu, Sinu i Duhu Svetome) i s jednom naravi

◆ *pr.* (nadimačka): **Trȍbok** (Gvozd, Rijeka, Dubrovnik), **Trobrádović** (Zagreb,

Turopolje, *v.* i brada), **Trògrānčić** (Karlovac, Dubrovnik, *v.* i grana), **Trògrlić** (530, Split, Omiš, Slavonija, *v.* i grlo), **Tròjāk** (140, Varaždin, Zagreb, Međimurje, Koprivnica, Bjelovar), **Trójko** (140, Varaždin, Međimurje, *Z* Slavonija), **Trójković** (Lastovo, Dubrovnik, Primorje), **Trójok** (Međimurje, Vukovar) ◇ *mikrotop.* (često u dvočlanim imenima lokaliteta): **Trî bràta** (rt, Senj), **Trî drȁge** (Novigrad), **Trî lòkve** (Senj), **Trî sèstrice** (rt, otočići) i sl.; ◇ *top.* (naselja): **Trojèglava** (Daruvar, 412 stan.), **Tròjvrh** (Ogulin, 96 stan.), **Tròlokve** (Kaštela, 166 stan.)

**TRI-** kao prvi dio riječi označava ono što je u vezi s brojem tri [*trifurkacija*]; tro-, troje-, trostruko-
✧ *lat.* tres, tria ← *grč.* treîs, tría: tri, *v.* tri

**trȉak** (**trȉjāk**) *m* ⟨N *mn* trȉāci⟩ *tehn.* dvosmjerni triodni tiristor koji se upotrebljava kao brza beskontaktna sklopka za uklapanje i regulaciju izmjenične struje
✧ *engl.* triac ≃ *v.* trioda + alternating current: izmjenična struja

**triakisdòdekaēdar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* geometrijsko tijelo omeđeno s 36 ploha
✧ *grč.* triákis: triput + *v.* dodekaedar

**triakisòktaēdar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* geometrijsko tijelo omeđeno sa 24 plohe
✧ *grč.* triákis: triput + *v.* oktaedar

**triakistètraēdar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* geometrijsko tijelo omeđeno sa 12 istostraničnih trokuta
✧ *grč.* triákis: triput + *v.* tetraedar

**triángl** *m* **1.** *mat.* trokut **2.** *tehn.* aparat za mjerenje visinskih kota **3.** *glazb.* mali ritmički instrument, metalna šipka u obliku trokuta, po kojem se udara drugom šipkom od istog metala; trokutić **4.** (+ *potenc.*) *prom.* npr. okretište lokomotiva i vagona koje traži odgovarajući manevar **5.** *sport* u konjičkom sportu nepravilan kas u kasačkoj utrci; konj prednjim nogama kasa, a stražnjima galopira (čuju se tri udarca o tlo) // **triangulácija** *ž* **1.** određivanje položaja glavnih točaka pri geodetskoj izmjeri pomoću trokuta u kojima je poznata dužina jedne stranice i sva tri kuta **2.** *šah* manevriranje kraljem po stranicama izmišljenog trokuta da bi se postigao tempo u pješačkim konačnicama; **triangulácījskī** *prid.* koji se odnosi na triangulaciju; **trȉangulāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima oblik trokuta; trokutan, trobridan; **trianguliŕati** *dv.* ⟨*prez.* triangùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obaviti/obavljati triangulaciju **2. a.** (raz)dijeliti u trokute **b.** (i-z)mjeriti površinu uz pomoć trigonometrije **3.** *agr.* cijepiti mladicu u trokutan procijep na kori
✧ *lat.* triangulum ≃ TRI- + angulus: kut

**Trȉanōn** *m arhit.* naziv dvaju dvoraca u parku dvorca Versailles, *v.* // **trȉanōnskī** *prid.* koji se odnosi na dvorce Trianon (u parku Versailles kod Pariza) △ ***Trianonski ugovor*** *pov.* sporazum sila Antante s Mađarskom sklopljen 1920. kojim je riješeno i teritorijalno razgraničenje s Kraljevinom SHS

**triathlon** *m*, *v.* triatlon

**trȉatlōn** (**triathlon**) *m sport* **1.** suvremeni sport koji se sastoji od uzastopnog natjecanja u plivanju, vožnji biciklom i trčanju (na stazama za plivanje od 400 m do 5 km, za bicikl od o. 20 do 180 km, trčanje od o. 6 km do dužine maratona) **2.** *zast.* natjecanje u dizanju utega; zbroj izbačaja, izvlačenja i trzaja **3.** u skijanju kombinirano natjecanje u trčanju na 15 km, gađanju vojničkom puškom i veleslalomu // **triatlónac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G triàtlōnācā⟩ *sport* onaj koji se bavi triatlonom; **triatlónčev** *prid.* koji pripada triatloncu; **trȉatlōnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* triatlonac; **trȉatlōnskī** *prid.* koji se odnosi na triatlon i triatloniste
✧ TRI- + *grč.* âthlon: natjecanje, nagrada

**tribáda** *ž term.* žena homoseksualka, *usp.* lezbijka // **tribadìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *term.* naziv za homoseksualne odnose među ženama; lezbijstvo
✧ *grč.* tribás ≃ tríbein: trljati

**tribalìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *sociol.* organizacija plemenskog tipa **1.** koja se u primitivnim društvima očituje na razini plemena **2.** koja se oblikuje u suvremenim političkim sustavima kao plemenska politika, kao solidarnost ljudi koji su iz istoga kraja, koji dijele iste ideje i sl. // **trȉbālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se odnosi na tribalizam i tribaliste; plemenski; **tribàlist** (**tribalìst**) *m* onaj koji radi u znaku tribalizma; **tribalìstičkī** *prid.* koji se odnosi na tribalizam i tribaliste; **tribalìstički** *pril.* kao tribalist, na način tribalista; **tribàlistkinja** *ž*, *v.* tribalist
✧ *engl.* tribalism ≃ *lat.* tribus: pleme + -IZAM

**tribèlōn** *m* ⟨G tribelóna⟩ *pov. arhit.* monumen-

talan ulaz u zgrade antičke arhitekture s dva stupa podijeljen u tri dijela
✧ *grč.*

**tribín|a** *ž* **1. a.** gledalište s amfiteatralno postavljenim sjedalima (na stadionu ili u dvorani) **b.** privremeni objekt podignut za promatranje priredbe itd. na otvorenu prostoru **2. a.** uzdignuto i odvojeno mjesto za govornika; govornica **b.** *arhit.* balustradom ili parapetom odvojen i povišen prostor s kojega se govornik obraća javnosti **c.** *pren.* svako javno mjesto za obraćanje javnosti, okupljalište za javno istupanje **3.** *meton.* javna diskusija, rasprava o nekom problemu na koju je pozvano više govornika [*organiziramo ~u o političkom stanju u zemlji*]
✧ *fr.* tribune ← *srlat.* tribuna, *v.* tribus, tribuna

**tribològija** *ž fiz.* znanost o trenju, trošenju materijala i čuvanju tarnih površina
✧ *grč.* tríbein: trljati + -LOGIJA

**trìbrah** *m* ⟨N *mn* -asi⟩ *knjiž.* klasična metrička stopa koja se sastoji od triju kratkih slogova
✧ *grč.* tríbrakhys ≃ TRI- + brakhýs: kratak

**Trìbūnj** *m* ⟨G Tribúnja⟩ naselje (u blizini Šibenika), 1333 stan. // **Tribúnjanin** *m* (**Tribúnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Tribúnjani⟩ stanovnik Tribunja; **trìbūnjskī** *prid.* koji se odnosi na Tribunj i Tribunjane

**trîbus** *m pov.* **1.** svako od triju plemena na koja su se dijelili prvotni rimski punopravni građani **2.** dio starorimskog teritorija, područje jednog od tribusa, a poslije upravna jedinica u gradu Rimu; kotar // **trìbūn** *m* ⟨G tribúna⟩ *pov.* **1.** starješina rimskoga tribusa **2.** izabrani predstavnik plebejaca u starom Rimu [*pučki ~*] **3.** u Veneciji tijekom 7. st. zapovjednik lokalne policije (vojnih odreda za obranu) i nosilac upravne i sudske vlasti **4.** član Tribunata u Francuskoj krajem 18. i poč. 19. st. (u vrijeme Konzulata i Carstva) **5.** *meton.* vješt govornik koji u izravnom obraćanju širokim slojevima nailazi na dobar odjek [*narodni ~*; *radnički ~*]; **tribúna** *ž* **1.** *pov.* u starom Rimu povišen prostor u bazilici gdje zasjeda magistrat **2.** *kat.* povišeno biskupsko sjedište u apsidi **3.** povišeni i istaknuti prostor za suce u sudnici; **tribùnāl** *m* ⟨G tribunála⟩ **1.** *pov.* u starom Rimu povišeno mjesto za starješine tribusa **2.** *pov.* **a.** jurisdikcija jednog magistrata ili više njih (ako sude zajedno) **b.** svi magistrati koji sude u toj jurisdikciji **3.** *arhit.* stražnji dio rimskih bazilika koji je ob. polukružnog oblika (gdje su magistrati mogli suditi) **4.** *pravn.* sud višega stupnja, ob. visoki međunarodni sud, sudsko vijeće, sudski kolegij [*pred ~om*; *visoki ~*]; **tribùnāt** *m* ⟨G tribunáta⟩ u starom Rimu služba, zvanje, položaj i vrijeme službe jednoga tribuna; **trìbūnskī** *prid.* koji se odnosi na tribune; **trìbūnski** *pril.* kao tribun, na način tribuna
✧ *lat.* tribus: pleme; tribunus: tribuni; tribunal: sudsko mjesto

**trìbūt** *m* ⟨G tribúta⟩ **1.** *pov.* **a.** dar ili zavjet kojim se izražava zahvalnost ili divljenje **b.** danak koji su vojno poraženi ili pokoreni narodi plaćali pobjedniku, osvajaču ili okupatoru **2.** općenito, danak, porez; doprinos, prilog // **tribùtār** *m* ⟨G tributára⟩ *pov.* porezni obveznik
✧ *lat.* tributum ≃ tribuere: dodijeliti, razdijeliti (isprva: na tribuse)

**trìceps** *m anat.* troglavi mišić na nadlaktici i potkoljenici, *usp.* biceps
✧ *lat.* triceps

**triceràtops** *m zool. geol.* izumrli gmaz (dinosaur) iz krede koji je na stražnjem dijelu glave imao koštanu ogrlicu, na čelu dva, a na njušci jedan rog
✧ *nlat.* triceratops ≃ *grč.* kéras: rog + ṓps: lice

**trîcīj** (**trîtīj**) *m kem.* najteži radioaktivni izotop vodika (simbol T); jezgra mu je triton od jednog protona i dva neutrona; dobiva se u nuklearnom reaktoru ozračenjem litija neutronima
✧ *nlat.* tritium ≃ *grč.* trítos: treći

**trîcija** *ž pov.* trećina atenske fíle koja je stvorena Klistenovim reformama; imala je administrativnu funkciju i dijelila se na tri naukrarije
✧ TRI- + *grč.* kýklos: krug

**tricìkl** *m* ⟨G *mn* tricíklā⟩ **1.** vozilo za jednu osobu s tri kotača s nožnim ili motornim pogonom; verzija bicikla: dva kotača naprijed i ob. površina za prijevoz tereta; trokolica **2.** dječja igračka na nožni pogon (dva kotača straga, jedan naprijed)
✧ *fr.* tricycle ≃ TRI- + -CIKL

**trìcīnīj** (**tricínīj**) *m glazb. pov.* kompozicija za tri glasa (u Njemačkoj, 16. i 17. st.)
✧ *lat.* tritinium

**tričàrija** *ž* bezvrijedna stvar, nešto beznačajno; malenkost, sitnica, glupost, trica // **trȉc|a**[2]

*ž*, *v.* tričarija; **trȉčav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji nije vrijedan spomena; sitan, beznačajan, bezvrijedan, ništavan, bijedan; **trȉčavo** *pril.* na tričav način; **trȉčavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tričavo

**tričètvrt** *pril.* mjera od tri četvrtine ukupne predvidljive ili uobičajene mjere [~ *kilograma* = 750 grama; ~-*kaput*]
✧ *v.* tri + *v.* četiri, četvrt

**trìdent** *m* ⟨G *mn* -nātā/-ēntā⟩ osti, trozub
✧ *lat.* tridens: trozubi

**Trìdent** *m pov.* grad na rijeci Adige, *S* Italija, 101.500 stan., u crkvi Santa Maria Maggiore iz 16. st. održan Tridentski sabor; danas Trento // **Trìdentskī** *prid.* koji pripada Tridentu △ ~ ***sabor (koncil)*** 19. ekumenski sabor Rimokatoličke crkve održan 1545–1563, proveo reforme u duhu protureformacije

**trídeset** *br.* (glavni) broj za jedan veći od dvadeset i devet, označava se brojkom 30; (redni) trideseti = 30. // **tridesetèri** (**trídeseteri**, **tridesetòri**) *prid. br.* (**tridesetère** *ž*, **tridesetèra** *sr*) (u zn. trideset) kojih parova ili skupova ima ukupno trideset; **trídesetero** (**trídesetoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još dvadesetdevetero živo srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** trideset osoba koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono)* ~]; **tridesètina** *ž* trideseti dio neke cjeline; **tridesètnica** *ž pov.* **1.** vrsta dažbine, carina **2.** carinarnica

**TRIDESETO-** kao prvi dio riječi označava da je ono što je njenim drugim dijelom iskazano u vezi s brojem trideset, da se pojavljuje u tridesetostrukom iznosu i sl. [*tridesetogodišnji*]
✧ *v.* trideset

**tridesetogòdišnjī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***rat*** *pov. vojn.* vjersko-politički rat između katolika i protestanata koji je izbio 1618. u Europi i trajao 30 godina
✧ TRIDESETO- + -GODIŠNJI

**trídesetoro** *sr zb. br.*, *v.* tridesetero

**tridùum** *m kat.* niz od 3 dana koji je posvećen molitvi; trodnevnica
✧ *lat.* triduum: niz od tri dana ≃ TRI- + dies: dan

**trìedar** *m* ⟨G -dra, N *mn* -dri⟩ *mat.* tijelo koje ima tri strane
✧ *fr.* trièdre ≃ TRI- + -EDAR

**triennale** *m*, *v.* trijenale

**trifìbija** *ž* trostrukost, trokrakost
✧ TRI- + *v.* (amfi)bija

**trifle** (*izg.* tràjfl) *m reg.* **1.** jelo od laganog tijesta i tučenih bjelanjaka koje se diže za vrijeme pečenja; nabujak **2.** *zast.* komadić, mrvica
✧ *engl.*

**trìfōlīj** (**trifôlīj**) *m* **1.** skup od tri osobe; trolist, tercet **2.** *bot.* rod djetelina (*Trifolium*) iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*) zeljastih krmnih biljaka
✧ *lat.* trifolium ← tres: tri + folium: list

**trìfora** *ž arhit.* lučni otvor koji je s 2 stupića podijeljen na 3 dijela, čest u strukturi prozora, ob. u graditeljstvu romanike i gotike; triforij (**1**), *usp.* bifora // **trìfōrīj** (**trifôrīj**) *m arhit.* **1.** *v.* trifora **2.** u srednjovjekovnom crkvenom graditeljstvu uzdužna galerija u gornjem dijelu zida koja se nizom lučnih otvora (ob. trifora) otvara prema unutrašnjosti crkve
✧ *srlat.* triforium ≃ TRI- + *lat.* foris: otvor

**trìftong** *m* ⟨N *mn* -onzi⟩ *lingv.* skupina od tri samoglasnika; troglas, troglasnik // **trìftonškī** *prid.* koji se odnosu na triftong
✧ *nlat.* triphthongus ← *grč.* tríphthoggos: s tri samoglasnika ≃ TRI- + phthóggos: glas, zvuk

**Trȉfūn** m. os. ime (svetačkoga podrijetla); *hip.*: **Trȉpče** (Dubrovnik), **Trȉpko** (Boka), **Trȉpūn**, **Trîva** ◇ *pr.*: **Trȉfković** (Rijeka, Lika, Ogulin), **Trifúnac** (Poreč, Opatija), **Trìfunić** (Zagreb, Šibenik, Zadar), **Trìfunjagić** (Pula, Poreč), **Trȉfūnov** (Zadar, Pula), **Trifúnović** (600, Knin, *I* Slavonija, Zagreb, Split), **Trifunòvskī** (Zagreb, Orahovica), **Trípčević** (Dubrovnik), **Trípić** (Vukovar, Makarska, Osijek, Sisak), **Trìpković** (Dubrovnik, Pula, Zagreb, Ploče, Vukovar), **Tripúnović** (Vukovar, Sesvete), **Trîva** (Drniš, sred. Dalmacija, Vinkovci), **Trìvan** (Knin, Split), **Trivánović** (430, Dvor, Banovina, Novska), **Trívić** (480, Knin, Bukovica, Sinj, Vinkovci), **Trȉvković** (Rijeka, Split, Hvar), **Trivúnčević** (Požega, Rijeka, Sisak), **Trìvūnčić** (Novska, Zagreb), **Trìvunić** (Kostajnica, Čazma), **Trivúnović** (250, Baranja, *I* Slavonija, Rijeka, Ogulin)
✧ *grč.* Trýphōnos

**trifurkácija** *ž* razilaženje toka rijeke na tri rukavca
✧ TRI- + *lat.* furcatio: razilaženje

**trigàmija** *ž* brak s tri žene istodobno; troženstvo
✧ TRI- + -GAMIJA

**trigèminus** *m anat.* peti moždani živac, dijeli se u tri kraka
✧ *nlat.* ≃ TRI- + *lat.* geminus: dvostruki

**Trìglav** *m geogr.* najviši vrh JulijskihAlpa, 2864 m, Slovenija

**trìglif** *m pov. arhit.* četverokutna kamena ploča s tri reljefna utora koja se izmjenjuje s metopama na frizu grčke građevine dorskoga stila
✧ *lat.* triglyphus ← *grč.* tríglyphos ≃ TRI- + glyphḗ: urezivanje, rezbarenje

**trìgōn** *m* ⟨G trigóna⟩ trokut // **trìgonālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima oblik trokuta; trokutast; **trìgōnskī** *prid.* koji ima svojstva trigona △ ~ ***sustav*** *kem.* kristalni sustav kod kojeg su dvije osi jednake duljine, a tri osi nisu međusobno okomite
✧ *lat.* trigonum ← *grč.* trígōnon ≃ TRI- + -GON[1]

**trigonomètrija** *ž mat.* dio geometrije u kojem se metrički odnosi između stranica i kutova trokuta izražavaju pomoću trigonometrijskih (cirkularnih) funkcija [*ravninska* ~; *sferna* ~] // **trigonomètar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ točka na terenu dobivena postupkom triangulacije; osnova je svakog geodetskog mjerenja; **trigonomètrījsk|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na trigonometriju △ ~***e funkcije*** *mat.* klasa elementarnih funkcija koja obuhvaća funkcije sinus (sin), kosinus (cos), tangens (tan ili tg), kotangens (cot ili ctg), sekans (sec) i kosekans (cos); sve imaju svojstvo periodičnosti; definicija tih funkcija kutova u pravokutnom trokutu proširuje se na sve realne brojeve (za sin i cos, uz određene iznimke za ostale funkcije) pomoću jedinične kružnice u pravokutnom koordinatnom sustavu gdje svakom realnom broju x odgovara središnji kut mjere x u radijanima; kružne (cirkularne) funkcije; ~***e jednadžbe*** *mat.* transcendentne jednadžbe u kojima se pojavljuju trigonometrijske funkcije nepoznanica; ~***e tablice*** tablice u kojima su sakupljene vrijednosti trigonometrijskih funkcija
✧ *v.* trigon + -METRIJA

**trìgraf** *m lingv.* tri slova kojima se bilježi jedan glas; troslov
✧ TRI- + -GRAF

**trìgram** *m* sigla u kojoj su spojena tri slova
✧ TRI- + -GRAM

**trihàlgija** *ž term.* osjetljivost kose na dodir
✧ *grč.* thríks: kosa, vlasi + -ALGIJA

**trihijáza** *ž pat.* nepravilan rast trepavica; okrenutost prema očnoj jabučici
✧ *lat.* trichiasis ← *grč.* trikhíasis ≃ thríks: dlaka + -IJAZA

**trihína** *ž zool.* oblić (*Trichinella spiralis*), nametnik, živi u crijevima, ličinke žive u mišićima životinja sisavaca i čovjeka; zavojita trihina
✧ *nlat.* trichina ≃ *grč.* ≃ tríkhinos: dlakav

**trihinóza** (**trihinelóza**) *ž pat.* bolest koju uzrokuje trihina; trihinjavost
✧ *v.* trihina + -OZA

**trihíti** *m mn* ⟨N trìhīt, G trihíta⟩ *min.* sićušni, fini kristali nekog minerala
✧ *grč.* thríks: vlas + -IT(I)

**trihocèfalus** *m biol.* oblići *Nemetodes*, paraziti u čovjekovu slijepom i debelom crijevu, uzrokuju trihurijazu
✧ *v.* trihina + -CEFAL

**trihofàgija** *ž psih.* bolesna potreba nekih ljudi da jedu vlastitu kosu
✧ *grč.* thríks: kosa + -FAGIJA

**trihofìtōn** *m* ⟨G trihofitóna⟩ *bot.* rod gljiva (*Trychophyton*) iz razreda *Hypomycetes* koji obuhvaća saprofitske (npr. u tlu) i parazitske vrste koje uzrokuju bolesti kože, kose (dlaka) i noktiju kod ljudi i životinja // **trihofìtija** *ž pat.* kožna bolest koju izaziva gljivica trihofiton ob. na mjestima prekrivenima dlakom; gljivični lišaj
✧ *grč.* thríks: kosa + phytón: biljka

**trihoklàstija** *ž psih.* tik koji se sastoji u čupanju kose, dlaka, dlačica ili trepavica
✧ *grč.* thríks: kosa + klastós: razlomljen

**trihològija** *ž* znanstvena disciplina, bavi se proučavanjem kose i dlaka
✧ *grč.* thríks: kosa + -LOGIJA

**trihomànija** *ž psih.* tik karakterističan za neke neuroze; sastoji se u neprekidnom glađenju, zalizivanju, češljanju i sl. kose, brade ili dlaka
✧ *grč.* thríks: kosa + -MANIJA

**trihómi** *m mn* ⟨N trìhōm, G trihóma⟩ *bot.* dlake na biljkama
✧ *grč.* tríkhōma: rast kose ≃ thríks: kosa

**trihomìcīn** *m* ⟨G trihomicína⟩ *farm.* antibiotik protiv gljivica, izoliran 1952.
✧ *grč.* thríks: kosa + -MICIN

**trihomikóza** *ž pat.* zarazna bolest dlaka
✧ *grč.* thríks: dlaka + *v.* mikoza

**trihomóna** *ž zool.* bičaš (*Flagellata*), parazitira u crijevu, mokraćnim i spolnim organima te može izazvati infekciju
✧ *nlat.* trichomonas ≃ *grč.* thríks ⟨G trikhós:⟩
✧ kosa + monás: jedinstvo

**trihomonijáza** *ž pat.* upala vagine ili uretre koju izaziva nametnik *Trichomonas vaginalis*
✧ *nlat.* trichomonas + -IJAZA

**trihòpteri** *m mn zool.* vodeni moljci (*Trichoptera*), kukci; tulari
✧ *grč.* thríks: kosa + -PTER(I)

**trihotilomànija** *ž pat. psih.* bolesno čup(k)anje kose
✧ *grč.* thríks: kosa + -MANIJA

**trihotòmija** *ž* raščlanjivanje cjeline na 3 osnovna dijela; trijalizam, trilogizam // **trihotomìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *kat.* učenje koje službena crkva odbacuje, tvrdi da se čovjek u svom supstancijalnom biću sastoji od 3 stvarnosti: tijelo, duša, duh (npr. Duh Sveti nije dio čovjeka, nego njegov bogomdarovani spas)
✧ *nlat.* trichotomia ≃ *grč.* tríkha: na troje + -TOMIJA

**trihurijáza** *ž pat.* crijevna parazitska bolest koju uzrokuje trihocefalus
✧ *nlat.* Trichuris, ime vrste (*grč.* thríks: kosa) + (ourá: rep) + -IJAZA

**trijáda** *ž* **1.** jedinstvo triju osoba, predmeta, pojmova; trojstvo **2.** *pov. knjiž.* u antičkoj grčkoj poeziji cjelina koja se sastoji od strofe, antistrofe i epode **3.** *rel.* tri božanstva povezana u zajednički kult (u politeističkim religijama) **4.** *fil.* trojni proces, tumačenje svijeta u tri faze (npr. teza, antiteza i sinteza) **5.** *kem.* grupa od tri srodna elementa (npr. litij, natrij i kalij)
✧ *grč.* triás: trica, trojka, trojstvo

**trìjāl** *m* ⟨G trijála⟩ *gram.* oblik uz broj tri; trojina (u nekim jezicima upotrebljava se kad se nešto iskazuje o bićima i predmetima koji su grupirani po troje) // **trijàlist** (**trijalȉst**) *m* onaj koji provodi ili koji pristaje uz trijalizam; **trijalìstičkī** *prid.* koji se odnosi na trijalizam i trijaliste; **trijàlistkinja** *ž*, *v.* trijalist; **trijalȉzam** *ž* ⟨G -zma⟩ **1.** *pov.* politički projekt o trojnoj monarhiji u Austro-Ugarskoj pred 1. svjetski rat (pored postojećih dviju, treća državna jedinica obuhvatila bi slavenske zemlje Monarhije) **2.** trihotomija, trilogizam
✧ *lat.* tria: tri

**trijàrhija** *ž pol. sociol.* vladavina trojice, *usp.* trijumvirat
✧ *grč.* triarkhía ≃ TRI- + -ARHIJA

**trìjārij** *m pov. vojn.* u antičkom Rimu vojnik trećega bojnog reda, ob. stariji, iskusni vojnici, koji bi se uključivali u borbu tek kad bi prvi i drugi bojni red bili iscrpljeni ili kad bi situacija postala kritična
✧ *lat.* triarius

**trȉjās** *m geol.* razdoblje u razvoju Zemlje, prvi od tri perioda mezozoika, neposredno prethodi juri // **trȉjāsnī** *prid.* koji pripada trijasu, koji je iz trijasa
✧ *grč.* triás, *v.* trijada

**trijáža** *ž* **1.** *trg.* slabija komadna ili zrnata roba, koja ostaje nakon probiranja **2.** *med.* razvrstavanje ranjenika i bolesnika prema prirodi rana i bolesti, vrsti i hitnosti medicinske pomoći // **trijažírati** *dv.* ⟨*prez.* trijàžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (iz)vršiti, obaviti/obavljati trijažu (2)
✧ *fr.* triage

**trijébiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* trijêbīm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ **1.** čistiti, odvajati ono što je nečisto ili nekorisno **2.** *pren.* istrebljivati, uništavati [~ *uši*; ~ *nametnike*]
◈ *pr.* (nadimačka i etnici): **Trèbotić** (Split, Brač), **Trèbovac** (Zagreb, Rijeka) ◇ *top.* (ob. za manje čestice, krčevine po šumama te uzvisine): **Pòtrebišća** (Mošćenice), **Trèbeš** (Kostajnica), **Trèbež** (Samobor), **Trèbinja** (Karlovac), **Trèbinje** (Petrinja), **Trèbišće** (Mošćenička Draga), **Trèbljevine** (Vinkovci), **Trèbovački črêt** (Zagreb) i sl.
✧ *prasl.* *terbiti (*stsl.* trěbiti: čistiti, *rus.* terebít')

**trijêm** *m* ⟨N *mn* trijémovi⟩ natkriven prostor kojemu jednu uzdužnu stranu čini zatvoreni zid, a drugu niz stupova koji nose krovnu konstrukciju; portik
✧ *prasl.* *termъ (*stsl.* trěmъ, *strus.* teremъ, *slov.* trem) ← ? *grč.* téremnon: odaja

**trìjēnīj** (**trijênīj**) *m* razdoblje od tri godine; trogodište, troljeće // **trijenále** (**triennale**) *m* umjetnička priredba većih razmjera uz sudjelovanje više umjetnika koja se održava svake treće godine
✧ *lat.* triennium ≃ TRI- + annus: godina

**trȉjer** *m agr. tehn.* stroj za odvajanje zrna pšenice od korova (i sl.) i sortiranje po debljini i veličini
✧ *fr.* trieur

**trijéra** *ž pom. pov.* starogrčki ratni brod s tri reda vesala i oštrim kljunom za probijanje neprijateljskih brodova; troveslarka
✧ *grč.* triḗrēs ≃ TRI- + ararískein: slagati

**trijèrarh** *m* ⟨N *mn* -arsi⟩ *pov. pom.* zapovjednik trijere
✧ *grč.* triḗrarkhos ≃ *v.* trijera + -ARH

**trijêsak**, *v.* tres
**trijéska** *ž* ⟨D L -sci, G *mn* trijêsākā/trijéskī⟩ **1.** iver, okresina **2.** *rij.* bakalar **//** **trèščica** (**trijêščica**) *ž dem.* od trijeska; **trijêšće** *sr zb.* trijeske, treščice, iverje
◈ *pr.* (moguće preklapanje s *v.* tres), **Trȅsk** (120, Zagorje, Zagreb, Kutina), **Tréska** (140, Međimurje, Benkovac, Križevci), **Trèščec** (130, Koprivnica, Podravina, Čazma), **Trèšćec** (Koprivnica, *Z* Slavonija, Zagreb), **Tríska** (Požega, Zagreb, Nova Gradiška) ◇ *top.* (naselje): **Trešćérovac** (Ozalj, 166 stan.)
✧ ≃ *v.* trska
**trijèštīnskī**, *v.* Trst
**trijézan**, *v.* trezven
**trìjumf** *m* **1.** *pov.* svečan ulazak pobjednika u antičkom Rimu kao najveća počast koja se iskazivala pobjedniku u ratu; svečanost u slavu pobjede **2.** *pren.* **a.** sjajna, potpuna pobjeda **b.** radost i slavlje zbog pobjede **//** **trìjumfāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je u slavu pobjede i pobjednika; pobjednički, pobjedonosan **2.** koji je radostan; ushićen △ *~ni luk* **1.** slavoluk **2.** *kat. arhit.* visoki luk koji dijeli prezbiterij od glavnog broda crkve, najčešća tema dekoracije luka jest trijumf Kristov; *~ni spomenik* spomenik koji se podiže u svrhu komemoriranja kojeg značajnog događaja (ob. pobjede) ili u čast neke ličnosti [*~ni stup*]; **trijumfalìstičkī** *prid.* koji se odnosi na trijumfalizam; **trijumfalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** osjećaj i ponašanje kojem se odaje onaj koji je trijumfirao, pravi ili lažan osjećaj trijumfa **2.** *pren.* gubljenje sposobnosti za dijalog ili smanjena sposobnost za razumijevanje svijeta oko sebe nakon što se doživi trijumf; **trìjumfālno** *pril.* na trijumfalan način; pobjedonosno; **trijumfálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trijumfalno; **trijùmfātor** (**trijumfâtor**) *m* ⟨G -atora⟩ onaj koji trijumfira, onaj koji slavi pobjedu; **trijùmfātorica** *ž*, *v.* trijumfator; **trijumfíra|ti** *dv.* ⟨*prez.* trijùmfīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (nad kim) izboriti veliku pobjedu; pobijediti/pobjeđivati [*naša je reprezentacija ~la nad velikim protivnikom*] **2. a.** (∅) (pro)slaviti pobjedu **b.** (nad kim) pobjednički likovati
✧ *lat.* triumphus ← *etrušč.* ≃ *grč.* thríambos: himna Dionizu
**trijumvìrāt** *m* ⟨G trijumviráta⟩ **1.** *pov.* u administraciji antičkog Rima kolegijalno nadleštvo od tri člana **2.** *pren.* udružena trojica; trojka (ob. na vlasti, na visokom položaju i sl.), vladavina trojice **//** **trijùmvīr** *m* ⟨G trijumvíra⟩ član trijumvirata; **trijumvìrātskī** *prid.* koji se odnosi na trijumvirat; **trijumvìrātski** *pril.* na način trijumvirata, kao (što radi) trijumvirat
✧ *lat.* triumviratus ← triumvir: (*dosl.*) jedan od trojice
**trȉk** (I) *m* ⟨N *mn* trìkovi⟩ **1.** spretan postupak kojim se postiže obmana, vješto izvedena prijevara; majstorija [*mađioničarski ~*] **2.** *film.* postupci u snimanju i montaži kojima se postižu vizualni efekti (npr. dupla ekspozicija, pretapanje i sl.) **3.** općenito, prevarantski štos; smicalica △ *~-kamera* specijalna kamera kojom se snimaju crtani filmovi i specijalni filmski efekti; *~-skije* u skijanju na vodi lagane skije za vožnju figura, ob. monoskija **//** **trȉk** (II) *prid.* koji je rađen uz pomoć trikova [*~-film*; *~-snimka*]
✧ *engl.* trick ≃ *lat.* tricari: tražiti izgovor, oklijevati
**trikirìōn** *m* ⟨G trikirióna⟩ svijećnjak s 3 ukrižene svijeće
✧ *grč.* trikýrion
**trìklīnīj** (**triklînīj**) *m pov.* u starom Rimu **1.** blagovaonica s tri ležaljke oko stola **2.** ležaljke u blagovaonici
✧ *lat.* triclinium ← *grč.* triklínion ≃ TRI- + klínē: ležaj
**trìklīnskī** *prid.* koji ne posjeduje nijednu simetričnu os △ *~ sustav min.* kristalni sustav s 3 nejednake osi koje se međusobno sijeku pod nepravim kutom
✧ TRI- + *grč.* klínein: naginjati
**trikloretēn** *m* ⟨G trikloreténa⟩ *kem.* bezbojna tekućina $CHCl{=}CCl_2$, nezapaljivo organsko otapalo; dobiva se iz acetilena i klora; upotrebljava se za laku narkozu; trikloretilen, trilen
✧ TRI- + *v.* klor + *v.* (ac)et(il)en
**trikloretilēn** *m* ⟨G trikloretiléna⟩ *kem. zast.*, *v.* trikloreten
**trìkō** (**trikô**) *m* ⟨G trikòa⟩ **1.** vrsta strojno pletene rastezljive tkanine **2.** pripijeno jednodijelno rublje ili dres od takve tkanine za sport i razonodu **//** **trikotáža** *ž* **1.** tvornica pletenih tkanina i pletene odjeće **2.** strojno pletene tkanine; pletena odjeća **3.** trgovina u kojoj se prodaje takva roba; **trikotàžēr** *m* ⟨G trikotažéra⟩ onaj koji radi na proizvodnji triko odjeće; **trȉkotāžn|ī** *prid.* koji se sastoji

od trikotaže, koji se odnosi na trikotažu [~*a roba*]; **trikòtīn** *m* ⟨G trikotína⟩ tkanina s vezom potke na licu
✧ *fr.* tricot
**trikolóra** *ž razg.* trobojnica, ob. u raznim porecima crvene, bijele i plave boje // **trȉkolōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima tri boje; trobojan
✧ *fr.* tricolore ≃ TRI- + *v.* kolor
**trikonasàna** *ž* u jogi vježba kojom se istežu ligamenti i mišići nogu, bokova i ruku
✧ *skr.* trikona āsana: položaj trokuta
**trikònhos** *m arhit. crkv.* građevina s tlocrtom u obliku trolista koji čine 3 polukružne apside s polukalotama
✧ TRI- + *grč.* kógkhē: školjka
**trȉkord** *m glazb.* niz od tri dijatonska tona; troglas, trozvuk
✧ TRI- + *v.* (a)kord
**trȉkrat**, *v.* trokratan
**trikròmija** *ž tisk.* miješanje triju odabranih spektralnih boja koje u prikladnim omjerima daju skoro sve tonove boja
✧ TRI- + -KROMIJA
**triktrȁk** *m* **1.** vrsta igre kockama **2.** igračka od dvije drvene ili plastične kuglice koje se udaraju i proizvode karakterističan zvuk
✧ *fr.* trictrac *onom.*
**trikvètrum** *m pov. tehn.* u starom vijeku sprava za mjerenje visine nebeskih tijela
✧ *lat.* triquetrum
**trȉlaterāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji ima tri strane **2.** u kojima sudjeluju tri strane [~*ni razgovori*] // **trilaterácija** *ž geod.* u geodetskom mjerenju određivanje položaja trigonometara tako da se mjerena površina podijeli na trokute i mjere sve tri stranice tako određenih trokuta
✧ *lat.* trilaterus: trostran ≃ TRI- + *v.* lateralan
**triléma** *ž* nedoumica između triju mogućnosti; trojstvo, troumica
✧ TRI- + *v.* (di)lema
**trȉlēn** *m*, *v.* trikloreten
**trȉler**[1] *m glazb.* melodijski ukras izveden brzim i nekoliko puta ponavljanim smjenjivanjem osnovnog tona i najbližeg višeg tona u jednaku trajanju // **trȉlerskī**[1] *prid.* koji se odnosi na triler[1] [~ *ukras*]; **trilírati** *dv.* ⟨*prez.* trȉlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ pjevajući, izvesti/izvoditi trilere
✧ *njem.* Triller ← *tal.* trillo
**trȉler**[2] *m* filmski i književni žanr (na teme kriminalnih radnji) pun napetosti i iznenađenja // **trȉlerskī**[2] *prid.* koji se odnosi na triler[2] [~ *napeto*]
✧ *engl.* thriller
**trilìjūn** *br.* ⟨G trilijúna⟩ treća potencija od milijuna, milijarda milijardi, $10^{18}$
✧ *fr.* trillion ≃ TRI- + *v.* (mi)lijun
**tríling** *m* jedno od trojaka; trojče
✧ analogijom s *njem.* Zwilling: blizanac
**trȉlingvāl|ān** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *lingv.* koji se sastoji od tri jezika, koji se odnosi na tri jezika [~*ni natpis*]; trojezičan
✧ *lat.* trilinguis ≃ TRI- + lingua: jezik
**trȉlīt** *m* ⟨G trilíta⟩ *pov.* prethistorijski spomenik koji se sastoji od dva uspravna kamena i trećeg koji je na njih položen
✧ TRI- + -LIT(I)[1]
**Trilling** (*izg.* Trìling), **Lionel** (1905–1975), američki književni kritičar s velikim utjecajem na valorizaciju suvremenih djela američke književnosti; analizi djela pristupao svestrano, sa psiholoških, socioloških i filozofskih aspekata
**trilobíti** *m mn* ⟨N trilòbīt, G trilobíta⟩ *geol. zool.* skupina izumrlih paleozojskih morskih člankonožaca (*Trilobites*) sa štitom uzdužno i poprečno raščlanjenim u tri režnja; trorežnjaci
✧ *nlat.* trilobites ≃ *grč.* trílobos: koji ima tri režnja ≃ TRI- + lobós: režanj
**trilògija** *ž umj.* tri drame ili tri romana jednog pisca, koji tematski čine cjelinu [*dramska* ~]; isto tako i tri glazbena ili likovna djela
✧ *grč.* trilogía ≃ TRI- + -LOGIJA
**trilogìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* trihotomija, trijalizam
✧ TRI- + -LOGIZAM
**trilóni** *m mn* ⟨N trìlōn, G trilóna⟩ *kem.* nervni bojni otrovi; izazivaju teške živčane poremećaje i ob. dovode do smrti (tabun, sarin, soman)
✧ *njem.* Trillon
**Trȋlj** *m* naselje (u blizini Sinja), 2118 stan., antički Tilucij // **Tríljanin** *m* (**Tríljānka** *ž*) ⟨N *mn* Tríljani⟩ stanovnik Trilja; **trȋljskī** *prid.* koji se odnosi na Trilj i Triljane
**trȉlja** *ž zool.*, *v.* barbun
✧ *tal.* triglia ← *grč.* tríglē
**trȉm** (I) *m* **1.** *pom.* uzdužni nagib plovila kad mu je gaz veći od normalnoga na pramcu ili na krmi **2.** *arhit.* poljska kamena kućica, građena u suhozidu **3.** *sport* moderni masovni pokret fizičke kulture s raznim oblicima

svakodnevnoga vježbanja; isključuje natjecanja **4.** *žarg.* dobra fizička sposobnost, kondicija // **trìm** (II) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ kao prvi dio polusloženice **a.** koji se odnosi na trim (3) [~-*specijalist*; ~-*starješina*] **b.** koji se odnosi na fizičku kondiciju [~-*akcija*; ~-*pokret*; ~-*centar*] △ ~-**kabinet** zasebna prostorija u sportskom centru, hotelu i sl. opremljena različitim spravama za stjecanje i održavanje tjelesne kondicije; ~-**staza** utabani zemljani put na livadi ili u šumi, s mjestima za vježbanje (na kojima mogu biti i određene sprave, ob. izrađene od prirodnih materijala)

✧ *engl.*

**trimàrān** *m* ⟨G trimarána⟩ *pom.* jedrilica s tri uska trupa povezana zajedničkom palubom, slična katamaranu; nastala po uzoru na domorodačku prou

✧ TRI- + *v.* (kata)maran

**trìmer** *m tehn.* **1.** *fiz.* mali promjenjivi kondenzator koji se koristi u paraleli s većim fiksnim kondenzatorom kako bi se ukupni kapacitet toga sklopa mogao fino podešavati **2.** uređaj za aerodinamičko uravnoteženje aviona i usmjerenje bočnih sila kroz težište aviona **3.** aparat za šišanje kose // **trìmovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -mujēm, *pril. sad.* -mujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *pom.* uravnotežavati teret na brodu; podešavati, namještati (jedra) **2.** šišati (ob. psa)

✧ *engl.* trimmer

**trìmestar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ razdoblje od tri mjeseca; tromjesečje // **trìmestārskī** *prid.* koji ima tri mjeseca; tromjesečan, trimestralni

✧ *fr.* trimestre ← *lat.* trime(n)stris: tromjesečni

**trìmetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *knjiž.* stih od tri metra, tj. od šest stopa [*jampski* ~]

✧ *lat.* trimetrus ← *grč.* trímetros ≈ TRI- + -METAR

**trìmō** (**trimô**) *m* ⟨G trimòa⟩ **1.** *arhit. pov.* u srednjem vijeku stup koji drži nadvratnik crkve **2. a.** zid između dva otvora (prozora, vrata) **b.** visoko zrcalo između dva prozora ili iznad kamina

✧ *fr.* trumeau

**trimòrfan** *prid.* ⟨*odr.* -fnī⟩ **1.** koji ima tri oblika **2.** koji je sposoban za trimorfizam // **trimorfìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *min.* pojava kristalizacije u tri različita oblika

✧ *grč.* trímorphos ≈ TRI- + -MORFAN

**trimùrti** *m* ⟨G -ja⟩ *hind.* trojstvo triju glavnih božanstava prikazano kao lik s tri božanske glave (stvoritelj Brahma, održavatelj Višnu i razaratelj Šiva); sadrži simboliku tipičnu za cikličko poimanje svijeta

✧ *skr.* trimūrti: koji je sa tri oblika

**trinácija** *ž kat.* služenje triju misa (na velike blagdane)

✧ *nlat.* trinatūs ≈ trini: po tri

**trínaest** *br.* (glavni) broj koji se obilježava brojkom 13; (redni) trinaesti = 13. // **trinaestèri** (**trínaesteri**, **trinaestòri**) *prid. br.* (**trinaestère** *ž*, **trinaestèra** *sr*) (u zn. trinaest) kojih parova ili skupova ima ukupno trianaest; **trínaestero** (**trínaestoro**) *sr zb. br.* **1.** jedno i još dvanaestero živih srednjega roda (dijete ili mlado životinje) **2.** trinaest osoba koje nisu sve istoga gramatičkog roda (muškarac, žena, dijete) [*nas (vas, njih, ono)* ~]; **trinaèstica** *ž* oznaka čega, npr. kakvog prometala i sl. [~ *je vozila na Mirogoj*]

◈ *pr.* (nadimačka, ob. po rednom broju rođenja djeteta): **Trínājstić** (220, Rijeka, Primorje, Krk) ◇ *top.* (naselje): **Trínājstići** (Rijeka, 457 stan.)

**trínaestoro** *sr zb. br.*, *v.* trinaestero

**trìnāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji je sastavljen od tri elementa; trostruk, trojak **2.** *mat.* brojni sustav s bazom 3; u ovom se sustavu brojevi označavaju s »0«, »1« i »2«, *usp.* binarni (brojčani) sustav, *v.* binarni △

✧ *lat.* trinarius: trovrstan

**trìngeld** *m*, *v.* trinkgelt

**Trìninād i Tobâgo** *m geogr.* otočna država u *JI* dijelu Karipskog mora, pred obalom Venezuele, 5128 km², 1.234.400 stan., glavni grad Port of Spain

**trinìtēt** *m* ⟨G trinitéta⟩ **1.** nedjeljiva trojna zajednica, jedinstvo trojega, trojno jedinstvo; trojstvo **2.** *kat.* Trojstvo // **trinitárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci⟩ *rel. kat.* pripadnik rimokatoličkog reda (osnovan 1198. sa svrhom da otkupljuje zarobljene kršćane; kasnije se zalaže za aboliciju ropstva u Africi); **trinitárčev** *prid.* koji pripada trinitarcu

✧ *njem.* Trinität ← *lat.* trinitas

**Trìnitron** *m tehn.* monitor i tehnologija izradbe ekrana

✧ tvorničko ime proizvoda®

**trinitrotolùēn** *m* ⟨G trinitrotoluéna⟩ *kem.* vrlo jak brizantni eksploziv; tržišni naziv trotil TNT; trinitrotoluol, trotil // **trinitrotolùōl** *m*

⟨G trinitrotoluóla⟩, *v.* trinitrotoluen; **tròtīl** *m* ⟨G trotíla⟩, *v.* trinitrotoluen
✧ TRI- + NITRO- + *v.* toluen
**trȉnket** *m pom.* malo jedro na prednjem jarbolu
✧ *tal.* trinchetto
**trȉnkgelt** (**trȉngeld**) *m reg.* napojnica, manča (manća)
✧ *njem.* Trinkgeld
**trȉnoge** *ž pl. tantum razg.* tronog, tronožac, sadžak
**trȉnōm** *m* ⟨G trinóma⟩ **1.** onaj koji je sastavljen od tri člana **2.** *mat.* tročlani izraz, polinom s tri člana
✧ *nlat.* trinomius ≃ TRI- + -NOM
**trinspòrder** *m pom. tehn.* elektronički navigacijski sustav velike točnosti
✧ *engl.* trinsporder
**trȉo** *m* ⟨G -ȉja⟩ **1. a.** *glazb.* komorni sastav od tri instrumenta **b.** sastav od tri glasa **2.** *meton.* skladba pisana za takav sastav ili za tri glasa **3.** *glazb.* u literaturi za orgulje naziv za troglasno djelo koje se izvodi na dva manuala i na pedali; svaki se dio svira na posebnoj klavijaturi **4.** *pren.* tri nerazdvojne osobe; trojka **5.** *tehn.* vrsta stroja za valjanje s tri cilindra
✧ *tal.*
**trȉōd** *m* ⟨G *mn* trióda⟩ *pravosl.* liturgijska knjiga, sadrži pjesme za razdoblje pokretnih blagdana
✧ *grč.* tríodos: »tropuće« ≃ TRI- + hodós: put
**trióda** *ž tehn. fiz.* svaki elektronski sklop s tri elektrode, ob. vakuumska elektronka s tri elektrode: anodom, katodom i upravljačkom rešetkom; služi kao pojačalo, oscilator i dr.
✧ TRI- + *v.* (elektr)oda
**trìola** *ž* ⟨G *mn* triólā⟩ *glazb.* ritmička figura od tri note; nastaje trodijelnom (a ne uobičajenom dvodijelnom) podjelom najbliže veće notne vrijednosti; traje koliko i dvije normalne note istog oblika
✧ *tal.* triola
**trìolet** *m knjiž.* pjesma od osam stihova u kojoj se nakon trećega ponavlja prvi stih, a nakon šestoga prvi i drugi
✧ *fr.* triolet: mali trio
**triosonáta** *ž glazb. pov.* najraširenija vrsta barokne sonate za instrumentalni komorni sastav od 3 samostalne dionice
✧ *v.* trio + *v.* sonata
**trióze** *ž mn* ⟨N trióza⟩ *kem.* monosaharidi s 3 atoma ugljika u molekuli
✧ TRI- + -OZA

**trȉp** *m* ⟨N *mn* trìpovi⟩ **1.** halucinogena droga LSD u obliku malene pločice **2.** *žarg.* **a.** stanje omamljenosti i haluciniranja koje nastupa nakon uzimanja psihodeličnih droga, posebno LSD-a **b.** bilo koje stimulirajuće iskustvo **c.** bilo koje opsesivno stanje
✧ *engl.*: putovanje, izlet
**trȉp|a** *ž* ⟨G *mn* trîpā⟩ *reg. ekspr.* želudac (ob. u zn. koji se puni, želudac izjelice) // **trȉpice** *ž pl. tantum kulin.* jelo od govedskog želuca; tripe, škembići, fileki
❖ *pr.* (nadimačka, moguće preklapanje s *v.* Trifun): **Trȉpalo** (Split, Sinj), **Trȉpār** (Poreč, Opatija, Rijeka), **Trȉpčić** (Buje), **Trípo** (Sinj, Split), **Trípović** (Split, sred. Dalmacija, Osijek)
**Trìpalo**, **Miko** (1926–1995), hrv. političar, od 1941. u NOB, poslije rata predsjednik Narodne omladine Hrvatske, zatim Jugoslavije, 1966–1969. sekretar CK KPH, 1969–1971. član Predsjedništva CK KPJ; zastupao demokratizaciju sustava, ustavne reforme u duhu federalizma, zajedno sa Savkom Dabčević-Kučar predvodnik Hrvatskog proljeća, udaljen sa svih dužnosti i iz politike prosinca 1971; u politici se ponovno nastojao angažirati u razdoblju 1990–1994.
**tripanosómi** *m mn* ⟨N tripanòsōm, G tripanosóma⟩ *biol.* praživotinje iz razreda bičaša (*Flagelata*), parazitiraju u krvi i tkivima kralješnjaka, uzročnici teških tropskih bolesti; vrtuljci, *usp.* tripanosomijaza
✧ *grč.* trýpanon: svrdlo + -SOM(I)
**tripanosomijáza** *ž pat.* skupina tropskih zaraznih bolesti ljudi i životinja koje uzrokuju tripanosomi (npr. bolest spavanja)
✧ *v.* tripanosomi + -IJAZA
**trȉpartīt|ān** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je sastavljen od tri dijela; trodijelan, trostruk [*~na komisija*] // **tripartícija** *ž* dijeljenje na tri dijela
✧ *lat.* tripartitus ≃ TRI- + partitus: podijeljen ← partire: dijeliti
**trȉpe** *ž pl. tantum*, *v.* tripice
**trȉper** *m pat.* spolna bolest, gnojna upala mokraćne cijevi; kapavac, gonoreja, triša △ *~-ideja* *razg. podr.* promašena, apsurdna, suluda ideja, zamisao, plan, namjera itd. // **tripèrāš** *m* ⟨G triperáša⟩ **1.** *razg.* onaj koji je zaražen triperom **2.** *žarg. podr.* onaj koji ima apsurdne, sulude ideje; **triperàšica** *ž*, *v.* triperaš; **tripèrāškī** *prid.* koji se odnosi na triper i triperaše
✧ *njem.* Tripper

**trìperšpitāl** *m reg. zast.* bolnica za liječenje spolnih bolesti
✧ *v.* triper + *njem.* Spital: bolnica

**trìp-hȍp** *m glazb.* žanr nastao spajanjem plesne glazbe (hip-hopa), soula, duba, popa i eksperimentalne glazbe; karakterističan po sporijim ritmovima, atmosferskoj glazbi s gitarskim semplovima i gudačima
✧ *engl.*

**trìpla** *ž* ⟨G *mn* trípla⟩ *glazb. pov.* **1.** u menzuralnoj teoriji naziv za trostruko ubrzanje tempa **2.** instrumentalni ples, popularan u Njemačkoj u 16. st.
✧ *lat.* triplex: trostruk

**trìpl-dàbl** *m, v.* triple-double

**triple-double** (*izg.* trìpl-dàbl) *m sport žarg.* u košarci izraz za postizanje dvoznamenkastog broja (10 i više) u broju koševa, skokova i asistencija; pokazatelj iznimno kvalitetne igre
✧ *engl.*

**triplègija** *ž pat.* istovremena oduzetost triju udova
✧ TRI- + *grč.* plēgḗ: udar

**trìpleks** *m tehn.* vrsta stakla koja se ne rasipa pri razbijanju jer je sastavljena od dva staklena lista slijepljena plastičnom masom
✧ *lat.* triplex: trostruk

**trìplet** *m* **1.** *tehn.* objektiv koji je asimetrično sastavljen od triju odijeljenih leća: dvije su vanjske sabirne leće, a unutrašnja je rastresna leća **2.** *v.* tripleta // **triplèta** *ž* ⟨G *mn* triplétā⟩ **1.** tri stvari, osobe, pojma itd. koji su iste vrste; troje **2.** *gram.* riječ koja ima 3 usporedna pravilna oblika; tri mogućnosti, trostrukost (»za jedan više od dublete«) **3.** *knjiž.* tri stiha s istim srokom; triplet
✧ *fr.* ≃ *lat.* triplex: trostruk

**triplicírati** *dv.* ⟨*prez.* triplìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ (što) trostruko uvećati/uvećavati; triplirati, potrostručiti, utrojiti // **triplicìtēt** *m* ⟨G triplicitéta⟩ svojstvo onoga što ima tri dijela; trostrukost; **triplikácija** *ž* **1.** utrostručenje **2.** *gram.* trostruko ponavljanje iste riječi ili istoga skupa riječi; **triplìkāt** *m* ⟨G triplikáta⟩ treći primjera, ob. dokument izdan treći put; **triplírati** *dv.* ⟨*prez.* trìplīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* triplicirati
✧ *njem.* triplizieren ← *lat.* triplicare; triplicitas: trostrukost

**trìploblāsti** *m mn biol.* skupni naziv za višestanične organizme koji se razvijaju iz 3 zametna listića (vanjskog ektoderma, središnjeg mezoderma i unutarnjeg endoderma), *usp.* diploblasti
✧ *lat.* triplex: trostruk + -BLAST(I)

**trìplum** *m glazb. pov.* u srednjovjekovnom višeglasnom stavku tipa organuma ili diskanta naziv za treći glas (iznad tenora i dupluma)
✧ *srlat.* ← *lat.* trostruko

**trìpōd** *m* ⟨G tripóda⟩ *pov.* tronožni stalak ili podložak na koji se stavljaju različite posude; ob. je brončan i različito ukrašen; poznaju ga najstarije kulture; tronog // **tripòdija** *ž knjiž.* metrička cjelina koja se sastoji od triju stopa; može biti dio stiha ili samostalan stih
✧ *lat.* tripus ← *grč.* trípous: tronogi ≃ TRI- + -POD

**tripping** (*izg.* trìping) *m* ⟨N *mn* trìpinzi⟩ *sport* prekršaj u hokeju na ledu
✧ *engl.*

**trìpsīn** *m* ⟨G tripsína⟩ *fiziol.* ferment u gušteračnoj tekućini koji rastvara bjelančevine u aminokiseline
✧ *grč.* trîpsis: trljanje + -IN

**trìptih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ **1.** *pov.* starorimska bilježnica koja se sastojala od triju pločica spojenih u hrptu; drži se praoblikom knjige **2.** **a.** *lik. rel.* kao oltarska cjelina predstavlja tri slike spojene tako da krajnje dvije čine krila koja se mogu preklopiti preko dva puta veće srednje slike **b.** *umj.* umjetničko djelo sastavljeno od tri zasebna dijela koja predstavljaju tematsku ili idejnu cjelinu; triptihon **3.** *pom. trg.* forma ugovora o prijevozu stvari morem; sastoji se od dispozicije ukrcaja, naloga za ukrcaj i potvrde o ukrcaju // **trìptihōn** *m, v.* triptih (**2ab**)
✧ *grč.* tríptykhos: koji se sastoji od tri sloja ≃ TRI- + ptykhḗ: sloj, nabor

**triptòfān** *m* ⟨G triptofána⟩ aminokiselina, indolilalanin, neophodna za funkcioniranje organizma
✧ *grč.* triptós: istrljan + -FAN

**Triptòlem** *m mit.* u grčkoj mitologiji eleuzinski kralj, izumitelj pluga i osnivač Eleuzinskih misterija

**tríput** (način pisanja uz: tri puta) *pril.* jedanput, još jedanput i još jedanput; prvi pa drugi pa treći put; dva puta ponoviti radnju koja je izvršena
✧ *v.* tri + *v.* put

**trirègnum** *m kat.* papinska trostruka kruna kao

simbol trostruke vlasti (svećeničke, pastirske i učiteljske)
✧ TRI- + *lat.* regnum: vladavina ← regnare: vladati
**triréma** *ž pov. pom.* rimski ratni brod s tri reda vesala, građen prema uzoru na grčke trijere
✧ *lat.* triremis: koji ima tri klupe s veslima ≃ TRI- + remus: veslo
**trisagìōn** *m* ⟨G trisagióna⟩ *pravosl.* trokratni zaziv Boga u napjevu tijekom euharistije
✧ *grč.* trishágion ≃ TRI- + hágios: svet
**trisèkcija** *ž* dijeljenje u tri jednaka dijela △ ~ ***kuta*** *mat.* problem podjele kuta na tri jednaka dijela upotrebom isključivo ravnala i šestara (rješiv samo za kutove od 180°, 90° i 45°); rastrojba
✧ TRI- + *v.* sekcija
**trȉska**, *v.* tres
**trisòmija** *ž med.* prisutnost tri kromosoma umjesto dva koja obično čine jedan par kromosoma
**Trìstan i Ȉzōlda** *mit.* glavni likovi srednjovjekovne ljubavne legende, vjerojatno keltskoga podrijetla, u obradi starofrancuskih i njemačkih pjesnika (od 12. st.); motiv brojnih pjesničkih, glazbenih, dramskih i filmskih interpretacija
**trȉste**[1] *pril. glazb.* oznaka koja upućuje da treba interpretirati ozbiljno i tužno
✧ *tal.* triste
**trȉste**[2] *m glazb.* vrsta polagane i melankolične ljubavne pjesme
✧ *šp.* triste
**trìstih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ *knjiž.* strofa od tri stiha; tercina
✧ *grč.* trístikhos: od tri reda ≃ TRI- + stíkhos: red, stih
**trȉsto (trȉsta)** *br.* (glavni) broj tri stotine koji se obilježava brojkom 300; (redni) tristoti = 300.
✧ *v.* tri + *v.* sto[1]
**tríša** *m razg.*, *v.* triper
**tritagònist (tritagonȉst)** *m* ⟨G -a⟩ *pov. kazal.* treći glumac u grčkoj drami
✧ *grč.* tritagōnistés ≃ trítos: treći + agōnistés: takmac
**tritanòpija** *ž pat.* djelomična sljepoća za boje
✧ *nlat.* tritanopia ≃ *grč.* tritos: treći + AN- + -OPIJA
**triteìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. kršć.* učenje (prisutno u 3. st. i kasnije u 12. st.) koje shvaća Trojstvo Božje tako da se apsolutno Božje jedinstvo raspada na tri boga; odbačeno na 4. lateranskom saboru 1215.
✧ TRI- + *v.* teizam
**tritemìmeres** *m knjiž.* pauza iza treće polustope u heksametru
✧ *grč.* trítos: treći + HEMI- + -MER
**trȉtīj** *m*, *v.* tricij
**tritikála** *ž agr.* hibrid dobiven križanjem pšenice i raži
✧ *nlat.* triti(cum): pšenica + (se)cale: raž
**Trìtōn** *m* ⟨G Tritóna⟩ *mit.* grčki bog mora, sin Posejdona, pola čovjek – pola riba, putovao na leđima delfina i trubljenjem u školjku uzburkavao ili stišavao more, pa su ga štovali mornari i primorci; čest ukras u fontanama i na brodovima
**trìtōn**[1] *m* ⟨G tritóna⟩ *fiz.* jezgra atoma tricija; sastoji se od 1 protona i 2 neutrona
✧ *grč.* tríton: treće
**trìtōn**[2] *m* ⟨G tritóna⟩ *glazb.* melodijski ili harmonijski interval povećane kvarte, odnosno slijed od tri stupnja; tritonus // **tritónus** *m*, *v.* triton[2]
✧ *grč.* trítonos: koji ima tri glasa ≃ TRI- + -TON
**tritóni** *m mn* ⟨N trìtōn, G tritóna⟩ *zool.* vodenjaci (*Triturus*), rod repatih vodozemaca iz porodice daždevnjaka
✧ prema Tritonu, *v.*
**triunitìzam** *m* ⟨G -zma⟩ težnja ili pojava da troje bude jedno; trojednost
✧ TRI- + *lat.* unus: jedan + -IZAM
**Tríva, Siniša** (1919), hrv. pravni teoretičar i sveučilišni profesor međunarodne reputacije; brojni znanstveni radovi iz područja procesnog prava i međunarodne arbitraže
**trȉvīj** *m pov.* zbirni naziv za gramatiku, retoriku i dijalektiku koje su činile dio nastavnog programa srednjovjekovnih škola, dio tzv. »sedam slobodnih vještina«, *usp.* kvadrivij // **trivȉjālka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *zast.* osnovna škola
✧ *srlat.* trivium: javno mjesto, (*dosl.*) stjecište triju puteva
**trȉvijāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je relativno nevažan; beznačajan [*~an problem*] **2.** koji nema svježine ni originalnosti; običan, otrcan, banalan [*rasprava je bila~na, u njoj ništa nova nije rečeno*] △ ***~na književnost*** zabavna, tematski i stilski šablonizirana književnost prilagođena ukusu najširih slojeva čitateljstva; petparačka, jeftina književnost

// **trivijalizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* trivijalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ učiniti ili činiti da što postane trivijalno; **tȑivijālno** *pril.* na trivijalan način [*sve je to ispalo* ~]; **trivijálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je trivijalan i svojstvo onoga što je trivijalno

✧ *lat.* trivialis, *v.* trivij

**trìzmus** *m pat.* grč mišića žvakača (mastikatornih mišića) što rezultira otežanim ili onemogućenim otvaranjem usta; rani simptomi tetanusa // **trìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *anat.* čeljust

✧ *nlat.* trismus ← *grč.* trismós: škrgutanje

**trizòmija** *ž biol.* anomalija karakteristična po pojavi prekobrojnog kromosoma u jednom paru

✧ TRI- + -SOMIJA

**tȑk** *m* **1.** trčanje [*u brzom ~u*] **2.** ⟨u *pril.* službi⟩ brzo, žurno, trkom // **tr̀čānj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* trčati **2.** *sport* ukupnost srodnih disciplina u lakoj atletici [*natjecati se u ~u*; *~e na kratke (srednje, duge) pruge*; *~e sa zaprekama*]; **tr̀čati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) kretati se brzo, odbacujući se naizmjenično nogama od tla tako da tijelo u kratkim razmacima lebdi u zraku **2.** (∅) *pren. razg.* **a.** prolaziti, teći, juriti (o vremenu i onome što se u vremenu događa) **b.** žuriti, obilaziti brzo, hitati, brzo prolaziti (o govoru, objašnjavanju) **3.** (za kim, za čim, za što, oko koga, oko čega) truditi se, živo nastojati [~ *za djevojkom*] △ ***trčeći korak*** *vojn.* kretanje u trku umjerenom brzinom; **trčkàralo** *sr* (*m*) *pejor.* onaj koji trčkara, kojega šalju da obavlja sitne poslove na raznim mjestima; potrčkalo, potrkuša; **trčkàrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ići tamo-amo, ovamo-onamo radi obavljanja poslova; morati biti svaki čas na drugom mjestu; **tȑčkavic|a** (**tȑčkalica**) *ž razg. fam.* proljev [*dobiti ~u*; *uhvatila ga ~a*]; **tȑk|a** *ž* ⟨D L tȑci, G *mn* tȑkā⟩ **1. a.** trk, trčanje **b.** velika žurba, jurnjava **2.** *sport* natjecanje, utakmica u brzini trčanja, borba za što brže stizanje na cilj; utrka [*automobilske ~e*; *konjske ~e*] **3.** (za čim) *pren.* usredotočenje svih napora da se postigne neki cilj u konkurenciji s drugim [*~a za novcem*]; **tr̀kāč** *m* ⟨G trkáča⟩ **1.** onaj koji dobro trči, onaj koji trči **2.** natjecatelj u trčanju kao jednoj od disciplina u lakoj atletici **3.** ptica **a.** koja ne leti [*ptice trkačice duže trče nego što letačice lete*] **b.** kojoj krila ne služe za let [*noj je ~*], *opr.* letačica; **trkàčica** *ž*, *v.* trkač; **tr̀kāčk|ī** *prid.* koji se odnosi na trkače [*~e discipline*]; **tr̀kāčki** *pril.* kao trkač, na način trkača; **tr̀kāćī** *prid.* koji služi za trke [~ *konj*]; **tr̀kalīšn|ī** *prid.* koji se odnosi na trkalište [*~a staza*]; **tr̀kalīšte** *sr* mjesto, teren na kojem se održavaju trke, utrke; **tȑkimicē** *pril. ekspr. knjiš.* **1.** trčeći, utrkujući se **2.** iz zatrke, sa zaletom [*skakati ~*, *opr.* s mjesta, iz mjesta] **3.** na brzinu, navrat-nanos, žureći, na brzu brzinu, s prešom, na veliku prešu; **tȑknuti**[1] (kamo, do čega) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* tȑknuo⟩ na kratko otići do nekog mjesta, otići na brzinu; skoknuti; òbaviti na brzinu [~ *do trgovine*]; **tȑkom** *pril.* u trku, trčeći [~!]

◈ *pr.* (nadimačka): **Dȅrk** (Međimurje), **Dȑča** (660, Benkovac, *S* Dalmacija, Lika), **Dȑčec** (150, Novi Marof, Zagorje, *I* Slavonija, Prigorje), **Dȑčelić** (Slavonski Brod, Zadar), **Dȑčić** (140, Zagreb, Klanjec, Zagorje, Moslavina, Banovina), **Dȑk** (270, Čakovec, Ivanić Grad, okolica Zagreba, Podravina), **Dr̀kelić** (Slavonski Brod, Posavina), **Dr̀kula** (Bjelovar), **Dr̀kulec** (**Drkúlec**) (100, Jastrebarsko, Posavina, *Z* Slavonija), **Dr̀kušić** (Osijek, Ozalj, Pokuplje), **Pòdrk** (Vrbovec), **Tŕčak** (360, Zlatar Bistrica, Zagorje, Samobor), **Tȑče** (Dubrovnik), **Tr̀čić** (Nova Gradiška, Dugo Selo), **Tȑčka** (Požega), **Tr̀kāč** (Čazma, Moslavina), **Tr̀ković** (Dubrovnik), **Tr̀kulja** (1330, Gvozd, Petrinja, Kordun)

✧ *prasl.* *tъrkъ, *tъrkati (*rus.* tórkat', *češ.* trkat: udarati), *lit.* turktereti

**trkèljati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ isprazno govoriti; trućati, trokeljati, blebetati svašta

✧ *ekspr.*

**tȑklja** *ž* ⟨G *mn* tȑkāljā/-ī⟩ **1.** deblo stabla s granama odrezano i okresano tako da služi kao vješalica ili za spuštanje u bunar ili u čatrnju **2.** štap kojim se udara klis tako da odskoči s rupe i prečage // **tȑkljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ sličan trklji, motki; visok i mršav (o osobi)

**tȑknuti**[1], *v.* trk

**tȑknuti**[2] (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* tȑkni, *prid. trp.* tȑknūt⟩ zadati udarac, udariti u prolazu; munuti; okrznuti // **tȑknūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg.* koji nije sasvim normalan; udaren, pomaknut, munjen

✧ *v.* trk

**tȑkūlj** *m* muljano grožđe

**tŕljati**, *v.* trti

**tȑmka** *ž* ⟨G *mn* tȑmākā/-ī⟩, *v.* trnka[1]

**tȓn** *m* ⟨N *mn* tȑnovi, *zb.* tȓnje⟩ **1.** oštar, igličast izraštaj na biljkama (stabljici, listu, palistiću) koji bode; bodlja **2.** (*mn*), *v.* trnak **3.** *bot.* **a.** (+ *potenc.*) nisko bodljikavo šiblje ili granje; drač **b.** dio naziva više trnovitih biljaka (npr. crni trn, *v.* trnjina) **4.** *term.* alat u obliku čelične šipke, služi za izbijanje △ ***bijeli*** ~ *bot.* veliki kravljak, *v.* kravljak △ // **tŕnak** (**tŕnac**) *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G tȓnākā⟩ **1.** *dem.* i *hip.* od trn **2.** (ob. *mn*) unutrašnji podražaj pod kožom izazvan povećanom emocijom, hladnoćom, fiziološkim poremećajima i sl. [*prošli me trnci*]; žmarac, mravak, mravac **3.** (+ *potenc.*) *lokal.* **a.** sorta grožđa **b.** različak; **tr̀nov** *prid.* koji se odnosi na trn, na trnje, načinjen od trnja [~ *vijenac*]; **trnòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je pun trnja, zarastao u trnje **2.** *pren.* koji je pun teškoća; mučan, tegoban [~ *put*]; **trnòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trnovito; **tŕnuti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. sad.* -nūći, *gl. im.* tŕnjēnje⟩ biti obuzet trncima, postajati utrnuo; drvenjeti, kočiti se, krutiti se, obamirati (od straha, napora, umora i sl.) [*trne mi ruka*]; **tr̀njāk** *m* ⟨G trnjáka, N *mn* trnjáci⟩ mjesto gdje je mnogo trnja gdje se valja provlačiti kroz trnje, prostor gdje raste trnje; **tȓnj|e** *sr zb.*, *v.* trn

◈ *pr.* (nadimačka i etnici, *usp.* Dorn, ← *njem.*, Spina, ← *tal.*): **Ternóvec** (Rijeka, Zagreb), **Tr̀načić** (Požega, Nova Gradiška), **Tr̀nak** (Vukovar), **Tr̀nar** (Samobor, Zagorje), **Tŕnčević** (Zagreb), **Tr̀nčić** (Ivanić Grad, Zagreb), **Tr̀nić** (Vinkovci, Požega), **Tr̀ninić** (640, Kostajnica, Petrinja, Rijeka, Križevci), **Tr̀njak** (Vukovar, Ludbreg), **Tr̀njār** (Vinkovci, Klanjec, Zagreb), **Tr̀nka** (Nova Gradiška, Zagreb, Rijeka), **Tr̀novac** (Požega, Dvor, Zagreb), **Trnovčánec** (Međimurje), **Tȓnskī** (170, Koprivnica, *Z* Slavonija, Zagreb, Dugo Selo) ◇ *mikrotop.* (vrlo često, ob. kao ime manjih čestica): **Tèrnovi dôl** (Konavle); ◇ *top.* (naselja): **Tȓn** (Metković, 228 stan.), **Trnákovac** (Nova Gradiška, 138 stan.), **Tr̀nava** (Nova Gradiška, 414 stan.), **Tr̀nava Càbūnskā** (Virovitica, 127 stan.), **Trnávac** (Korenica, 37 stan.), **Tr̀nova** (Dubrovnik, 74 stan.), **Tr̀novac** (Gospić, 233 stan.; Požega, 324 stan.), **Tr̀novac Glînskī** (Glina, 163 stan.), **Tr̀novac Sokòlovačkī** (Koprivnica, 120 stan.), **Tr̀novec Dèsinićkī** (Pregrada, 114 stan.), **Tr̀novica** (Rijeka, 58 stan.; Dubrovnik, 34 stan.), **Trnovìtičkī Pòpovac** (Garešnica, 500 stan.), **Tr̀novo** (Duga Resa, 28 stan.), **Trnjànskī Kúti** (Slavonski Brod, 369 stan.)

✧ *prasl.* *tьrnъ (*stsl.* trъnъ, *rus.* tërn, *polj.* tarn) ← *ie.* *trnom (*skr.* tr̥ṇa-, *njem.* Dorn)

**Tr̀nava** *ž* **1.** naselje (u blizini Đakova), 725 stan. **2.** naselje u Slovačkoj, *SI* od Bratislave, 71.600 stan. // **Trnávac** *m* (**Tr̀nāvka** *ž*) ⟨N *mn* Trnávci⟩ stanovnik Trnave; **tr̀navskī** *prid.* koji se odnosi na Trnavu i Trnavce

◈ *v.* trn

**tr̀nica** *ž bot.* biljka (*Crypsis aculeata*) iz porodice trava (*Gramineae*)

✧ *v.* trn

**tr̀nika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljka roda *Heleochloa* iz porodice trava (*Gramineae*)

✧ *v.* trn

**Tr̀nina, Milka** (1863–1941), hrv. pjevačica, dramski sopran, ubraja se u velike operne umjetnice svojega doba; debitirala u Zagrebačkoj operi (1882), nastupala na europskim i američkim pozornicama

**Trnka** (*izg.* Tr̀nka), **Jiři** (1910–1969), češki sineast, renomirani redatelj animiranih, posebno lutkarskih filmova (*Carev slavuj*, *Doživljaji dobroga vojnika Švejka*)

**tȓnka**[1] (**tȓmka**) *ž* ⟨G *mn* tȑnākā/-ī⟩ kupasto spletena košnica od pruća; vrškara

✧ *v.* trn

**tȓnka**[2] *ž* ⟨G *mn* tȑnākā/-ī⟩ *zool.*, *v.* drhtulja

✧ *v.* trn

**trnòkop** *m* željezno oruđe nasađeno na držalo, šiljasto s jedne, plosnato s druge strane; služi pri iskopavanju kamenja i korijenja, krčenju zemljišta itd.; budak, pijuk, kramp

◈ *pr.* (nadimačko): **Trnòkop** (Požega, Karlovac)

✧ *v.* trn

**trnòšljiva** *ž bot.* stablo (*Prunus insititia*) iz porodice ruža (*Rosaceae*); požegača, cibara

✧ *v.* trn

**tr̀novac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.*, *v.* gledičija

✧ *v.* trn

**Tr̀novec** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Čakovca), 992 stan. △ ~ ***Bartolovečki*** naselje (u blizini Varaždina), 3845 stan. // **Tr̀novčanin** *m* (**Tr̀novčānka** *ž*) ⟨N *mn* Tr̀novčani⟩ stanovnik Trnovca; **tr̀novečkī** *prid.* koji se odnosi na Trnovec i Trnovčane

◈ *v.* trn

**tȑnuti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. sad.* -ūći, *gl. im.* tȑnjēnje⟩ **1.** (što) činiti da nešto prestane gorjeti; gasiti **2.** (∅) **a.** prestajati svijetliti, prestajati gorjeti; gasiti se **b.** *pren. retor.* prestajati raditi (o kakvoj javnoj djelatnosti koja se inače održava i njeguje)
✧ od starijega *trpnuti, *v.* trpak

**tȑnjača** *ž zool.*, *v.* drhtulja
✧ *v.* trnuti

**Tȑnjani** *m mn* naselje (u blizini Slavonskog Broda), 724 stan. // **Trnjánac** *m* (**Tȑnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Trnjánci⟩ stanovnik Trnjana; **tȑnjanskī**[1] *prid.* koji se odnosi na Trnjane i Trnjance
✧ *v.* trn

**Tȓnje** *sr* dio Zagreba uz Savu // **Tȑnjanin** *m* (**Tȑnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Tȑnjani⟩ stanovnik Trnja; **tȑnjanskī**[2] *prid.* koji se odnosi na Trnje i Trnjane
✧ *v.* trn

**tȑnjina** (**tȑnina**) *ž bot.* razgranato šiblje (*Prunus spinosa*) iz porodice ruža (*Rosaceae*) i plod te biljke (sitna tamnomodra koštunica opora okusa); crni trn
✧ *v.* trn

**TRO-** kao prvi dio pridjevskih i imeničkih riječi označava da je ono što je njihovim drugim dijelom označeno trojako, trostruko, utrostručeno [*trocifren*], *usp.* TRI-
✧ *v.* tri

**troàkār** (**troakâr**) *m* ⟨G troakára⟩ *tehn. med.* instrument za ispuštanje tekućine ili zraka iz tjelesnih šupljina (prsnog koša, trbuha) ili velikih cističkih tvorbi // **troakíra|ti** (što) *dv.* ⟨*prez.* troàkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ izvući/izvlačiti zrak ili tekućinu iz tjelesnih šupljina △ ~***nje buraga*** *vet.* metoda vrlo hitnoga liječenja nadimanja buraga u preživača
✧ *fr.* trocart, trois-quarts (koji ima tri brida)

**trȍbōd** *m sport* tri boda koja se stječu odjednom, zahvaljujući jednoj pobjedi (u nogometu)
✧ TRO- + *v.* bosti, bod

**tròbōjnica** *ž* trobojna zastava, zastava koja ima tri boje; trobojka, *usp.* trikolora // **tròbōjka** *ž* ⟨D L -jci, G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* trobojnica
✧ TRO- + *v.* boja

**trȍbrōj** *m* **1.** tri broja na lutriji na koje se dobiva zgoditak; tercina **2.** tri broja publikacije tiskane u jednom svesku
✧ TRO- + *v.* broj

**tròcārskī** *prid.* koji se odnosi na tri cara △ ~ ***savez*** *pov.* savez triju careva (njemačkog, austro-ugarskog i ruskog), 1873–1887.

**Trocki** (*izg.* Tròckī), **Lav** (1879–1940), ruski revolucionarni političar, politički teoretičar i publicist; glavni organizator Oktobarske revolucije 1917 (uz Lenjina kao idejnog vođu), ministar vojske i vanjskih poslova u prvim boljševičkim vladama, glavni Staljinov rival poslije Lenjinove smrti (1924); protjeran iz SSSR-a (1929), u emigraciji prononsirani kritičar Staljina i staljinizma, zagovornik permanentne revolucije; ubijen u atentatu u Meksiku po Staljinovoj naredbi (autobiografija *Moj život*, biografija *Lenjin*, polemička politička biografija *Staljin*) // **tròckist** *m* ⟨G -a⟩ *pol.* **1.** onaj koji formulira trockizam ili pristaje uz trockizam ili je sljedbenik **2.** optužujući naziv koji su vladajuće struje u komunističkim partijama u SSSR-u i drugdje upotrebljavale za unutarpartijske nezadovoljnike ili kolebljivce koji su izbacivani iz partije i postajali žrtvama poznatih čistki; **trockìstičkī** *prid.* koji se odnosi na trockizam i trockiste; **trockìstički** *pril.* kao trockist, na način trockista; **tròckistkinja** *ž*, *v.* trockist; **trockìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. pol.* struja nastala u Komunističkoj partiji SSSR-a 1920-ih, suprotstavljena Staljinovom konceptu socijalizma u jednoj državi, zastupala je ideju permanentne odnosno svjetske revolucije; 1930-ih proširila se i u nekim drugim komunističkim partijama i dovela do njihova rascjepa (npr. u Španjolskoj)

**tročetvȑtīnskī** *prid.* koji se sastoji od tri četvrtine čega [~ *takt*]
✧ TRO- + *v.* četiri, četvrt

**trȍčlan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ sastavljen od tri člana, od tri povezana dijela
✧ TRO- + -ČLAN

**trȍdijēlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se sastoji od tri dijela // **trodijélnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trodijelno; **trodiòba** *ž* ⟨G *mn* trodióbā⟩ dioba na tri dijela [~ *vlasti*]
✧ TRO- + *v.* dio

**trȍdimenzionāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima tri dimenzije: duljinu, širinu i visinu [~*na umjetnina*] // **trȍdimenzionālno** *pril.* na trodimenzionalan način; **trodimenzionálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trodimenzionalno
✧ TRO- + *v.* dimenzija

**tròdnēvnī** *prid.* koji traje tri dana, koji je određen za tri dana [~ *pljusak*] // **tròdnēvlje** *sr*

tri dana pred Uskrs; **tròdnēvnica** *ž rel.* trodnevna duhovna obnova povezana s bogoslužjem, priprava za veće crkvene događaje u kršćanskoj zajednici
✧ TRO- + *v.* dan[1], dnevni

**-TROF, -TROFAN, -TROFIČKI, -TROFIJA, -TROFIKACIJA, -TROFIZAM** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na hranu, hranjenje [*heterotrofan*]
✧ *grč.* trophḗ: hrana; trophós: hranitelj; tréphein: hraniti

**trofànda** *ž* ⟨G *mn* trofándā/-ī⟩ *reg. etnol.* rano voće, voće koje prvo dospijeva; primo frutto
✧ *tur.* turfanda

**trȍfāz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji ima tri faze, koji se sastoji od tri faze △ *~**na struja*** naizmjenična struja trofaznog sustava; *~**no brojilo*** mjerilo utrošene trofazne struje koje je uređeno tako da registrira utrošak po različitim visinama cijene u različita doba dana
✧ TRO- + -FAZAN

**tròfēj** *m* ⟨G troféja⟩ **1.** predmet koji je zaplijenjen u ratu i koji služi kao dokaz i uspomena na pobjedu **2.** *sport* **a.** *lov.* predmet kao uspomena na lovački uspjeh (rogovi itd.) **b.** znak pobjede na sportskim natjecanjima (pehar itd.) △ ***najdraži** ~ sport pov.* prijelazni pehar Kupa Jugoslavije u nogometu koji je pobjednik dobivao iz ruku predsjednika Tita ili njegova izaslanika // **tròfējn|ī** *prid.* koji se odnosi na trofeje △ *~**i primjerak (divljači)*** primjerak (divljači) koji ima vrijednost trofeja; *~**o oružje*** oružje koje se čuva kao trofej
✧ *fr.* trophée ← *lat.* trophaeum ← *grč.* trópaion: spomenik u čast pobjede nad neprijateljem ≃ tropḗ: okret, suzbijanje (neprijatelja)

**tròfičk|ī** *prid.* koji se odnosi na hranu i prehranu △ *~**a mreža** biol.* ispreplitanje trofičkih lanaca (lanac predatora, lanac parazita i lanac saprofita); *~**i lanac** biol.* prehrambeni lanac, slijed kruženja organske tvari u prirodi kroz uzastopni slijed živih oblika koji se hrane jedni drugima
✧ *grč.* trophikós ≃ trophḗ: hrana

**TROFO-** kao prvi dio riječi odnosi se na hranu [*trofoneuroza*]
✧ *grč.* trophḗ: hrana

**trȍfoblāst** *m biol.* **1.** embrijska ovojnica koja ima prehrambenu funkciju, okružuje blastomeru **2.** prvo diferencirano tkivo tijekom embriogeneze, embrijsko jaje kod sisavaca na kraju segmentacije
✧ TROFO- + -BLAST

**trofòcīt** *m* ⟨G trofocíta⟩ *biol.* stanica, često vrlo razgranata, koja ulazi u drugu stanicu i obavlja prehrambenu funkciju
✧ TROFO- + -CIT

**trofoèdēm** *m* ⟨G trofoedéma⟩ *pat.* edem kojem su uzrok prehrambeni poremećaji
✧ TROFO- + *v.* edem

**trofoneuróza** *ž pat.* poremećaj u opskrbi nekih dijelova tijela hranjivim tvarima uslijed oboljenja živaca koji upravljaju tom opskrbom
✧ TROFO- + *v.* neuroza

**trofoplàzma** *ž* ⟨G *mn* trofoplázmā/-ī⟩ *biol.* dio citoplazme koji ima isključivo prehrambenu ulogu
✧ TROFO- + -PLAZMA

**trofoteràpija** *ž med.* liječenje propisanom hranom
✧ TROFO- + *v.* terapija

**trofozòīt** *m* ⟨G trofozoíta⟩ *biol.* vegetativna faza praživotinja (truskovaca); u njoj se hrani, kreće i razmnožava (za razliku od ciste u kojoj samo preživljava)
✧ TROFO- + -ZOON + -IT

**Trògīr** *m* ⟨G Trogíra⟩ (*ant.* Tragurium) grad i luka u sred. Dalmaciji, 10.266 stan. // **Trogíranin** *m* (**Trogírānka, Trògīrka** *ž*) ⟨N *mn* Trogírani⟩ stanovnik Trogira; **trògīrskī** *prid.* koji se odnosi na Trogir i Trogirane

**tròglāsje** *ž glazb.* višeglasni glazbeni slog od tri ravnopravne i samostalne dionice // **tròglasnī** *prid.* koji je u tri glasa; **tròglasnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *lingv.*, *v.* triftong △ ***pravi** ~* kombinacija triju samoglasnika koji djeluju kao cjelina; ***nepravi** ~* tri samoglasnika koji čine jedan slog
✧ TRO- + *v.* glas

**troglobìonti** *m mn* ⟨N troglobìont, G *mn* troglobìonātā⟩ *biol.* organizmi koji žive u spiljama
✧ *grč.* trṓglē: izglodana rupa, spilja + -BIONT(I)

**troglòdīt** *m* ⟨G troglodíta⟩ **1.** onaj koji živi u spiljama, spiljski čovjek **2.** *pren. pejor.* onaj koji je neuglađen, divlji, neobrazovan; primitivac // **troglòdītskī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na troglodite; **troglòdītski** *pril.* kao troglodit, na način troglodita
✧ *lat.* troglodyta ← *grč.* trōglodýtēs ≃ trṓglē: izglodana rupa, spilja + dýtēs: ronilac

**trògod** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima tri godine; trogodišnji △ *~**o grlo** sport* trkaći konj od tri godine // **trògoče** *sr* ⟨G -ta⟩ mlado životinje od

tri godine; **trògodac** *m* ⟨G -goca, N *mn* -goci⟩ konj od tri godine; **trògodačk|ī** *prid.* koji se sastoji od trogodaca, koji čine trogoci, koji se odnosi na trogoce [*~a trka* trka trogodaca]; **trogòdišnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ onaj komu su tri godine; trogodišnji dječak; **trògotka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* trogodac
✧ TRO- + *v.* god, godina

**trȍha** *ž* ⟨G *mn* tróhā⟩ *reg.* trun, *v.*
◈ *pr.* (nadimačko): **Trȍha** (560, Čabar, Zagreb, Delnice, Rijeka, Orahovica), **Trȍhār** (Zagreb, Rijeka)

**tròhēj** *m* ⟨G trohèja⟩ *knjiž.* dvosložna metrička stopa od jednoga dugog naglašenog i jednoga kratkog sloga // **tròhejskī** *prid.* koji se odnosi na trohej
✧ *lat.* trochaeus ← *grč.* trokhaîos ≃ trékhein: trčati

**trohòfora** *ž zool.* ličinka nekih morskih kolutićavaca i mekušaca
✧ *grč.* trokhós: kotač, kolut + -FOR(A)

**trohoída** *ž mat.* krivulja koju opisuje točka unutar ili izvan kružnice kada se kružnica kotrlja bez klizanja po pravcu // **trȍhoidālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ ~ ***val*** *fiz.* oscilatorni progresivni val kratkog perioda u dubokoj vodi čije se čestice gibaju rotacijski; **trȍhoīdnī** *prid.* koji je poput kotača, koji se vrti po svojoj osi
✧ *grč.* trokhós: kotač + -ID ≃ trokhoeidḗs: okrugao poput kotača

**tròimen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima tri imena
✧ TRO- + *v.* ime

**Trója** *ž pov. mit.* grad u pokrajini Troadi, u *SI* Maloj Aziji, poprište Trojanskog rata; do 19. st. držalo se samo mitskim mjestom, a onda ju je otkrio njemački arheolog H. Schliemann (1822–1890) (rimski Ilij) // **Trojánac** *m* (**Tròjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Trojánci⟩ stanovnik Troje; **tròjānskī** *prid.* koji se odnosi na Troju △ ~ ***konj*** **1.** *mit.* veliki drveni konj u kojem su se navodno sakrili Grci i na prijevaru ušli u Troju i tako uspjeli savladati otpor Trojanaca **2.** *pren.* lukava, podla prijevara; dar u kojem se skriva nepoznata, ali kobna opasnost **3.** *inform.* vrsta kompjuterskog virusa; ~ ***rat*** *mit.* 10-godišnja opsada udruženih grčkih snaga pod vodstvom Agamemnona protiv Trojanaca; o trojanskom ratu ne postoje nikakvi autentični povijesni izvori samo svjedočanstvo *Ilijade* i *Odiseje*

**trȍje**, *v.* tri

**trȍjed|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ u kojem tri strane, tri dijela čine jednu cjelinu [*~na kraljevina*] // **Trȍjednica** *ž pov.* naziv za ujedinjeno kraljevstvo Hrvatske, Slavonije i Dalmacije; Trojedna Kraljevina; **trȍjedničkī** *prid.* koji se odnosi na Trojednicu

**trójka**[2] *ž* u Rusiji saonice sa zapregom od tri konja
✧ *rus.* trójka

**trȏjnī**, *v.* tri

**Tròjstvenī Márkovac** *m* naselje (u blizini Bjelovara), 2101 stan. // **Trojstvánac** *m* (**Tròjstvānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Trojstvánci, G Tròjstvānācā⟩ stanovnik Trojstvenog Markovca

**trójstvo**, *v.* tri

**tròkatan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ima tri kata // **tròkatnica** *ž* zgrada koja ima tri kata
✧ TRO- + *v.* kat[1]

**trokèljati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* trkeljati

**trokíra|ti** (∅) *dv.* ⟨*prez.* tròkīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *reg. žarg.* ostati/ostajati švorc, ostati/ostajati bez novaca **2.** *reg.* posustati/posustajati, zastajati [*auto ~*]
✧ *njem.* trocken (suh); auf dem trocken sitzen (ostati bez novaca)

**tròkolica** *ž* vozilo na tri kotača, *usp.* tricikl
✧ TRO- + *v.* kolo, kola

**tròkratan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se događa u tri krata, triput // **trìkrat** *pril.* tri puta; triput [*~ zakukurikati*]
✧ TRO- + -KRATNO

**trokrèvetn|ī** *prid.* koji ima tri kreveta [*~a soba*]
✧ TRO- + *v.* krevet

**tròkrīlnī** *prid.* koji se sastoji od tri krila [*~ ormar*; *~ prozor*]
✧ TRO- + *v.* krilo

**trȍkūt** *m mat.* geometrijski lik što ga zatvaraju tri strane te ima tri kuta [*istokračni ~*; *raznostranični ~*; *oštrokutni ~*; *pravokutni ~*; *tupokutni ~*] △ ***bajski*** ~, *v.* bajski △; ***Bermudski*** ~ *pom.* područje kod Bermuda gdje u nedovoljno objašnjenim prirodnim okolnostima nestaju brodovi; ***bračni*** ~ postojanje treće osobe u intimnom životu bračnih drugova; ***jednakokračan*** ~ *mat.* trokut kojemu su dvije stranice (krakovi) jednaki; ***jednakostraničan*** ~ *mat.* trokut kojemu su sve stranice jednake (sukladne), odnosno ko-

jemu su sva tri kuta jednaka (sukladna, kongruentna); ***zlatni*** ~ *geogr.* područje u Burmi koje je izvor sirovina za proizvodnju droga // **tr̀okutić** *m dem.* od trokut, *usp.* triangl
✧ TRO- + *v.* kut

**trôl** *m* **1.** *mit.* nadnaravno biće iz skandinavske mitologije, javlja se kao patuljak ili div, čarobnjak i sl. **2.** danas, lutke raščupane kose i ružnih, ali simpatičnih lica
✧ *norv.* troll: demon

**tróla** *ž tehn.* jedna od dviju šipki s klizačem na kraju kojom se električna struja dovodi s kontaktnog voda u trolejbus ili tramvaj; trolej
✧ *engl.* troll

**tròlēj** *m*, *v.* trola

**troléjbus** *m* električno vozilo javnog gradskog prometa, slično autobusu, pokreće ga elektromotor koji se preko troleja napaja iz zračnoga voda // **troléjbusn|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na trolejbus [*~a stanica*]
✧ *engl.* trolley bus

**tr̀oler** *m pom.* ribarski brod kočar
✧ *engl.* troller

**tròlīst** *m* **1.** (+ *potenc.*) ono što ima tri lista **2.** *bot.* biljka (*Epimedium alpinum*) iz porodice *Berberidaceae*; biskupska kapica **3.** *pren.* tri nerazdvojne osobe; trojka, trio △ ***gorki*** ~ močvarna biljka (*Menyanthes trifoliata*), služi u medicini, kod nas rijetka; trolistina // **tròlistan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji ima tri lista, koji se odnosi na trolist; **tr̀olistina** (**tr̀olistica**) *ž bot.* **1.** trolist gorki, *v.* trolist △ **2.** (*mn*) porodica biljaka (*Menyanthaceae*)
✧ TRO- + *v.* list[1]

**Trollope** (*izg.* Trȍlop), **Anthony** (1815–1882), engleski pisac viktorijanskog razdoblja, popularan po brojnim romanima iz života izmišljene engleske pokrajine Bartshire i romanima iz aktualnog političkog života s psihološkim poniranjem u protagoniste

**tr̀om** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se teško, sporo i lijeno kreće, *opr.* pokretljiv, hitar // **tr̀omo** *pril.* na trom način, usporeno, lijeno; **tr̀omōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je trom ili svojstvo onoga što je tromo
✧ *v.* trti

**tr̀omb** *m fiziol.* trombocitni čep, sastavljen od trombocita i leukocita koji se razvije u pravi krvni ugrušak [*bijeli ~*; *crveni ~*]
✧ *grč.* thrómbos: ugrušak, grudica

**trômba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *meteor.*, *v.* pijavica[1] △ ~ ***marina*** *glazb.* gudački instrument, vrsta monokorda s gudalom; upotrebljavao se od 16. do 19. st., pretpostavlja se da je postojao i prije
✧ *tal.*

**trombektòmija** *ž med.* operacija kojom se otvara krvna žila ili šupljina srca i odstranjuje tromb
✧ *v.* tromb + *v.* ektomija

**tròmbīn** *m* ⟨G trombína⟩ *biol.* ferment koji uzrokuje grušanje krvi
✧ *v.* tromb + -IN

**tròmblōn** *m* ⟨G tromblóna⟩ *vojn.* mina koja se stavlja na pušku i izbacuje posebnim, za to namijenjenim metkom // **tròmblōnskī** *prid.* koji se odnosi na tromblon
✧ *fr.* tromblon

**trombocíti** *m mn* ⟨N trombòcīt, G trombocíta⟩ *fiziol.* sitni stanični zrnati elementi krvi, imaju važnu ulogu u zgrušavanju krvi; krvne pločice
✧ *v.* tromb + -CIT(I)

**trombocitopàtija** *ž*, *v.* trombopatija

**trombocitopènija** *ž term.* nedovoljna količina trombocita u krvi
✧ *v.* trombociti + *grč.* penía: slabost, potreba

**tromboflebìtis** *m pat.* upala vena s trombozom
✧ *v.* tromb + *nlat.* phlebitis: upala vena ≃ *grč.* phléps: žila, vena + -ITIS

**tròmbōn** *m* ⟨G trombóna⟩ *glazb.* limeni puhački instrument; pozauna // **trombònist** (**trombonȉst**) *m* ⟨G -a⟩ *glazb.* onaj koji svira trombon; **trombònistica** *ž*, *v.* trombonist
✧ *tal.* trombone

**trombopàtija** *ž pat.* bolest koja se očituje sklonošću organizma krvarenju uslijed kvalitativnih ili kvantitativnih promjena trombocita; trombocitopatija
✧ *v.* tromb + -PATIJA

**trombopoéza** *ž term.* stvaranje trombocita
✧ *v.* tromb + *grč.* poíēsis: stvaranje

**trombóza** *ž pat.* začepljenje krvnih žila ugruškom krvi
✧ *nlat.* thrombosis ← *grč.* thrómbōsis ≃ *v.* tromb + -OZA

**tròmeđa** *ž* **1.** točka u kojoj se sastaju međe triju država ili drugih političkih ili regionalnih jedinica koje imaju granice **2.** područje oko te točke
✧ TRO- + *v.* međa

**tròmel** *m tehn. reg.* bubanj (u automobilskim kočnicama)
✧ *njem.* Trommel

**trȍmjesēčje** *sr* razdoblje od tri mjeseca, četvrtina godine; kvartal
✧ TRO- + *v.* mjesec

**tromofònija** *ž term.* drhtavost glasa pri govoru
✧ *grč.* trómos: drhtanje + -FONIJA

**trômpa** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *arhit.* ugaona niša koja omogućava postavljanje kupole na četverokutnu osnovicu
✧ *fr.* trompe: lovački rog (zbog sličnosti oblika)

**trompe-l'oeil** (*izg.* trȍmp lȅj) *lik.* predmet ili biće naslikan (primjenom perspektive, svjetla i sjene) tako virtuozno da se oku čini stvarnim; stječe se dojam kako istupa iz površine slike; njeguje se od antike
✧ *fr.*: očna varka

**trompèta (trȕmpeta)** *ž* ⟨G *mn* trompétā⟩ *glazb.* limeni puhački instrument sa savijenom cijevi i piskom; truba // **trompètist (trompetȉst)** *m* ⟨G -a⟩ **1.** *glazb.* onaj koji svira trompetu **2.** *vojn. zast.* vojnik koji zvukom trube oglašava razne vojničke radnje
✧ *njem.* Trompete ← *tal.* trombetta

**-TRON** kao drugi dio riječi označava ono što je u vezi s razbijanjem [*elektron*; *ciklotron*]
✧ *grč.* trṓōn ← trṓein: raniti, oštetiti, razbiti

**trôn** *m* ⟨N *mn* trónovi⟩ **1.** *pov.* vladarska stolica; prijestolje **2.** *pren.* **a.** čast i moć jednog vladara **b.** čast i moć neke ugledne, zaslužne i sl. osobe (često u *iron. pejor.* i sl. smislu)
✧ *grč.* thrónos: sjedalo

**trȍnog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩, *v.* tronožac // **trȍnoškē** *pril.* na tri noge; **trȍnožac** *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci⟩ **1.** *etnol.* niska stoličica na tri noge, bez naslona; tronog **2.** željezni tronožni okvir koji drži kotao na otvorenoj vatri **3.** (+ *potenc.*) postolje na tri noge △ ***lovački (ribički)*** ~ prenosiva stolica na sklapanje s tri noge i gibljivim, ob. kožnim sjedalom; **trȍnožan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji je s tri noge, na tri noge
✧ TRO- + *v.* noga

**trònuti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* trȍnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* trȍnūt⟩ izazvati sjetno raspoloženje; ganuti, dirnuti // **trȍnūto** *pril.* s uzbuđenjem; potreseno; **trȍnūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je tronut
✧ *rus.* trónut'

**-TROP, -TROPAN, -TROPIJA, -TROPIZAM, -TROPSKI** kao drugi dio riječi označava ono što se odnosi na smjer, način [*izotropija*]
✧ *grč.* trópos: okret, smjer, način; trépein: okretati

**trôp** *m* ⟨N *mn* -i, G trôpā⟩ **1.** *knjiž.* slikovit izraz ili riječ, izraz ili riječ u prenesenom značenju, pjesnički i retorički ukras i stilsko sredstvo [*~i i figure*] **2.** *glazb.* **a.** tekstovni i melodijski umetak u srednjovjekovne liturgijske napjeve **b.** pjesničko-glazbena vrsta nastala takvim umetanjem **c.** tekstovni umetak između jedne i druge polovice pripjeva u trubadurskim pjesmama △ ***polifonički*** ~ *glazb.* u srednjovjekovnom višeglasnom motetu označava da je tekst ostalih dionica sadržajno sastavljen prema tekstu tenora // **trȍpār** *m* **1.** *glazb.* srednjovjekovna zbirka crkvenih napjeva (najstariji sačuvani su iz 10. st.) **2.** *pravosl.* **a.** najstariji oblik bizantske himnodije **b.** jezgra kontakiona i kanona **c.** monostrofna himna u slavu nekog sveca ili za blagdan, bogato ukrašena melizmima; **tropírati** *dv.* ⟨*prez.* tròpīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *glazb. kršć.* u starokršćanskoj crkvenoj glazbi umetnuti/umetati nove tekstovne odlomke, a gdjekad i nove melodije u službene liturgijske tekstove
✧ *lat.* tropus ← *grč.* trópos: okret, obrat

**trȍp** *m* ⟨N *mn* tròpovi⟩ **1.** talog od topljenja kajmaka i pri pripremanju masla **2.** *v.* drop, kom, komina, drožđe **3.** sporedni proizvod pri dobivanju škroba iz kukuruza ili krumpira, te u proizvodnji piva [*pivski ~*; *kukuruzni ~*; *krumpirov ~*] // **trȍpica** *ž*, *v.* dropica
✧ od starijega i *dijal.* drop ≃ *rus.* drob

**trȍpa** *pril.* u zn. propao, izgubio igru i sl.

**trȍpār**, *v.* trôp

**trȍpi** *m mn* ⟨G *mn* trôpā⟩ *geogr.* **1. a.** područje između obiju obratnica 23°27' sjeverne i južne geografske širine, godina se dijeli na sušni i kišni period **b.** zajednički naziv za Rakovu i Jarčevu obratnicu **2.** zemlje izrazito vruće klime, unutar tih geografskih širina // **trȍpika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *pat.* **1.** vrsta malarije; tropska groznica **2.** vodena bolest (*hidropica*); **tropìkāl** *m* ⟨G tropikála⟩ vrlo lagana tkanina za ljetna odijela u vrućim predjelima (tropima); **tropikalizácija** *ž tehn.* postupak pasivizacije čeličnih predmeta koji su prethodno bili pocinčani i pokadmirani; **trȍpsk|ī** *prid.* **1.** kojī se nalazi u tropima [*~a zemlja*; *~a farma*; *~a flora*]; koji je svojstven tropima [*~a klima*; *~e bolesti*] **2.** koji se ob. koristi u tropima [*~i šešir*] △ ***~a ciklona*** *meteor.* opći naziv za ciklonu koja nastaje nad tropskim ili suptropskim morima, nema fronte, no ima

razvijeno ciklonalno kruženje vjetrova pri tlu i konvekciju; *~a* ***depresija*** *meteor.* vidljivo kruženje prizemnih ciklonalnih vjetrova koji dosižu brzinu do 62 km/h; *~a* ***oluja*** *meteor.* tropski poremećaj s brzinama vjetrova između 62 i 88 km/h; *~a* ***zračna masa*** *meteor.* zrak koji boravio nad tropskim ili suptropskim nekoliko dana i postao vlažan i topao; *~e* ***bolesti*** *pat.* zarazne bolesti endemski raširene u tropskim krajevima, prenose ih većinom kukci (malarija, žuta groznica, tripanosomijaza, denga, kolera, amebijaza, lepra, frambezija); *~i* ***poremećaj*** *meteor.* vidljivo ciklonalno kruženje lakih prizemnih vjetrova; **trȍpski** *pril.* kao u tropima
✧ *grč.* trópos: okret, obrat

**tropicalia** (*izg.* tropikàlija) *ž mn glazb.* žanr popularne glazbe nastao pol. 1960-ih u Brazilu; karakterističan po tradicionalnim ritmovima te angažiranim tekstovima
✧ *braz.port.*

**tròpīn** *m* ⟨G tropína⟩ *kem.* $C_8H_{15}NO$, bijeli kristalasti otrovni alkaloid, topiv u vodi, ob. se dobiva hidrolizom atropina

**tropìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ **1.** *bot.* gibanje biljnih organa prema izvoru ili od izvora podražaja (hidrotropizam, fototropizam, geotropizam) **2.** *biol.* **a.** reakcija na podražaje sjedilačkih organizama koji se približavaju ili udaljuju od nekog fizičkog faktora; taktizam **b.** refleksni čin, osnovna reakcija bilo koje jedinke
✧ *grč.* trópos: okret + -IZAM

**tropofíti** *m mn* ⟨N tropòfīt, G tropofíta⟩ *bot.* biljke koje za vegetacijskoga razdoblja pokazuju značajke mezofita, a za mirovanja značajke kserofita
✧ *grč.* trópos: okret + -FIT(I)

**tropopàuza** *ž meteor.* prijelazni sloj između troposfere i stratosfere u kojem dolazi do primjetne promjene temperature (temperatura najčešće raste s visinom); u našim krajevima je na visini između 8 i 12 km
✧ *grč.* trópos: okret + *v.* pauza

**troposféra** *ž meteor.* najdonji sloj atmosfere koji se u polarnim predjelima pruža do 7–8 km, u našim krajevima između 8 i 12 km, a u tropima do 17 km; temperatura zraka visinom lagano pada; u troposferi se u bitnom događaju svi vremenski procesi // **trȍposfērskī** *prid.* koji se odnosi na troposferu, koji ima svojstva troposfere △ *~* ***ozon*** dio ukupnog ozona koji se nalazi u najdonjem onečišćenom sloju zraka blizu tla; nastaje kompleksnim kemijskim reakcijama dušičnih i organskih spojeva te Sunčeva svjetla
✧ *grč.* trópos: okret + -SFERA

**tropotàksija** *ž* reakcija u orijentaciji potaknuta istodobnim podražajem dvaju osjetila različite prirode
✧ *grč.* trópos: obrat, okret + -TAKSIJA

**troppo** (I) (*izg.* trȍpo) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* tropa // **troppo** (II) (*izg.* tròpo) *pril. glazb.* u izrazima u značenju previše [*allegro ma non ~*]
✧ *tal.*: mnogo, jako

**tròpreg** *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ zaprega od tri konja; trojka // **tròprežnī** *prid.* koji se odnosi na tropreg
✧ TRO- + *v.* pregnuti

**trȍrēd** *m* tri usporedna reda, *usp.* dvored, četverored
✧ TRO- + *v.* red

**tròrog** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima tri roga △ *~a* ***kapa*** kapa partizanskih odreda u Hrvatskoj i Sloveniji u 2. svjetskom ratu
✧ TRO- + *v.* rog

**trȍs** *m* ⟨G tròsa⟩ *reg.* **1.** *pom.* uže, užad **2.** konop spleten od upredenih čeličnih žica
✧ *njem.* Trosse

**trosìstēmskī** *prid. tehn. razg.* koji se odnosi na tri sistema [*~ zvučnici*]
✧ TRO- + *v.* sistem

**tròsjed** *m* **1.** naslonjač predviđen po mjerama da služi za tri osobe **2.** (+ *potenc.*) prijevozno sredstvo predviđeno da u njemu sjede tri osobe, člana posade i sl. // **tròsjednī** *prid.* koji se odnosi na trosjed; **tròsjednica** (**trosjedálnica**) *ž sport* žičara kao prijevozno sredstvo s otvorenim sjedalima koja primaju po tri osobe
✧ TRO- + *v.* sjesti

**trȍska** *ž* ⟨D L -sci⟩ **1.** *v.* troskot (1) **2.** tvari nastale metalurškim postupcima; drozga, šljaka, zgura
✧ od starijega truska ← *prasl.* *trǫska (*slov.* troska, *češ.* truska)

**tròskok** *m* ⟨N *mn* -oci⟩ *sport* lakoatletska disciplina u kojoj se dužina skoka postiže u tri razdjela // **troskòkāš** *m* ⟨G troskokáša⟩ *sport* onaj koji skače troskok; **troskokàšica** *ž*, *v.* troskokaš; **troskòkāškī** *prid.* koji se odnosi na troskok i troskokaše
✧ TRO- + *v.* skok

**tròskot** *m bot.* **1.** naziv za korovne biljke

*Polygonum aviculare* iz porodice dvornika *Polygonaceae* i *Cynodon dactylon*, iz porodice *Poaceae*; troska, zubača **2.** pira
◈ *pr.* (nadimačko): **Trȍskot** (540, Šibenik, *S* Dalmacija, Rijeka)
✧ *v.* troska
**trȍskotac** *m bot.*, *v.* ȍputina
**trȍskotnjača** *ž bot.*, *v.* estragon
**trȍslov** *m*, *v.* trigraf
✧ TRO- + *v.* slovo
**trȍsložan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji ima tri sloga
✧ TRO- + *v.* složiti, slog
**trȍstav** *m sport* disciplina u streljačkom sportu u kojoj natjecatelji gađaju iz tri stava (ležeći, stojeći i klečeći), *v.*
**trȍstih** *m* ⟨N *mn* -isi⟩ *knjiž.* strofa od tri stiha; tercina
✧ TRO- + *v.* stih
**trȍstran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima tri strane, tri bočne površine **2.** u kojem sudjeluju tri strane, koji uključuje, obuhvaća tri strane, tri sudionika i sl. **3.** usmjeren u tri smjera // **trȍstranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trostrano
✧ TRO- + *v.* strana
**trȍstruk** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** sastavljen od tri struka, tri niti ili tri sloja, *usp.* dvostruk, četverostruk **2.** koji se tri puta ponavlja [*~i pobjednik*; *~i sudar*] // **trȍstručiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* trȍstručīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -ēnje⟩ uplitati što u tri struka, tri niti; **trȍstrukōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trostruko
✧ TRO- + -STRUK
**trȍšiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -šēći, *gl. im.* -šēnje⟩ **1.** (što) **a.** izdavati novac, ulagati u izdatke **b.** upotrebljavati potrošna dobra, namirnice itd. **2.** (se) **a.** uništavati se upotrebom; habati se, izrabljivati se **b.** slabiti, iscrpljivati se, uništavati (snagu, zdravlje) // **trȍš|ak** *m* ⟨G -ška, N *mn* trȍškovi⟩ **1.** izdavanje novca, utrošak novca; izdatak, rashod [*baciti se (dati se) u ~ak* izložiti se, izlagati se velikim izdacima] **2.** (ob. *mn*) novac utrošen na što, količina utrošenog materijala, upotrijebljene radne snage itd. iskazana u novčanoj vrijednosti i ukupnom iznosu; utrošak △ ***~kovi života*** *ekon.* prosječni izdaci za uobičajeno uzdržavanje pojedinca ili obitelji tijekom određenog vremena; **trȍšan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ **1.** koji je dotrajao; pohaban, rabljen (o stvarima) **2.** koji je sklon padu; ruševan (o zgradi); **trošàrina** *ž* iznos koji se plaća na potrošnu robu (ob. u vidu dodatnog poreza); **trošàrīnskī** *prid.* koji se odnosi na trošarinu; **trȍšilo** *sr tehn.* naprava ili aparat koji za rad troši energiju iz nekog zajedničkog izvora, a koja se mjeri i plaća prema utrošku (plin, električna struja); **troškáriti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* trȍškārīm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ olako trošiti, trošiti s užitkom; **trȍškovnī** *prid.* koji se odnosi na trošak; **troškòvnīk** *m* ⟨G troškovníka, N *mn* troškovníci⟩ proračun troškova; **trȍšnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje, svojstvo onoga koji je trošan ili onoga što je trošno
✧ *prasl.* i *stsl.* trošiti *prasl.* *troxa: komadić (*rus.* tróxa, *češ.* trocha) ≃ *v.* trti
**trȍtīl**, *v.* trinitrotoluen
**trotȉnet** *m*, *v.* romobil
**trȍtjednī** *prid.* koji traje tri tjedna [*~ program*]
✧ TRO- + *v.* tjedan
**trȍtl** *m* ⟨N *mn* trȍtli/trȍtlovi⟩ *reg. pejor.* nekreativna, nespretna, nesposobna osoba [*onog ~a od Potioreka potući nije bilo teško*]
✧ *njem.* Trottel
**trotòār** *m* ⟨G trotoára⟩ *građ.* pločnik // **trȍtoarskī** *prid.* koji se odnosi na trotoar
✧ *fr.* trottoir
**trȍtočka** (**trȍtōčje**) *ž* interpunkcijski znak (nedovršene rečenice, duže pauze, prekida u kazivanju)
✧ TRO- + *v.* točka
**trotónac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G trȍtōnācā⟩ kamion koji ima kapacitet za prijevoz tereta od tri tone
✧ TRO- + *v.* tona
**trȍvati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* trȕjēm, *imp.* trȕj, *pril. sad.* trȕjūći, *prid. trp.* trȍvān, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** uništavati, razarati otrovom **b.** stavljati otrov u što, činiti otrovnim **2.** *pren.* vršiti loš utjecaj na koga, kvariti **3.** (se) ugrožavati svoje zdravlje otrovom, izlagati se (svjesno ili nehotično) djelovanju otrova **4.** *pren.* potpadati pod loš utjecaj; kvariti se // **trȍvāč** *m* ⟨G trováča⟩ onaj koji truje; **trovàčica** *ž*, *v.* trovač; **trȍvāčkī** *prid.* koji se odnosi na trovače; **trȍvāčki** *pril.* kao trovač, na način trovača; **trȍvatelj** *m* onaj koji truje; trovač; **trovatèljica** *ž*, *v.* trovatelj; **trȍvateljskī** *prid.* koji se odnosi na trovatelje
✧ *prasl.* i *stsl.* truti ≃ *v.* trava: hrana
**trȍvrstan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se sastoji od tri vrste
✧ TRO- + *v.* vrsta[1]

**tròzub** (**tròzubac**) *m* **1.** oruđe s tri zuba, šiljka (vile, osti) **2.** *pov.* u starom Rimu, gladijatorsko oružje **3.** *mit.* atribut Posejdonov kao simbol vlasti nad morem // **tròzubac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci⟩, *v.* trozub
✧ TRO- + *v.* zub

**tròzupka** *ž* ⟨G *mn* tròzubākā/-ī⟩ *bot.* biljka (*Sieglingia decumbens*) iz porodice trava (*Gramineae*)
✧ TRO- + *v.* zub

**trȍzvūk** *m* ⟨N *mn* -ūci⟩ *glazb.* akord triju tonova međusobno udaljenih za interval terce
✧ TRO- + *v.* zvuk

**tȑp** *m* ⟨N *mn* tȑpovi⟩ *zool.* morski organizam (*Holothuria tubulosa*), duguljasta, savitljiva tijela, živi na morskom dnu; morski krastavac, pistelj, brizgavac, holoturija, kacamarin
✧ ≃ *v.* trpak

**tȓpak** *prid.* ⟨*odr.* tȓpkī, *komp.* tȓpkijī⟩ **1.** koji skuplja usta, koji ima okus tanina (nekih crnih vina primorskog podneblja, oskoruše, žalfije itd.) **2.** *pren.* oštar, jedak, opor (o ponašanju, izražavanju) // **tȓpko** *pril.* **1.** s okusom trpkosti, s trpkim okusom, s trpkoćom **2.** vrlo uzdržano, jetko (o ophođenju); **tȓpkōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trpko; trpkoća
✧ *prasl.* *tьrpъkъ (*rus.* térpkyj, *češ.* trpký)

**Tȓpanj** *m* ⟨G -pnja⟩ naselje na *S* obali poluotoka Pelješca, 660 stan. // **Trpánjac** (**Tȑpnjanin**) *m* (**Tȑpānjka**, **Tȑpnjānka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Trpánjci⟩ stanovnik Trpnja; **tȓpanjskī** *prid.* koji se odnosi na Trpanj

**tȑpati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** stavljati, bacati, smještati u neki prostor koliko stane **2.** stavljati, ubacivati bez reda **3.** (se komu) *razg.* gurati se u čije društvo, htjeti se uvući u društvo ili u članstvo, gurati se u suradnju s kim, uvlačiti se // **tȑpnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* tȑpni, *prid. rad.* tȑpnuo⟩ *razg.*, *v.* trpati (ob. *imp.* u vedrijem poticanju da se radnja obavi) [*trpni to u kesu*]
✧ *prasl.* *tьrpati ≃ *v.* trpjeti

**tȑpeza** *ž reg. ekspr.* **1.** stol za kojim se blaguje, gdje se služe glavni obroci **2.** *meton.* sve ono što se kao jelo ili piće nudi na stolu [*blagdanska ~ je obično bogatija od svakodnevne*] // **tràpeza** *ž reg. zast.* (+ *srp.*) **1.** *pravosl.* oltar **2.** daća, podušje; **trapèzār** *m* ⟨G trapezára⟩ *pravosl.* kaluđer koji postavlja trpezu; **trpezàrija** *ž reg.* (+ *srp.*) prostorija u kojoj se služe glavni obroci; blagovaonica, tinel
✧ *grč.* trápeza

**Tȑpimīr** **1.** *v.* ◈ **2.** hrv. knez (vladao o.845–864), utemeljitelj dinastije Trpimirovića, izdao povelju u kojoj se prvi put spominje hrvatsko ime u domaćim dokumentima (*dux Croatorum*) **3.** II hrv. vladar, nasljednik Tomislavov (prije 928. do 935) // **Trpimírovići** *m mn pov.* hrv. vladarska dinastija od Trpimira do 1090.
◈ m. os. ime (narodno)

**Tȑpinja** *ž* naselje (u blizini Vukovara), 2171 stan. // **Trpínjac** *m* (**Trpínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Trpínjci⟩ stanovnik Trpinje; **tȑpīnjskī** *prid.* koji se odnosi na Trpinju i Trpinjce

**tŕpjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -pīm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** (∅) **a.** podnositi teškoće ili nevolje; mučiti se; stradati **b.** osjećati moralnu, duševnu bol; patiti **c.** imati štetne, negativne posljedice, gubiti vrijednost, značenje, utjecaj, podnositi negativne posljedice izazvane utjecajem koga ili čega **2.** (koga, što) podnositi koga nepoželjnog, snositi negativne posljedice izazvane utjecajem koga ili čega **3.** *v.* patiti (2e) [*guma trpi*] // **trpèljiv** (prema komu/čemu) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* snošljiv; **trpèljivo** *pril.*, *v.* snošljivo; **trpèljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* snošljivost; **tȓpnī** *prid.* na kojem se izvodi radnja; pasivni
✧ *prasl.* *tьrpěti (*stsl.* trьpěti, *rus.* terpét', *polj.* cierpieć), *lit.* tirpti: otvrdnuti ← *ie.* *trp- (*lat.* torpēre: otvrdnuti, *skr.* trpyati: zadovoljan je)

**Tȓpnjanin** *m*, *v.* Trpanjac, Trpanj

**tȓpovi** *m mn* ⟨N tȓp⟩ *zool.* razred morskih organizama duguljasta, savitljiva tijela (*Holothurioidea*); morski krastavci, brizgavci

**trpútac** *m* ⟨G -úca, N *mn* -úci, G tȑpūtācā⟩ *bot.* **1.** ljekovita zeljasta biljka (*Plantago major*) iz porodice trputaca; bokvica, muška bokvica, janjeći jezik **2.** (*mn*) porodica biljaka *Plantaginaceae*, polugrmova i grmova s mnogobrojnim vrstama (*Plantago lancelota*, *P. major*, *P. media*, *P. psyllium*, *P. coronopus*, *P. Bellardi*)
◈ *pr.* (nadimačka): **Trpútac** (Garešnica, Kutina), **Trpútec** (270, Turopolje, Zagreb, Karlovac, Sisak)
✧ *prasl.* *trьpǫtьсь (*slov.* trpotec, *ukr.* tryputnik) ≃ *v.* tri + *v.* put

**trr** (**trr**, **trr-trr**) izgovor i konvencija pisanja za jedan ili više kraćih ili dužih rafala iz automatskog oružja
✧ *onom.*

**trrr** izgovor i konvencija pisanja za nagao početak zvuka koji prelazi u ravnomjeran isprekidan šum (npr. kad se uključi motor)
✧ *onom.*

**tȑs** *m* ⟨N *mn* tȑsovi, *zb.* tȓsje⟩ *bot.* stabljika vinove loze; čokot // **tȓsje** *sr* **1.** ⟨*zb.*⟩, *v.* trs **2.** zemljište pod trsom; **tȑsn|ī** *prid.* koji se odnosi na trs [*~a uš*]; **tȑšljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ stabljika kukuruza s koje su obrani klipovi; kukuruzovina
✧ *prasl.* *tьrsъ (*slov.* trs, *češ.* trs) ← *lat.* tirsus ← *grč.* thýrsos: stabljika

**Tȑsāt** *m* ⟨G Trsáta⟩ najstariji dio Rijeke, prapovijesna japodska gradina Tarsatica, u posjedu Frankopana do 1671; poznato hodočasničko mjesto // **Tȑsaćanin** *m* (**Tȑsaćānka** *ž*) ⟨N *mn* Tȑsaćani⟩ stanovnik Trsata; **tȑsātskī** *prid.* koji se odnosi na Trsat i Trsaćane

**tȓsiti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -sēći se, *gl. im.* -sēnje⟩ truditi se da se što učini ili ostvari

**tȓska** *ž bot.* visoka višegodišnja biljka (*Phragmites communis*) iz porodice trava (*Gramineae*), raste uz vodu, ima šupalj šib; trstika △ **šećerna** ~ (*Saccharum officinarum*), *usp.* šećer // **tȑstīk** *m* ⟨G trstíka, N *mn* trstíci⟩ tršćak; **tȑstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.*, *v.* trska; **trstȉna** *ž* trska, ob. odrezana, sasušena i priređena za upotrebu (npr. da se postavi kao zaštita od sunca); **tȑšćanī** *prid.* koji potječe od trske [~ *šećer*]; **tȓšćica** *ž dem.* od trska; **tȑšćāk** *m* ⟨G tršćáka, N *mn* tršćáci⟩ zemljište obraslo trskom
❖ *pr.* (nadimačka i etnici): **Trstènjački** (**Trstenjàčkī**) (Varaždin, Zagorje), **Trstènjāk** (**Trstenjȃk**) (870, Međimurje, Podravina, Baranja) ◇ *top.* (naselja): **Trstènīk** (Buzet, 20 stan.; Dubrovnik, 106 stan.), **Trstènik Nȃrtskī** (Dugo Selo, 204 stan.), **Trstènik Pȕšćanskī** (Grad Zagreb, 258 stan.), **Trstèno** (Dubrovnik, 240 stan.; Klanjec, 137 stan.), **Tȓšće** (Čabar, 443 stan.)
✧ *prasl.* *trěska, *trьska (*rus.* treská, *češ.* tříska)

**tȑskovača** *ž bot.*, *v.* bambusovina
✧ *v.* trska

**trsòtoč** *m zool.* vrsta kukca (*Rhynchites betuleti*); lozina pipa
✧ *v.* trs + *v.* tokariti, točiti

**tȓst** *ž* ⟨I -i/tȓšću⟩ *bot.* biljni rod visokih trajnih zeleni (*Arundo*) iz porodice trava (*Gramineae*) (npr. obični t. *A. donax*, rđobradica *Dactylis glomerata*, tokavica *Typhoides arundinacea*)
✧ *prasl.* i *stsl.* trъstь (*rus.* tróst', *stčeš.* trest'), *lit.* trušis

**Tȓst** (*tal.* Trieste, *ant.* Tergeste) *m* ⟨G Tȑsta⟩ grad i luka u istoimenom zaljevu na *SI* obali Jadrana, Italija, 231.100 stan. △ ***Slobodni teritorij*** *~a* (STT) *pov.* područje Buja, Kopra i Trsta pod posebnom upravom 1947–1954. // **Triještínac** *m* (**Trijèštīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Triještínci, G Trijèštīnācā⟩ *reg. fam.*, *v.* Tršćanin; **trijèštīnskī** *prid. reg. fam.*, *v.* tršćanski; **Tȑšćanin** *m* (**Tȑšćānka** *ž*) ⟨N *mn* Tȑšćani⟩ stanovnik Trsta; Triještinac; **tȑšćānskī** *prid.* koji se odnosi na Trst i Tršćane [~ *zaljev*]; trijeştinski

**tȑstāš** *m* ⟨G trstáša⟩ *zool.* vrsta kukaca (*Donacia*), ličinke žive na korijenju vodenih biljaka
✧ *v.* trst

**trstènjāk** *m* ⟨G trstenjáka, N *mn* trstenjáci⟩ *zool.* ptica cvrkutuša △ ~ ***slavić*** ptica (*Locustella luscinioides*); tanjčica; ***veliki*** ~ *zool.* ptica (*Acrocephalus schoenobaenus arundinaceus*) iz porodice grmuša
✧ *v.* trst

**Trstènjāk, Davorin** (1848–1921), hrv. pedagog, autor brojnih popularnih i stručnih pedagoških rasprava i knjiga, zastupao demokratizaciju odgoja i škole (*Slobodna škola*, *Uzgoj čovjeka borca*, *Vjera i znanost*)

**tȑstika**, *v.* trska

**tȓšav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* stršav

**tȓšlja** *ž* ⟨G *mn* tȓšāljā/-ī⟩ *bot. reg.*, *v.* pistač

**tȓšljika**, *v.* trs

**tȓta**[1] *ž* ⟨G *mn* tȓtā⟩ *reg.* trs vinove loze

**tȓt|a**[2] *ž žarg.* strah [*~a me je*; *imam ~u*]; trema pred javnim nastupom // **tȑtāš** *m* ⟨G trtáša⟩ *žarg.* onaj koji je podložan strahu i tremi, bojažljivac, tremaš; **trtàšica** *ž*, *v.* trtaš
✧ *ekspr.*

**trtàjūn** *m* ⟨G trtajúna⟩ *reg.* komad jačeg pruta, kraća palica i sl. čime se omča priteže oko čega (kad se lijepi što i sl.) i tako služi kao priručna stega [*stegnuti/pritegnuti ~om*]

**tȓtak** *m* ⟨G tȓtka, N *mn* tȓci⟩ **1.** *zool.*, *v.* pȃlčić **2.** *podr.* osoba vrlo niska rasta

**tȓtalo** *sr* lemeš, raonik

**tȓte-mȓte** ⟨*indekl.*⟩ *razg.* (u zn. oklijevanja u radnjama ili u govoru) oklijevati, zaobilaziti, govoriti nejasno, zbrkano ili sad jedno sad

drugo // tȑt-mȑt ⟨*indekl.*⟩ *razg.* (ob. u šali) kad dođe vrijeme sve je propalo, sve se na kraju otrca, i životu ima kraja
✧ *ekspr.*, *onom.*

**tȑti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* trêm/tȁrēm, *imp.* tàri, *pril. sad.* tȁrūći, *prid. rad.* tȑo/tȑlo *sr*/tȓla *ž*, *prid. trp.* tȓt/tȑven, *gl. im.* tȑvēnje⟩, *v.* trljati // **tȁrenica** *ž tehn.* tarni, frikcijski kotač na vratilima tarnog prijenosnika koji prenosi snagu trenjem; **trènica** *ž* **1.** pomagalo s oštricom po kojem se povlači glava kupusa ili čega drugog i usitnjuje; ribež **2. a.** dio na boku broda ili čamca predviđen kao ojačanje kojim se prislanja ili lagano udara o obalu **b.** dio koji služi za sličnu zaštitu, kao naslon i sl., ob. od odvojenih letava i sl. **3.** dio narodne nošnje koji se ističe tako da visi ili da je u drugoj boji (npr. na kaputu); **trénje** *sr* ⟨G -a⟩ *fiz.* otpor što ga kretanju nekog tijela pruža površina po kojoj se ono kreće ili sredstvo u kojem se kreće; frikcija; **tȑlica** *ž* dvodijelna naprava kojom se mlate i čiste konoplja i lan; **trlȉčati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -čānje⟩ obrađivati trlicom [~ *konoplju*; ~ *lan*]; **tȑlīš** *m* ⟨G trlíša⟩ jednostavno obrađeno platno za radne hlače ili radna odijela; **tȑliti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* tȑljēnje⟩ raditi trlicom; trljati; **tȑljāč** *m* ⟨G trljáča⟩ onaj koji što trlja; **trljàčica** *ž*, *v.* trljač; **tŕljati** (**tȑti**) (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tȓljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** snažno pritiskujući prevlačiti rukom ili čim drugim preko čega; masirati **2. a.** pritiskati dva tijela, dva predmeta jedan o drugi, prevlačiti jedan predmet preko drugoga **b.** (∅ ili se) pružati otpor zbog trljanja **3.** *v.* trliti; **tȑvēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* trti **2.** sukobljavanje, svađa, nesnošljivost [*izazvati* ~]
✧ *prasl.* *terti (*rus.* terét', *polj.* trzeć), *lit.* trinti ← *ie.* *terH- (*lat.* terere, *grč.* teírein)

**tȑtica** *ž anat.* **1.** zadnji dio tijela peradi i ptica, koji čine zakržljali repni pršljenovi, iz kojega raste perje **2.** donji dio čovjekove kralježnice (*uropygius*, *coccyx*) // **tȑtičn|ī** *prid.* koji pripada, koji je dio, koji se odnosi na trticu △ ~***a žlijezda*** *zool. anat.* u ptica, parna velika žlijezda s gornje strane trtice; uropigijalna žlijezda
◆ *pr.* (nadimačka): **Tȑtica** (160, Otočac, Bukovica, Knin, Gospić), **Tȑtić** (Zagreb, Ivanić Grad, Knin)
✧ ≃ *slov.* trta, trtica ← *lat.* torta: savijena

**tȑtljati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* govoriti mnogo o čemu beznačajnom; brbljati, blebetati
✧ *ekspr.*

**trúb|a** *ž* **1.** limeni puhaći instrument sa savijenom cijevi i piskom, prisutan u simfonijskim, opernim, vojnim orkestrima, različitim plesnim sastavima; u jazz sastavima jedan od najvažnijih melodijskih instrumenata; trublja **2.** naprava na vozilima za davanje zvučnih signala **3.** *žarg.* onaj koji slabo radi, koji se slabo razumije u što; bezveznjak [*prava* ~*a*] // **trùbāč** *m* ⟨G trubáča⟩ **1.** *glazb.* onaj koji svira trubu **2.** vojnik koji zvukom trube oglašava razne vojničke radnje; **trùbāčkī** *prid.* koji se odnosi na trubače; **trùbāčki** *pril.* kao trubač, na način trubača; **trubèntāš** *m* ⟨G trubentáša⟩ *reg.* trubač; **trúbiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ **1. a.** davati zvučne signale trubom na vozilu **b.** *pejor. razg.* svirati trubu **2.** *razg.* (u šali) proizvoditi zvuk sličan zvuku trube (u prehladi i sl.) **3.** *pejor.* **a.** raznositi, širiti glasine, senzacionalne vijesti, uporno ponavljati **b.** *žarg.* dosađivati pričanjem, zanovijetanjem; dodijavati, gnjaviti; **trúblj|a** *ž* ⟨G *mn* -bāljā/-ī⟩ *zast. knjiš.*, *v.* truba (**1**) [~*e jerihonske*]; **trùbljāč** *m* ⟨G trubljáča⟩ *arh.* trubač, *v.*; **trúbnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* trúbnuo⟩ kratko zatrubiti, dati znak automobilskom trubom; **trúbnja** *ž glazb.* zvuk trublje; **trùbnjava** *ž pejor.* **1.** zaglušan zvuk koji proizvodi truba (npr. automobilska); trubljenje **2.** buka, galama radi reklame, isticanja zasluga; **trumbètāš** (**trumbetâš**) *m reg.* trubač
◆ *pr.* (nadimačka i prema zanimanju): **Tróbec** (Rijeka), **Trobèntar** (Zagreb), **Tróbić** (130, Nova Gradiška, Požega, Zagreb), **Trubájić** (Novska, Rijeka), **Trùban** (Zagreb, Vukovar), **Trúbić** (170, Rijeka, Slunj, Krk, Slavonski Brod), **Trumbètāš** (**Trumbetâš**) (130, Turopolje, Koprivnica), **Trumbètašić** (Sesvete, Prigorje), **Trùmbetić** (Jastrebarsko, Moslavina), **Trúmbić** (190, Split, Zagreb, Brač)
✧ *prasl.* i *stsl.* *trǫba (*rus.* trubá, *češ.* trouba) ← *stvnjem.* trumba

**trùbača** *ž bot.* **1.** jestiva gljiva (*Craterellus cornucopioides*) crnosmeđe ili crnosive boje u obliku trube **2.** (*mn*), *v.* katalpa
✧ *v.* truba

**trubàdūr** *m* ⟨G trubadúra⟩ **1.** *pov.* **a.** srednjo-

vjekovni provansalski putujući pjesnik-pjevač **b.** *knjiž.* u renesansi, pjesnik idealizirane viteške ljubavi **2.** *glazb.* zabavni pjevač lirsko-ljubavne manire **3.** *pren.* hvalitelj žena i ženske ljepote // **trubàdūrskī** *prid.* koji se odnosi na trubadure; **trubàdūrski** *pril.* kao trubaduri, na način trubadura

✧ *fr.* troubadour ← *prov.* trobador ≃ trobar: naći, sastaviti

**Trùbār, Primož** (1508–1586), slov. svećenik i književnik, širio protestantizam u Sloveniji, prisiljen emigrirati u Njemačku (1548) gdje prevodi *Novi zavjet*, na slovenski, piše poeziju i teološke rasprave na slovenskom i organizira sistematsko objavljivanje slovenskih knjiga na glagoljici i latinici

**Trubeckoj** (*izg.* Trubeckòj), **Nikolaj Sergejevič** (1890–1938), ruski lingvist, emigrirao 1919, od 1923. šef slavističkog odjela na Sveučilištu u Beču, utemeljitelj znanstvene fonologije čime je dao novi smjer suvremenoj lingvistici

**trubèljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* vrlo otrovna zelen močvarnih staništa (*Cicuta virosa*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*)

**trùc** *m reg.* inat, prkos, tvrdoglavost // **trucírati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* trùcīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ inatiti se, prkositi; **trùcljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg.* koji je sklon inatu u razgovoru i ponašanju

✧ *njem.* Trutz, Trotz

**trùckati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ voziti se tresući se na lošem terenu ili putu // **trùcnuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* trùcnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* trùcnuo (se)⟩, *v.* truckati

✧ *ekspr.*

**trùćati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ājūći, *gl. im.* -ānje⟩ besmisleno, koješta govoriti; bulazniti, lupetati // **trùćnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* trùćnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* trùćnuo⟩, *v.* trućati

✧ *prasl.* *trǫtjati: bacati, udarati (*polj.* trącić, *ukr.* trutyti)

**trûd**[1] *m* ⟨N *mn* trúdovi/trûdi⟩ napor što ga traži fizički ili umni rad [*to su moji ~i*; *dati sebi ~a*; *unatoč ~u*] // **trúdan** *prid.* ⟨*odr.* trûdnī⟩ **1.** *arh. knjiš.* koji je obuzet umorom; utruđen, umoran **2.** *v.* trudna **3.** (čime) *arh. ekspr. rij.* pun čega, koji nosi u sebi ono što će proizići iz nutrine [*zrak je ~ olujom*]; **trúditi se** *nesvrš.* ⟨*prez.* trûdīm se, *pril. sad.* -dēći se, *gl. im.* -úđēnje⟩ ulagati trud, brinuti se oko čega; naprezati se, nastojati; **trúdna** *prid.* koja nosi dijete u utrobi, koja je u drugom stanju; bremenita, noseća; **trûdnica** *ž* trudna, bremenita, noseća ženska osoba, ona koja je u drugom stanju; **trûdničkī** *prid.* koji se odnosi na trudnice; **trûdnički** *pril.* kao trudnica, na način trudnica; **trûdno** *pril. ekspr. arh.* s trudom, s mukom; mučno, teško; **trudnòć|a** *ž* ⟨G *mn* trudnóćā⟩ *term.* **1.** stanje ženske osobe koja je trudna; drugo stanje, bremenitost [*lažna ~a*; *prekid ~e*; *u 5. mjesecu ~e*] **2.** razdoblje od začeća do rođenja; **trúdovi** *m mn* porođajni grčevi

✧ *prasl.* i *stsl.* trudъ (*rus.* trud, *češ.* trud), *lit.* triusas: posao ← *ie.* *trewd- (*stengl.* ~) (rēat: prijetnja, *lat.* trudere: probijati)

**trûd**[2] *m* ⟨N *mn* trúdovi⟩ *bot.*, *v.* guba[2]

✧ *prasl.* *trǫdъ (*slov.* trot, *polj.* trąd)

**trùdbenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** *ideol.* pripadnik radničke klase, radni čovjek u terminologiji komunističkih pokreta i zemalja **2.** *retor.* radnik, marnik, radenik, djelatnik (u pohvalnom smislu) **3.** *žarg.* (u šali) onaj koji se silno trudi // **trùdbenica** *ž*, *v.* trudbenik; **trùdbeničkī** *prid.* koji se odnosi na trudbenike; **trùdbenički** *pril.* kao trudbenici, na način trudbenika

✧ *v.* trud[1]

**trudgen** (*izg.* tràdžin) *m sport pov.* način plivanja od 1870-ih, početak razvoja suvremene tehnike brzog plivanja

✧ prema engleskom plivaču A. Trudgenu (1852–1902)

**trùdodān** *m ekon. pov.* mjera utrošenog rada u kolhozima i kod nekih vrsta zadruga; izražava socijalističke proizvodne odnose i služi kao važan ekonomski instrument planiranja, organizacije i unapređenja proizvodnje

✧ *rus.*, *kalk.*

**trudovíci** *m mn* ⟨N trudòvīk, G trudovíka⟩ *pol. pov.* u ruskoj dumi (1906) skupina demokrata koju sačinjavaju zastupnici seljaka i narodnjačke inteligencije

✧ *rus.* trudovík

**TrueType** (*izg.* Trù-Tâjp) *m inform.* vrsta fontova koji se mogu ispisivati na svim pisačima, a ne samo onima kojima se upravlja programskim jezikom PostScript

✧ *engl.* tvorničko ime proizvoda®

**Truffaut** (*izg.* Trifô), **François** (1932–1984), francuski filmski redatelj i kritičar; predvo-

dnik francuskog »Novog vala« (*400 udaraca*, *Jules i Jim*, *Posljednji metro*)

**trúga** *ž* ⟨D L -i⟩ *reg.* mrtvački kovčeg; lijes
✧ *njem.* Truhe

**Trùhēlka 1. Ćiro** (1865–1942), hrv. arheolog, prvi kustos i ravnatelj Zemaljskog muzeja u Sarajevu **2. Jagoda** (1864–1957), hrv. književnica, autorica više knjiga za djecu (*Zlatni danci*)

**truìzam** *m* ⟨G -zma⟩ očevidna istina, činjenica koju ne treba dokazivati (npr. »oči služe za gledanje«)
✧ *engl.* truism

**trȕka** *ž* ⟨D L trȕci, G *mn* trûkā⟩ *film.* stroj za optičko kopiranje kojim se postiže veći broj specijalnih vizualnih efekata
✧ *njem.* (optische) Druckmaschine

**truležári** *m mn zool.* brojna porodica kukaca kornjaša listoticalaca, ličinke žive u truleži, izmetima ili tlu gdje nagrizaju korijenje (balegaši, kotrljani, hruštovi, zlatne mare)

**trúležnica** *ž bot.* gljiva (*Dematophora necatrix*)

**trȕliti**, *v.* truo

**trullo** (*izg.* trùlo) *m arhit.* rustična građevina od kamenih ploča kružnog tlocrta u *J* Italiji; bunja, ćemer, poljarica
✧ *tal.*

**Truman** (*izg.* Trȕman), **Harry** (1884–1972), američki predsjednik (1945–1953); dovršio 2. svjetski rat naredbom o bacanju atomskih bombi na Hiroshimu i Nagasaki; odlučno se suprotstavio poslijeratnom širenju komunizma (»Trumanova doktrina«) i zajedno s Churchillom, *v.* glavni inicijator stvaranja zapadnog demokratskog bloka i saveza NATO, *v.*

**Trúmbić, Ante** (1864–1938), hrv. političar, u početku javne djelatnosti pravaš, do 1900-ih jedan od predvodnika politike »novog kursa« i Hrvatsko-srpske koalicije, 1915–1918. predsjednik Jugoslavenskog odbora u Londonu; prvi ministar vanjskih poslova Kraljevine SHS, 1920. dao ostavku i prešao u opoziciju; zastupao federalistički, kasnije i konfederalistički koncept jugoslavenske države, od 1928. blisko surađivao s V. Mačekom, pristupio HSS-u

**trùmpeta** *ž*, *v.* trompeta

**trûn** *m* ⟨*zb.* trûnje⟩ **1.** vrlo sitan djelić drveta **2.** *pren.* sasvim mala količina čega; truh, trunka // **trúnak** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G trûnākā⟩ *dem.* i *hip.* od trun; **trùnčić** *m dem.* od trun; **trúniti** *nesvrš.* ⟨*prez.* trûnīm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -únjēnje⟩ **1.** (što) posipati, prljati trunjem **2.** (se) mrviti se u obliku trunja, padati kao trunje, odvajati se od cjeline u obliku trunja, osipati se; **trûnka** *ž* ⟨D L -nci, G -ī⟩, *v.* trun; **trȕnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ u kojem ima trunja, koji je posut trunjem; **trȕnjavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je trunjavo, natrunjenost
✧ ≃ *v.* trti

**trȕntav** (**trȕntast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ nezgrapan, trom, koji teško, tromo korača, hoda
✧ *ekspr.*

**trȕo** *prid.* ⟨*odr.* trȕlī⟩ koji je zahvaćen truljenjem; gnjio // **trúlež** *m* i *ž* ⟨G trúleža/trúleži *ž*⟩ **1.** ono što je trulo, mjesto zahvaćeno truljenjem **2.** truljenje, stanje onoga što je trulo; trulost, trulina **3.** *pren.* moralni društveni pad, ljudi propali u moralnom smislu; **trulìna** *ž* **1.** trulost **2.** dio čega zahvaćen truljenjem; **trȕliti** (**trȕnuti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* trȕljēnje⟩ **1.** postajati truo, kvariti se zbog organskog raspadanja; gnjiliti **2.** *pren. pejor.* propadati u neradu, u pomanjkanju volje, u dosadi; **trȕlōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je trulo; **trȕljēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* truliti **2.** *biol.* raspadanje organskih materijala uz prisutnost zraka djelovanjem aerobnih mikroorganizama, *usp.* gnjiljenje (2); **trȕnuti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. sad.* -nūći, *gl. im.* -njēnje⟩, *v.* truliti
◈ *pr.* (nadimačka): **Trúhlī** (Zagreb, Sesvete, Pula), **Trúlec** (Čazma, Prigorje, Zagreb)
✧ *prasl.* *truxlъ (*slov.* truhel, *sl.* trúchlý), *latv.* trusls: gnjio

**trûp** *m* ⟨N *mn* trúpovi⟩ **1.** dio ljudskog ili životinjskog tijela između vrata i udova **2. a.** glavni, masivni dio broda **b.** dio aviona bez repa i krila **c.** (+ *potenc.*) srednji dio nekog dijela stroja // **trúpac** *m* ⟨G -pca, N *mn* -pci, G trûpācā⟩ odsječen i okresan dio debla; **trùpčić** *m dem.* od trupić; **trùpić** *m dem.* od trûp; **trùpina** *ž augm.* od trûp; **trúplo** *sr* ⟨G *mn* trûpālā/-ā⟩ mrtvo tijelo, tijelo mrtvaca
◈ *pr.* (nadimačka): **Trúpac** (Duga Resa, Bjelovar), **Trúpčević** (160, Turopolje, Jastrebarsko), **Trúpec** (110, Zagreb, Dugo Selo, Zaprešić, Klanjec), **Trupèljāk** (**Trupeljâk**) (210, Zagreb, Prigorje, Osijek), **Trùpina** (Požega, Valpovo, Nova Gradiška), **Trùpinić** (Nova Gradiška), **Trupínović** (Virovitica, Garešnica), **Trùpković** (440, Međimurje, Pokuplje, Varaždin)
✧ *prasl.* i *stsl.* trupъ: leš, deblo (*rus.* i *češ.* trup), *lit.* trupus: krhak

**trȕp** *m zool.*, *v.* rumbac
**trȕpa** *ž* ⟨G *mn* trûpā⟩ **1.** (ob. *mn*) veća vojna jedinica **2.** kazališni ansambl, ob. putujući // **trȕpnī** *prid.* koji pripada trupi
✧ *fr.* troupe
**trûs** *m* ⟨N *mn* trúsovi⟩ **1.** *v.* potres **2.** (+ *potenc.*) sjeme biljke koje se trusi // **trȕsīšte** *ž bot.* plodni dio više gljive na kojem se razvijaju truske; **trúsiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* trûsīm, *pril. sad.* -sēćī, *gl. im.* -šēnje⟩ **1. a.** tresti, stresati, istresati nešto sa (iz) čega ili u što **b.** *žarg.* ispijati do dna **2.** (se) stresati se, padati s čega; **trȕske** *ž mn biol.* nespolne rasplodne stanice alga, gljiva, mahovina i papratnjača; spore; **trûsn|ī** *prid.* koji se odnosi na potres, koji je podložan potresu [*~o područje*]; **trûsnik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ nespolni rasplodni biljni organ u kojemu se razvijaju spore; sporangij
✧ *prasl.* *trǫsъ ≃ *v.* tres, tresti
**trȕskōvci** *m mn* ⟨G -ovācā⟩ *zool.* razred parazitskih praživotinja (*Sporozoa*), uzročnici mnogih bolesti u čovjeka i životinja (npr. plazmodij malarije)
✧ *v.* trus
**trȕst** *m* ⟨N *mn* trùstovi⟩ *ekon.* jedan od oblika udruživanja velikih poduzeća, banaka i sl. s ciljem zajedničkog nastupa na tržištu △ ~ ***mozgova*** **1.** skup ljudi izabranih po stručnim i drugim intelektualnim svojstvima **2.** *iron.* mudrijaši, oni koji mudruju, koji se prave mudrima
✧ *engl.* trust
**trustee** (*izg.* trȁsti) *m ekon.* osoba ili organizacija kojoj je povjereno upravljanje imovinom ili djelatnošću trusta
✧ *engl.*
**trût** *m* ⟨N *mn* trútovi⟩ **1.** *zool.* pčelinji mužjak koji oplođuje maticu **2.** *pren.* onaj koji živi od tuđeg rada; gotovan // **trùtina** *m pejor.* od trut u zn. neradnik, *usp.* trut (2)
❖ *pr.* (nadimačka): **Trȕt** (Ivanić Grad, Zagreb), **Trȕta** (Šibenik, Split, Ivanec), **Trùtanić** (280, Brač, Split), **Trùtin** (Imotski, Zagreb, Šibenik, Makarska)
✧ *prasl.* i *stsl.* trǫtъ (*rus.* trúten', *polj.* trąt)
**trùvēr** (**truvêr**) *m* ⟨G truvéra⟩ *pov.* srednjovjekovni pjesnik i muzičar na dvorovima *S* Francuske (12. st.), *usp.* trubadur
✧ *fr.* trouvère
**tȑvēnje**, *v.* trti
**tȑzati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (se) naglo, brzo i iznenada se pokrenuti **2.** (što) povlačiti kratkim pokretima, kratkim naglim zahvatima [~ *udicu*; *riba trza*] **3.** (na koga) *žarg.* pokazivati ljubavne želje, simpatizirati koga (o momku i djevojci) // **tȓzāj** *m* nagao, iznenadan, brz i kratak pokret, sa ili bez voljnog poticaja; **tȓzājnī** *prid.* koji se odnosi na trzaj; **tȑzalačk|ī** *prid.* koji se odnosi na trzalice △ ***~a glazbala*** skupina žičanih glazbala na kojima se ton dobiva trzanjem žice prstima ili trzalicom (harfa, lutnja, gitara i srodna glazbala); **tȑzalica** *ž* tanka pločica, obično koštana, kojom se udara o žice trzalačkih glazbala; plektron; **tȑzavica** *ž* **1.** *pat.* grčevito stezanje mišića; grčevi, tresenje tijela, drhtavica **2.** (ob. *mn*) *pren.* nesporazum, nesuglasice, trvenja; **tȑznuti** (se, što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. rad.* tȑznuo (se)⟩, *v.* trzati
✧ *prasl.* *tъrzati ≃ *v.* trgati
**tȓze** *sr* ⟨G -eta⟩ *reg. zast.* mlado janje, kasno ojanjeno janje
❖ *pr.* (nadimačka, moguće preklapanje s *v.* terzija): **Terzánović** (Šibenik), **Têrze** (170, Split, sred. Dalmacija), **Tèrzin** (Zagreb, Zadar, *I* Slavonija), **Tȓze** (sred. Dalmacija, Sinj, Kaštela, *Z* Slavonija), **Tȓzić** (Split), **Tȑzija** (Rijeka, Krk), **Tȑzīn** (160, Drniš, sred. Dalmacija, Zadar), **Tȑzūn** (Zagreb, Zaprešić)
**tȑžīšte**, *v.* trg
**T-shirt** (*izg.* Tì-šērt) *m term.* majica s kratkim rukavima, ob. od pamuka
✧ *engl.*
**Tsȍnga** *m etn.* narod iz jezične skupine Bantu (Južnoafrička Republika i Svazi), o. 4,5 mil. pripadnika, kršćani, animisti
**tsunàmi** (*izg.* cunàmi) *m mn* visoki morski valovi uzrokovani potresom, ob. na obalama Tihog oceana
✧ *jap.* ← tsu: luka + nami: val
**tû** *pril.* **1.** (za mjesto) **a.** na mjestu na kojem se nalazi ili blizu kojega je sugovornik **b.** na mjestu koje je nadohvat pogleda ili izvan najbližega (označenog s *ovdje*) govorniku i sugovorniku [*to je ~ blizu*; *to se ~ dogodilo*; *jesi li ~?*] **2.** (za vrijeme) *razg.* **a.** nedavno [*to je bilo ~ prije nekoliko dana*] **b.** uskoro [*to je već ~, rok se bliži za nekoliko dana*] **3.** (općenito oznaka okolnosti koje su opisane u prethodno rečenom) [*nema se ~ što reći*]; nakon toga, u tim okolnostima, u toj stvari, u tim prilikama, kad je sve tako
✧ *prasl.* i *stsl.* tu (*rus.*) *dijal.* (i, *češ.* tu) ≃ *v.* taj

**Tuarézi** *m mn* ⟨N Tuàrēg⟩ (**Tuarėžanka** *ž*) *etn.* narod berberske grane afroazijskih naroda u Z Sahari, o. 1,1 mil. pripadnika; muslimani suniti // **tuàrēški** *prid.* koji se odnosi na Tuarege △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik berberske grane afroazijske porodice, govori se većinom u Alžiru; tamašek (pismo tifinagh)

**túba** *ž* **1.** cijev zatvorena s jedne strane, sa zatvaračem na zavrtanj, za kreme, paste, ljepila itd. **2.** *glazb.* **a.** kod starih Rimljana vrsta vojničke, uspravne trublje **b.** limeni puhaći instrument najdubljeg registra, ubraja se u porodicu roga **c.** kod orgulja naziv za pedalni registar od 8 i 16 stupnjeva; jezičnjak **3.** *meteor.* oblačni stup ili izvrnuti oblačni stožac koji viri iz podnice oblaka kumulonimbusa, ili rijetko kumulusa; vidljiva je manifestacija intenzivnog vrtloga zraka △ ***Eustahijeva*** ~ *anat.* unutrašnji dio uha // **tȗb** *m* ⟨N *mn* tȕbovi⟩ cilindar, stakleni dio petrolejske svjetiljke; **tȕbast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* tupast

✧ *lat.* tuba

**túber** *m* **1.** *bot.* **a.** *v.* gomolj **b.** *v.* tartuf **2. a.** *anat.* velika kvrga koja nastaje na mjestu gdje se jedan mišić ili više snažnih mišića hvataju tetivnim nitima za kost **b.** *pat.* upalni čvorić koji se raspada i ostavlja ožiljak

✧ *lat.* tuber: grba, kvrga

**tubèrkula** *ž anat.* mjehurić na kraju bronhiole

✧ *lat.* tuberculum

**tuberkùlīn** *m* ⟨G tuberkulína⟩ *farm.* suspenzija fragmenata bacila tuberkuloze, pročišćena od svih solubilnih (čvrstih) elemenata i bjelančevina; primjenjuje se u dijagnozi tuberkuloze odnosno u procjeni stečene otpornosti na uzročnika tuberkuloze

✧ *njem.* Tuberkulin, *v.* tuberkul(oza) + -IN

**tuberkulostàtici** *m mn* ⟨N tuberkulostàtik⟩ *farm.* lijekovi koji se primjenjuju u liječenju tuberkuloze; djeluju tako da zaustavljaju rast i razvoj Kochova bacila

✧ *v.* tuberkulo(za) + -STATIK

**tuberkulóza** *ž pat.* zarazna bolest čovjeka i životinja koju izaziva Kochov bacil (napada pluća, kralješnicu, bubrege i sl.); sušica, jektika, tižika, šićija; *krat.* TBC △ ***galopirajuća*** ~ *razg.* tuberkuloza koja se naglo razvila; ***milijarna*** ~ tuberkuloza koja nastaje kada se tuberkulozni bacili prenesu krvotokom u oba plućna krila ili u cijeli organizam // **tubèrān** *m* ⟨G tuberána⟩ *žarg.* onaj koji boluje od tuberkuloze, *usp.* tuberkulotik; **tubèrānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tuberan; **tubèrānskī** *prid.* koji se odnosi na tuberane; **tubèrānski** *pril.* kao tuberan, na način tuberana; **tuberkulòtičkī** *prid.* koji se odnosi na tuberkulotike; **tuberkulòtički** *pril.* kao tuberkulotik, na način tuberkulotika; **tuberkulòtik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *med. zast.* bolesnik koji boluje od tuberkuloze; **tȕberkulōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji boluje od tuberkuloze; sušičav

✧ *nlat.* tuberculosis ≃ *lat.*, *v.* tuberkula + -OZA

**tuberóza** *ž bot.*, *v.* poliant

✧ *nlat.* tuberosa ≃ tuberosus: čvorast

**tubítak** *m* ⟨G tubítka⟩ *fil.* u Kantovoj filozofiji označuje stvarno postojanje i drugu kategoriju modaliteta; kod Hegela neposredna determinacija bića

✧ *v.* tu + *v.* biti[1], bitak (*kalk.* prema *njem.* Dasein)

**tubokuràrīn** *m* ⟨G tubokurarína⟩ jedan od 40 alkaloida u kurareu, uzrokuje mlohavljenje i paralizu mišića

✧ *njem.* Tubokurarin ≃ *v.* tuba + *port.* curari: drvo iz kojega se dobiva ovaj alkaloid ← *karip.*

**tubulidentáta** *ž zool.*, rod primitivnih sisavaca zdepasta tijela, produljene glave i velikih uški iz tropskih krajeva

**tȕbulōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji je u obliku cijevi; cjevast

✧ *nlat.* tubulosus ← *lat.* tubus: cijev

**túbus** *m* cijev, ob. optičkih instrumenata

✧ *lat.* tubus

**tȕcāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *pov. reg.* zarobljenik, onaj koji ide po svijetu da za sebe skupi otkup

◈ *pr.* (nadimačka): **Tȕcāk** (190, Imotski, sred. Dalmacija, Osijek, Zagreb), **Tucáković** (180, Vinkovci, Požega, *I* Slavonija, Zagreb)

✧ *tur.* tutsak

**tȕcati**, *v.* tući

**tȕce** *sr* (**tȕcet** *m*) ⟨G -ta⟩ *zast.* dvanaest jednakih, istorodnih predmeta, skup od dvanaest komada; duzina △ ***veliko*** ~ dvanaest tuceta

✧ *njem.* Dutzend

**tucioriìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil.* moralni stav prema kojem se u sumnji treba uvijek prikloniti sigurnijem mišljenju

**tȕc-mȕc** ⟨*indekl.*⟩ *razg.* (u zn. oklijevanja u govoru, natucanja u neprilici, mucanja kad se ne zna što bi se reklo), nejasno izjašnjavanje [*umjesto da kaže svoju, on nešto* ~]

✧ *onom.*

**tȕč** *m reg. zast.* legura bakra i kositra; bronca // **tȕčan**[1] *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je od bronce **2.** *pren.* koji je čvrste tjelesne građe
✧ *tur.* tuç, tunç

**tȕča**[1] *ž* ⟨G *mn* tûčā⟩ *meteor.* prozirna ili djelomično prozirna ledena zrna, čunjasta, okrugla ili nepravilna oblika, općenito promjera najmanje 5 mm, koja padaju iz kumulonimbus oblaka pojedinačno ili spojena u grude; grȁd
✧ *prasl.* i *stsl.* tǫča: grad (*rus.* túča: oluja, *polj.* tęcza: duga)

**tȕča**[2], *v.* tući

**tȕčan**[2] *prid.* ⟨*odr.* -čni⟩ *zast.* pun masti, debeo, tust
◆ *pr.* (nadimačka): **Tȕčāk** (Ozalj, Karlovac), **Tȕčār** (Sisak, Glina), **Tȕček** (170, Ozalj, *Z* Slavonija, Karlovac)

**Tȕčepi** *m mn* ⟨G *mn* Tȕčēpā⟩ naselje (u blizini Makarske), 1760 stan.

**tȕčomjer** *m meteor.* naprava u obliku ploče na stalku za određivanje promjera zrna tuče
✧ *v.* tuča[1] + *v.* mjera, mjeriti

**tučȍnosan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji sadrži tuču, koji nosi tuču; gradonosan [~ *oblak*]
✧ *v.* tuča[1] + *v.* nositi

**Tùćan, Fran** (1878–1954), hrv. mineralog i petrograf, istraživač vapnenca dalmatinsko-hercegovačko-ličkoga krša i kemijskog sastava i postanka zemlje crvenice i boksita; autor brojnih znanstvenih studija, značajan kao uspješan popularizator prirodnih znanosti

**tûći** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* túčem, *prid. rad.* tûkao, *prid. trp.* tȕčen, *pril. sad.* túkūći, *gl. im.* túčēnje⟩ **1. a.** (za)davati udarce, udarati koga nanoseći mu bol **b.** udarati nečim tvrdim o čvrstu površinu tako da se čuje šum; kucati, lupati **2.** udarati o nešto, po nečemu padajući, pušući, zapljuskujući (o kiši, vjetru, vodi); lupati, pljuštati **3.** *pren.* **a.** biti jači, imati prednost, odnositi pobjedu nad nekim; pobjeđivati **b.** *sport* udarajući (nogom), bacajući (rukom) loptu nastojati ubaciti u gol **c.** *sport* pobijediti, dobiti igru ili utakmicu **4.** gađati, pucati iz vatrenog oružja (po kome ili po čemu) **5.** udarati, kucati u kratkim i ritmičkim kucajima; pulsirati (o srcu, krvotoku) **6. a.** obavljati neku radnju udaranjem, pripremati nešto; nabijati, trti [~ *lan*; ~ *konoplju*] **b.** pripremati jelo takvom radnjom [~ *jaja*] // **tùcāč** *m* ⟨G tucáča⟩ onaj koji tuca što [~ *kamena*]; **tȕcalo** *sr* tučak (2); **tucànīk** *m* ⟨G tucaníka⟩ istucan, izdrobljen kamen kojim se obično pokriva cesta; tucanac, tučenac, drobljenac; **tûcanj** *m* ⟨G -cnja, N *mn* -cnjevi⟩ *rij.*, *v.* zvekir; **tȕcati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) udaranjem drobiti, pretvarati u sitne komade ili u prah; razbijati, sitniti (šećer u mužaru) [~ *kamen* drobiti kamen, proizvoditi tucanik] **2.** (komu) *razg.* s mnogo riječi stalno prigovarati i sl. [~ *komu (što) u glavu*, *iron.* čestim ponavljanjem uvjeravati] **3.** (se) udarati šarenim jajetom o šareno jaje o Uskrsu **4.** (koga, se s kim) *vulg.* obavljati spolni akt; **tȕckati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ lagano tucati; **tȕcnuti** (što, komu, se) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* tȕcni, *prid. rad.* tȕcnuo⟩, *v.* tucati; **tȕča**[2] *ž* ⟨G *mn* tûčā⟩ *reg.*, *v.* tučnjava; **túčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci⟩ **1.** kratko, teško metalno oruđe s okruglim krajevima kojim se tuca, pripada uz mužar ili uz stupu; tucalo **2.** šiljastiji dio jajeta; vršika, *opr.* šotka **3.** *bot.* ženski spolni organ kritosjemenjača (*pistillum*), sastoji se od plodnice, vrata i njuške; pestić; **tȕčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je dobiven posebnom obradom kucanja čekićem po površini [~*i bakar* (za razliku od valjani i sl.)]; **tučénac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tȕčēnācā⟩, *v.* tucanik; **tȕčnjava** *ž* međusobno udaranje dviju ili više osoba, međusobni fizički obračun; tuča; **tûći se** *nesvrš.* ⟨*prez.* túčem se, *pril. sad.* túkūći se, *gl. im.* túčēnje⟩ **1.** (za)davati udarce sebi, udarati se, udarati sama sebe **2.** biti sklon tuči, tučnjavi, rado se tući, biti sklon lako se potući, često se tući s kim
◆ *pr.* (nadimačko): **Tùcibat** (Karlovac, Zaprešić)
✧ *prasl.* *telkti: tući (*rus.* tolóč', *češ.* tlouci)

**tȕdā** (**tȕd**) *pril.* tim putem (bliže sugovorniku ili nadohvat pogledu govornika i sugovornika), *usp.* tu, ovuda
✧ *prasl.* *tuda ≃ *v.* tu + *v.* kuda

**Tȕdor** m. os. ime, *v.* Teodor ◆

**tȕđ** *prid.* ⟨*odr.* tȕđī⟩ **1.** koji pripada drugome, drugima [~*a zemlja*] **2.** koji se razlikuje od drugoga po osjećajima, shvaćanjima, običajima i sl., koji nema mnogo zajedničkog s drugim; stran [~ *mi je takav način razmišljanja*, *opr.* blizak] // **tȕđē** *pril.* na tuđ način, čudno, neobično, strano [*to mi je zazvučalo* ~]; **tȕđica** *ž lingv.* prepoznatljiva riječ iz drugog živog ili prirodnog jezika, usvojena izvorno ili preko jezika posrednika, često istoznačna

s nekom postojećom riječju jezika primaoca; posuđenica; **tùđīn** *m* ⟨G tuđína⟩ *pejor.* onaj koji nije domaći čovjek, stranac koji je protiv nas i naše domovine ili koji ne razumije nas i našu domovinu, kojemu su strani problemi našega svijeta, naših ljudi ili naše zemlje [*teško onome tko ima ~a za gospodara*]; **tuđìn|a** *ž* **1.** tuđa, strana zemlja; inozemstvo **2.** tuđe mjesto u kojem nema svojih [»; *noć me stigla u ~i«* P.; Preradović]; **tuđínac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tùđīnācā⟩ onaj koji je iz tuđine, iz tuđega kraja, mjesta, iz tuđe zemlje; stranac, ob. u zn. neudomaćen, neprilagođen [*među njima osjećam se ~*]; **tuđínčev** *prid.* koji pripada tuđincu; **tùđīnka** *ž* ⟨G *mn* -nākā/-ī⟩, *v.* tuđinac; **tùđīnskī** *prid.* koji se odnosi na tuđince; **tùđīnski** *pril.* kao tuđinac, na način tuđinaca; **túđiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* tûđīm (se), *pril. sad.* -đēći (se), *gl. im.* -đēnje⟩ postajati tuđ, gubiti prisnije veze s kim ili s čim, postajati dalek komu

✧ *prasl.* *tjudjь (*stsl.* štuždь, *rus.* čužój, *polj.* cudzy) ← *germ.* (*got.* th) (iuda: narod)

**Tùđman, Franjo** (1922–1999), hrv. političar i povjesničar, sudionik NOB-a, poslije rata visoki oficir i general JNA, 1961–1967. direktor Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske; dva puta zatvaran zbog potpore idejama Hrvatskog proljeća; 1989. osnivač i predsjednik HDZ-a, pobjednik na višestranačkim izborima 1990; predsjednik Predsjedništva SRH, odnosno Republike Hrvatske (1990–1992) i prvi predsjednik Republike Hrvatske (1992–1999) (*Velike ideje i mali narodi*, *Bespuća povijesne zbiljnosti*)

**tȕf**¹ *uzv.* predočuje nagao udarac ili pad o tvrdu podlogu

✧ *onom.*

**tȕf**² *m* ⟨G tùfa⟩ *min.* vrsta piroklastične stijene, vulkanski pepeo slijepljen u spužvasti kamen; pršinac

✧ *tal.* tufo ← *lat.* tofus

**tȕf**³ *m* ⟨G tùfa⟩ vrsta tkanine od konoplje s upredenom goveđom dlakom

**tufáhije** *ž mn reg. kulin.* orijentalno slatko jelo, cijele jabuke ukuhane u šećeru, nadjevene orasima

✧ *tur.* tüffahiye ← *arap.* tuffāḥiyya

**tùfek** *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* **1.** kratka puška, kubura **2.** puškar // **tufègdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* **1.** onaj koji se bavi izradom ili trgovinom oružja; puškar **2.** vojnik naoružan puškom **3.** *pov.* pripadnik sultanove garde u Osmanskom Carstvu

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tùfek** (Rovinj), **Tùfegdžić** (*I* Slavonija, Zagreb), **Tufèkčīć** (130, Županja, *I* Slavonija), **Tufékōvić** (Zagreb, Rijeka, Karlovac)

✧ *tur.* tüfek, tüfenk ← *perz.* tufenk

**tùfer** *m*, *v.* tupfer

**tȕfina** *ž reg.* zadah stareži i vlage, vonj ustajalosti u prostorijama, s nečistog i zapuštenog rublja

✧ *tal.*

**tùfna** *ž* ⟨G *mn* túfnā/-ī⟩ *reg.* točkica, mrljica (ob. kao uzorak, na tkanini i sl.) // **tȕfnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se ispunjen tufnama; točkast

✧ *njem.* Tupf

**tûg** *m* ⟨N *mn* túgovi⟩ *pov.* konjski rep privezan na vrhu koplja kao zastava, znak dostojanstva paše (čin paše razlikovao se prema broju tugova) // **tùglija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* onaj koji ima jedan od stupnjeva (tugova) pašinskog dostojanstva, paša s jednim ili više tugova, *usp.* učtùglija

✧ *tur.* tuğ ← *perz.* tūg

**túg|a** *ž* **1.** duševni poremećaj uzrokovan gubitkom, razočaranjem i sl. [*umrijeti od ~e*; *živjeti u tuzi*; *duboka ~a*] **2.** *psih.* normalan, odgovarajući odgovor na izvanjski i svjesno prepoznati gubitak // **tugàljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** osjetljiv **2.** koji izaziva tugu, žalost, sućut **3.** plačljiv, tužan; **tugàljivo** *pril.* na tugaljiv način; **tugàljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tugaljivo; **tugòvānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *etnol.* pjesma, način pjevanja kojim se izražava tugovanje za kim ili za čim; **tugòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* tùgujēm, *pril. sad.* tùgujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** biti obuzet tugom, osjećati tugu **2.** izražavati tugu, tužiti (za kim ili za čim); **tužàkati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ često tužiti koga bez povoda; **túžāljka** *ž* ⟨D L -ljci, G *mn* -ā/-ī⟩ tužbalica (1); **túžan** *prid.* ⟨*odr.* tûžnī⟩ **1.** koji je u stanju duševne klonulosti i nezadovoljstva, koji je obuzet tugom, žalostan, *opr.* radostan, veseo **2.** koji izaziva tugu, bol, koji izražava tugu; **tȕžba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *pravn.* čin ovlaštene ili oštećene osobe kojim ona pred sudom pokreće određeni postupak o nekom predmetu i radi zaštite zakonitosti ili svoga prava **2.** izražavanje nezadovoljstva kao sredstvo zaštite

zakonitosti ili svoga prava **3.** izražavanje nezadovoljstva, neraspoloženja; tugovanje, žalba, negodovanje, jadikovanje; **tùžbalica** *ž* **1.** stihovi ili pjesma u konvencionalnoj, jednostavnoj melodiji kojom se glasno žali za kim ili čim; naricaljka, tužaljka, tugovanka **2.** lirska pjesma tuge i tužna raspoloženja; elegija **3.** *etnol.* žena koja, po običajima na pogrebu i u određene dane, ritualno oplakuje pokojnika; narikača; **tùžbenī** *prid.* koji se sastoji u tužbi, koji se odnosi na tužbu [*~ zahtjev*]; **tûženica** *ž*, *v.* tuženik; **tûženīk** *m* ⟨G -īka, N *mn* -īci⟩ onaj koji je tužen, protiv koga se podiže tužba; optuženik, optuženi; **tùžilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ tužitelj; **tùžilāštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩, *v.* tužiteljstvo; **tùžitelj** *m* **1.** onaj koji po profesiji, položaju i službenoj dužnosti, u ime države ili javnosti, podiže optužnicu pred sudskim organima; državni odvjetnik (danas u Hrvatskoj) **2.** onaj koji tuži; **tužitèljica** *ž*, *v.* tužitelj; **tužitèljičin** *prid.* koji pripada tužiteljici; **tùžiteljstvo** *sr* ⟨G *mn* tùžiteljstāvā/-ā⟩ pravosudna ustanova kojoj je dužnost kontrola zakonitosti u društvu i pokretanje postupaka protiv počinitelja nezakonitih djela [*javno ~*]; tužilaštvo, državno odvjetništvo (danas u Hrvatskoj); **túžiti** (I) *nesvrš.* ⟨*prez.* tûžīm, *pril. sad.* -žēći, *prid. trp.* tûžen, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** (∅) **a.** tugovati, osjećati tugu, patiti **b.** tužno se glasati, ob. dugo i otegnuto (o psu i drugim životinjama) **2.** (za kim) patiti za kim; **túžiti** (II) *svrš.* ⟨*prez.* tûžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* tûžen⟩ **1.** (koga) podnijeti tužbu protiv koga (sudu itd.) **2.** (se) **a.** žaliti se na koga ili što [*tuži se na bolove*] **b.** ne biti zadovoljan s kim ili čim [*tuži se na suradnike*]; **tûžno** *pril.* na tužan način, žalosno, jadno, bijedno, loše

◆ **Tùgomīr** m. os. ime (narodno) *zast.*: **Tùgomira** ž. os. ime

✧ *prasl.* i *stsl.* *tǫga (*rus.* tugá, *polj.* tęga), *lit.* tingus: trom

**Tùgonica** *ž* naselje (u blizini Zlatar Bistrice), 699 stan. // **tùgoničkī** *prid.* koji se odnosi na Tugonicu

**Tuhačèvski, Mihail Nikolajevič** (1893–1937), sovjetski maršal; najsposobniji zapovjednik u Crvenoj armiji za vrijeme građanskog rata 1918–1921, zatim načelnik generalštaba, pa zamjenik ministra vojske; u doba Staljinovih čistki optužen za veleizdaju, osuđen na montiranom procesu i strijeljan, rehabilitiran poslije Staljinove smrti

**tùhāf** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** koji je čudan; nastran, neobičan **2.** koji je utučen; neraspoložen

✧ *tur.* tuhaf, tuhaflı ← *arap.* tuḥāf

**tùhica** *ž reg.* pokrivač napunjen perjem; perina

✧ *njem.* Tuchent

**Tȕhovec** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Novog Marofa), 727 stan. // **tȕhovečkī** *prid.* koji se odnosi na Tuhovec

**tȕja** *ž* ⟨G *mn* tûjā⟩ *bot.* rod zimzelenog drveća i grmlja (*Thuia*) iz porodice čempresa (*Cupressaceae*)

✧ *nlat.* thuia ← *grč.* thyía

**tȕk** *uzv.* koji predočuje udarac srednje jačine o podlogu

**tȕk|a** *ž* ⟨G *mn* tûkā⟩ **1.** *reg.*, *v.* pȕra, pȕrica **2.** *pren. pejor.* glupa ženska osoba [*glupa kao ~a*]; glupača // **túkac** *m* ⟨G -kca, N *mn* -kci, G tûkācā⟩ **1.** *zool.*, *v.* puran **2.** *zool.* **a.** ptica iz reda kokoški (*Galliformes*) (porodica tukci *Megapodidae*) **b.** ptica iz porodice dropalja (*Otis tarda*); veliki potrk **3.** *pren.* glupa muška osoba [*baš je ~*]; glupan

◆ *pr.* (nadimačka): **Tȕka** (Bjelovar, Slavonski Brod), **Túkac** (Karlovac), **Tȕkač** (100, Zagreb, Zagorje, *v.* i Turska), **Túkec** (Sesvete, Dugo Selo)

✧ *ekspr.*

**tukâdo** *m etnol.* šiljasta kapa, dio tradicionalnog odijevanja sefardskih Židovki

✧ *šp.* tucado

**tùkan** *m zool.* ptica (*Ramphastos toco*) iz porodice djetlova, izrazito velika kljuna, slična papagaju, živi u Meksiku i Brazilu

✧ *fr.* toucan ← *port.* tucano ← *tupi* tucan

**tukanòānskī** (**tukâno**) *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* porodica indijanskih jezika u Boliviji, Ekvadoru i Kolumbiji

**tȕkavica** *ž zool.* ptica (*Picoides tridactylus*) iz porodice djetlova; troprsta t. ili djetao

✧ *onom.*

**Tùkidid** (o.460–396. pr. Kr.), grčki povjesničar iz Atene; napustio mitologiju i mistiku kao povijesne izvore, utemeljio kritičko izlaganje povijesnih činjenica; događaje objašnjava interferencijom socijalnih, vojnih, političkih i osobnih komponenti (*Peloponeski ratovi*)

**tùlār** (**tulárac**) *m* ⟨G tulára⟩ *zool.* **1.** vodeni kukac (veliki t. *Phryganea grandis*), ličinke grade pokretnu kućicu u obliku tuljca **2.** (*mn*) red takvih kukaca (*Trichoptera*)

**tularèmija** *ž pat.* zarazna bolest glodavaca, ne-

kih ptica, domaćih životinja i čovjeka, uzrokovana bakterijom *Francisella tularensis*; zečja kuga
✧ prema području Tulare u Kaliforniji gdje je prvi put pronađena + -EMIJA

**tùlbent** *m* fino tanko platno koje se upotrebljava za čalme, zavoje // **tùlbēnta** *ž reg.* vrsta ženske kape
✧ *tur.* tülbent ← *perz.* dulbend

**tùlek** *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* čovjek mala rasta
✧ *tur.* dölek: dinjica u bostanu

**tûlīj** *m kem.* element iz skupine lantanoida (simbol Tm, atomski broj 69); nema većeg praktičnog značenja
✧ *nlat.* thulium, prema antičkom imenu najsjevernijih područja Europe, Škotske, Islanda ili Norveške, *lat.* Thule

**tùlipān** *m* **1.** *bot.* biljni rod (*Tulipa*) iz porodice ljiljana (*Liliaceae*), ukrasna biljka s cvijetom u obliku čaše; lala **2.** *žarg.* glupan
✧ *nlat.* tulipa ← *tal.* tulipano ← *tur.* tülbent: turban

**tùlipovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.* sjevernoamerički-azijski rod listopadnog ukrasnog drveća (*Liriodendron*) iz porodice magnolija (*Magnoliaceae*)
✧ *amer.engl.* tulip tree ≃ *v.* tulipan

**túliti**[1] *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* -ljēnje⟩ **1.** glasati se otegnuto (o sireni i sl.) **2.** *pren. pejor.* **a.** plakati **b.** pjevati
✧ *onom.*

**tùlum** *m* **1.** *reg.* mješina za vino **2.** *žarg.* **a.** zabava koja se organizira kod nekoga u kući, na javnim prostorima (disko-klubovi, sportske dvorane, stadioni i sl.) **b.** *pren.* pijanka, lumperaj, nered, bučna zabava [*prirediti* ~] // **tulùmān** *m* ⟨G tulumána⟩ *reg.* praznoglav čovjek; glupan; **tulumáriti** *nesvrš.* ⟨*prez.* tulùmārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ *žarg.* sudjelovati na tulumu; zabavljati se; **tulùmāš** *m* ⟨G tulumáša⟩ onaj koji tulumari; **tulùmāškī** *prid.* koji se odnosi na tulum i tulumaše
◈ *pr.* (nadimačka): **Tùlum** (Grubišno Polje, Vukovar, Primorje), **Tulúmović** (Županja, Osijek)
✧ *tur.*: prazna mješina

**tùlūmba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *reg.* jako crijevo kojim se povlači ili izbacuje tekućina, ob. dio uređaja za gašenje vatre, pražnjenje jama, polijevanje nasada itd.; pumpa, šmrk **2.** orijentalni slatkiš
✧ *tur.* ← *tal.* tromba

**tùlup** *m sport* skok u umjetničkom klizanju i koturaljkanju
✧ *engl.* twoloop

**túljac** (**túljak**) *m* ⟨G -ljca, N *mn* -ljci, G tûljācā⟩ **1.** (+ *potenc.*) šupalj predmet u obliku šire cijevi, različite veličine, koji služi za različite svrhe i ob. se nečim puni (cijev u koju ulazi klip, cigaretni papir) **2.** valjak petrolejske svjetiljke; cilindar, tub **3.** šiljast oblik holipne (hostije) iz koje se jede sladoled; fišek // **túliti**[2] (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -lēći, *gl. im.* túljēnje⟩ gasiti plamen (svijeće) gušenjem pomoću tuljca
✧ *prasl.* *tuliti: svijati (*rus.* tulít': skrivati, *češ.* tuliti se)

**tùljan** *m zool.* **1.** sisavac (*Phoca vitulina*) iz reda perajara, vretenasta tijela, udova pretvorenih u peraje; foka **2.** (*mn*) porodica takvih sisavaca (*Phocidae*) // **tùljanskī** *prid.* koji se odnosi, koji je od tuljana; **tùljanski** *pril.* kao tuljan, na način tuljana
✧ *v.* tuljac, tuliti

**tùmāč** *m* ⟨G tumáča⟩ **1.** onaj koji tumači, objašnjava **2.** onaj koji izražava čiju poruku, raspoloženje, želju **3.** onaj koji u izravnu razgovoru prevodi sa stranog ili na strani jezik; prevoditelj **4.** objašnjenje kakva teksta, kritičke napomene, primjedbe na kakav tekst; komentar, dodatak knjizi koji sadrži objašnjenja // **tumáčiti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tùmāčīm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ **1. a.** dodati, objašnjavati smisao, značenje čega **b.** glumiti na pozornici [~ *ulogu*] **2.** kritički iznositi mišljenje o kakvu tekstu; komentirati
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Tolmáčević** (Đakovo, ← *mađ.*)
✧ *prasl.* *tъlmačь (*rus.* tolmáč, *polj.* tłumacz) ← *turk.*

**tumàrati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ ići bez određena cilja; bazati, lutati // **tumàralo** *m* onaj koji rado tumara, koji samo tumara
✧ ? ≃ *tur.* dūman: gomila

**tûmba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *pov.* vrsta simboličkog nadgrobnog spomenika; oblikom je sličan antičkom sarkofagu, ali pokojnikovo tijelo ne počiva u njemu, nego u kripti ispod njega
✧ *lat.* tumba ← *grč.* týmbos

**tumbánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tùmbānācā⟩ *reg.* bijeli rubac proširen zlatnim nitima koji je nekad bio sastavni dio svečane odjeće primorske gradske nošnje
✧ *v.* turban[1]

**tùmbas** *m pov. pom.* drvena natkrivena lađa veća od korablje (nosivost o. 6–7 t); plovila je Dunavom, Savom i Kupom
◆ *pr.* (nadimačko): **Tùmbas** (Osijek, Kordun)
✧ *tur.* tombaz: ponton ← *perz.* dum: rep, kraj, krma + bāz: koji se igra

**tȕmbē** *pril. reg.* (+ *srp.*) naglavce [*okrenuti* ~] // **tȕmbati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. ekspr.* okretati, obrtati tako da najviši i najniži dio kutije, škrinje i sl. (vrh i dno) zamjenjuju mjesta
✧ *tur.* tumbe: obrnuto

**tûmor** *m pat.* ograničen neupalni izrast na ljudima, životinjama i biljkama koji nastaje iz postojećeg tkiva, bujanje novih stanica potiskuje zdravo tkivo; novotvorina, neoplazma, blastom △ ***benigni*** ~ *pat.* tumor koji nije maligan; dobroćudan, bezopasan (adenom, papilom, fibrom, lipom); ***maligni*** ~ *pat.* zloćudni tumor, koji iskazuje abnormalnu tendenciju da metastazira (karcinom, sarkom) // **tûmornī** *prid.* koji čini tumor, koji je od tumora, kojem je tumor uzrok
✧ *lat.*: oteklina

**tùmpl** *m* ⟨N *mn* tùmpli/tùmplovi⟩ *reg.* dio cipele i druge obuće koji štiti taban; potplat, đon, šjola // **tùmplati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* đoniti, šjolati; **tùmplek** *m žarg. reg.* osoba malih mogućnosti shvaćanja; do gluposti naivna osoba; bedak, glupan
✧ *njem.* doppelt: dvostruk

**tùmult** *m knjiš. zast.* buka, vika, strka, nemir
✧ *lat.* tumultus

**tȕmulus** (**tȕmul**) *m pov.* veći ili manji humak od zemlje pod kojim se nalazi jedan ili više grobova; mogila, nekropola
✧ *lat.*

**tȕna** *ž* (**tûnj** *m*) ⟨G *mn* tûnā⟩ *zool.* **1.** gospodarski važna morska riba selica (*Thunnus thynnus*), koštunjača tamnoplave boje **2.** (*mn*) porodica takvih riba (*Thynnidae*) △ ~***-kliper*** *pom.* brod udičar za lov na tune sa živom mekom // **tùnara** (**tùnēra**) *ž rib.* visoke ljestve s kojih se prati kretanje tuna u moru; **tùnjevina** (**tùnina**, **tȕnovina**) *ž* meso tune
✧ *dalmat.* ← *grč.* thýnnos

**tûndra** *ž* ⟨G *mn* tûndrā/-ī⟩ **1.** *bot.* biljne zajednice u arktičkim područjima Azije i Amerike; mahovine, lišajevi, nisko grmlje **2.** *geogr.* područje bez šume u arktičkoj regiji sa zemljom zdravicom koja je trajno smrznuta
✧ *rus.* túndra ← *lap.* tūndar

**tùnđela** *ž* ⟨G *mn* tunđélā⟩ *reg.* jastuk; uzglavlje, tekšin
✧ *dalmat.* ← *grč.* týlē: jastuk

**tune** (*izg.* tjȕn) *m glazb.* naziv za melodiju, osobito za pristupačan i pjevan napjev
✧ *engl.*

**tùnēl** *m* ⟨G tunéla⟩ prolaz prokopan kroz brdo, ispod rijeke ili ispod mora koji služi za promet ili u hidrotehničke svrhe; prorov // **tunelàrina** *ž* pristojba koja se naplaćuje za prolaz kroz tunel motornim vozilom (automobilom, kamionom itd.); **tùnēlskī** *prid.* koji se odnosi na tunel [~ *prolaz*]
✧ *engl.* tunnel ← *stfr.* tonnel: bačva

**tuner** (*izg.* tjȕner) *m tehn.* **1.** uređaj ili sprava za ugađanje zvuka (npr. glazbenih instrumenata) **2. a.** dio radioprijamnika ili TV prijamnika koji prima signale i pretvara ih u zvuk ili u sliku **b.** cijeli radioaparat s pojačalom kao komponenta hi-fi uređaja
✧ *engl.*

**tùnēra** *ž*, *v.* tunara

**tȕng** *m* ⟨N *mn* tùngovi⟩ *bot.* tropsko drvo (*Aleurites cordata*) iz porodice mlječika (*Euphorbiaceae*) △ ~***-ulje*** lako sušivo ulje dobiveno tiještenjem otrovnih sjemenki tung-drveta; upotrebljava se za proizvodnju firnisa, uljanih lakova, linoleuma, voštanog platna i različitih kitova; drveno ulje
✧ *kin.* tong

**tùngsten** *m kem.* naziv za volfram (u anglosaskoj jezičnoj praksi)
✧ *engl.* tungsten

**Tùngūzij|a** (**Tungûzija**) *ž geogr.* **1.** regija u Sibiru oko triju rijeka od kojih se svaka zove Tunguska **2.** (tunguzija) *pren.* daleka, zabita zemlja ili kraj // **tùngūsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Tunguziju i Tunguze [~*a etnolingvistička skupina*] △ ~***i jezici*** *lingv.* skupina jezika tungusko-mandžurske porodice, govore se u Sibiru; **tùngūski** *pril.* **1.** kao Tunguz, na način Tunguza **2.** *žarg. pejor.* na način primitivaca [*govoriti* ~ govoriti besmislice koje nitko ne razumije]; **Tùngūz** *m* (**Tungúžānka** *ž*) ⟨N *mn* Tungúzi⟩ **1.** stanovnik Tunguzije **2.** (*mn*) *etn.* stariji naziv za pripadnike naroda iz skupine altajskih naroda, naseljeni od Oba do obala Tihog oceana
✧ *rus.*

**tùnika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *pov.* starorimska halja slična košulji, s kratkim rukavima **2.** (+ *potenc.*) slično krojena odjeća u različite svrhe

3. *anat.* **a.** sloj u stijenci šupljeg organa **b.** *biol.* čvrsta vezivna ovojnica nekih organa, npr. stijenki krvnih žila **c.** vanjska ovojnica oka (bjeloočnica i rožnica) **4.** jednoslojni epitel na površini tijela plaštenjaka // **tunicèla** *ž* ⟨G *mn* tunicélā⟩ *kat.* kraća dalmatika kod svečane mise
✧ *lat.* tunica

**Tùnis** *m geogr.* država na Sredozemnom moru, *S* Afrika, 154.530 km², 8.735.900 stan., glavni grad Tunis // **tùniskī** *prid.* koji se odnosi na Tunis i Tunižane; **Tunížanin** (**Tunísanin**) *m* (**Tunížānka** *ž*) ⟨N *mn* Tunížani⟩ stanovnik ili državljanin Tunisa

**tȕnkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** umakati (u umak, močiti u umaku) [~ *kruh*]; toćati **2.** gnjuriti koga, gurati ga pod površinu vode
✧ *njem.* tunken

**tunolóvac** *m* ⟨G -vca, V tunòlōvče, N *mn* -vci, G tunòlōvācā⟩ *pom.* motorni brod s mrežama, posebno građen za lov na tune // **tunòlōvka** *ž* ⟨G *mn* -vākā/-ā/-ī⟩ *rib.* vrsta ribarske mreže za lov na tune
✧ *v.* tuna + *v.* lov, loviti

**tȗnt|a** *ž* samo u: [*~e i munte* sve izrasline, prištevi, guke, mrlje itd. koje se pojavljuju na koži čovjeka, kao npr. u rečenici: *dijete moje, kad prijeđeš pedeset samo ti neke ~e i munte počnu rasti i izbacivati se*]
✧ *ekspr.*

**tȗnj** *m*, *v.* tuna

**tȕnj|a** *ž* ⟨G *mn* tȗnjā⟩ *reg.* **1.** nit na kojoj je udica kojom se lovi riba; povraz [*baciti ~u; potegnuti ~u; pustiti (popustiti) ~u*] **2.** dunja // **tȕnjav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji teško shvaća; tupoglav, nesnalažljiv, smeten, spleten; **tȕnjavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tunjav
✧ *mlet.* togna

**tȗp** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* tȕplјī⟩ **1.** koji nije dovoljno naoštren, kojim se ne može rezati, piliti, brijati i sl. **2.** koji nije šiljast, kojim se ne može bosti **3.** *pren.* **a.** koji je umno ograničen, koji slabo, teško shvaća (o čovjeku, umu) **b.** koji ništa ne kazuje; bezizražajan, prazan (o licu, pogledu, očima) **c.** koji je zbog fizičkih ili psihičkih stanja lišen sposobnosti da opaža, prati, prosuđuje, bezosjećajan; otupio, ravnodušan, apatičan △ *~i kut* kut veći od 90, a manji od 180 stupnjeva // **tupàdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *žarg.* onaj koji tupi, *usp.* tupiti (2b) **1.** gnjavator **2.** pedant; **tùpan** *m žarg. ekspr.* onaj koji je pomalo tup, koji dobro ne shvaća, prilično glup; **tȕpast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** okruglast (o nosu); tubast, *opr.* oštar **2.** tup (**3a**); **tȕpav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odlikuje tupošću, koji je tup (**3a**); **tȕpavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je tup, onaj koji nije oštrouman; tupavko; **tȕpāvčev** *prid.* koji pripada tupavcu; **tupávko** *m*, *v.* tupavac; **tȕpavo** *pril.* na tupav način; **tȕpavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tupav; **tȕpina** *ž min.* vrsta vapnenca, važna sirovina od koje se izravno proizvodi cement najbolje kvalitete; **túpiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* tȗpīm, *pril. sad.* -pēći, *gl. im.* -pljēnje⟩ **1.** (što) činiti tupim, zatupljivati **2.** *pren.* **a.** smanjivati intenzitet nečega, činiti manje osjetljivim, slabijim, slabiti **b.** (koga) *žarg.* dosađivati dugim pričanjem, suvišnim savjetima itd. **3.** (se) postajati tup [*nož se tupi*]; **tȗpo** *pril.* **1.** bezizražajno, neodređeno, odsutno, prazno, ravnodušno, apatično (gledati i sl.) **2.** podmuklo, potmulo (o boli bez probadanja) **3.** suho, hladno (odgovoriti); **túponja** *m žarg.*, *v.* tupoglavac; **túpōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tupo, onoga koji je tup
◈ *pr.* (nadimačka): **Túpac** (Karlovac, Zagreb), **Tupájić** (Pula, Korčula, Split), **Tupánjac** (Dubrovnik, Samobor, Rijeka), **Tùpek** (330, Sesvete, Zagreb, Donja Stubica, Ivanić Grad, Sisak)
✧ *prasl.* *tǫpъ (*rus.* tupój, *polj.* tępy)

**tȕp** *uzv.* **1.** za oponašanje zvuka tromog pada (o vreći i sl.) **2.** za izražavanje nečeg neočekivanog, neobičnog [*~ i evo ga*] // **tȕpkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** **a.** lupkati, udarati lagano nogom ili rukom; topkati **b.** udarati kopitom o zemlju, kopkati (o konju) **c.** proizvoditi potmuo zvuk (o lopti ili čemu drugom) **2.** skakutati s noge na nogu u mjestu
✧ *onom.*

**tupamârosi** *m mn* ⟨N *rij.* tupamâro(s)⟩ *pov.* pripadnici ljevičarske gradske gerile u Urugvaju koji su se borili protiv diktature i postojećeg poretka (1963–1984)
✧ prema pseudonimu Tupak Amaru, koji je preuzeo revolucionar J. G. Condorcanqui 1780 (Tupak Amaru bio je posljednji kralj iz plemena Inka, 1544–1572)

**tùpān** *m* ⟨G *mn* tupána⟩ *glazb. etnol.* vrsta velikog bubnja; tapan
✧ *v.* timpan

**tùpē** (**tupê**) *m*, *v.* toupet

**tùpfer** (**tùfer**) *m term.* grudica vate ili gaze za upijanje krvi, vode i sl.
✧ *austr.njem.* Tupfer ← tupfen: doticati, dodirivati

**tupòglav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji teško shvaća; ograničen, tupav // **tupòglavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ tupoglava osoba; tuponja; **tupòglavo** *pril.* na tupoglav način; **tupòglavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tupoglav ili svojstvo onoga što je tupoglavo
✧ *v.* tup + *v.* glava

**Tupoljev** (*izg.* Tupóljev), **Andrej Nikolajevič** (1888–1972), sovjetski konstruktor zrakoplova

**tu quoque, fili!** (*izg.* tû kvòkve, fîli!) i ti, sinko (Brute)!
✧ *lat.*, poklik Cezarov kad je među svojim ubojicama ugledao i svoga miljenika Bruta

**tûr**[1] *m* ⟨N *mn* tȕrovi⟩ *reg.* **1. a.** stražnji dio hlača **b.** dio širokih čakšira ili šalvara **2.** *eufem.* stražnjica [*dati (isprašiti) po ~u* istući po stražnjici (u blagoj prijetnji); *dati nogom u ~* grubo izbaciti koga odakle; *napuniti ~* jako se uplašiti, zastrašiti od koga; *pasti na ~* doživjeti veliko iznenađenje; *dati (isprašiti) po ~u* istući po stražnjici (u blagoj prijetnji)]
✧ *tur.* oturmak: sjesti

**tûr**[2] *m* ⟨N *mn* túrovi⟩ *zool.* izumrlo divlje govedo (*Bos primigenius*), živjelo u Europi, sred. Aziji i Sjevernoj Americi
✧ *prasl.* *turъ (*rus.* i *polj.* tur), *lit.* tauras ← *ie.* *tawros (*lat.* taurus, *grč.* taûros) ← ? *semitski*

**tùra** *ž* ⟨G *mn* túrā⟩ **1.** *pov.* službeni sultanov monogram (na novcu, na fermanu i dr.) **2.** *reg.* ona strana kovanog novca na kojoj se nalazi tura, odnosno lik i ime vladara, »glava« za razliku od »pismo« △ *~-jazija* dječja igra bacanja kovanog novčića u vis i pogađanja hoće li biti tura ili jazija (broj, numerička oznaka) // **turàli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji ima turu [*~ ferman*]
◆ *pr.* (nadimačka): **Turàjlić** (310, Petrinja, Sisak, Osijek, Zagreb, Nova Gradiška), **Turàlija** (150, Valpovo, *I* Slavonija, Zaprešić)
✧ *tur.*

**túr|a** *ž* **1.** odvojeni dio, krug ili etapa u ostvarivanju čega u odnosu na druge slične dijelove (kakve radnje, putovanja, natjecanja, pića i sl.) [*kružna ~a*; *duga/kratka ~a*; *platiti ~u pića*] **2.** *sport* višednevno ili višesatno planirano kretanje po prirodi u kojem su etape, maršrute i vrste kretanja unaprijed određeni [*planinarska ~a*; *biciklistička ~a*; *skijaška ~a*]
✧ *fr.* tour

**Tùrān** *m* ⟨G Turána⟩ *geogr.* velika nizina u Z dijelu Azije, obuhvaća pustinje Karakum, Kizilkum, zavalu Aralskog jezera i ravnjak Ustjurt // **tùrānskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Turan **2.** *zast. lingv.* skupni naziv za turkijske i mongolske jezike (danas: altajski jezici)

**Turánovac** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Virovitice), 887 stan. // **Turánovčanin** *m* (**Turánovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Turánovčani⟩ stanovnik Turanovca; **turánovačkī** *prid.* koji se odnosi na Turanovac i Turanovčane

**tȕranj** *m* ⟨G -rnja, N *mn* -rnji/-evi⟩ *reg.* **1.** *arhit.* kula kao dio kaštela ili dio zamka **2.** tijesak (ob. za maraske)
✧ *tal.* torre: toranj

**Tûranj** *m* ⟨G -rnja⟩ naselje (u blizini Biograda na Moru), 1060 stan. // **Turánjac** *m* (**Tùrānjka** *ž*) ⟨G -njca, N *mn* Turánjci⟩ stanovnik Turnja; **tȕranjskī** *prid.* koji se odnosi na Turanj i Turanjce
◆ *v.* turanj

**túrati**, *v.* turiti

**tùrbān**[1] *m* ⟨G turbána⟩ *reg. etnol.* **1.** pokrivalo za glavu od lake tkanine u obliku poveza na indijski način **2.** *v.* čalma
✧ *tur.* tülbent ← *perz.* dülbend

**tùrbān**[2] *m* ⟨G turbána⟩ *zool.* **1.** dubinski morski ježinac dugih, čvrstih bodlja iz porodice *Cidaridae* (dugobodlji morski t. *Cidaris cidaris*) **2.** *Astrea rugosa* iz porodice morskih puževa (*Turbinidae*), okrugle ljušture sa sedefastovapnenastim poklopcem od kojih se izrađuje nakit
✧ *v.* turbina

**tùrbe**[1] *m* ⟨G -ta⟩ *glazb. pov.* uloga koja je u pasijama, oratorijima i duhovnim igrama povjerena pjevačkom zboru, kao predstavniku poganskog puka
✧ *lat.* turba: mnoštvo

**tùrbe**[2] *sr* ⟨G -ta⟩ *isl.* nadgrobni spomenik, mauzolej u kojem je kenotaf, a pod njim u zemlji lijes s tijelom pokojnika, ob. uz džamiju ili na groblju // **turbèdār** *m* ⟨G turbedára⟩ *reg.* čuvar turbeta
◆ *pr.* (etnici ili prema zanimanju): **Tùrba**

(Vukovar), **Turbèlija** (Đurđevac), **Tùrbić** (Osijek, Kutina, Sisak) ◇ *top.*: **Tùrbet** (Podravina)
✧ *tur.* türbe ← turba
**turbèlārije** (**turbelârije**) *ž mn zool.* jednostavne višestanične životinje (*Turbellaria*); virnjaci // **turbèlārijsk|ī** *prid.* koji se odnosi na turbelarije △ ~***a teorija*** teorija J. Hadžija o virnjacima kao najjednostavnijim mnogostaničnim životinjama
✧ *nlat.* turbellaria
**turbidìtēt** *m* ⟨G turbiditéta⟩ vidljivo smanjenje bistrine mora, rijeke ili jezera zbog čestica organskog i anorganskog podrijetla
✧ *lat.* turbidus: uznemiren
**túrbidometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* sprava za mjerenje turbiditeta vode
✧ *v.* turbiditet + -METAR
**turbína** *ž tehn.* energetski stroj za pretvaranje kinetičke energije nekog strujanja u mehanički rad [*parna* ~; *plinska* ~; *vodena* ~; *zračna* ~] // **tùrbīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na turbinu [~*i motor*; ~*a jama*]
✧ *fr.* turbine ← *lat.* turbo: vrtlog
**TURBO-** kao prvi dio imeničkih i pridjevskih riječi znači da drugi dio riječi **a.** radi na turbinski pogon [*turbo-kompresor*; *turbo-avion*] **b.** *žarg.* izvodi brze kretnje, da se brzo kreće, da radi pojačano, da se žuri, da je posebne kvalitete i sl. [*turbo-momak*; *turbo-tulum*]
✧ *lat.* turbo: vrtlog, vihor, sukljanje dima
**turbodìnamo** *m* ⟨N *mn* -a⟩ *tehn.* dinamo na turbinski pogon
✧ TURBO- + *v.* dinamo
**turbogenèrātor** (**turbogenerâtor**) *m tehn.* električni generator na pogon parnom ili plinskom turbinom
✧ TURBO- + *v.* generator
**turbokòmpresor** *m tehn.* kompresor s jednim ili više rotora s lopaticama u kojemu se stlačivanje postiže s pomoću centrifugalne sile [*jednostupanjski* ~; *višestupanjski* ~]; turbopuhalo
✧ TURBO- + *v.* komprimirati, kompresor
**turbolìmāč** *m žarg.* iznimno dijete
✧ TURBO- + lima(č) ← li-ma ← *v.* mal[1], mali
**turbomlàznī** *prid.* koji se pokreće i leti s motornim i mlaznim pogonom (poticajem) [~ *avion*; ~ *pogon*]
✧ TURBO- + *v.* mlaz, mlazni
**turbomòtōr** *m* ⟨G turbomotóra⟩ *tehn.* vrsta protočnoga mlaznog motora koji zrak, potreban za izgaranje, siše i tlači pomoću centrifugalnoga kompresora
✧ TURBO- + *v.* motor
**turbopàuza** *ž meteor.* nivo u atmosferi na visini od o. 100 km, ispod njega prevladava miješanje atmosferskih sastojaka, a iznad njega, zbog difuzije, ti se sastojci vertikalno odvajaju
✧ TURBO- + *v.* pauza
**turbopûmpa** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *tehn.* centrifugalna pumpa u kojoj se odvija proces suprotan procesu u turbinama (izazivanje strujanja medija okretanjem rotora)
✧ TURBO- + *v.* pumpa
**turbulèncija** *ž* **1.** *meteor.* slučajno i neprekidno mijenjanje zračnih gibanja u obliku vrtloga koje je superponirano na srednje gibanje zraka **2.** *tehn.* nepravilni i vrtložni protok plinova i tekućina u strojevima pod određenim uvjetima **3.** *pren.* nemir, preokret (ob. u društvenim događajima) △ ~ ***u vedrom zraku*** *meteor.* turbulencija na koju nailaze zrakoplovi u vedrom zraku; glavni joj je uzrok vertikalno smicanje vjetra // **turbùlent** (**turbulȅnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *lingv.*, *v.* šumnik; **turbùlent|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji se sastoji u turbulenciji, koji njome nastaje, koji je njome zahvaćen, koji je u brzom kružnom kretanju s promjenom visine; vrtložan **2.** *pren.* koji je sklon preokretima; nemiran, promjenjiv [~*na vremena*]; **turbùlentnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je turbulentno
✧ *lat.* turbulentia ≃ turbulentus: turbulentan
**turcìzam**, *v.* Turska
**tùrčin** *m bot.* **1.** jedna od običnih livadskih biljaka s glavicom na vrhu sličnom čalmi **2.** jestiva gljiva (*Leccinum aurantiacum*) crvenosmeđeg klobuka
✧ *v.* Turska, Turčin
**Tùrčīn** *m* ⟨G Turčína⟩ naselje (u blizini Varaždina), 974 stan. // **tùrčīnskī** *prid.* koji se odnosi na Turčin
✧ *v.* Turska
**turčínak** *m* ⟨G -nka, N *mn* -nci, G tùrčīnākā⟩ *bot.*, *v.* mak △
✧ *v.* turčin
**Turčínović, Josip** (1933–1990), hrv. svećenik, teolog i vrlo plodan nakladnik; pokretač i urednik katoličkih časopisa *Kana* i *Croatica christiana periodica*, osnivač i pročelnik

Instituta za teološku kulturu laika pri KBF-u (1968), utemeljitelj i dugogodišnji urednik izdavačkog poduzeća *Kršćanska sadašnjost*

**Tùrčīšće** *sr* naselje (u blizini Čakovca), 622 stan.

**tùrćija**, *v.* Turska

**Tùre** *ž mn geogr.* planinski lanac u Austriji, zona Istočnih Alpa, najviši vrh Grossglockner 3797 m, ledenjak Pasterze, 31 $m^2$

**Turgenjev** (*izg.* Turgènjev), **Ivan Sergejevič** (1818–1883), pripovjedač i dramatičar ruskog poetskog realizma; stvorio model seoske novele portretiranjem seljačkih likova i funkcionalnim opisom pejsaža; bavio se problematikom odgovornosti ruskog intelektualca u odnosu na društvene prilike i stvorio lik »suvišnog čovjeka« (*Očevi i djeca*, *Lovčevi zapisi*, *Plemićko gnijezdo*)

**tȕrgor** *m* **1.** *bot.* hidrostatski tlak biljnih stanica **2.** *fiziol.* tkivna napetost kao posljedica optimalne ispunjenosti organizma vodom i elektrolitima

✧ *lat.*

**tùrica** *ž bot.* ljekovita biljka (*Agrimonia eupatoria*) iz porodice ruža (*Rosaceae*); petrovac, janjeći čičak

**turicefàlija** *ž*, *v.* turikefalija

**turìfer** *m kat.* **1.** niži službenik u liturgijskim činima koji drži kadionicu; kadioničar **2.** *lik.* u doba gotike, anđeli naslikani s kadionicama

✧ *lat.*: tamjanonosan

**turikefàlija** (**turicefàlija**) *ž pat.* deformacija glave u obliku tornja

✧ *lat.* turris: toranj + -KEFALIJA

**tùrili** *m mn tehn.* posude od keramike, stakla, kvarca i dr. kojima je površina razmjerno velika u odnosu na obujam tako da se njihov sadržaj može brzo hladiti; uporaba u kemijskoj industriji

**Tùrina, Vladimir** (1913–1968), hrv. arhitekt u tradiciji hrv. moderne međuratne funkcionalističke arhitekture (stadion »Dinama« u Zagrebu, recentno srušen); humanistička koncepcija prostora nasuprot uniformne i serijske

**túring** *m* i *prid.*, *v.* touring (I), touring (II)

**turírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* tùrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* davanjem gasa zagrijavati motor automobila

✧ *njem.* tourieren ←*fr.* tour: okret

**tùrist** (**turȉst**) *m* onaj koji putuje za svoje zadovoljstvo, putnik radi odmora i razonode // **turìstičk|ī** *prid.* koji se odnosi na turizam i na turiste [*~i kompleks*] △ *~a* ***kanoa*** čamac za kanuističke izlete i regate; *~****o-rekreacijski centar*** kompleks sportskih površina, objekata i sadržaja u sastavu turističkog naselja; **turìstički** *pril.* kao turist, na način turista [*u Italiju sam otišao ~*]; **turìstik|a** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** oblik aktivnog odmora i sportske rekreacije za vrijeme vikenda i godišnjih odmora (izletništvo, logorovanje, piknik i sl.) **2.** *razg.* općinaziv za poslove u turizmu [*bavi se ~om*]; **tùristkinja** *ž*, *v.* turist; **turìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ gospodarstvena djelatnost koja turistima organizira putovanja te smještaj i razonodu u mjestima privremenog boravka △ ***rekreacijsko-sportski*** ~ turizam koji omogućava gostima aktivan odmor; ***seoski*** ~, *v.* agroturizam

✧ *njem.* Tourist, *engl.* tourist ←*fr.* touriste, *v.* túra

**tȕriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* tȕrio⟩ *ekspr.* staviti, metnuti, turnuti // **túrati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tûrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* turiti, turnuti; **tȕrnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* tȕrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* tȕrni, *prid. trp.* tȕrnūt⟩ **1. a.** kratkim pokretom odgurnuti, odrinuti **b.** kratkim, brzim pokretom staviti, gurnuti u nešto **2.** *pren. ekspr.* otpremiti koga na drugo mjesto (ob. protiv njegove volje) [*~ na selo*]

✧ *prasl.* *turiti (*rus.* turít': tjerati, *slov.* turati)

**Turjáci** *m mn* naselje (u blizini Senja), 1259 stan. // **Turjáčanin** *m* (**Turjáčānka** *ž*) ⟨N *mn* Turjáčani⟩ stanovnik Turjaka; **tùrjānskī** *prid.* koji se odnosi na Turjake i Turjačane

**Tùrkestān** *m pov. geogr.* područje u središnjoj Aziji između Kaspijskog jezera na *Z* i lanca Altaja na *S* pustinje Gobi i Badai Jaran na *I* te niza planinskih lanaca na *J* od 19. st. podijeljen na Istočni (kineski) i Zapadni (ruski)

**turkey-trot** (*izg.* tárkitrōt) *m glazb.* vrsta plesa za koji je karakteristično hodanje poput purana; nastao u SAD-u 1910. i smatra se najranijim »rag« plesom

✧ *amer.engl.*

**tùrkījskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezična porodica koja uz turski obuhvaća još neke jezike srednje Azije (kazaški, turkmenski, kirgiski) i Sibira (jakutski)

**tȕrkinja** *ž bot.* **1.** *v.* bundeva (**1a**) **2.** jestiva gljiva (*Lepiota naucina*) velika bijela vijugava klobuka

✧ *v.* Turska

**Tùrkmēnija** *ž* (**Turkmènistān** *m*) *geogr.* država u *JZ* dijelu središnje Azije, 488.100 km², 3.714.000 stan., glavni grad Ašahbad // **Tùrkmēn** *ž* (**Tùrkmēnka** *ž*) ⟨N *mn* Turkméni⟩ **1. a.** stanovnik ili državljanin Turkmenije **b.** pripadnik turkmenskog naroda **2.** (*mn*) *etn.* narod *JZ* oguske grane turkijskih naroda, o. 4,6 mil. pripadnika (žive u Turkmenistanu, Iranu, Uzbekistanu, Afganistanu, Iraku, Turskoj); **tùrkmēnskī** *prid.* koji se odnosi na Turkmeniju i Turkmene

**turkològija** *ž* **1.** disciplina koja se bavi proučavanjem turskog jezika, književnosti, kulture i povijesti **2.** *lingv.* proučavanje turkijskih jezika // **turkòloškī** *prid.* koji se odnosi na turkologiju
✧ *srlat.* Turcus: turski ← *srgrč.* Tourkós + -LOGIJA

**tùrma** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *pov. vojn.* odred od 32 konjanika u starorimskoj vojsci **2.** *rij.* skupina ljudi, gomila **3.** karavana // **tùrmār** *m* ⟨G turmára⟩ gonič, vozar u karavanu
✧ *lat.*

**turmàlīn** *m* ⟨G turmalína⟩ *min.* aluminijev borosilikat, pojavljuje se u raznobojnim oblicima i brusi kao ukrasni ili dragi kamen
✧ *njem.* Turmalin ← *egz.* tōrmalliya

**Turmmusik** (*izg.* Turmmuzìk) *m* ⟨*indekl.*⟩ *glazb. pov.* kraći, fanfarama srodan instrumentalni odlomak, kasnije i složenija kompozicija kojom su gradski glazbenici (pretežno puhači) s gradskih tornjeva obavještavali građane o važnim događajima
✧ *njem.* Turm: toranj + Musik: glazba

**turnàdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. vojn.* pripadnik roda janjičarske vojske
✧ *tur.* turnacı

**turnéja** *ž term.* **1.** kružno putovanje **2.** putovanje umjetnika, političara, predavača ili sportaša na gostovanjima
✧ *fr.* tournée

**Turner** (*izg.* Tȁrner), **William** (1775–1851), engleski slikar i grafičar; vodeći majstor engleskog pejzažnog slikarstva; u kasnijoj fazi teži rasplinutim konturama; slika kišu, paru, maglu; anticipira impresionizam i moderno slikarstvo

**tùrniket** *m* **1.** naprava koja se postavlja na prolazima i služi da bi ljudi ulazili jedan po jedan; uzdužna rampa **2.** *med.* instrument za stezanje krvnih žila **3.** okretni pladanj s više razdjela za jelo
✧ *fr.* tourniquet

**tùrnīr** *m* ⟨G turníra⟩ **1. a.** *pov.* natjecanje vitezova na dvorovima vladara u bojnim vještinama **b.** sportsko i šahovsko natjecanje između većeg broja sudionika u više serija nastupa ili po sustavu svaki sa svakim (ob. traje kraće vrijeme i odigrava se u jednom mjestu) **2.** *zast.* jastučić koji se u nekadašnjem stilu odijevanja podlagao pod suknju radi naglašavanja ženstvenosti figure △ ~ ***kandidata*** *šah* finalno natjecanje u ciklusu kvalifikacija za svjetsko prvenstvo u šahu // **tùrnīrskī** *prid.* koji se odnosi na turnir △ ~ ***način natjecanja*** sustav u kojem natjecatelji odigraju veći broj partija ili susreta, *usp.* kup²
✧ *fr.* tournure: obrat, preokret

**tùrnus** *m* **1.** utvrđeni red po kojem više osoba jedna za drugom obavljaju neki posao i sl. **2.** raspored u odvijanju školske ili sveučilišne nastave [*prijepodnevni/poslijepodnevni ~; nastava u ~ima*] **3.** *pom.* redoslijed pristajanja brodova uz obalu za ukrcaj ili iskrcaj tereta
✧ *srlat.* turnus ← *lat.* tornus ← *grč.* tórnos: šestar

**tȕrnuti**, *v.* turiti

**tȕrōb|an** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ **1.** neveseo, sumoran, *opr.* vedar, veseo **2.** koji izaziva takvo raspoloženje [*~no raspoloženje*] // **tȕrōbno** *pril.* na turoban način [*osjećam se ~*]; **tȕrōbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je turoban ili svojstvo onoga što je turobno
✧ ≃ *slov.* turoben

**tùrōn** *m* ⟨G turóna⟩ *geol.* dio gornjokredne europske formacije mezozoika
✧ prema gradu Toursu u Francuskoj gdje su nađeni ostaci iz tog razdoblja

**tûroperātor** *m*, *v.* touroperator

**Tȕropolje** *sr* **1.** *geogr.* dio Posavine, obuhvaća aluvijalnu ravnicu i pristranke Vukomeričkih gorica, njime protječe rijeka Odra **2.** naselje (u blizini Velike Gorice), 851 stan. // **Turopóljac** *m* (**Turòpōljka** *ž*) ⟨G -ljca, N *mn* Turopóljci, G Turòpōljācā⟩ **1.** stanovnik Turopolja **2.** (turopoljac) (+ *potenc.*) **a.** *agr.* turopoljska svinja, *v.* turopoljski △ **b.** vrsta luka **c.** vrsta sira; **tȕropoljsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Turopolje i Turopoljce △ ~***a svinja*** *agr.* domaća svinja sivkastobijele boje s crnim pjegama, hrani se na velikim površinama

**tùrpija** *ž* stolarsko i bravarsko ručno oruđe od čelika, različita oblika, s nasjekom, ob. koso

urezanim, služi za obrađivanje kovina struganjem i odnošenjem gornjeg sloja; rašpa, lima // **turpìjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ obrađivati turpijom; **tùrpijīca** *ž* **1.** *dem.* od turpija **2.** mala turpija za uređenje nokata; rašpa

✧ *tur.* törpü

**turpitûdo** *m* zao glas koji prati neku osobu zbog njezina nemoralnog ponašanja ili zanimanja; javna sramota

✧ *lat.*

**Tùrskā** *ž geogr.* država u Maloj Aziji i *JI* dijelu Balkanskog poluotoka, na obalama Crnog, Mramornog, Egejskog i Sredozemnog mora te morskih prolaza Bospor i Dardanele, 779.452 km², 61,2 mil. stan., glavni grad Ankara, najveći Ìstanbul (Carigrad) // **turcìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* **1.** prepoznatljiva jedinica preuzeta u drugi jezik iz osmanskog turskog jezika (npr. u hrvatskome: »bakar«, »čarapa«, »šećer« i mnoge druge) **2.** *razg.* jedinica iz arapskog, perzijskog ili drugog jezika preuzeta posredstvom osmanskog turskog jezika u vrijeme izravnog preslojavanja turske, slavenskih i drugih kultura i civilizacija; **Tùrčin** *m* (**Tȕrkinja** *ž*) ⟨N *mn* Tûrci, G Tȕrākā⟩ **1.** pripadnik turskog naroda i građanin Turske, stanovnik Turske i dijela Balkana **2.** pripadnik jednog od naroda raznih naziva koji govore jednim od turkijskih jezika; Turkijac **3.** *pov.* stanovnik Osmanskog Carstva, osobito vojnik (danas u upotrebi termin Osmanlije); **tûrčiti** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ *pov. reg.* činiti koga Turčinom u zn. prevoditi u islam, primati islam; **tùrćija** *ž reg.* turska izvorno narodna pjesma, popijevka; **turcȉjāt** (**turcijáta**) *m* ⟨G turcijáta⟩ *reg.* **1.** turski način života **2.** proučavanje turskog jezika i kulture; turkologija; **tùrsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na Turke i na Tursku, koji pripada Turcima i Turskoj **2.** *reg. pov.* islamski, muslimanski (o vjeri bosansko-hercegovačkih krajeva i jezika, o ne-Turcima) △ *~**a kava*** crna kava pripređena na turski način [*ispeći kavu*; *skuhati kavu*]; *~**i (osmanlijski) jezik*** *lingv.* jezik iz jugozapadnog oguskog ogranka turkijske grane turkijskih jezika, njime govori o. 53,6 mil. Turaka

◆ *pr.* (etnici i etnonimi, ili kao obilježje vjerske pripadnosti): **Tòrok** (Zagreb, Koprivnica, Pakrac, Kutina, ← *mađ.*), **Tùk** (200, Novi Marof, Varaždin, Križevci, Zagreb, Vrbovec), **Tùkara** (Novska, *I* Slavonija, Pakrac), **Tùkera** (Novska, Baranja), **Tùkerić** (Donji Miholjac, Bjelovar, Osijek), **Tùkić** (200, Split, Solin, Sinj, Jastrebarsko), **Túr** (Osijek, Zadar, Rijeka), **Túrac** (Zagreb, Požega), **Tȕrak** (120, Rijeka, Opatija, Kutina), **Tùran** (Zagreb, Kutina), **Tùrčan** (Zagreb, Osijek, Rijeka), **Tùrčec** (Zagreb, Zagorje), **Tùrček** (Zagreb, Valpovo, Podravina), **Tûrčić** (920, Zagreb, Krk, Bjelovar, Turopolje, Sesvete), **Tùrčin** (470, Zagreb, Zagorje, Sesvete), **Turčínec** (Ivanić Grad, Prigorje), **Tùrčinov** (**Turčínov**) (320, Murter, Šibenik, Zadar), **Turčínović** (260, Pazin, Dubrovnik, Istra), **Tùrek** (330, Ludbreg, Zagorje, Međimurje), **Túrić** (560, Split, Imotski, Vrgorac, Zagreb, Makarska), **Tùrīn** (**Turîn**) (Zagreb, Zagorje, Opatija), **Tùrina** (700, Rijeka, Senj, Crikvenica, Makarska), **Tùrjak** (180, Zabok, Zagreb, Đakovo, Kutina), **Tȕrk** (2030, Međimurje, Zagorje, Čabar, Vrbovec), **Tùrkalj** (2110, Slunj, Posavina, Ogulin, Kutina), **Turkánović** (Zagreb, Rijeka, Karlovac), **Tùrkić** (Zagreb, Samobor, Dubrovnik), **Turkíjević** (Vukovar), **Tùrkman** (Sisak), **Túrko** (Šibenik, Dalmacija), **Túrković** (2550, Ogulin, Zagreb, Turopolje, Novi Marof, Varaždin) ◇ *top.* (naselja): **Tùrke** (Delnice, 58 stan.), **Turkóvčina** (Sveti Ivan Zelina, 422 stan.), **Túrkovići Ògulinskī** (Ogulin, 281 stan.)

**tùršija** *ž reg. kulin.* ukiseljeno voće ili povrće sačuvano za zimu u vodi, rasolu ili octu // **turšìjara** *ž lokal.* paprika dobra za kiseljenje

✧ *tur.* turu ← *perz.* turš, turuš: kiselo

**tùrūndža** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg. bot.* vrsta naranče (*Citrus aurantium subsp. amara*) // **turùndži** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* narančast, boje turundže

✧ *tur.* turunç ← *arap.* turunǧ ili *perz.* turunǧ

<u>turya</u> (*izg.* tûria) *ž* u jogi: četvrto stanje najdubljeg sna (transcendentalno), u kojem se na trenutak doživljava osjećaj potpunog izbavljenja

✧ *skr.* tūrya

**tȕsah** *m* trajna tkanina zrnasta lica i izgleda od iste sirovine kao za šantung; koristi se za haljine i zastore; tusor

✧ *hind.* tasar: čunak ← *skr.* tasara, trasara (vrsta svilene bube)

**tuskarôra** *ž lingv.* gotovo izumrli jezik irokijske porodice američkih indijanskih jezika

**tùsor** *m*, *v.* tusah

**Tussaud** (*izg.* Tisô), **Marie** (1761–1850), francuska kiparica, osnovala čuveni muzej voštanih figura u Londonu

**tûst** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* tùstijī⟩ koji je prevelike debljine, pretjeranih naslaga sala; ugojen, gojazan

❖ *pr.* (nadimačka, *usp.* *rus.* Tolstoj): **Tûs** (130, Crikvenica, Rijeka, Požega), **Túsić** (Nova Gradiška, Banovina), **Tùstanić** (Slavonski Brod, Sisak), **Tustanòvskī** (Vinkovci, Rijeka, Vukovar), **Tùstec** (Sisak), **Tústić** (120, Zagreb, Zagorje, Sesvete), **Tùstonić** (Vukovar, Zagreb), **Tùstonjić** (Vukovar, *I* Slavonija, Sesvete) ◊ *top.* (naselje, *usp.* Debelo brdo): **Tûstī Vȓh** (Delnice, 24 stan.)

✧ *prasl.* *tъlstъ (*rus.* tólstyj, *češ.* tlustý), *lit.* tulžti: nabreknuti

**tùstica** *ž* **1.** *bot.* biljka mesožderka (*Pinguicula*) iz porodice *Lentibulariaceae* masnih listova; debeljača, masnica **2.** *zool.* kukac tvrdokrilac (*Boros*)

✧ *v.* tust

**tùstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* **1.** biljka (*Sedum rubens*) iz porodice tustika **2.** (*mn*) porodica tustika (*Crassulaceae*) **3.** *v.* čvorika

✧ *v.* tust

**tustòčel** *m bot.* biljka (*Urospermum*); babljača

✧ *v.* tust + *v.* čelo

**tȕš**[1] *m* ⟨N *mn* tùševi⟩ **1.** vodena boja od čađi i pigmenata [*kineski* ~; *litografski* ~] **2. a.** tehnika crtanja pomoću tuša **b.** crtež u toj tehnici **3.** *glazb.* kratak svečani glazbeni pozdrav, ob. ga izvedu puhački instrumenti i udaraljke **4.** *sport* u hrvanju kraj borbe u trenutku kada hrvač zadrži svog protivnika na strunjači, položenog na obje lopatice // **tušírati**[1] (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tùšīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** crtati ili iscrtavati tušem (ob. tehnički nacrt ili kakav drugi crtež olovkom) **2.** *sport* oboriti protivnika na tlo (u hrvanju); izvesti tuš[1] (4)

✧ *fr.* touche: dodir

**tȕš**[2] *m* ⟨N *mn* tùševi⟩ kupaonički uređaj za pranje jakim mlazevima vode; duš // **tušírati**[2] (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* tùšīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ prati (se) ispod tuša

✧ *njem. dijal.* Dusche ← *fr.* douche

**tȕšanj** *m* ⟨G -šnja, N *mn* -šnjevi/-šnji, G tùšnjēvā/-ānjā⟩ *bot.* povrtna uzgajana biljka (*Portulaca oleracea*) iz porodice štitarki (*Umbelliferae*); portulak, tušt

**tùšika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* šotka

**Tùškānac** *m* ⟨G -ānca⟩ dio Zagreba // **tùškānačkī** *prid.* koji se odnosi na Tuškanac

❖ *v.* Toskana

**tûšt** *m bot.*, *v.* tušanj

**tȕšta** *pril.*, ob. u: [ ~ *i tma*, *arh. jez. knjiž.* vrlo mnogo, bezbroj]

**túta** *ž fam.* noćna posuda (ob. za djecu ili u razgovorima s djecom)

✧ *ekspr.*

**tȕta** *ž* ⟨G *mn* tûtā⟩ *reg.* modna odjeća, hlače i gornji dio u jednom dijelu po uzoru na radni kombinezon mehaničara

✧ *tal.* tuta

**Tutankàmōn** ⟨G Tutankamóna⟩ egipatski faraon iz 14. st. pr. Kr., poznat po pozlaćenoj posmrtnoj maski i zlatnom lijesu koji su 1922. pronađeni u neoskvrnutoj grobnici s mnoštvom nakita i drugih predmeta

**tûtanj** *m* ⟨G -tnja, N *mn* -tnji/tùtnjevi⟩ **1. a.** dalek i dugotrajan zvuk koji se razliježe od grmljavine, eksplozije i sl.; tutnjava **b.** mukao, prigušen zvuk od kloparanja kotača, lokomotive, pada, buke iz daljine i sl. **c.** vika, galama, larma **2.** osjećaj udaranja u glavi kao posljedica jakog duševnog potresa, uzbuđenja, bolesnog stanja i sl.; bubnjanje // **tùtnjava** *ž* tutnjanje, tutnjenje, tutnjavina, *usp.* tutanj; **tùtnjiti** (**tùtnjati**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -njēći, *gl. im.* -njēnje⟩ proizvoditi tutanj, oglašavati se tutnjem (o gromovima, avionima, topovima, krdu u pokretu, zaprežnim kolima)

✧ *prasl.* *tǫtьnjь (*rus.* túten: buka, *polj.* tęten) ≃ *lat.* tonare: grmiti

**tùtija** *ž reg.* cink

✧ *tur.* tutya ← *perz.* tūtyā, tūtiyā

**tùtilo** *m* nestalan, nepouzdan čovjek, prevrtljivac

**tȕtkalo** *sr kem.* prirodno ljepilo dobiveno posebnim postupkom od kostiju i kože životinja [*riblje* ~; *koštano* ~]

✧ *tur.* tutkal

**Tȕtmozis** ime loze staroegipatskih faraona **1. I** (2. milenij pr. Kr.), 18. dinastija, proširio egipatsko carstvo u Nubiju i duboko u Siriju **2. II** (2. milenij pr. Kr.), 18. dinastija, ugušio pobunu u Nubiji **3. III** (15. st. pr. Kr.), 18. dinastija, smatran najvećim vladarom starog Egipta, vješti ratnik i vojskovođa, za njegove vladavine egipatsko carstvo na vrhuncu svoje

moći, porazio Siriju **4. IV** (14. st. pr. Kr.), 18. dinastija, uspostavio razdoblje mira i prosperiteta u Egiptu

**tȕtnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* tȕtnūt⟩ **1.** metnuti, staviti, turiti, gurnuti nekome nešto žurno ili krišom u ruku **2.** staviti, zabosti u što // **tȕtkati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* tutnuti

✧ *ekspr.*

**tȕtnjiti**, *v.* tutanj

**tûtor** *m* **1.** onaj kojem je službeno povjerena briga o maloljetnim, nemoćnim i sl. osobama; skrbnik **2.** *pren.* onaj koji upravlja čijim postupcima ili ih određuje // **tùtela (tutèla)** *ž arh.* starateljstvo nad maloljetnim osobama ili duševnim bolesnicima; **tutorìjāl** *m* ⟨G tutorijála⟩ *zast.* individualni oblik nastave na sveučilištu u kojoj nastavnik radi s jednim studentom; mentorstvo; **tûtorskī** *prid.* koji se odnosi na tutore [~ *način ponašanja*]; **tûtorski** *pril.* kao tutor, na način tutora [~ *se ponašati*]; **tûtōrstvo** *sr* posao tutora; skrbništvo, starateljstvo

✧ *lat.* tutor

**tutorial** (*izg.* tjutòrial) *m inform.* pisani materijal kao uputa za uporabu; priručnik, vodič

✧ *engl.*

**tutta forza** (*izg.* tȕta fôrca) *pril. ekspr.* iz sve snage, svim silama [*trčao sam* ~]

✧ *tal.*

**tutta la forza** (I) (*izg.* tȕta la fôrca) *pril. glazb.* iz sve snage // **tutta la forza** (II) (*izg.* tȕta la fôrca) *uzv. razg.* svom snagom!, udari!, potegni!

✧ *tal.*

**tutti** (*izg.* tȕti) *pril. glazb.* **1.** oznaka za cijeli orkestar nasuprot solistima **2.** u orguljama oznaka za uključivanje svih zvukovnih registara i svih spojeva △ ~ ***quanti*** (*izg.* ~ kvânti) *razg. pejor.* (u širem kontekstu) kao ocjena slabih ili loših svojstava onih koji su slični onome o kome se govori [*stihoklepci, mazala, politikanti i ~ quanti našega javnog života*]; svi ostali, sav taj svijet, (i) cijelo to društvo itd.

✧ *tal.*: svi

**tutti-frutti** (I) (*izg.* tȕti-frȕti) *m kulin.* jelo od različitog voća // **tutti-frutti** (II) (*izg.* tȕti-frȕti) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ u čemu ima različitog voća, što je od različitog voća [~ *sladoled*]

✧ *tal.* tutti-frutti: svi plodovi

**tùtūn** *m* ⟨G tutúna⟩ *reg.* duhan [*ostavite se ~a tko ga kreće uživati zlo se pati*] // **tutùndžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* **1.** onaj koji uzgaja i/ili prodaje duhan **2.** onaj koji poslužuje duhanom

✧ *mak.* ← *tur.* tütün

**Tùvalu** *m geogr.* otočna država u *Z* dijelu Tihog oceana (Polinezija), 24 km$^2$, 9300 stan., glavni grad Fongafale // **tùvaluskī** *prid.* koji se odnosi na Tuvalu

**túviti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -vēći, *gl. im.* -vljēnje⟩ **1.** dobro držati u pameti, pamtiti **2.** govoriti kome uvjeravajući ga, uvjerljivo savjetovati, ulijevati u glavu

**Tuwim** (*izg.* Tùvim), **Julian** (1894–1953), poljski pjesnik, satiričar i popularni pisac za djecu; veliki inovator poljskog pjesničkog izraza, najutjecajniji poeta međuratnog razdoblja poljske književnosti; eksplozivno strastvene i izazovne pjesme u zbirkama izazovnih naslova (*Vrebanje na Boga*, *Sokrat pleše*, *Riječi u krvi*, *Poljsko cvijeće*, *Sajam stihova* i dr.)

**tuxedo**, *v.* taksido

**tûz** *m reg.* sol // **tùzla** *ž reg.* **1.** solana **2.** poparena sol za stočnu ishranu **3.** sol dobivena iz slane vode; **tùzluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* posuda u kojoj se drži sol; soljenka

◆ *pr.* (nadimačka): **Tùzluk** (Kaštela, Kostajnica, Sisak), **Tuzlúković** (Petrinja)

✧ *tur.*

**tùzēmnī** *prid.* koji se odnosi na zemlju u kojoj se govori, na ovu zemlju; domaći, *opr.* inozemni, stran // **tuzémac** *m* ⟨G -mca, N *mn* -mci, G tùzēmācā⟩ domorodac; **tȕzēmstvo** *sr* ova zemlja u odnosu prema drugim zemljama u poštanskom i drugom prometu [*pošiljka za* ~], *opr.* inozemstvo

✧ *v.* tu + *v.* zemlja

**Tȕzla** *ž* grad i rudarsko središte u *I* Bosni, 84.000 stan. // **Tȕzlāk (Tȕzlanin)** *m* (**Tuzlàkinja, Tȕzlānka** *ž*) ⟨G Tuzláka, N *mn* Tuzláci/ Tȕzlani⟩ stanovnik Tuzle; **tȕzlanskī** *prid.* koji se odnosi na Tuzlu i Tuzlake

◆ *pr.* (etnici): **Tȕzla** (Osijek), **Tȕzlāk** (Županja, Osijek, Crikvenica), **Tuzláković** (Pula, Zagreb), **Tȕzlānčić** (Zagreb), **Tȕzlić** (Zagreb, Šibenik, Pula)

✧ *v.* tuz

**tùzrufa** *ž reg.* solna kiselina

✧ *tur.* tuzruhu

**túžan**, *v.* tuga

**tȕžba**, *v.* tuga

**tùžibaba** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pejor. žarg.* onaj koji druge stalno tuži (nastavniku, nadređenom i sl.)
✧ *v.* tuga, tužiti + *v.* baba[1]
**Tûžno** *sr* naselje (u blizini Varaždina), 1033 stan.
**TV** *krat.* televizija [~ *kamera*; ~ *program*]
**tvâr**, *v.* tvoriti
**tvàrog** *m* sireno mlijeko od kojega se pravi sir
✧ *rus.* tvaróg *češ.* tvárok
**tvîd** *m* ⟨N *mn* tvídovi⟩ mekana vunena tkanina iz melirane ili jednobojne grebenane vune, tkana u kosom, tzv. keper-vezu, služi za izradu ogrtača i odijela
✧ *engl.* tweed ← *škot.* twill
**tvȉst** *m* **1. a.** dobro usukano predivo, ukončano poput užeta **b.** tkanina od jako ukončanih, uvijenih prediva **2.** piće od rakije, piva i jaja **3.** *sport* **a.** u tenisu udarac po lopti tako da se postigne njena rotacija; rezana lopta **b.** u sportskoj gimnastici jednostruki, dvostruki ili trostruki okret od 360° oko uzdužne osi tijela **4.** *glazb.* društveni ples parova, u vrlo brzom tempu; popularan 1960-ih // **tvȉstati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* plesati tvist; **tvȉster** *m meteor.*, *v.* tornado
✧ *engl.* twist
**tvôj** *zam.* (**tvòja** *ž*, **tvòje** *sr*) ⟨G *mn m* i *sr* tvòjēg(a)/tvôg(a), tvòjē *ž*⟩ (posvojna za *2. l. jd* prema ti) **1. a.** koji pripada osobi kojoj se govori, sugovorniku [~*a kuća*] **b.** koji se odnosi na osobu kojoj se govori [~ *vršnjak*]; kao ti **2.** (u *im.* službi) **a.** (*sr*) ono što pripada, što slijedi onome kome se govori [*tebi* ~*e*; *neka bude po* ~*em*] **b.** (*m mn*) osobe bliske osobi s kojom se govori [*tebi i* ~*ima*]; ukućani, rodbina, istomišljenici **3.** za pojačavanje govora [*oca ti tvoga*]
✧ *prasl.* i *stsl.* *tvojь (*rus.* tvoj, *polj.* twój), *stprus.* twais ≃ *v.* ti
**tvôr** (**tvȍr**) *m* ⟨N *mn* tvòrovi⟩ *zool.* zvijer (*Putorius putorius*, *Mustela putorius*) iz porodice kuna, luči sekret neugodna zadaha kao obrambeno sredstvo (bijeli t. *Putorius furo*); gerin, iltis
✧ *prasl.* *dъxorь (*rus.* xor', *polj.* tchórz) ≃ *v.* dah
**tvòriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ djelovati da što uđe u sastav neke tvari ili da uđe u cjelinu (ob. po nekoj zakonitosti) [*vodu tvore kisik i vodik*; *glagolski oblik tvori se od osnove i nastavka*] // **tvâr** *ž* ⟨G *mn* tvárī⟩ **1.** materija, građa, ono od čega se što sastoji [*kruta* ~; *tekuća* ~]; supstancija **2.** *fil.* objektivna stvarnost neovisna o ljudskoj svijesti; **tvâr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na tvar; materijalan, fizički, stvaran △ ***~na restitucija*** povrat, vraćanje imovine u obliku u kojem je bila oduzeta; **tvárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je tvarno; **tvórac** *m* ⟨G -rca, V tvôrče, N *mn* -rci, G tvôrācā⟩ **1.** (Tvorac) Bog kao stvoritelj svijeta **2.** stvaralac (umjetničkog djela itd.); kreator; **tvòračkī** *prid.* koji se odnosi na tvorce; **tvòrački** *pril.* kao tvorac, na način tvorca; **tvôr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji tvori, koji čini što, koji je djelotvoran △ ***~ni napad*** fizički napad, nasilni čin, nasilje; ***~ni uzrok*** *fil.* počelo koje svojim djelovanjem utječe na bivanje kontingentnog bića ili čini da bude na određeni način; **tvòrba** *ž* ⟨G *mn* tvórbā/-ī⟩ **1.** tvorenje, građenje, stvaranje, nastajanje, postanak **2.** tvorevina **3.** *lingv.* jezična pojava kojom u jeziku nastaju nove riječi na osnovi rječničkog blaga △ ***prefiksalna ~*** *lingv.* tvorba prefiksima, predmecima [*pred* + *radnik* → *predradnik*]; ***prefiksalno-složena ~*** *lingv.* tvorbeni način u kojem se istodobno dodaje prefiks i slažu dvije osnove [*o* + *živo* + *tvoriti* → *oživotvoriti*]; ***prefiksalno-sufiksalna ~*** *lingv.* tvorbeni način u kojemu se istodobno dodaju prefiks i sufiks [*o* + *bijel* + *jeti* → *obijeljeti*]; ***složeno-sufiksalna ~*** *lingv.* tvorbeni način u kojemu se pri slaganju istodobno dodaje i sufiks [*bilj* + *o* + *žder* → *biljožder*]; ***sufiksalna ~*** *lingv.* tvorbeni način dodavanjem sufiksa [*brij* + *ač* → *brijač*]; ***~ riječi*** *lingv.* **1.** slaganje i izvođenje riječi **2.** jezikoslovna disciplina koja se bavi proučavanjem načina, vrsta, slaganja i izvođenja te postanka novih riječi [*učitelj* + *ica* → *učiteljica*]; tvorba; **tvòrben** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na tvorbu △ ***~a porodica*** *lingv.* skup riječi koje imaju zajednički slijed glasova i značenjsku vezu (npr. »pisati«, »pisač«, »rukopis«, »pisarnica«); ***~a riječ*** *lingv.* riječ čiji označenik i označitelj možemo dovesti u vezu s kojom drugom riječi u jeziku (npr. »pisac« s »pisati«); motivirana riječ, *opr.* netvorbena riječ, *v.* netvorben △; ***~i morfem*** *lingv.* dio koji se dodaje osnovi riječi čime se dobivaju tvorenice; riječotvorni morfem; ***~i (morfonološki,***

***korijenski, etimološki) pravopis*** *lingv.* vrsta pravopisa koji ne provodi u pisanju glasovne promjene na granicama morfema [*blizak – blizka*], *opr.* fonetski pravopis, *v.* fònetskī △; **tvorènica** *m lingv.* riječ koja je nastala tvorbom [*pis + ač → pisač*] △ ***mješovita ~*** *lingv.*, *v.* hibrid; **tvòrevina** *ž* **1.** ono što je stvoreno; proizvod, djelo, ostvarenje (čije) **2.** sklop, oblik, nakupina, formacija, tvorba, pojava (nastala sama od sebe) **3.** *pol.* oblik vlasti koji ne uživa potpun legalitet ili u nekom razdoblju služi kao privremeno političko rješenje; **tvòrilo** *sr*, *v.* kalup; **tvȍrīvo** *sr* građa, materijal, ono od čega je što napravljeno; **tvôrno** *pril.* na tvoran, učinkovit način

✧ *prasl.* i *stsl.* tvoriti (*rus.* tvorít', *polj.* tworzyć), *lit.* tverti: hvatati

**tvórnica** *ž* **1.** veće proizvodno poduzeće s mehaniziranim procesom proizvodnje i podjelom rada u tom procesu [*~ papira*] **2.** *pren.* onaj koji što proizvodi u vrlo velikoj količini, žarište čega, izvorište čega [*~ gluposti*; *~ laži*; *~ snova*] // **tvórničār** *m* vlasnik tvornice; **tvórničārev** (**tvórničārov**) *prid.* koji pripada tvorničaru; **tvórničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* tvorničar; **tvórničarskī** *prid.* koji se odnosi na tvorničare; **tvórničarski** *pril.* kao tvorničar, na način tvorničara; **tvórničkī** *prid.* koji se odnosi na tvornicu; **tvórnički** *pril.* na način kako se radi u tvornici

✧ *v.* tvoriti (*kalk.* prema *lat.* fabrica)

**tvȓd** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* tvȑđī⟩ **1.** *opr.* mek **a.** kojega su čestice čvrsto zbijene, koji pruža jak otpor prodoru sječiva i drugih oruđa, koji se teško obrađuje [*~o drvo*] **b.** koji ne mijenja oblik pod teretom, koji se ne ugiba pod tijelom [*~a podloga*]; neelastičan, pokriven kamenom, asfaltom **c.** koji je s malo tekućine i vlage; kompaktan, čvrst (o hrani), zamiješan s više brašna (o tijestu) **d.** koji se teško grize (kruh) **2.** koji je načinjen od kamena i drugog čvrstog, otpornog materijala, osiguran utvrđenjima, pogodan za obranu, teško osvojiv [*~i grad*] **3.** koji može podnijeti velike napore i udare, koji se dobro odupire [*~ kovčeg*]; izdržljiv, otporan, postojan, nepokolebljiv, nepromjenljiv **4.** koji isključuje sumnju [*~ dokaz*]; siguran, pouzdan, neoboriv **5.** ispunjen naporima [*~ život*]; težak, mukotrpan **6. a.** koji je suzdržan u izražavanju osjećaja; neosjetljiv **b.** koji nema milosti; bezdušan, okrutan **7.** koji izražava strogost i hladnoću [*~ izraz lica*]; odlučan, odsječan, krut **8.** tvrdoglav, uporan, tup [*~a glava*] **9.** koji u vrlo velikoj mjeri sadrži karakteristiku pojma označenog imenicom uz koju stoji [*~ borac*]; veliki, žestok, uporan △ ***~a građa*** kamen i opeka, *opr.* mekan (drvo, ćerpič); ***~a valuta*** konvertibilna valuta, *v.* konvertibilan △; ***~a voda*** prirodna voda s mnogo kalcijeva i magnezijeva karbonata, *opr.* meka voda (kišnica i sl.), *v.* mek △; ***~e kovine*** sintetizirane legure od karbida i vezivnog metala; materijali za brzorezne alate velike tvrdoće i otpornosti prema habanju; tvrdi metali; ***~i čankir***, *v.* sifilis // **tvȑdac** *m* ⟨N *mn* -ȑci, G -ācā⟩ jako tvrd kamen; **tvrdȉna** *ž* **1.** *v.* tvrdoća **2.** tvrda oteklina tjelesnoga tkiva **3.** *zast.* krepost, valjanost, stalnost, stanovitost; **tvȑdica**[1] *m* ⟨N *mn* -e⟩ škrtac; **tvȑdičiti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ škrtariti; **tvrdȉčluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ osobina tvrdice; škrtost; **tvŕditi** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* tvȓdīm, *pril. sad.* -dēći, *gl. im.* -ŕđēnje⟩ iznositi što kao istinu, kazivati nešto kao potpuno provjereno, kao sigurno; **tvȑdnuti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. sad.* -nūći, *gl. im.* -dnjēnje⟩ *rij.* **1.** postajati tvrd, tvrđi, otvrdnjivati [*tijesto počinje ~*] **2.** *pren.* postajati jači, čvrsnuti, jačati, postajati otporniji; **tvŕdnja** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ono što se tvrdi △ ***činjenična ~*** *pravn.* tvrdnja čija se istinitost i istovjetnost, kao i pozitivnost ili negativnost, mogu utvrditi na isti način za sve ljude i pojmove u svakom vremenu i svakom prostoru pod normalnim okolnostima; **tvȓdo**[1] *pril.* ⟨*komp.* tvȑđē⟩ **1.** s tvrdoćom, da bude tvrdo [*~ kuhano jaje*] **2.** čvrsto, zategnuto [*vezati ~ u čvor*], *opr.* labavo; **tvrdòća** *ž* **1.** mehaničko svojstvo krutih tijela, otpor koji pružaju rezanju, dodiru, obrađivanju itd.; tvrdina **2.** *pren.* **a.** strogost, oštrina, okrutnost **b.** upornost, tvrdoglavost

◆ *pr.* (nadimačka i od imena, *v.* Tvrtko), **Tȑdak** (110, Zagreb, Zlatar Bistrica), **Tȑdenić** (Sisak, Banovina), **Tȓdić** (Opatija, Ogulin, Turopolje), **Trdòslavić** (Labin, Istra), **Tvȑdak** (Đurđevac, Orahovica, Podravina), **Tvŕde** (Omiš, Split, Makarska), **Tvȑdeič** (100, Korčula), **Tvȑdeić** (Korčula, Zagreb, Split), **Tvȓdī** (Požega, Koprivnica), **Tvŕdić** (Split, Kaštela), **Tvȑdinić** (Karlovac, Otočac),

**Tvrdójević** (Slavonski Brod, Zagreb), **Tvr̀dorijeka** (Grubišno Polje)
✧ *prasl.* *tvьrdъ (*stsl.* tvrъdъ, *rus.* tvërdyj, *polj.* twardy), *lit.* tvirtas

**tvr̀dica²** *ž agr.* vrsta pšenice (*Triticum durum*), upotrebljava se za tjesteninu, a ne za kruh
✧ *v.* tvrd

**TVRDO-** kao prvi dio riječi označava da je ono što je njihovim drugim dijelom iskazano tvrdo
✧ *v.* tvrd

**tvr̀do²** *m lingv.* ime slova t u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* t (2)
✧ *v.* tvrd

**tvrdòglav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji uporno ostaje pri svome, koji ne uzima u obzir razloge i dokaze, koji ne prihvaća savjete; zadrt, svojeglav // **tvrdòglavac** *m* ⟨G -āvca, V -āvče, N *mn* -āvci⟩ tvrdoglav čovjek; **tvrdòglāvčev** *prid.* koji pripada tvrdoglavcu; **tvrdòglavica** *ž, v.* tvrdoglavac; **tvrdòglaviti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. sad.* -vēći se, *gl. im.* -vljēnje⟩ tvrdoglavo se ponašati, tvrdoglavo postupati, tvrdoglavo ostajati pri svome (mišljenju, odluci); **tvrdòglavo** *pril.* na tvrdoglav način, s tvrdoglavošću; **tvrdòglavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo i držanje onoga koji je tvrdoglav, krajnja nepopustljivost; svojeglavost, upornost [*magareća* ~] **2.** tvrdoglav postupak
✧ TVRDO- + *v.* glava

**tvr̀dokōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je krajnje nepopustljiv; uporan, tvrdoglav [~ *u svojim mišljenjima*] // **tvr̀dokōrno** *pril.* tvrdoglavo, nepopustljivo, pretjerano ustrajno [*brani se* ~]; **tvrdokórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je tvrdokoran
✧ TVRDO- + *v.* kora

**tvrdokrílci** *m mn* ⟨N tvrdokrílac, G *mn* tvrdòkrīlāca⟩ *zool.*, *v.* kornjaši
✧ TVRDO- + *v.* krilo

**tvrdolinìjāš** *m* ⟨G tvrdolinijáša⟩ onaj koji zastupa tvrdu liniju u politici i ideologiji svoje stranke ili partije // **tvrdolinijàšica** *ž, v.* tvrdolinijaš; **tvrdolinìjāškī** *prid.* koji se odnosi na tvrdolinijaše
✧ TVRDO- + *v.* linija

**tvrdòpērke** *ž mn* ⟨N tvrdòpērka, D L -rci/-i⟩ *zool.* najbrojniji nadred riba koštunjača, leđne trbušne peraje poduprte tvrdim koštanim šipčicama
✧ TVRDO- + *v.* pero, peraja

**tvr̀dulja** *ž bot.* biljka (*Scleropoa*) iz porodice trava (*Gramineae*)
✧ *v.* tvrd

**tvrdúnac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G tvr̀dūnācā⟩ *agr.* podvrsta kukuruza (*Zea mays indurata*)
✧ *v.* tvrd

**tvr̀đava** *ž* obrambena utvrda ograđena bedemima [*kninska* ~]; tvrdi grad, tvrđa // **tvr̀đa** *ž* ⟨G *mn* tvr̄đā⟩ *ekspr. lokal.*, *v.* tvrđava; **tvr̀đavica** *ž dem.* od tvrđava; **tvr̀đavnī** *prid.* koji se odnosi na tvrđavu
✧ *v.* tvrd (*kalk.* prema *njem.* Festung)

**Tvr̀đavica** *ž* naselje (u blizini Osijeka), 7663 stan.

**tvȑtka** *ž* ⟨D L -i⟩ trgovačka kuća, poduzeće (ob. trgovačko ili industrijsko) koje je označeno nekim imenom; firma
✧ *v.* tvrd (*kalk.* prema *tal.* firma)

**Tvȑtko 1.** *v.* ◈ **2.** **I** (o.1338–1391), bosanski ban i zatim kralj (vlada od 1353), prvo lojalan hrv.-ugarskom kralju Ludoviku, kasnije vlada samostalno i proširuje Bosnu na najveći opseg (zauzeo i velik dio Dalmacije), 1377. okrunjen je za kralja
◈ m. os. ime (narodno) ◇ *pr.*: **Tvȑtković** (Zagreb, Vinkovci, Daruvar)
✧ *v.* tvrd

**Twain**, *v.* Mark Twain

**TWAIN** *m inform.* standard koji omogućuje kopiranje slike uz pomoć skenera ili digitalne kamere i izravno prebacivanje u program za grafičku obradu
✧ *engl.*

**twinset** (*izg.* tvìnset) *m* pulover i kaputić od istoga materijala i u istoj boji
✧ *engl.* twin: par + set: komplet

**twist**, *v.* tvist

**two beat** (*izg.* tû bȋt) *m glazb.* poseban način metričke interpretacije u tradicionalnom jazzu (veliki bubanj i kontrabas izvode samo prvu i treću dobu u četverodobnoj mjeri)
✧ *engl.*

**two-step** (*izg.* tû-stèp) *m glazb.* **1.** društveni ples parova, u 2/4 ritmu, nastao 1890-ih u SAD-u **2.** glazba za taj ples
✧ *engl.*

**typos** (*izg.* tȋpos) *m kat. teol.* naziv za starozavjetnu osobu, zbivanje, riječ ili predmet koji nagovješćuje ili pretkazuje novozavjetnu osobu, zbivanje, riječ ili predmet [*Mojsije je ~ Isusa Krista*; *putovanje Židova kroz pusti-*

*nju u Zemlju obećanu ~ je putovanja kršćana u obećanu zemlju vječnoga života* i sl.]
✧ *grč.* týpos: (pra)lik, uzor, primjer, *v.* tîp

**tyrolienne** (*izg.* tiròlien) *m glazb.* **1. a.** francuski naziv za ples, varijantu Ländlera **b.** ponekad naziv i za baletne točke u kojima se plešu austrijski i bavarski narodni plesovi **2.** naziv za kompozicije pisane u stilu tirolskih narodnih pjesama sa čestim jodlanjem
✧ *fr.*: tirolski

**Tzara** (*izg.* Câra), **Tristan** (1896–1963), francuski književnik rumunjskog podrijetla, jedan od utemeljitelja dadaističkog pokreta u Zürichu (1916)

**tzu-jan** (*izg.* cȕ-jȁn) *m fil. rel.* u kineskom taoizmu, idealno stanje ljudskog postojanja koje je rezultat života u savršenom skladu sa snagama prirode
✧ *kin.*

**tzv.** *krat.* takozvani

# U

**u**[1], **U** **1.** ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* prema izgovoru stražnji otvornik [*ovaj u*] **b.** (*sr*) dvadeset i sedmo slovo u hrvatskoj latinici i dvadeseto (ili dvadeset i prvo) u većini drugih latiničnih sustava kojima se piše taj glas [*malo u*; *veliko U*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo u*; ⟨*mn*⟩ *ova u*] **2.** *pov.* u glagoljici i bosančici oznaka za brojčanu vrijednosti 400 **3.** *fiz.* znak atomske jedinice mase **4.** (U) *kem.* simbol za uranij **5.** (U) *pov.* znak Ustaškog pokreta [*nositi U (na kapi)* **1.** biti pripadnik Ustaške vojnice **2.** biti uniformirani član Ustaškog pokreta]

**u**[2] *prij.* **1.** (s L) označava da se nešto nalazi ili biva unutar čega, u granicama, u opsegu čega [*u gradu*] **2.** (s A) označava **a.** kretanje ka mjestu, točki, položaju unutar nečega, dospijevanje u takav odnos [*ići u grad*] **b.** djelovanje neke radnje na koji predmet ili njegov dio [*ubosti u prst*] **c.** smjer, usmjerenost čega [*zaljubljen u slikarstvo*] **d.** označava uključivanje, pristupanje komu ili čemu [*umiješao se u gomilu*] **e.** označava pristupanje nekoj radnji [*poći u ribolov*] **3.** (s G) **a.** ukazuje na što što je svojstveno kojoj sredini, zajednici ili što se događa u njoj [*u nas* kod nas] **b.** u pridjevskoj službi kad nadređen ili širi pojam obuhvaća podređen ili uži [*jedinac u majke* majčin jedinac (ne može se reći majka u jedinca)] **c.** *ekspr. reg.* uz *gl.* kretanja [*ići u liječnika* ići liječniku]

✧ *v.* U-, u zn. (3) ukršteno s *prasl.* *u (*rus.* i *polj.* u), *lit.* au- ≃ *lat.* au-

**U-** **1.** prefiks složenih glagola i njihovih izvedenica, kojima se označava **a.** prodiranje pod površinu čega [*urezati*; *uvući*] **b.** dospijevanje u što, u unutrašnjost čega [*ugnijezditi se*] **c.** potpuno obuhvaćanje takvom glagolskom radnjom [*uplesti*] **d.** izvršenje glagolske radnje [*ubrati*] **e.** razvijanje osobine koju označava pridjev u osnovi [*ubrzati*] **2.** prvi dio priloga drugih složenica nastalih od konstrukcije padeža s prijedlogom u [*uoči*; *unazad*] **3.** uz zb. broj dvoje i dalje znači način provođenja radnje s onoliko subjekata koliko je u osnovi [*udvoje*; *utroje*; *učetvero* itd.]

✧ *prasl.* i *stsl.* vъ (*rus.* v, *polj.* w, we), *lit.*, *dijal.* in ← *ie.* *en (*lat.* in, *grč.* en)

**ùa** *uzv.* iskazuje negodovanje, protivljenje ili pogrdu

✧ *onom.*

**uakàri** *m* ⟨G -ja⟩ *zool.* bjeloglavi nakari (*Cacajao/Uacaria calvus*), vrsta rijetkog kratkorepog majmuna iz roda *Cacajao*, obitava u prašumama Amazone

✧ *šp.* uacari ← *tupi*

**ùazbučiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùazbučīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùazbučen⟩ *reg.* (+ *srp.*) poredati po azbučnom redu; abecedirati // **uazbučávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uāzbùčavām, *pril. sad.* āvajūći, *prid. trp.* uazbùčāvān, *gl. im.* ānje⟩, *v.* uazbučiti, uazbučivati; **uazbučívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uazbùčujēm, *prid. trp.* uazbùčīvan⟩, *v.* uazbučiti

✧ U- + *v.* azbuka

**ubáciti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùbācīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùbāčen⟩ **1.** (što) **a.** *v.* U- (**1ab**), baciti **b.** staviti brzim pokretom; gurnuti (u što) **2. a.** naknadno uvrstiti [~ *u tekst*]; umetnuti, unijeti **b.** poslati, uputiti (u borbu, na položaj i sl.) **3.** (se) dospjeti u neku sredinu naknadno, uspjeti se ugurati; uvući se // **ubacívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubàcujēm (se), *pril. sad.* ubàcujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubaciti; **ùbačāj** *m* ono što je ubačeno u što

✧ U- + *v.* baciti

**ubádati**, *v.* ubosti

**ubàjatiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ubàjatīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ubàjaćen⟩ *reg.* (+ *srp.*) pokvariti se od preduga stajanja, izgubiti svojstva zbog ustajalosti

✧ U- + *v.* bajat

**ubàjbočiti** *svrš.* ⟨*prez.* ubàjbočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ubàjbočen⟩ *razg.* smjestiti u zatvor, oduzeti komu slobodu, uhititi, uhapsiti, utamničiti

✧ U- + *v.* bajbuk (bajbok)

**úbao** *m zast.* vrelo, studenac, cjedilo

◈ *mikrotop.* (ob. vrela): **Ȍmbla** (dubrovačka Rijeka, ← *tal.*), **Ubálac** (zdenac, Poljica; zaselak, Boka), **Úbao** (Sušac), **Úbla** (vrelište, Brač), **Úbli** (uvala i vrelo na Lastovu), **Ȕbline** (Makarska), **Ûblje** (Šibenik, Split), **Ûbo** (Dubrovnik), **Umbàla** (Split); ◇ *top.* (naselje): **Ȕble** (Lastovo, 303 stan.)

**ubaùljati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùbauljao⟩ *reg.* uvući se u što, ob. četveronoške; upuzati

✧ U- + *v.* bauljati

**ȕbav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. knjiš.* koji se odlikuje ljepotom (ob. o ljupkosti i pitomosti okoliša); divan, krasan [~*o seoce*] // **ȕbavo** *pril. ekspr.* na ubav način; ljupko, lijepo, divno, krasno; **ȕbavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *ekspr.* svojstvo onoga što je ubavo

◈ **Ȕbava** ž. os. ime (narodno), *zast.* ◇ *pr.*: **Ȕbavić** (Baranja, Vukovar, Kostajnica)

**ubehútiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ubèhūtīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ubèhūćen⟩ *reg.* **1.** doći u stanje smirenosti, smiriti se, utajiti se, pritajiti se **2.** onesvijestiti se

✧ U- + *tur.* bīhūd: onesviješten ← *perz.* bīhūd: izvan sebe

**Übermensch** *m*, *v.* ibermenš

**ubi bene, ibi patria** (*izg.* ȕbi bȇne, ȉbi pȁtria) *posl.* gdje (mi) je dobro, tamo (mi) je domovina (ob. *pejor.* za onoga na koga se odnosi)

✧ *lat.*

**ubicírati** *dv.* ⟨*prez.* ubìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** imati trajno prebivalište; prebivati, stanovati, obitavati **2.** locirati [~ *antičko groblje*] // **ubikácija** *ž fil.*, *v.* umještenost

✧ *njem.* ubizieren ≃ *lat.* ubi: gdje?, *v.* ubikvist

**ubi concordia, ibi victoria** (*izg.* ȕbi konkòrdia, ȉbi viktória) *posl.* gdje je sloga, tu je i pobjeda

✧ *lat.*

**ùbihskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* izumrli jezik sjeverozapadnokavkaske porodice, govorio se na Kavkazu i u Turskoj

**ubijéditi** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùbijēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùbijēđen⟩ *reg.* (+ *srp.*) (često u ideološkom partijskom žargonu poslije 2. svjetskog rata) uvjeriti koga u što // **ùbijēđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *reg.* (+ *srp.*) osobina onoga koji je ubijeđen; uvjerenost; **ubjeđívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubjèđujēm, *pril. sad.* ubjèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubijediti

✧ *rus.* ubedít'

**ubìkvist** (**ubikvȉst**) *m* **1.** *biol.* biljka ili životinja koja se može prilagoditi najrazličitijim ekološkim prilikama **2.** *pren.* onaj koji je sposoban egzistirati, prilagoditi se različitim životnim uvjetima // **ubìkvistica** *ž*, *v.* ubikvist; **ubikvìstičkī** *prid.* koji se odnosi na ubikviste; **ubikvìstički** *pril.* kao ubikvist, na način ubikvista; **ubikvitàrist** *m* ⟨G -a⟩ *kršć.* pripadnik doktrine, posebno one koju propovijeda Martin Luther, o sveprisutnosti tijela Isusova (npr. u euharističkom kruhu); **ubikvìtēt** *m* ⟨G ubikvitéta⟩ **1.** sveprisutnost, posvudašnjost, svenazočnost, sposobnost i/ili svojstvo čega da je prisutno na svakom mjestu **2.** *teol.* sveprisutnost Boga ili Isusa Krista

✧ *engl.* ubiquist ≃ *lat.* ubique: posvuda

**ubìlježiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ubìlježen⟩ upisati, zapisati, zabilježiti (ob. u neku postojeću cjelinu, tekst, knjigu predviđenu za unošenje podataka) // **ubilježávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubiljèžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubilježiti, ubilježivati; **ȕbilježba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *admin.* službena registracija kakvog akta, spisa pri određenoj službi; **ubilježívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubiljèžujēm, *pril. sad.* ubiljèžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubilježiti, ubilježavati

✧ U- + *v.* biljeg, bilježiti

**ubi mel, ibi fel** (*izg.* ȕbi mȅl, ȉbi fȅl) *posl.* gdje je med, tamo ima i žuči; nema ništa bez boli

✧ *lat.*

**ȕbiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕbijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ubìjen/ȕbīt *ekspr. knjiš.*⟩ **1.** (koga, što) nasilno oduzeti kome život, lišiti života; usmrtiti, umoriti **2.** (koga, što) **a.** štetnim djelovanjem uništiti; upropastiti, utući (o mrazu, gradu i sl.) **b.** dovesti do propasti; uništiti, razoriti **c.** izmučiti, izmoriti, iznuriti, premoriti, satrti (snagu, zdravlje) **d.** baciti u očajanje, dovesti u teško (duševno) stanje [*ubila ga je*

*ženina bolest*]; ojaditi, pogoditi, poraziti **3.** (se) **a.** počiniti samoubojstvo **b.** *razg.* izmoriti se [~ *se od posla*] **4.** (što) *razg.* ublažiti pretjeranu oštrinu čega, učiniti da što ne bude izraženo u neugodnoj ili nepodnošljivoj mjeri [~ *bolničku bjelinu zidova (u stanu)*; ~ *sirovost (zelene boje)*; ~ *žeđ* ublažiti, ugasiti] // **ubíće** *sr zast. knjiš.*, *v.* ubojstvo, umorstvo; **ubìjāč** *m* ⟨G ubijáča⟩, *v.* ubojica; **ubijàčica** *ž*, *v.* ubijač; **ubíjati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùbījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* ubiti **2.** *žarg.* smetati [*ubija me cipela*]; **ùbilac** (**ùbitelj**) *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci, G -ilācā⟩ *konstr. knjiš.* onaj koji nešto ubija (u zn. uništava, ob. kakvo duhovno dobro, zamisao itd.); **ùbilačkī** *prid.* koji se odnosi na ubioce; **ùbilački** *pril.* na način ubioca, na ubilački način; **ubìstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* ubitačan; **ȕbitačan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji ubija, nanosi smrt; poguban, smrtonosan **2.** *pren.* koji uništava, upropaštava [~ *tempo*]; vrlo štetan, opasan, razoran, ubistven; **ȕbitāčno** *pril.* pogubno, smrtonosno, fatalno, opasno; **ȕbitačnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ubitačno; **úboj** *m* **1.** ozljeda nanesena udarcem **2.** nagnječeno mjesto na tijelu ili u tkivu voća; **ùbojica** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji je izvršio ubojstvo; ubijač; **ùbojičin** *prid.* koji pripada ubojici; **ùbojičkī** *prid.* koji se odnosi na ubojice; **ùbojit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji može ubiti, kojim se ubija **2.** *pren. razg.* oštar, surov, žestok, prodoran [~ *argument*]; **ùbojito** *pril.* na ubojit način; **ùbojitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ubojit; **ùbōjnī** *prid. knjiš.* **1.** *ekspr.* koji može ubiti, koji ubija [~*o oružje*] **2.** *neob.* **a.** bojni **b.** borbeni **c.** koji je od uboja [~*arana*]; **ùbōjstvo** (**ubójstvo**) *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1.** čin ubojice, čin oduzimanja života drugom čovjeku [*naručeno* ~; *političko* ~]; ubiće, umorstvo **2.** *pravn.* protupravno oduzimanje života osobi [*obično* ~; *teško (kvalificirano)* ~; ~ *iz nehaja*; ~ *iz koristoljublja*; ~ *u samoobrani*]

◈ *pr.* (nadimačka): **Ùbiparip** (Kaštela, *v.* i parip), **Ubiparípović** (Omiš, i parip), **Ùbōjčić** (Zagreb, Sisak)

✧ U- + *v.* biti²

**ùbjel** *m reg.*, *v.* alabastar

✧ *češ.* ubiel

**Ùbl, Josip** (1844–1925), hrv. veterinar, pisac prvih veterinarskih radova na hrv. jeziku, začetnik hrv. veterinarskog nazivlja

**ùblatiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùblaćen⟩, *v.* zablatiti

✧ U- + *v.* blato

**ublážiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùblāžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùblāžen⟩ **1.** učiniti blažim nešto oštro, surovo, oslabiti oštrinu, žestinu čega [~ *napade*] **2.** učiniti popustljivijim, učiniti podnošljivijim; smekšati, umiriti, utoliti, smiriti // **ublažávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ublàžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ublažiti, ublaživati; **ublàžitelj** *m* onaj koji što ublažuje, smiruje, olakšava; ublaživač; **ublažitèljica** *ž*, *v.* ublažitelj; **ublažitèljičin** *prid.* koji pripada ublažiteljici; **ublàživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da ublažiti, koji ublažuje; **ublažìvāč** *m* ⟨G ublaživáča⟩, *v.* ublažitelj; **ublaživàčica** *ž*, *v.* ublaživač; **ublažívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ublàžujēm, *pril. sad.* ublàžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ublažiti, ublažavati; **ublàžujūćī** *prid.* koji ublažuje [~ *lijek*]

✧ U- + *v.* blag

**ublijédjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùblijēdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ublijédio/ublijédjela *ž*⟩ postati blijed, izgubiti boju u licu // **ubljeđívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubljèđujēm, *pril. sad.* ubljèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ublijedjeti

✧ U- + *v.* blijed

**ubljùvati** *svrš.* ⟨*prez.* ùbljujēm, *pril. pr.* -āvšī, *prid. trp.* ȕbljuvān⟩ u povraćanju povratiti po čemu

✧ U- + *v.* bljuvati

**úbod**, *v.* ubosti

**ȕbog** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je vrijedan žaljenja; jadan, sirot // **ȕbogār** *m ekspr. konstr.* siromah, prosjak, bogac; **ȕbogārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* ubogar; **ȕbogārov** (**ȕbogārev**) *prid.* koji pripada ubogaru; **ȕbogarskī** *prid.* koji se odnosi na ubogost i ubogare; **ȕbogo** *pril.* siromašno, jadno, bijedno, siroto; **ȕbogōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je ubog i onoga što je ubogo; **ȕboščād** *ž zb.*, *v.* ubošče; **ȕbošče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* ȕboščād⟩ *dem.* od ubožak; **ȕboščić** *m dem.* od ubogar; **ȕboškī** *prid.* **1.** koji se odnosi na uboge **2.** koji pripada ubogima, ubožnicima [~ *dom* dom za siromašne]; **ȕboški** *pril.* na ubog način, jadno, bijedno; **ȕboština** *ž* **1.** *v.* uboštvo **2.** ukupnost ubogih, svi ubogi; **ȕboštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ōštvā⟩ **1.** svi ubogi **2.** stanje onoga koji je ubog; uboština; **ȕbožīšte** *sr*, *v.* ubožnica (1); **ȕbožnica** *ž* **1.** dom za uboge; uboški, sirotinjski dom; ubožište **2.** *v.* ubožnik; **ȕbožničkī** *prid.* koji se odnosi na ubožnicu i ubožnike; **ȕbožnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** onaj koji je ubog **2.** onaj koji živi u ubožnici

✧ *prasl.* i *stsl.* ubogъ (*rus.* ubógij, *polj.* ubogi) ≃ u: NE- + *v.* bog

**ȕbog|a** *pril.* (*čest.*) *zast.*, *v.* doboga (I) [*Murillove ~e lijepe Madonne*]

✧ U- + *v.* bog

**ȕbojica**, *v.* ubiti

**û-bômba** *ž* uranova atomska bomba

✧ *v.* bomba

**ùbosti** (koga, što, čime) *svrš.* ⟨*prez.* ubòdēm, *pril. pr.* -ōvši, *imp.* ubòdi, *prid. rad.* ùbō, *prid. trp.* ubòden⟩ **1.** oštrim, šiljatim predmetom i sl. nanijeti povredu, raniti **2.** zabosti, zabiti, zariti (što šiljasto) **3.** *pren.* neugodno dirnuti, zadati oštru bol; badnuti, pogoditi, uvrijediti // **ubàdača** *ž* vrsta igle; **ȕbadaj** *m zast.* ubod; **ubádati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùbādām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubosti; **úbod** *m* **1.** jednokratna radnja bodenja, pogodak čime šiljatim; bod **2.** *meton.* ožiljak nastao bodenjem; ozljeda, rana **3.** *pren.* oštra, zajedljiva riječ

✧ U- + *v.* bosti

**ȕboškī**, *v.* ubog

**ȕbožnīk**, *v.* ubog

**ùbrati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ubèrēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ubèri, *prid. trp.* ȕbrān⟩, *v.* ubirati **1.** skinuti sa stabla, s grma ili s mjesta gdje raste [*~ cvijet*; *~ jabuku*; *~ kupinu*] **2.** *admin.* prikupiti, naplatiti [*~ porez*] // **ubìrāč** *m* ⟨G ubiráča⟩ onaj koji što ubire [*~ poreza*]; **ubiràčica** *ž*, *v.* ubirač; **ùbirati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** kupiti, skupljati plodove; brati **2.** *admin.* naplaćivati (porez, pristojbe) **3.** dobiti što kao nagradu [*~ aplauze* dobivati priznanje, odobravanje, imati uspjeha; *~ lovorike* stjecati slavu, proslavljati se]

✧ U- + *v.* brati

**ùbrizgati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùbrizgān⟩ ubaciti u organizam, u žilu, pod kožu (tekućinu) // **ubrìzgāč** *m* ⟨G ubrizgáča⟩ **1.** onaj koji ubrizgava **2.** sprava kojom se ubrizgava; **ubrizgávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubrìzgāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubrizgati

✧ U- + *v.* brizgati, prskati

**ubr̀ljati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùbrljām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùbrljān⟩ uprljati, zamazati

✧ U- + *v.* brljati

**ubròjiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùbrojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùbrojen⟩ uključiti, uvrstiti u što, uračunati // **ubrájati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùbrājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubrojiti; **ubrojávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ubròjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubrojiti; **ubròjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se da ubrojiti u što, dodati, uvrstiti; uračunat **2.** *term.* koji je svjestan svojih djela i ponašanja; uračunljiv; **ubròjivo** *pril.* na način ubrojivosti, mogućnosti uvrštavanja u što; uračunljivo; **ubròjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ubrojivo; uračunljivost

✧ U- + *v.* broj, brojiti

**ùbrus** *m* komad platna ili papira, dio stolnog pribora, služi za brisanje usta ili zaštitu odjeće uz jelo; salveta, servijeta [*papirnati ~*; *platneni ~*]; tavajol // **ùbrusić** *m dem.* od ubrus; **ùbruščić** *m dem.* od ubrusić

✧ *prasl.* i *stsl.* ubrusъ: rubac (*rus.* ubrús, *češ.* ubrus) ≃ U- + *v.* brisati

**ubr̀zati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕbrzān, *gl. im.* ubrzánje⟩ **1.** (što, ∅) povećati brzinu čega, učiniti da se tko ili što kreće ili događa većom brzinom **2.** (što) učiniti da se što prije, brže dogodi ili ostvari [*~ ozdravljenje*] // **ubr̀zāč** *m* ⟨G ubrzáča⟩ onaj koji povećava brzinu čemu, ono što ubrzava (što); akcelerator, ubrzivač; **ubrzàčica** *ž*, *v.* ubrzač; **ȕbrzān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, ob. u: △ *~o* ***gibanje*** *fiz.* vrsta gibanja u kojem brzina stalno raste (pr. prigodom slobodnog pada); **ȕbrzāno** *pril.* s povećanom brzinom, vrlo brzo; **ȕbrzanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ubrzano; **ubrzánje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ubrzati **2.** *fiz.*, *v.* akceleracija [*dobiti ~* postati brži], *opr.* usporenje; **ubrzávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ubr̀zāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ubrzati; **ubrzìvāč** *m* ⟨G ubrziváča⟩, *v.* ubrzač; **ubrzivàčica** *ž*, *v.* ubrzivač; **ȕbr̄zo** *pril.* poslije vrlo kratkog vremena, za kratko vrijeme, brzo poslije, odmah nakon; uskoro

✧ U- + *v.* brz

**ubùdūće** *pril.* odsada, nadalje [*~ pazi*]

✧ U- + biti[1], budući

**Uccello** (*izg.* Učȅlo), **Paolo** (pravo ime P. di Dono) (1397–1475), talijanski slikar; poznate slike lova i bitaka (tri epizode iz bitke kod San Romana), uspješno riješeni problemi perspektive i volumena, ubraja se u red najznačajnijih slikara rane talijanske renesanse; izuzetnom vještinom crta biljke i životinje (odatle mu i nadimak *tal.* uccello: ptica)

**ucijéditi** *svrš.* ⟨*prez.* ùcijēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùcijēđen⟩, *v.* cijediti // **ucjeđívati**

*nesvrš.* ⟨*prez.* ucjèđujēm, *pril. sad.* ucjèđujūći, *prid. trp.* ucjèđīvān⟩, *v.* ucijediti
✧ U- + *v.* cijediti
**ȕcijēlo** *pril.* **1.** tako da ostane cijelo [*jaje* ~], *opr.* razbijeno **2.** u cjelini, u ukupnosti [*razmotriti* ~], *opr.* na dijelove
✧ U- + *v.* cijel
**ucijéniti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùcijēnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùcijēnjen⟩ pritiskom, prijetnjom, zastrašivanjem i sl. iznuditi novac ili kakav postupak // **ȕcjena** *ž* **1.** ucjenjivanje **2.** *meton.* **a.** novac koji se daje za hvatanje koga **b.** ono što je iznuđeno ucjenjivanjem; **ucjenjènica** *ž, v.* ucjenjenik; **ucjenjènīk** *m* ⟨G ucjenjeníka⟩ onaj koji je ucijenjen; **ucjènjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da ucijeniti; **ucjenjìvāč** *m* ⟨G ucjenjiváča⟩ onaj koji ucjenjuje; **ucjenjivàčica** *ž, v.* ucjenjivač; **ucjenjȉvāčkī** *prid.* koji se odnosi na ucjenjivače; **ucjenjȉvāčki** *pril.* kao ucjenjivač, na način ucjenjivača; **ucjenjívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ucjènjujēm, *pril. sad.* ucjènjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucijeniti
✧ U- + *v.* cijena
**ucijépiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùcijēpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùcijēpljen⟩ **1.** unijeti kao cijep; nakalemiti **2.** *pren.* (komu, što) uliti, usaditi (ob. o idejama, namjerama, željama itd.) // **ucjèpiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da ucijepiti; usadiv; **ucjepljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ucjèpljujēm, *pril. sad.* ucjèpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucijepiti
✧ U- + *v.* cijep, cijepiti
**ucíljati** *svrš.* ⟨*prez.* ùcīljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùcīljān⟩ usmjeriti u gađanju u što, u ono što se želi pogoditi
✧ U- + *v.* cilj, ciljati
**ucmékati** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùcmēkām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùcmēkān⟩ *razg. pejor.* ubiti iz vatrenog oružja // **ucmekívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ucmèkujēm, *pril. sad.* ucmèkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucmekati
✧ *ekspr.*
**ȕcrtati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùcrtān⟩ **1.** upisati što u običan tekst osobitim slovima **2.** crtajući ubilježiti u čemu već nacrtanom // **ucrtávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ucȑtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucrtati
✧ U- + *v.* crta, crtati
**ȕcrvati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* -ān⟩ **1.** biti napadnut crvima, ispuniti se crvima **2.** *pren. ekspr. pejor.* nadosađivati se, razlijeniti se // **ȕcrvak** *m* ⟨G -ȑvka, N *mn* -ȑvci⟩ ono što se ucrvalo, dio onoga što se ucrvalo; **ucrvávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ucȑvāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucrvati se, ucrvljivati se; **ucrvljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ucȑvljujēm se, *pril. sad.* ucȑvljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucrvati se, ucrvavati se
✧ U- + *v.* crv
**ucvíliti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùcvīlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùcvīljen⟩ ožalostiti, rastužiti tako da izaziva suze [*ucviljena udovica*] // **ȕcvīljeno** *pril.* na ucviljen način, ožalošćeno, rastuženo; **ȕcvīljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ucviljen; **ucviljívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ucvìljujēm, *pril. sad.* ucvìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ucviliti
✧ U- + *v.* cviliti
**učàhuri|ti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* učàhuren⟩ **1.** pretvoriti se u čahuru [*dudov svilac se* ~*o*] **2.** *pren.* zatvoriti se u sebe, odbijati komunikaciju **3.** *razg. pren.* biti nesposoban za primanje novih ili drukčijih ideja, zamisli, promjena // **učàhuren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je zatvoren u čahuru [*ličinka je* ~*a*] **2.** *pren.* koji je nekomunikativan; zatvoren, okrenut sebi [~ *karakter*] **3.** *razg.* koji je neosjetljiv na promjene, nove zamisli, ideje [~*a sredina*]; **učàhurenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je učahuren; **učahurívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* učahùrujēm se, *pril. sad.* učahùrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* učahuriti se
✧ U- + *v.* čahura
**učárati** *svrš.* ⟨*prez.* ùčārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùčārān⟩ čaranjem postići da tko snosi posljedice ili da se pojavi ono što se želi (ljubav, mržnja itd.), *usp.* čarati // **učarávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* učàrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* ānje⟩, *v.* učarati
✧ U- + *v.* čar, čarati
**ȕčas** *pril.* **1.** za jedan čas; smjesta **2.** odmah potom
✧ U- + *v.* čas
**učélak** *m* ⟨G -lka, N *mn* -lci, G ùčēlākā⟩ *građ.* zabat
✧ U- + *v.* čelo
**ȕčen**, *v.* učiti
**učèstati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* učèstao⟩ postati češći, sve češće činiti ili se javljati // **učèstalo** (**ȕčestalo**) *pril.* pona-

vljajući se često; učestano; **učèstalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo ili stanje onoga što je učestalo; **ùčestāno** *pril.*, *v.* učestalo; **učèsta|o** *prid.* ⟨*odr.* -lī⟩ koji je čest, koji se često ponavlja [*~li glagoli*]
✧ U- + *v.* čest[2]
**ùčestvovati** (∅, u čemu) *dv.* ⟨prez. -vujēm, *pril. sad.* -vujūći, *pril· pr.* -āvši, *gl· im.* -ānje⟩ *reg.* (+ *srp.*), *v.* sudjelovati // **ùčesnica** *ž*, *v.* učesnik; **ùčesničin** *prid.* koji pripada učesnici; **ùčesnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩, *v.* sudionik; **ùčesnīštvo** *sr* ukupnost pojave sudjelovanja u čemu; sudioništvo; **ùčēšće** *sr* **1.** sudjelovanje u nekom zajedničkom poslu; dioništvo, sudioništvo [*uzeti (uzimati) ~* sudjelovati] **2. a.** udio u radu; prilog **b.** udio u novcu pri uzimanju kredita; polog
✧ U- + *v.* čest[1], čestica
**ùčetvero** *pril·* četvero zajedno [*~ igrati*]
✧ U- + *v.* četiri
**učetveròstručiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* učetveròstručen⟩ učiniti četiri puta jačim ili većim // **učetverostručívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* učetverostrùčujēm, *pril. sad.* učetverostrùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* učetverostručiti
✧ U- + *v.* četiri
**ùčēvan**, *v.* učiti
**ùči** *m* ⟨G -ja⟩ *sport* u karateu **1.** udarac otvorenom šakom koji samo tangencijalno dodiruje cilj, pretežno u glavu i vrat protivnika **2.** blokada koja se izvodi iznutra prema van
✧ *jap.* uti: iznutra, indirektni udarac
**ùčilīšte**, *v.* učiti
**ùčiniti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùčinīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùčinjen⟩ **1. a.** napraviti kakvu radnju; uraditi [*~ korak*] **b.** obaviti kakav posao; načiniti **2.** kakvom radnjom stvoriti nove činjenice; napraviti [*~ budalu (od koga)*] **3.** uštaviti (kožu) // **ùčin|ak** *m* ⟨G -īnka, N *mn* -īnci, G -ākā⟩ **1.** proizvod, rezultat (rada) **2. a.** djelovanje, utjecaj [*bez ~ka*; *imati ~ka*] **b.** dojam, efekt △ ***plaćanje po ~ku*** *pov.* način plaćanja u stalnom radnom odnosu prema obračunu o rezultatima rada svakog zaposlenog; **ùčinilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci, G -ilācā⟩, *v.* učinitelj; **ùčinitelj** *m* onaj koji je što učinio [*~ kaznenog djela*]; učinilac; **učinitèljica** *ž*, *v.* učinilac, učinitelj; **ùčiniti se** (komu) *svrš.* ⟨*prez.* ùčinīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùčinjen⟩ **1.** prikazati se u mašti, ostaviti dojam onoga što nije ili tko nije [*učinilo mi se da je to Mirko*; *učinilo mi se da će sve biti u redu* (a kad tamo...)] **2.** *razg.* praviti se [*~ lud*]
✧ U- + *v.* čin, činiti
**učinkòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji donosi plod ili rezultat; djelotvoran, efikasan, plodonosan // **učinkòvito** *pril.* na učinkovit način; **učinkòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je učinkovito, osobina onoga koji je učinkovit; djelotvornost, efikasnost
✧ *slov.*
**ùčiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* ùčēći, *impf.* ùčāh, *prid. trp.* ȕčen, *gl. im.* ùčēnje⟩ **1.** (što) **a.** nastojati da se što upamti, razumije; stjecati znanje ili vještinu [*brzo/lako ~*; *~ napamet*; *~ usput*] **b.** pohađati školu, biti na kakvom zanatu [*~ školu* ići u školu] **2.** (∅) zvati na molitvu po zakonu islama **3.** (koga) **a.** predavati drugome znanje, vještinu; poučavati [*~ (koga) engleski*] **b.** savjetovati, nagovarati **4.** (što, ∅) uspostaviti kakvu ideju ili teoriju; naučavati **5.** (što) (u islamskoj terminologiji i frazeologiji) čitati [*~ Kur'an*; *~ molitvu*] // **ȕčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se zasniva na učenosti; obrazovan; **ȕčenica** *ž*, *v.* učenik; **ȕčeničin** *prid.* koji pripada učenici; **ȕčeničkī** *prid.* koji je namijenjen, koji se odnosi na učenike; **ȕčenički** *pril.* kao učenik, na način učenika; **ȕčenīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji uči, polazi školu; đak **2.** onaj koji je učio ili uči od koga; pristalica, sljedbenik [*dobar ~*; *~ osnovne škole*]; **ȕčeno** *pril.* na učen način [*~ govoriti*]; **ȕčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odlika onoga koji je učen; ukupnost njegova znanja; **učènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na učenjake; **učènjāčki** *pril.* kao učenjak, na način učenjaka; **učènjāk** *m* ⟨G učenjáka, N *mn* učenjáci⟩ **1.** onaj koji je na glasu kao učen, koji je unaprijedio znanja; naučenjak **2.** znanstvenik; **učenjàkinja** *ž*, *v.* učenjak; **učenjáštvo** *sr* ukupnost usvojenih znanja, svojstvo i djelovanje učenjaka; **ùčēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* učiti **2.** *psih.* fenomen spoznajne sposobnosti u kojoj se stječu, organiziraju i preoblikuju činjenice s krajnjim ciljem samostalnog stvaranja zaključaka i činjenica koje iz toga proizlaze **3.** ono što tko naučava, sustav mišljenja o čemu; nauk, naučavanje, škola; **ȕčēvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *arh.* koji je pohađao škole, obrazovan, koji je prošao kroz proces obrazovanja; **učèvnjāk** *m* ⟨G učevnjáka, N *mn* učevnjáci⟩ onaj koji je učevan, koji se odao učevnosti, čovjek od

knjige, onaj koji je obrazovan; **ùčilīšnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na učilište; **ùčilīšte** *sr* **1.** *zast.* škola **2.** mjesto gdje se uči, mjesto gdje se može učiti; **ùčilo** *sr* sredstvo za praktičnu i zornu obuku, nastavno pomagalo; **učióna** *ž, v.* učionica; **učiónica** *ž* prostorija u kojoj se uči, u kojoj se održava nastava; učiona; **učióničkī** *prid.* koji pripada učionici; **ùčitelj** *m* **1.** onaj koji predaje u razrednoj nastavi ili dnevnom boravku u prva 4 razreda osnovne škole **2.** *razg.* **a.** onaj koji poučava druge u nekoj vrsti znanja ili vještine **b.** onaj od kojeg se uči, kojemu se duguje znanje; **učitèljčić** *m dem.* ob. *pejor.* od učitelj; **ùčiteljevàti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ljujēm, *pril. sad.* -ljujūći, *gl. im.* -ānje⟩ biti učitelj, raditi kao učitelj (1); **učitèljica** *ž, v.* učitelj; **učiteljičin** *prid.* koji pripada učiteljici; **ùčiteljskī** *prid.* koji se odnosi na učitelje; **ùčiteljski** *pril.* kao učitelj, na način učitelja; **učitèljstvo** *sr* **1.** svi učitelji **2.** *rij. konstr.* učiteljska služba; učiteljevanje; **účo** *m* ⟨G účē, taj učo/ti uče i te uče⟩ **1.** *fam.* učitelj osnovne škole **2.** *pejor.* onaj koji je po mentalitetu učitelj, sklon pojednostavljivanjima i olakim popularizacijama znanja; vulgarizator

✧ *prasl.* i *stsl.* učiti (*rus.* učít', *polj.* wczyć), *lit.* jaukinti: pripitomiti ≃ *skr.* ucyati: navikava se, *v.* naviknuti, navika

**Ûčkā** *ž geogr.* planina u *S* Istri, 1401 m // **ûčkī** *prid.* koji se odnosi na Učku

◆ *pr.* (etnik): **Ȕčkar** (Pula, Istra)

✧ *v.* vuk

**ȕčkur** *m reg.*, *v.* svitnjak

✧ *tur.* uçkur

**učlániti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùčlānīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùčlānjen⟩ primiti za člana, upisati (se), postati član // **učlanjívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* učlànjujēm, *pril. sad.* učlànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* učlaniti

✧ U- + *v.* član

**ùčmati** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùčmao⟩ *rij.* ostati bez volje i života u sebi, postati trom duhom i tijelom, predati se apatiji, izgubiti se u tupoj svakodnevici, prepustiti se rutini života bez većih zahtjeva i nastojanja na kvaliteti življenja [*dok god budem mogao naći slobodnu zemlju ili zrak, neću ~ na nekom mjestu gdje bih se morao skrivati*]; ukiseliti se (o osobi), ucrvati se, zaparložiti se // **ùčmalo** *pril.* na učmao način, bezvoljno, tromo; **ùčmalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je učmao ili onoga što je učmalo; **ùčma|o** *prid.* ⟨*odr.* ùčmalī⟩ koji je bez volje, bez života; trom, apatičan [*~la sredina*]

✧ U- + *v.* čama, čamiti

**ùčtiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg. arh.* (+ *srp.*) koji posjeduje manire; pristojan, uljudan // **ùčtivo** *pril.* na učtiv način, s učtivošću; pristojno, uljudno; **ùčtivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *razg. arh.* (+ *srp.*) odlika onoga koji je učtiv; pristojnost, uljudnost

✧ od starijega *учьтивъ ≃ U- + *v.* čast

**učtùglija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov. reg.* u Osmanskom Carstvu onaj koji ima tri tuga (o vezirima)

✧ *tur.* üçtuğlu, *usp.* tug

**učúvati** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùčūvām, *pril. pr.* učúvāvši, *imp.* ùčūvaj, *prid. trp.* ùčūvān⟩, ob. u: [*Bože učuvaj* u zn. nikako, nipošto, ni po koju cijenu, nizašto na svijetu; sačuvaj Bože, ne daj Bože, sačuvaj nas Bože, sakloni Bože]

✧ U- + *v.* čuvati

**učvŕstiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùčvr̄stīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùčvr̄šćen, *gl. im.* učvršćénje⟩ **1.** (što) učiniti čvrstim, osigurati da se ne klima, pomiče ili ljulja; utvrditi **2.** (koga, se u čemu) učiniti (se) nepokolebljivim u kakvu uvjerenju // **ùčvrsnica** *ž* **1.** (+ *potenc.*) igla, spona itd. koja služi tome da što učvrsti, ob. u radnjama koje traže sitne pokrete kao što je šivanje, rad na platnu, crtanje na papiru i sl. **2.** *knjiš. konstr.*, *v.* šuština, druker; **učvršćénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* učvrstiti **2.** dio koji se dodaje tako što se nalijepi, prikuca itd. na veći radi čvrstoće ili da što čvršće stoji na podlozi i sl. [*dodati ~*; *pribiti ~*]; učvršćivač; **učvršćìvāč** *m* ⟨G učvršćiváča⟩ **1.** *v.* učvršćenje (2) **2.** kemijska smjesa koja služi da što učini čvršćim i otpornijim [*~ za kosu*]; **učvršćívati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* učvr̀šćujēm, *pril. sad.* učvr̀šćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* učvrstiti

✧ U- + *v.* čvrst

**ûći** (**úći**) *svrš.* ⟨*prez.* ûđēm, *pril. pr.* ȕšāvši, *imp.* úđi, *prid. rad.* ȕšao⟩, *opr.* izići **1. a.** (∅, u što) krećući se dospjeti u kakav zatvoren, ograničen prostor, u unutrašnjost, u kakvu sredinu, zajednicu, doba života, djelatnost [*~ u kuću*] **b.** početi sudjelovati u čemu, upustiti se dublje u što (proučavajući, razmatrajući i sl.); prodrijeti u što, razumjeti što [*~ u srž problema*] **c.** ubrojiti se, pripasti u što, moći

se svrstati po nekom kriteriju u što, spadati u što [~ *u prvu kategoriju*] **2.** (u koga) *sport* izvesti vrlo jak start kojim se protivnički igrač onemogućuje u daljnjem vođenju lopte, utrčavanju i sl.
✧ U- + *v.* ići

**ùćuškati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùćuškān⟩ s više pokreta ugurati što ćuškanjem, ugurati jedan ili više predmeta u što ćuškanjem; ugurati, *usp.* ćuškati (2) // **ućuškávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ućùškāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ućuškati; **ùćušnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùćušnuo⟩ ugurnuti ćuškanjem, jednim pokretom ćušnuti tako da uđe neki predmet u što (u ladicu koja je tijesna ili premalena, u ormar u koji stane tek ako se ćuška); ugurnuti, *usp.* ćuškati (2)
✧ U- + *v.* ćuška, ćuškati

**ûd** *m* ⟨G -a, N *mn* údovi⟩ *anat.* ekstremitet (noga ili ruka) [*gornji ~ovi* ruke; *donji ~ovi* noge] △ ***spolni*** ~ muško spolovilo; udo // **údo** *sr* ⟨N *mn* úda⟩ *knjiš.* spolni ud, *v.* ud △
✧ *prasl.* *udъ, *udo (*stsl.* udъ, *rus.* ud, *polj.* ud, udo)

**ùdāh** *m* ⟨N *mn* -āsi⟩ jednokratno uvlačenje zraka u pluća, *opr.* izdah // **udàhnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùdahnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* udàhni, *prid. trp.* ùdahnūt⟩ uvući zrak u pluća (kroz nos ili usta); **udahnjívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* udàhnjujēm, *pril. sad.* udàhnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udahnuti
✧ U- + *v.* dah

**ùdaja**, *v.* udati

**událjiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùdāljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùdāljen⟩ **1.** (koga, što) naredbom ili oštrim riječima istjerati iz prostora, prostorije; odstraniti, otjerati, otpustiti, isključiti, istjerati, izbaciti [~ *iz igre*] **2.** (se) **a.** otići, ukloniti se; odmaći se, odvojiti se, izgubiti se **b.** skrenuti s predmeta o kojem je riječ, prijeći na izlaganje o drugim stvarima **c.** ne biti više prisan, blizak; postati dalek, otuđiti se // **ùdālj** *pril.*, ob. u: △ ***skok*** ~ *sport* skok u daljinu, lakoatletska disciplina; **udaljávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udàljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udaljiti; **ùdāljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** onaj kojega je tko udaljio [~ *s nastave*] **2.** *v.* dalek; davnašnji, drevni; **ùdāljeno** *pril.* tako da je na udaljenosti, distancirano, van puta; **ùdāljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** mjerljiva ili uočena daljina; odstojanje, razdaljina **2.** odsutnost prisnosti, odnos na odstojanju (o osobama); distanca; **udaljívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udàljujēm, *pril. sad.* udàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udaljiti, udaljavati
✧ U- + *v.* dalj, daljina

**ùdariti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdaren⟩ **1.** zadati udarac kome; lupiti, mlatnuti **2.** (čime o što) snažnim zamahom izvršiti sudar jednog tijela s drugim [~ *sjekirom o drvo*] **3.** izvršiti oružani napad [~ *na grad*]; napasti **4.** krenuti, poći, upraviti hod u nekom smjeru [~ *preko polja*] **5.** početi snažno padati; zasuti (o kiši i snijegu); navaliti velikom žestinom [*udarila bura*] **6.** (uz glagol u infinitivu ili imperativu u zn. radnje u vremenu) dati se na što, navaliti, svim silama što početi raditi [*onda oni udarili kupovati sve što stignu*; *udri kopaj i radi*] // **ùdār** *m* **1.** *v.* udarac **2. a.** zvučni efekt izazvan zamahom, kretanjem, pokretanjem kakvog mehanizma itd. **b.** ritmična oscilacija zidova arterija koja odražava rad srca, otkucaj bila **3.** (+ *potenc.*) nagao zamah, nalet vjetra ili druge sile (valova zemlje u potresu) **4.** prodor električne struje kroz tijelo, zahvat tijela njome **5.** nagla promjena u organizmu (izazvana pucanjem ili začepljenjem krvnih žila, djelovanjem jake topline i sl.) [*srčani* ~; *moždani* ~] △ ***državni*** ~ *pol.* **1.** nasilna promjena vlasti, obaranje režima izvršeno naglo, bez građanskog rata, prevrat **2.** naprečac izvršena promjena režima, ukidanje ustavnih sloboda koje izvode vlastodršci; ***vojni*** ~ državni udar koji izvode vojne osobe; **ùdar|ac** *m* ⟨G -ārca, N *mn* -ārci, G -rācā⟩ **1.** pritisak koji nastaje kad se zamahnuta ruka, noga, zamahnuti ili bačen predmet zaustavi na onome čemu je namijenjen ili na čemu što mu je na putu **2.** udar (2a) **3.** bolan gubitak, pretrpljena šteta itd. [*težak ~ac*] **4.** *sport* oštro upućivanje lopte i sl. na cilj △ ***slobodan ~ac*** *sport* u nogometu dosuđena kazna zbog prekršaja i nesportskog ponašanja igrača; **udàrāč** *m* ⟨G udaráča⟩ **1.** onaj koji zadaje udarac (kome), onaj koji napada koga (ob. u sportu) **2.** *vojn. tehn.* na vatrenom oružju dio mehanizma aktiviranja paljenja; **udaràčica** *ž*, *v.* udarač; **udàrāčkī** *prid.* koji pripada udaračima i udaranju; **udaràljkāš** *m* ⟨G udaraljkáša⟩ onaj koji svira na udaraljkama; **udàrāljke** *ž mn* ⟨G -ā/-ī⟩ *glazb.* opći naziv za glazbene instrumente čiji se zvuk izaziva udaranjem drvenih ili čelič-

nih štapića i sl. (bubanj, zvono i dr.) [*idiofone ~; membranofone ~*]; **ùdarati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udariti; **ùdaren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je oštećen od udara [*~ automobil*] **2.** *pren.*, *v.* poremećen (**2**), pomaknut (**2**), drmnut [*~ mokrom čarapom (krpom) (po glavi)*]; ćaknut, opaljen, opičen, trknut; **ùdarenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje ili osobina onoga koji je udaren, stanje onoga što je udareno [*njegova ~* on je udaren]; **ȕdārn|ī** *prid.* **1.** koji služi za zadavanje udara **2.** glavni, onaj koji proizvodi najjači dojam △ *~**a brigada (četa)** vojn.* jedinica koja se posebno ističe u bitkama; *~**i termin*** vrijeme kad se najviše gleda ili sluša (televizija, radio); **ùdriti** *svrš.* ⟨*prez.* ùdrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdren⟩ *zast.* udariti, *v.* [*udri ga!*]

✧ *prasl.* i *stsl.* udariti (*rus.* udárit') ≃ *v.* drati

**ùdārnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ *pol. ideol.* (u ideološkom rječniku poslije 2. svjetskog rata) radnik socijalističke proizvodnje koji se jako zalaže na poslu i prebacuje propisane norme rada // **ùdārnica** *ž*, *v.* udarnik; **ùdārničk|ī** *prid.* koji se odnosi na udarnika i udarnike △ *~**a značka*** *pov.* značka koju dobiva udarnik; **ùdārnički** *pril.* marljivo, neprekidno [*raditi ~*]; **ùdārnīštvo** *sr* udarnički rad kao metoda natjecanja u radu

✧ *rus.* udárnik

**ùdati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ȕdāta/ȕdāna⟩ **1.** (koga) učiniti da ženska osoba stupi u brak **2.** (se) stupiti u brak (samo za žensku osobu) // **ùdadba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *zast.*, *v.* udaja; **ȕdaja** *ž* stupanje ženske osobe u brak; udadba; **ȕdāta** *prid.* koja ima muža, koja je u bračnom odnosu, kojoj je to bračno stanje [*~ žena*], *opr.* ledična; **udàvača** *ž* djevojka koja je stasala za udaju; **udávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùdājēm, *pril. sad.* ùdājūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udati

✧ U- + *v.* dati

**ȕdāv** *m zool.*, *v.* Piton (**2**)

✧ *rus.* udáv

**udáviti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùdāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdāvljen⟩ **1.** oduzeti život stežući za grlo; zadaviti **2.** usmrtiti (se) u vodi; utopiti (se), zagušiti se **3.** *žarg.* **a.** izmoriti u najvećoj mjeri (dosadnim pričanjem i sl.) **b.** onemogućiti kakvu djelatnost // **udavljènica** *ž* ona koja se davi, koja se udavila; utopljenica; **udavljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na udavljenike; **udavljènīk** *ž* ⟨G udavljeníka, N *mn* udavljeníci⟩ utopljenik

✧ U- + *v.* daviti

**ȕdāvke** *m mn* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* porodica najvećih tropskih neotrovnih zmija (*Boidae*); kržljonoške

✧ *v.* udav

**Ȕdba** *ž* (poimeničena *krat.*) *pov. pol.* Uprava državne bezbjednosti (tajna politička policija) u SFRJ, *usp.* KOS // **ùdbāš** *m* ⟨G udbáša⟩ *razg. pejor.* **1.** službenik Udbe **2.** uhoda, špijun, kosovac; **udbàšica** *ž*, *v.* udbaš; **ùdbāškī** *prid.* koji se odnosi na udbaše; **ùdbāški** *pril.* kao udbaš, na način udbaša

**Ȕdbina** *ž* naselje (u blizini Korenice), iznad Krbavskog polja u Lici, 1162 stan. // **Udbínac** *m* (**Ȕdbīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Ȕdbinjani⟩ stanovnik Udbine; **ȕdbīnskī** *prid.* koji se odnosi na Udbinu i Udbinjane

♦ *pr.* (etnik): **Udbínac** (Zagreb)

**udèbljati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùdebljān⟩ **1.** (se) **a.** postati debeo **b.** postati deblji **2.** (koga, što) učiniti da postane debeo (deblji) // **udebljávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udèbljāvām (se), *pril. sad.* udebljávajūći (se), *gl. im.* udebljávānje⟩, *v.* udebljati

✧ U- + *v.* debeo

**ùdes** *m* **1.** ono što je određeno providnošću; sudbina **2.** nesretan slučaj; sudar [*prometni ~*] // **ùdesan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se odnosi na udes, sudbinski; **ùdesiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùdešen⟩ **1.** (što) **a.** urediti, srediti, prirediti, načiniti, spremiti **b.** podesiti, prilagoditi **c.** uskladiti, ugoditi (ob. glazbene instrumente) **2.** (koga) *pren. razg.* dovesti koga u veliku nepriliku, težak položaj; nagrditi, upropastiti **3.** (se) *razg.* urediti se, dotjerati se (o vanjštini); **udèsiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da udesiti, podesiti; **udešávati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udèšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udesiti; **ùdešenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je udešeno; sređenost, uređenost; **ùdezba** *ž* ⟨G *mn* -zābā/-ī⟩ *zast.* **1.** način na koji je što udešeno **2.** *glazb.* ugađanje instrumenta; ugodba **3.** prilagođavanje nekog teksta za izvođenje glasom (pjevanje) prema glazbi

✧ U- + *v.* desiti se

**ȕdesno** *pril.* na desnu stranu, u desnu stranu [*skrenite udesno/ušli su u desno krilo zgrade*], *opr.* ulijevo

✧ U- + *v.* desni

**ùdic|a** *ž rib.* mala čelična kuka, oštra pri kraju, privezana za uzicu kojom se love ribe // **ùdičār** *m* **1.** *sport* onaj koji lovi, peca ribu na udicu **2.** *pom. rib.* brod opremljen ribolovnom opremom, u kojoj je osnovni pribor udica; **ùdičārev** (**ùdičārov**) *prid.* koji pripada udičaru; **udičáriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* udìčārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** loviti udicom (ob. ribu) **2.** baviti se udičarskim sportom; **ùdičārka** *ž, v.* udičar; **ùdičarskī** *prid.* koji se odnosi na udičare; **ùdičarski** *pril.* kao udičar, na način udičara
✧ *prasl.* *ǫda, *ǫdica (*češ.* udice, *polj.* wędа)

**ùdikovina** *ž bot., v.* bekovina
◈ *pr.* (nadimačko): **Udíković** (Ogulin)

**ùdīlj** *pril. arh.* **1.** uvijek, stalno **2.** odmah

**údio** (**údjel**) *m* ⟨G údjela⟩ **1.** dio koji pripada kome u zajedničkom vlasništvu **2.** sudjelovanje u čemu (radom, novcem itd.) [*uzeti udjela (u čemu), služb. knjiš.* sudjelovati] // **udijéliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùdijēlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdijēljen⟩ dati milostinju [~ *siromahu*]; **udioníštvo** *sr* svojstvo udjela u čemu, participacija; **údjelak** *m* ⟨G -ēlka, N *mn* -ēlci⟩ *dem.* od udio, ono što je dio udjela; **udjèlitelj** *m* koji udjeljuje komu što; **udjelitèljica** *ž, v.* udjelitelj; **udjeljívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* udjèljujēm, *pril. sad.* udjèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udijeliti
✧ U- + *v.* dio

**ùdisati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùdišēm, *pril. sad.* ùdišūći, *prid. trp.* ùdisān, *gl. im.* -ānje⟩ uvlačiti (kroz nos ili usta) zrak u pluća // **ùdisāj** *m* **1.** količina koja se dišući udahne odjednom **2.** udah
✧ U- + *v.* disati

**ùditi** (komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* ùdēći, *gl. im.* ùđēnje⟩ *knjiš.* nanositi štetu; štetiti
✧ ≃ *stsl.* uditi

**udíviti** *svrš.* ⟨*prez.* ùdīvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdīvljen⟩ **1.** (koga) izazvati divljenje, čuđenje; zadiviti **2.** (se) zadiviti se // **udivljávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udìvljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udiviti; **ùdīvljeno** *pril.* diveći se; zadivljeno; **ùdīvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je udivljen; zadivljenost
✧ U- + *v.* diviti se

**ùdjenuti** (**ùdjeti**) (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùdjenēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* ùdjenūt⟩ **1.** (što) uvući kroz nešto usko ili u nešto usko [*udjenuti konac u iglu*] **2.** (se) *ekspr.* uspjeti se ugurati; uvući se // **udijévati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùdijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udjenuti
✧ U- + *v.* djenuti

**UDK** *krat.* univerzalna decimalna klasifikacija

**ùdlaga** *ž med.* pomagalo od čvrstog materijala koje služi u kirurgiji za imobilizaciju oboljelog dijela tijela, ob. pri prijelomu, *usp.* utega
✧ U- + *prasl.* *dolga: udlaga (*češ.* dláha, *bug.*) *dijal.* (dlaga)

**ùdlaku** (**ù dlaku**) (∅) *pril.* do najmanje sitnice, do tančina [*sve je to bilo jednako* ~]
✧ U- + *v.* dlaka

**ùdno** *prij.* (s G) pokazuje mjesto: u dnu, na dnu, u najnižem dijelu [~ *brda*]
✧ U- + *v.* dno

**ùdo** *m bot.* biljka (*Aralia cordata*) iz porodice bršljana (*Aralicaeae*), uzgaja se u Japanu, česta u makrobiotičkoj kuhinji
✧ *jap.*

**ùdoban** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji pruža dovoljno mjesta i ugodnosti za korištenje i boravak (naslonjač, stan itd.) // **ùdobno** *pril.* na udoban način; **ùdobnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je udobno
✧ *prasl.* *vъdobьnъ (*rus.* udóbnyj) ≃ U- + *v.* dob, doba

**udòbriti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùdobrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* udòbrio se⟩ postati dobar
✧ U- + *v.* dobar

**udobrovòljiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* udobròvoljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* udobròvoljen⟩ **1.** (koga, što) učiniti da tko bude dobre volje; odobrovoljiti, oraspoložiti **2.** (se) postati dobre volje; odobrovoljiti se, oraspoložiti se // **udobrovoljávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udobrovòljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udobrovoljiti, udobrovoljivati; **udobrovoljívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udobrovòljujēm, *pril. sad.* udobrovòljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udobrovoljiti, udobrovoljavati
✧ U- + *v.* dobar + *v.* volja[1]

**ùdolina** *ž geogr.* uža dolina koja se proteže između bregova // **ùdolica** *ž* **1.** *dem.* od udolina, manja udolina [~ *u koju se slivaju ljudi sa svih strana*] **2.** udubljenje, jamica na licu i tijelu [~ *iza uha*]; **ùdolinskī** *prid.* koji se odnosi na udolinu
✧ U- + *v.* dol, dolina

**udomáćiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* udòmāćīm (se),

*pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* udòmāćen⟩ postati domaći, blizak kao domaći čovjek ili ukućanin // **udomaćívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udomàćujēm (se), *pril. sad.* udomàćujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udomaćiti

✧ U- + *v.* dom[1], domaći

**udomàzetiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* udomàzećen⟩ priženiti (se)

✧ U- + *v.* dom[1] + *v.* zet

**udomètrija** *ž meteor. zast.* mjerenje količine oborina // **ȕdometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri, G -tārā⟩ *meteor. zast. tehn.* sprava za mjerenje količine oborina; kišomjer

✧ *lat.* udus: vlažan + -METRIJA

**udòmiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùdomīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùdomljen, *gl. im.* udomljénje⟩ **1.** (koga) dati komu dom, naći mu dom **2.** (se) steći dom, osigurati se za dalji život // **udòmitelj** *m* onaj koji drugoga udomljuje, onaj koji drugome pruža dom; **udomitèljica** *ž*, *v.* udomitelj; **udòmiteljski** *pril.* kao udomitelj, na način udomitelja; **udòmiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može, da udomiti; **udomljívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udòmljujēm, *pril. sad.* udòmljujūći, *gl. im.* udomljívānje⟩, *v.* udomiti

✧ U- + *v.* dom[1]

**udóstojati** (**udóstojiti**) (se) *svrš.* ⟨*prez.* -jīm (se), *pril. pr.* -āvši/-jīvši (se), *prid. rad.* udóstojao/udóstojio (se)⟩ **1.** (koga) učiniti koga dostojnim, ukazati mu čast (ob. koju ne zaslužuje ili koja mu se ukazuje od mnogo višega) **2.** (se) učiniti nešto što nije velika čast za onoga tko to čini; umilostiviti se [~ *se pozdraviti*] // **udostojávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udostòjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udostojati, udostojivati; **udostojívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udostòjujēm, *pril. sad.* udostòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udostojati, udostojavati

✧ U- + *v.* dostojan

**ȕdova** *ž* (ob. u pisanim oblicima obrazaca, oznaka kad se izvršavaju formalnosti i sl., kao *krat.* uz prezime: ud.), *v.* udovica[1] // **udóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci, G ȕdōvācā⟩ onaj kome je umrla supruga △ ***bijeli (slamnati)*** ~ (u šali) muž kome je žena neko vrijeme odsutna; **udòvačkī** *prid.* koji se odnosi na udovca; **udòvānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* udovati **2.** stanje udovištva; **udòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* udòvujēm, *pril. pr.* udòvēći, *gl. im.* -ānje⟩ živjeti kao udovac/udovica; **udóvčev** *prid.* koji pripada udovcu; **udòvica**[1] *ž* ona kojoj je umro muž; udova △ ***bijela (slamnata)*** ~ žena kojoj je suprug neko vrijeme odsutan; ***crna*** ~ *zool.* pauk (*Latrodectes mactans*) iz porodice *Theridiide*, ženka ima otrovan ugriz opasan za čovjeka; ***ratna*** ~ žena kojoj je suprug poginuo u ratu; **udòvičica**[1] *ž hip.* od udovica (ob. u zn. mlada udovica); **udòvičić** *m* udovičin sin; **udòvičin** *prid.* koji pripada udovici; **udòvičkī** *prid.* koji se odnosi na udovice; **udòvički** *pril.* kao udovica, na udovički način; **udovíštvo** *sr* **1.** ukupnost svojstava one koja je udovica **2.** razdoblje udovanja

◆ *pr.* (nadimačka): **Ȕdovč** (Zagreb, Split), **Udóvčević** (Osijek), **Ȕdōvčić** (170, Slavonski Brod, Slavonija, Novska), **Udovicich** (*izg.* Udovìčić) (Buje, ← *tal.*), **Ȕdovič** (Rijeka, Opatija), **Udòvičić** (1200, Pazin, Istra), **Ȕdović** (170, Rijeka, Opatija, Pazin) ◇ *top.* (naselje): **Udovìčić** (Sinj, 462 stan.)

✧ *prasl.* *vъdova (*stsl.* vъdova, *rus.* vdová, *polj.* wdowa) ← *ie.* *widheweh$_2$ (*lat.* vidua, *skr.* vidhavā)

**udòvica**[2] *ž bot.* **1.** biljka (*Knautia arvensis*) iz porodice češljugovina (*Dipsacaceae*) **2.** ukrasna biljka (*Scabiosa atropurpurea*) iz porodice češljugovina (*Dipsacaceae*) // **udòvičica**[2] *ž bot.* biljni rod *Scabiosa*

✧ *v.* udova

**udovòljiti** (komu, čemu) *svrš.* ⟨*prez.* udòvoljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* udòvoljen⟩ ispuniti traženje, zahtjev, želju // **udovoljávati** (komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* udovòljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udovoljiti, udovoljivati; **udovoljívati** (komu, čemu) *nesvrš.* ⟨*prez.* udovòljujēm, *pril. sad.* udovòljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udovoljiti, udovoljavati

✧ U- + *v.* dovoljan

**udròbiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùdrobīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdrobljen⟩ **1.** lomeći na komade staviti u što tekuće (ob. kruh u mlijeko ili bijelu kavu) **2.** *pren. pejor.* svašta napričati; nadrobiti // **ùdrobljeno** *pril.* tako da bude u komadima svega po malo na jednom mjestu; pomiješano; **udrobljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* udròbljujēm, *pril. sad.* udròbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udrobiti

✧ U- + *v.* drobiti

**ȕdruga** *ž* ⟨D L -uzi⟩ *arh. neol. služb.* **1.** udruženje, društvo **2.** zadruga // **ùdrūžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je spojen, združen, ujedinjen (o ljudima, organizacijama, naporima, nastojanjima itd.); **ùdrūženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-oš-

ću⟩ stanje onih koji su udruženi; združenost, udruživost; **udružénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* udružiti **2.** veći broj osoba udružen radi zajedničkog posla ili cilja; društvo (3), organizacija; **udrùžitelj** *m* onaj koji pripada kakvoj udruzi, onaj koji se udružio s kim; **udružitèljica** *ž, v.* udružitelj; **udrúžiti** (se, u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùdrūžīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùdrūžen, *gl. im.* udružénje⟩ spojiti, sastaviti u zajednicu, cjelinu; združiti, organizirati; **udrùživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da, koji se može udružiti; **udružívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* udruživati **2.** radnja koja nastaje kad se što udružuje [*udruživanje rada i sredstava*]; **udružívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udrùžujēm (se), *pril. sad.* udrùžujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udružiti; **udrùživōst** *ž, v.* udruženost

✧ U- + *v.* drug

**udúbiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùdūbīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùdūbljen, *gl. im.* udubljénje⟩ **1.** (što) pritiskom napraviti udubinu; ulupiti **2. a.** (se) dobiti udubinu na površini; ulegnuti se, uleknuti se **b.** (se u što) duboko se predati čemu; unijeti se u što, zadubiti se // **ùdubina** *ž* mjesto koje se spušta, koje je dublje u odnosu na površinu koje je dio, udubljeno mjesto; udubljenje; **ùdūbljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je uleknut; konkavan; **ùdūbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je udubljeno; **udubljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* udubiti **2.** udubljeno mjesto; udubina; **udubljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* udùbljujēm, *pril. sad.* udùbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udubiti, udupsti; **ùdūpsti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* udúbēm, *pril. pr.* udúbīvši, *prid. rad.* ùdūbao/ùdūbla *ž*, *prid. trp.* udùben⟩ udubiti (se)

✧ U- + *v.* dupsti, dubiti

**ȕdugo** *pril. knjiš.* **1.** na način da bude dugo prema uobičajenom **2.** na način da dugo traje; nadugo, opširno

✧ U- + *v.* dug

**udúšiti** *svrš.* (što, se) ⟨*prez.* ùdūšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdūšen⟩ ugušiti (se) [~ *se plinom*]

✧ U- + *v.* dušak, dušiti

**udvárati se** (kome) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùdvārām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** lijepim riječima i ponašanjem nastojati steći naklonost (u odnosu muškarca i žene) **2.** *pren. pejor.* ulagivati se, dodvoravati se // **udvàrāč** *m* ⟨G udvaráča⟩ onaj koji udvara; **udvaràčica** *ž, v.* udvarač; **udvàrāčkī** *prid.* koji se odnosi na udvarače; **udvàrāčki** *pril.* kao udvarač, na način udvarača

✧ U- + *v.* dvor

**udvòjiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùdvojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùdvojen⟩ **1.** uvećati za još toliko, udvostručiti (1+1); duplicirati **2. a.** presaviti da bude u dva sloja, da postane dvostruko deblji; udvostručiti (pokrivač i sl.) **b.** *sport* čuvati, blokirati vrlo opasnog igrača (u nogometu, košarci) istodobno s dva igrača // **udvàjāč** *m* ⟨G udvajáča⟩ onaj koji udvaja što; udvostručivač; **udvajàčica** *ž* udvostručivačica; **udvàjačkī** *prid.* koji se odnosi na udvajače i udvajanje; **udvájati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùdvājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udvojiti; **ùdvojak** *m* ⟨G -jka, N *mn* -jci⟩ *pom.* udvostručen konop koji prolazi kroz oko plutače; **ùdvojba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ono što je nastalo udvajanjem; **ȕdvoje** *pril.* dvoje zajedno; u paru; **ùdvojen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se sastoji od dvoje, od dva sloja, dvostruk **2.** koji je presavijen tako da se sastoji od dva sloja (pokrivač i sl.) [~*i suglasnici, ~a slova*]

✧ U- + *v.* dva

**ùdvōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** uglađen, pristojan prema pravilima dvorskog ili sličnog strogo propisanog ponašanja **2.** *pren. pejor.* koji se dodvorava, ulaguje; udvorljiv // **udvorávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* udvòrāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ dodvoravati se; **ùdvorica** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji se dodvorava; laskavac, ulizica; **ùdvoričin** *prid.* koji pripada udvorici; **ùdvoričkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na udvorice; **ùdvorički** *pril.* kao udvorica, na način udvorica; **ùdvorīštvo** (**ùdvōrnīštvo**) *sr* ponašanje onoga koji je udvorica; **udvòrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* udvoran (2); **ùdvōrničkī** *prid.* koji se odnosi na udvornike; **ùdvōrnički** *pril.* kao udvornik, na način udvornika; **ùdvōrnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** *pov.* posjednik s posebno uređenim pravima i obvezama prema kraljevskom dvoru **2.** *arh.* udvorica, *v.*; **ùdvōrno** *pril.* na udvoran način; **udvórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je udvoran, svojstvo onoga što je udvorno

✧ U- + *v.* dvor

**udvòstručiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* udvòstručen, *gl. im.* udvostručénje⟩ učiniti da što postane dvostruko (1+1); udvojiti, duplicirati // **udvòstručenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/ošću⟩ svojstvo onoga što se da udvo-

stručiti; **udvostručívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* udvostrȕčujēm, *pril. sad.* udvostrȕčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* udvostručiti; **udvostrȕčljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da udvostručiti
✧ U- + *v.* dvostruk

**ȕdžbenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ školska, gimnazijska ili fakultetska knjiga iz koje se uči nastavni predmet // **ȕdžbenīčkī** *prid.* koji je u udžbeniku, koji je svojstven, koji se odnosi na udžbenike; **ȕdžbenički** *pril.* kao u udžbeniku, na način udžbenika
✧ od starijega *učьbenikъ, *v.* učiti

**ȕdžerica** *ž reg.* trošna, niska kuća; kućerak, potleušica, straćara
✧ *v.* hudžera

**ȕđavola** (I) (način pisanja uz: u đavola) *pril.*, *v.* uvraga (I), dovraga (I), dobijesa (I) // **ȕđavola** (II) *uzv.* uvraga, kvragu, dovraga, dobijesa
✧ U- + *v.* đavao

**UEFA** (*izg.* UȄFA) *krat. sport* krovna europska nogometna udruga
✧ *krat.*, *fr.* Union Européenne de Football Association

**ȕf** *uzv.* kojim se izražava neugodno iznenađenje, nestrpljenje, gađenje, nelagoda i sl.
✧ *onom.*

**Ȕfa** *ž* glavni grad Republike Baškirije (Ruska Federacija), 1.082.500 stan.

**ȕfati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* ȕfājūći se, *gl. im.* ȕfānje⟩ nadati se, vjerovati, uzdati se (ob. u Boga) // **ȕfānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ufati se **2.** *kat.* nada u postizanje spasenja i blaženstva (uz vjeru i ljubav bogoslovne kreposti)
✧ *prasl.* i *stsl.* ūpъvati (*rus.* upovát', *polj.* ufać)

**Uffizi** (*izg.* Ufìci) (**Palazzo degli Uffizi**) *m arhit.* palača u Firenci iz 16. st.; u njoj je smještena galerija, otvorena 1765. s jednom od najljepših i najbogatijih zbirki talijanskog slikarstva, tapiserije i antičkih umjetnina, zasnovana na zbirci koju je gradu ostavila obitelj Medici
✧ *tal.* Palazzo degli Uffizi (uffizi: uredi, najprije obitelji Medici, zatim uredi firentinske komune)

**ȕfīcīj** *m* jedan od naziva za resor u papinskoj vladi △ ***Sveti*** ~ službeni naziv Kongregacije za doktrinu vjere (nekadašnje Inkvizicije)
✧ *tal.* ufficio

**ȕfiksati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* -ān⟩, *v.* fiksati (se)
✧ U- + *v.* fiks[2], fiksati

**ufitíljiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ufìtīljim (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ufìtīljen⟩ *reg.* **1.** ušiljiti, ufrkati, usukati **2.** (se) *pren.* smršaviti, oslabjeti // **ufitiljívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ufitìljujēm, *pril. sad.* ufitìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ufitiljiti
✧ U- + *v.* fitilj

**UFO** *m krat.* nepoznati leteći objekt, *usp.* NLO
✧ *krat.*, *engl.* Unidentified Flying Objects

**UFO-** kao prvi dio riječi znači da se što odnosi na nepoznate leteće objekte [*ufologija*; *ufofobija*]
✧ *v.* UFO

**ufològija** *ž* disciplina koja se bavi istraživanjem neidentificiranih letećih tijela // **ufòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi proučavanjem neidentificiranih letećih objekata; **ufològica** (**ufològinja**) *ž*, *v.* ufolog
✧ UFO- + -LOGIJA

**ufonàut** *m* ⟨G -a⟩ *publ.* pripadnik neke izvanzemaljske civilizacije
✧ UFO- + *v.* astronautika, (astro)naut

**ufŕkati** *svrš.* ⟨*prez.* ȕfr̄čēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕfr̄kān⟩ *reg.* **1.** napraviti kovrče **2.** uviti što savitljivo, mekano, podatno, ob. po širini (u rolnu, valjak) [~ *cigaretu*]
✧ U- + *v.* frkati

**ufúrati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕfūrām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ȕfūrān⟩ *reg.* **1.** (što) uvesti [~ *auto u garažu*] **2.** (koga, se) **a.** ući (ob. bez karte na kakvu predstavu i sl.) **b.** saživjeti se, identificirati se, ovladati nekom strukom [~ *se u posao*]
✧ U- + *v.* furati

**ȕgalj**, *v.* ugljen

**Ȕgānda** *ž geogr.* država u *I* Africi, 241.040 km$^2$, 16,9 mil. stan., glavni grad Kampala // **ȕgāndskī** *prid.* koji se odnosi na Ugandu i Uganđane; **Ugánđanin** *m* (**Ugánđanka** *ž*) ⟨N *mn* Ugánđani⟩ stanovnik ili državljanin Ugande

**ugànuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùganēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùganūt⟩ ozlijediti nogu ili ruku prekomjernim napinjanjem zgloba, istezanjem zglobnih tetiva; iskrenuti zglob // **uganúće** *sr* istegnuće zglobnih tetiva; iščašenje, distorzija; **ùganūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/ošću⟩ svojstvo onoga što je uganuto
✧ U- + *v.* ganuti

**ȕgao** *m* ⟨G ȕgla, N *mn* ȕglovi⟩ **1. a.** prostor na križanju dviju ulica **b.** dio nekog predmeta (najčešće građevine) u kojem se dodiruju dvije plohe, dva pročelja i prostor koji ga okruž-

uje, gledano s vanjske strane; kantun, ćošak, *opr.* kut (4) **2.** *mat.* dio prostora zahvaćen plaštom stošca; određuje se omjerom ploštine kugline plohe sa središtem u vrhu stošca i kvadrata polumjera te kugle (jedinica steradijan, oznaka sr); prostorni kut // **ùgaonī** *prid.* koji se nalazi na uglu; **ùglara** *ž*, *v.* uglenica; **ùglat** (**ùglast**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** kojega su naglašeni uglovi (brojem, oblikom) [*~o lice*]; ćoškast **2.** *pren.* teško prilagodljiv, nepristupačan dokazu △ *~e* ***zagrade*** zagrade [ ], za razliku od oblih ( ), vitičastih { } i izlomljenih ⟨ ⟩; **ùglatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo i stanje onoga što je uglato; **ùglen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je dio ugla, koji čini ugao, koji zatvara ugao [*~a zgrada*]; **uglènica** *ž* zgrada ili kuća na uglu, zgrada ili kuća koja zatvara ulični ugao, uglena zgrada; uglara, uglovnica; **uglóvnica** *ž*, *v.* uglenica

◈ *pr.*: **Vùglec** (Zagreb, Zagorje, Varaždin), **Vùglek** (Zagreb, Sesvete, Dugo Selo), **Vuglovèčkī** (110, Ivanec, Bjelovar, Podravina)

✧ *prasl.* *ǫglъ (*rus.* úgol, *polj.* węgieł) ← *ie.* *$h_2$eng- (*lat.* angulus, *stengl.* ancléow)

**úgar** *m agr.* jednogodišnji (ili čak dvogodišnji) odmor poljodjelskog tla sa svrhom da mu se obnovi plodnost [*zemlja ostavljena na ~u*] // **ùgarak**[1] *m* ⟨G ùgārka, N *mn* ùgārci⟩ komad, ostatak djelomično izgorjelog drva; ogorjeli komad; **ugàrčić** *m dem.* od ugar; **ugáriti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùgārīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùgāren⟩ postati ugar [*pastiri ostavljaju neke »trave« jedan dio godine da se ugare*]

◈ *pr.* (nadimačka i etnici): **Ȕgarak** (Gospić, Korenica), **Ugárčina** (Zagreb, Turopolje), **Ugárković** (700, Garešnica, Otočac, Lika) ◇ *top.* (naselje): **Ȕgārci** (Požega, 74 stan.)

✧ U- + *v.* gar

**ùgarak**[2] *m* ⟨G -ārka⟩ *bot.* biljka (*Claviceps purpurea*) iz porodice *Hypocreaceae*; glavnica

✧ *v.* ugar

**Ugàrit** *m pov.* grad u Siriji, značajna sredozemna luka u 2. tisućljeću pr. Kr.; danas Ras Šamra // **ugàrītskī** *prid.* koji se odnosi na Ugarit (grad u drevnoj Siriji) △ ~ ***jezik*** *lingv.* semitski jezik sjeverozapadne grane semitske porodice, sa spomenicima iz 2. tisućljeća pr. Kr.

**Ȕgarskā** *ž* ⟨D L Ȕgarskōj⟩ *pov.* pojam u hrv. historiografiji za mnogonacionalnu državu (Mađari, Slovaci, Hrvati, Rumunji, Ukrajinci, Srbi) u Panonskoj nizini, s kojom je Hrvatska od 1102. bila u personalnoj uniji // **Ȕgar** (**Ȕgrin**) *m* ⟨G Ȕgra, N *mn* Ȕgri⟩ **1.** *v.* Mađar **2.** *knjiš. pov.* podanik Ugarske kao dijela Habsburške Monarhije (i Austro-Ugarske Monarhije) do 1918, bez obzira na nacionalnost (Mađar, Hrvat, Srbin, Slovak, Rumunj); **ȕgarskī** *prid.* koji se odnosi na Ugarsku

◈ *pr.* (etnici, etnonimi ili nadimačka prema državnoj ugarskoj službi): **Ȍgrin** (Slavonija, sred. Dalmacija), **Ògrīnc** (**Ogrînc**) (Rijeka, Velika Gorica), **Ogrínec** (Koprivnica, Poreč), **Ȕgren** (Kostajnica, Banovina), **Ugrénović** (Podravina, Petrinja), **Ùgrica** (Donji Lapac, Novska, *Z* Slavonija), **Ȕgrin** (420, Split, Sinj, Istra), **Ȕgrina** (460, Trogir, sred. Dalmacija), **Ùgrinić** (170, Biograd, Zadar, *Z* Slavonija), **Ȕgrinov** (Karlovac, Zagreb), **Ugrínović** (Brač, Slavonija), **Ȕngar** (Zagreb, Novska, Slavonija), **Ȕnger** (Zagreb, Slavonija), **Vògrin** (Zagreb, Samobor, *I* Slavonija), **Vògrīnc** (**Vogrînc**) (Sisak, Pokuplje, Pakrac), **Vogrínec** (Zagreb, *Z* Slavonija, Pula), **Vùgec** (170, Zaprešić, *I* Slavonija, Ivanić Grad), **Vúger** (310, Sesvete, Novi Marof, Moslavina, Koprivnica), **Vugernìček** (Osijek), **Vùgrač** (Međimurje, Koprivnica, *Z* Slavonija), **Vùgrek** (180, Zlatar Bistrica, *I* Slavonija, Varaždin), **Vùgrenić** (Zagreb, Turopolje), **Vúgrić** (110, Turopolje, Čazma, Prigorje, Rovinj), **Vȕgrīn** (**Vugrîn**) (420, Zagreb i okolica, Novi Marof, Međimurje), **Vùgrīnčić** (**Vugrînčić**) (100, Zagreb i okolica, Međimurje, Varaždin), **Vugrínec** (1350, Varaždin, Međimurje, Zagorje, Podravina, Sesvete, Baranja), **Vugrinìček** (Jastrebarsko, Osijek), **Vùgrinić** (Jastrebarsko), **Vugrínović** (160, Turopolje, Moslavina, *Z* Slavonija), **Vugrìnskī** (Zagreb, Ivanec) ◇ *top.* (naselja): **Podugrínac** (Crikvenica, 21 stan.), **Ȕgrini** (Crikvenica, 190 stan.; Buzet, 61 stan.), **Vugrišínec** (Čakovec, 197 stan.), **Vȕgrovec Dônjī** (Grad Zagreb, 392 stan.), **Vȕgrovec Gôrnjī** (Grad Zagreb, 287 stan.)

**ugásiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùgāsīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùgāšen⟩ **1.** (što) učiniti da vatra ili plamen prestane gorjeti; utrnuti **2.** (što) *pren.* ugušiti, suzbiti, smiriti **3.** (se) **a.** prestati gorjeti; ugasnuti **b.** polagano umrijeti u starosti prirodnom smrću; dogorjeti **c.** prestati raditi (o motoru) **d.** prestati izlaziti, djelovati itd. (o listovima, publikacijama, društvima, zakonima i propisima itd.) **4.** *v.* ubiti (4) // **ugàsiv**

*prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da ugasiti, zagasiti; **ugasìvāč** *m* ⟨G ugasiváča⟩ onaj koji gasi/ugasi što; **ugasivàčica** *ž,* *v.* ugasivač; **ugàsivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što se da ugasiti, zagasiti; **ùgasl|ī** *prid.* koji se ugasio, izgubio sjaj; ugašen [*~i vulkan*; *~e oči*]; **ugàsnuti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùgasnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùgasnūt⟩, *v.* ugasiti

✧ U- + *v.* gasiti

**ùgaziti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgažen⟩ **1.** (u što), *v.* gaziti (**1a**) **a.** zaći u što **b.** upustiti se, uvaliti se u što, zagaziti u što **2.** (što) gazeći zgnječiti **3.** uprljati se zagazivši (u blato i sl.)

✧ U- + *v.* gaz, gaziti

**ugíbati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùgībljēm/ùgībām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** savijati se, povijati se (pod teretom) **b.** gibati se uvijajući tijelom **2.** (komu/čemu) izbjegavati koga; uklanjati se **//** **ugìbalīšte** *sr* proširenje trake (ceste ili ulice za privremeno zaustavljanje vozila ili za uređenu postaju); uklonište, proširenje; **ùgnuti se** (komu/čemu) *svrš.* ⟨*prez.* ùgnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* ùgnūt⟩, *v.* ugibati se

✧ U- + *v.* gib, gibati (se)

**ùginuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùginēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùginuo⟩ *term.* završiti život, prestati živjeti (o životinjama i biljkama); krepati, lipsati, crknuti (o životinjama) **//** **ugíbati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùgībām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uginuti; **uginúće** *sr knjiš.* gubitak života, smrt životinje ili biljke

✧ U- + *v.* ginuti

**uglàčati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uglàčām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùglačān⟩ **1.** **a.** učiniti glatkim i sjajnim, učiniti da ne bude više hrapavo **b.** urediti glačalom, učiniti da bude ravno; ispeglati **2.** *pren. razg.* potpuno urediti (tekst, stil itd.); dotjerati **//** **ùglačanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uglačano; **uglačávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uglàčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uglačati

✧ U- + *v.* glačati

**ùgladiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùglađen⟩ **1.** učiniti glatkim i polegnutim, učiniti da prestane stršiti; zagladiti (kosu, bradu) **2.** *pren.* dovesti u red vanjštinu, navike i ponašanje, učiniti da tko postane uglađen **//** **ùgladba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* uglađenost; **ùglađen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je lijepog ponašanja; otmjen, ljubazan, civiliziran; **ùglađeno** *pril.* na uglađen način, s uglađenošću; **ùglađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uglađen, svojstvo onoga što je uglađeno; ugladba; **uglađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uglàđujēm, *pril. sad.* uglàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugladiti

✧ U- + *v.* gladiti

**ùglancati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* -an⟩, *v.* ulaštiti

**ùglās** *pril.* svi odjednom; istodobno [*svi ~*, *razg. pleon.*; *govoriti ~*]

✧ U- + *v.* glas

**ùglat** (**ùglast**), *v.* ugao

**ugláviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùglāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùglāvljen⟩ **1.** utaknuti između čega ili u što tvrdo tako da čvrsto stoji; učvrstiti, uglobiti, umjestiti **2.** sporazumno utvrditi; ugovoriti, dogovoriti se **//** **ùglav** *m pom.* jaki očnjak u lančanici na koji je uglavljen mrtvi kraj sidrenoga lanca; **uglavljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uglàvljujēm, *pril. sad.* uglàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uglaviti

✧ U- + *v.* glava

**uglàvnōm** *pril.* (*čest.*) **1.** **a.** u većini slučajeva; najčešće **b.** najvećim dijelom; pretežno **2.** u glavnim crtama; ukratko

✧ U- + *v.* glavni

**uglàzbiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùglazbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùglazbljen⟩ neki tekst popratiti glazbom; napisati skladbu za napisano djelo [*~ Cesarićevu pjesmu*]; komponirati **//** **ùglazbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga što je uglazbljeno; **uglazbljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uglàzbljujēm, *pril. sad.* uglàzbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uglazbiti

✧ U- + *v.* glazba

**ùgledati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùgledao, *prid. trp.* ùgledān⟩ u času vidjeti; opaziti, spaziti, primijetiti [*~ pticu na grani*] **//** **ùglēd** *m* **1.** **a.** dobar glas, čast, poštovanje, priznanje, uvažavanje [*steći ~*; *uživati ~*; *opao mu je ~*] **b.** položaj, dostojanstvo **2.** *arh.* primjer, uzor [*~ ljepote*; *po ~u na koga* ugledajući se, uzimajući koga za uzor]; **ùglēdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji uživa ugled; uvažen, cijenjen, viđen, istaknut; **ùglednica** *ž*, *v.* uglednik; **ùglednī̆čkī** *prid.* koji se odnosi na uglednike; **ùglednički** *pril.* kao uglednik, na način uglednika; **ùglednīk** *m* ⟨V -iče, N *mn* -ici⟩ **1.** onaj koji uživa ugled **2.** onaj koji je na visokom položaju; prvak; **ùglednōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** ugled (1) **2.** lijepa vanjština; naočitost

✧ U- + *v.* gledati

**ùglen**, *v.* ugao
**uglíbiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùglībīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùglībljēn⟩, *v.* zaglibiti (se) // **uglibljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uglìbljujēm se, *pril. sad.* uglìbljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uglibiti se
✧ U- + *v.* glib
**uglòbiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùglobīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùglobljen⟩ učvrstiti tako što se jedno u drugo umetne; užlijebiti, uglaviti // **ùglob** *m rij. knjiš.* posjed, područje uvučeno u teritorij druge zemlje, *usp.* enklava; **uglobljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uglòbljujēm, *pril. sad.* uglòbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uglobiti
✧ U- + *v.* globiti
**ùglobrān** *m pom.* štitnik na uglovima zrcalne krme i uglovima lučkoga gata
✧ *v.* ugao + *v.* braniti
**Ȕgljan** *m* ⟨G Ȕgljana⟩ *geogr.* otok u zadarskoj otočnoj skupini, 50,21 km², 7518 stan. // **Ȕgljanin** (**Ugljánac**) *m* (**Ȕgljānka** *ž*) ⟨N *mn* Ȕgljani/Ȕgljanci⟩ stanovnik Ugljana; **ȕgljanskī** *prid.* koji se odnosi na Ugljan i Ugljane
**Ȕgljāne** *sr mn* ⟨G Ȕgljānā⟩ naselje (u blizini Sinja), 823 stan. // **Ȕgljānin** *m* (**Ȕgljānka** *ž*) ⟨N *mn* Ȕgljāni⟩ stanovnik Ugljanā; **ȕgljānskī** *prid.* koji se odnosi na Ugljāne i stanovnike Ugljāna
✧ *v.* ugljen
**ùgljēn** *m term.* prirodno kruto gorivo nastalo na različitim dubinama Zemljine kore, pokriveno sedimentnim slojevima [~ *za koksiranje*] △ ***drveni*** ~ nesagorjeli ostatak dobiven sagorijevanjem drva uz nedovoljan pristup zraka; ***kameni*** ~ fosilno gorivo; ***životinjski*** ~ ljekovita tvar dobivena suhom destilacijom životinjskih kostiju // **ȕgalj** *m* ⟨G ȕglja⟩ *reg.* (+ *srp.*) ugljen, *v.*; **ùgljār** *m* ⟨G ugljára⟩, *v.* ugljenar; **ugljènār** *m* ⟨G ugljenára⟩ **1.** onaj koji proizvodi i prodaje drveni ugljen; ugljar **2.** *razg.* onaj koji radi na dobivanju ugljena (za razliku od naftaša itd.) **3.** *pom.* brod za prijevoz ugljena; **ugljènara** *ž* **1.** peć u kojoj se proizvodi drveni ugljen **2.** stovarište i mjesto gdje se prodaje ugljen; ugljara; **ugljenárev** (**ugljenárov**) *prid.* koji pripada ugljenaru; **ugljènārskī** *prid.* koji se odnosi na ugljenare; **ùgljenī** *prid.* koji se odnosi na ugljen; **ugljèniti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -nēći, *gl. im.* -njēnje⟩ pretvarati se u ugljen (izgaranjem ili oksidacijom); **ugljévak** *m* ⟨G -vka, N *mn* -vci, G ùgljēvākā⟩ *dem.* od ugljen; ugljičak; **ùgljēvlje** *sr zb.* **1.** žar u vatri, u peći; razgorjeli ugljen ili drvo **2.** ugašen žar, ostatak vatre; **ugljíčak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci, G ùgljīčākā⟩, *v.* ugljevak
✧ **Ȕglješa** m. os. ime (narodno), *zast.*; isto: **Ȕglješ** ◇ *pr.* (prema zanimanju, nadimačka i etnici): **Ȕglešić** (160, Zadar, Dalmacija), **Ùgljār** (Rijeka, Slavonija), **Ugljárević** (Županja, Slavonija), **Ȕglješa** (Glina, Banovina), **Ȕglješić** (260, Podravska Slatina, *I* Slavonija, Petrinja), **Ȕglješin** (Rijeka) ◇ *top.*: **Ȕgljak**, **Ugljánac** (Split), **Ugljàrica** (Banovina), **Ugljàrice** (Požega) i sl.
✧ *prasl.* i *stsl.* ǫglь (*rus.* úgol', *polj.* węgiel), *lit.* anglis
**ugljenòkop** *m* rudnik ugljena
✧ *v.* ugljen + *v.* kopati
**Ȕglješ** *m* naselje (u blizini Belog Manastira), 653 stan. // **ȕglješkī** *prid.* koji se odnosi na Uglješ
✧ *v.* ugljen
**ùgljīk** *m* ⟨G ugljíka⟩ *kem.* element (simbol C, atomski broj 6), sastavni dio svih organskih spojeva, bitan sastojak biljnog i životinjskog svijeta; u prirodi se javlja kao grafit, kao dijamant i kao niz tvari izgrađenih od velikih kuglastih molekula od samih atoma ugljika (najpoznatija buckminsterfulleren, $C_{60}$ – po arhitektu Buckminsteru Fulleru) △ ***amorfni*** ~ različiti oblici elementarnog ugljika koji nastaju pougljenjivanjem raznih organskih tvari (aktivni ugljen, mineralni ugljen, koks, čađa) // **ùgljičn|ī** *prid.* koji se odnosi na ugljik [~*a kiselina*; *alatni* ~*i čelik*] △ ***~a (karbonska) vlakna*** vlakna koja se odlikuju velikom čvrstoćom i malom masom, upotrebljavaju se u industriji i u svemirskim projektima; ***~i čelik*** nelegirani čelik koji sadrži male udjele fosfora, mangana, silicija i sumpora; **ugljíkov** *prid.* koji se odnosi na element ugljik ili koji ga sadrži △ ~ ***ciklus*** kruženje ugljika u biokemijskom ciklusu; ~ ***dioksid*** *kem.* anorganski spoj, bezbojni plin $CO_2$, nastaje izgaranjem i izdisanjem uz dovoljnu prisutnost kisika; ~ ***disulfid*** *kem.* lako zapaljiva i otrovna tekućina neugodna mirisa, $CS_2$, rabi se u proizvodnji viskoze te kao insekticid; sumporougljik; ~ ***monoksid*** *kem.* otrovan plin CO bez mirisa i boje koji nastaje izgaranjem uz nedovoljnu prisutnost kisika; ~ ***tetraklorid*** *kem.* bezbojna, nezapaljiva,

lako hlapljiva otrovna tekućina oštra mirisa, tetraklormetan $CCl_4$; tetraklorugljik
✧ *v.* ugljen

**ugljikohidráti** *m mn* ⟨N ugljikohìdrāt, G ugljikohidráta⟩ *kem.* velika skupina spojeva ugljika opće formule, važni u prehrani i mnogim industrijskim granama (najvažniji šećeri, škrob i celuloza, dijele se na monosaharide, disaharide, trisaharide i polisaharide)
✧ *v.* ugljik + *v.* hidrat(i)

**ugljikovodíci** *m mn* ⟨N ugljikovòdīk⟩ *kem.* organski spojevi koji sadrže samo ugljik i vodik, smatraju se matičnim tvarima svih organskih spojeva [*alifatski* ~; *aromatski* ~; *nafteni* ~]
✧ *v.* ugljik + *v.* vodik

**ugljònosan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji sadrži ugljen, bogat ugljenom; ugljevit (o slojevima zemlje)
✧ *v.* ugalj + *v.* nositi

**ùgnati** (što, koga u što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùgnān⟩ goneći dovesti (stoku u tor ili staju); utjerati **// ùgon (úgon)** *m* utjerivanje stoke, ob. u staju ili tor; **ugònitelj** *m* onaj koji ugoni [~ *stoke*]; **ugonitèljica** *ž*, *v.* ugonitelj; **ugòniti** (što, koga u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* ùgonēći, *prid. trp.* ùgonjen, *gl. im.* ùgonjēnje⟩, *v.* ugnati
✧ U- + *v.* goniti

**ugnijézditi se** *svrš.* ⟨*prez.* ùgnijēzdīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùgnijēžđen⟩ **1.** ući u gnijezdo, dobro se negdje smjestiti [~ *u krevetu*], *usp.* gnijezditi se (**1**) **2.** *pren.* uvući se u što, ustaliti se negdje, postati domaći, zauzeti dobar položaj (o osobi) **// ùgnijezđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ugnijezđen; **ugnježđívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ugnjèžđujēm se, *pril. sad.* ugnjèžđujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugnijezditi se
✧ U- + *v.* gnijezdo, gnijezditi

**ùgnuti se**, *v.* ugibati se

**ugnjáviti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùgnjāvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgnjāvljen⟩ dosaditi gnjavažom, dugim nezanimljivim pričanjem **// ugnjavljívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugnjàvljujēm, *pril. sad.* ugnjàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugnjaviti
✧ U- + *v.* gnjaviti

**ugnjéčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùgnjēčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgnjēčen⟩ stisnuti što gnječeći, učiniti da gnječenjem izgubi oblik ili da se ulubi [~ *jabuku*; ~ *šljivu*]; ugnjesti **// ùgnjesti** *svrš.* ⟨*prez.* ugnjètēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* ugnjèten⟩, *v.* ugnječiti; **ugnjètāč** *m* ⟨G ugnjetáča⟩ onaj koji drugoga ugnjetava; izrabljivač, tlačitelj, ugnjetavač; **ugnjetàčica** *ž*, *v.* ugnjetač; **ugnjètāčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na ugnjetače; **ugnjètāčki** *pril.* kao ugnjetač, na način ugnjetača; **ugnjetàvāč** *m* ⟨G ugnjetaváča⟩, *v.* ugnjetač; **ugnjetavàčica** *ž*, *v.* ugnjetavač; **ugnjetàvāčkī** *prid.* koji se odnosi na ugnjetavače; **ugnjetávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugnjètāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ izrabljivati, tlačiti; **ugnjètenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je ugnjeten; potlačenost
✧ U- + *v.* gnjesti, gnječiti

**ugòditi** *svrš.* ⟨*prez.* ùgodīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgođen⟩ **1.** *v.* ugađati **2.** *glazb.* dovesti u sklad, urediti zvuk; uštimati [~ *klavir*] **// ugàđāč** *m* ⟨G ugađáča⟩ **1.** *refer.* onaj koji ugađa, povlađuje, koji se dodvorava **2.** *term.* stručnjak koji ugađa instrumente; štimer; **ugađàčica** *ž*, *v.* ugađač; **ugàđāčkī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na ugađače; **ugàđāčki** *pril.* kao ugađač, na način ugađača; **ugàđalica** *ž*, *v.* ugađačica; **ugáđati** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùgāđām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* ùgāđān, *gl. im.* -ānje⟩ činiti sve na volju, udovoljavati u svakoj sitnici; **ùgod|a** *ž* stanje ugodnosti, stanje zadovoljstva [*oćuti slađanu* ~*u*]; **ùgodan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji donosi ugodu, zadovoljstvo **2.** koji je povoljan za opće duševno stanje i tijelo; **ùgodba** *ž* ⟨G *mn* -ī/ùgōdbā⟩ *glazb.* ugađanje [~ *glasovira*]; **ùgodno** *pril.* na ugodan način, s ugodnošću; prijatno; **ùgodnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ugodno; **ùgođāj** *m* opće raspoloženje (veselje, sjeta itd.) osobe, neke sredine, krajolika, umjetničkog djela itd.; atmosfera, ozračje; štimung
✧ U- + *v.* goditi

**ùgodnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *bibl.* **1.** onaj koji služi Bogu, sluga Božji [~ *Božji*] **2.** onaj kojega Bog ili bogovi vole, miljenik Božji, kojeg nadahnjuju Bog ili bogovi u stvaralaštvu **// ùgodnica** *ž*, *v.* ugodnik; **ùgodničin** *prid.* koji pripada ugodnici; **ùgodničkī** *prid.* koji se odnosi na ugodnike; **ùgodnički** *pril.* kao ugodnik, na način ugodnika
✧ *rus.* ugódnik

**ugòjiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùgojīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùgojen⟩ postati gojazan; udebljati se (o osobi) **// ùgojenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ugojen
✧ U- + *v.* gojiti

**ugòniti**, *v.* ugnati

**ùgor** *m zool.* morska riba (*Conger conger*) iz porodice ugora (*Congridae*), čest u Jadranu; gruj, grug // **ùgorov** *prid.* koji pripada ugoru △ **~a mati** *zool.* morska riba (*Motella tricirrata*) iz porodice mekušica (*Gadidae*)
✧ *prasl.* ǫgorь: jegulja (*rus.* úgor', *polj.* węgorz), *lit.* ungurys

**ùgorak** *m* ⟨G -ōrka, N *mn* -òrci⟩ *bot.*, *v.* krastavac

**ugòstiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùgostīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgošćen, *gl. im.* ugošćénje⟩ dočekati i primiti, počastiti gosta // **ugòstitelj** *m* onaj koji radi u ugostiteljstvu ili se bavi ugostiteljstvom (u kavani, gostionici itd.); **ugostitèljica** *ž*, *v.* ugostitelj; **ugòstiteljsk|ī** *prid.* koji se odnosi na ugostitelje i ugostiteljstvo [*~i objekt*; *~i radnik*; *~o poduzeće*]; **ugòstiteljski** *pril.* kao ugostitelj, na način ugostitelja; **ugostitèljstvo** *sr* djelatnost koja obuhvaća poslovanje kavana, restorana, hotela, gostionica itd.; **ugošćívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugòšćujēm, *pril. sad.* ugòšćujūći, *prid. trp.* ugòšćīvān, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugostiti
✧ U- + *v.* gost

**ùgotica** *ž zool.*, *v.* pišmolj

**ȕgovōr** *m* **1.** *pravn.* suglasnost dviju ili više osoba ili strana o uspostavljanju međusobnih odnosa i uređivanju postanka, prestanka i promjena tih odnosa [*sklopiti ~*; *potpisati ~*; *nacrt ~a*; *po ~u*; *~ o prijateljstvu i suradnji*] **2.** sastanak radi dogovora △ ***društveni ~*** *sociol.* tumačenje legitimiteta države koji se zasniva na konsenzusu građana; ***~ o djelu*** *pravn.* ugovor između naručitelja i izvršitelja o obavljanju određenog (fizičkog ili intelektualnog) posla (npr. autorski ugovor); ***~ o radu*** *pravn.* ugovor između poslodavca i zaposlenika kojim se definiraju obveze i prava u radnom odnosu; ***~ s vragom (đavolji ~)*** *razg.* stvaranje odnosa s nekim nepouzdanim, nečasnim tako da posljedice mogu biti vrlo loše // **ugovàrāč** *m* ⟨G ugovaráča⟩ sudionik u sklapanju ugovora; **ugovaràčica** *ž*, *v.* ugovarač; **ugovàrāčkī** *prid.* koji se odnosi na ugovarače i ugovaranje; **ugovàratelj** *m pravn.* onaj koji potpisuje, sklapa ugovor; ugovarač; **ugovárati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugòvārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugovoriti; **ugovòriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ugòvorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ugòvoren⟩ sporazumno odrediti; dogovoriti se, utvrditi, uglaviti; **ȕgovōrnī** *prid.* koji se odnosi na ugovor △ ***~ odnos*** *pravn.* odnos ili pravni učinak koji proistječe iz ugovora; **ȕgovōrnica** *ž dipl.* država ili drugi subjekt međunarodnoga prava, koji je pristao biti vezan međunarodnim ugovorom [*mir između zemalja ~*]; **ȕgovōrno** *pril.* po ugovoru, na temelju ugovora
✧ U- + *v.* govor

**ùgrabiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgrabljen⟩ **1. a.** naglo, hitro uhvatiti što, dočepati se prvi čega; dograbiti, uzeti **b.** izvršiti otmicu; oteti **2.** *pren.* žurno iskoristiti trenutak da se što učini, postigne, da se dođe do čega, uhvatiti pravi čas [*~ priliku*] // **ugrabljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugràbljujēm, *pril. sad.* ugràbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugrabiti, grabiti
✧ U- + *v.* grabiti

**ugráditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùgrādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgrāđen⟩ **1.** postaviti trajno na odgovarajuće mjesto, tako da postane dio gradnje, konstrukcije uređaja i sl. **2.** upotrijebiti kao građevinski materijal, uložiti kao materijal u gradnju **3.** unijeti u duh i slovo teksta [*~ u zakon*] // **ùgradak** *m* ⟨G -atka, N *mn* -aci⟩ ono što je ugrađeno ili treba biti ugrađeno; **ugràdiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da ugraditi; **ugrádnja** *ž* postavljanje kakvih dijelova, predmeta, uređaja itd. u cjelinu; **ugrađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugràđujēm, *pril. sad.* ugràđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugraditi
✧ U- + *v.* graditi

**ugravírati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ugràvīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ugràvīrān⟩ tehnikom graviranja urezati u metal, bjelokost i sl.
✧ U- + *v.* gravirati

**ùgrepsti** (što u što) *svrš.* ⟨*prez.* ugrèbēm, *pril. pr.* ugrèbāvši, *prid. trp.* ugrèben⟩ tehnikom grebenja upisati u tvrdu podlogu (npr. u kamen) kakav tekst ili znak [*u Supetarski ulomak ugreben je ćirilički i glagoljski tekst*]
✧ U- + *v.* grebati, grepsti

**ùgrijati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùgrijēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùgrīj, *prid. trp.* ùgrijān⟩ **1. a.** izložiti utjecaju topline, učiniti toplim, toplijim, zagrijati **b.** odstraniti osjećaj hladnoće, ispuniti (se) osjećajem topline **2.** početi jače grijati (o Suncu) // **ùgrijānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ugrijano; **ugrijávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugrìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugrijati
✧ U- + *v.* grijati

**ùgristi** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ugrízem, *pril.*

*pr.* ùgrizāvši, *imp.* ugrízi, *prid. rad.* ùgrizao, *prid. trp.* ugrìzen⟩ **1. a.** zahvatiti zubima (pri jelu) [~ *se za jezik*, *razg.* pokajati se zbog nepromišljenih riječi] **b.** zariti zube; ujesti (o psu itd.) **2.** *pren.* dobaciti pakosnu, zajedljivu riječ; pecnuti, uvrijediti, bocnuti [~ *za srce* duboko uvrijediti] **//** **ùgriz** *m* ⟨G *mn* ȕgrīzā⟩ **1.** trag zuba na zagrizenom komadu hrane ili na ugrizenom mjestu **2.** jednokratna takva radnja zubima; ujed; **ùgrizak** *m* ⟨G -iska, N *mn* -isci⟩ ono što ostaje kao trag ugriza, ono što je odgriženo (od čega); **ugrízati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùgrīzām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugristi; **ùgrizn|ī** *prid.* koji je od ugriza △ *~a rana*, *~a infekcija* rana (infekcija) nastala kao posljedica ugriza; **ugrizòtina** *ž* ono što ostane poslije ugriza, trag ugrizenoga

✧ U- + *v.* gristi

**Ugròfīn** *m* (**Ugròfīnka** *ž*) ⟨G Ugrofína, N *mn* Ugrofíni⟩ *etn.* **1.** pripadnik jednog od ugrofinskih naroda **2.** (*mn*) naziv za Ugre, Fince, Estonce i Lape **//** **ugrofinìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ skup znanosti o ugrofinskim jezicima, književnosti i kulturi; ugrofinologija; **ugròfīnskī** *prid.* koji se odnosi na Ugrofine △ ~ *jezici*, *usp.* uralski jezici, *v.* uralski △

**ugrofinològija** *ž*, *v.* ugrofinistika

✧ *v.* Ugrofin + -LOGIJA

**ugròziti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùgrozīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùgrožen⟩ pojaviti se **1.** kao prijetnja [~ *»Hajdukovo« vodstvo*] **2.** kao opasnost za sigurnost drugoga, njegova prava i način života [~ *javni red i mir*, *pravn.* činiti radnje protivne zakonu (ob. nasilne)] **//** **ùgrozba** *ž* ⟨G *mn* -zābā/-ī⟩ *rij. neob.*, *v.* ugroženost; **ugrožávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugròžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugroziti; **ugrožènica** *ž*, *v.* ugroženik; **ugrožènīčkī** *prid.* koji se odnosi na ugroženike i ugroženost; **ugrožènīk** *m* ⟨G ugroženíka, N *mn* ugroženíci⟩ onaj koji je ugrožen, kome prijeti kakva opasnost; **ùgroženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje i položaj onoga koji je ugrožen, onoga što je ugroženo; ugrozba, ugrožljivost; **ugròžljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji može biti ugrožen; **ugròžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* ugroženost

✧ U- + *v.* groza

**ugrùšati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* -an⟩, *v.* zgrušati se **//** **ùgrušak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci⟩ **1.** grudica ugrušane tvari; grumuljica **2.** grudica usirene krvi (*coagulum*) [~ *krvi*, *usp.* tromb]; **ùgruščić** *m dem.* od ugrušak

✧ U- + *v.* grušati se

**ugrùvati se** (**ugrùhati se** *knjiš. konstr.*) *svrš.* ⟨*prez.* ùgruvām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùgruvān⟩ *razg.* zadobiti ozljede od pada (nagnječiti se, biti udaren, bez lomova)

✧ U- + *v.* gruvati

**ugúrati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùgūrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùgūrān⟩ **1.** gurajući utjerati; ubaciti, utisnuti **2. a.** (koga, se) guranjem, tiskanjem postići željeno [~ *se u tramvaj*] **b.** protežirajući namjestiti na poželjno mjesto, izraditi dobar položaj, službu komu ili sebi **//** **ugurávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugùrāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ugurati, ugurnuti; **ùgurnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùgurnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùgurnūt⟩ ugurati jednim pokretom, smjestiti odjednom guranjem čega u što [~ *krpu u cijev*; ~ *čep u grljak*], *usp.* utisnuti

✧ U- + *v.* gurati

**ugùrsuz** *m reg. ekspr.* **1.** onaj koji donosi nesreću; nesretnik, zlosretnik, pehist **2.** *hip.* obješenjak, vragolan, spadalo **3.** *pejor.* nevaljao, zao, opak čovjek **//** **ugùrsuskī** *prid.* koji se odnosi na ugursuze; **ugursùzluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg.* **1.** nevaljalština **2.** neurednost, zapuštenost, nesređenost

✧ *tur.* uğursuz: nesretan, koban

**ȕgūsto** (način pisanja uz: u gusto) *pril.* u gustom sloju, tako da bude gusto, da bude gušće nego što bi moralo biti, da mu je gusto stanje postignuto do željene mjere [*ukuhati jelo* ~; *zapržiti* ~], *opr.* urijetko

✧ U- + *v.* gust

**ugúšiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùgūšīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùgūšen, *gl. im.* ugušénje⟩ **1. a.** usmrtiti (se) otrovnim plinom **b.** izgubiti život poticajem iz tijela (od grča, u pomanjkanju zraka itd.) **2.** *pren.* **a.** nasilno obuzdati, ukrotiti, umiriti (jake osjećaje, uzbuđenje) **b.** zabraniti, ukinuti, obustaviti (kakvu djelatnost), *usp.* udaviti (**3b**) **//** **ugušénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ugušiti **2.** usmrćenje, smrt gušenjem; davljenje; **ugušìvāč** *m* ⟨G ugušiváča⟩ onaj koji koga (u)guši, onaj koji što zabranjuje, zatire, obuzdava; **ugušivàčica** *ž*, *v.* ugušivač; **ugušìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na ugušivače i ugušivanje; **ugušívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ugùšujēm (se),

*pril. sad.* ugùšujūći (se), *gl. im.* -ānje〉, *v.* ugušiti, gušiti

✧ U- + *v.* guša, gušiti

**ugúziti se** (komu) *svrš.* 〈*prez.* ùgūzīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* ugúzio se〉 *pejor.* dodvoriti se komu na nedostojan način, postići čiju naklonost ulagivanjem, uvući se u stražnjicu komu // **uguzívati se** (komu) *nesvrš.* 〈*prez.* ugùzujēm se, *pril. sad.* ugùzujūći se, *gl. im.* -ānje〉 *pejor.* ulagivati se komu, nedostojnim sredstvima boriti se za čiju naklonost, uvlačiti se u stražnjicu (komu); dodvoravati se, ulizivati se, *usp.* uguziti se; **ùguznica** *ž*, *v.* uguznik; **ùguznīk** *m* 〈N *mn* -īci〉 onaj koji se uguzuje; ulizica, udvorica, čankoliz, ližisahan

✧ U- + *v.* guz, guzica

**ȕh** *uzv.* **1.** *v.* ih **2.** za izricanje nagle nelagode (boli, neugodnog iznenađenja itd.)

✧ *onom.*

**ùhapsiti** *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùhapšen〉 **1.** *razg.* lišiti koga slobode; zatvoriti, uhititi **2.** *pren.* uhvatiti koga za neki posao, dovesti u društvo, angažirati // **uhapšènica** *ž* uhićenica, zatvorenica; **uhapšènīčkī** *prid.* koji se odnosi na uhapšenike; **uhapšènīčki** *pril.* kao uhapšenik, na način uhapšenika; **uhapšènīk** *m* 〈G uhapšeníka, N *mn* uhapšeníci〉 zatvorenik, uhićenik

✧ *tur.* hapis: zatvor ← *arap.* ḥabs

**ùhār** (**ùvār**) *m* 〈G uhára〉 *zast.* korist, dobit od čega, ono što je korisno čemu, dobrobit [*za ~ mi je* isplati mi se]

✧ *grč.* kháris: korist

**uharáčiti** *svrš.* 〈*prez.* uhàrāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uhàrāčen〉 *reg.* dobiti što, dobiti što korisno

✧ U- + *v.* harač, haračiti

**uheláćiti** (što, se) *svrš.* 〈*prez.* uhèlāćīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uhèlāćen〉 *reg.* **1.** upropastiti, uništiti **2.** (se) *pren.* isprazniti crijeva u gaće

✧ U- + *tur.* helaka ← *arap.* hälāk: propast

**UHF** *krat. fiz.* područje elektromagnetnih frekvencija koje se koristi za emitiranje (radiovalovi od 300 MHz do 3 GHz); ultravisoka frekvencija, *usp.* VHF

✧ *engl.* Ultra High Frequency

**ùhititi** (koga) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùhićen, *gl. im.* uhićénje〉 **1.** *arh.* → *neol.* uhapsiti **2.** *reg.* obuzeti, uhvatiti, savladati, pogoditi (o naglom naletu bolesti, napadu boli) // **uhićènica** *ž*, *v.* uhićenik; **uhićènīčkī** *prid.* koji se odnosi na uhićenike; **uhićènīk** *m* 〈G uhićeníka, N *mn* uhićeníci〉 *arh.* → *neol.* onaj koji je uhićen; zatvorenik, uhapšenik, hapšenik, uzapćenik; **uhićénje** *sr arh.* → *neol.* **1.** 〈*gl. im.*〉, *v.* uhititi **2.** lišavanje slobode; hapšenje, uhidba; **uhićívati** (koga) *nesvrš.* 〈*prez.* uhìćujēm, *pril. sad.* uhìćujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uhititi; **ùhidba** *ž* 〈G *mn* -ī/-dābā〉, *v.* uhićenje; **ùhidbenī** *prid. arh.* → *neol.* koji se odnosi na uhićenje (uhidbu) [*~ nalog*]; hapšenje; **uhidbènica** *ž* nalog za uhićenje

✧ U- + *v.* hitati[1], hitac

**ùhljebiti** (koga, se) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùhljebljen, *gl. im.* uhljebljénje〉 *razg.* **1.** omogućiti (si) opstanak, zaradu, zaposliti (se) **2.** dati kome dobro (radno) mjesto bez obzira na to što će raditi // **uhljebljívati** (koga, se) *nesvrš.* 〈*prez.* uhljèbljujēm, *pril. sad.* uhljèbljujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uhljebiti

✧ U- + *v.* hljeb

**ȕho** (**ȕvo** *reg.* + *srp.*) *sr* 〈N *mn* ȕši/ušèsa *pejor.*, G ûhā/ȕšijū/ȕšī/ušésā *pejor.*〉 [*ovo uho*; *ova uha/ove uši*] **1. a.** *anat.* paran organ sluha, služi za percepciju zvuka i ravnoteže [*srednje ~*; *unutrašnje ~*; *vanjsko ~*; *klempave uši*] **b.** *razg.* vanjski dio uha; slušna školjka **2.** *pren.* sluh [*imati/ne imati dobro ~*] **3.** dio posude i sl. koji služi za hvatanje, kružna drška; dio u koji ulazi ruka ili prst; dio drvenih posuda za vodu **4.** dio sjekire, motike itd. u koji se uglavljuje drška; ušica △ ***magareće uši*** *razg.* zavrnuti uglovi listova u knjizi ili bilježnici; ***petrovo*** *~ zool.* morski puž (*Haliotis lamellosa*) iz porodice puzlatki (*Haliotidae*); puzlatka, mjesec // **ȕha** *sr* 〈*dvojina* i *mn* od uho, G ûhā, D L I ùšima〉 ručka kao sastavni dio veće posude; **ùhat** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji ima velike uši (o osobi); uhonja, ćabo; **ùhatōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 osobina onoga koji ima velike uši; **úhonja** *m* 〈N *mn* -e〉 koji ima velike uši, kojemu se uši jako ističu, koji je uhat; ćabo; **ȕši** *sr mn*, *v.* uho; **ùšic|a** *ž* **1.** obli ili tupi dio čekića, sjekire itd. u koji se utiče držak **2.** otvor igle kroz koji se udijeva konac [*~a igle*]; **ȕšimicē** *pril.* ušicom, *usp.* ušica (**1**), *opr.* sječimice, oštrimice; **ȕška** *ž* 〈G *mn* ȕšākā/-ī〉 *razg.* **1.** *term.* ušna školjka **2. a.** ušica (sjekire itd.) **b.** uho posude; **ùšn|ī** *prid.* koji se odnosi na uho, koji je dio uha [*~a školjka*]; **ùšnjāk** *m arh. knjiš.* nakit koji se nosi na uhu; naušnica

♦ *pr.* (nadimačka): **Bèzuh** (130, Zaprešić, Banovina), **Ȕhāč** (Opatija, Rijeka), **Ȕhan** (Zagreb), **Úšak** (Našice), **Ušánović** (Bjelovar), **Úšić** (220, Pula), **Ȕšković** (Đakovo, Zadar), **Vùhan** (Turopolje, Dugo Selo), **Vuhínec** (Varaždin)

✧ *prasl.* i *stsl.* uxo (*rus.* úxo, *polj.* ucho), *lit.* ausis ← *ie.* *$h_2$ews- (*lat.* auris, *grč.* oûs)

**uhòbolja** *ž pat.* bol u uhu

✧ *v.* uho + *v.* bol

**uhódati se** *svrš.* 〈*prez.* ùhōdām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùhōdān〉 ući u redovan tok rada, početi uredno teći; izvršavati se // **ùhōdān** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji je počeo redovno teći, koji dobro ide [~ *posao*]; **ùhōdāno** *pril.* na uhodan način; **ùhōdānōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo onoga što je uhodano, onoga koji je uhodan; **uhodávati se** *nesvrš.* 〈*prez.* uhòdāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uhodati se

✧ U- + *v.* hod, hodati

**uhòditi** (koga, što) *nesvrš.* 〈*prez.* ùhodīm, *pril. sad.* ùhodēći, *gl. im.* ùhođēnje〉 tajnim praćenjem skupljati podatke o nekoj osobi // **ùhoda** *m* 〈N *mn* -e〉 onaj koji uhodi; dojavitelj, špijun; **ùhodničkī** *prid.* koji se odnosi na uhode

♦ **Ȕhoda** m. os. ime (narodno), *zast.* ◊ *pr.* (nadimačka): **Ȕhoda** (100, Zadar), **Ȕhodić** (Dubrovnik), **Ȕvoda** (Split), **Ȕvodić** (340, Split, Solin)

✧ U- + *v.* hod, hodati

**ȕholaža** *ž zool.* kukac ravnokrilac (*Forficula auricularia*), uništava ličinke zlatice, buhača i moljaca; štriga

✧ *v.* uho + *v.* laz, laziti

**uhrániti** (koga, što) *svrš.* 〈*prez.* ùhrānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùhrānjen〉 hraneći učiniti jakim onoga tko je pothranjen ili slab // **ùhrānjenōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 stanje i svojstvo onoga koji je uhranjen; gojaznost, debljina; **uhranjívati** (koga, što) *nesvrš.* 〈*prez.* uhrànjujēm, *pril. sad.* uhrànjujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uhraniti

✧ U- + *v.* hrana, hraniti

**ùhvati|ti** (koga, što) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùhvaćen〉 **1. a.** uzeti, dohvatiti brzim pokretom **b.** domoći se čega [*~ti priliku*; *~ti mjesto u gledalištu*]; zaposjesti, ugrabiti **c.** silom zadržati nekoga ne dopuštajući da pobjegne; uhititi, zatvoriti, uhapsiti **2. a.** naći u određenom stanju, situaciji i sl. [*~ti nespremnog*]; zateći, uvrebati **b.** nastati, pojaviti se dok je netko ili nešto u određenom položaju, stanju i sl. **3.** shvatiti, razabrati [*~ti smisao*] // **uhvaćènica** *ž* ona koja je uhvaćena; **uhvaćènīk** *m* 〈G uhvaćeníka, N *mn* uhvaćeníci〉 onaj koji je uhvaćen, zatečen, uvreban; **ùhvatiti se** *svrš.* 〈*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùhvaćen〉 **1.** (s kim) **a.** *pejor.* udružiti se, sprijateljiti se **b.** dograbiti se, ući u kavgu, potući se **2.** (se) (s G) *ekspr.* prihvatiti se čega, baciti se na što [~ *posla*; ~ *kolekcionarstva*] **3.** (∅) stvoriti se, nastati (o ledu, kori, pokorici, skrami); **uhvàtljiv** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 **1.** koji se može uhvatiti, uvrebati, zatočiti **2.** razumljiv, shvatljiv, *usp.* uhvatiti (3); **uhvàtljivōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 osobina onoga koji se može uhvatiti

✧ U- + *v.* hvatati

**ùigrati** (se) *svrš.* 〈*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùigrān〉 izvježbati, uskladiti (o sportskoj momčadi, radnim timovima itd.) // **ùigrānōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 osobina onoga koji je uigran; **uigrávati** (koga, se) *nesvrš.* 〈*prez.* uìgrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uigrati

✧ U- + *v.* igra, igrati

**ùimati** (∅) *nesvrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ujmiti // **újam** *m* 〈G újma, N *mn* újmovi〉 *reg.* naknada u brašnu za mljevenje u mlinu; ušur; **ùjmār** *m* 〈G ujmára〉 **1.** *reg.* onaj koji uzima ujam **2.** *zool.* štetni kukac na žitu, grašku i sl. (*Pissodes*); **ùjmārskī** *prid.* koji se odnosi na ujmare; **újmiti** (∅) *svrš.* 〈*prez.* ûjmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* újmio, *prid. trp.* ûjmljen〉 dati ujam, *usp.* uimati

✧ U- + *v.* imati, jamac

**ùime** (način pisanja uz: u ime) *pril.* u stalnim vezama riječi [*(platiti) ~ duga (pozdraviti) ~ svih članova društva*]

✧ U- + *v.* ime

**ùistinu** *pril. čest.* stvarno, doista, zaista, zbilja

✧ U- + *v.* istina

**ujàgmiti** (što) *svrš.* 〈*prez.* ùjagmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùjagmljen〉 *reg.* ugrabiti, dočepati se čega jagmom, na jagmu

✧ U- + *v.* jagma

**ùjahati** (u što) *svrš.* 〈*prez.* ùjašēm, *pril. pr.* ùjahāvši, *imp.* ùjaši, *prid. rad.* ùjahao〉 ući jašući [~ *u grad*] // **ujahívati** (u što) *nesvrš.* 〈*prez.* ujàhujēm, *pril. sad.* ujàhujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ujahati

✧ U- + *v.* jahati

**ùjāk** *m* 〈V -āče, N *mn* -āci〉 **1.** majčin brat **2.** *reg.*

*hip*. fratar, franjevac (u Bosni) // **ȕjac** *m* ⟨G ûjca, N *mn* ûjci⟩ *reg*. *fam*. ujak; **ȕjāčev** *prid*. koji pripada ujaku; **ȕjāčkī** *prid*. koji se odnosi na ujake; **ȕjāčki** *pril*. kao ujak, na način ujaka; **újčević** *m* ujakov sin; **ùjčevićka** *ž* ujakova kći; **újko** *m*, *v*. ujo; **ûjna** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ ujakova žena; **újo** *m* ⟨G újē⟩ *hip*. od ujak; ujko

◈ *pr*. (nadimačka): **Ujáković** (120, Drniš, *I* Slavonija, Knin), **Ûjčić** (420, Pazin, Primorje, Istra), **Ȕjević** (660, Imotski, Brač, Korčula, *v*. i vuk), **Újić** (Grubišno Polje, Bjelovar), **Vùjčec** (Jastrebarsko, Koprivnica), **Vújec** (120, Zagreb, Varaždin, Zlatar Bistrica, Samobor)

✧ *prasl*. *ujь (*rus*. uj, *polj*. wuj), *lit*. avynas ← *ie*. *$h_2$ewyos (*lat*. avus: djed, *got*. awo: baka)

**Ȕjāk Sàm**, *v*. Uncle Sam

**újam**, *v*. uimati

**ujármiti** (koga, što) *svrš*. ⟨*prez*. ùjārmīm, *pril*. *pr*. -īvši, *prid*. *trp*. ùjārmljen⟩ upregnuti u jaram (volove) // **ujarmljívati** (koga, što) *nesvrš*. ⟨*prez*. ujàrmljujēm, *pril*. *sad*. ujàrmljujūći, *gl*. *im*. -ānje⟩, *v*. ujarmiti

✧ U- + *v*. jaram[1]

**ujdùrma** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg*. smicalica, spletka, podvala // **ujdùrisati** *svrš*. ⟨*prez*. -išēm, *pril*. *pr*. -āvši, *prid*. *trp*. ujdùrisān⟩ *reg*. udesiti, urediti, namjestiti podvalu

◈ *pr*. (nadimačka): **Ȕjdur** (240, Metković, Vrgorac, *J* Dalmacija), **Ujdúrović** (Split, Rijeka, Ploče)

✧ *tur*. uydurma ← uydurmak

**újed**, *v*. ujesti

**ujedànpūt** *pril*. **1.** u isto vrijeme, svi zajedno **2.** iznenada, odjednom, najedanput

✧ U- + *v*. jedanput

**ujedíniti** (koga, što, se) *svrš*. ⟨*prez*. ujèdīnīm, *pril*. *pr*. -īvši, *prid*. *trp*. ujèdīnjen, *gl*. *im*. ujedinjénje⟩ sastaviti više dijelova, napraviti cjelinu (ob. o osobama, organizacijama, narodima itd.) // **ujedìnitelj** *m* onaj koji ujedinjuje, koji je ujedinio; ujedinilac, sjedinitelj; **ujedinitèljica** *ž*, *v*. ujedinitelj; **ujedinjávati** (koga, što, se) *nesvrš*. ⟨*prez*. ujedìnjāvām, *pril*. *sad*. -ajūći, *gl*. *im*. -ānje⟩, *v*. ujediniti, ujedinjivati; **ujèdīnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je ujedinjeno; **ujedinjénje** *sr* **1.** ⟨*gl*. *im*.⟩, *v*. ujediniti **2.** čin kojim se ujedinjuje; **ujedinjívati** (koga, što, se) *nesvrš*. ⟨*prez*. ujedìnjujēm, *pril*. *sad*. ujedìnjujūći, *gl*. *im*. -ānje⟩, *v*. ujediniti, ujedinjavati

✧ U- + *v*. jedan

**Ujèdīnjenā Àrapskā Repùblika (UAR)** *ž* *geogr*. *pov*. država nastala ujedinjenjem Egipta i Sirije 1. 2. 1958, Sirija istupa 1961, a Egipat zadržava naziv do 1971.

**Ujèdīnjenī Àrapskī Emiráti** *m* *mn* ⟨G Ujèdīnjenīh Àrapskīh Emiráta⟩ *geogr*. federacija od 7 emirata na *I* dijelu Arapskog poluotoka, 83.600 km² (Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Rasal-Khaimah, Al-Fujayrah, Umm al-Quywayn, Ajman), 2.125.000 stan., glavni grad Abu Dhabi

**Ujèdīnjenī národi** (*krat*. UN) *m* *mn* ⟨G Ujèdīnjenīh národā⟩ *pol*. međunarodna organizacija (Povelja UN usvojena 26. 6. 1945) s ciljem održavanja mira, razvijanja prijateljskih odnosa i suradnje među svim državama svijeta

**Ujèdīnjenō Králjēvstvo Vèlikē Brìtānije i Sjȅvērnē Írskē (U. K.)** *sr* ⟨G Ujèdīnjenōg(a) Králjēvstva⟩ *geogr*., *v*. Velika Britanija i Sjeverna Irska

✧ *krat*., *engl*. U. K. ← **U**nited **K**ingdom

**ujednáčiti** (što, se) *svrš*. ⟨*prez*. ujèdnāčīm, *pril*. *pr*. -īvši, *prid*. *trp*. ujèdnāčen⟩ učiniti (se) ujednačenim // **ujednačávati** (što, se) *nesvrš*. ⟨*prez*. ujednàčāvām, *pril*. *sad*. -ajūći, *gl*. *im*. -ānje⟩, *v*. ujednačiti, ujednačivati; **ujèdnāčen** *prid*. ⟨*odr*. -ī⟩ **1.** podjednak, ravnomjeran; jednoobrazan, *opr*. nejednak **2.** koji se radi ili obavlja skladno, složno, u isto vrijeme, *opr*. nesložan, neskladan; **ujèdnāčeno** *pril*. **1.** na isti način; podjednako, ravnomjerno **2.** složno, istodobno; **ujèdnāčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ujednačeno; **ujednačívati** (što, se) *nesvrš*. ⟨*prez*. ujednàčujēm, *pril*. *sad*. ujednàčujūći, *gl*. *im*. -ānje⟩, *v*. ujednačiti

✧ U- + *v*. jednak, jednačiti

**ȕjedno** *pril*. **1.** istodobno, u isto vrijeme, u isti mah [~ *se dogodilo*...] **2.** tako kao da je jedno [*izmjeriti* ~]

✧ U- + *v*. jedan

**ȕjedriti** *svrš*. ⟨*prez*. -īm, *pril*. *pr*. -īvši, *prid*. *rad*. ȕjedrio⟩ jedrilicom pristati (uz)

✧ U- + *v*. jedro, jedriti

**ȕjesēn** (∅) *pril*. u jesensko vrijeme, kad je jesen [~ *uvijek putujemo*]

✧ U- + *v*. jesen

**ùjesti** (koga, što) *svrš*. ⟨*prez*. ùjedēm, *pril*. *pr*.

-ēvši, *prid. rad.* ùjeo, *prid. trp.* ujèden⟩ **1.** zagristi, ozlijediti tako da ostane trag, rana **2.** *pren.* uvrijediti, pecnuti // **újed** *m* **1.** rana, ozljeda dobivena ujedanjem **2.** *pren.* uvreda; **ujédati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùjēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* ujesti **2.** *pren.* vrijeđati, nagrizati, zadavati bol [~ *(koga) za srce* jako, grubo vrijeđati, zajedati]; **ujèdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji rado ujeda; **ujèdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji rado ujeda
✧ U- + *v.* jesti

**Ùjević 1. Augustin Tin** (1891–1955), hrv. književnik, esejist, polemičar, kritičar, vrstan prevodilac, najistaknutiji hrv. liričar svoga vremena; djelo mu se odlikuje naglašenim subjektivnim i konfesionalnim tonom u rasponu od ushita i himničkih zanosa do nirvanske rezignacije, od eksperimentalnih stihova do antologijskih sinteza (*Ojađeno zvono*, *Skalpel kaosa*, *Žedan kamen na studencu*) **2. Mate** (1901–1967), hrv. leksikograf i književnik; pokretač i glavni urednik *Hrvatske enciklopedije* (1940–1945), pomoćnik direktora Jugoslavenskog leksikografskog zavoda i urednik brojnih enciklopedijskih edicija (od 1950)

**ùjgūrsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Ujgure △ **~*i jezik*** *lingv.* turkijski jezik koji se govori u I Kini; **~*o (novosogdijsko) pismo*** staro ujgursko pismo, ima 15 znakova, istisnulo ga arapsko pismo

**ùjisati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùjišēm, *pril. sad.* ùjišūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** dolikovati, priličiti, pristajati, podudarati se, odgovarati čemu **2.** pristajati za kim, slijediti koga
✧ *tur.* uymak

**újmiti**, *v.* uimati

**ûjna**, *v.* ujak

**ùjušak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci⟩ jače začinjena juha s cijelim sjeckanim komadima mesa [*teleći* ~]; čorba
✧ U- + *v.* juha

**ȕjutro** *pril.* u jutarnjim satima, kad prođe noć, poslije noći
✧ U- + *v.* jutro

**ȕk** *m lingv.* ime slova u glagoljičkoj i ćiriličkoj azbuci, *usp.* u[1] (2)

**ùkājditi** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkājđen⟩ *reg.* **1.** zapisati, zabilježiti **2.** upisati u zemljišne knjige prijenos prava vlasništva nad nekretninama **3.** zabilježiti u kajde (note); uglazbiti, komponirati // **ukajđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukàjđujēm, *pril. sad.* ukàjđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukajditi
✧ U- + *tur.* kayıt ← *arap.* qayd: upisivanje, registriranje

**ùkakati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùkakān⟩ *fam.* uprljati kakicom
✧ U- + *v.* kakati

**ukalkulírati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ukalkùlīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ukalkùlīrān⟩ uzeti u obzir, ubrojiti u nešto, uračunati [*treba ~ putne troškove*], *usp.* kalkulirati
✧ U- + *v.* kalkulirati

**ukàlupiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ukàlupljen⟩ *reg.* **1.** dati čemu ili složiti što u točno određeni oblik, složiti ili upeglati što da bude zategnuto i oblikovano **2.** *pren.* izgubiti izrazitost i svježinu, izgubiti originalnost, svesti se na kalup, na šablonu, postati ograničen // **ukàlupljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ukalupljen i svojstvo onoga što je ukalupljeno; **ukalupljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukalùpljujēm, *pril. sad.* ukalùpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukalupiti
✧ U- + *v.* kalup, kalupiti

**ukáljati** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùkāljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkāljān⟩ uprljati, zaprljati (se) blatom, nečistoćom
✧ U- + *v.* kal, kaljati

**ùkamatiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkamaćen⟩ **1.** *bank.* položiti novac u banku i podvrgnuti ga režimu kamata **2.** *pren.* kakvu osobinu, kakvo svojstvo založiti za što // **ukamaćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukamàćujēm, *pril. sad.* ukamàćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukamatiti
✧ U- + *v.* kamata

**ùkapati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkapān⟩ uliti (kapima) u što // **ukápati**[1] (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùkāpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ùkapati
✧ U- + *v.* kap, kapati

**ukápati**[1], *v.* ùkapati

**ukápati**[2], *v.* ukopati

**ukapírati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ukàpīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ukàpīrān⟩ *razg.* shvatiti, razumjeti što
✧ U- + *v.* kapirati

**úkāz** *m* **1.** *pravn.* (+ *srp.*) odluka, rješenje, akt vrhovne izvršne vlasti u državi; potpisuje ga šef države odn. nosilac najviše vlasti **2.** *pov.*

rješenje vrhovne vlasti u Ruskoj Carevini o postavljanju činovnika
✧ *rus.* ukáz

**ukázati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùkāžēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùkāzān, *gl. im.* ukazánje⟩ **1.** (na što) upozoriti na što u obliku savjeta, opomene, kritike i sl. [~ *prstom na koga* označiti koga kao loš primjer] **2.** (se) pokazati se, pojaviti se (o natprirodnoj pojavi) // **ukazánje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ukazati **2.** čin kojim natprirodna pojava dobiva stvaran oblik vidljiv čovjekovu oku [~ *Marijino*]; **ukazívati** (na što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukàzujēm, *pril. sad.* ukàzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukazati
✧ U- + *v.* kazati

**ukébati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkēbām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkēbān⟩ *žarg.* uhvatiti, uloviti (ob. u nedopuštenoj radnji) // **ukebávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukèbāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukebati

**ùkinuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkinēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùkinūt, *gl. im.* ukinúće⟩ učiniti da što prestane postojati ili djelovati (ustanova, uredba, zakon, ugovor) // **ukídati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùkīdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukinuti; **ukinúće** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ukinuti **2.** službeno obustavljanje važnosti čega; dokinuće, ukidanje
✧ U- + *v.* kidati

**ukípiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùkīpīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùkīpljen⟩ postati nepokretan (kao kip); ukočiti se // **ukipljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ukìpljujēm se, *pril. sad.* ukìpljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukipiti se
✧ U- + *v.* kip

**ùkiseliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùkiseljen⟩ **1.** (što) učiniti da nešto postane kiselo (stavljanjem u ocat, vrenjem itd.) **2.** (se) **a.** postati kiseo, dobiti kiseo okus **b.** ukisnuti se, pokvariti se (o hrani) **3.** (se) *pren.* oneraspoložiti se, namrštiti se, natmuriti se // **ukiseljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukisèljujēm, *pril. sad.* ukisèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukiseliti; **ùkisnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùkisnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* ùkisnūt⟩, *v.* prokisnuti (**1**)
✧ U- + *v.* kiseo, kiseliti

**ukívati**, *v.* ukovati

**ukiyo-e** (*izg.* ukìjo-e) *m pov. umj.* smjer u japanskom slikarstvu (17–19. st.) koji se priklanja domaćim i uvezenim realističkim tendencijama (u opreci prema dvorskoj i sakralnoj umjetnosti)
✧ *jap.* uki: lebdjeti, ploviti + yo: svijet + (w)e: slika

**uklèsati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùklešēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùklesān⟩ urezati u kamen, *usp.* klesati // **uklesávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uklèsāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ klešući urezivati; **uklesívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uklèsujēm, *pril. sad.* uklèsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uklesati
✧ U- + *v.* klesati

**ùklēti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ukùnēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* ȕklēt⟩ učiniti da tko bude uklet, baciti koga u nesreću kletvom // **ȕklēt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je gonjen kletvom i prokletstvom; **ȕkleto** *pril.* na uklet način; **ȕklētōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uklet; **ùklinjati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùklinjēm, *pril. sad.* ùklinjūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukleti
✧ U- + *v.* kleti

**ùklija** *ž zool.*, *v.* ukljeva

**uklijéštiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùklijēštīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùklijēšten, *gl. im.* uklješténje⟩ **1.** (koga, što) **a.** uhvatiti, stegnuti kliještima **b.** *pren.* dovesti u bezizlazan položaj s dviju strana **2.** (se) **a.** zaglaviti se **b.** ne moći se izvući, ostati stegnut između čega ili u čemu // **ùklijēštenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je ukliješteno; **uklješćívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukljèšćujēm, *pril. sad.* ukljèšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukliještiti; **uklješténje** *sr* ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ukliještiti [~ *živca*], *usp.* ukliještenost
✧ U- + *v.* kliješta

**ùkliniti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùklinjen⟩ *vojn.* prodrijeti u obliku klina, duboko prodrijeti u teritorij neprijatelja // **uklinjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uklìnjujēm se, *pril. sad.* uklìnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukliniti se
✧ U- + *v.* klin

**uklòniti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùklonīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùklonjen⟩ **1.** (koga, što) premjestiti, skloniti da ne smeta **2.** (se) **a.** skloniti se (od čega), izmaknuti se, izbjeći što **b.** ustupiti svoje mjesto drugome; skloniti se // **ùklanjati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùklanjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukloniti; **ùklonīšte** *sr*, *v.* ugibalište
✧ U- + *v.* kloniti se

**uklòpiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùklopīm, *pril. pr.*

-īvši, *prid. trp.* ùklopljen⟩ naći mjesta, snaći se, prilagoditi (se) sredini ili situaciji // **uklápati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùklāpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uklopiti; **ùklopina** *ž* ono što se uklopilo, prilagodilo čemu; **uklòpiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da uklopiti, koji pristaje u/uza što, koji je prilagodljiv

✧ U- + *v.* klopiti

**ùkljata** *ž zool.*, *v.* ušata

**ùkljeva** *ž zool.* slatkovodna riba (*Alburnus alburnus*) iz porodice šarana; uklija

✧ *prasl.* *uklěja (*rus.* ukléja, *polj.* uklej), *lit.* aukšlė

**uključiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùključīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùključen, *gl. im.* uključénje⟩ **1.** staviti u sastav, članstvo, dati pravo sudjelovanja u čemu **2.** pritiskom i sl. staviti u upotrebu, učiniti da radi (aparat i sl.) // **ùključenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uključen u što; **uključiti se** (u što, ∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùključen⟩ ući u sastav, pridružiti se; **uključiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može uključiti u što; **uključívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uključujēm, *pril. sad.* uključujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uključiti; **uključivo** *pril.* uključujući [*od 1. do ~ 7. rujna*; *~ poštarina*]; **uključivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uključivo

✧ U- + *v.* ključ

**ùknjižiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùknjižen, *gl. im.* uknjižénje⟩ upisati u poslovnu, zemljišnu i sl. knjigu // **ùknjižba** *ž* ⟨G *mn* -žābā/-ī⟩ *admin.* upisivanje imovinskih prava i tereta u zemljišne knjige; intabulacija; uknjižénje; **ùknjižbenī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na uknjižbu; **uknjìživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da uknjižiti, provesti kroz (knjigovodstvene) knjige; **uknjižívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uknjìžujēm, *pril. sad.* uknjìžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uknjižiti

✧ U- + *v.* knjiga, knjižiti

**ukóčiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùkōčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùkōčen⟩ izgubiti mogućnost gibanja uslijed stezanja mišića, postati negibljiv, krut; ukrutiti se // **ùkōčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji nije gibljiv; krut, ukrućen, *opr.* gibljiv, elastičan (o držanju) **2.** *pren.* koji je previše služben; strog, formalan, usiljen, *opr.* ležeran, neusiljen; **ùkōčeno** *pril.* na ukočen način, uštogljeno, kruto, previše službeno; **ùkōčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ukočen, svojstvo onoga što je ukočeno

✧ U- + *v.* kočiti

**ukókati** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùkōkām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkōkān⟩ *žarg.* **1.** ubiti (se) **2.** *pren.* uništiti koga, poraziti, jako napakostiti komu // **ukokávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukokati

✧ *ekspr.*

**ukoľikō** *vezn.* **1.** u poredbenim rečenicama, u korelaciji s prilogom *utoliko* kazuje da je ono što se iznosi glavnom rečenicom razmjerno onome što je rečeno zavisnom [*~ više uči, utoliko manje zna*] **2.** u pogodbenim rečenicama u zn. ako [*~ budem mogao, doći ću*]

✧ U- + *v.* koliki, koliko

**ukòljēnčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ukòljēnčen⟩ sapeti ispod koljena govedo ili konja na paši ili pri izvođenju iz štale // **ukoljenčívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukoljènčujēm, *pril. sad.* ukoljènčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukoljenčiti

✧ U- + *v.* koljeno

**ukomponírati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ukompònīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ukompònīrān⟩ unijeti što u cjelinu, uključiti (ob. o umjetničkim i drugim tvorbama gdje se pretpostavlja kompozicija kao odlika)

✧ U- + *v.* komponirati

**ukònačiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ukònačen⟩ *reg.* primiti koga na prenoćište, dati konak // **ukonačívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukonàčujēm, *pril. sad.* ukonàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukonačiti

✧ U- + *v.* konak, konačiti

**ukòpati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùkopān⟩ **1.** (koga, što) **a.** staviti u jamu iskopanu u zemlji i zatrpati **b.** sahraniti, pogrepsti **2.** (što) sagraditi tako da opća visina bude niža prema razini nego obično **3.** (se) *vojn.* utvrditi se u rovovima // **ukápati**[2] (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùkāpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukopati; **úkop** *m* polaganje pokojnika u grob; pogreb; **ukopávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukopati, ukapati; **ùkopīšte** *sr* mjesto predviđeno za ukapanje; **ùkopn|ī** *prid.* koji se odnosi na ukop [*~o društvo*]; **ùkopničkī** *prid.* koji se odnosi na ukopnike; **ùkopnički** *pril.* kao ukopnik, na način ukopnika; **ùkopnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩

onaj koji ukapa (mrtvace); grobar; **ukopnìna** *ž* ⟨G *mn* ukopnínā⟩ **1.** pogrebni trošak, ono što se plaća za ukop; pogrebnina **2.** *pov.* pokojnikovo oružje i drugi predmeti ukopani s njim
✧ U- + *v.* kopati

**ukòpčati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùkopčān⟩ **1.** (što) spojiti, uključiti, priključiti (ob. u mrežu općeg izvora energije) **2.** *žarg.* shvatiti, razumjeti **3.** (se) ući u neku sredinu, uključiti se u posao // **ukopčávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòpčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukopčati
✧ U- + *v.* kopča, kopčati

**ukopístiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ukòpīstīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* ukopístio se⟩ *podr.* tvrdoglavo na čemu inzistirati, inatiti se preko mjere // **ukopišćívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ukopìšćujēm se, *pril. sad.* ukopìšćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukopistiti se

**ùkorāk** *pril.* **1.** koračajući složno dodirujući tlo u isti čas u istom ritmu **2.** *pren.* ne zaostajući, uporedo [*ići* ~ *s vremenom*]
✧ U- + *v.* korak

**ukòričiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ukòričen⟩ uvezati, povezati u korice (nepovezane listove papira itd.) // **ukoričívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukorìčujēm, *pril. sad.* ukorìčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukoričiti
✧ U- + *v.* kora, korice

**ukorijéniti se** *svrš.* ⟨*prez.* ukòrijēnīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ukòrijēnjen⟩ **1.** pustiti korijen; primiti se (o biljci) **2.** postati običaj, duboko se usaditi (o navikama), postati domaći (o osobi); uvriježiti se // **ukòrijēnjen** (u čemu, u što) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je pustio korijen, koji je pustio korijenje **2.** koji je duboko usađen, koji se ustalio, koji ima tradiciju, koji crpi snagu i razlog postojanja iz prošlosti [~ *u običajima*; ~ *u tradiciji*]; **ukòrijēnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je ukorijenjeno; **ukorjenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ukorjènjujēm se, *pril. sad.* ukorjènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukorijeniti se
✧ U- + *v.* korijen

**ukòriti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùkorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkoren⟩ uputiti prijekor, prekoriti (koga), zamjeriti, prigovoriti (kome što) // **úkor** *m* **1.** opomena zbog pogreške; zamjerka, prijekor, prigovor **2.** disciplinska kazna (u školi, u službi); **ukorávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *rij.*, *v.* ukoriti
✧ U- + *v.* koriti

**ukósiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkōsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkōšen⟩ namjestiti, upraviti, postaviti ukoso, nakrivo // **ukosívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòsujēm, *pril. sad.* ukòsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukositi; **ùkōso** *pril.* **1.** u kosom položaju [*stajati* ~] **2.** (uz *gl.* kretanja) u jednu stranu, ustranu, lijevo i desno od pravca gledanja
✧ U- + *v.* kos², kositi

**ùkosnica** *ž* kopča koja se stavlja u kosu radi pričvršćivanja; španga
✧ U- + *v.* kosa¹

**ukòštac** *pril.*, ob. u: [*uhvatiti se (hvatati se)* ~ **1.** početi (počinjati) se rvati, boriti i sl. **2.** *pren.* početi razrješavati probleme; suočiti se s problemima i sl.]
✧ U- + *v.* kost

**ùkotviti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùkotvljen⟩ **1.** *pom.* spustiti kotvu na dno; usidriti se **2.** *pren.* naći svoje stalno mjesto [*ideja o rasnoj superiornosti solidno se ukotvila u nekim glavama*]; ustaliti se // **ukotvljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ukòtvljujēm se, *pril. sad.* ukòtvljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukotviti se
✧ U- + *v.* kotva

**ukòvati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkujēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkovān⟩ kovanjem ubaciti, učiniti sastavnim dijelom // **ukívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùkīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukovati
✧ U- + *v.* kovati

**ùkrāj** (čega, ∅) *prij. pril.* na krajnjem dijelu čega u smislu strana, ondje gdje ne smeta i gdje se sklanja, ondje gdje što nije na putu, sa strane, po strani [*stavi to* ~ *sobe*; *umjesto da ljudi kažu što misle, oni stražnjicom* ~; *skloni to* ~]
✧ U- + *v.* kraj

**Ùkrajina** *ž geogr.* država u *JI* Europi, 603.700 km², 51.800.000 stan., glavni grad Kijev // **Ukrajínac** *m* (**Ùkrajīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Ukrajínci, G Ukràjīnācā⟩ stanovnik ili državljanin Ukrajine; **ùkrajīnskī** *prid.* koji se odnosi na Ukrajinu i Ukrajince △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik kojim se govori u Ukrajini (o. 45 mil. ljudi); zajedno s ruskim i bjeloruskim jezikom pripada grupi istočnih slavenskih jezika
◆ *pr.* (etnik): **Ukraìnčik** (Zagreb)

**ȕkrās** *m* ono što služi za uljepšavanje ili ukrašavanje; ures, dekoracija △ ***pjesnički (stilski)*** ~ figure, stil slikovitosti, živopisnosti i izražajnosti // **ukrásiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkrāsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkrāšen⟩ dati čemu lijep izgled, učiniti ljepšim, uljepšati; **ȕkrāsn|ī** *prid.* koji služi kao ukras [*~o bilje*; *~o cvijeće*]; **ukrašávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ stavljati ukrase; urešavati

✧ U- + *v.* krasan

**ùkrasti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ukrádem, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ukrádi, *prid. trp.* ukràden⟩ **1.** izvršiti krađu, krišom otuđiti čiju stvar, ideju i sl. **2.** dobiti bezobraznošću ili na iznenađenje [~ *poljubac*] **3.** *sport* (u sportskim igrama) uzeti iznenada loptu protivniku // **ukrađèvin|a** *ž ekspr.* ono što je ukradeno [*Na Uskrs 1928. nećakinja je nestala s nekim cirkusantom odnijevši i ~u i ušteđevinu*]; kradeno

♦ *pr.* (nadimačko): **Ukràden** (Imotski, Daruvar)

✧ U- + *v.* krasti

**ȕkratko** (I) *pril.* na najkraći ili kraći način, u nekoliko riječi, jednom riječju [*ispričajte* ~] // **ȕkraćē** *pril.* na kraći način [*pričati* ~]; **ȕkratko** (II) *čest.* za rezimiranje onoga što je rečeno [... ~, *taj koncert je bio pravi doživljaj*]

✧ U- + *v.* kratak

**ukȑcati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ȕkrcān, *gl. im.* ukrcánje⟩ **1.** (što) smjestiti putnike i robu u brod **2.** (se) **a.** ući, popeti se u prijevozno sredstvo **b.** *pom.* otići na brod, baviti se poslom pomorca **c.** *žarg.* ubaciti se spretno u povoljan posao, na dobro radno mjesto // **ȕkrcāj** *m* čin ukrcavanja (robe ili putnika u kakvo prijevozno sredstvo); **ukrcánje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ukrcati **2.** *pom.* postavljanje pomorca na neku brodsku službu; **ukrcàvalīšte** *sr* mjesto ukrcaja; **ukrcávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukȑcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukrcati

✧ U- + *v.* krcati

**ukrèsati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkrešēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕkresān⟩ **1.** izbiti iskru udarom o kremen **2.** *zast. knjiš.* ispaliti, opaliti iz puške **3.** *žarg.* začeti dijete // **ukresívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukrèsujēm, *pril. sad.* ukrèsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukresati

✧ U- + *v.* kresati

**ukrijépiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùkrijēpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkrijēpljen, *gl. im.* ukrepljénje⟩ učiniti krepkim; očvrsnuti, osnažiti // **ȕkrepa** *ž pom.* element ojačanja pregrada, zidova, nadgrađa i palubnih kućica; ukrepnjak; **ukrepljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ukrijepiti **2.** *crkv.* poseban postupak u Katoličkoj crkvi (uređen propisom) oko reguliranja civilnog braka; **ȕkrepnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩, *v.* ukrepa

✧ U- + *v.* krepak, krijepiti

**ukríviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkrīvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkrīvljen⟩ *razg.* ukositi // **ukrivljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukrìvljujēm, *pril. sad.* ukrìvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukriviti; **ȕkrīvo** *pril.* **1.** (uz *gl.* poći, otići i sl.) krivim smjerom **2.** (uz *gl.* stajati i sl.) nakrivljeno, nakrivo, koso

✧ U- + *v.* kriv

**ȕkrīž** *pril.* tako da se siječe pod pravim kutom; unakriž, unakrst (o onome što se veže trakom, o dvije ceste, dva puta itd.) // **ȕkrīžan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji se križa, koji je ukriž; **ukrížati** *svrš.* ⟨*prez.* ùkrīžām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkrīžān⟩ staviti, namjestiti u obliku križa; **ukrižívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ukrìžujēm, *pril. sad.* -žujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukrižati

✧ U- + *v.* križ

**ùkrop** *m reg. zast.* vrela, ključala voda kao osnova ili dodatak za neko piće, jelo ili pripravak

♦ *pr.* (nadimačko): **Ùkropina** (Zagreb, Osijek, Dubrovnik)

✧ U- + *v.* krop

**ukròtiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùkrotīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkroćen⟩ učiniti krotkim, mirnim; umiriti // **ukroćívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukròćujēm, *pril. sad.* ukròćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ukrotiti; **ukròtitelj** *m* **1.** *v.* krotitelj **2.** *refer.* onaj koji je ukrotio koga, koji sada kroti, onaj koji je doveo do toga da tko bude ukroćen; **ukrotitèljica** *ž*, *v.* ukrotitelj; **ukròtiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može ukrotiti, kojega je moguće ukrotiti; **ukròtivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ukrotivo ili osobina onoga koji je ukrotiv

✧ U- + *v.* krotiti

**ukȑstiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùkrstīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùkršten⟩ **1.** (što) vezati, namjestiti nešto unakrst, ukriž **2.** (što, se), *v.* križati (2) **3.** (se) stati poprijeko, jedan preko drugog u obliku križa // **ukršćívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ukȑšćujēm, *pril. sad.* ukȑšćujū-

ći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukrstiti, ukrštati; **ȕkrštāj** *m* rezultat ukrštanja; **ukȑštati** (što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* ùkr̄štām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukrstiti; **ukrštávati** (što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* ukȑštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukrstiti, ukršćivati, ukrštati
✧ U- + *v.* krst, krstiti

**ȕkrūg** (∅) *pril.* **1.** u obliku zamišljene kružnice koja zatvara krug [*vrtjeti se ~*; *kretati se ~*]; kružno **2.** uokrug (**1**) [*sjeli su ~*; *postaviti se ~*]
✧ U- + *v.* krug

**ȕkrūpno** (način pisanja uz: u krupno) *pril.* **1.** tako da se oblikuju veliki komadi, da budu krupni prema uobičajenoj veličini ili prema malim komadima **2.** u velikim potezima, gledajući u glavnim crtama, u globalu; u krupnom novcu; ucijelo, *opr.* usitno
✧ U- + *v.* krupan

**ukrútiti** (što, se) *svrš.* 〈*prez.* ùkrūtīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùkrūćen〉 **1. a.** učiniti krutim **b.** zategnuti, stegnuti (mišiće) **2.** (se) **a.** stvrdnuti se, postati krut, nesavitljiv **b.** ukočiti se (o mišićima, žilama), izgubiti gipkost; ukočiti se, stati mirno ne mičući se (često od straha) **3.** *pren.* postati služben, držati se hladno, ukočeno, napraviti se važan, *opr.* (biti) prirodan, neusiljen, ležeran // **ȕkrūćeno** *pril.* na ukrućen način, zategnuto, nesavitljivo, službeno, rigidno; **ȕkrūćenōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 stanje onoga što je ukrućeno; **ukrućénje** *sr grad.* učvršćenje građevine kako bi bila otpornija na vibracije uzrokovane potresom ili vjetrom; **ukrućívati** (što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* ukrùćujēm, *pril. sad.* ukrùćujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukrutiti; **ùkrudba** *ž* 〈G *mn* -dābā/-ī〉 *publ. podr.* riječ kojom se parodiraju riječi slične osnove i tvorbe pomoću osnovnog sufiksa *-ba* (aluzija na erekciju, ukrućivanje); **ȕkruta** *ž grad.* građevinski element koji ukrućuje građevinu
✧ U- + *v.* krut, krutiti

**ùkucati** (što) *svrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkucān〉 **1.** zabiti kucajući [~ *čavao*]; zakucati **2.** *razg.* s pomoću tipkovnice unijeti podatak u računalo ili napisati pisaćim strojem [~ *slovo*]; utipkati // **ukucávati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* ukùcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukucati
✧ U- + *v.* kuc, kucati

**ùkućanin** *m* 〈N *mn* ùkućāni〉 član obitelji i kućanstva
✧ U- + *v.* kuća

**ùkuhati** (što) *svrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùkuhān〉 kuhanjem dovesti do toga da postane sastavni dio [~ *šećer*] // **ukuhávati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* ukùhāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ukuhati
✧ U- + *v.* kuhati

**ukulèle** *sr glazb.* mala havajska gitara s četiri žice; sastavni je dio jazz orkestra; havajska gitara
✧ *amer.engl.* ← *havaj.* uku: muha, lele: skakati; nadimak koji je dobio engleski časnik E. Purvis koji je u vrlo živom stilu svirao na dvoru kralja Kalakaua

**ùkupan** *prid.* 〈*odr.* -pnī〉 **1.** koji obuhvaća sve dijelove, sve elemente; cjelokupan, potpun, sav, čitav [~ *prihod*] **2.** koji je nepodijeljen [~ *napor*]; jedinstven // **ȕkupno** *pril.* **1.** zajedno, skupa, svega [*na put ide ~ 20 ljudi*] **2.** u općim crtama, u cjelini bez pojedinosti [~ *uzevši* kad se sve zbroji; kad se sve uzme u obzir, sve u svemu]; **ȕkupnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo i stanje onoga što je ukupno; cjelina
✧ U- + *v.* kupiti

**ùkūrviti se** *svrš.* 〈*prez.* ùkūrvīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* ùkūrvio se〉 *vulg. ekspr.* uporno se ne izjašnjavati, uporno šutjeti kad se traži izjašnjenje, ne htjeti se izjasniti, šutjeti kao kurva, podnimiti se
✧ U- + *v.* kurva

**ùkus** *m* **1.** sustav estetskih pogleda, pojam, shvaćanje lijepoga, estetsko mjerilo **2.** *razg.* osjećaj i sposobnost razlikovanja lijepoga od ružnoga (u svojoj i tuđoj vanjštini, ponašanju itd.) [*imati (nemati) ~a*] // **ùkusan** *prid.* 〈*odr.* -snī〉 **1.** koji je ugodna okusa (o jelu) **2.** koji je s ukusom izrađen [~ *cvjetni aranžman*]; lijep, skladan; **ùkusno** *pril.* na ukusan način, s ukusom; dopadljivo, lijepo; **ùkusnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo onoga što je ukusno i onoga koji ima ukusa
✧ U- + *v.* kušati

**UKV** (*izg.* u-ka-vê) *m krat. fiz.* ultrakratki valovi, najčešće u vezi s područjem emitiranja neke radiopostaje
✧ *njem.* Ultrakurzewellen ≃ ULTRA- + kurz: kratki + Welle: val

**ukváriti se** *svrš.* 〈*prez.* ùkvārīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùkvāren〉 prestati biti upotrebljiv za jelo ili za piće djelovanjem iznutra (kemijskim procesom, crvima), *usp.* ucrvati se (**1**) // **ȕkvāren** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji je izgubio vrijednost ili svježinu djelovanjem iznutra

(bakterijama, crvima, djelovanjem kemijskog procesa), *usp.* grančav; **ùkvārenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je ukvareno

✧ U- + *v.* kvariti

**ulágati**, *v.* ulog

**ȕlāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *reg. zast.* glasnik, glasonoša, teklič, poštar // **ȕlāčkī** *prid.* koji se odnosi na ulake

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Ùlakić** (Opatija), **Uláković** (Duga Resa, Pokuplje)

✧ *tur.*

**ulàlgija** *ž term.* bol u desnima

✧ *grč.* oûlon: desni + -ALGIJA

**ùlān** *m* ⟨G ulána⟩ *pov. vojn.* konjanik (prvi put se pojavio u poljskoj vojsci) oboružan kopljem i sabljom; poslije karabinkom kao pripadnik teške konjice // **ùlānskī** *prid.* koji se odnosi na ulane

✧ *njem.* Uhlan ← *polj.* ulan ← *tat.* ulan *tur.* oğlan: momak

**ulánčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùlānčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlānčen⟩ **1.** poredati da se niže jednako kao karike lanca **2.** ući u neki niz, u neki poredak, ući u neku vezu koja povlači povezanost ravnopravnih jedinica (slika lanca), postati jedna od pojava koje se mogu promatrati u redoslijedu △ ***ulančene planine*** *geogr.* planine nastale boranjem Zemljine površine, planinski vijenac // **ulančívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulànčujēm, *pril. sad.* ulànčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulančiti

✧ U- + *v.* lanac

**ùlār** *m* ⟨G ulára⟩ dio konjske opreme pomoću kojeg se vodi konj; jular, povodac

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Julàrdžija** (Zaprešić), **Julàrđija** (Zagreb), **Jùlarić** (240, Slavonija, okolica Zagreba)

✧ *tur.* yular ← *grč.* eúlēra

**uláštiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùlāštīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlāšten⟩ učiniti da se što lašti po svojim prirodnim ili uobičajenim svojstvima, a trenjem učiniti da postojeći sjaj dođe do izražaja [~ *površinu stola* (koji je politiran, koji je pod slojem laka i sl.)]; osvjetlati, uglancati // **ulašćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulàšćujēm, *pril. sad.* ulàšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulaštiti

✧ U- + *v.* laštiti

**ulatròfija** *ž term.* iritiranost i nelagodan osjećaj u desnima

✧ *grč.* oûlon: desni + atrophía: izgladnjelost

**ùlaziti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* ùlazēći, *gl. im.* ùlažēnje⟩, *v.* ući // **ùlaz** *m* **1. a.** mjesto na koje se ulazi; vrata, *opr.* izlaz **b.** prilazni, granični dio teritorija, terena; pristup **2.** ulazak **3.** *admin.* stranica knjige ili rubrika u koju se unosi podatak prometa (novca, robe, predmeta i sl.) **4.** *tehn.* priključak na nekom uređaju koji služi za spajanje s drugim uređajem preko kojeg prima obrađene podatke [*za vanjske jedinice*], *opr.* izlaz (4) (u vezama riječi sa značenjem koje jasno izlazi iz značenja sastavnih dijelova): △ ***široki (kolni)*** ~ ulaz u kuću koji je tako širok da omogućuje ulaz zaprežnih kola ili automobila; ~ ***za poslugu*** **1.** ulaz na koji ulazi posluga (a ne poslodavac ni gosti kuće) **2.** *pren. pejor.* način na koji postižu svoj cilj ulizice [*ušao je nakon dugog čekanja u članstvo te institucije na ~ za poslugu*]; **ùlazak** *m* ⟨G -aska, N *mn* -asci, G -ākā⟩ **1.** čin ulaženja, trenutak kad se ulazi, stupa u neki prostor **2.** *razg.* učlanjenje, upis u neko društvo, organizaciju, stranku itd.; **ȕlazn|ī** *prid.* koji se odnosi na ulaz, koji služi za ulaz △ ~***a jedinica*** *inform.* uređaj s pomoću kojega se u računalo unose podaci i naredbe za daljnju obradu (tipkovnica, miš i dr.), *opr.* izlazna jedinica, *v.* izlazni △; **ȕlaznic|a** *ž* karta kojom se stječe pravo ulaska (na priredbu itd.) [*besplatna ~a*; *preprodavač ~ā*; *ući bez ~e*]; **ulaznìna** *ž* ⟨G *mn* ulaznínā⟩ novac koji se plaća za ulazak, cijena ulaznice; **ùljez** *m pejor.* **1.** onaj koji se nametnuo; neželjen došljak, nepozvan gost **2.** muškarac koji poslije ženidbe prijeđe u ženinu kuću; domazet

✧ U- + *v.* laz, laziti

**ulcerácija** *ž pat.* ograničeni defekt sluznice, udubina na površini tkiva

✧ *nlat.* ulceratio ≃ *lat.* ulcus: čir

**Ùlcinj** *m* ⟨G Ùlcinja⟩ naselje na Crnogorskom primorju, 11.100 stan. // **Ulcínjanin** *m* (**Ulcínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Ulcínjani⟩ stanovnik Ulcinja; **ùlcīnjskī** *prid.* koji se odnosi na Ulcinj i Ulcinjane

**ulcus** (*izg.* ȕlkus), *v.* ulkus

**ùlček** *m* ⟨N *mn* -eci⟩ *reg.* mjera za žito, različite težine prema krajevima gdje se mjeri

✧ *tur.* ölçek

**ùleći** (se) *svrš.*, *v.* ulegnuti

**ùledž** *m* **1.** *pom.* prazan prostor iznad tekućine u brodskim tankovima **2.** manjak na tekućini ili težini (u bačvi ili boci)

✧ *engl.* ullage ← *stfr.* ouillage: količina vina potrebna da se napuni bačva

**ulèfa** *ž* ⟨G *mn* uléfā⟩ *reg. pov.* plaća, dohodak, ob. vojnička ili spahijska

✧ *tur.* ulûfe ← *arap.* ʻulūfä

**ùlegnuti (ùleći)** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùlegnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* ùlegnūt⟩ dobiti udubinu, ulegnuće; udubiti, slegnuti, uleknuti // **ulegnìna (uleknìna)** *ž*, *v.* ulegnuće; **ulegnúće (uleknúće)** *sr* uleknuto mjesto koje se oblikovalo radom materijala, slijeganjem i sl. bez izravnog vanjskog mehaničkog djelovanja; udubljenje, ulegnina, uleknina; **ùlegnutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uleknuto; **ulegnjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ulègnjujēm se, *pril. sad.* ulègnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulegnuti; **uléknuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùlēknēm (se), *pril. pr.* ùleknūvši (se), *prid. trp.* ùleknūt⟩, *v.* ulegnuti; **ulijégati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùlijēžēm se, *pril. sad.* ulijéžūći se, *gl. im.* -ānje⟩ padati ispod razine okolne površine; udubljivati se, ugibati se

✧ U- + *v.* ležati, legnuti

**ulèma** *m* ⟨N *mn* -e, G ulémā⟩ *isl.* **1.** vjerski učitelj, učen čovjek, teolog **2.** (*mn*) teolozi, bogoslovi i pravnici [*ta* ~] △ ~ ***medžlis*** *isl.* vrhovni vjerski organ islamske zajednice jedne pokrajine, nadzire i upravlja vjerskim, kulturnim i prosvjetnim životom zajednice

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Ulèmek** (140, Gvozd, Lika)

✧ *tur.* ← *arap.* ʻulämā': učeni ljudi ← ʻālim: učen čovjek

**ulètjeti** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùletīm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* ulèti, *prid. rad.* ulètio/ulètjela *ž*⟩ **1.** ući leteći **2.** *pren.* **a.** naglo ući [~ *u sobu*] **b.** udariti, sudariti se s kim (u automobilu, sportskim igrama i sl.) **3.** nepromišljeno se upustiti u što, poduzeti što // **ulijétati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùlijēćēm, *pril. sad.* ulijéćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uletjeti

✧ U- + *v.* letjeti

**ulèžati se** *svrš.* ⟨*prez.* ulèžīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùležān⟩ **1.** oslabiti od dugog ležanja (u bolesti) **2.** udubiti se od ležanja; uvaljati se (o kosi, tragu na licu od jastuka); zaležati se // **uležávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ulèžāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uležati se

✧ U- + *v.* ležati

**ȕlic|a** *ž* **1. a.** prometna uzdužna površina kroz naseljeno mjesto za pješake i vozila **b.** ta prometna površina zajedno sa zgradama i drugim sadržajima s njezine obje strane **2.** *meton. pejor.* svijet koji ide ulicom; svjetina △ ***čovjek s ~e***, *v.* čovjek △; ***slijepa ~a*** **1.** ulica zatvorena na jednom kraju, ulica bez izlaza **2.** *pren.* bezizlazna situacija; ćorsokak // **ȕličār** *m* onaj koji vrijeme provodi besposlen po ulicama; skitnica; **ȕličārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *v.* uličar **2.** *razg.* prostitutka; **ȕličarskī** *prid.* koji se odnosi na uličare; **ȕličarski** *pril.* kao uličar, na način uličara; **ȕličn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na ulicu, koji se događa, održava na ulici [*~e borbe*; *~i izrazi*; *~i svirači*] **2.** okrenut ulici [*~i prozori*]

◈ *pr.* (nadimačka): **Ȕličnī** (Slavonski Brod, *v.* i ulje), **Ȕličnik** (Požega)

✧ *prasl.* *ulica (*rus.* úlica, *polj.* ulica) ≃ *grč.* aulós: cijev, frula

**ùlickati se**, *v.* ulizati

**uliјéniti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùlijēnīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* ulijénio se⟩ postati lijen // **ùlijēnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se ulijenio; **uljenjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uljènjujēm se, *pril. sad.* uljènjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulijeniti se

✧ U- + *v.* lijen

**ulijépiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùlijēpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlijēpljen⟩ **1.** sastaviti lijepilom, umetnuti lijepeći **2.** napuniti otvore, zatvoriti, prekriti smjesom // **uljepljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uljèpljujēm, *pril. sad.* uljèpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulijepiti

✧ U- + *v.* lijepiti

**ȕlijēvo** *pril.* u lijevu stranu [*zaokrenuti* ~], *opr.* udesno

✧ U- + *v.* lijevi

**ùlika** *ž bot. reg.* maslina

**Ȕliks 1.** latinsko ime Odiseja (Ulixes) **2.** *knjiž.* roman (1922) irskog književnika Jamesa Joycea

✧ *engl.* Ulysses, *v.* Odisej

**ȕlīšte** *sr reg. knjiš.*, *v.* uljište

**ulítati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùlītām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùlītān⟩ onečistiti se litavicom (ob. o djeci u uzrastu dok još ne vladaju svim probavnim funkcijama) // **ulitávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ulìtāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulitati se

✧ U- + *v.* liti, litati

**ùliti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕlijem, *pril. pr.* -īvši, *imp.* ùlīj, *prid. trp.* ulìven⟩ **1.** učiniti da tekućina iz jedne posude prijeđe u drugu **2.** (ob. *nesvrš.* ulijevati/ulivati) biti pritok, svojom

vodom povećati ili povećavati količinu druge vode tekućice ili stajaćice // **ulijévati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùlijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uliti, ulivati; **ulívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùlīvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uliti, ulijevati; **uljùvuša** *ž kulin. reg.* zapečeno jelo od rijetkog tijesta: brašna, mlijeka, jaja i nekog sezonskog povrća/voća; slijevka, mutuša

✧ U- + *v.* liti

**ulízati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùlīžēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùlīzān⟩ *pejor.* **1.** (što) glatko začešljati; zalizati, zagladiti (kosu) **2.** (se) pretjerano se dotjerati; ulickati se **3.** (se komu), *v.* ulizivati se // **ùlickati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùlickān⟩ zalizati se (o kosi); **ùlizica** *m* ⟨N *mn* -e⟩ onaj koji se rado ulizuje; **ùlizičkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na ulizice; **ùlizički** *pril.* kao ulizica, na način ulizica; **ulizívati se** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulìzujēm se, *pril. sad.* ulìzujūći se, *gl. im.* -ānje⟩ ulagivanjem nastojati doći u čiju blizinu, u čiji domet utjecaja; dodvoravati se komu, ulagivati se komu

✧ U- + *v.* lizati

**ùlkus** *m pat.* lokalna promjena na površini organa ili tkiva, nastaje otpadanjem upalnog, odumrlog tkiva; vrijed, grizlica, čir // **ùlkusn|ī** *prid.*, ob. u: △ *~a bolest pat.* opće oboljenje organizma koje nastaje kod lokalnog oštećenja sluznice želuca ili dvanaesnika

✧ *lat.* ulcus

**ûlna** *ž anat.* duga cjevasta kost podlaktice; lakatna kost

✧ *lat.* ulna

**úlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ **1. a.** ono što se uloži (novčani iznos, rad ili sl.) za sudjelovanje u poslu, igri i sl. **b.** uplata za članstvo u kakvoj organizaciji, za pravo koje ono osigurava; članarina, udio, doprinos **2. a.** pojedinačna svota uplaćena na štednju **b.** ukupan iznos štednih uplata // **ulàgāč** *m* ⟨G ulagáča⟩ **1. a.** onaj koji ulaže novac u banku na štednju; štediša **b.** onaj koji uplaćuje ulog stječući odgovarajući status u kakvom udruženju **c.** igrač koji stavlja ulog u kakvu kockarsku igru **2.** *tehn.* onaj koji ulaže, tiskarski radnik koji ulaže, umeće u stroj; umetač; **ulàgāčkī** *prid.* koji se odnosi na ulagače; **ulàgāčki** *pril.* kao ulagač, na način ulagača; **ulágati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùlāžēm, *pril. sad.* ulážūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uložiti; **ulagìvāč** *m* ⟨G ulagiváča⟩ onaj koji se ulaguje; ulizica, udvorica; **ulagìvāčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na ulagivače; **ulagìvāčki** *pril.* kao ulagivač, na način ulagivača; **ulagívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ulàgujēm se, *pril. sad.* ulàgujūći se, *gl. im.* -ānje⟩ dodvoravati se, ulizivati se; **ùložak** *m* ⟨G -oška, N *mn* -ošci⟩ **1.** ono što je izrađeno i predviđeno da se uloži, *usp.* uložiti (1) **2.** ortopedsko pomagalo izrađeno po otisku stopala, umetak u cipelu itd.; ajnlaga; **ulòžiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùložīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùložen⟩ **1.** staviti, umetnuti (ono što će biti izravno obuhvaćeno onim u što se stavlja) **2. a.** upotrijebiti novac kao kapital ili štednju **b.** utrošiti na nešto (novac, trud, vrijeme i sl.) △ ~ *žalbu pravn.* (i sl.) obratiti se višoj instanci; **úložnica** *ž* **1.** sanduk s prorezom u koji se što ulaže, gdje se ostavlja radi daljnje obrade i otpreme [*listovna* ~ sanduk ili košara posebno izvješeni ili postavljeni radi odlaganja otpreme i pisama] **2.** *tehn.* utor u nekom uređaju (npr. CD player, CD-ROM i dr.) gdje se ulaže medij

✧ U- + *v.* ložiti

**ùlog|a** *ž* ⟨D L -ozi⟩ **1.** tekst, lik itd. koji se igra u scenskom djelu (kazališnom, filmskom, opernom, baletnom) **2.** tumačenje riječi, teksta i uopće svega što se odnosi na to u scenskom izvođenju **3.** *psih.* model ponašanja koji osoba stječe ili prihvaća zbog utjecaja i očekivanja iz okoline △ *vodeća ~a* najvažnije mjesto u radu itd.

✧ *v.* ulog, uložiti

**ùlōgoriti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùlōgoren⟩ na određenom mjestu podići logor, bivak

✧ U- + *v.* logor

**ùlomak** *m* ⟨G -ōmka, N *mn* -ōmci, G -ākā⟩ **1.** *v.* odlomak **2.** *v.* krhotina

✧ U- + *v.* lom, lomiti

**uloràgnija** *ž pat.* krvarenje iz desni

✧ *grč.* oûlon: desni + rhēgnýnai: izbiti

**ulòviti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùlovīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùlovljen⟩ **1.** (što) uhvatiti ili ubiti u lovu (divljač); upecati (ribu) **2.** (što) *pren.* vještinom steći, dobiti **3. a.** (koga) trčeći stići **b.** (koga u čemu) uspjeti čuti ili vidjeti; zateći [*ulovili smo ga u krađi*] **4. a.** (se) upasti u zamku **b.** *pren.* upasti u proturječje // **úlov** *m* ono što je ulovljeno (riba, divljač)

✧ U- + *v.* lov, loviti

**úlozi** *m mn* ⟨G úlōgā⟩ *pat. reg.* bolest zglobova ob. nogu ili ruku (*arthritis urica*), zbog

nepravilne izmjene tvari i taloženja kristala mokraćne kiseline u zglobovima; kostobolja, giht, podagra
✧ *v.* ulog, uložiti

**Ulrich** (*izg.* Ùlrih) **1. Antun** (1902–1998), hrv. arhitekt (sa S. Kliskom i V. Jovanovićem Bolnica na Rebru, sklop zgrada »Vjesnika« u Zagrebu, Vojna bolnica u Splitu) **2. Boris** (1931–1983), hrv. skladatelj i pijanist (glasovirski koncerti, filmska i scenska glazba) **3. von Etzenbach (Eschenbach)** (13. st.), njemački srednjovjekovni pjesnik, u epovima dojmljivo spaja elemente viteštva, folklora i klasičnog svijeta

**Ulster** (*izg.* Àlster) *m geogr. pov.* pokrajina u *S* dijelu Irske, obuhvaća sadašnju Sjevernu Irsku i Ulster u Republici Irskoj // **ulster** (*izg.* àlster) *m* dio muške odjeće, jesenski ogrtač širokoga, posebnog kroja

**ultima** (*izg.* ùltima) *prid.* **1.** (+ *potenc.*) u raznim vezama riječi u značenju posljednji **2.** *gram.* posljednji slog u riječi △ ~ ***ratio*** (*izg.* ~ ràcio) *pravn.* krajnji dokaz, posljednje sredstvo, ob. u političkim odnosima među državama; ~ ***ratio regum*** (*izg.* ~ ràcio rêgum) krajnje kraljevo sredstvo (moto kralja Luja XIV, ugraviran na njegovu maču)
✧ *lat.* ultima ← ultimus

**ultimátum** *m* **1.** konačan prijedlog, zahtjev ili ponuda, ob. jače strane u pregovorima, razgovorima i sl., popraćen prijetnjom za slučaj neispunjenja **2.** *pravn.* u međunarodnom pravu zahtjev koji jedna država upućuje drugoj s prijetnjom posljedica ili objave rata za slučaj neizvršenja // **ùltimatīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji sadrži ultimatum, koji je ultimatum; **ùltimatīvno** *pril.* na ultimativan način, ultimatumom; **ultimatívnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ultimativno
✧ *lat.* ultimus: posljednji ≃ ultimatus ← ultimare: doći na kraj

**ultimogenitúra** *ž* pravo najmlađeg sina na nasljedstvo, *opr.* primogenitura
✧ *lat.* ultimus: posljednji + genitura: rođenje

**ultimum refugium** (*izg.* ùltimum refùgium) posljednje utočište
✧ *lat.*

**ULTRA-** kao prvi dio riječi označava da ono što je iskazano drugim dijelom kao stvar, pojava, osoba i sl. **1.** prelazi granicu, domet, djelokrug čega [*ultramikroskop*] **2.** prelazi uobičajen stupanj, koji je krajnji, ekstreman, radikalan [*ultraliberalan*]
✧ *lat.*

**ultra** (I) (*izg.* ùltra) *prid.* ⟨*indekl.*⟩ koji prelazi, nadilazi uobičajene mjere, koji je viši, veći od prosjeka; krajnji, ekstreman [~ *racionalan*; ~ *mizantrop*] // **ultra** (II) (*izg.* ùltra) *pril.* u sintagmama posuđenim iz latinskoga znači s one strane, preko, onkraj △ ~ ***duplum*** (*izg.* ~ dùplum) *pravn. pov.* zabrana uzimanja kamata više od dvostrukog iznosa glavnice; ~ ***vires*** (*izg.* ~ vîres) iznad svih sila (u zn. izvan dosega službenih vlasti)
✧ *lat.*

**ultracentrifúga** *ž* ⟨D L -i⟩ *tehn.* centrifuga s ekstremnim brojem obrtaja; koristi se za taloženje submikroskopskih čestica
✧ ULTRA- + *v.* centrifuga

**ultracȑven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* infracrven
✧ ULTRA- + *v.* crven

**ultradèsnī** *prid.* **1.** koji je krajnje desni **2.** *pol. razg.* koji određuje političku poziciju ultradesničara // **ultradèsničār** *m pol. razg.* pripadnik, pristaša krajnje desnice; **ultradèsničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* ultradesničar; **ultradèsničarskī** *prid.* koji se odnosi na ultradesničare
✧ ULTRA- + *v.* desni

**ultrafiltar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri, G -ārā⟩ *tehn.* filtar sa slojem kolodija // **ultrafiltrácija** *ž* filtriranje preko filtra što zaustavlja čestice vrlo malog promjera
✧ ULTRA- + *v.* filtar

**ultraìzam** *m* ⟨G -zma⟩ pretjerana neobaveznost stila u pisanju, neobuzdan način pisanja, ob. srodan futurizmu (neko vrijeme snažno prisutan u hispanoameričkoj književnosti)
✧ ULTRA- + *v.* futur, (futur)izam

**ultrakràtkī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***valovi***, *v.* UKV

**ùltralijēv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je krajnje lijevi **2.** *pol. razg.* koji određuje političku poziciju ultraljevičara // **ultraljèvica** *ž pol.* stranka ultraljevičara; **ultraljèvičār** *m pol. razg.* pripadnik, pristaša krajnje ljevice; **ultraljèvičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* ultraljevičar; **ultraljèvičarskī** *prid.* koji se odnosi na ultraljevicu i ultraljevičare
✧ ULTRA- + *v.* lijevi

**ultraljùbičast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pripada, koji se odnosi na ultraljubičaste ili ultravioletne zrake; ultravioletan △ ~***e zrake (UV zrake)*** *fiz.* elektromagnetni valovi s valnom duljinom

između (otprilike) 380 nm i 10 nm, spadaju u interval između vidljive svjetlosti i x-zraka; tvari koje su prozirne za vidljivo svjetlo često su neprozirne za UV zrake (npr. obično staklo je neprozirno na UV zrake, ali kvarcno staklo nije), UV zrake (sa Sunca) uzrokuju crni ten i mogu izazvati rak kože, ozonski sloj u stratosferi u značajnoj mjeri apsorbira štetne UV zrake

✧ ULTRA- + *v.* ljubica, ljubičast

**ultramàrīn** *m* ⟨G ultramarína⟩ **1.** *min.* plavo, zeleno ili ljubičasto obojen mineral (*lapis lazuli*), danas se proizvodi sintetski; služi kao pigment za premaze i boje **2.** tamnomodra boja // **ultramàrīnskī** *prid.* koji se odnosi na ultramarin

✧ *srlat.* ultramarinus ≃ ULTRA- + *lat.* marinus: morski

**ultramȉkroskop** *m tehn.* mikroskop kojim se zamjećuju izvanredno malene čestice kad se osvijetle okomito na smjer gledanja // **ultramikroskòpija** *ž* promatranje vrlo sitnih čestica ultramikroskopom

✧ ULTRA- + *v.* mikroskop

**ultramòdēr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *razg.* **1.** (o organizaciji, izumu, uređaju, dizajnu) koji je maksimalno usavršen, funkcionalan, precizan; koji ide ispred svog vremena [*~na tehnologija*] **2.** *iron.* (o čovjeku, umjetničkom i književnom djelu, odijevanju, automatizaciji) koji je pretjeran u težnji da bude izuzetan; ekstravagantan, hipermoderan [*~na poezija* poezija koju nitko ne razumije]

✧ ULTRA- + *v.* moda, moderan

**ultramontanȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* crkveni pokret u Francuskoj (18. i 19. st.) koji je zagovarao teološke postavke bliske onima Svete Stolice (primat pape u pitanjima vjere i sveukupnog života Crkve i sl.), suprotno galikanizmu // **ultramontánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G ultramòntānācā⟩ pristaša ultramontanizma

✧ *fr.* ultramontanisme ← *srlat.* ultramontanus: koji je s onu stranu brda (ovdje u značenju – u Rimu)

**ultramòntānskī** *prid.* **1.** koji je iza gore, prekogorski, zagorski, koji je s onu stranu Alpa **2.** (ob. *pejor.*) *pren.* koji je talijanski, papinski, klerikalan, *usp.* ultramontanac

✧ *tal.* ultramontano ≃ ULTRA- + *lat.* montanus: brdski, gorski

**ultramȕndanī** *prid.* koji je s onoga svijeta; izvanzemaljski, nadzemaljski

✧ *srlat.* ultramundanus ≃ ULTRA- + *lat.* mundus: svijet

**ȕltrapas** *m* trgovinski naziv za umjetnu prešanu materiju iz skupine aminoplasta; otporan na mehanička oštećenja, kiseline, otapala, masti

✧ tvorničko ime proizvoda®

**ultrarojàlist** (**ultrarojalȉst**) *m pol. pov.* pripadnik stranke desnih monarhista u Francuskoj u doba Restauracije (1817–1830)

✧ ULTRA- + *v.* rojalizam, rojalisti

**ultrasònīčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩, *v.* ultrazvučan

✧ *fr.* ultrasonique ≃ ULTRA- + *lat.* sonus: zvuk

**ultrasonoforéza** *ž med.* metoda utiskivanja otopine lijeka u kožu pomoću ultrazvučnih valova

✧ *nlat.* ultrasonophoresis ≃ ULTRA- + *lat.* sonus: zvuk + -FOREZA

**ultrasonogràfija** *ž med.* dijagnostička metoda slikovnog snimanja unutarnjih organa pomoću ultrazvuka; ehosonografija

✧ ULTRA- + *lat.* sonus: zvuk + -GRAFIJA

**ultrastruktúra** *ž biol.* skup svih pojedinosti u građi stanice, tkiva i organa vidljivih samo elektronskim mikroskopom

✧ ULTRA- + *v.* struktura

**ȕltrāš** *m* ⟨G ultrášа⟩ **1.** onaj koji je pretjeran u zahtjevima, onaj koji zahtijeva krajnja rješenja (ob. u politici); ekstremist **2.** *pov. pol.* onaj koji se o. 1950–1965. žestoko protivio politici napuštanja francuskih kolonija (Vijetnam, Alžir i dr.) // **ultràšica** *ž*, *v.* ultraš; **ȕltrāškī** *prid.* koji je svojstven ultrašima, koji se odnosi na ultraše; **ȕltrāški** *pril.* kao ultraš, na način ultraša

✧ *fr.* ultras

**ultraviolètan** *prid.*, *v.* ultraljubičast

**ȕltrazvūk** *m* **1.** *fiz.* titranja krutih, tekućih i plinovitih tijela koja imaju frekvenciju iznad 20.000 hertza, pa ih ljudsko osjetilo sluha ne prima; nadzvuk **2.** *med. razg.* dijagnostička i terapeutska metoda [*ići na ~*] // **ȕltrazvūč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čni⟩ koji djeluje pomoću ultrazvuka, koji se zasniva na svojstvima ultrazvuka [*~na dijagnostika*]; ultrasoničan △ ***~na terapija*** *med.* metoda liječenja kod koje se bolesnik podvrgava djelovanju ultrazvuka; ***~ni lokator*** *pom. tehn.* hidroakustički uređaj za podvodno motrenje na principu

širenja zvučnih valova u nečujnom spektru frekvencija; sonar

✧ ULTRA- + *v.* zvuk

**ulúbiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùlūbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlūbljen⟩ uleknuti ravnu površinu šupljega tijela; udubiti (se) // **ùlūbljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ulubljeno; **ulubljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulùbljujēm, *pril. sad.* ulùbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulubiti

✧ U- + *v.* lub, lubiti

**ulúčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùlūčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlūčen⟩ *ekspr.*, ob. u: [~ *priliku, zgodu* iskoristiti priliku, zgodu] // **ulučívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulùčujēm, *pril. sad.* ulùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulučiti

✧ U- + *v.* lučiti

**ùlūdo** *pril.* uzalud, beskorisno, zaludu, utaman, ututanj [*trošiti novac (vrijeme)* ~]

✧ U- + *v.* lud, ludo

**ulúpati** (što u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùlūpām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùlūpān⟩ *ekspr.* rastrošno utrošiti u neku ob. nejasnu ili nepotrebnu svrhu [~ *milijune u propale projekte*]; utucati // **ulupávati** (što u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ulùpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ulupati; **ulúpiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùlūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùlūpljen⟩ udarcem ulegnuti površinu kakvog (ob. metalnog) predmeta; udubiti

✧ U- + *v.* lupiti, lupati

**ùlus** *m* **1.** *pov.* nomadsko naselje, horda, pleme, rodovski savez u sred. Aziji i Sibiru **2.** administrativno-vojna jedinica **3.** narod, nacija

✧ *tur.*

**uljànīk** *m* ⟨G uljaníka, N *mn* uljaníci⟩ *reg.* pčelinjak // **ùljīšte** (**ȕlīšte** *knjiš.*) *sr reg.* košnica, trnka, pčelinjak

◈ *top.* (naselja): **Uljàničkī Brijêg** (Daruvar, 48 stan.), **Uljànīk** (Daruvar, 399 stan.)

✧ *prasl.* *ulь (*rus.* úlej, *polj.* ul)

**Uljanov** (*izg.* Uljánov), **Vladimir Iljič**, *v.* Lenjin (Vladimir Iljič)

**ûlje** *sr* **1.** izlučen mastan sok biljnog, životinjskog ili mineralnog podrijetla [*maslinovo* ~; *suncokretovo* ~] **2.** mazivo motora i strojeva **3. a.** slika rađena uljenim bojama [~ *na platnu*] **b.** uljena, masna boja △ ***bijelo*** ~ svako jestivo ulje koje nije maslinovo; ***jestivo*** ~ ulje dobiveno od ploda masline, suncokreta itd., *usp.* uljarice; ***parafinsko*** ~ bezbojno ulje, smjesa viših tekućih alkana (parafina), koja se dobiva destilacijom nafte; tekući parafin; ***sveto*** ~ *crkv.* posvećeno ulje koje se koristi u obredima (npr. u podjeli bolesničkog pomazanja i dr.) // **ùljan|ī** *prid.* **1.** koji sadrži ulje; uljeni, uljni **2.** koji gori pomoću ulja [~*a svjetiljka*] △ ~***a repica*** *bot.* industrijska biljka (*Brassica napus subsp. oleifera*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*); **uljànica** *ž* **1.** *v.* kandilo **2.** (+ *potenc.*) svaka svjetiljka koja troši ulje; **ùljār** *m* ⟨G uljára⟩ onaj koji se u tehnološkom procesu specijalizirao za proizvodnju jestivog ulja, stručnjak u tvornici ulja, kvalificirani stručnjak za jestivo ulje; **ùljara** *ž* tvornica ulja, postrojenje za proizvodnju ulja; **uljàrica** (**ùljārka**) *ž* **1.** *v.* uljar **2.** *pom.* manji brod za prijevoz ulja; **uljàrice** *ž mn bot.* industrijske biljke od kojih se dobiva ulje (maslina, suncokret, soja itd.); **ùljārskī** *prid.* koji se odnosi na ulje i uljare; **ùljast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je kao ulje; **ùljen|ī** *prid.* koji sadrži ulje; uljani, uljni △ ~***a boja*** *kem.* bojilo od mineralnih ili sintetičnih pigmenata, upotrebljava se s razrjeđivačem, služi u slikarstvu, za dekoriranje i kao sredstvo za zaštitu od korozije; ~***o slikarstvo*** *umj.* slikanje bojama dobivenima miješanjem pigmenata s nekim vrstama ulja (npr. laneno, makovo i dr.); **uljèvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji sadrži mnogo ulja; **uljèvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uljevito; **ùljika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *reg.* maslina (stablo i plod), *v.*; **ûljnī** *prid.* **1.** koji sadrži ulje, uljani, uljeni **2.** koji se odnosi na ulje

◈ *pr.* (prema zanimanju, nadimačka i etnici, moguće preklapanje s *v.* uljanik): **Òlaj** (Virovitica, Vukovar, ← *mađ.*), **Òlajoš** (Beli Manastir, Nova Gradiška, Rijeka, ← *mađ.*), **Olèar** (Vukovar, ← *mađ.*), **Olèarskī** (Rijeka, ← *mađ.*), **Olèi** (Virovitica, ← *mađ.*), **Olèjar** (Vukovar, ← *mađ.*), **Olèjnik** (Vrbovec, Dugo Selo, ← *mađ.*), **Ȕljan** (Rijeka), **Ȕljānčić** (Rijeka, Poreč), **Ȕljanić** (140, Pazin, Opatija, Istra), **Ȕljār** (Rijeka, Labin), **Uljárević** (Osijek, Dubrovnik, Virovitica, Pakrac), **Uljatòvskī** (Požega, Slavonija), **Uljènīk** (Buje), **Úljević** (110, Trogir, Kaštela)

✧ *lat.* oleum ← *grč.* élaion

**uljèpšati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕljepšān, *gl. im.* uljepšánje⟩ **1.** učiniti ljepšim **2.** *pren.* prikazati ljepšim nego što jest // **ȕljepšānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uljepšano; **uljepšánje** *sr*

1. ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uljepšati 2. uljepšan izgled, više izražena ljepota prema prijašnjem stanju 3. postupak koji se poduzima da što postane ljepše; **uljepšávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uljèpšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uljepšati

✧ U- + *v.* lijep

**uljèšure** *ž mn zool.* kitovi zubani (*Physeteridae*), imaju zube samo u donjoj vilici (npr. glavata/obična u. *Physeter macrocephalus*, patkasta u. *Hyperoodon ampullatus,* kljunasti kit *Hyperoodon rostratus*)

**ùljez**, *v.* ulaziti

**ùljudan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je civiliziran, dobro odgojen; pristojan, uglađen, učtiv // **ùljudba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ *neol. arh. knjiš.*, *v.* civilizacija; **ùljudbenī** *prid.* koji se odnosi na uljudnost; civilizacijski, kulturan; **uljúditi** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùljūdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùljūđen⟩ 1. učiniti uljudnim; odgojiti 2. dati pristojan, skladan izgled za ljude, kako priliči ljudima; **ùljudno** *pril.* na uljudan način; pristojno, učtivo; **ùljudnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uljudan; **ùljūđēno** *pril.* na način uljudbe, civilizirano, pristojno; **ùljūđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uljuđen, stanje onoga što je uljuđeno; **uljuđívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uljùđujēm, *pril. sad.* uljùđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uljuditi

✧ U- + *v.* ljudi

**uljúljati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùljūljām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùljūljān⟩ 1. zaspati ljuljajući (se) 2. *pren.* predati se ugodnim mislima i osjećajima te zbog toga postati mlitav, nezainteresiran [~ *se u lovorikama*]; uljuljkati (se) // **uljuljávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uljùljāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uljuljati; **ùljuljkati** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùljuljkān⟩ 1. (koga, što) laganim ljuljanjem učiniti da lagano zaspi (o malom djetetu u kolijevci i sl.) 2. (se) *pren.*, *v.* uljuljati (2); **uljuljkívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uljùljkujēm, *pril. sad.* uljùljkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uljuljkati

✧ U- + *v.* ljuljati

**ûm** *m* ⟨N *mn* úmovi⟩ 1. a. *fil.* najviša spoznajna moć, ukupnost spoznaja na teorijskom i praktičnom području [*trpni* ~; *djelatni* ~] b. *razg.* sposobnost pravilnog rasuđivanja; razum [*bistar* ~; *bolestan* ~; *pomračen* ~] 2. *pren.* umna osoba // **ûm|an** *prid.* ⟨*odr.* ûmnī⟩ 1. koji se ističe razvijenim intelektualnim sposobnostima, koji izražava te sposobnosti; pametan, mudar 2. (*odr.*) koji se odnosi na um; intelektualni △ ~*ni rad* intelektualni rad, *opr.* fizički rad, *v.* fìzičkī △; **ûmlje** *sr* 1. *zast. reg.* inteligencija (1), *v.* 2. mudrost, razboritost, ob. u: [*dati ~ za bezumlje*, *posl.* postupiti bezumno kad je trebalo postupiti mudro]; **ûmnica** *ž*, *v.* umnik; **ûmničkī** *prid.* koji se odnosi na umnike; **ûmnički** *pril.* kao umnik, na način umnika; **ûmnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ 1. *iron.* onaj koji je uman; mislilac 2. *zast.* intelektualac; **ûmno** *pril.* a. na uman način, s umom, pomoću uma, tako da se odlikuje umnošću [~ *postupiti*; ~ *raditi*] b. u pogledu uma, duševno, mentalno [~ *razvijen*]; **úmnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uman; **ûmnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *term.* posljednji kutnjak, izbija poslije puberteta; zub mudrosti; **umòvati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmujēm, *pril. sad.* ùmujūći, *gl. im.* -ānje⟩ 1. baviti se razmatranjem kakvog problema, razvijati misli o problemu; intelektualizirati 2. *iron.* suviše razmišljati tamo gdje je potrebno djelovati

◈ *pr.* (nadimačko): **Ûmnīk** (Karlovac)

✧ *prasl.* i *stsl.* umъ (*rus.* i *polj.* um), *lit.* aumuo

**ùma** (**ùmma**) *ž* ⟨G *mn* úmā⟩ *isl.* 1. zajednica ljudi koji imaju zajednički korijen 2. zajedništvo muslimana u cijelom svijetu

✧ *arap.* ʿummä: narod, *usp.* umet

**umáckati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmāckām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùmāckān⟩ uprljati što, ostaviti tragove masnih ili nečistih prstiju [~ *stolnjak*]

✧ U- + *v.* mackati, mazati

**ùmaći**, *v.* umaknuti

**Ȕmag** *m* grad (u blizini Buja, Z Istra), 4838 stan. △ ~-***Komunela*** naselje (u blizini Buja), 2880 stan. // **ùmāškī** *prid.* koji se odnosi na Umag i Umažane; **Umážanin** *m* (**Umážānka** *ž*) ⟨N *mn* Umážani⟩ stanovnik Umaga

**ȕmāh** *pril. knjiš.* odmah

**ȕmāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *kulin.* posebno pripremljen i začinjen tekući dodatak jelu // **umákati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmāčēm, *pril. sad.* umáčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umočiti; **umòčiti** (što u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmočen⟩ uroniti, zagnjuriti (ob. djelomično) u tekućinu

✧ U- + *v.* mokar, močiti

**umàknuti** *svrš.* ⟨*prez.* ùmaknēm, *pril. pr.* -ūvši,

*prid. rad.* umàknuo⟩ **1.** (∅) *razg.* **a.** krišom se izvući; uteći, pobjeći, kidnuti **b.** *razg.* ostati nezapažen, promaknuti pozornosti **2.** (komu) krećući se brže otići dalje od drugoga, odmaknuti pred kim; pobjeći // **ùmaći** (∅, komu) *svrš.* ⟨*prez.* ùmaknēm, *pril. pr.* ùmakāvši, *prid. rad.* ùmakao⟩, *v.* umaknuti (**2**); **ùmicati** (∅, komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmičēm, *pril. sad.* ùmičūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umaknuti
✧ U- + *v.* maknuti

**umáliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmālīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmāljen⟩ **1.** učiniti da što bude manje opsegom ili veličinom; umanjiti, smanjiti **2.** učiniti da čega bude manje, da količina ili jakost budu manji; smanjiti, umanjiti, ublažiti // **ùmalo** *pril.* gotovo, maldane, zamalo (**2**), za sitnicu
✧ U- + *v.* mal[1]

**umánjiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmānjīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmānjen⟩ načiniti manjim, smanjiti [~ *sliku*; ~ *neuspjeh*] // **umanjènica** *ž*, *v.* deminutiv; **umanjènīk** *m* ⟨G umanjeníka, N *mn* umanjeníci⟩ *mat.* broj od kojega se u računskoj operaciji oduzimanja odbija; minuend, *opr.* umanjitelj; **ùmānjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je manje od predviđenog, normalnog ili očekivanog, *opr.* povećanost; **umànjitelj** *m mat.* u računskoj operaciji oduzimanja, broj kojim se oduzima; suptrahend, *opr.* umanjenik; **umànjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da umanjiti; **umanjívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* umànjujēm, *pril. sad.* umànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umanjiti; **umànjivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što se da umanjiti/umanjivati
✧ U- + *v.* mal[1], manjiti

**umaršíra|ti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* umàršīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* umaršírao⟩ **1.** ući u maršu, u marševskom poretku [*vojnici su ~li u krug vojarne*] **2.** *meton.* ući s vojskom; zaposjesti, osvojiti [*saveznici su ~li u Berlin*]
✧ U- + *v.* marš, marširati

**umasírati** *svrš.* ⟨*prez.* umàsīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* umàsiran⟩, *v.* masirati
✧ U- + *v.* masaža, masirati

**ùmazati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmažēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùmaži, *prid. trp.* ùmazān⟩ uprljati, umrljati čime masnim (mašću, ugljenom i sl.); zamazati // **umazívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* umàzujēm, *pril. sad.* umàzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umazati
✧ U- + *v.* mazati

**ȕmbra** *ž* ⟨G *mn* ȗmbrā⟩ **1.** *min.* tamnosmeđa zemljana boja, vrsta okera **2.** sjenka
✧ *lat.* umbra: sjena

**Ùmbrija** *ž geogr.* regija u sred. Italiji, 8456 km², 820.300 stan., glavni grad Perugia // **ùmbrījsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Umbriju △ **~i jezik** *lingv.* izumrli italski jezik sa spomenicima iz 1. tisućljeća pr. Kr.; **~o pismo** *pov.* italsko pismo, potječe od etruščanskoga

**umèkšati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕmekšān⟩ **1.** učiniti mekšim **2.** *pren.* razgaliti, raznježiti [~ *čije srce*] // **ȕmeko** *pril.* tako da bude meko, da bude rovito [*skuhati jaje* ~]; ušorbulu, *opr.* utvrdo; **umekšávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umekšati
✧ U- + *v.* mek, mekšati

**umérati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùmērām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùmērān⟩ *rij.* natući se od pada, udarcem ozlijediti tkivo bez očitih vanjskih znakova ozljede (o ljudskom tijelu kad osjeća posljedice pada, o većem plodu kad padne na zemlju)

**ùmet** (**ùmmet**) *m reg.* narod, sljedbenici, vjernici [~ *i Muhamed* muslimani]
✧ *tur.* ümmet ← *arap.* ʿummā, *usp.* uma

**ùmetnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmetnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùmetnūt⟩ **1.** staviti između dijelova čega; metnuti **2.** naknadno unijeti; dodati, ubaciti // **umètāč** *m* ⟨G umetáča⟩ (+ *potenc.*) **1.** onaj koji umeće (u tiskarski stroj) **2.** sprava koja automatski umeće; ulagač; **umetàčica** *ž*, *v.* umetač; **ùmetak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -eci⟩ **1.** manji dio ili komad koji se umeće (u tekst, u skladbu, na mjesto ukrasa, u neki program itd.) [~ *u kosi*; *glazbeni* ~]; uložak, ušivak, implantacija **2.** *lingv.* vrsta afiksa koji se umeće unutar riječi između osnove i nastavka ili između osnova [spojni morfem *-o-* u *polj-o-djelstvo*]; infiks; **ùmetati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmećēm, *pril. sad.* ùmećūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umetnuti
✧ U- + *v.* metnuti

**ùmīdrati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùmidrān⟩ *reg. zast.* stegnuti se miderom (ob. u zn. prejako); utegnuti se
✧ U- + *v.* mider

**umijéće**, *v.* umjeti

**umijésiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmijēsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmijēšen⟩ mijeseći pripremiti (kruh) // **ùmijēšen** (∅) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je izrađen tako što se mijesilo tijesto, dobiven miješanjem
✧ U- + *v.* mijesiti

**umijéšati** *svrš.* ⟨*prez.* ùmijēšām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùmijēšān⟩ **1.** (što) miješajući dodati što, miješanjem sasuti u drugu smjesu ili tvar **2.** (koga) uvući, uplesti, upetljati (ob. u što nepovoljno) **3.** (se u što) **a.** poduzeti što, intervenirati, sudjelovati, uzeti učešća **b.** upasti, ubaciti se (u razgovor) **c.** ući u neko mnoštvo, izgubiti se u masi; postati član neke zajednice // **ùmijēšan** (u što) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u raznim poslovima sumnjive prirode, u komplotima i sličnim radnjama sudjelovao ili uzeo udjela; sumnjiv, kompromitiran, *opr.* čist; **ùmijēšanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je umiješano; **umjèšāč** *m* ⟨G umješáča⟩ *pravn.* onaj koji se zbog vlastitog pravnog interesa tijekom parnice pridružio jednoj stranci
✧ U- + *v.* miješati

**umilostíviti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* umilòstīvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* umilòstīvljen⟩ **1.** (koga) učiniti koga milostivim, otkloniti čiju zlovolju **2.** (se) postati milostiv; smilovati se; iskazati neku milost ili čast (mnogo višega u društvu mnogo nižem i manje uglednom) tako da se to daje na znanje i vidljivo pokaže
✧ U- + *v.* milost

**ùmiljat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se umiljava, koji osvaja naklonost nježnim, pitomim ponašanjem; mazan, ugodan, umilan **2.** ljubak, mio, lijep // **ȕmīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* umiljat; **umíliti se** (komu) *svrš.* ⟨*prez.* ùmīlīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* umílio se⟩ postati mio, steći naklonost; **ȕmīlno** *pril.* na umilan način; **ȕmīlnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je umilno ili osobina onoga koji je umilan; **ùmiljato** *pril.* na umiljat način; **ùmiljatōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je umiljat; **umiljávati se** (komu) *nesvrš.* ⟨*prez.* umìljāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ nastojati steći naklonost; **umiljènica** *ž lingv.*, *v.* odmilica, hipokoristik
◈ **Ȕmiljen** m. os. ime (narodno), *zast.*
◇ *pr.* (nadimačka i od imena): **Umíčević** (180, Zagreb, Banovina, Turopolje), **Úmić** (Zagreb, Gospić, *v.* i um), **Umíćević** (Zagreb, Slavonija), **Umiljánović** (Našice, Turopolje), **Umiljénović** (Gospić, Podravska Slatina), **Umljénović** (Sisak, Slavonija)
✧ U- + *v.* mio

**umínuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùmīnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* umínuo⟩ **1.** *knjiš.* minuti (o godišnjim dobima), proći **2.** izgubiti silinu, žestinu, smanjiti intenzitet; popustiti [*uminula je bol*]
✧ U- + *v.* minuti

**umíriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmīrīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùmīren, *gl. im.* umirénje⟩ **1.** (koga) **a.** učiniti da tko prestane biti nemiran, da prekine buku, nered itd.; smiriti **b.** otkloniti uzrok uznemirenosti, unijeti spokojstvo **c.** *arh.* ugušiti otpor; pacificirati **2.** (se) **a.** vratiti svoj mir; smiriti se **b.** prestati biti nemiran, prekinuti (galamiti, kockati i sl.) // **umirénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* umiriti **2.** prestanak stanja boli, straha itd. [*sredstvo za* ~]; smirenje **3.** prestanak nemira, komešanja među ljudima i sl.; **umirívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* umìrujēm, *pril. sad.* umìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umiriti
✧ U- + *v.* mir

**umiròviti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* umìrovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* umìrovljen, *gl. im.* umirovljénje⟩ prevesti iz službe u mirovinu; penzionirati // **umirovljènica** *ž*, *v.* umirovljenik; **umirovljèničin** *prid.* koji pripada umirovljenici; **umirovljènīčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na umirovljenike; **umirovljènīčki** *pril.* kao umirovljenik, na način umirovljenika; **umirovljènīk** *m* ⟨G umirovljeníka, N *mn* umirovljeníci⟩ onaj koji je umirovljen; penzioner; **umirovljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* umiroviti **2.** prestanak službe; penzioniranje; **umirovljívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* umiròvljujēm, *pril. sad.* umiròvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umiroviti
✧ U- + *v.* mirovina

**ùmisliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùmišljen⟩ **1.** (što) stvoriti u mašti sliku čega što ne postoji, što je nestvarno, neosnovano; zamišljati, uobraziti **2.** (se) izgraditi previše visoko mišljenje o svojoj ljepoti, znanjima i sposobnostima; uobraziti se, postati umišljen, ohol // **ùmišljāj** *m* **1.** predodžba o nepostojećem; utvara **2.** *pravn.* unaprijed smišljeno kazneno djelo; predumišljaj; **umíšljati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmīšljām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umisliti; **ùmišljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je ohol; uobražen; **umišljènica** *ž*, *v.* umišljenik; **umišljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na umišljenike; **umišljènīčki** *pril.* kao umišljenik, na način umišljenika; **umišljènīk** *m* ⟨G umišljeníka, N *mn* umišljeníci⟩ onaj tko je umišljen; uobraženko; **ùmišljeno** *pril.* s umišljenošću;

uobraženo, oholo; **ùmišljenōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 osobina onoga koji je umišljen
✧ U- + *v.* misliti, misao

**ùmiti** (koga, što, se) *svrš.* 〈*prez.* ùmijēm, *pril. pr.* -īvši, *imp.* ùmīj, *prid. trp.* umìven〉 **1.** vodom oprati lice ili ruke **2.** *pren. ekspr.* dovesti u red; urediti, dotjerati (kaó da je umiveno) [~ *ulice* oprati ulice; ~ *povijest* falsificirati povijest] // **umivaónica** *ž* prostorija za umivanje; **umivaònīk** *m* 〈G umivaoníka, N *mn* umivaoníci〉 posuda za umivanje, nekoć poseban dio pokućstva, danas školjka ugrađena u zid; **umívati** (koga, što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* ùmīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* umiti
✧ U- + *v.* miti

**ùmjeriti** (što) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmjeren〉 *knjiš.* učiniti umjerenim; uskladiti s mogućnošću, s prilikama, naći pravu mjeru, ne dati da postane pretjerano; ograničiti, usporiti // **umjérati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* ùmjērām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* umjeriti, umjeravati; **umjerávānje** *sr* **1.** 〈*gl. im.*〉, *v.* umjeravati **2.** *tehn.* određivanje odnosa između vrijednosti predstavljene mjerom ili pokazane mjerilom i pripadne poznate vrijednosti mjerene fizikalne veličine; baždarenje, kalibriranje; **umjerávati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* umjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* umjeriti, umjerati; **ùmjeren** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 **1. a.** koji izbjegava krajnosti; uzdržljiv u ponašanju i izražavanju [~*a politička stranka*] **b.** koji je sveden na pravu mjeru [~ *prijedlog*] **2. a.** koji je prilično nizak [~*a cijena*] **b.** koji je srednje jačine [~ *vjetar*] △ ~***i pojas*** *geogr.* površina Zemlje između povratnika (23 stupnja 27 minuta) i stožernika (66 stupnjeva 37 minuta) sjeverne i južne širine; **ùmjereno** *pril.* s umjerenošću, s osjećajem mjere; **ùmjerenōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 **1.** osobina onoga koji je umjeren, svojstvo onoga što je umjereno **2.** *kat.* moralna krepost koja omogućuje čovjeku da se ravnomjerno i pravedno služi stvorenim dobrima; **umjerènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na umjerenjake; **umjerènjāčki** *pril.* kao umjerenjak, na način umjerenjaka; **umjerènjāk** *m* 〈G umjerenjáka, N *mn* umjerenjáci〉 onaj koji je umjeren (ob. u politici); **umjerenjáštvo** *sr* **1.** svojstvo umjerenjaka **2.** politički stil umjerenjaka; **umjerívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* umjèrujēm, *pril. sad.* umjèrujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* umjeriti
✧ U- + *v.* mjera

**ùmjestan** *prid.* 〈*odr.* -snī〉 koji je na svome mjestu, koji odgovara potrebi, prilici; opravdan // **ùmjesno** *pril.* na umjestan način, s umjesnošću; **ùmjesnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo onoga što je umjesno
✧ U- + *v.* mjesto

**ùmjestiti** (što) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmješten〉 laganim podešavanjem oblika, ob. mekanog ili prilagodljivog, staviti u što, ugurati tako da dobro pristaje u što, da dobro zatvara [~ *čep u bačvu*; ~ *čep u grljak*]; uglaviti, uglobiti // **ùmjesto 1.** *prij.* (s G) pokazuje da je ono što je njime iskazano zamijenjeno čim drugim [*došao je ~ njega*]; mjesto, namjesto **2.** 〈u *pril.* službi〉 (s veznicima da, što) označava da je jedna radnja, situacija i sl. zamijenjena drugom [~ *da radi, on se odmara*]; **ùmještenōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 *fil.* kategorijalna oznaka prisutnosti nekog bića u nekom mjestu; ubikàcija
✧ U- + *v.* mjesto

**ùmjet|an** *prid.* 〈*odr.* -tnī〉 koji ne nastaje, koji se ne dobiva prirodnim putem [~*no vlakno*], *opr.* prirodan △ ~***na gnojiva*** *kem.* mineralna gnojiva dobivena industrijskom proizvodnjom; ~***na inteligencija*** *inform.*, *v.* inteligencija △; ~***na klima*** *meteor.* klima u nekom prostoru stvorena sredstvima koja ljudima stoje na raspolaganju; ~***na oplodnja*** *biol.* spajanje muške i ženske spolne stanice bez spolnog snošaja; ~***na radioaktivnost*** *fiz. kem.* radioaktivnost u atmosferi stvorena ljudskom aktivnošću; ~***no disanje*** *med.* vraćanje izostalog ili oslabljenog disanja primjenom tehnike pokreta ili priručnih aparata // **ùmjetnica** *ž*, *v.* umjetnik; **ùmjetničin** *prid.* koji pripada umjetnici; **ùmjetničkī** *prid.* **1.** koji se odnosi na umjetnike **2.** koji se odnosi na umjetnost △ ~ ***film*** film s ulogama; igrani, *opr.* dokumentarni film, *v.* dokumentaran △; **ùmjetnički** *pril.* na način umjetnika, kao u umjetnosti; **ùmjetnīk** *m* 〈N *mn* -ici〉 **1.** onaj koji stvara umjetnička djela, stvaralac u umjetnosti **2.** (u čemu) *razg.* onaj koji nešto vrlo dobro radi; **umjetnìna** *ž* 〈G *mn* umjetnínā〉 umjetnički rad; proizvod, djelo; **ùmjetno** *pril.* na umjetni način, *opr.* prirodno [~ *dobiveno vlakno*]; **ùmjetnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 **1.** stvaralačka djelatnost osnova-

na na osjetilnosti i izražena pomoću govorne ili pisane riječi, glasa, linija, boja, pokreta, plastičnog oblika, konstrukcije i dr. **2.** *razg.* velika vještina u čemu △ ***avangardna*** ~ dio moderne umjetnosti pod čijim se djelovanjem moderna umjetnost razvija da bi našla odraza u shvaćanjima novih generacija; ***intermedijalna*** ~, *v.* intermedijalan △; ***izopačena*** ~ (*njem.* entartete Kunst) *pov. ideol.* umjetnost koja ne odgovara zdravom njemačkom duhu u tumačenju Hitlerove propagande (prema izložbi iz 1937. na kojoj su izložena djela iz stvaralaštva impresionista, ekspresionista, apstraktnih umjetnika i drugih); ***moderna*** ~ onaj dio suvremene umjetnosti ili umjetnosti u jednom vremenu čiji stvaraoci izgrađuju načela estetike, odričući se prethodnih stadija, u težnji da oblikuju jedinstven stil; ***primijenjena*** ~ umjetničko izrađivanje i obrađivanje upotrebnih predmeta; ***sedma*** ~ *publ.* film; ***suvremena*** ~ umjetnost koja je u ovom vremenu, umjetnost naših suvremenika

✧ *v.* umjeti

**ùmjeti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmijēm, *pril. sad.* ùmijūći, *gl. im.* ùmijēnje⟩ vladati kojom vještinom, biti sposoban za što [~ *cijeniti (koga)*; ~ *raditi*; ~ *poslovati*], *usp.* znati // **umijéće** *sr* vještina, sposobnost; **ùmješan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji posjeduje vještinu; spretan, okretan; **ùmješno** *pril.* s umješnošću; spretno, vješto; **ùmješnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je umješan; spretnost, vještina, umještvo; **ùmještvo** *sr*, *v.* umješnost

✧ *prasl.* i *stsl.* uměti (*rus.* umét', *polj.* umieć) ≃ *v.* um

**umlátiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùmlātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ùmlāćen⟩ premlatiti do najgorih posljedica, mlaćenjem usmrtiti // **umlaćívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* umlàćujēm, *pril. sad.* umlàćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umlatiti

✧ U- + *v.* mlat, mlatiti

**ùmlaut** *m gram. razg.* prijeglas, preglašeni vokal (npr. »ä«, »ü«, »ö«)

✧ *njem.* Umlaut

**ùmnogōm** (e) *pril.* u velikoj mjeri, po mnogo čemu, uvelike, u koječemu [~ *se razlikuje*]

✧ U- + *v.* mnogi

**umnogòstručiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* umnogòstručīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* umnogòstručen⟩ učiniti što mnogostrukim

✧ U- + *v.* mnogostruk

**umnòžiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmnožīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùmnožen⟩ **1.** (što) učiniti da čega bude više na broju, povećati broj čega **2.** grafičkom tehnikom proizvesti u više primjeraka **3.** (se) povećati se brojno, postati mnogobrojniji // **umnážati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmnāžām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umnožiti; **umnòžāč** *m* ⟨G umnožáča⟩ onaj koji što umnaža; umnožavač; **umnožàčica** *ž*, *v.* umnožač; **ùmnožak** *m* ⟨G -oška, N *mn* -ošci⟩ *mat.* rezultat množenja; produkt; **umnožàvāč** *m* ⟨G umnožaváča⟩, *v.* umnožač; **umnožavàčica** *ž*, *v.* umnožavač; **umnožávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* umnòžāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umnožiti; **umnožènīk** *m* ⟨G umnoženíka, N *mn* umnoženíci⟩ *mat.* broj koji se množi; **umnòživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može umnožiti, postati mnogobrojniji

✧ U- + *v.* mnogi, množiti

**ùmobōlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je duševno bolestan // **ùmobōlnica** *ž* **1.** bolnica za duševne bolesti **2.** *v.* umobolnik; **ùmobōlničkī** *prid.* koji se odnosi na umobolnike; **ùmobōlnički** *pril.* kao umobolnik, na način umobolnika; **ùmobōlnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je umobolan, duševni bolesnik; **umobólnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je umobolan

✧ *v.* um + *v.* bol

**umòčiti**, *v.* umak

**umòliti** *svrš.* ⟨*prez.* ùmolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmoljen⟩ **1.** (što) obratiti se kome s molbom, uputiti kome molbu; zamoliti **2.** (koga) molbama nagovoriti, privoljeti △ ***Vijeće umoljenih*** *pov.* vijeće u Dubrovačkoj Republici (*Consilium rogatorum*) // **umoljávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* umòljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umoliti; **umòljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da umoliti, koji se da privoljeti za što

✧ U- + *v.* moliti

**umòriti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmoren⟩ **1.** učiniti umornim, dovesti u stanje umora, postati umoran; malaksati, sustati, zamoriti (se), klonuti, posustati **2.** *knjiš.* oduzeti život, izvršiti umorstvo; ubiti, usmrtiti // **umàrāč** *m* ⟨G umaráča⟩ *razg.* onaj koji umara dosadnim pričama, koji je u društvu dosadan, koji umara dosadnim pojedinostima i faktografijom; pedant; **umaràčica** *ž*, *v.* umarač; **umárati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩,

*v.* umoriti; **úmor** *m* **1.** smanjenje snage, sustalost, malaksalost od napornog rada ili naprezanja [*kronični ~*; *psihički ~*; *~ od života*; *mrtav od ~a* jako umoran, sustao; *padati (pasti, rušiti se* i sl.); *od ~a* biti jako umoran]; zamor **2.** *knjiš. zast.* smrtni čas [*biti na ~u*]; **ȕmōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je obuzet umorom, zamorom, posustao od rada, napora i sl.; **ȕmōrno** *pril.* pokazujući umor, s umorom, uz umor; **ȕmōrnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je umoran; umor; **umórstvo** *sr* ⟨G *mn* ùmōrstāvā/-ā⟩ zločin nasilnog oduzimanja života; ubojstvo △ ***grabežno ~*** *pravn.* ubojstvo iz koristoljublja

✧ U- + *v.* mora, moriti ≃ *v.* mrijeti

**umòtati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùmotān⟩ obàviti, zaviti sa svih strana; uviti (se) // **umátati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmātām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umotati; **umotávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* umòtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umotati

✧ U- + *v.* motati

**umòtvor** *m*, *v.* umotvorina // **umotvòrin|a** *ž* **1.** plod, tvorevina stvaralačkog umnog rada **2.** *iron.* plod umnog rada koji mnogo ne vrijedi; umotvor △ ***narodne ~e*** narodna usmena književnost, narodno stvaralaštvo

✧ *v.* um + *v.* tvoriti

**umòvati**, *v.* um

**ùmrežiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmrežen⟩ ući u mrežu organizacije, radnog procesa ili informacija [*~ se u internet* ući u mrežu, uključiti se u mrežu (čega)] // **umrežávati** (se, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* umrèžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umrežiti

✧ U- + *v.* mreža

**ùmrijēti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ȕmrēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ȕmro⟩ **1.** doći u stanje bez životnih funkcija (o čovjeku), prestati živjeti [*~ naravnom smrću*; *~ nasilnom smrću*; *~ od starosti*]; preminuti **2.** *pren. retor. knjiš.* nestati, iščeznuti (o uspomenama, nadanjima, ljubavi i sl.) // **ùmirati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùmirēm, *pril. sad.* ùmirūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** gubiti znakove života, padati u stanje gašenja životnih funkcija živih organizama **2.** (za kim) *pren. ekspr.* patiti, čeznuti [*umirem od želje (za kim, čim)* jako čeznem (za kim, čim)]; **ùmirūćī** *prid.* koji umire △ ***otajstva ~h*** *crkv.* posljednja pomast; **umŕće** *sr zast.*, *v.* smrt, izumrće; **ȕmrlī** *prid.* (u imeničkoj službi) koji je umro, pokojnik, pokojni (ob. vrijeme od smrti do pogreba); **ȕmrlica** *ž* službeni dokument o smrti; smrtovnica

✧ U- + *v.* mrijeti

**umŕljati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmr̄ljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùmr̄ljān⟩ učiniti ili prouzročiti da se na čemu pojave mrlje; zamrljati, onečistiti mrljama

✧ U- + *v.* mrlja, mrljati

**umŕtviti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùmr̄tvīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùmr̄tvljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** učiniti da zamre, privremeno obustaviti životne funkcije **b.** *pren.* usporiti ili zaustaviti kretanje, učiniti tromim, lišiti živahnosti, vatrenosti, ugasiti strasti, želje, dovesti do pasivnosti **2.** (se) **a.** biti kao mrtav, prestati davati vidljive znakove života **b.** predati se mrtvilu, pasivnosti // **ùmr̄tvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je umrtvljeno; mrtvilo; **umrtvljívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* umr̀tvljujēm, *pril. sad.* umr̀tvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umrtviti

✧ U- + *v.* mrtav

**ùmrviti** *svrš.* ⟨*prez.* ùmrvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmrvljen⟩, *v.* mrviti

**umšȁlter** *m tehn. reg.* obrtač, preklopac struje, prekidač, sklopka, komutator // **umšȁltati** *svrš.* ⟨*prez.* ùmšaltām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùmšaltān⟩ *reg.* prešaltati, *v.*

✧ *njem.* Umschalter

**ùmšlāg** *m* ⟨N *mn* -āzi⟩ *reg.* **1.** omot, ovitak **2.** oblog za bolesnika

✧ *njem.* Umschlag

**umúdriti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùmūdrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùmūdren⟩ *iron.* predati se mislima, zamisliti se, uozbiljiti se (krijući što i sl.) // **umudrívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* umùdrujēm se, *pril. sad.* umùdrujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umudriti se

✧ U- + *v.* mudar

**umúknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùmūknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* umúkni, *prid. rad.* ùmūknuo⟩ prestati govoriti, početi mučati; zašutjeti, zanijemiti (o govoru, pjesmi, glasu, zvuku, paljbi iz vatrenog oružja itd.)

✧ U- + *v.* muk, mučati

**umútiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùmūtīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùmūćen⟩ miješajući i tresući žitku masu izmiješati i postići željenu gustoću i tvrdoću // **umućívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* umùćujēm, *pril. sad.* umùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* umutiti

✧ U- + *v.* mutiti

**UN** ⟨G UN-a⟩ *krat.*, *v.* Ujedinjeni naròdi // **ùenovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ stalni ili honorarni zaposlenik nekog od organa ili agencija pri UN-u; **uènovskī** *prid.* koji se odnosi na UN i uenovce
✧ *krat.*, *engl.* United Nations

**Ȕna** *ž geogr.* desni pritok Save, dug 213 km, većim dijelom protječe granicom Hrvatske i BiH // **ȗnskī** *prid.* koji se odnosi na Unu
◈ *pr.* (etnici): **Únčanin** (Baranja, Kostajnica), **Ùnetić** (Sisak, Sesvete, *v.* i jun)

**una corda** (*izg.* ùna kȏrda) *ž glazb.* **1.** uputa u violinskoj glazbi za sviranje na jednoj žici **2.** u klavirskoj glazbi oznaka da se priguši ton lijevom pedalom
✧ *tal.*

**unájmiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùnājmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùnājmljen⟩ **1.** (koga) uzeti na pogodbu za kakav posao, uslugu, službu itd. **2.** (što) uzeti pod najam, dobiti pravo upotrebe čega na neko vrijeme za novac // **unàjmitelj** *m* onaj koji je što unajmio [~ *zemljišta*]; **unajmljènica** *ž*, *v.* unajmljenik; **unajmljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na unajmljenike; **unajmljènīk** *m* ⟨G unajmljeníka, N *mn* unajmljeníci⟩ onaj koji je unajmljen za kakav posao na pogodbu za nagradu; **unajmljìvāč** *m* ⟨G unajmljiváča⟩ onaj koji je unajmio (koga ili što); **unajmljìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na unajmljivače; **unajmljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unàjmljujēm, *pril. sad.* unàjmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unajmiti
✧ U- + *v.* najam

**unakaráditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* unakàrādīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* unakàrāđen⟩ učiniti što nakaradnim
✧ U- + *v.* nakarada

**unakáziti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* unàkāzīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* unàkāžen⟩ učiniti nakaznim, učiniti da postane ružno; nagrditi, izobličiti // **unakazívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* unakàzujēm, *pril. sad.* unakàzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unakaziti; **unàkāženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je unakažen
✧ U- + *v.* nakaza

**ȕnakrs|tan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji se izvodi ili je izveden unakrst, u pravcima ili na načine koji se ukrštaju, presijecaju [~*na vatra (paljba)*] △ ~***no ispitivanje*** način ispitivanja uhapšenika ili osumnjičenika; postavljanjem različitih vrsta pitanja nastoji se njegov iskaz dovesti u proturječje // **ȕnakrsno** *pril.* unakrst, ukršteno, ukrštajući (se), na unakrstan način; **ȕnakrst** *pril.* ukršteno, poprijeko jedno u odnosu na drugo [*vezati* ~], *usp.* ukriž
✧ U- + *v.* na + *v.* krst

**Unamuno** (*izg.* Unamȗno), **Miguel de** (1864–1936), španjolski filozof, svestran i vrlo plodan esejist, pjesnik, dramski i prozni pisac; u Španjolskoj cijenjen kao jedan od vrhunskih pjesnika španjolskog jezika (*Velázquezov Krist*), u svijetu cijenjen po znamenitoj filozofsko-esejističkoj knjizi *Tragični osjećaj života*; veliki i ogorčeni protivnik dogmatizma i svake diktature (podjednako komunističke i fašističke), svoju zaokupljenost problemom Španjolske filozofski i literarno razvija do univerzalnosti ljudske drame

**unànīmān** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji je jednodušan
✧ *lat.* unanimus: unaniman ≈ unus: jedan + anima: duša

**unanimìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov.* književni pokret u Francuskoj (poč. 20. st.), naučava kolektivnu psihologiju ljudskih skupina; bit je mistična duša mnoštva, a ne izolirani pojedinac // **unanìmist** (**unanimȉst**) *m* pristaša unanimizma; **unanìmistica** (**unanìmistkinja**) *ž*, *v.* unanimist
✧ *fr.* unanimisme: jednodušnost, prema nazivu zbirke stihova *La vie unanime* (*Jedinstveni život*), francuskog književnika Julesa Romainsa (1885–1972)

**ȕnaokolo** *pril.* svuda oko čega, sa svih strana
✧ U- + *v.* naokolo

**ùnaprijēd** *pril.* **1.** prije nego što će doći do čega [*dobiti novac* ~] **2. a.** dalje od datog trenutka **b.** *arh.* ubuduće, odsad [*to se neće dogoditi* ~] **3.** dalje od određenog mjesta, u pravcu kretanja, gledanja u smjeru prema naprijed, u smjeru pogleda [*vidjeti* ~], *opr.* unazad // **unàpredak** *pril. knjiš.* od sada dalje, od sada unaprijed; **unapređénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* unaprijediti **2.** prijelaz na viši hijerarhijski stupanj ili položaj, u viši čin; promaknuće; **unapređìvāč** *m* ⟨G unapređiváča⟩ onaj koji što unapređuje, poboljšava, osmišljava; promicatelj; **unapređìvāčica** *ž*, *v.* unapređivač; **unapređìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na unapređivače; **unapređívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unaprèđujēm, *pril. sad.* unaprèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unaprijediti; **unaprijéditi** *svrš.* ⟨*prez.* unàprijēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* unàprijēđen, *gl. im.* unapređénje⟩ **1.** (ko-

ga, što) **a.** dovesti u bolje, povoljnije stanje **b.** učiniti sadržajnijim, razviti, proširiti, produbiti **2.** (koga u što) dovesti na viši položaj, stupanj u hijerarhiji, promaknuti

✧ U- + *v.* naprijed

**unátoč** (**ùnatoč**) *prij.* **1.** u dopusnom značenju, kad se konstatira da nešto biva, postoji i sl. iako nije suglasno s okolnošću izloženom u padežnom izrazu s ovim prijedlogom: usprkos, i pored [~ *opiranju*] **2.** (u priloškoj službi) u značenju suprotstavljanja čemu: protivno, oprečno od koga ili prema drugomu [*cijelom svijetu* ~]

✧ U- + *v.* na + *v.* tok[1], teći

**ùnatrāg** *pril.* **1. a.** u suprotnom smjeru, tamo otkuda se došlo; unazad, natrag **b.** prema zadnjoj strani [*zavaliti se* ~] **c.** u lošem smjeru, nagore **2.** (u vremenskom značenju) **a.** u proteklo doba, prema prošlosti [~ *nekoliko dana*] **b.** poslije vremena za koje se što veže, na koje se odnosi sadržaj iskaza [*plaćanje* ~] **//** **ùnatraškē** *pril.* krećući se leđima okrenutim u smjeru kretanja; **ùnatražn|ī** *prid.* koji je unatrag, koji se radi sa stražnje strane, koji djeluje unatrag [*~o djelovanje propisa*]

✧ U- + *v.* natrag

**una voce** (*izg.* ùna vôče) *pril. glazb.* jednoglasno

✧ *tal.*

**ùnazād** *pril.*, *v.* unatrag **//** **unazáditi** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* unàzādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* unàzāđen⟩ učiniti da se pogorša, vratiti u lošije stanje

✧ U- + *v.* nazad

**ûnca** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** mjedena kovanica u starom Rimu, dvanaesti dio asa **2. a.** *pov.* naziv za više mjernih jedinica mase (težine) **b.** danas, u anglosaskim zemljama mjerna jedinica u farmaciji (28,5 g) i za plemenite metale (31,3 g) [~ *zlata*]; uncija, unča **3.** *pren.* trunak, mrvičak, mrvica, zrnce **//** **ùncija** *ž zast.*, *v.* unca (**2**)

✧ *engl.* ounce ← *lat.* uncia: dvanaesti dio

**uncijála** *ž* **1.** *pov.* zaokruženo starogrčko i starorimsko pismo (na kamenim spomenicima) **2.** pismo velikih zaobljenih međusobno nepovezanih slova (u latinskim kodeksima) **3.** *tipogr.* velika početna slova

✧ *srlat.* unciales (litterae)

**ùncinus** *m meteor.* cirus oblak u obliku zareza, vlaknaste strukture

✧ *nlat.* ≃ *lat.* uncus: kuka

**Uncle Sam** (*izg.* Ànkl Sèm) popularno ime za »tipičnog Amerikanca«, često upotrebljavano i kao simbolično ime za SAD; prikazan kao visok, mršav muškarac sa sijedom bradicom i šeširom sa zvjezdicama, odjeven u plavi sako i crveno-bijele prugaste hlače (boje i simbole zastave SAD-a); Ujak Sam

✧ prema United States: Sjedinjene države

**ûnča** *ž*, *v.* unca (**2**)

**undècima** *ž glazb.* **1.** jedanaesti stupanj dijatonske ljestvice **2.** konsonantni interval između prvoga i jedanaestoga stupnja dijatonske ljestvice **//** **undècīmnī** *prid.* koji se odnosi na undecimu, koji pripada undecimi

✧ *lat.* undecimus: jedanaesti

**undelete** (*izg.* andìlit) *m inform.* vraćanje izbrisanoga (podatka, datoteke)

✧ *engl.*

**underground** (I) (*izg.* àndergrāund) *m umj.* umjetnička avangardna djelatnost izvan službenih, priznatih, javnih zbivanja [*priključio se ~u*] **//** **underground** (II) (*izg.* àndergrāund) *prid.* koji se odnosi na nešto izvan ili mimo zakonskih normi [~ *djelatnost*]; podzeman, potajan, tajan, skriven

✧ *engl.*

**underline** (*izg.* ànderlajn) *m inform.* naredba u računalnim programima za prikaz podvučenih slova, *usp.* italic (**2**), bold (**2**)

✧ *engl.*

**Undína** *ž mit.* legendarna vodena vila iz zajedničkog indoeuropskog folklora; čarima i pjesmama zavodi ribare i mornare

✧ *lat.* unda: val

**undo** (*izg.* àndu) *m inform.* naredba u računalnim programima za vraćanje prethodnog stanja (npr. prije napisanoga teksta ili pokrenute neke opcije)

✧ *engl.*

**Undset** (*izg.* Ùnset), **Sigrid** (1882–1949), norveška književnica, istaknuta antifašistkinja; za opsežna epska djela s građom iz norveške prošlosti (trilogija *Kristina*, *Lavranova kći*, tetralogija *Olav Audunssøn*) Nobelova nagrada za književnost 1928.

**undulátus** *m meteor.* podvrsta oblaka valovitog izgleda; sloj oblaka, koji može biti i sastavljen od ploča; izgleda kao da je nabran u redove, pruge ili lance **//** **undulácija** *ž fiz.* titranje ili valovito gibanje [~ *arterija*]

✧ *lat.*: valovit ≃ unda: val

**ùnedoglēd** *pril.* **1.** beskrajno daleko, dokle se

ne može okom doprijeti, u beskraj **2.** beskrajno dugo [*ide (proteže se)* ~]
✧ U- + *v.* ne + *v.* do + *v.* gledati

**ùnekoliko** *pril.* u nekoj mjeri, donekle, djelomično
✧ U- + *v.* nekoliko

**unum et idem** (*izg.* ûnum ȅt`ìdem) jedno te isto
✧ *lat.*

**ùnepovrāt** *pril.* bez vraćanja, nepovratno; zauvijek [*otišlo* ~]
✧ U- + *v.* nepovratan, nepovrat

**uneréditi** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* unèrēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* unèrēđen⟩ **1.** učiniti neurednim, dovesti u nered [~ *sobu*] **2.** (se) isprljati vršeći nuždu, ne vladati fiziološkim funkcijama; zagaditi se, iznerediti se // **unerećívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* unerèđujēm, *pril. sad.* unerèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unerediti
✧ U- + *v.* nered

**Unesco** (**UNESCO**) (*izg.* Unȅsko) *m* (poimeničena *krat.*) Organizacija Ujedinjenih Naroda za prosvjetu, znanost i kulturu
✧ *krat.*, *engl.* United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

**unèsrećiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* unèsrećen⟩ **1.** (koga, što) **a.** učiniti nesretnim **b.** ozlijediti, raniti **2.** (se) **a.** postati nesretan **b.** biti ozlijeđen, doživjeti nesreću, nastradati // **unesrećènīk** *m* ⟨G unesrećeníka, N *mn* -íci⟩ onaj koji je doživio nesreću; stradalnik; **unesrèćitelj** *m*, *opr.* usrećitelj; **unesrećitèljica** *ž*, *v.* unesrećitelj; **unesrećívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* unesrèćujēm, *pril. sad.* unesrèćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unesrećiti
✧ U- + *v.* nesreća

**Ȕnešić** *m* naselje (u blizini Drniša), 654 stan. // **Ȕnešićanin** *m* (**Ȕnešićānka** *ž*) ⟨N *mn* Ȕnešićani⟩ stanovnik Unešića; **ȕnešićkī** *prid.* koji se odnosi na Unešić i Unešićane

**unèzvijēren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u pomutnji, bez prisebnosti; smeten, izbezumljen, izvan sebe, u panici // **unèzvijēreno** *pril.* na unezvijeren način; **unèzvijērenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je unezvijeren

**ȕnfēr** (I) *prid. reg.* koji je nepravedan, nekorektan, nepošten [~ *postupak*]; koji je nesportski [~ *igrač*] // **ȕnfēr** (I) *pril. reg.* nepravedno, nepošteno, nekorektno, nesportski, nefer, *opr.* fer
✧ *njem.* unfair ← *engl.*

**Ungaretti** (*izg.* Ungarȅti), **Giuseppe** (1888–1970), talijanski pjesnik, vodeći predstavnik talijanskog lirskog hermetizma u međuratnom razdoblju; pod dojmom općih i osobnih stradanja i grozota u oba rata, lirika tjeskobe, osamljenosti u vremenu, osjećaja smrti (*Sahranjena luka*, *Veselje brodoloma*, *Bol*, *Krik i krajolici*); značajan prevodilac francuskih i engleskih klasika

**Ȕngnad**, **Ivan** (1493–1564), hrv. feudalac, od 1543. veliki župan varaždinski, 1553–1556. vrhovni kapetan Hrvatsko-slavonske krajine; zbog pristajanja uz reformaciju i propagiranja protestantizma morao emigrirati u Njemačku; 1561. osnovao tiskaru u Urachu gdje su pod njegovim pokroviteljstvom hrv. protestanti u zajednici sa slovenskom grupom P. Trubara organizirali rad na prevođenju i izdavanju hrvatskih i slovenskih protestantskih knjiga

**ungvikuláti** *m mn* ⟨N ungvikùlāt, G ungvikuláta⟩ *zool.* nadred sisavaca (*Unguiculata*), imaju nokte ili pandže za razliku od papkara (kopitara)
✧ *nlat.* unguiculata ≃ *lat.* unguis: nokat

**UNHCR** (*izg.* Uenhaceȅr) *krat.* Visoki povjerenik UN-a za izbjeglice
✧ *krat.*, *engl.* United Nations High Commissioner for Refugees

**UNI-** kao prvi dio riječi označava da riječ u cjelini znači jedno, jedan, jedinstven, jednostruk, jednostran [*uniformnost*]
✧ *lat.* unus: jedan

**Unicef** (**UNICEF**) (*izg.* Ȕnicef) *m* ⟨G Ȕnicefa⟩ (poimeničena *krat.*) Međunarodni dječji fond Ujedinjenih naroda za hitne potrebe
✧ *krat.*, *engl.* United Nations International Children's Emergency Fund (danas United Nations Children's Fund)

**ùnīći** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùnīđēm, *pril. pr.* ùnišāvši, *imp.* uníđi, *prid. rad.* ùnišao⟩ *knjiš.* ući, *v.* // **unìlaziti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -zēći, *gl. im.* unìlažēnje⟩, *v.* unići
✧ U- + *v.* ići

**unificírati** *dv.* ⟨*prez.* unifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ svoditi na jedinstvenu normu ili oblik; izjednačiti, skupiti // **unifikácija** *ž* **1.** svođenje na jedinstven tip, normu, propis i sl.; ujednačavanje, ujednačenje **2.** ujedinjenje, ujedinjavanje △ ~ ***jezika*** *lingv.* **1.** ustanovljivanje jedinstvenog uzornog jezika kao književnog, službenog, kulturnog i sl. sredstva sporazumijevanja

**2.** nastojanje da svi narodi prihvate jedan zajednički suvremeni ili već izumrli ili pak umjetno stvoreni jezik kojim bi se služili u svrhu lakšeg sporazumijevanja, *opr.* diferencijacija; ~ ***prava*** *pravn.* donošenje jedinstvenih normi iz određenog pravnog područja za stanoviti teritorij; ~ ***pravopisa*** *lingv.* stvaranje općenito obvezatnih pravopisnih normi, izjednačenje ortografije

✧ *lat.* unificare ≃ UNI- + -FICIRATI

**ùnifōrman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ **1.** koji se ne mijenja u obliku i naravi, koji je isti; nepromjenjiv, stalan **2.** koji je usklađen s istim standardima, pravilima ili obrascima **//** **ùnifōrma** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ odjeća koja razlikuje onoga što je nosi od drugih i pokazuje da taj pripada određenom zvanju, organizaciji ili društvenoj skupini [*vojna* ~; *vatrogasna* ~; ~ *mažoretkinja*]; odora; **uniformírati** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* unifòrmīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* unifòrmīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** obući uniformu **2.** *pren.* učiniti/činiti uniformnim, jednolikim [*tisak pokušava* ~ *javno mnijenje*]; **unifórmnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uniformno; ujednačenost, jednolikost

✧ *lat.* uniformis ≃ UNI- + -FORMAN

**ûnija** *ž* **1.** sjedinjenje, ujedinjenje, jedinstvo **2. a.** *pol.* zajednica država ili nacija **b.** *crkv.* udruživanje crkava **3.** *mat.* skupovna operacija koja dvama skupovima pridružuje skup čiji svaki element pripada bar jednom od zadanih skupova; »najmanji« skup koji sadrži zadane skupove (dva ili više njih, moguće i beskonačno mnogo) kao svoje podskupove △ ***carinska*** ~ *pol.* ugovor o ukidanju carine između pojedinih država i određivanju zajedničkih carinskih uvjeta u odnosu na druge zemlje; ***crkvena*** ~ *pov.* neuspješni pokušaji ponovnog ujedinjenja zapadnog i istočnog kršćanstva 1274. i 1439. nakon crkvenog raskola 1054; ***Europska*** ~ *pol.* naziv organizacije koja predstavlja dosad najviši oblik nadnacionalne integracije najrazvijenijih europskih država; osnovalo ju je 15 europskih zemalja ugovorom u Maastrichtu (Nizozemska) 1991. kao nasljednicu Europske ekonomske zajednice; ***monetarna*** ~ *bank.* ugovorni odnos između dviju ili više suverenih država koje prihvaćaju zajedničku valutu ili slobodno optjecanje valute svake od njih [*europska monetarna* ~]; ***personalna*** ~ *pov.* odnos dviju ili više samostalnih država koje imaju zajedničkog vladara (ob. kralja ili cara) **//** **unìtēt** *m* ⟨G unitéta⟩ jedinstvo, jedinstvenost, zajednica

✧ *lat.* unio ≃ unus: jedan

**unìjat** *m rel.*, *v.* grkokatolik **//** **unìjatiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unìjatīm, *pril. sad.* unìjatēći, *gl. im.* unìjaćēnje⟩ privoditi uniji, činiti da postane unijat; **unijatizácija** *ž* **1.** čin unijaćenja **2.** stanje onoga koji je pounijaćen, koji je pripadnik Unijatske crkve; **unìjatskī** *prid.* koji se odnosi na uniju i unijate; **unìjatski** *pril.* kao unijat, na način unijata; **unìjatstvo** *sr* svojstvo i djelovanje unijata i Unijatske crkve

**Ûnije** *ž pl. tantum* **1.** otok u Kvarneru *Z* od Lošinja **2.** naselje na otoku, 81 stan.

**ùnijēti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* unèsēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* ùnio/ùnijēla *ž* (se), *prid. trp.* unèsen/ùnijēt⟩ **1.** (koga, što) **a.** noseći dopremiti, smjestiti unutra, u unutrašnjost čega **b.** uključiti u tekst, spis, knjigu i sl.; uvesti; zapisati, zavesti, uknjižiti **c.** učiniti da se pojavi, biti uzrok ili izvor čega [*vijest je unijela nemir među nazočne*] **2.** (se) **a.** (u koga, u što) primaknuti se, jako se približiti **b.** (u što) udubiti se, zanijeti se, uživjeti se u što (u posao itd.) **//** **únos** *m* unošenje, *usp.* unositi [~ *podataka*]; **unòsāč** *m* **1.** (+ *potenc.*) onaj koji unosi **2.** *term.* onaj koji unosi tekst i druge podatke u kompjuter; **unosàčica** *ž konstr.*, *v.* unosač; **únosan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji donosi dobit, korist, koji se isplati; probitačan; **unòsiti** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùnosīm, *pril. sad.* ùnosēći, *gl. im.* ùnošēnje⟩, *v.* unijeti; **únosnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je unosno

✧ U- + *v.* nositi

**unikàmerālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji ima samo jednu komoru, jedan predstavnički dom; jednodoman (ob. o političkom sustavu)

✧ UNI- + *lat.* camera: komora

**unìkāt** *m* ⟨G unikáta⟩ **1.** jedini primjerak čega (knjige, rukopisa, automobilskog prototipa i sl.) **2.** *pren. iron.* onaj koji je jedinstven, izuzetan, neponovljiv (ob. o osobi) **//** **unìkātnī** *prid.* koji se odlikuje tim što je unikat [~ *primjerak*], *opr.* serijski, masovan; **ùnikum** *m* **1.** nešto jedinstveno u svojoj vrsti; izuzetno dobra rijetkost; nešto neviđeno, nečuveno, čega nema nigdje **2.** *pren. iron.* onaj koji

je svoje vrste, svoje fele; osobenjak [*e, taj je baš ~*]
✧ *njem.* Unikat ≃ *lat.* unicus: jedini
**unilàterāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se odnosi, pripada, uključuje ili pogađa samo jednu stranu; jednostran [*~na odluka*] **2.** koji obvezuje jednu od dvije ili više osoba, stranaka ili država [*~an sporazum*; *~an raskid ugovora*] **3.** koji se po dogovoru emitira s mjesta nekog događaja za područje samo jedne frekvencije (ob. državno) [*~ni televizijski prijenos za područje Hrvatske*], *opr.* bilateralan, multilateralan
✧ *srlat.* unilateralis ← UNI- + *lat.* latus: strana
**ùnīnije** *ž mn psih.* ukupnost stanja duhovne praznine, duhovne čamotinje i učmalosti
✧ *lat.* unus: jedan + nil: ništa
**unionìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pol.* teorija, načelo ili politika stvaranja ili lojalnosti prema uniji (2) **2. a.** načelo ili sustav unije i unifikacije **b.** načelo i sustav sindikalne borbe; sindikalizam **3.** *pov.* politika Unionističke stranke u Hrvatskoj u 19. st., oslanjanje na uniju s Peštom prema Beču, pretpostavljanje ugarskoga prema austrijskom dijelu Monarhije; mađaronstvo // **uniònist** (**unionìst**) *m* pristaša ili pripadnik unionizma; **uniònistica** *ž, v.* unionist; **unionìstičkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na unionizam i unioniste; **unionìstički** *pril.* kao unionist, na način unionista
✧ *njem.* Unionismus ≃ *lat.* unio: zajednica
**Union Jack** (*izg.* Jùnion Džěk) popularni naziv za britansku zastavu
✧ *engl.*
**ùnipara** *ž term.* jednorotkinja
✧ *nlat.* unipara ≃ UNI- + -PAR(A)
**unipètālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *bot.* koji ima jednu laticu; jednolatičan
✧ UNI- + *grč.* pétalon: list
**unipòlāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji ima samo jedan pol; jednopolan
✧ UNI- + -POLARAN
**ùniseks** *m* ⟨*indekl.*⟩ **1.** izjednačavanje spolova u izgledu, radu, načinu oblačenja **2.** odjeća koju podjednako nose muškarci i žene, popularna tijekom 1960-ih i 1970-ih [*~ moda*]
✧ *engl.* unisex ≃ UNI- + *v.* seks
**ùnisōn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se glasa ili javlja istodobno; jednoglasan **2.** *pren.* koji govori isto ili se glasa na isti način; istomišljenički, složan // **ùnisōno** *pril.* **1.** *glazb.* **a.** istodobno zvučanje tonova jednake visine, a različite boje; jednoglasno **b.** istodobno izvođenje tonova u razmaku oktave **2.** *pren.* jednomišljenički, složno, jednoglasno [*~ govoriti*]
**ùništiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùništen, *gl. im.* uništénje⟩ **1.** (koga, što) učiniti da tko ili što više ne postoji; zatrti, razoriti, pobiti **2.** (koga, što) dovesti u vrlo teško stanje, izložiti nevoljama, gubicima, razaranju **3.** (se) upropastiti se (načinom života, pićem, nebrigom i sl.) // **uništàvāč** *m* ⟨G uništaváča⟩ **1.** *v.* uništavatelj **2.** sredstvo kojim se uništava (nametnik na bilju itd.); **uništavàčica** *ž, v.* uništavač; **uništàvatelj** *m* onaj koji uništava što (ob. o osobi); uništavač; **uništavatèljica** (**uništàvatēljka**) *ž, v.* uništavatelj; **uništávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* unìštāvām, *pril. sad.* uništávajūći, *gl. im.* uništávānje⟩, *v.* uništiti; **unìštiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može uništiti; **unìštivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uništivo ili osobina onoga koji je uništiv
✧ U- + *v.* ništa, ništiti
**unit** (*izg.* jùnit) *m inform.* jedinica (5), *v.*
✧ *engl.*
**unitarijánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G unitarìjānācā⟩ *kršć.* **1.** pripadnik protestantske sekte (17. st.) koji vjeruje u jedinstvenost Boga i odbacuje Sv. Trojstvo **2.** pripadnik kršćanske crkve koji naglašava slobodu i toleranciju vjere i vjerovanja // **unitarijánstvo** *sr* ukupnost vjerovanja, načela i prakse unitarijanaca
✧ *nlat.* unitarius
**unitarìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *pol.* **a.** težnja za jedinstvenom i centraliziranom vlašću, ograničavanje ili odricanje autonomije i prava dijelova ili subjekata koji čine državu **b.** sustav državne organizacije u kojoj je vrhovna vlast koncentrirana u jednom središtu, a obavljaju je centralni državni organi **2.** *rel.* učenje raznih grupa u reformaciji 16. st. koje su nijekale učenje o Trojstvu jer su u njemu vidjele otpadništvo od strogog monoteizma, potom i učenje unutar liberalnog modernog protestantizma // **ùnitār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na unitarizam [*~na država*]; **unitàrist** (**unitarìst**) *m* pristalica unitarizma; **unitàristica** (**unitàrìstkinja**) *ž, v.* unitarist; **unitarìstičkī** *prid.* koji se odnosi na unitarizam i unitariste; **unitarìstički** *pril.* kao unitarist, na način unitarista
✧ *njem.* Unitarismus ≃ *lat.* unitas: jedinstvo

**univers** (*izg.* jùnivers) *m tipogr.* tipografsko pismo kod kojeg su sve linije jednake debljine; grotesk
✧ *engl.*

**ùniverzāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se odnosi, koji uključuje ili koji pogađa čitav svijet; opći, svjetski, općesvjetski [*zagađenje je ~an problem*] **2.** koji je zajednički, koji svi koriste [*~an jezik*] **3. a.** koji ima vrlo široko znanje [*~ni intelektualac*] **b.** koji ima ili se može iskoristiti u mnogo veličina, svrha i sl. [*~ni ključ*; *~ne hlače*] △ ***~na decimalna klasifikacija*** sustav za stručno raspoređivanje bibliotečne i slične građe; ***~na gramatika*** *lingv.* opća gramatika, opće proučavanje jezika i općih načela na kojima se osnivaju gramatičke pojave, bez ograničavanja na bilo koji konkretni jezik; ***~na sukcesija*** *pravn.* prijelaz ukupnosti prava i obveza jedne osobe na drugu; ***~ni jezik*** *lingv.* **1.** ideja koja potječe od srednjovjekovnih skolastika (13–14. st.) da se izgradi opći filozofski jezik utemeljen na kombinaciji jezičnih elemenata u kojima se ogleda maksimalna primjena logičkog principa **2.** potencijalno sredstvo sporazumijevanja među narodima različitih jezika, bilo umjetni bilo jedan od živih jezika; ***~ni skup*** *mat.* sveopći skup, skup unutar neke teorije kojem su svi skupovi u toj teoriji podskupovi; ***~ni (kardanski) zglob*** *tehn.* prijenosni mehanizam snage između dviju osovina čije se geometrijske osi ne poklapaju // **univèrzāl** *m* ⟨G univerzála⟩ **1.** prijenosni instrument za mjerenje kutova; altazimut **2.** *fil.* opći pojam; **univerzàlije** *ž mn* **1.** *fil.* opće stvari, opći pojmovi **2. a.** ono što je svojstveno svima, što je opće **b.** *lingv.* ono što je svojstveno svim ili mnogim jezicima (imena i glagoli, zamjenice i sl.); **univerzalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** *fil.* nazor po kojem je opće važnije od posebnoga, pa pojedinačno i individualno ima značenje po tome što je određeno univerzalnim **2.** *rel.* učenje po kojem je Bog želio iskupljenje svih ljudi, a ne samo odabranih **3.** učenje koje ne priznaje nijedan drugi autoritet osim općeg suglasja; **univerzalizírati** *dv.* ⟨*prez.* univerzalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** činiti/učiniti što univerzalnim, (pro)širiti na sve strane **2.** *log.* promatrati iz univerzalnog aspekta; generalizirati, poopćiti, poopćavati; **ùniverzālno** *pril.* na univerzalan način, opći, svima svojstven; **univerzálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je univerzalno, osobina onoga koji je univerzalan; općenitost, ukupnost, podobnost za sve
✧ *srlat.* universalis ≃ *lat.* universus: svekoliki

**Univerzijáda** *ž sport* sportsko natjecanje studenata, organizirano poput Olimpijade
✧ *v.* univerzitet + *v.* Olimpija, (olimp)ijada

**univerzìtēt** *m* ⟨G univerzitéta⟩, *v.* sveučilište // **univerzitètlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *razg.* sveučilištarac; **univerzìtētskī** *prid.* koji se odnosi na univerzitet; **univerzìtētski** *pril.* kao na univerzitetu, na način univerziteta
✧ *njem.* Universität ← *lat.* universitas

**univèrzum** *m* svijet u ukupnosti Zemlje i svemira
✧ *lat.* universus: svekoliki

**ùnivočnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *fil.* vlastitost univerzalnog termina u kome se ista stvar (isti idealni sadržaj) kaže o svim subjektima na koje se primjenjuje; jednoznačnost, *opr.* ekvivočnost
✧ *srlat.* univocalis: jednoznačan

**UNIX** *m inform.* višekorisnički operativni sistem, prve verzije razvijene ranih 1970-ih; zbog iznimne portabilnosti i stabilnosti, dominantan operativni sistem u klasi srednjih i velikih računala, te mrežnih i web servera; služi kao baza za razvoj novih operativnih sistema, kao npr. Macintosh OS i Linux

**unížiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùnīzīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùnīžen⟩ *ekspr.* poniziti // **unizívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unìzujēm, *pril. sad.* unìzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uniziti, unižavati; **unižávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unìžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uniziti, unizivati
✧ U- + *v.* nizak

**ùnkaš** *m reg.* prednji uzdignuti dio sedla; jabuka
✧ *tur.* önka

**ùnkcija** *ž* **1.** *crkv.* čin pomazanja, kao obred posvećenja ili liječenja **2.** pomast, ljekovita mast ili ulje koje se koristi u činu pomazanja **3.** ono što ublažuje ili okrepljuje; balzam **4.** *rij.* pretjerana iskrenost ili želja da se kome ugodi
✧ *lat.* unctio

**unormáliti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* unòrmālīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* unòrmāljen⟩ učiniti da što postane normalno, onako kako treba biti
✧ U- + *v.* normalan

**únos**, *v.* unijeti

**unováčiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* unòvāčīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* unòvāčen⟩ *vojn.* **1.** *arh.* **a.** (koga) okupiti novake u plaćeničku vojsku **b.** (se) stupiti u plaćeničku vojsku **2.** (koga) učiniti novakom, uzeti prvi put u vojsku; regrutirati
✧ U- + *v.* nov, novačiti

**ùnōvčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùnōvčen, *gl. im.* unovčénje⟩ **1.** zamijeniti za novac, pretvoriti u novac; prodati **2.** *razg. pejor.* pretvoriti u materijalne pogodnosti ili privilegije // **unovčénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* unovčiti **2.** realizacija (2); **unòvčiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može unovčiti; **unovčívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* unòvčujēm, *pril. sad.* unòvčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* unovčiti
✧ U- + *v.* novac

**unplugged** (*izg.* ànplagd) *prid. glazb.* koji se odnosi na nastupe glazbenih sastava bez električnih pomagala; bez struje
✧ *engl.*

**Ùnprofor** (**UNPROFOR**) *m* ⟨G Ùnprofora⟩ (poimeničena *krat.*) *pov.* međunarodne mirovne snage (u Hrvatskoj i BiH 1990-ih) // **unprofórac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G unpròfōrācā⟩ *pol.* pripadnik UNPROFOR-a; **unpròfōrka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* unproforac; **ùnproforskī** *prid.* koji se odnosi na UNPROFOR i unproforce; **ùnproforski** *pril.* na način UNPROFOR-a i unproforaca
✧ *engl.*, *konstr.* United Nations Protection Force: Zaštitne snage Ujedinjenih naroda

**UNS** *krat.* **1.** Ured za nacionalnu sigurnost (jedna od obavještajnih službi u RH od 1990-ih) **2.** *pov.* Ustaška nadzorna služba za vrijeme NDH (do 1943)

**unšārf** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* koji je slab; neoštar, blijed, mutan (o fotografiji, o vidiku)
✧ *njem.* unscharf

**UNTAES** (*izg.* Untaès) *krat.* Privremena uprava UN-a za Istočnu Slavoniju
✧ *krat.*, *engl.* United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia

**ùnter** *m reg. zast.* **1.** dečko, pub u garnituri tzv. mađarskih karata; »doljnjak« (za razliku od »gornjaka« koji odgovara dami u francuskim i konju u talijanskim kartama) **2.** niža karta (ob. u igri preferansa); doljnjak [*ići s ~om* u kartaškom žargonu (preferans) izraz za bacanje niske karte tako da protivnik dođe u gabulu (1)]
✧ *njem.*: ispod

**ùntermenš** *m pol. pov.* »podčovjek«, izraz koji su njemački nacisti stvorili za ljude »niže vrste«, ob. misleći na Židove, Slavene, Rome, crnce i pripadnike drugih nearijevskih rasa
✧ *njem.* Untermensch

**unteroficīr** *m* ⟨G unteroficíra⟩ *zast.* **1.** *vojn.* podoficir **2.** *pejor.* onaj koji je vulgarnih manira i pojednostavljenih shvaćanja
✧ *njem.* Unteroffizier

**U Nu** (*izg.* Ù Nù) (1907–1995), burmanski duhovni i politički vođa, pomogao ostvarenju nezavisnosti Burme od Velike Britanije i prvi premijer Republike (1948–1956); zbog sukoba s vojskom i generalom Ne Winom dva puta puta dolazi i odlazi s mjesta premijera; od 1966–1980. u izgnanstvu, nakon povratka u kućnom pritvoru 1980–1992.

**ùnuk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ sin sina ili kćeri (prema djedu i baki) // **ùnuče** *sr* ⟨G -ta, *zb.* -ād⟩ *hip.* od unuk i unuka; **ùnučić** *m hip.* od unuk; **ùnuka** *ž* ⟨D L -uci⟩, *v.* unuk
◈ *pr.* (nadimačka): **Nùk** (Virovitica), **Ùnukić** (Vinkovci, Slavonija), **Vnùčec** (400, Zagreb, Zagorje, Turopolje, Karlovac, Zaprešić, Garešnica), **Vnùk** (190, Varaždin, Zagorje, Međimurje, Zaprešić, Vinkovci), **Vùnuk** (Vukovar)
✧ *prasl.* *vъnukъ (*rus.* vnuk, *polj.* wnęk)

**unus** (*izg.* ûnus) *br.* jedan △ ~ ***pro multis*** (*izg.* ~ prô mùltis) jedan za mnoge; ~ ***pro omnibus et omne pro uno*** (*izg.* ~ prô ȍmnibus ȅt ȍmnes prô ûno) jedan za sve i svi za jednoga
✧ *lat.*

**ùnutārnjī** *prid.* koji je unutar, u nutrini, koji se odnosi na nutrinu [*~i organi*]; nutarnji, nutrenji, *opr.* vanjski △ ***~a plovidba*** *pom.* plovidba rijekama, kanalima i jezerima, osim na onim dijelovima na kojima plove i morski brodovi; ***~i dug*** *ekon.* dio javnog duga koji država duguje subjektima u vlastitoj zemlji; ***~i organi*** organi unutar organizma (bubrezi i dr.); ***~i poslovi*** državni poslovi vezani za sigurnost i policiju, *opr.* vanjski poslovi, *v.* vanjski (2) // **ùnutar** kao *prij.* s G ili kao prvi dio riječi pokazuje da se što događa ili nalazi u čemu, u okviru čega [~ *stranke* unutarstranački]; **ùnutārnjōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *arh. knjiš.* nutrina; **ùnūtra** *pril.* **1.** u što, u okvire, granice čega [*smjestiti ~*], *opr.* vani **2.** u čemu, u okviru, granicama čega [*nalazi se ~*], *opr.* izvana, vani; **ùnutrašnjī** *prid.* koji se odnosi na unutrašnjost, koji je u unutraš-

njosti [~ *gradovi*]; nutrašnji; **ùnutrašnjōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** veliki prostor određen prirodnim ili postavljenim granicama, građom ili konstrukcijom **2.** dio države koji je dalje od glavnog grada; pokrajina, provincija **3.** kontinentalni dio površine Zemlje, *opr.* obalni pojas, obala **4.** unutrašnji dio čega [~ *zgrade*]; nutrašnjost
✧ U- + *v.* nutarnji

**ùnjkav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima nosni prizvuk (o glasu); hunjkav // **ùnjkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *pejor.* govoriti kroz nos, stegnutim, nazalnim glasom; hunjkati; **ùnjkavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji unjka, onaj koji govori kroz nos; **ùnjkavica** *ž*, *v.* unjkavac; **ùnjkavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je unjkav
✧ *ekspr.*, *v.* hunjavica

**uobìčājen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je u običaju, koji se uobičajio, koji se obično primjenjuje, događa, susreće // **uobìčājeno** *pril.* na uobičajen način; **uobìčājenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uobičajeno; **uobičájiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uobìčājīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uobìčājen⟩ postati običaj, ući u običaj
✧ U- + *v.* običaj

**uoblíčiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* uòblīčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uòblīčen⟩ dati oblik čemu, dobiti oblik; oblikovati (se) // **uobličávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uoblìčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uobličiti, uobličivati; **uòblīčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uobličeno; **uobličívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uoblìčujēm, *pril. sad.* uoblìčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uobličiti, uobličavati
✧ U- + *v.* oblik

**uobráziti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uòbrāzīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uòbrāžen⟩ **1.** (što) maštajući stvoriti predodžbu čega što ne postoji; izmaštati **2.** (se) steći o sebi visoko mišljenje, postati nadmen, ohol // **uobràzīlja** *ž* (+ *srp.*) plod mašte; priviđenje; **uobražávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uobràžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uobraziti; **uòbrāžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji misli da je nešto što nije; umišljen, ohol; **uòbrāženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je uobražen
✧ U- + *v.* obraz

**uobrúčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uòbrūčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uòbrūčen⟩ učvrstiti obručima [~ *bačvu*] // **uobručívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uobrùčujēm, *pril. sad.* uobrùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uobručiti
✧ U- + *v.* obruč

**uòčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùočen⟩ zapaziti okom; ugledati, spaziti // **uočávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uòčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uočiti; **ùoči** *prij.* (s G) neposredno prije, u predvečerje kakvog dana, događaja, zbivanja [~ *rata*]; **uòčljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se lako uočava, koji se može primiti osjetilom vida po nekom vanjskom svojstvu ili položaju prema okolini ili srodnim predmetima u vrsti; **uòčljivo** *pril.* na uočljiv način, tako da je vidno [~ *označiti*]; razvidno, jasno; **uòčljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uočljivo ili osobina onoga koji je uočljiv; **ùočnica** *ž kat. rij.* misa koja se svetkuje večer prije blagdana [*uskrsna misa* ~]
✧ U- + *v.* oko[1]

**ùokolo** (∅) *pril.* okolo, u okolini kao u krugu sa svih strana, naokolo (**1**) [*sjedimo* ~; *svuda* ~ *mnogo ljudi*]
✧ U- + *v.* okolo

**ùokrūg** (∅) *pril.* **1.** tako da se okruži neko mjesto, osoba ili zamišljena točka, oko čega bez izravnog dodira s tim [*sjeli su* ~; *postaviti se* ~] **2.** obuhvatiti iz te točke na sve strane [*pogledati* ~; *obuhvatiti pogledom* ~; *pokazati rukom* ~]
✧ U- + *v.* okrugao

**uokvíriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uòkvīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uòkvīren⟩ **1.** staviti u okvir **2.** *pren.* obuhvatiti kao okvirom; zaokružiti (o tekstu i sl.) // **uokvirìvāč** *m* ⟨G uokviriváča⟩ onaj koji što uokviruje, kome je to obrt i sl.; **uokvirívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uokvìrujēm, *pril. sad.* uokvìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uokviriti
✧ U- + *v.* okvir, okviriti

**ùopće** *pril.* (*čest.*) **1.** promatrajući kao opću pojavu, bez obzira na pojedinačne slučajeve [*ljudi* ~]; općenito **2.** (u niječnim ili odričnim rečenicama) [~ *ne mislim kao vi*]; ni u kojem slučaju, nikako **3.** (u rečenici uz *gl.* kognitivnosti kao znati, poznavati itd.) na bilo koji način/ni na koji način, imalo/nimalo, imati pojma/nemati pojma [*znate li vi* ~ *što su to bakterije*; *ja* ~ *ne znam što su to bakterije*] // **uopćávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uòpćāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uopćiti;

**ùopćeno** *pril.* **1.** na uopćen način, u općem smislu, u općim crtama; uopće, načelno promatrano **2.** apstraktno; **ùopćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uopćeno; **uopćénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uopćiti **2.** duboko se predati čemu; unijeti se u što, zadubiti se; **uòpćiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùopćīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùopćen, *gl. im.* uopćénje⟩ **1. a.** podignuti na razinu mišljenja koje vrijedi za sve slučajeve, učiniti općim; poopćiti **b.** dati nečemu širi, načelan sud; apstrahirati **c.** izvesti opći zaključak (a ne poseban), izvesti generalizaciju; generalizirati **2.** misliti ili govoriti općenito, a ne konkretno

✧ U- + *v.* opći

**uortáčiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uòrtāčīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uòrtāčen⟩ *reg.* **1.** stupiti u ortakluk s kim, udružiti se u nekom poslu **2.** *pren.* udružiti se radi nečega nečasnog i sl. // **uortačívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uortàčujēm (se), *pril. sad.* uortàčujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uortačiti

✧ U- + *v.* ortak

**uòstālom** *čest.* (veže tekst i upotrebljava se kad se dodaje još jedna okolnost suglasna sa smislom već rečenoga); naposljetku, napokon [~ *ja to i ne znam* na kraju krajeva ja to i ne znam; ~ *meni je svejedno*]

✧ U- + *v.* ostali

**uozbíljiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uòzbīljīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uòzbīljen⟩ postati ozbiljan // **uozbiljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uozbìljujēm (se), *pril. sad.* uozbìljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uozbiljiti

✧ U- + *v.* ozbiljan

**ùpad**, *v.* upasti

**upakírati** *svrš.* ⟨*prez.* upàkīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* upàkīrān⟩, *v.* spakirati

✧ U- + *v.* paket, pakirati

**upáliti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùpālīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùpāljen⟩ **1. a.** učiniti da što počne gorjeti **b.** pustiti u rad, aktivirati, učiniti da radi, svira, svijetli (o aparatima, motorima i instalacijama) **2.** *pren. razg.* **a.** nadražiti, uzbuditi **b.** oduševiti, zagrijati, zainteresirati za što **3.** (se) **a.** početi gorjeti; zapaliti se **b.** biti zahvaćen vrenjem; užeći se, pokvariti se **c.** biti zahvaćen upalom **4.** (se) *pren.* **a.** uzbuditi se, uzrujati se, usplamtjeti **b.** zagrijati se za što; oduševiti se, ushititi se // **ùpala** *ž pat.* lokalna reakcija živoga tkiva na ozljede, visoke i niske temperature, neke tvari, klice itd. [*gnojna* ~; *gangrenozna* ~; *ulcerozna* ~]; inflamacija △ ~ ***pluća***, *v.* pneumonija; ~ ***žučnog mjehura***, *v.* kolecistitis; **ùpālnī** *prid.* koji se odnosi na upalu; **upàljāč** *m* ⟨G upaljáča⟩ **1.** naprava za paljenje cigareta; fajercajg **2.** dio eksplozivnog punjenja, projektila i sl. koji izaziva paljenje, detonaciju; **ùpāljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je sklono upali; **upàljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji se može upaliti; zapaljiv, goriv **b.** koji je sklon upali **2.** *pren.* koji se brzo i lako rasrdi, koji lako plane; **upaljìvāč** *m* ⟨G upaljiváča⟩ čovjek koji upaljuje ulične svjetiljke; nažigač, *usp.* fajercajg; **upaljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upàljujēm, *pril. sad.* upàljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upaliti; **upàljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je upaljivo ili osobina onoga koji je upaljiv

✧ U- + *v.* paliti

**ùpāmtiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùpāmćen⟩ zadržati u sjećanju; zapamtiti // **upamćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upàmćujēm, *pril. sad.* upàmćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upamtiti

✧ U- + *v.* pamet, pamtiti

**upàničiti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* upàničen⟩ biti obuzet naglim i nekontroliranim strahom

✧ U- + *v.* panika

**Upanišáde** *ž* (**Upanišádi** *m*) *hind.* više od stotinu svetih hinduskih rasprava na sanskrtu, nastalih 8–6. st. pr. Kr., komentar *Veda*, njihova filozofska sinteza; osnovno učenje je jedinstvo Brahmana i Atmana; donose teoriju o seljenju duša

✧ *skr.* upanišad: tajni nauk

**uparáditi se** *svrš.* ⟨*prez.* upàrādīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* upàrāđen⟩ obući se pretjerano elegantno, kao za paradu

✧ U- + *v.* parada

**upára|ti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùpārām, *pril. pr.* āvši, *prid. trp.* ùpārān⟩ oštrim predmetom povući ravnu crtu koja dijeli neke cjeline tvrde podloge ili naznačuje granicu čega [*na Supetarskom ulomku ~na je crta koja odjeljuje dva retka ugrebena teksta*]

✧ U- + *v.* párati

**uparìćati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpārićān⟩ *reg.* zgotoviti, završiti, dogotoviti, završiti pripreme

✧ *tal.* apparecchiare

**uparkírati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* upàrkīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* upàrkīrān⟩ *reg.* smjestiti, uvući automobil u određeni, ob. uži prostor
✧ U- + *v.*. parking, parkirati

**upárložiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* upàrložīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* upárložen⟩ **1.** postati (kao) parlog; zapustiti se **2.** *pren.* prepustiti se stagnaciji, propadanju // **uparložívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uparlòžujēm (se), *pril. sad.* uparlòžujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. uparložiti
✧ U- + *mađ.* parlag: zapuštena zemlja

**ùpasti** (∅, u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùpadnēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùpadni, *prid. rad.* ùpao⟩ **1.** pasti pod djelovanjem svoje težine u neki zatvoreni prostor **2. a.** dospjeti krećući se u neku nepovoljnu situaciju, u nešto neželjeno [~ *u zasjedu*] **b.** dospjeti, zapasti u neko nepovoljno ili neželjeno stanje [~ *u neprilike*] **3. a.** silom ući, prodrijeti, *usp.* upad (**1**) **b.** iznenada doći; banuti, *usp.* upad (**2**) **c.** *pren.* bezobzirno nametati svoju volju [~ *u riječ*] **4.** ugnuti se, ulubiti se, pokazati se kao udubina na površini čega // **ùpad** *m* **1.** nagao, neočekivan i nasilan prodor u što (vojske na tuđi teritorij, u financijski, bankarski sustav i sl.) **2.** iznenadni ulazak; upadanje (o dolasku jedne osobe) **3.** *žarg.* **a.** ulaz **b.** cijena ulaznice; **ùpadan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ upadljiv; **ùpadati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. upasti; **ùpadica** *ž* riječ, opaska i kratak komentar dobačen za vrijeme čijeg govora ili izlaganja; **upàdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji pada u oči vanjštinom, svojstvima i sl.; uočljiv, ùpadan; **upàdljivo** *pril.* na upadljiv način; uočljivo, ùpadno; **upàdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je upadljiv ili svojstvo onoga što je upadljivo; **ùpadno** *pril.* upadljivo; **ùpadnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je upadan ili svojstvo onoga što je upadno

**update** (*izg.* àpdejt) *m* *inform.* **1.** nadopuna, ispravak (ob. podataka) **2.** novo izdanje već postojećeg programa ili programskog paketa koje sadrži manje korekcije i nadopune
✧ *engl.*

**Updike** (*izg.* Ùpdajk), **John** (1932), američki prozni pisac i pjesnik poznat po vrsnom realističkom opisu američkog protestantskog malograđanskog života, osobito u romanima u kojima je glavni lik Harry Rabbit (*Rabbit* (*Zeče*), trči)

**ùpecati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùpecān⟩ **1.** (što) uhvatiti, uloviti ribu pecajući, uloviti udicom **2.** (koga) *pren.* **a.** uhvatiti koga u zamku; prevariti, nadmudriti **b.** *žarg.* vještinom zadobiti bračnog druga **3.** (se) *razg.* biti obmanut; prevariti se
✧ U- + *v.*. pecati

**upečàtljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se pamti, koji ostavlja jak dojam; dojmljiv // **upečàtljivo** *pril.* na upečatljiv način, vrlo živo; dojmljivo; **upečàtljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je upečatljivo
✧ U- + *v.* pečat

**upéčiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùpēčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùpēčen⟩ *reg.* ustobočiti se // **upečívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* upèčujēm se, *pril. sad.* upèčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upečiti se

**upériti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùpērīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùpēren⟩ upraviti što oštro ili opasno u što ili prema komu (pogled, cijev vatrenog oružja) // **uperívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upèrujēm, *pril. sad.* upèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uperiti
✧ U- + *v.*. periti

**uperizácija** *ž* postupak sterilizacije (pasterizacije) mlijeka, sastoji se od kratkotrajnog grijanja (manje od 1 sekunde) na temperaturu od 150 °C
✧ U(LTRA)- + *v.* Pasteur, p(ast)erizacija

**ùpēti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕpnēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* ùpni, *prid. rad.* ȕpeo⟩ pokazati jaku volju, želju, svim silama nastojati da se što učini; napregnuti se // **ùpinjati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -njēm, *pril. sad.* -njūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. upeti
✧ U- + *v.* penjati se (peti se)

**upètljati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ȕpetljān⟩ **1.** (što) vezati tako loše da se ne može lako razvezati ni razmrsiti **2.** (koga, se) zaplesti, umiješati, uplesti u nešto loše // **upetljávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upètljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.*. upetljati
✧ U- + *v.* petlja, petljati

**upgrade** (*izg.* àpgrejd) *m* *inform.* **1.** nova verzija već postojećeg programa ili programskog paketa koja sadrži značajne korekcije, nadopune i/ili novitete **2.** dopunjavanje stare konfiguracije novim dijelovima; sklopovska dogradnja
✧ *engl.*

**upicániti se** *svrš.* ⟨*prez.* upìcānīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* upìcānjen⟩ *razg.*, *v.* picaniti se
✧ U- + *v.* picaniti se

**ùpiknuti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùpiknēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* ùpiknūt⟩ *reg. fam.* ubosti se
✧ U- + *v.* pik[1], piknuti (se)

**upíljiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùpīljīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùpīljen⟩ uperiti pogled
✧ U- + *v.* piljiti

**upísati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùpīšēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpīsān⟩ **1.** unijeti, načiniti zapis [~ *ocjenu*] **2. a.** unijeti ili potaknuti da se što unese u neki popis, knjigu i sl. [~ *u zemljišne knjige*] **b.** (se) ubilježiti se, biti stavljen u neki popis, skupinu [~ *na fakultet*; ~ *na listu čekanja*] // **úpis** *m* **1.** upisivanje, ubilježavanje [~ *u školu*; ~ *na fakultet*] **2.** uknjiženje, uknjižba [~ *u zemljišne knjige*] **3.** lijep crtež ili šara izvedena rukom [*lijep kao* ~ vrlo lijep; (o osobi)]; **upìsiv** *prid.* ⟨*odr.* ī⟩ koji se može upisati, koji ispunjava uvjete upisa; **upisìvāč** *m* ⟨G upisiváča⟩ onaj koji upisuje što; **upisívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upìsujēm (se), *pril. sad.* upìsujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upisati; **ùpisn|ī** *prid.* koji se odnosi na upis [~*i rok*; ~*a groznica*; ~*i prag*]; **ùpisnica** *ž admin.* potvrda, dokument o upisu; **ùpisnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *admin.* knjiga u koju se upisuje ime s podacima radi trajne evidencije [~ *za brodove*]; registar; **upisnìna** *ž* ⟨G *mn* upisnínā⟩ iznos koji se plaća pri upisu
✧ U- + *v.* pisati

**upítati** (što koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùpītām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpītān⟩ **1.** postaviti pitanje; zapitati **2.** (se) **a.** postaviti pitanje samom sebi **b.** zamisliti se nad svojim postupcima // **ùpit** *m* **1.** pitanje postavljeno kratko i izravno onome od koga se očekuje odgovor **2.** *inform.* zahtjev za informacijom [~ *prije pretraživanja baze*]; **ùpit|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji dolazi u pitanje, koji nije siguran, za koji nije sigurno da će se ostvariti, da ima vrijednost i sl. **2.** (*odr.*) **a.** koji sadrži pitanje **b.** *knjiš. admin.* o kome je riječ △ ~***na rečenica*** rečenica kojom se pita; interogativna rečenica; ~***na riječ*** riječ kojom se pita; ~***ni list (arak)***, *v.* upitnik (2); **ùpītanōst** (nad čim) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *knjiš.* stanje onoga koji se o čemu pita, koji razmišlja o problemima, koji postavlja pitanja za razmišljanje; **ùpitnīk** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ **1.** pravopisni znak za pitanje (?) **2.** papir na kojem se daju podaci prema postavljenim pitanjima; upitni list, kvestionar; **ùpitno** *pril.* na upitan način, zapitano, dovedeno u pitanje; **ùpitnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je upitno ili osobina onoga koji je upitan
✧ U- + *v.* pitati

**ùpiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕpijēm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* upìjen⟩ **1.** (što) **a.** usisati samo od sebe (o čemu suhom ili poroznom) **b.** *pren.* željno primiti u sebe; usvojiti, zapamtiti [~ *znanje*] **2.** (se) ući, zaći, prilijepiti se, pripiti se (krpelj pod kožu i sl.) // **upìjāč** *m* ⟨G upijáča⟩ **1.** pribor za sušenje tinte pri pisanju **2.** papir koji tome služi; bugačica, upijajući papir; **upíjati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùpījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upiti
✧ U- + *v.* piti

**ùpjevati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpjevān⟩ *glazb.* dovesti glas vježbom i prethodnim radnjama na glasnicama do stanja koje omogućuje dobro ovladavanje melodijom i zahtjevima partiture // **upjevávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upjèvāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upjevati
✧ U- + *v.* pjevati

**ùplakati** *svrš.* ⟨*prez.* ùplačēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùplakān⟩ **1.** (koga) prisiliti koga da zaplače, dovesti koga u stanje plača; rasplakati **2.** (se) biti u stanju plača // **ùplakān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* uplakati **2.** koji je u stanju plača
✧ U- + *v.* plakati

**uplástiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùplāstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùplāšćen⟩ složiti u plast [~ *lišće i granje*, *usp.* lisnik; ~ *sijeno*] // **uplašćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uplàšćujēm, *pril. sad.* uplàšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uplastiti
✧ U- + *v.* plast

**ùplašiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùplašen⟩ izazvati strah; ustrašiti, prepasti // **ùplašeno** *pril.* sa strahom, u strahu, plašeći se; **ùplašenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uplašen
✧ U- + *v.* plah, plašiti

**uplátiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùplātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùplāćen⟩ izvršiti uplatu, platiti propisom određenu svotu, ugovorenu cijenu i sl. službenim putem // **uplaćívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uplàćujēm, *pril. sad.* uplàćujūći, *gl. im.* uplaćívānje⟩, *v.* uplatiti; **ȕplata** *ž* svota uplaćena za neku kupnju, otplatu i sl.; jednokratno uplaćivanje; **uplàtilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* uplatitelj; **uplàtitelj** *m* onaj koji uplaćuje u raznim oblicima poslovanja; uplatilac, *opr.* isplatilac (isplatitelj); **uplatitèljica**

*ž*, *v.* uplatitelj; **uplàtiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može uplatiti; **ùplatnī** *prid.* koji se odnosi na uplatu [~ *arak*; ~ *listić*]; **ùplatnica** *ž* obrazac kojim se vrši uplata [*poštanska* ~]
✧ U- + *v.* platiti

**ùplesti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uplètēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. trp.* uplèten⟩ **1.** (što) **a.** napraviti splet od čega, ispreplesti jedno s drugim **b.** unijeti u glavnu temu, u osnovni predmet (govora, pisanja) **2.** (koga) uvući, umiješati (koga u što) **3.** (se) **a.** zapetljati se, upetljati se u što **b.** umiješati se u što [~ *prste* umiješati se] // **ùpletak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -eci⟩ predmet upleten u što; **ùpletati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùplećēm, *pril. sad.* ùplećūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uplesti, uplitati; **ùplitati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùplićēm, *pril. sad.* ùplićūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uplesti, upletati
✧ U- + *v.* plesti

**ùpliv** *m* utjecaj, *v.* // **ȕplīvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩, *v.* utjecajan
✧ *slov.*

**ùplivati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùplivao⟩ ući plivanjem, *usp.* plivati
✧ U- + *v.* plivati

**upload** (*izg.* àploud) *m int.* prenošenje datoteka ili programa s vlastitog računala na neki server
✧ *engl.*

**uplòviti** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùplovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* uplòvio⟩ ući u (npr. luku) ploveći, *usp.* ploviti (**1a**) // **uplovljávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uplòvljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uploviti
✧ U- + *v.* ploviti

**ùpljesniviti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùpljesnīvljen⟩ pretvoriti se u plijesan; biti zahvaćen plijesnju
✧ U- + *v.* plijesan, pljesniv

**upljùvati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùpljujēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùpljūj, *prid. rad.* ùpljuvao, *prid. trp.* ȕpljuvān⟩ pokriti, zagaditi upljuvcima // **ùpljuvak** *ž* ⟨G -ūvka, N *mn* -ūvci⟩ **1.** ono što muhe upljuju (na meso, u hranu, na zidove), ono što ostavlja muha, trag od muhe **2.** *term.* ličinka muhe i ostalih sličnih kukaca
✧ U- + *v.* pljuvati

**upòdrumiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòdrumljen⟩ **1.** pohraniti u podrum, ostaviti u podrumu radi pravilnog čuvanja, fermentiranja, kiseljenja itd. [~ *kupus*] **2.** *pren.* učiniti da ne bude pred javnošću, učiniti da se skloni od utjecaja u javnosti, onemogućiti, marginalizirati, sakriti pred javnošću, bunkerirati (o pisanim djelima, knjigama, idejama i sl.) // **upodrumljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upodrùmljujēm, *pril. sad.* upodrùmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upodrumiti
✧ U- + *v.* podrum

**upójmiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùpōjmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùpōjmljen⟩ obuhvatiti pojmom ili pojmovima, opisati određenim izborom pojmova // **upojmljívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* upòjmljujēm, *pril. sad.* upòjmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upojmiti
✧ U- + *v.* poimati, pojam

**upokòjiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* upòkojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòkojen⟩ **1.** dati komu pokoj **2.** učiniti da tko bude spokojan; umiriti, smiriti **3.** *razg.* ubiti
✧ U- + *v.* pokoj

**ȕpola** *pril.* napola, nȁpō, napol, za onoliko koliko je pola, za polovicu [~ *veći*; ~ *manji*]
✧ U- + *v.* pola

**ȕpomōć** *uzv.* kojim se doziva u opasnosti
✧ U- + *v.* pomoći, pomoć

**ùpoprijēko** *pril.* **1.** poprijeko, poprečke (vezati i sl.) **2.** otprilike, osjekom // **upoprečívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* upoprèčujēm se, *pril. sad.* upoprèčujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upopriječiti se; **upopriječiti se** *svrš.* ⟨*prez.* upòpriječīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* upòpriječen⟩ stati poprijeko, prepriječiti put
✧ U- + *v.* poprijeko

**úpor** *m sport* otpor noge kad se na nju prenosi težina tijela // **ȕpōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji je ustrajan [~*an čovjek*] **2.** koji se ponavlja [~*no kucanje na vrata*]; neprekidan, stalan; **ùporīšnī** *prid.* koji pripada uporištu, koji čini uporište, koji se odnosi na uporište; **ùporīšte** *sr* **1.** oslonac, ono na što se tko ili što oslanja **2.** moralni oslonac, izvor snage, pomoći, podrške; potpora, pomoć **3.** *vojn.* utvrđena točka, baza, selo ili manje mjesto prilagođeno za boravak vojske i poduzimanje napada; **ùpōrka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* ùporākā/-ī⟩ drška koja služi za upiranje; **ȕpōrno** *pril.* s upornošću, ustrajno, stalno, ne popuštajući; **upórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** ustrajnost, sposobnost ustrajanja (u radu itd.) **2.** nepopustljivost (u dokazivanju itd.); **upòrnjāk** *m* ⟨G upornjáka, N *mn* upornjáci⟩ **1.** (+ *potenc.*)

*tehn.* dio konstrukcije koji služi kao uporište (1) **2.** *razg.* onaj koji je uporan, ustrajan
✧ U- + *prasl.* *porъ, *v.* napor

**uporábiti** *svrš.* ⟨*prez.* upòrābīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòrābljen⟩ upotrijebiti **// ȕporaba** *ž* upotreba; **ȕporab|an** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji se odnosi na uporabu [*~na dozvola*]; **uporàbiv** (**uporàbljiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može uporabiti, koji je prikladan za uporabu; upotrebljiv; **uporàbivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uporabivo
✧ U- + PO- + *v.* rabiti

**ȕporedan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *razg.* (+ *srp.*) usporedan, *v.* **// ȕporedba** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ usporedba, *v.*; **uporéditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* upòrēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùpōrēđen⟩ usporediti, *v.*; **uporèdivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ usporedivost, *v.*; **ȕporedo** *pril.* usporedo, *v.*; **upoređívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uporèđujēm, *pril. sad.* uporèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uporediti
✧ U- + *v.* poredak

**upòsliti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùposlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùposlen⟩ uzeti u posao, zaposliti, dati službu, dati radno mjesto **// ùposlen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je dobio posao; **uposlènica** *ž*, *v.* uposlenik; **uposlènīk** *m* ⟨G uposleníka, N *mn* uposleníci⟩ onaj koji je uposlen, zaposlenik; **ùposlenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uposlen; **upošljávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* upòšljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uposliti
✧ U- + *v.* posao

**upòtpuniti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòtpunjen⟩ učiniti potpunim, potpunijim; dopuniti **// upotpunjávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upotpùnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upotpuniti
✧ U- + *v.* potpun

**ȕpotreb|a** *ž* primjenjivanje čega s određenom svrhom, služenje za što; primjena, upotrebljavanje, uporaba; poraba [*jednokratna ~a*; *~a sile*; *višekratna ~a*; *izvan ~e*; *za osobnu ~u*] **// ȕpotreb|an** *prid.* ⟨*odr.* -bnī⟩ koji služi za upotrebu, primjenjiv u praktičnom životu △ *~**na vrijednost** ekon.* upotrebljivost, korisnost stvari za svakodnevni praktičan život; *~**ni predmet*** predmet koji služi kao dio inventara i opreme, kao pomagalo itd.; **upotrebljávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upotrèbljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upotrijebiti; **upotrèbljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može upotrijebiti; **upotrèbljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo nečega što je upotrebljivo, mogućnost upotrebe; **upotrijébi|ti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* upòtrijēbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòtrijēbljen⟩ **1.** prouzročiti da što djeluje ili služi svrsi; uzeti za služenje ili službu [*~ti nož*]; porabiti **2.** postupati s kim na poseban način [*~o je njezinu dobrotu*]; iskoristiti
✧ U- + *v.* potreba

**upòznati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùpoznāt⟩ **1.** (koga, što) saznati osobine ili svojstva, steći znanje; proučiti **2.** (se) **a.** (s kim) predstaviti se jedno drugome **b.** (s čim) upoznati što sadrži neka stvar, tekst itd. **// ȕpoznātōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je upoznat s čim; **upoznávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upòznāvām/upòznājēm (se), *pril. sad.* -ajūći/upòznajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upoznati
✧ U- + *v.* poznati

**upozòriti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* upòzorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upòzoren, *gl. im.* upozorénje⟩ **1.** (koga na što) skrenuti čiju pozornost, reći mu da je važno **2.** (koga) reći kome da pazi (s obzirom na posljedice); opomenuti **// upozorávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* upozòrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upozoriti; **upozorénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* upozoriti **2.** skretanje pozornosti komu na što [*ozbiljno ~*; *shvatiti ~*]; opomena
✧ U- + *v.* pozor

**uppercut**, *v.* aperkat

**uprásiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùprāsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùprāšen⟩ *razg. ekspr.* potpuno pokvariti kakav posao, radni proces, namjeru i sl.; usvinjiti

**ȕprav|a** *ž* (+ *potenc.*) **1.** mjesto s kojeg se upravlja poduzećem [*predsjednik ~e*; *članovi ~e*]; direkcija **2.** grana državne djelatnosti koja se brine za neposredno ostvarivanje zakona i drugih propisa [*gradska ~a*; *lokalna ~a*; *policijska ~a*; *porezna ~a*; *prisilna ~a*] **// upràvitelj** *m* **1.** onaj tko upravlja (ob. ustanovom); ravnatelj, direktor **2.** onaj koji upravlja imanjem [*~ imanja*]; **upravitèljica** *ž*, *v.* upravitelj; **upravitèljičin** *prid.* koji pripada upraviteljici; **upràviteljskī** *prid.* koji se odnosi na upravitelje; **upràviteljski** *pril.* kao upravitelj, na način upravitelja; **upravitèljstvo** *sr* tijelo koje upravlja, koje vodi poslove uprave; **ȕpraviti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ȕpravljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** posla-

ti, uputiti **b.** pokazati put **c.** obratiti se kome riječima itd. **2.** (se) uputiti se u nekom smjeru; usmjeriti se; **upràvljāč** *m* ⟨G upravljáča⟩ **1.** onaj koji upravlja [~ *stroja*] **2.** mehanizam kojim se upravlja motorom ili vozilom [*daljinski* ~; *sjediti za* ~*em*]; **upravljàčica** *ž*, *v.* upravljač; **upràvljāčkī** *prid.* koji se odnosi na upravljače; **upràvljāčki** *pril.* kao upravljač, na način upravljača; **ùpravljati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (čime) vladati, voditi poslove [~ *poduzećem*] **2.** (čime) davati smjer; voditi, upućivati [~ *autom*] **3.** (se) ugledati se u koga (što), ravnati se prema čemu; **ȕprāvn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na upravu i upravljanje **2.** *lingv.* koji se odnosi na upravljanje, na jedinicu koja upravlja drugom [~*i glagol*] △ ~***a jedinica*** *admin.* područje u državi odvojeno od ostalih takvih područja u istoj državi s manje-više postojanim granicama i s određenim stupnjem samostalnosti; ~***i akt*** *pravn.* autoritativna odluka državnih organa ili neke ustanove da u određenom slučaju izazove pravne učinke [*konstitutivni* ~*i akt*; *deklarativni* ~*i akt*]; ~***i (direktni) govor*** *lingv.* prijenos sadržaja nečijih riječi u izravnom obliku bez preoblike rečenice (npr. Crvenkapica: »A zašto imaš tako velike oči?«), *opr.* neupravni (indirektni) govor, *v.* neupravan △; ~***i odbor*** jedan od organa upravljanja društvima kapitala; ~***i postupak*** *admin.* načela i pravila po kojima postupaju organi državne uprave; ~***i spor*** *pravn.* sudski spor o zakonitosti kakvog akta; ~***o pravo*** grana koja se bavi upravnom djelatnošću, *usp.* uprava (2); **ùprāvnica** *ž*, *v.* upravnik; **ùprāvničin** *prid.* koji pripada upravnici; **ùprāvničkī** *prid.* koji se odnosi na upravnike; **ùprāvnički** *pril.* kao upravnik, na način upravnika; **ùprāvnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ upravitelj, *v.*

✧ U- + *v.* prav

**ȕpravo** *pril.* (*čest.*) **1.** baš, točno (u to vrijeme, u tom trenutku); točno tako **2.** (u kontekstu) u zn. da upotrijebim točniji izraz, točnije rečeno i sl. // **ȕprav** *pril.* (*čest.*) *arh.* upravo

✧ U- + *v.* prav

**uprázniti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùprāznīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùprāžnjen⟩, ob. u: [~ *radno mjesto* otvoriti slobodno radno mjesto (koje je drugi napustio) učiniti da radno mjesto bude prazno, da bude vakantno] // **ȕprāzno** *pril.* naprazno, uzalud, beskorisno, utaman; **upražnjávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upràžnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* uprazniti **2.** *razg. ekspr.* (+ *srp.*) imati običaj činiti što [~ *hobi*]; prakticirati; **ùprāžnjen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je ispražnjen, vakantan (ob. o radnom mjestu, položaju u hijerarhiji itd.); **ùprāžnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je upražnjeno

✧ U- + *v.* prazan

**uprégnuti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùprēgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùprēgnūt⟩ **1.** vezati konja uz rudo ili vola u jaram **2.** *pren. razg.* opteretiti teškim radom // **uprézati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùprēžēm, *pril. sad.* upréžūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upregnuti

✧ U- + *v.* pregnuti

**ùpresti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uprédem, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* uprèden⟩ **1.** ispresti od više niti jednu **2.** predenjem umiješati; usukati // **uprédati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùprēdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upresti

✧ U- + *v.* presti

**upríhodovati** (što) *dv.* ⟨*prez.* -dujēm, *pril. sad.* -dujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *publ.* bilježiti/zabilježiti kao svoj prihod u poslovanju ustanove, poduzeća ili proračuna [~ *veliku svotu*]

✧ U- + *v.* prihod

**ùprijēti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ȕprēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* ùpri, *prid. rad.* ȕpro⟩ **1. a.** snažno pritisnuti (rukom ili prstom) **b.** pokazivati odrješito [~ *prstom u koga*] **2.** napregnuti (snagu); zapeti // **ùpirati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uprijeti

✧ U- + *prasl.* *perti: udarati (*rus.* perét')

**uprílučiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uprílučen⟩ organizirati u povoljnoj prilici [~ *razgovor*; ~ *sastanak*] // **upriličívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uprilìčujēm, *pril. sad.* upriličujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upriličiti

✧ U- + *v.* prilik, prilika

**upŕstojiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* upŕstojīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* upŕstojen⟩ **1.** (koga) učiniti pristojnim **2.** (se) postati pristojan ili pristojniji // **upristojívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upristòjujēm, *pril. sad.* upristòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upristojiti

✧ U- + *v.* pristojan

**uprízoriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uprízorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uprízoren⟩ **1.** *kazal.* postaviti kao predstavu u kazalištu; postaviti na scenu; izvesti na pozornici ono što je pisano za

scenu ili prilagođeno sceni **2.** napraviti od čega prizor, postupiti teatralno, odglumiti što [*s mnogo gesta uprizorila nam je svoju brigu za djecu*] // **uprizorívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uprizòrujēm, *pril. sad.* uprizòrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uprizoriti

✧ U- + *v.* prizor

**ȕprkos** *pril.*, *v.* usprkos

✧ U- + *v.* prkos[1]

**upŕljati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùpr̄ljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpr̄ljān⟩ **1.** zaprljati, učiniti prljavim, učiniti nečistim, *opr.* očistiti **2.** *pren.* osramotiti (se), obeščastiti

✧ U- + *v.* prljav, prljati

**ȕprōpanj** *pril.*, *v.* propeti (se) [*jahati* ~]

✧ U- + *v.* propeti (se)

**upropástiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* upròpāstīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upròpāšten⟩ **1. a.** dovesti do propasti; uništiti **b.** oduzeti čast djevojci; osramotiti, obeščastiti **2.** (se) uništiti se; propasti (fizički, materijalno, moralno) // **upropàstilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* upropastitelj; **upropàstilačkī** *prid.* koji se odnosi na upropastioce; **upropàstilački** *pril.* kao upropastilac, na način upropastilaca; **upropàstitelj** *m* onaj koji je upropastio ili koji upropaštava; upropastilac; **upropastitèljica** *ž*, *v.* upropastitelj; **upropàstiteljskī** *prid.* koji se odnosi na upropastitelje; **upropašćívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upropàšćujēm, *pril. sad.* upropàšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upropastiti, upropaštavati; **upropaštávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upropàštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upropastiti, upropašćivati

✧ U- + *v.* propasti

**upròsječiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* upròsječen⟩ **1.** učiniti da što postane prosječno po vrijednosti, da izgubi vrsnoću **2.** svesti na prosječno u mjeri i izražavanju brojkama, izraziti u prosjeku // **uprosječívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uprosjèčujēm, *pril. sad.* uprosjèčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uprosječiti

✧ U- + *v.* prosjeći, prosjek

**upŕskati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùpr̄skām/ùpr̄šćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpr̄skān⟩ **1.** ubaciti u što prskanjem, razliti u kapljicama **2.** *pren.* loše napraviti što; pokvariti // **uprskávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uprskāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uprskati

✧ U- + *v.* prskati

**ùprste** *pril.*, ob. u: [*znati (poznavati)* ~ savršeno, potpuno, do sitnica]

✧ U- + *v.* prst

**ȕprtiti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùprćen⟩ **1.** (što) uzeti na leđa; naprtiti **2.** (se) uzeti teret na leđa, biti pod uprtom // **uprćívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upr̀ćujēm, *pril. sad.* upr̀ćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uprtiti; **ȕprta** *ž* (**upr̀tāč** *m*) traka, veza i sl. koja drži torbu ili teret na leđima; **upr̀tnjača** *ž* naprtnjača, ranac

✧ U- + *v.* prtiti[1]

**ùpucati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùpucān⟩ **1.** (što) urediti vatreno oružje tako da se prouči rasipanje sačme ili zrna na meti **2.** *razg.* **a.** (koga) ubiti iz vatrenog oružja **b.** (se) počiniti samoubojstvo vatrenim oružjem; ubiti se **3.** (komu što) *žarg.* zaraziti koga, prilijepiti komu bolest [~ *virus*; ~ *gripu*] // **upucávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upùcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* upucati **2.** *žarg.* nastojati ostvariti ljubavnu vezu s drugom osobom

✧ U- + *v.* puknuti, pucati

**ùpūmpati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùpūmpān⟩ **1.** (što) ubaciti, napuniti pumpanjem, *opr.* ispumpati **2.** (komu što) *pren.* ispuniti koga uvjerenjima, informacijama, interpretacijama, predrasudama itd., stalnim ponavljanjem, spretnom propagandom i drugim metodama **3.** *žarg.* ubaciti novac u neko poslovanje po kratkom postupku, obično kao brzu investiciju ili ekonomsku pomoć // **upumpávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* upùmpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upumpati

✧ U- + *v.* pumpa, pumpati

**upùsti|ti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùpustīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* upùstio se⟩ **1.** (u što) ući u trajniji posao, ući u veću pustolovinu, jaču kombinaciju poslova i rada [~*ti se u posao*] **2.** (s kim) ući u trajniju intimnu ili drukčiju (poslovnu) vezu [~*li su se u avanturu*] **3.** (u što) produžiti tako da uđe u što ili u dubinu do željene mjere // **upùštāč** *m* ⟨G upuštáča⟩ *tehn.* otpornik kojim se pri pokretanju većih istosmjernih motora ograničava struja; pokretač; **upúštati se** (u što, s kim, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùpūštām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* upustiti se

✧ U- + *v.* pustiti

**ȕputa** *ž* **1.** riječi obavijesti; savjet **2.** pisano objašnjenje o upotrebi, upućivanje u način

upotrebe; naputak // **ùpūćen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid.. trp.*⟩ od uputiti [*biti upućeni jedno na drugo* biti ostavljeni da se oslone jedno na drugo] **2.** (u što) koji je informiran, koji dobro poznaje, dobro zna što; **upućènīk** *m* ⟨G upućeníka, N *mn* upućeníci⟩ *pravn.*, *v.* asignat (2); **ùpūćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odlika onoga koji je upućen; **upućìvāč** *m* ⟨G upućiváča⟩ onaj koji upućuje; **upućìvāčk|ī** *prid.* kojemu je svojstvo da upućuje [*~a riječ*]; koji se odnosi na upućivače, na upućivanje; **upućìvāčki** *pril.* kao upućivač, na način upućivača; **upućívati** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* upùćujēm, *pril. sad.* upùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uputiti; **ùputan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji treba obaviti; preporučljiv, opravdan; **upútiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùpūtīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùpūćen⟩ **1.** (što) poslati, upraviti u nekom smjeru [*~ lijevo/desno/pravo*] **2.** (koga u što) **a.** obavijestiti (o čemu), upoznati (koga s čime) **b.** posavjetovati, poučiti, naučiti **3.** (se) **a.** poći u nekom smjeru **b.** obavijestiti se o čemu; **ùputnica** *ž* (+ *potenc.*) **1.** poštanski formular i sl. kojim se poštom ili drukčije upućuje kome novac, paket i sl.; doznaka **2.** pismeni dokument o tome da se tko kamo upućuje [*bolnička ~*] **3.** znak (→) u leksikografiji, upozorenje da je o čemu riječ i drugdje; **ùputno** *pril.* dobro, pametno, ispravno, zgodno, opravdano [*bilo bi ~; ~ je (što učiniti)*]; **ùputnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uputno; **upùtstvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā⟩ *razg.* (+ *srp.*) uputa, *v.*

✧ U- + *v.* put

**ùpuza|ti** *svrš.* ⟨*prez.* ùpužēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùpuzao⟩ ući pužući [*zmija je ~la*]

✧ U- + *v.* puzati

**ûr** *m zool.* prastari tur (*Bos primigenius*); divlje govedo

✧ *lat.* urus

**Ûr** *m pov.* drevni grad sumerske civilizacije, arheološki tragovi kraj Basre, Irak; prema *Bibliji*, rodni grad Abrahamov iz kojeg je krenuo na svoj put u Kanaan

✧ *hebr.* 'ūr

**ùra** *ž* ⟨G *mn* ûrā⟩ *reg.* **1.** sat (vremena) [*zadnja, posljednja ~* vrijeme pred smrt] **2.** sat (sprava za pokazivanje vremena) △ ~ **njihalica** zidni sat s klatnom // **ùrār** *m* ⟨G urára⟩ obrtnik koji popravlja ili prodaje ure, satove; sajdžija; **uràrija** *ž* urarski obrt, prodavaonica u kojoj se prodaju ure; **ùrārskī** *prid.* koji se odnosi na urara i urare [*~ obrt*]; **urárstvo** *sr* djelatnost, profesija urara; **ùrica** *ž hip.* od ura, *reg.* satić

✧ *njem.* Uhr ← *lat.* hora

**uràcīl** *m* ⟨G uracíla⟩ *kem.* pirimidinska baza, sastojak svih ribonukleinskih kiselina, $C_4H_4N_2O_2$

✧ *grč.* oûron: mokraća + *lat.* acetum: kiselina

**uračùnati** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùračunāt⟩ **1.** unijeti u račun, u rezultat računske radnje; ubrojiti **2.** uzeti u obzir // **uračunávati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uračùnāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uračunati; **uračùnljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je zdrave pameti; razuman, odgovoran, ubrojiv, *opr.* neuračunljiv; **uračùnljivo** *pril.* na uračunljiv način, razumno, pametno, jasno; **uračùnljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uračunljiv

✧ U- + *v.* račun, računati

**uráditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùrādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùrāđen⟩ **1.** izraditi neki predmet; napraviti, načiniti **2. a.** izvršiti; obaviti neki posao **b.** učiniti, postupiti [*~ kako je naređeno*] // **ùradak** *m* ⟨G -atka, N *mn* -aci⟩ **1.** *knjiš.* proizvod **2.** *podr.* ono što kao rezultat malo vrijedi (ob. o književnim i drugim tekstovima ili čemu što bi moralo imati višu vrijednost) **3.** *neol.* zadaća, zadatak

✧ U- + *v.* rad[1], raditi

**ùragān** *m meteor.* vrlo razvijen tropski ciklon razorne snage, brzina vjetrova pri tlu prelazi 118 km/h; pojavljuje se na sjevernom Atlantiku, Karipskom otočju, Meksičkom zaljevu i *I* dijelu *S* Pacifika; hariken // **ùragānsk|ī** *prid.* **1. a.** koji ima svojstvo uragana [*~o nevrijeme*] **b.** *meteor.* koji ima snagu uragana i brzinu veću od 112 km/h **2.** *pren.* koji je iznimno snažan; silovit, nezadrživ [*~i napadi, sport žarg.*]

✧ *tal.* uragano ← *šp.* huracan ← *egz.* hurakan

**ùrakljiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùrakljen⟩ sputati rakljama, staviti u raklje da se oteža ili onemogući kretanje [*~ svinju* (na seoskom gospodarstvu)] // **urakljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uràkljujēm, *pril. sad.* uràkljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urakljiti

✧ U- + *v.* raklje

**Ùrāl** *m* ⟨G Urála⟩ *geogr.* **1.** gorje u Rusiji, proteže se u duljini o. 2000 km, dijeli Europu od Azije, najviši vrh Narodna gora 1895 m **2.** rijeka u Rusiji i Kazahstanu, duga 2428

km, izvire u *J* Uralu, uvire u Kaspijsko jezero // **ùrālskī** *prid.* koji se odnosi na Ural △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezična porodica u koju se svrstavaju ugrofinski jezici (mađarski, finski, estonski itd.) i samojedski jezici *SZ* Sibira (nganasanski, itd.)

**urámiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùrāmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùrāmljen⟩ uokviriti (sliku) // **uramljívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uràmljujēm, *pril. sad.* uràmljujūći⟩, *v.* uramiti
✧ U- + *v.* rama

**Ùrān** *m* ⟨G Urána⟩ **1.** *mit.* grčki bog neba i samo nebo; prvi vladar svijeta nakon prvobitnoga Kaosa; sama od sebe rodila ga Geja, koja mu je postala i ženom; otac Titana; svrgnuo ga i kastrirao sin Kron **2.** *astron.* sedmi planet Sunčeva sustava // **uranìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *psih. zast.* pasivni oblik muške homoseksualnosti; **ùrānskī** *prid.* koji se odnosi na Uran
✧ *grč.* ouranós: nebo

**ùrānīj** *m* ⟨G ùrānija⟩ *kem.* radioaktivni element (simbol U, atomski broj 92), srebrnobijel, razmjerno mekan, težak metal, služi za proizvodnju nuklearnog goriva; uran
✧ *nlat.* Uranium ≃ *grč.* ouranós: nebo

**ùrānija** *ž astron.* mjerna jedinica za duljinu svjetlosti; svjetlosna godina
✧ prema Uranu

**Ùrānija** *ž mit.* jedna od 9 muza, *v.* zaštitnica astronomije; atributi su joj globus i štapić
✧ *grč.* Ouranía ≃ ouranós: nebo

**uranìnīt** *m* ⟨G uraniníta⟩ *min.* uranski smolinac, uranov dioksid, rijetka uranova ruda, crne boje kao smola; važan u znanosti i tehnici zbog dobivanja radioaktivnih materija; pehblenda

**ùraniti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ùranio⟩ **1.** rano ujutro ustati, rano otpočeti dan; podraniti **2.** rano doći, prije nego što je dogovoreno, *opr.* zakasniti // **ùranak** *m* ⟨G -ānka, N *mn* -ānci⟩ jutarnje rano ustajanje
✧ U- + *v.* rani, raniti

**URANO-** kao prvi dio riječi kazuje da se riječ odnosi na **1.** nebo **2.** nepce
✧ *grč.* ouranós: nebo

**uranogràfija** *ž zast.* nekadašnji naziv za opis zviježđa
✧ URANO- (1) + -GRAFIJA

**uranolàtrija** *ž* štovanje neba i drugih nebeskih tijela kao božanstava
✧ URANO- (1) + -LATRIJA

**uranomànija** *ž psih.* bolesna ideja o osobnom božanskom, nebeskom podrijetlu
✧ URANO- (1) + -MANIJA

**uranomètrija** *ž astron. zast.* oblast astronomije, bavi se određivanjem položaja nebeskih tijela i izradom zvjezdanih karata
✧ URANO- (1) + -METRIJA

**uranoplàstija** *ž med.* plastički popravak nepca
✧ URANO- (2) + -PLAST(IJA)

**uranoràfija** *ž med.* šivanje nepca
✧ URANO- (2) + *grč.* rhaphía: šivanje

**uranoshíza** *ž pat.* rascjep nepca, prirođena malformacija
✧ URANO- (2) + *grč.* skhísis: rascjep

**uranòskop** *m* dvogled za promatranje nebeskog svoda
✧ URANO- (1) + -SKOP

**uránus** *m anat.* nepce
✧ *nlat.* ← *grč.* ouranós: nebo

**Ùrartu** *m pov.* prastara država na *J* Kavkazu, nastala u 9. st. pr. Kr. // **ùrartskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv. pov.* izumrli bliskoistočni jezik, srodan s huritskim, zapisivan klinastim pismom

**ùrāsti** (u što) (∅) *svrš.* ⟨*prez.* urástem, *pril. pr.* ùrāstāvši, *prid. trp.* ùrāšten⟩ **1.** rastući prodrijeti, ući u što **2.** postati sastavni dio čega // **ùraslina** *ž* ono što nastaje urastanjem (u što); **urástati** (u što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùrāstām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urasti; **urašćívati** (u što, ∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* uràšćujēm, *pril. sad.* uràšćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urasti
✧ U- + *v.* rasti

**uráti** *m mn* ⟨N ùrāt, G uráta⟩ *kem.* soli mokraćne kiseline
✧ *grč.* oûron: mokraća

**uràvnilōvka** (**uravnìlōvka**) *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -ā/-ī/-vākā⟩ *pov. ideol.* sustav ujednačenog plaćanja neovisno o količini i kvaliteti obavljenog posla, potpuno izjednačavanje
✧ *rus.* uravnilóvka

**uravnotéžiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uravnòtēžīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uravnòtēžen⟩ **1.** (što) postaviti u ravnotežu, izjednačiti (primanja s izdacima, vitamine, minerale u hrani itd.) **2.** (se) *pren.* postati sređen, pribran, miran, postići duševnu ravnotežu // **uravnòtēžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima duševnu ravnotežu, koji je duševno stabilan, smiren **2.** koji je postavljen tako da pokazuje jednak odnos dviju strana (o kazaljkama vage i sl.) **3.** koji ima najpovoljniji omjer sastavnih

dijelova [~*a ishrana*]; **uravnòtēženo** *pril.* mirno, smireno, odmjereno; **uravnòtēženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uravnotežen i svojstvo onoga što je uravnoteženo; **uravnotežívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uravnotèžujēm, *pril. sad.* uravnotèžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uravnotežiti
✧ U- + *v.* ravnoteža

**urazùmiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uràzumīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uràzumljen⟩ **1.** (koga) učiniti razumnim, objasniti, učiniti da shvati, otvoriti oči komu **2.** (se) postati razuman, opametiti se // **urazumljívati** (kòga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* urazùmljujēm, *pril. sad.* urazùmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urazumiti
✧ U- + *v.* razum

**Ùrban 1.** *v.* ◈ **2.** ime osmorice papa (3–17. st.) **3. II** (1035–1099), papa (od 1088), izvrstan govornik i organizator jačanja papinske vlasti; inicijator križarskih ratova i neposredni pokretač 1. križarskog rata (1096) **4. V** (1310–1370), papa (od 1362), uspješno vodio mirotvornu politiku u Italiji, pripremio povratak Svete Stolice iz Avignona u Rim; pokušao dovesti do pomirenja s Istočnom kršćanskom crkvom, ali bez uspjeha **5. VIII** (1568–1644), papa (od 1623); veliki borac protiv jansenizma, *v.* i protestantske Njemačke; izdašni mecena umjetnosti, pokrovitelj kipara i arhitekta Berninija, graditelj raskošne rezidencije Castel Gandolfo, papinske luke u Civitavecchiji, dogradnje i utvrđivanja Anđeoske tvrđave u Rimu i dr.
◈ m. os. ime (svetačkoga podrijetla) ◇ *pr.* (moguće preklapanje s *v.* vrba): **Òrbān** (120, *Z* Slavonija, Posavina, Zagorje, ← *mađ.*), **Òrbanić** (390, Rovinj, Istra, sred. Dalmacija, okolica Zagreba, ← *mađ.*), **Ùrbān** (210, Slavonija, Primorje, Dalmacija), **Ùrbānc** (Zagreb, Delnice), **Ùrbānčić** (Pazin, Primorje), **Ùrbanek** (Daruvar, Vrbovec, *Z* Slavonija), **Ùrbanić** (Sinj, Kostajnica), **Ùrvan** (Požega, Podravska Slatina), **Vȑbān** (1650, Zagreb i okolica, Primorje, Gospić, Požega), **Vrbánac** (570, Vrbovsko, Banovina, Karlovac, Delnice), **Vr̀bānc** (320, Zagorje, Sesvete, Petrinja), **Vȑbānčić** (610, Samobor, Križevci, Turopolje, Ozalj), **Vrbánec** (930, Međimurje, Zagorje, Varaždin, Križevci), **Vrbánek** (120, Ozalj, Sisak, Karlovac, Zagorje), **Vȑbanić** (1400, Zagorje, Varaždin, Pokuplje, *I* Slavonija), **Vȑbanov** (Zagreb, Karlovac), **Vrbánović** (180, Zagreb, Ogulin), **Vȑbānus** (Banovina, *I* Slavonija), **Vrbánjac** (Slavonski Brod, *I* Slavonija, Turopolje) ◇ *top.* (naselja): **Svêtī Ùrbān** (Čakovec, 610 stan.)
✧ *lat.* Urbanus

**ùrbān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** gradski **2.** koji sadrži svojstva kulturnog, socijaliziranog i organiziranog života grada △ ~***i blues*** (*izg.* ~i blûz) *glazb.* sofisticirani »gradski blues« nastao križanjem bluesa s jazzom, termin nastao 1930-ih da bi se istakla njegova različitost od jednostavnijeg ruralnog srodnika; ~***i folk*** *glazb.* glazbeni žanr i pokret 1980-ih potaknut punkom; narativnost i melodioznost folka, punkerska žestina i ekstremna politiziranost, kantautorske izvedbe // **urbànist** (**urbanìst**) *m* **1.** stručnjak za urbanizam **2.** *žarg. iron.* onaj koji podmeće eksploziv pod tuđe kuće i time mijenja sliku grada (u ratu 1990-ih); **urbanìstičk|ī** *prid.* koji se odnosi na urbaniste i urbanizam [~*a projekcija*] △ ~***i plan*** prostorni plan kojim se definiraju struktura i namjena gradskog prostora; **urbanìstički** *pril.* kao urbanist, po zahtjevima urbanizma [*razmišljati* ~]; **urbanìstika** *ž* ⟨D L -ici⟩ **1.** *razg.* na sveučilištu, studij o planiranju prostora **2.** planiranje i oblikovanje naselja; **urbànistkinja** (**urbànistica**) *ž*, *v.* urbanist; **urbanìtēt** *m* ⟨G urbanitéta⟩, *v.* urbanost; **urbanizácija** *ž* **1.** proces stvaranja i širenja gradova i pretvaranja seoskih područja u gradska **2.** proces oblikovanja gradskog stanovništva i promjene koje prate doseljavanje iz sela u grad; urbaniziranje; **urbanìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** znanstvena disciplina i djelatnost uređivanja gradova i planiranja njihova razvoja **2.** *lingv.* riječ, gramatički oblik ili konstrukcija karakteristična za govor gradskog stanovništva i ograničena na nj; **urbanizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* urbanìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti/provoditi urbanizaciju, biti u procesu urbanizacije; **ùrbānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je urbano; urbanitet
✧ *lat.* urbanus: gradski ≃ urbs: grad

**ùrbār** *m* ⟨G urbára⟩ *pov.* zbirka propisa kojima se uređuju odnosi između vlastelina i zavisnog seljaka (kmeta)
✧ *srlat.* urbarium ← *njem.* urbar: obradiv

**urbìcīd** *m* ⟨G urbicída⟩ *publ. sociol.* uništavanje materijalnog i duhovnog bogatstva te života

grada (bombardiranjem, prenaseljavanjem, zagađivanjem nečistim tehnologijama itd.)
✧ *lat.* urbs: grad + -CID

**urbi et orbi** (*izg.* ȕrbi ȅt ȍrbi) **1.** *kat.* (*dosl.*) »gradu (Rimu) i svijetu«, formula papinskih poslanica (prvi kardinal, nakon objave izbora, novoga papu ogrne plaštem uz riječi: Investio te de Papatu Romano, ut praesis urbi et orbi: Zaodijevam te rimskom papinskom čašću da budeš na čelu gradu (Rimu) i čitavom svijetu) **2.** *pren.* svima i svakome (razglasiti)
✧ *lat.* ≃ urbs: grad + orbis: okrug, svijet

**urbs aeterna** (*izg.* ȕrbs etèrna) vječni grad, tj. Rim
✧ *lat.*

**ȕrdu** *m lingv.* novoindijski jezik vrlo blizak hindskome, službeni jezik Pakistana; urdski jezik
✧ *perz.* zabān urdu: jezik tabora, *usp.* horda

**urèa** *ž kem.* bijela kristalna, u vodi lako topljiva tvar $CO(NH_2)_2$, nalazi se u tjelesnim tekućinama i osobito u urinu (čovjeka i drugih sisavaca), upotrebljava se kao umjetno gnojivo i u proizvodnji sintetskih smola; karbamid, mokraćevina
✧ *nlat.* urea ← *grč.* oûron: mokraća

**ùrećī**[1] (što) *svrš.* ⟨*prez.* urèčēm/ùreknēm, *pril. pr.* ùrekāvši, *prid. rad.* ùrekao, *prid. trp.* urèčen/ùreknūt⟩ **1.** zakazati dogovor; ugovoriti, dogovoriti s kim **2.** *v.* urok **// urícati**[1] (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùrīčēm, *pril. sad.* uríčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ureći[1]
✧ U- + *v.* riječ, reći

**ùreći**[2], *v.* urok

**uréditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùrēdīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùrēđen, *gl. im.* uređénje⟩ **1.** (što) **a.** prilagoditi potrebi, dovesti u stanje da odgovara svrsi [~ *stan*]; namjestiti **b.** dovesti u uredno stanje, dovesti u red [~ *odnose sa susjedima*]; srediti **c.** namiriti, izmiriti, isplatiti (račun, dug i sl.) **d.** obaviti urednički posao, pripremiti za objavljivanje (knjigu, časopis i sl.) **2.** (se) dotjerati svoju vanjštinu **3.** *inform.*, *v.* editirati **// úred** *m* **1.** organ službe, nadleštvo, ustanova **2.** uopće naziv za administrativnu poslovnu prostoriju, zgradu; kancelarija, biro △ ***Ured predsjednika*** *pol.* tijelo državne uprave koje obavlja savjetodavne, stručne i dr. poslove, radi na pripremama i provedbi odluka i zakona koje donosi predsjednik; **ȕred|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji drži do reda, koji vodi računa o urednosti, o svojoj vanjštini; čist **2.** u kojem se ili kod kojega se očituje red [~*na naplata*; ~*na stolica*] **3.** točan, savjestan; **ȕredba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ *pravn.* normativni akt državne uprave kojim se reguliraju odredbe zakona i njegovo izvršenje; **ȕrednica** *ž*, *v.* urednik; **ȕredničin** *prid.* koji pripada urednici; **ȕrednički** *prid.* koji se odnosi na urednike; **ȕrednički** *pril.* kao urednik, na način urednika; **ȕrednīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji uređuje (novine, časopise, knjige), tko radi poslove oko odabiranja i odobravanja tekstova za objavljivanje [*odgovorni* ~; *grafički* ~; ~ *TV programa*]; redaktor, uređivač; **ȕrednikovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ȕrednikujēm, *pril. sad.* ȕrednikujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* obavljati posao urednika u nekom razdoblju, u dijelu života i sl., biti urednik; **ȕrèdnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ **1.** radno tijelo koje uređuje novine, časopise itd.; redakcija **2.** prostorija uredništva; redakcija; **ȕredno** *pril.* na uredan način, s urednošću; **ȕrednōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina i stanje onoga koji je uredan i onoga što je uredno; **ȕredovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ȕredujēm, *pril. sad.* ȕredujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** službeno djelovati **2.** zavoditi red, intervenirati (ob. o policiji) **3.** provoditi vrijeme u uredu (biti na raspolaganju strankama); **ȕredōvn|ī** *prid.* **1.** koji se donosi sa snagom uredovanja; službeni **2.** koji se odnosi na rad u uredu [~*o vrijeme*]; **ȕredskī** (**úredskī**) *prid.* koji se odnosi na ured; kancelarijski; **ȕređāj** *m* više naprava ili sprava složenih u cjelinu sa zajedničkom funkcijom (ob. rukuje jedna ili manji broj osoba) [*rashladni* ~]; aparat; **uređénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* urediti **2.** *pol.* društveni poredak, organizirano ustrojstvo razvijenog ljudskog društva **3.** organiziranje, uspostavljanje; **uređìvāč** *m* ⟨G uređiváča⟩ **1.** *v.* urednik **2.** *refer.* onaj koji (sada) uređuje, uljepšava itd.; **uređìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na uređivača i uređivače; **uređìvāčki** *pril.* kao uređivač, na način uređivača; **uređívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* urèđujēm, *pril. sad.* urèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urediti
✧ U- + *v.* red

**urèmija** *ž* **1.** *term.* visoka koncentracija dušičnih supstanci koje su produkt metabolizma bjelančevina u krvi **2.** *pat.* bolest koja nastaje zatajenjem bubrega, tj. kao posljedica nakupljanja toksičnih produkata metabolizma bjelančevina (urea) u organizmu, zbog čega

se javlja mučnina, slabost, povraćanje, konvulzije i koma
✧ *nlat.* uraemia ≃ *grč.* oûron: mokraća + -EMIJA

**úres** *m* ukras, nakit // **úresan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji služi za ures; ukrasni; **urésiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùrēsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùrēšen⟩ ukrasiti, nakititi, nagizdati; **uresívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* urèsujēm, *pril. sad.* urèsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uresiti, urešavati; **urešávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* urèšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uresiti, uresivati
✧ U- + *v.* resa, resiti

**úresnica** *ž bot.* ukrasna biljka (*Cosmos bipinnatus*) iz porodice glavočika (*Compositae*)
✧ *v.* ures

**urètān** *m* ⟨G uretána⟩ *kem.* ester karbaminske kiseline $H_2NCOOH$, služi u medicini kao citostatik

**uréter** *m anat.* kanal koji vodi iz bubrega u mjehur; mokraćni kanal, mokraćnik, mokraćovod // **ùretra** *ž anat.* izvodna cijev, izvodni kanal iz mjehura prema predvorju rodnice ili spolnom udu; mokraćna cijev, močnica; **ùretrāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji pripada uretri [~*ni erotizam*]
✧ *nlat.* ← *grč.* ourētḗr (ourḗthra) ← oûrein: mokriti

**ureterìtis** (**uretrìtis**) *m pat.* upala uretera, mokraćovoda najčešće izazvana gonoreičnom infekcijom
✧ *nlat.* ureteritis ≃ *v.* ureter + -ITIS

**ureterolitotòmij|a** *ž med.* kirurško odstranjenje kamenca iz uretera [*izvesti* ~*u*]
✧ *v.* ureter + LITO- + -TOMIJA

**ureterostòmija** *ž med.* izgradnja umjetnog otvora za odvođenje mokraće iz uretera kroz trbušnu stijenku (kod bolesnika kojima su zakazali donji mokraćni putevi)
✧ *v.* ureter + *grč.* stóma: usta

**uretrogràfija** *ž med.* rendgenska metoda prikazivanja uretre kontrastnim sredstvima
✧ *v.* ureter, uretra + -GRAFIJA

**uretroràgija** *ž pat.* krvarenje iz uretre koje nije u vezi s mokraćom
✧ *v.* ureter, uretra + *grč.* rhēgnýnai: razbiti

**urèus** *m pov. umj.* kobra, egipatska sveta zmija, utisnuta je na čelu figura božanstava i faraona, odnosno na dijademu ili kruni kao simbol vrhovne vlasti
✧ *grč.* ouraîos: repni

**ùrezati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùrežēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùreži, *prid. trp.* ùrezān⟩ režući oštrim predmetom zaći u što i izvesti zarez, slovo, šaru i sl. // **úrez** *m* usječeno mjesto; zarez, urezotina, posjekotina, brazgotina; **urezívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* urèzujēm, *pril. sad.* urèzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urezati
✧ U- + *v.* rez, rezati

**ùrezica** *ž bot.* biljka roda *Homogyne* iz porodice glavočika (*Compositae*)
✧ *v.* urezati

**urgírati** (∅) *dv.* ⟨*prez.* ùrgīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ ponovno tražiti da se nešto hitno učini, podsjetiti/podsjećati na hitnost, požuriti/požurivati, poslati požurnicu // **urgèncija** *ž* požurivanje, upozoravanje na hitnost, neodgodivost posla; opomena, požurnica, pospješnica; **urgènt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji ne trpi odlaganje, koji se mora obaviti što prije; hitan, žuran [~*an posao*] △ **~na medicina** grana medicine specijalizirana za pružanje hitne medicinske pomoći; **urgèntant** (**urgentȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ onaj koji urgira, koji požuruje; požurivač, pospješivač; **urgèntno** *pril.* hitno, neodložno, neodgodivo, žurno; **urgèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je urgentno
✧ *njem.* urgieren ← *lat.* urgere: pritiskati, siliti

**-URIJA, -URIČKI** drugi dio složene riječi koji označava mokrenje, curenje, tok, mokraćni
✧ *lat.* urina ← *grč.* oûron: mokraća

**ùrija** *ž reg.* pašnjak, livada, ledina, ob. uz rijeku
✧ *tur.* örü

**Ùrijel** *m bibl.* jedan od četiri arkanđela, *v.*; prema židovskoj predaji, protjerao Adama i Evu iz raja; anđeo groba i zemljotresa, mističnih tajni i proročanstava
✧ *hebr.* 'ūrī'ēl: Svjetlo Božje

**ùrijētko** (način pisanja uz: u rijetko) *pril.* tako da bude rijetko, da su mu tekuće stanje ili žitkost postignuti do željene mjere [*prirediti jelo* ~; *skuhati* ~], *opr.* ugusto
✧ U- + *v.* rijedak, rijetko

**ùrīn** *m* ⟨G urína⟩ *fiziol.* mokraća [*dati* ~ *na pregled*] // **urìnār** *m* ⟨G urinára⟩ posuda od stakla, porculana ili lima u koju nepokretni bolesnici vrše nuždu ležeći u krevetu; »guska«, »patka«; **urinírati** *dv.* ⟨*prez.* urìnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *term.* (po)mokriti (se)
✧ *lat.* urina

**Ùrīnj** *m* ⟨G Urínja⟩ *I* dio grada Rijeke, lokacija rafinerije

**ùriti** (što) *svrš.* 〈*prez.* ȕrijēm, *pril. pr.* -īvši, *imp.* ùrīj, *prid. trp.* urìven〉 uvesti ubodom u tvrdo tijelo oštar predmet; zabosti, zariti, urinuti // **ùrinuti** *svrš.* 〈*prez.* ùrinēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùrinūt〉, *v.* uriti; **urívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* ùrīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uriti
✧ U- + *v.* riti

**URL** *krat. int.* standardni način označivanja jedinstvene adrese na internetu (npr., URL=http://www.hr), *usp.* web adresa, *v.* web △
✧ *engl.* Uniform Resource Locator

**ùrlati** (∅) *nesvrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉 **1.** *pejor.* **a.** gromoglasno, prodorno vikati, pjevati **b.** derati se (u uzbuđenju, boli) **c.** izgovarati, pjevati i sl. pretjerano glasno, derući se **2.** oglašavati se jakim prodornim zvukom ili glasom; fijukati (o vjetru), vijati, zavijati (o vuku, psu); urlikati // **ùrlātor** (**urlâtor**) *m razg.* **1.** *pejor.* onaj koji urla **2.** *zast.* pjevač zabavnih melodija koji je u stilu napustio pravila lijepog artikuliranja i tradicionalna estetska pravila; **ùrlātorica** (**ùrlātorka**) *ž*, *v.* urlator; **ùrlātorskī** *prid.* koji se odnosi na urlatore; **ùrlātorski** *pril.* kao urlator, na način urlatora; **ȕrlīk** *m* 〈N *mn* -īci〉 jednokratno ili dugo urlikanje; jauk [~ *vuka*; ~ *vjetra*]; **urlíkati** (∅) *nesvrš.* 〈*prez.* ùrlīčēm, *pril. sad.* urlíčūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* urlati; **urlíknuti** (∅) *svrš.* 〈*prez.* ùrlīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* urlíknuo〉, *v.* urlati, urlikati
✧ *tal.* urlare: vikati

**ùrlaub** *m reg.* dopust, odmor, odsustvo, godišnji odmor, vojnički odmor (u jeziku nekadašnjih austrougarskih vojnika i današnjih gastarbajtera)
✧ *njem.* Urlaub

**urlíkāvci** *m mn* 〈N urlìkavac〉 *zool.* rod južnoameričkih majmuna (*Alouatta*) iz porodice kapucina, mužjaci urlikanjem predvode čopor
✧ *v.* urlati

**ûrma** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉 *reg.* datulja (datula), *v.* // **urmàšica** *ž reg. kulin.* orijentalni kolač; ispečeno tijesto (od maslaca, jaja i brašna), oblikovano kao datulja preliveno vrućim ukuhanim šećerom; hurmašica
✧ *tur.* hurma ← *perz.* hurmā

**ûrna** *ž* 〈G *mn* -ā/-ī〉 **1.** posuda u obliku vaze, ob. od mramora ili metala, u kojoj se prvenstveno drži pepeo pokojnika; žara **2.** takva posuda drukčije namjene (za glasačke listiće itd.)
✧ *lat.*

**ȕrnebēs** *m razg.* velika graja s neredom // **ȕrnebēsan** *prid.* 〈*odr.* -snī〉 koji je pun urnebesa, koji nastaje u urnebesu; **ȕrnebēsno** *pril.* na urnebesan način

**uroantisèptik** *m* 〈N *mn* -ici〉 *farm.* terapeutsko sredstvo u liječenju infekcija urinarnog sustava
✧ *grč.* oũron: mokraća + *v.* antisepsa, antiseptik

**urobìlīn** *m* 〈G urobilína〉 *biol. kem.* žučni pigment, crvenosmeđa tvar $C_{33}H_{42}O_6N_4$, nastaje u crijevima oksidacijom urobilinogena, nastalom redukcijom bilirubina; sterkobilin
✧ *lat.* urina: mokraća + bilis: žuč + -IN

**uròboros** *m mit.* »žderač repa«, poznata figura iz grčke mitologije koja prikazuje zmiju što sama sebi jede rep i tako se uvrti u kolut; simbol vječnosti
✧ *grč.* ourá: rep + borós: proždrljiv

**ùročica** *ž bot.* biljka (*Viscaria viscosa*) iz porodice klinčića (*Caryophyllaceae*); priljepak
✧ *v.* urok

**uròčiti** (∅) *svrš.* 〈*prez.* ùročīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùročen〉 odrediti ili dogovoriti rok, zakazati za neko određeno vrijeme
✧ U- + *v.* rok[1]

**ùročnjāk** *m* 〈N *mn* -āci〉 *bot.* biljka (*Arabidopsis thaliana*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*)
✧ *v.* urok

**úrod** *m* godišnji prinos biljaka, plodovi; rod [*visok/nizak/bogat/siromašan* ~] // **uráđati** (čime) *nesvrš.* 〈*prez.* ùrāđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uroditi; **uròditi** *svrš.* 〈*prez.* ùrodīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* uròdio〉 (čime) **1.** donijeti, dati rod, plod; roditi [~ *plodom*] **2.** dovesti do čega, izazvati [~ *posljedicama*]; **ùrođen** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 koji je od rođenja, u prirodi, naravi, ono s čime se tko rodio; prirođen △ ~**e *ideje*** *fil.* spoznajna teorija po kojoj u duši postoje urođene ideje o Bogu, bivanju i dr. koje je sam Bog usadio kod stvaranja (Descartes, Leibniz); **uređènica** *ž*, *v.* urođenik; **urođèničin** *prid.* koji pripada urođenici; **urođènīčkī** *prid.* koji se odnosi na urođenike; **urođènīčki** *pril.* kao urođenik, na način urođenika; **urođènīk** *m* 〈G urođeníka, N *mn* urođeníci〉 **1.** pripadnik neke od domaćih civilizacija i naroda u zemljama Afrike, Amerike i Australije; divljak **2.** *zast.* domaći čovjek, onaj koji nije doseljen iz drugog kraja, *usp.* domorodac; **ùrođenōst**

*ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je urođeno
✧ U- + *v.* rod, roditi

**úrodica** *ž bot.* **1.** *v.* čivitka **2.** biljka roda *Lathyrus* iz porodice leptirnjača (*Papilionaceae*)
✧ *v.* urod

**urodinàmika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *fiziol.* dinamika istjecanja urina i propulzije kroz mokraćni trakt
✧ *grč.* oûron: mokraća + *v.* dinamika

**urogènitāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ ***~ni sustav*** *anat.* skup mokraćnih i spolnih organa koji su međusobno povezani po razvoju, smještaju i funkciji
✧ *grč.* oûron: mokraća + *v.* genitalije

**urogràfija** *ž med.* rendgenska pretraga i snimanje mokraćnih organa uz pomoć kontrasta ubrizganog u venu
✧ *grč.* oûron: mokraća + -GRAFIJA

**úrok** *m* ⟨N *mn* -oci⟩ pogled ili čin koji može navući na koga nesreću, nedaću, zlo, bolest itd. △ ***trava od ~a*** *bot. reg.* trava iz porodice karanfila (*Cucubalus baccifer* i *Lychinis viscaria*), brani od uroka i urokljivih očiju // **ùreći**[2] (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùreknēm, *pril. pr.* ùrekāvši, *prid. trp.* ùreknūt⟩ baciti urok (na koga), urokom navući zlu kob, nesreću (pretjeranim hvaljenjem dobroga stanja, zdravlja itd.); **urícati**[2] (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùrīčēm, *pril. sad.* uríčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ureći[2]; **uròkljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima moć, koji može ureći (o očima, pogledu); **uròkljivo** *pril.* tako da djeluje kao urok [*pogledati ~*]; zlooko
✧ U- + *rokъ ≃ *v.* riječ, reći

**urolitijáza** *ž pat. term.* mokraćni kamenci što se stvaraju u urinarnom traktu poremećajem metabolizma, infekcijom
✧ *nlat.* urolithiasis ≃ *grč.* oûron: mokraća + *v.* litijaza

**urològija** *ž med.* grana medicine koja proučava i liječi bolesti mokraćnih organa // **uròlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ *med.* liječnik specijalist za urologiju; **urològījskī** *prid.*, *v.* uròloškī; **uròlošk|ī** *prid.* koji se odnosi na urologe i urologiju [*~a klinika*; *~i nalaz*]; urologijski; **uròloški** *pril.* kao urolog, na način urologa
✧ *grč.* oûron: mokraća + -LOGIJA

**uròniti** *svrš.* ⟨*prez.* ùronīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùronjen⟩ **1.** (∅, što) gurnuti, ući pod površinu tekućine (ob. vode) **2.** (u što) *pren. razg.* predati se čemu, udubiti se u što // **uránjati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùrānjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uroniti
✧ U- + *v.* roniti

**uropàtija** *ž pat.* svaka bolest urogenitalnog sustava △ ***opstrukcijska ~*** *pat.* bolest mokraćnog sustava, nastaje zbog smetnji u istjecanju mokraće
✧ *grč.* oûron: mokraća + -PATIJA

**uropìgijāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, ob. u: △ ***~na žlijezda*** *zool.* parna velika žlijezda s gornje strane trtice u ptica; trtična žlijezda
✧ *nlat.* uropygia ≃ *grč.* oûron: mokraća + pýgē: stražnjica

**Ùroš 1.** *v.* ◈ **2.** (**Stefan Uroš**) (1336–1371), srp. car (od 1355), sin i nasljednik Dušana Stefana, *v.*, nakon Uroševe smrti raspada se država i gasi dinastija Nemanjića, *v.*
◈ m. os. ime (narodno) ◇ *pr.* (moguće preklapanje s *v.* Juroš, Juraj): **Ròšić** (260, Rijeka, Županja, Krk, Primorje), **Ròško** (150, Šibenik, Varaždin, Zagreb), **Ȕroš** (Dubrovnik, Knin), **Uróšević** (190, Pula, Primorje, Dalmacija, Slavonija), **Vùrušić** (420, Međimurje, Zagreb, Varaždin, Baranja)
✧ *mađ.* ür: gospodar, gospodin

**ùrot|a** *ž* tajni dogovor o zajedničkoj akciji protiv koga ili čega [*kovati ~u*; *voditi ~u*]; zavjera // **urоćívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uròćujēm se, *pril. sad.* uròćujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urotiti se; **uròtiti se** (protiv koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùrotīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* uròtio se⟩ udružiti se radi urote; zavjeriti se; **ùrotničkī** *prid.* koji se odnosi na urotu i urotnike; **ùrotnički** *pril.* kao urotnik, na način urotnika; **ùrotnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ onaj koji sudjeluje u uroti; zavjerenik; **ùrotnīštvo** *sr* ⟨G *mn* -tāvā/-ā⟩ djelatnost urotnika, urota kao pojava; zavjereništvo
✧ U- + *prasl.* *rota: zakletva (*rus.* rotá, *polj.* rota) ← *ie.* *wroto- (*skr.* vrata-)

**Ȗrsula** ž. os. (ime svetačkoga podrijetla); isto: **Ȗršula** (← *mlet.*); *hip.*: **Ȗrša**; **Ȗrsul** m. os. ime, *v.* i Orsat ◇ *pr.*: **Ȍršolić** (460, Županja, *I* Slavonija, Zagorje), **Palàvērsa** (Split), **Palàvērsić** (Hvar Jelsasred. Dalmacija, Istra), **Palàvēršić** (Rijeka, Split, Vinkovci), **Ùravić** (110, Primorje, Istra, Krk), **Úrić** (Zadar), **Ȗrsa** (Vukovar, Prigorje), **Ȗrsić** (500, Makarska, Brač, sred. i *J* Dalmacija), **Ȗrsul** (Vukovar), **Ȕršan** (Daruvar, Ogulin), **Ȕršanić** (Ivanec, Orahovica, Slavonija), **Ȕršičić** (Rijeka), **Ȗršić** (190, Zagreb, Rijeka, Požega, Istra), **Ȕršulić** (530, Nova Gradiška, Ploče, *J* i sred. Dalmacija), **Ȕršulīn** (Ivanec, Prigorje), **Vérsa** (Pula, Istra), **Véršić** (430,

Rijeka, Dalmacija, Varaždin, Delnice, *v.* i vrh), **Vrsájko** (Zagreb, Kostajnica, Cres-Lošinj), **Vrsájković** (Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Vrsálović** (290, Brač, Split, Zagreb, Rijeka), **Vrsáljko** (360, Benkovac, Zadar, *J* Dalmacija, Rijeka)

✧ *lat.* Ursula ← ursus: medvjed

**uršùlīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *kat.* pripadnica ženskog crkvenog reda osnovanog u 16. st. sa zadaćom skrbi o bolesnima i naobrazbi djevojaka // **uršùlīnskī** *prid.* koji se odnosi na uršulinke

✧ *lat.* Ordo Sanctae Ursulae: Red Sv. Uršule

**ùrtika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *pat.* izdignuta pločasta promjena na površini kože, praćena jakim svrbežom; dermografizam, osip // **urtikàrija** *ž pat.* vaskularna reakcija kože, karakterizirana pojavom urtika, često popraćena intenzivnim svrbežom, uzrok može biti preosjetljivost na hranu ili lijekove, fizikalni faktori (hladnoća, toplina, pritisak) ili emocionalni stres; koprivnjača

✧ *lat.* urtica: kopriva

**urúčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùrūčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùrūčēn⟩ dati, predati u ruke; izručiti, dostaviti [~ *pismo*] // **ùruč|ak** *m* ⟨G -čka, N *mn* -čci⟩ ono što je namijenjeno uručivanju, ono što se dijeli kao radni materijal [*~ci na simpoziju*; *seminarski ~ak*]; **urùčitelj** *m* onaj koji uručuje (što); **uručívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* urùčujēm, *pril. sad.* urùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uručiti; **ùrudžba** *ž* ⟨G *mn* -džābā/-ī⟩ *admin.* uručenje; **ùrudžbenī** *prid.* koji se odnosi na urudžbu △ ~ ***zapisnik*** *admin.* mjesto, ured ili prostorija gdje se akti i sl. uručuju i bilježe pod brojem; **urudžbírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* urùdžbīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *admin.* unijeti/unositi akt u urudžbeni zapisnik

✧ U- + *v.* ruka

**Ȕrugvaj** *m geogr.* država u *JI* dijelu Južne Amerike uz Atlantski ocean, 176.215 km², 3,1 mil. stan., glavni grad Montevideo // **Urugvájac** *m* (**Urùgvājka** *ž*) ⟨G -jca, N *mn* Urugvájci, G Urùgvājācā⟩ stanovnik ili državljanin Urugvaja; **ùrugvājskī** *prid.* koji se odnosi na Urugvaj i Urugvajce

**ùrušiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùrušen⟩ **1.** (što) oboriti stablo, posjeći stablo **2.** (se) **a.** od trajanja ili drugog razloga djelomično ili potpuno pasti okomito, samo u sebe, u svoje mjesto (o zgradi, konstrukciji) **b.** *pren.* posve propasti (o planovima, ideologijama, ob. u *pejor.* kontekstu) // **urušívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* urùšujēm, *pril. sad.* urùšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* urušiti; **ȕrvina** *ž razg. ekspr.* **1.** strm obronak s kojega se odronjava kamenje samo ili pod nogama; rvina **2.** provalija **3.** ruševine, razvaline

✧ U- + *v.* rušiti

**ȕrvina**, *v.* urušiti

**ȕs** *ž* ⟨G ȕsi, G *mn* úsī⟩ *zool.* **1.** riblja kost **2.** (*mn*) rožnate pločice na nepcu kita

✧ *prasl.* *ǫsъ: brk (*rus.* us, *polj.* wąs), *stprus.* wanso ≃ *stir.* fés: brada

**USA** (*izg.* Uesâ, Ju Es Èi, prema *engl.*), *v.* Sjedinjene Američke Države

✧ *krat.*, *engl.* United States of America

**usáditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsādīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsāđen⟩ **1.** umetnuti, uglaviti, utisnuti u što, učvrstiti u ležište **2.** *pren.* odgojem, utjecanjem, postupkom i sl. učiniti da tko dobro zapamti (dobru naviku, pristojnost i sl.) // **ùsad** *m konstr. neol.*, *v.* usadnik; **ùsadnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *vojn. term.* dio vatrenog oružja koji se čvrsto prislanja na rame radi manjeg trzaja prigodom pucanja; kundak, usad; **usađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usàđujēm, *pril. sad.* usàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usaditi

✧ U- + *v.* sad, saditi

**usàhnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùsahnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* usàhnuo⟩ **1.** uvenuti, sasušiti se (o biljci) **2.** *pren.* izgubiti jedrinu; smežurati se, sparušati se **3.** *pren.* nestati; odumrijeti // **ùsahnūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je usahnuo, svojstvo onoga što je usahnulo; **usahnjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* usàhnjujēm, *pril. sad.* usàhnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usahnuti, sahnuti

✧ U- + *v.* sahnuti

**ùsaliti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùsalīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùsaljen⟩ suviše se udebljati, biti sav u salu // **ùsaljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sav u salu, mastan (o osobi); **ùsaljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je usaljeno ili stanje onoga koji je usaljen [~ *srca*]

✧ U- + *v.* salo

**usámiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsamīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsāmljen⟩ *knjiš.* izdvojiti (koga, sebe) iz zajednice, društva, učiniti samim; osamiti (se) // **ùsāmljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je izdvojen od drugih; sâm **2.** koji nema nikoga, koji trpi osamu △ ~ ***slučaj*** klišej u zn. pojedinačan, izniman slučaj; **usamljènica**

ž, v. usamljenik; **usamljènīčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na usamljenike; **usamljènīčki** *pril.* kao usamljenik, na način usamljenika; **usamljènīk** *m* ⟨G usamljeníka, N *mn* usamljeníci⟩ onaj koji je usamljen, bez društva, onaj koji se povukao u samoću; **usamljeníštvo** *sr* stanje usamljenika, način kojim živi usamljenik; **ùsāmljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je usamljen

✧ U- + *v.* sam

**ùsani** *m mn zool.* podred velikih kitova (*Mysticeti*) (npr. plavetni kit, grenlandski kit i dr.)

✧ *v.* us

**usavŕšiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* usàvr̄šīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* usàvr̄šen⟩ **1.** (što) učiniti da što postane bolje, unaprijediti, poboljšati, učiniti najboljim, savršenim **2.** (se) razviti stručno znanje, razviti se u svojoj struci do najvišeg stupnja // **usavršávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usavr̀šāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usavršiti; **usàvr̄šenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se usavršio, postao boljim, kvalitetnijim; **usavr̀šitelj** *m* onaj koji se usavršava, onaj koji što usavršava; **usavršitèljica** *ž*, *v.* usavršitelj; **usavr̀šiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može usavršiti; **usavršívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usavr̀šujēm, *pril. sad.* usavr̀šujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usavršiti, usavršavati

✧ U- + *v.* savršen

**USB** (*izg.* u-es-bê, ju-es-bī, prema *engl.*) *krat. inform.* vrsta serijske sabirnice koja omogućuje spajanje računalnih uređaja u lanac i veću propusnost podataka

✧ *krat.*, *engl.* Universal Serial Bus

**uséknuti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsēknēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *prid. trp.* ùsēknūt⟩ **1.** (se) pročistiti, obrisati nos, izbaciti sekret iz nosa **2.** (što) utuliti // **useknjívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usèknjujēm (se), *pril. sad.* usèknjujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* useknuti

✧ U- + *prasl.* *sęknǫti (*rus.* sjáknut', *češ.* sáknout)

**usèliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùselīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùseljen, *gl. im.* useljénje⟩ **1.** (koga, se) dovesti koga ili smjestiti se u novom stanu, prostoriji, kući ili zgradi **2.** (∅) doći, boraviti više godina u stranoj zemlji // **useljávati** (∅, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usèljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* useliti; **useljènica** *ž*, *v.* useljenik; **useljèničin** *prid.* koji pripada useljenici; **useljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na useljenike; **useljènīčki** *pril.* kao useljenik, na način useljenika; **useljènīk** *m* ⟨G useljeníka, N *mn* useljeníci⟩ onaj koji je uselio iz jedne države u drugu; **useljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* useliti **2.** ulazak i namještanje stvari i osoba u novi stan, kuću, ured i sl.; **usèljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ u koji se može useliti, koji može primiti stanare ili one koji će boraviti; **useljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usèljujēm (se), *pril. sad.* -ljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* useliti; **usèljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je useljivo

✧ U- + *v.* seliti

<u>**user**</u> (*izg.* jùzer) *m inform.* korisnik, *v.*

✧ *engl.*

**ùsfaliti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ùsfalio⟩ *reg.* ponestati, uzmanjkati

✧ UZ- + *v.* faliti[1]

**ushítiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùshītīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùshīćen, *gl. im.* ushićénje⟩ oduševiti koga čime, oduševiti se, radosno se uzbuditi // **ùshīćen** (čime) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je uzbuđen (zbog čega radosnog ili lijepog); oduševljen; **ùshīćeno** *pril.* s ushićenjem, s ushićenošću; **ùshīćenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je ushićen; **ushićénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ushititi **2.** radosno uzbuđenje; oduševljenje, zanos, razdraganost, ushit; **ushićívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ushìćujēm, *pril. sad.* ushìćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ushititi; **ùshit** *m*, *v.* ushićenje

✧ UZ- + *v.* hitati[1], hititi

**ushódati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùshōdām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ushódao se⟩ koračati u kakvom manjem prostoru, ići gore-dolje

✧ UZ- + *v.* hod, hodati

**ùshtjeti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùshtjednēm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* ùshtio⟩ *knjiš.* **1.** (∅) htjeti u jednom trenutku, dobiti volju u jednom času, poželjeti što učiniti [*ako ushtjedneš na utakmicu, karta te čeka*] **2.** (se), *v.* prohtjeti se [*ushtjelo mu se*]

✧ UZ- + *v.* htjeti

**ushùktati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ushùktao se⟩ intenzivno početi disati, početi disati jako i isprekidano od napora, trčanja i sl.; zapuhati se

✧ UZ- + *v.* huk, huktati

**usìdjelica** *ž razg.* starija ženska osoba koja je ostala neudata; stara cura // **usìdjeličin** *prid.* koji se odnosi na usidjelice; **usìdjelīčkī** *pril.*

*pejor.* kao usidjelica, na način usidjelice; zločesto, sitničavo
✧ U- + *v.* sjesti, sjediti

**ùsidriti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsidren⟩ **1.** *pom.* baciti sidro na morsko ili riječno dno da se brod drži na mjestu; ukotviti (se) **2.** *pren.* naći svoje stalno mjesto; ustabiliti se, ukotviti se
✧ U- + *v.* sidro

**ùsijati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùsijān, *gl. im.* usijánje⟩ **1.** (što) **a.** zagrijavanjem, žarenjem dovesti do usijanosti; zažariti **b.** usvijetliti **2.** (se) **a.** postati usijan, užaren, dobiti sjaj, svijetliti, cakliti se **b.** *pren.* dospjeti do velike napetosti, raspaliti se **//** **ùsijānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je usijan ili svojstvo onoga što je usijano; **usijánj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* usijati **2.** stanje usijanosti; zažarenost **3.** *pren.* vrhunac napetosti [*situacija je došla do ~a*] △ ***bijelo ~e*** najviša točka zagrijavanja (kad se ono što je zažareno bijeli); **usijávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usìjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usijati
✧ U- + *v.* sìjati

**ùsiliti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsiljen⟩ *knjiš.* prisiliti (koga, sebe) **//** **ùsiljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je neprirodan, izvještačen u ponašanju, *opr.* prirodan, ležeran △ ***~i marš*** *vojn.* savladavanje udaljenosti pješačenjem brže nego što je uobičajeno, bez odmora; **ùsiljeno** *pril.* na usiljen način; **ùsiljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je usiljeno ili osobina onoga koji je usiljen
✧ U- + *v.* sila, siliti

**ùsipati**, *v.* usuti

**ùsiriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùsiren⟩ **1.** (što) preraditi mlijeko u sir **2.** (se) **a.** ugrušati se, ukvariti se; pretvoriti se u sir (o mlijeku) **b.** *razg.* zgrušati se (o krvi) **//** **ùsirak** *m* ⟨G ùsīrka, N *mn* ùsīrci⟩ grudica sira ili zgrušane krvi, ono što se ugruša; ugrušak, tromb (u krvi); **usirívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usìrujēm, *pril. sad.* usìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usiriti
✧ U- + *v.* sir

**usìsāč** *m*, *v.* usisivač

**ùsisati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsišēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùsisān⟩ sisanjem, upijanjem, uvlačenjem (zraka, tekućine i sl.) unijeti, uvući u sebe; apsorbirati **//** **usisávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usìsāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usisati; **usisìvāč** (**usìsāč**) *m* ⟨G usisiváča⟩ *tehn.* aparat koji uvlači u sebe prašinu, služi za čišćenje kuće [*~ za prašinu*]; **ùsisnī** *prid.* koji djeluje tako da siše, koji je konstruiran za sisanje [*~ vod*]
✧ U- + *v.* sisa, sisati

**ùsitniti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsitnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsitnjen⟩ **1.** promijeniti, razmijeniti u sitno (novac, novčanicu) **2.** svesti, izdijeliti, iscjepkati na sitne dijelove ili jedinice **3.** *pren.* smanjiti, skupiti (o očima) **//** **ùsitno** *pril.* sitno, na male dijelove [*sjeckati luk ~*]; **usitnjávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usìtnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usitniti; **ùsitnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo, stanje onoga što je usitnjeno
✧ U- + *v.* sitan

**ùsjeći** (što) *svrš.* ⟨*prez.* usijéčem, *pril. pr.* ùsjekāvši, *imp.* usijéci, *prid. rad.* ùsjekao, *prid. trp.* usjèčen⟩ **1.** sječenjem zaći u što i izvesti usjek **2.** prokopati, izdupsti (brazdu, kanal i sl.) **//** **usijécati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùsijēcām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usjeći; **ùsjecati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usijecati, usjeći; **úsjek** *m* ⟨N *mn* -eci⟩ usječeno mjesto, zasjek u brdu, padini terena (radi postavljanja tračnica, puta i sl.)
✧ U- + *v.* sjeći

**ùsjesti** (∅, u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsjednēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ùsjeo⟩ **1.** dobro se uglaviti u što, pravilno ući u kakav otvor i sl. tako da strane dobro zatvaraju, da se ne klima i sl.; upasati se **2. a.** sjesti tako da bude obuhvaćen stijenkama **b.** zasjesti u što, zauzeti unosno mjesto, učvrstiti se u fotelji kao simbolu visokog položaja **3.** *pren.* dobro pristajati u vrijeme ili duh vremena, uvriježiti se **4.** pomaknuti se tako da se dobije usjelina, *opr.* rasjesti se **//** **ùsjedati** (∅, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùsjedām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usjesti; **usjèdjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* usjèdīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* usjèdio se⟩ **1.** nasjediti se, predugo ostati sjedeći na istom mjestu; zasjesti **2.** izgubiti gibljivost, ukrutiti se od dugog sjedenja; **ùsjelina** *ž* prostrana padina
✧ U- + *v.* sjesti

**úsjev** *m agr.* ono što je posijano i izniklo (ob. žitarice)
✧ U- + *v.* sìjati

**uskípjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùskīpīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* uskípio⟩ **1.** početi kipjeti; zakipjeti **2.** *pren.* **a.** razljutiti se, ražestiti se, planuti, uzbuniti se mržnjom **b.** ob. u: [~ *željom*]; snažno biti obuzet željom (čežnjom itd.) u značenju jake emocije **//** **uskipljívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskìpljujēm, *pril. sad.* uskìpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskipjeti
✧ UZ- + *v.* kipjeti

**ùskisnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùskisnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùskisao/ùskisla *ž*⟩ **1.** djelovanjem zraka stvoriti previše kiseline i ukvariti se **2.** narasti uslijed vrenja; nadoći, nabujati (o tijestu) **//** **uskisívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskìsujēm, *pril. sad.* uskìsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskisnuti
✧ UZ- + *v.* kiseo, kisnuti

**ùskladištiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùskladišten⟩ smjestiti u skladište; lagerovati **//** **uskladištávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskladìštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskladištiti
✧ U- + *v.* skladište

**ùskladiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsklađen⟩ dovesti u sklad, u suglasnost; usuglasiti **//** **usklàdiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se da uskladiti, usuglasiti s čim **2.** *inform.* koji se slaže s nekom drugom konfiguracijom, komponentom, sučeljem i sl.; kompatibilan; **usklàdivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji se da uskladiti, svojstvo onoga što je uskladivo **2.** *inform.* svojstvo različitih računalnih dijelova da mogu zajedno funkcionirati; kompatibilnost; **ùsklađeno** *pril.* na usklađen način, tako da se usuglasi; **ùsklađenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je usklađeno; usuglašenost; **usklađívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usklàđujēm, *pril. sad.* usklàđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskladiti
✧ U- + *v.* sklad, skladan

**ùskliknuti** *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùskliknuo⟩ glasno pozvati koga, uzviknuti, ob. od radosti, nadošle emocije **//** **ùsklični** *prid.* kojim se izražava usklik, klicanje (o riječima, rečenicama); uzvični; **ùskličnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ pravopisni znak (!), obilježava kraj rečenice kojom se izražava osjećaj ili poticaj; **ùsklīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** naglo podizanje visine i intenziteta glasa (ob. od veselja) **2.** *gram.* riječ kojom se izražavaju osjećaji i odnosi prema prethodno rečenom ili prema situaciji; uzvik
✧ UZ- + *v.* klik, kliknuti

**ùsko**, *v.* uzak

**USKO-** kao prvi dio riječi znači da je usko ono što znači drugi dio [*uskotračan*]
✧ *v.* uzak

**uskòčiti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùskočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* uskòčio⟩ **1.** ući skokom, skočiti u što, *usp.* skočiti **2.** *pren.* **a.** naglo se domoći, dospjeti do položaja, zvanja **b.** upasti kome u riječ **//** **uskákati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùskāčēm, *pril. sad.* uskáčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskočiti; **ùskoci** *m mn* ⟨N ùskok⟩ *pov.* prebjezi iz krajeva pod osmanskom vlašću koji su od druge pol. 15. do 17. st. prelazili, »uskakali« u hrvatske krajeve i nastavljali borbu protiv Osmanlija (ali i protiv drugih); **ùskočkī** *prid.* koji se odnosi na uskoke; **ùskočki** *pril.* kao uskok, na način uskoka
❖ *pr.* (nadimačka i etnici): **Ùskok** (110, Benkovac, *S* Dalmacija), **Uskóković** (170, Virovitica, Dubrovnik, Varaždin) ◇ *top.* (naselje): **Ùskoci** (Nova Gradiška, 180 stan.)
✧ U- + *v.* skok, skočiti

**ùskogrūdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji je uskih, ograničenih pogleda; uskogrud **//** **uskògrud** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *knjiž. ekspr.*, *v.* uskogrudan; **uskogrúdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uskogrudan
✧ USKO- + *v.* grudi

**uskokodákati se** *svrš.* ⟨*prez.* uskokòdāćēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* uskokodákao se⟩ **1.** jako i dugo kokodakati; raskokodakati se (o kokoši) **2.** *pren.* mnogo govoriti prosvjeđujući, prigovarajući, previše glasno i brzo pričati
✧ UZ- + *v.* kokoš, kokodakati

**ùskolis|tan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji je uska lista [*~ni korovi*]
✧ USKO- + *v.* list[1]

**uskomèšati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùskomešān⟩ **1.** užurbati se nervozno; uzvrpoljiti se, uzvrtjeti se **2.** biti zahvaćen nemirom, uznemiriti se; ispuniti se živošću, akcijom (o velikom broju ljudi) **//** **ùskomešāno** *pril.* na uskomešan način; uzvrpoljeno, uznemireno; **ùskomešānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uskomešan
✧ UZ- + *v.* komešati se

**uskomètrāžnī** *prid.* koji se odnosi na usku filmsku traku (ob. širine 8 ili 16 mm)
✧ USKO- + *v.* metar, metražni

**uskonósci** *m mn* ⟨N uskonósac, G *mn*

uskònōsācā⟩ *zool.* skupina majmuna (*Cercopithecoidea*) svrstana u porodicu zamoraca (*Cercopithecidae*)
✧ USKO- + *v.* nos

**uskopìtati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ȕskopitao se⟩ mnogo se kopitati (ob. o konju kad je nemiran), *usp.* kopitati se // **uskopitávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uskopìtāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskopitati se; **uskopítn|uti se** *svrš.* ⟨*prez.* uskòpītnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* uskopítnuo se⟩ *ekspr.* osmjeliti se, pokazati se neočekivano hrabrim, pružiti neočekivano smion otpor komu ili čemu (slika konja koji se propeo i kojemu su samo prednja kopita na zemlji) [*s vremena na vrijeme se i opozicija ~e i prosvjeduje protiv »miješanja u naše stvari«*]
✧ UZ- + *v.* kopito

**Ȕskoplje** *m* **1.** gradić na Vrbasu u sred. Bosni (prije Gornji Vakuf) **2.** *geogr. pov.* kraj uz gornji tok Vrbasa u BiH **3.** naselje (u blizini Dubrovnika), 128 stan. // **Skòpljak** (**Skopljánac**) *m* (**Skòpljānka** *ž*) ⟨N *mn* Skopljáci/Skopljánci⟩ stanovnik Uskoplja; **ùskopskī** *prid.* koji se odnosi na Uskoplje i Skopljake
◈ *pr.* (etnici): **Skopljáković**, **Skopljánac** (Split, Kaštela), **Skùpljāk** (Omiš, Nova Gradiška), **Škopìjānc** (**Škopijânc**) (Zagreb), **Škoplánac** (Kaštela), **Škopljánac** (Kaštela, Sinj, Slavonski Brod), **Škopljánec** (Dugo Selo)

**ȕskoro** *pril.* u skorom, kratkom vremenu; ubrzo, malo poslije [*~ se dogodilo*; *~ će se dogoditi*]
✧ U- + *v.* skori

**uskostrùčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji gleda na probleme ili izvlači zaključke držeći se strogo metode jedne struke ili podataka, činjenica itd. koji zanimaju jednu struku (bez dovođenja u vezu s drugim strukama, bez uopćavanja itd.)
✧ USKO- + *v.* struka, stručan

**ȕskotrāč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ kod kojeg je razmak između tračnica uzak prema normalnom i širokom (o pruzi, o kolosijeku) [*~na željeznica*]
✧ USKO- + *v.* trak

**uskovìtlati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕskovitlān⟩ **1.** jako kovitlati, kovitlanjem podići; vrtjeti u krugu, u kovitlac **2.** *pren.* izazvati nemir, uzbuđenje; uskomešati // **uskovitlávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskovìtlāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskovitlati
✧ UZ- + *v.* kovitlati

**uskrátiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùskrātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùskrāćen⟩ **1.** ne dati komu ono što mu pripada; obespraviti [*~ pravo*] **2.** uzeti, odbiti (komu što) [*~ kreditnu ratu od plaće*] // **ȕskrata** *ž arh. admin.* čin uskraćivanja; odbijanje, odricanje (komu čega)
✧ UZ- + *v.* kratak, kratiti

**ùskrsnu|ti** *svrš.* ⟨*prez.* ùskrsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùskrsnūt, *gl. im.* uskrsnúće⟩ **1.** (∅) ustati iz mrtvih, povratiti se u život; oživjeti **2.** (koga, što) podići iz mrtvih, oživiti koga // **uskrìsitelj** *m* onaj koji uskrisuje koga; **uskrisitèljica** *ž*, *v.* uskrisitelj; **uskrìsiteljskī** *prid.* koji se odnosi na uskrisitelje; **uskrìsiteljski** *pril.* kao uskrisitelj, na način uskrisitelja; **uskrísiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùskrīsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùskrīšen⟩ vratiti u život, učiniti da opet živi; **uskrisívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskrìsujēm, *pril. sad.* uskrìsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskrisiti; **Ȕskrs** *m* **1.** *kršć.* blagdan koji se svetkuje kao dan Kristova uskrsnuća (slavi se 1. nedjelje poslije punog mjeseca nakon proljetnog ekvinocija); Vazam **2.** (uskrs) *pren. retor.* vraćanje u život, ponovno oživljavanje, uzdizanje, preporod △ ***Mali*** *~ kat.* prva nedjelja po Uskrsu; **uskrsávati** (∅, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uskr̀sāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uskrsnuti; **ùskrsn|ī** *prid.* koji se odnosi na Uskrs; uskršnji △ *~**a svijeća** crkv.* velika i posebno ukrašena svijeća koja se pali na početku vazmenog bdjenja; *~**o trodnevlje** kršć.* tri dana u kojima se obilježava razapinjanje i smrt Isusa Krista te njegovo uskrsnuće; *~**o vrijeme** kršć.* razdoblje od pedeset dana u kojima se slavi Uskrs, obuhvaća vrijeme od Uskrsa do Duhova; **uskrsnúće** (∅, čega) *sr* **1. a.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uskrsnuti **b.** trenutak i čin ustajanja od mrtvih **2.** *pren. retor.* oživljavanje; preporod, obnova; **ùskršnjī** *prid.*, *v.* uskrsni
◈ *pr.*: **Vàskrsić** (Zagreb, *I* Slavonija, Podravska Slatina)
✧ UZ- + *prasl.* *krьsnǫti: rasti, razvijati se (*ukr.* krésnuty: otapati se)

**ȕslast** *pril.* dobar tek
✧ U- + *v.* slast

**ȕslijed** (čega) *prij.* kazuje uzrok koji leži u ne-

koj pojavi, koja je u pravilu nepovoljna (ne i čovjeku ili živom biću kao subjektu) i nema izravan fizički dodir sa subjektom [*ne radim ~ bolesti*; *rad je zastao ~ općih nepovoljnih prilika*], *usp.* zbog (2) // **uslijéditi** (∅, za čim) *svrš.* ⟨*prez.* ùslijēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* uslijédio⟩ nastati, pojaviti se, nastati poslije čega ili kao posljedica čega, razviti se poslije čega ili u slijedu činjenica [*uslijedila je katastrofa*; *uslijedilo je ozdravljenje*]; **usljeđívati** (∅, za čim) *nesvrš.* ⟨*prez.* usljèđujēm, *pril. sad.* usljèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uslijediti
✧ U- + *v.* slijed

**ùslikati** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùslikān⟩ *iron.*, *v.* fotografirati (ob. u šali kad se misli na poziranje za fotografiju)
✧ U- + *v.* slika, slikati

**uslíšiti** (**ùslišati**) (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùslīšīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùslīšen⟩ ispuniti molbu komu; ispuniti molitvu (u obraćanju Bogu) // **uslišávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uslìšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uslišiti, uslišivati; **uslišívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uslìšujēm, *pril. sad.* uslìšujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uslišiti
✧ U- + *prasl.* *slyšati: slušati, *v.* sluh, slušati

**uslòjiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùslojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùslojen⟩ učiniti da što postane slojevito, da bude slojevite strukture, da bude u slojevima koji čine cjelinu // **uslojávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uslòjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uslojiti; **ùslojenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uslojeno; **uslojívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uslòjujēm, *pril. sad.* uslòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uslojavati
✧ U- + *v.* sloj

**úslov** *m razg.* (+ *srp.*) uvjet, *v.* // **úslōvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ *razg.* (+ *srp.*) uvjetan, *v.*
✧ U- + *v.* slovo

**uslòžniti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsložnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsložnjen⟩, *v.* usložnjavati; zakomplicirati (se) // **usložnjávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uslòžnjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ komplicirati (se)
✧ U- + *v.* složiti, sloga

**ùslu|ga** *ž* ⟨D L -uzi⟩ **1.** postupak iz ljubaznosti kojim se drugome posao i sl. neposredno olakšava ili ušteđuje [*napraviti ~gu*; *biti (stajati, naći se) na ~zi* biti spreman pomoći, učiniti nešto kome na korist] **2.** rad koji nije proizvodni, djelatnost koja se ne opredmećuje (stručna, zanatska, zdravstvena i dr.) [*pružiti ~gu*] △ ***materijalna ~ga*** usluga koja povećava nacionalni dohodak (ugostiteljstvo, turizam); ***medvjeđa ~ga***, *v.* medvjeđi △ // **ùsluž|an** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ **1.** koji se odnosi na uslugu **2.** koji je spreman na uslugu; susretljiv △ ***~ne djelatnosti*** radnje ili radne organizacije koje pružaju usluge; ***~ni program*** *inform.* opći naziv za program za obavljanej jednostavnih učestalih operacija; pomoćni program (npr. p. za obradu teksta, p. za sažimanje podataka, p. za kriptiranje i dr.; *engl.* utility); **ùslužno** *pril.* na uslužan način, s uslužnošću; **ùslužnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je uslužan
✧ U- + *v.* sluga, služiti

**ùsmen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je iskazan, izražen riječima; nenapisan [*~i ispit*] **2.** koji se prenosi govorom, koji je u živoj riječi [*~a predaja*] // **ùsmeno** *pril.* na usmen način, govornim sredstvima, bez pisanja i čitanja
✧ *v.* usmina

**ùsmina** *ž biol.* srednji sloj kože u kralježnjaka, potkožno vezivno tkivo
✧ *prasl.* i *stsl.* usma (*rus.* usmá: obrađena koža)

**ùsmjeriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùsmjeren⟩ **1.** (što) uputiti, odrediti, potaknuti u nekom smjeru, k nekom cilju i sl. **2.** (se) usredotočiti se, koncentrirati se na što // **usmjerávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usmjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usmjeriti; **ùsmjereno** *pril.* tako da je upućeno k nekom cilju, opredijeljeno, određeno; **ùsmjerenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je usmjereno; **usmjerènjāk** *m* ⟨G usmjerenjáka⟩ onaj koji je usmjeren prema nečemu; **usmjerenjàkinja** *ž*, *v.* usmjerenjak; **usmjerìvāč** *m* ⟨G usmjeriváča⟩ **1.** onaj koji usmjeruje, određuje smjer **2.** *int.*, *v.* router **3.** (*mn*) *tehn.* statički pretvarači vrsta i svojstava električne struje izravnom pretvorbom s pomoću električnih ventila (dijele se na izmjenjivače, mjenjače i ispravljače); **usmjerìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na usmjerivače; **usmjerìvāčki** *pril.* kao usmjerivač, na način usmjerivača; **usmjerívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usmjèrujēm, *pril. sad.* usmjèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usmjeriti
✧ U- + *v.* smjer

**usmr̀djeti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùsmrdīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* usmr̀dio/usmr̀djela se *ž*,

*prid. trp.* ùsmrđen⟩ **1.** postati smrdljiv **2.** pustiti vjetrove // **usmrđívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* usmr̀đujēm se, *pril. sad.* usmr̀đujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usmrdjeti se
✧ U- + *v.* smrad, smrdjeti

**ùsmrtiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsmrćen⟩ lišiti života, nanijeti ozljedu koja ima za posljedicu smrt; ubiti // **usmrćívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usmr̀ćujēm, *pril. sad.* usmr̀ćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usmrtiti
✧ U- + *v.* smrt

**ȕsna** *ž* ⟨G *mn* ȕsānā⟩ *anat.* jedan od dva vanjska pokretna dijela usta pokrivena sluzokožom // **ùsnat** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na usnu, koji sliči usni; koji je velikih usana; **ȕsnenī** *prid.* **1.** koji se odnosi na usne **2.** *fon.* koji se artikulira pomoću usana (suglasnici b, p, m, v, f); labijalni; **ȕsnenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *lingv.*, *v.* labijal; **ùsn|ī** *prid.* koji se odnosi na usta, koji je dio usta [*~a duplja (šupljina)*]; **ȕsnica** *ž dem.* od usna [*gornja ~*; *donja ~*]; **ȕsnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ (+ *potenc.*) dio koji ulazi u usta, koji je namijenjen za to da se kroza nj udiše, kroza nj ubacuje zrak i sl. (nastavak za pušenje cigarete, dio puhačkog instrumenta)
◈ *pr.* (nadimačka): **Milèusnić** (690, Otočac, Lika, Primorje), **Ȕsnīk** (Nova Gradiška)
✧ *prasl.* *ustьna (*slov.* ustnice) ≃ *v.* usta

**ùsnača** *ž zool.* **1.** morska riba (*Labrus turdus*); zelena smokvica **2.** (*mn*) porodica riba koštunjača (*Labridae*), jakih pomičnih usana i čvrstih zubi, hrane se školjkašima, žive pri morskome dnu (npr. vrana *Labrus merula*); ustašice
✧ *v.* usna

**ùsnače** *ž mn bot.* porodica dvosupnica (*Lamiaceae* ili *Labiatae*), cvjetovi su srasli u cijev i prošireni na kraju dvjema usnama (npr. metvica, ružmarin, timijan, kadulja i dr.); labijate, usnatice
✧ *v.* usna

**usnàtice** *ž mn*, *v.* usnače

**ùsnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ȕsnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùsnuo⟩ *jez. knjiž. retor.* utonuti u san // **ùsniti** *svrš.* ⟨*prez.* ùsnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* -io⟩ imati san pri spavanju; sanjati
✧ U- + *v.* san

**usòliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsoljen⟩ obraditi pomoću soli radi čuvanja [*~ meso*] // **usoljávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usòljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usoliti

**usòptiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùsoptīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùsopćen⟩ ubrzano disati od trčanja ili uzbuđenja; zapuhati se
✧ U- + *v.* sop, soptati

**usósiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsōsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsōšen⟩ *žarg.* pasti u nepriliku, dovesti (koga) u neugodan položaj, uvaliti u neugodnosti // **usosívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usòsujēm, *pril. sad.* usòsujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usositi
✧ U- + *v.* sos

**úsov** *m*, *v.* lavina

**uspáliti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùspālīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùspāljen⟩ **1.** ražestiti se u strasti; razljutiti se **2.** biti obuzet erotskim traženjima i željama // **uspaljènica** *ž pejor.* uspaljena žena, *usp.* uspaliti se (2); **uspaljèničin** *prid.* koji pripada uspaljenici; **uspaljènīk** *m* ⟨G uspaljeníka, N *mn* uspaljeníci⟩ *pejor.* onaj koji se uspalio; pohotnik; **ùspāljeno** *pril.* na uspaljen način, razljućeno, obuzeto strašću; **ùspāljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se uspalio; **uspaljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uspàljujēm se, *pril. sad.* uspàljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspaliti se
✧ UZ- + *v.* paliti

**uspàničiti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uspàničen⟩ pasti u paniku, prepustiti se panici; prestrašiti se, prestraviti se // **uspaničáriti se** *svrš.* ⟨*prez.* uspanìčārīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uspanìčāren⟩, *v.* uspaničiti se; **uspàničeno** *pril.* na uspaničen način, bez kontrole, prestravljeno, uplašeno; **uspàničenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji se uspaničio
✧ UZ- + *v.* panika

**uspávati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùspāvām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùspāvān⟩ **1.** (koga) **a.** učiniti da tko zaspi davanjem injekcije, uzimanjem pilula i sl. **b.** uljuljati u san (dijete) monotonim pričanjem i sl. **2.** *pren.* učiniti neaktivnim, oslabiti, umrtviti **3.** (se) **a.** zanijeti se u san; zaspati **b.** produžiti, oduljiti spavanje **c.** *pren.* predati se neaktivnosti **4.** (koga) izvršiti eutanaziju (životinje, ali i čovjeka) // **ùspāvān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩ od uspavati (se) **2.** *pren.* koji je nesvjestan, pritajen, sakriven, latentan (o snazi, sposobnosti i sl.) △ *~a savjest* nesposobnost djelovanja po savjesti; **uspàvānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ pjesma kojom se dijete uspavljuje; **ùspāvāno** *pril.* na uspavan način; **ùspāvānōst** *ž* ⟨G -osti, I

-osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uspavano ili osobina onoga koji je uspavan [*opća* ~ stanje bez događaja u društvu]; **uspavljívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uspàvljujēm, *pril. sad.* uspàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspavati
✧ U- + *v.* spavati

**Usper** (*izg.* Ùsper) **1. Francesco** (1570–1641), hrv. skladatelj, orguljaš u Veneciji (pet zbirki instrumentalnih djela, svjetovnih madrigala, duhovnih skladbi) **2. Gabriele** (pravo prezime Sponga) (?–o.1623), hrv. skladatelj i orguljaš, Francescov nećak

**ùspēti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùspnēm se, *pril. pr.* -ēvši se, *imp.* ùspni se, *prid. rad.* ùspeo se⟩ **1.** dignuti se uvis; popeti se **2.** *pren.* postići kakav položaj, zvanje, postati nešto više **//** **uspéće** *sr*, *v.* uzašašće [~ *na nebo*]; **uspèntrati se** (∅, uza što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* uspèntrao se⟩ popeti se do vrha čega ili na veću visinu od početne, uspeti se pentrajući se; **Uspénje** *sr pravosl.*, *v.* uzašašće (2) [*Bogorodičino* ~]; **uspìnjača** *ž* vagon koji se na visinskim razlikama pokreće na tračnicama pomoću debelog žičanog užeta; žičana željeznica; **ùspinjati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* -njēm se, *pril. sad.* -njūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspeti se; **úspon** *m* **1. a.** dio terena koji se diže, penje pod nagibom [*oštar/blag* ~] **b.** (+ *potenc.*) dizanje uvis, dizanje tona, dizanje glasa itd. **2.** odnos visine strme plohe prema njenoj dužini **3.** uspješan razvoj; napredak, napredovanje, *opr.* pad
✧ UZ- + *v.* penjati se (peti se)

**uspíjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùspījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, ob. u: [ ~ *usnama (ustima)* oblikovati usne onako kako se oblikuju kad se izboče i udiše zrak u znak nekog čuđenja, reagiranja na nešto iznenađujuće ili opasno kad se lagano zafućka, kad se kaže »uuuf« ili »uuuh« ili kad se srče kava]
✧ UZ- + *v.* piti

**ùspjeh** *m* ⟨N *mn* -esi⟩ **1.** dostignuće cilja; povoljan ishod čega [*bez ~a*; *imati ~a*; *potpuni ~*; *s ~om*] **2.** postizanje bogatstva, slave ili položaja [~ *ga je pokvario*] △ ***opći*** ~ prosjek ocjena koje učenik postiže u školi **//** **uspijévati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùspijēvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* uspjeti **2.** razvijati se u određenim okolnostima o kojima se govori (o voću i drugim kulturama) [*brzo/sporo* ~]; **ùspio** *prid.* ⟨*odr.* ùspjelī⟩ **1.** koji je postigao cilj ili svrhu **2.** dobro izveden, dobro napravljen (o onome što se s umijećem ili s umješnošću izrađuje – crtež, dobar potez, kolač itd.); **ùspjelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uspjelo; **ùspješan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ **1.** koji uspijeva, koji je postigao ili postiže uspjehe [~ *čovjek*; ~ *napad*] **2.** koji ima bogatstvo ili visoki položaj; **ùspješnica** *ž neol.* **1.** *v.* bestseler (o knjizi) **2.** ono što se objavljuje i prodaje u velikoj količini i time dokazuje uspjeh (o nosaču zvuka i sl.); hit; **ùspješno** *pril.* s uspjehom, tako da vodi uspjehu [~ *raditi*; ~ *djelovati*]; **ùspješnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uspješno; **ùspjeti** (∅, u čemu) *svrš.* ⟨*prez.* ùspijēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* ùspio⟩ dobro proći, poći za rukom, okruniti se uspjehom, postići cilj ili svrhu
✧ U- + *prasl.* i *stsl.* spěхъ (*rus.* спех, *češ.* spěch) ≃ *lit.* spėti: moći *skr.* sphāyate: uspijeva

**usplahíriti se** *svrš.* ⟨*prez.* usplàhīrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* usplàhīren⟩ *ekspr.* jako se uznemiriti, zbuniti se, uzbuditi se; uplašiti se (često u opisu pretjerano izraženog stanja, ob. nemira i straha) **//** **usplàhīreno** *pril.* veoma uznemireno, zbunjeno, uzbuđeno i uplašeno; **usplàhīrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je usplahiren

**usplàmtjeti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* usplàmtīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* usplàmtio⟩ **1.** jako se razgorjeti, planuti, buknuti (o vatri) **2.** *pren.* **a.** pasti u vatru, raspaliti se, buknuti (od uzbuđenja) **b.** naglo, jako se zarumenjeti, pocrvenjeti, zažariti se (o licu) **//** **usplamćívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* usplàmćujēm, *pril. sad.* usplàmćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usplamtjeti
✧ UZ- + *v.* plamen, plamtjeti

**ùsplōđe** *sr bot.* vanjski dio ploda (*pericarpium*)
✧ UZ- + *v.* plod

**uspokòjiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* uspòkojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uspòkojen⟩ dati spokojstvo komu, učiniti da mu se vrati spokojstvo; umiriti, smiriti **//** **uspokojívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uspokòjujēm, *pril. sad.* uspokòjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspokojiti
✧ U- + *v.* spokoj

**ùspomen|a** *ž* **1.** trajno sjećanje na koga ili što, trajan dojam koji ostaje u sjećanju na koga ili što **2.** *meton.* predmet koji trajno podsjeća na koga ili što, koji ostaje za sjećanje; suvenir **3.** (*mn*) tekst u kojem se bilježe uspomene i

sjećanja [*drage ~e*; *gorke ~e*; *oživljavati ~e*; *u ~u na*]; memoari
✧ U- + *v.* spomen

**úspon**, *v.* uspeti se

**usporéditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* uspòrēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uspòrēđen⟩ potražiti sličnosti i razlike između dvaju predmeta (pojava i sl.), izvršiti usporedbu; komparirati // **ȕsporedan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je u istom pravcu, ne siječe se; naporedan, paralelan **2.** koji se temelji na uspoređivanju i usporedbi; poredben, komparativan, usporedben; **ȕsporedba** *ž* ⟨G *mn* -dābā/-ī⟩ poredba, komparacija; **ȕsporedben** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* usporedan (2); **usporèdivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je usporediv i svojstvo onoga što je usporedivo; **ȕsporednica** *ž* **1.** *mat.* paralelna, usporedna crta **2.** *geogr.* zamišljena crta na zemaljskoj kugli kojoj su sve točke jednako udaljene od ekvatora, *usp.* paralela; **ȕsporednōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga što je usporedno; **ȕsporedo** *pril.* **1.** u istom pravcu **2.** istodobno; **uspoređívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uspörèđujēm, *pril. sad.* uspörèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usporediti
✧ UZ- + *v.* poredak, porediti

**uspòriti** *svrš.* ⟨*prez.* ùsporīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsporen, *gl. im.* usporénje⟩ smanjiti brzinu // **usporávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uspòrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *prid. trp.* uspòrāvān⟩, *v.* usporiti; **ùsporen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je postao nešto sporiji, smanjio brzinu [*~o kretanje*] **2.** koji je uređen ili podešen da bude sporiji od uobičajenoga [*~ korak*]; **ùsporenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je prikraćen u mogućnosti da brzo reagira na vanjske poticaje (kao posljedica starosti, slabosti i sl.); **usporénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* usporiti **2.** *fiz.* smanjenje brzine gibanja (u jedinici vremena); deceleracija, *opr.* ubrzanje; **usporìvāč** *m* ⟨G usporivāča⟩ **1.** onaj koji što usporava **2.** *fiz. neol.*, *v.* moderator; **usporivàčica** *ž*, *v.* usporivač
✧ U- + *v.* spor[1]

**uspòstaviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uspòstavljen⟩ **1.** stvoriti ili srediti za duže vrijeme [*~ vlast*] **2.** utvrditi [*~ istinu*] // **ȕspostava** *ž* čin uspostavljanja čega [*~ mira*; *~ reda*]; **uspòstavljati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspostaviti; **uspostàvljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se da uspostaviti, odrediti
✧ UZ- + *v.* postaviti

**ùspraviti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùspravljen⟩ **1.** (koga, što) postaviti, dovesti u uspravan položaj, postaviti okomito ono što je bilo vodoravno **2.** (se) zauzeti uspravan položaj, stati uspravno // **ȕsprāvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ **1.** koji stoji okomito, vertikalno **2.** *pren.* koji je čvrsta značaja, moralno neupitan, koji je častan, dostojanstven; **ùspravljati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspraviti; **ȕsprāvno** *pril.* **1.** okomito, vertikalno **2.** s uspravnošću, na uspravan način; dostojanstveno, pravo; **ȕsprāvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje ili svojstvo onoga koji je uspravan ili onoga što je uspravno
✧ UZ- + *v.* prav

**uspréǵnu|ti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùsprēgnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* ùsprēgnūt⟩ suzdržati se od nagle provale osjećaja ili potrebe za govorom [*htio sam oštro odgovoriti, ali sam se ~o*]; suspregnuti se
✧ U- + *v.* spregnuti

**ùsprkos** *prij.* (s D; *razg.* s G) i *pril.* **1.** *v.* unatoč **2.** *razg. ekspr.* prkoseći čemu, protivno čijoj izraženoj volji, unatoč čijoj volji, dajući postupkom komu na znanje vlastitu oprečnu volju [*~ teškoćama*]; uprkos
✧ UZ- + *v.* prkos[1]

**usprotíviti se** *svrš.* ⟨*prez.* usprötīvīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* usprötīvljen⟩ pokazati protivljenje, izraziti neslaganje, učiniti protivno čijoj volji, *usp.* protiviti se
✧ UZ- + *v.* protiv

**uspúhati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùspūšēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùspūhān⟩ **1.** *konstr. rij.* dati se na puhanje **2.** *razg.* ubrzano disati od trčanja, napora itd.; zapuhati se // **uspuhívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uspùhujēm se, *pril. sad.* uspùhujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uspuhati se
✧ UZ- + *v.* puhati

**ùspūt** *pril.* **1.** tako (obaviti što i sl.) da ne bude u prvom planu; sekundarno **2.** površno, letimično [*onako ~*; *~ rečeno*] // **ȕsput|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji se događa ili nalazi usput; uzgredan [*~na stanica*; *~na primjedba*] **2.** sporedan, nevažan; **ȕsputno** *pril.* usput, letimično, površno
✧ UZ- + *v.* put

**ùspuzati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùspužēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* ùspuzao (se)⟩ uspeti se puzajući [*~ uz stup* (npr. puž)]
✧ UZ- + *v.* puzati

**usque ad finem** (*izg.* ùskve ȁd fȉnem) sve do kraja
✧ *lat.*

**ùsrati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùserēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùsrān⟩ **1.** izvršiti veliku nuždu **2.** *pren.* napraviti što kako ne treba, pokvariti što **3.** (se) *žarg.* jako se prepasti // **ȕsrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** *razg. vulg.* onečišćen iznutra izmetom [*~e gaće*] **2.** *pren.* vrlo loš, nikakav (2); **ȕsrāno** *pril.* **1.** na usran način **2.** *pren.* loše napravljeno, pokvareno
✧ U- + *v.* srati

**ùsrdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se ističe srdačnošću; srdačan, ljubazan, topao // **ùsrdno** *pril.* na usrdan način, s usrdnošću; **ùsrdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je usrdan, svojstvo onoga što je usrdno
✧ U- + *v.* srce, srdačan

**ùsrećiti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsrećen⟩ **1.** donijeti sreću **2.** *pren. razg. iron.* donijeti nesreću [*baš se usrećio*] // **usrèćitelj** *m* ob. *iron.* onaj koji usrećuje, donosi sreću; **usrećitèljica** *ž, v.* usrećitelj; **usrèćiteljskī** *prid. iron.* koji je svojstven, koji se odnosi na usrećitelje; **usrèćiteljski** *pril.* kao usrećitelj, na način usrećitelja; **usrećívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usrèćujēm, *pril. sad.* usrèćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usrećiti
✧ U- + *v.* sreća

**ùsred** *prij.* (s G) s riječju ili izrazom na koji se odnosi označava: **1.** samu sredinu ili unutrašnjost u sredini mjesta ili prostora gdje se nalazi ono što riječ ili izraz u genitivu znači [*crkva ~ grada*; *najveći promet odvija se nažalost ~ gradskog naselja*] **2.** samu sredinu ili nepredviđen trenutak unutar početka i svršetka onoga što riječ u genitivu znači [*izišao je sa svojim brigama baš ~ razgovora*; *otkud te priče o duhovima sad ~ bijela dana*]
✧ U- + *v.* sredina, sred

**usredotòčiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* usredòtočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* usredòtočen, *gl. im.* usredotočénje⟩ postići visok stupanj sabranosti, koncentracije; usmjeriti na jedan predmet, u jednom smjeru, koncentrirati (napore, želje, misli itd.); usredsrijediti // **usredòtočeno** *pril.* na usredotočen način; koncentrirano, sabrano; **usredòtočenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je usredotočen; **usredotočívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usredotòčujēm, *pril. sad.* usredotòčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usredotočiti
✧ U- + *v.* sred(ina) + *v.* točiti[1]

**usredsrijéditi** *svrš.* ⟨*prez.* usrèdsrijēdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* usrèdsrēđen⟩ *ekspr. knjiš.*, *v.* usredotočiti // **usredsređívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* usredsrèđujēm, *pril. sad.* usredsrèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usredsrijediti
✧ U- + *v.* sredina

**usȑkati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsr̄čēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùsr̄kān⟩ srčući otpiti (juhu, kavu ili kakvu drugu tekućinu), *usp.* srkati // **usrkívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usȑkujēm, *pril. sad.* usȑkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usrkati; **usȑknuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsr̄knēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùsr̄knūt⟩ povući jednim srkom
✧ U- + *v.* srkati

**úst|a** *sr pl. tantum* ⟨G ústā⟩ **1.** *anat.* **a.** duplja koju u čovjeka zatvaraju gornja i donja vilica, prvi organ kroz koji prolazi hrana u želudac [*disati na ~a*; *od ~a do ~a*; *otvorenih ~a*; *baciti u ~a*, *razg.* usput pojesti, prezalogajiti što; *biti (stalno, uvijek) na ~ima, ne silaziti s ~ā* stalno, uvijek spominjati] **b.** takav otvor zajedno s vanjskim dijelom kod riba **2.** *razg.* usne **3.** *pren.* (+ *potenc.*) otvor čega, ulaz [*~a cijevi vatrenog oružja*; *~a grotla vulkana*] **4.** *pren.* ukućanin, čeljade, onaj koga treba izdržavati (*dosl.* hraniti) △ **~a na ~a** *med.* način davanja umjetnog disanja utopljeniku ili unesrećenom izravnim ubacivanjem zraka iz organizma u organizam // **ustášca** *sr dem.* od usta; **ušášće** *sr arh. ekspr. knjiš.* ulazak, *v.*; **ȗšće** *sr geogr.* mjesto gdje se rijeka ili potok ulijeva u veću rijeku ili u more
✥ *pr.* (nadimačka i etnici): **Ústić** (120, Sinj, Dalmacija), **Ušćèbrk** (Đakovo, *v.* i brk), **Ušćȅbrka** (Požega, Slavonija, *v.* i brk)
◇ *top.* hidronimi: **Ustilònja** (uz Savu), **Ȗstje**, **Ùstrine** (Rab), **Úšća** (bara, Zagreb) i sl.
✧ *prasl.* i *stsl.* usta (*rus.* ustá, *polj.* usta) ← *ie.* *$h_1oh_1s$- (*lat.* os, *skr.* ās)

**ustabíliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ustàbīlīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ustàbīljen⟩ *razg.*, *v.* stabilizirati // **ustabiljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustabìljujēm (se), *pril. sad.* ustabìljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustabiliti
✧ U- + *v.* stabilan

**ùstajati**, *v.* ustati

**ùstajati se** *svrš.* ⟨*prez.* ustòjīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùstajān⟩ doći u stanje koje je posljedica dužeg čuvanja bez upotrebe ili trošenja (stajanja ili ležanja *razg.*), izgubiti dobar okus, izgubiti svježinu // **ùstajalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je

ustajalo; **ùstaja|o** *prid.* ⟨*odr.* -alī⟩ **1. a.** koji je od stajanja izgubio svježinu [*~lo jelo*] **b.** koji nije izmijenjen provjetravanjem [*~li zrak*] **2.** *pren.* koji je nepokretan, bez dinamike, obuzet mrtvilom

✧ U- + *v.* stati, stajati

**ustàkliti** *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstakljen⟩, *v.* zastakliti

✧ U- + *v.* staklo

**ustalàsati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùstalasān⟩ **1.** izazvati valove, talasanje (tekućine, žita i sl.); zatalasati **2.** *pren.* izazvati komešanje; uskomešati (se) **//** **ustalasávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustalàsāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustalasati

✧ UZ- + *v.* talas, talasati

**ustáliti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùstālīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstāljen⟩ učiniti da što postane stalno, da ostane stalno, uvesti u stalnu naviku; uobičajiti (se) **//** **ùstāljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se ne mijenja; stalan, nepromjenjiv, uobičajen [*~ običaj*]; **ùstāljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je ustaljeno; **ustaljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustàljujēm (se), *pril. sad.* -ljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustaliti

✧ U- + *v.* stati, stalan

**ùstanak**, *v.* ustati

**ustanòviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ustànovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ustànovljen, *gl. im.* ustanovljénje⟩ **1.** osnovati, stvoriti, uvesti [*~ ogranak stranke*] **2. a.** utvrditi, odrediti, dokazati, zaključiti [*~ činjenice*] **b.** otkriti [*~ grešku*] **//** **ȕstanova** *ž* **1.** organizirano tijelo (ob. državno), jedinica javne djelatnosti, vlasti ili administracije (državni uredi, prosvjetne, zdravstvene organizacije); institucija **2.** ono što je ustanovljeno, osnovano, uvedeno [*zakonska ~*]; **ustanovljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* ustanoviti **2.** osnivanje, stvaranje, uvođenje, uspostava **3.** konstatacija, zaključak; **ustanovljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustanòvljujēm, *pril. sad.* ustanòvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustanoviti; **ȕstanovnī** *prid. rij.* koji se odnosi na ustanovu

✧ U- + *v.* stan

**ustàrica** *ž zool.*, *v.* priljepuša

✧ *v.* usta

**ȕstaša**, *v.* ustati

**ustàšice** *ž mn*, *v.* usnača (2)

**ustašonostàlgija** *ž pol. pejor.* nostalgija za idejama i djelovanjem Ustaškog pokreta i režima **//** **ustašonostàlgičār** *m pol. pejor.* onaj koji osjeća nostalgiju za Ustaškim pokretom i režimom; **ustašonostàlgičārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* ustašonostalgičar

✧ *v.* ustati, ustaša + *v.* nostalgija, nostalgičar

**ùstati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùstanēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùstani, *prid. rad.* ùstao⟩ **1. a.** zauzeti stojeći položaj; dignuti se iz sjedećeg ili ležećeg položaja [*~ od stola*] **b.** izići iz kreveta **c.** napustiti bolesničku postelju, ozdraviti **2. a.** povesti borbu, dignuti bunu, ustanak **b.** usprotiviti se, opirati se čemu **//** **ùstajati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -jēm, *pril. sad.* -jūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustati; **ùstanak** *m* ⟨G -ānka, N *mn* -ānci, G -ākā⟩ **1.** oružana pobuna naroda [*podignuti ~*; *ugušiti ~*] **2.** *konstr. rij.* dizanje iz postelje; ustajanje; **ùstanica** *ž neob. rij.*, *v.* ustanik; **ùstaničkī** *prid.* koji se odnosi na ustanike; **ùstanički** *pril.* kao ustanik, na način ustanika; **ùstanīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ sudionik u ustanku, onaj koji silom nastoji izvršiti političke, gospodarske i društvene promjene u društvu; **ȕstaš|a** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *knjiš.* ustanik **2.** *pov.* **a.** pripadnik istoimene (Ustaša) revolucionarno-nacionalističke organizacije fašističkog tipa koju je poč. 1930-ih u Italiji osnovao Ante Pavelić, a u Hrvatskoj je do 1941. djelovala ilegalno **b.** pripadnik ili sljedbenik Ustaškog pokreta (1941–1945) **c.** pripadnik Ustaške vojnice [*taj ~a*; *te/ti ~e*] **3.** *razg.* hrvatski šovinist koji svojim idejama i postupcima podsjeća na ustaše iz 2. svjetskog rata; **ustašizácija** *ž* ideje i njihova javna promocija s ciljem da se u javni politički život unesu neki elementi ustaške ideologije i relativiziraju ili negiraju zločini ustaškog režima i ustaškog pokreta; **ȕstaškī** *prid.* koji se odnosi na ustaše △ ***Ustaška mladež*** *pov.* ustaška omladinska organizacija; ***Ustaška vojnica*** *pov.* vojska Ustaškog pokreta 1941–1945; ***Ustaški pokret*** organizacija nacifašističkog tipa koja je pod vodstvom A. Pavelića 1941–1945. bila na vlasti u NDH; **ȕstaški** *pril.* kao ustaša, na način ustaša; **ȕstaškinja** *ž*, *v.* ustaša; **ȕstašovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -šujēm, *pril. sad.* -šujūći, *gl. im.* -ānje⟩ nastupati kao ustaša, zagovarati ustaške ideje; **ȕstāštvo** *sr* ideologija i postupci Ustaškog pokreta

✧ U- + *v.* stati

**ȕstāv** *m* **1.** *pravn.* najviši pravno-politički zakon i dokument države koji određuje načela i oblike državnog i društvenog uređenja, propisuje prava i dužnosti građana [*donijeti ~*; *nacrt ~a*; *ukinuti ~*; *prema ~u*] **2.** osnovna uredba Pravoslavne crkve **3.** tip pisma u sta-

roj glagoljici i staroj ćirilici // **ȕstāv|an** *prid.* 〈*odr.* -vnī〉 koji se odnosi na ustav, zasnovan na ustavu, suglasan s ustavom [~*ni sud*; ~*ni zakon*] △ ~***no pravo*** pravna disciplina koja se bavi normama i načelima o društveno-gospodarskom i političkom uređenju države te o odnosu pojedinca i države; **ùstavno** *pril.* prema ustavu; **ustávnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 svojstvo onoga što je ustavno, što je utemeljeno na ustavu
✧ U- + *v.* stav

**ùstaviti** *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstavljen〉 učiniti da tko/što stane; zaustaviti // **ȕstava** *ž* uređaj, pregrada za uspostavljanje razine vode i propuštanje brodova kroz brane koje sprečavaju plovni put △ ***preljevna*** ~ ustava kojom se regulira otjecanje vode na brani; **ùstavljati** *nesvrš.* 〈*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ustaviti
✧ UZ- + *v.* stav, staviti

**ustavobrànitelj** *m* **1.** *pov.* **a.** u raznim zemljama onaj koji se zalaže za ustav koji ograničava čiju preveliku ili apsolutnu vlast, onaj koji je za slobode ili prava koja jamči ustav **b.** (Ustavobranitelji) politička struja u Srbiji 1838–1858. **2.** *iron.* onaj koji je protiv sloboda pozivajući se na neka tumačenja ustava
✧ *v.* ustav + *v.* braniti, branitelj

**ȕstavotvōr|an** *prid.* 〈*odr.* -rnī〉 koji stvara, donosi ustav, koji ima pravo donošenja ustava [~*na skupština*] // **ustavotvórac** *m* 〈G -rca, N *mn* -rci, G ustavòtvōrācā〉 onaj koji sudjeluje u stvaranju ustava
✧ *v.* ustav + *v.* tvoriti

**ustégnuti** (se) *svrš.* 〈*prez.* ùstēgnēm (se), *pril. pr.* -ūvši (se), *imp.* ustégni (se), *prid. rad.* ustégnuo/ùstēgao (se), *pril. pr.* ustégnūvši/ùstēgāvši (se), *prid. trp.* ùstēgnūt〉 **1.** (što) trgnuti, povući (ruku) **2.** (što) oduzeti, uskratiti komu što [~ *od plaće*] **3.** (se) uzdržati se od čega [~ *se od glasovanja*; ~ *se od ručka*] // **ȕstega** *ž* čin kojim se usteže, uskraćuje što; **ustézati** (što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* ùstēžēm, *pril. sad.* ustéžūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ustegnuti
✧ U- + *v.* stegnuti

**ustilaginìzam** *m* 〈G -zma〉 *pat.* otrovanje sporama kukuruzne snijeti
✧ *lat.* usthilago: biljka slična čičku ≃ ustulatus: izgoren + -IZAM

**ùstō** (način pisanja uz: uz to) *pril.* u zn. dodavanja, pribrajanja čemu [*dobra zarada i* ~ *mogućnost napredovanja*]; k tome, još (i), na to
✧ UZ- + *v.* to

**ustobóčiti se** *svrš.* 〈*prez.* ustòbōčīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ustòbōčen〉 uspraviti se na napadan, krut način // **ustobočívati se** *nesvrš.* 〈*prez.* ustobòčujēm se, *pril. sad.* ustobòčujūći se, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ustobočiti se

**ustòličiti** (koga) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ustòličen, *gl. im.* ustoličénje〉 **1.** postaviti na prijestolje ili na visoko crkveno dostojanstvo (u antici, srednjem vijeku u ceremoniji zasjedanja na prijestolje ili stolicu, kasnije formalizirano) **2.** *pren.* postaviti, dovesti na visok položaj (bez ceremonije ustoličenja) // **ustoličívati** (koga) *nesvrš.* 〈*prez.* ustoličujēm, *pril. sad.* ustoličujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ustoličiti
✧ U- + *v.* stol, stolica

**ustonóšci** *m mn* 〈N ustonóžac, G ustonóšca, G *mn* ustònōžācā〉 *zool.* red rakova izduženog tijela (*Stomatopoda*)
✧ *kalk.* prema *nlat.* Stomatopoda ← *grč.* stóma: vrsta + poús: stopalo

**ùstopicē** *pril.* (prateći) u stopu, neprestano, bez prestanka, za redom, neprestance, bez prekida, neprekidno, u neprekidnom nizu [*Kad bi tko* ~ *pitao: Tijelo? – što je to, Materija? – što je to, i tako dalje, on bi onoga koji odgovara satjerao u kraj njegova rječnika*]
✧ U- + *v.* stopa

**ustòstručiti** (što) *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ustòstručen, *gl. im.* ustostručénje〉 **1.** *mat.* doslovno povećati stostruko, sto puta **2.** *razg.* povećati mnogo puta [~ *zaradu*] // **ustostručívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* ustostrùčujēm, *pril. sad.* ustostrùčujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ustostručiti
✧ U- + *v.* stostruk

**ùstrajati** (u čemu) *nesvrš.* 〈*prez.* -jēm, *pril. sad.* -jūći, *gl. im.* -ānje〉 ne popuštati, ostajati pri svome // **ȕstrājan** *prid.* 〈*odr.* -jnī〉 koji je uporan u čemu, koji ne misli odustati od čega; istrajan, uporan; **ustrajávati** *nesvrš.* 〈*prez.* ustràjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉 *razg.*, *v.* ùstrajati; **ȕstrājno** *pril.* s ustrajnošću; stalno, uporno; **ustrájnōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 **1.** osobina onoga koji je ustrajan, svojstvo onoga što je ustrajno **2.** *fiz.* svojstvo tijela da ustraje u stanju mirovanja ili gibanja (o ustrajnosti govori prvi zakon mehanike [*Galilei, Newton)*]; tromost, inercija
✧ UZ- + *v.* trajati

**ȕstrānu** (način pisanja uz: u stranu) *pril.* **1.** (prostorno) dalje od sredine ili mjesta koje je na putu, gdje se prolazi, više desno ili lijevo od mjesta s kojega se odmjerava [*staviti* ~ skloniti, ob. u zn. da ne smeta]; u kraj **2.** *pren.* ondje gdje će postati drugorazredno, postati sporedno [*baciti* ~ zanemariti, marginalizirati]
✧ U- + *v.* strana

**ùstrašiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstrašen⟩ zadati strah; uplašiti, zastrašiti // **ùstrašeno** *pril.* u strahu; uplašeno; **ùstrašenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ustrašen
✧ U- + *v.* strah, strašiti

**ustráviti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùstrāvīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùstrāvljen⟩ obuzeti se stravom, jako se uplašiti // **ùstrāvljeno** *pril.* u stravi, u velikom strahu; uplašeno, ustrašeno; **ustravljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ustràvljujēm se, *pril. sad.* ustràvljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustraviti se
✧ U- + *v.* strah, strava

**ustȑčati se** *svrš.* ⟨*prez.* ustȑčīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ȕstrčao se⟩ **1.** užurbano nastojati oko koga ili čega, naći se u pomutnji **2.** početi užurbano trčati, dati se u trčanje // **ustrčávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ustȑčāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustrčati se
✧ UZ- + *v.* trk, trčati

**ùstrebati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùstrebao⟩ u jednom času trebati; zatrebati
✧ UZ- + *v.* trebati

**ustrémiti se** (na koga, na što) *svrš.* ⟨*prez.* ùstrēmīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùstrēmljen⟩ **1.** oštro upraviti pogled nekamo, prema kome **2.** baciti se na koga, navaliti na koga // **ustremljívati se** (na koga, na što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustrèmljujēm se, *pril. sad.* ustrèmljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustremiti se
✧ U- + *v.* stremiti

**ustrepèriti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ustrepèrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ustrèperen⟩ početi naglo treperiti // **ustrèptalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je ustreptao ili svojstvo onoga što je ustreptalo; uzbuđenost; **ustrèptati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùstrepćēm/-ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ȕstreptao⟩ uzbuditi se, uzdrhtati [~ *od veselja*; ~ *od uzbuđenja*]; **ustreptávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustrèptāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustreptati
✧ UZ- + *v.* treptati, treperiti

**ustrijéliti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùstrijēlīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùstrijēljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** pogoditi, ubiti vatrenim oružjem (ili strijelom) **2.** (se) **a.** raniti se **b.** izvršiti samoubojstvo vatrenim oružjem // **ustreljívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustrèljujēm, *pril. sad.* ustrèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustrijeliti
✧ UZ- + *v.* strijela

**ústroj** *m*, *v.* ustrojstvo // **ustrájati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùstrājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustrojiti; **ustrojávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustròjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustrojiti; **ustròjiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùstrojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstrojen⟩ **1.** urediti poslove i hijerarhiju u organizaciji [~ *vatrogasnu jedinicu*]; organizirati, oblikovati, ustanoviti **2.** *vojn.* **a.** podijeliti oružane snage na postrojbe **b.** urediti postrojbe po utvrđenim mjerilima; **ustrójstvo** *sr* ⟨G *mn* ùstrōjstāvā/-ā⟩ **1.** struktura, ustroj **2.** način djelovanja čega, ob. organizacija čega [~ *države*]
✧ U- + *v.* stroj[2], strojiti

**ustȑpljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji iskazuje strpljivost; ustrajan, uporan // **ustȑpljivōst** *sr* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ ustrajnost, upornost
✧ U- + *v.* strpljiv

**ustručávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ustrùčāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ ustezati se, oklijevati, ženirati se [*nemojte se* ~]
✧ U- + *v.* struk

**ùstuk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ **1.** odstupanje, uzmak, uzmicanje u čemu **2.** ustupak u čemu [*napraviti* ~ *u željama/cijeni*] // **ùstuknuti** (∅, pred kim/čim) *svrš.* ⟨*prez.* -nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* ùstukni, *prid. rad.* ùstuknuo⟩ **1.** povući se brzo i krotko (bez utjecaja volje) [~ *pred zamahom*]; stuknuti **2.** povući se, odstupiti od tvrdoga stava [~ *pred argumentima*]; popustiti; **ustuknjívati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustùknjujēm, *pril. sad.* ustùknjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustuknuti
✧ UZ- + *tъlkǫti ≃ *v.* tući

**ustúpiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùstūpīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstūpljen⟩ dati, prodati nešto od veće količine imanja, vlastitog interesa i sl.; odstupiti (3) // **ùstup** *m*, *v.* ustupak; **ùstupak** *m* ⟨G -pka, N *mn* -pci, G -ākā⟩ odstupanje od svog prava, stava, gledišta i sl. u korist druge strane da bi se postigao sporazum [*napraviti* ~; *učiniti* ~]; ustup; **ustúpati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùstūpām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustupiti; **ustùpitelj** *m* onaj koji čini ustupke; **ustupitèljica** *ž*, *v.* ustupitelj; **ustupnìna** *ž* ⟨G *mn* ustupnínā⟩ naknada za ustupljeno
✧ U- + *v.* stupiti

**ustvári** (način pisanja uz: u stvari) *čest.*, *v.* zapravo
✧ U- + *v.* stvar
**ustvŕditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùstvr̄dīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùstvr̄đen⟩ postaviti (izreći i sl.) tvrdnju // **ustvrđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ustvr̀đujēm, *pril. sad.* ustvr̀đujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ustvrditi
✧ UZ- + *v.* tvrditi, tvrditi
**ùsud** *m* **1.** ono što je unaprijed određeno; sudbina, udes, kob **2.** (Usud) *mit.* biće iz narodne bajke koje određuje čovjekovu sudbinu // **usúdi|ti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùsūdīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. rad.* usúdio se⟩ osmjeliti se [*da se nisi ~o*; *samo se ~*]; **usuđívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* usùđujēm se, *pril. sad.* usùđujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usuditi se
✧ U- + *v.* sud[1]
**usuglásiti** *svrš.* ⟨*prez.* usùglāsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* usùglāšen⟩ **1.** doći, postići suglasje **2.** učiniti suglasnim; uskladiti [~ *mišljenja*] // **usuglasívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* usuglàsujēm, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usuglasiti
✧ U- + *v.* suglasiti se
**usúkati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsūčēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùsūkān⟩ **1.** (što) više niti preplesti u fitilj, uže i sl. **2.** (se) *pren.* utanjiti se, ufitiljiti se, ući u se (o osobi), izgubiti korpulenciju, jedrinu i svježinu // **ùsūkān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* usukati (se) **2.** *pren.* koji je ograničen u razmišljanjima [~ *čovjek*; ~ *ideolog*]; uzak, zalupan, zatucan, zadrt; **usukànica** *ž*, *v.* usukanik; **usukànīk** *m* ⟨G usukaníka⟩ onaj koji je usukan, onaj koji je zavezan u ophođenju, koji je zatvoren u sebe, ograničena osoba, osoba ograničenih vidika, onaj koji nosi dogmatične stavove u glavi; **ùsūkano** *pril.* kruto, uštogljeno, zadrto; zasukano (o oblicima ponašanja, načinima mišljenja i sl.); **ùsūkanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je usukan
✧ U- + *v.* sukati
**ȕsuprot** (I) (čega, čemu) *prij.* **1.** usprkos, unatoč, oprečno prema čemu (po smislu), potpuno različito od čega **2.** *arh.* naprotiv // **ȕsuprot** (II) *pril.* naprotiv, nasuprot
✧ U- + *v.* suprot
**usura** (*izg.* uzúra), *v.* uzura
**usus** (*izg.* ȗzus), *v.* uzus, ob. u: △ ~*(est) tyrannus* (*izg.* ~ (ȇst) tirȁnus) navika je nasilnik
✧ *lat.*
**ususfructus** (*izg.* uzusfrùktus), *v.* uzusfruktus

**ȕsusret** (način pisanja uz: u susret) (komu, čemu) *pril.* prema kome, u smjeru koji će uroditi susretom s kim, na onu stranu gdje je onaj ili ono s kim/s čim će se suočiti ili sučeliti
✧ U- + *v.* susresti, susret
**usústaviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* usústavljen⟩ učiniti da zbroj pojedinačnih činjenica, događaja, stvari dobije oblik sustava; izgraditi kao sustav, sistematizirati [~ *terminologiju*] // **usustavljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usustàvljujēm, *pril. sad.* usustàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usustaviti
✧ U- + *v.* sustav
**ùsūti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ȕspēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ȕsuo, *prid. trp.* ȕsūt⟩ iz jedne posude u drugu izručiti nešto sipko, rastresito // **ȕsipati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/ȕsipljēm, *pril. sad.* -ajūći/ȕsipljūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usuti
✧ U- + *supti, *v.* sipati
**usvijétliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsvijētlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsvijētljen⟩ trljanjem, glačanjem postići sjaj, učiniti da se sjaji // **usvjetljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* usvjètljujēm, *pril. sad.* usvjètljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usvijetliti
✧ U- + *v.* svjetlo, svijetliti
**usvínjiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùsvīnjīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùsvīnjen⟩ *pejor. razg.* **1.** (što, se) uprljati kao svinja (ono što je bilo čisto) **2.** (što) potpuno pokvariti // **usvinjívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* usvìnjujēm, *pril. sad.* usvìnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usvinjiti
✧ U- + *v.* svinja
**usvòjiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùsvojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùsvojen, *gl. im.* usvojénje⟩ **1. a.** prihvatiti, primiti, odobriti, složiti se s čime [~ *mišljenje*] **b.** shvatiti [~ *znanja*] **2.** uzeti dijete pod svoje, dati tuđem djetetu prava djeteta iz krvnog srodstva; adoptirati // **usvájati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùsvājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* usvojiti; **usvojènica** *ž*, *v.* usvojenik; **usvojènīčkī** *prid.* koji se odnosi na usvojenike; **usvojènīčki** *pril.* kao usvojenik, na način usvojenika; **usvojènīk** *m* ⟨G usvojeníka, N *mn* usvojeníci⟩ onaj koga je tko usvojio (o djetetu); **usvojénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* usvojiti **2.** *pravn.*, *v.* adopcija; **usvòjilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩, *v.* usvojitelj; **usvòjitelj** *m* onaj koji usvaja dijete; usvojilac; **usvojitèljica** *ž*, *v.* usvojilac, usvojitelj; **usvòjiteljskī** *prid.* koji se odnosi

na usvojitelje; **usvòjiteljski** *pril.* kao usvojitelj, na način usvojitelja

✧ U- + *v.* svoj

**ûš** *ž* ⟨N *mn* ȕši, G ùšijū/úšī⟩ *zool.* **1.** kukac (*Pediculus humanus*), nametnik na čovjeku **2.** zajednički naziv za razne nametnike na životinjama i biljkama [*biljna* ~; *kokošja* ~] △ ***stidna*** ~ *zool.* nametnik (*Phthirius pubis*), pojavljuje se na dlakama po tijelu; pljoštica, picajzl, pjatula // **ȕšljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima uši, napadnut ušima; **ȕšljivac**[1] *m* ⟨G -īvca, V -īvče, N *mn* -īvci, G -ācā⟩ **1.** onaj koji ima uši **2.** *pren. pejor.* **a.** odrpanac, bijednik **b.** onaj koji je bez morala ili stava; **ȕšljivačkī** *prid.* koji se odnosi na ušljivce; **ȕšljivački** *pril.* kao ušljivac, na način ušljivca; **ȕšljivica** *ž*, *v.* ušljivac; **ȕšljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je ušljiv

◈ *pr.* (nadimačko): **Ušljèbrka** (280, Obrovac, Benkovac, *S* Dalmacija, *v.* i brk)

✧ *prasl.* *vъšь (*rus.* vošž, *polj.* wesz)

**úšac** *m* ⟨G úšca, N *mn* úšci, G ûšācā⟩ *bot.* biljka (*Pallenis spinosa*) iz porodice glavočika (*Compositae*); volujsko oko

✧ *v.* uš

**ùšaltati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšaltān⟩ *reg.* **1.** ukopčati, uključiti, spojiti, uklopiti **2.** (se) *pren.* uklopiti se (u neku sredinu), uključiti se (u neki posao), pristupiti (nekom društvu); prilagoditi se (nekoj situaciji i sl.)

✧ U- + *njem.* (ein)schalten

**ùšānčiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùšānčen⟩ **1.** *zast. vojn.* utvrditi se, osigurati šančevima **2.** *pren. razg.* zauzeti čvrsto kakvu poziciju (službeni položaj i sl.) i ne odustajati od nje // **ušančívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušànčujēm (se), *pril. sad.* ušànčujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušančiti

✧ U- + *v.* šanac

**ùšara** *ž zool.* noćna ptica (*Bubo bubo*), grabežljivica iz porodice sova (mala u. *Otus pisorhinascops*, šumska u. *Asio otus*)

✧ *v.* uho

**ùšata** *ž zool.* jestiva morska riba (*Oblata melanura*), grabežljiva koštunjača iz porodice ljuskavki; crnorep, oćada, ukljata, crnoguz

✧ *v.* uho

**ùšatka** *ž* ⟨G *mn* -tākā/-ī⟩ *zool.* barska ptica (*Colymbus auritus*)

✧ *v.* uho

**uščúvati** *svrš.* ⟨*prez.* ùščūvām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùščūvān⟩ sačuvati što, nastojati da ne propadne, ne ostari // **ùščūvān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je sačuvan i ono što je sačuvano **2.** koji je zadržao čilost i svježinu; **ùščūvanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uščuvan i onoga što je uščuvano

✧ UZ- + *v.* čuvati

**ûšće**, *v.* usta

**ušebíti** *m mn* ⟨N ušèbīt, G ušebíta⟩ *pov.* u starom Egiptu statuete u obliku malih mumija što su se stavljale u grob umrlih

✧ *stegip.* ušbty: koji odgovara

**ušèćeriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ušèćeren⟩ **1.** (što) ukuhati u rastopljenom šećeru **2.** (se) postati poput šećera (o voću loše konzerviranom u šećeru) // **ušećerívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušećèrujēm, *pril. sad.* ušećèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušećeriti

✧ U- + *v.* šećer

**ušénac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G ùšēnācā⟩ *zool.* **1.** kukac koji napada vinovu lozu; ušenjak **2.** (*mn*) porodica kukaca (*Aphididae*), biljni štetnici (sišu sokove iz lišća); lisne uši, ušenjci

✧ *v.* uš

**ušeprtljati se (ušeprtljiti se)** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùšeprtljān⟩ postati šeprtlja, šeprtljiti, upetljati se, zbuniti se // **ušeprtljávati se (ušeprtljívati se)** *nesvrš.* ⟨*prez.* ušepr̀tljāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušeprtljati se

✧ U- + *v.* šeprtlja, šeprtljati

**ušétati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùšētām/ùšēćēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* ušétao (se)⟩ **1.** ući šećući u što **2.** *pren.* vrlo lagano i bez problema ući (kad se očekuje brzina, napor i sl.) [~ *u cilj*; *lopta je ušetala u vrata*] // **ušetávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušètāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušetati

✧ U- + *v.* šetati se

**ùšica**, *v.* uho

**ušićáriti** *svrš.* ⟨*prez.* ušìćārīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ušićāren⟩ *razg. ekspr.* **1.** izvući skromnu korist **2.** izvući korist kakvom smicalicom // **ušićarívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušićàrujēm, *pril. sad.* ušićàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušićariti

✧ U- + *v.* šićar, šićariti

**ušíljiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùšīljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùšīljen⟩ **1.** (što) dati čemu oblik šiljka (djeljanjem, struganjem i sl.); zašiljiti **2.** (se) postati šiljat od mršavosti // **ušiljívati** (što, se)

*nesvrš.* ⟨*prez.* ušìljujēm, *pril. sad.* ušìljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušiljiti
✧ U- + *v.* šiljak, šiljiti
**ùšinuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùšinēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùšinūt⟩ izviti, istegnuti s posljedicom boli ili kočenja [~ *vrat*; ~ *leđa*]
✧ U- + *v.* šib, šinuti
**ȕširoko** *pril.* u širinu, ušir [*stablo raste* ~]
✧ U- + *v.* širok
**ùšiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùšijēm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ušìven/ȕšīt⟩ šivenjem zatvoriti u što (u džep, porub i sl.) [~ *zlatnik u podstavu hlača*] // **ušítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* ušíci, G ùšītākā⟩ ušiveni, uvučeni dio u kroju tkanine ili platna; **ušívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùšīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušiti
✧ U- + *v.* šiti
**ȕška**, *v.* uho
**uškòpiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùškopīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùškopljen⟩ **1.** odstraniti sjemenik; uštrojiti, kastrirati **2.** *pren. razg.* učiniti nesposobnim (za akciju, rad, stvaralaštvo) // **uškopljènīčkī** *prid.* koji se odnosi na uškopljenike; **uškopljènīčki** *pril.* kao uškopljenik, na način uškopljenika; **uškopljènīk** *m* ⟨G uškopljeníka, N *mn* uškopljeníci⟩, *v.* škopac; **uškopljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uškòpljujēm, *pril. sad.* uškòpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uškopiti
✧ U- + *v.* škopiti
**ùšljivac**[2] *m* ⟨G -īvca, N *mn* -īvci, G -ācā⟩ *bot.* biljka roda *Pedicularis* iz porodice *Scrophulariaceae*
✧ *v.* uš, ušljiv
**ušmŕkati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùšmṛkām/ùšmṛčēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšmṛkān⟩ šmrkanjem uvući // **ušmrkávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušmṛ̀kāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušmrkati, ušmrkivati; **ušmrkívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušmṛ̀kujēm, *pril. sad.* ušmṛ̀kujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušmrkati, ušmrkavati
✧ U- + *v.* šmrk, šmrkati
**ušnírati** *svrš.* ⟨*prez.* ùšnīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšnīrān⟩ *reg. zast.* uvesti vrpcu u što kako bi se priteglo // **ùšnīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *reg. zast.* **1.** koji je utegnut, stegnut steznikom kako je nekada bio običaj kod oficira kako bi istakli svoj stas **2.** *pren.* koji je krut u ophođenju
✧ U- + *njem.* (ein)schnüren: pritegnuti
**ušóriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùšōrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùšōren⟩ svesti u šor; uvrstati // **ùšōren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je sveden u šor ili šorove △ ~*o* ***selo*** *term.* tip ravničarske organizacije sela; kuće se organiziraju duž ob. ravnih putova i cesta
✧ U- + *mađ.* sor: red
**ušpárati** *svrš.* ⟨*prez.* ùšpārām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšpārān⟩ *reg.* uštedjeti, *usp.* šparati
✧ U- + *njem.* sparen: štedjeti
**ušpíciti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùšpīcīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùšpīčen⟩ *reg.* ušiljiti se, smršavjeti
✧ U- + *v.* špic[2]
**ȕštap** *m* pun Mjesec, faza Mjesečeve mijene, vrijeme kad je Mjesec pun, *usp.* plenilunij
**uštápiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùštāpīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùštāpljen⟩ *ekspr. razg. pejor.* ukrutiti se, ukočiti se (kad treba raditi ili djelovati) // **uštapljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uštàpljujēm se, *pril. sad.* uštàpljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uštapiti se
✧ U- + *v.* štap
**ùštaviti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùštavljen⟩ obraditi kožu životinje podvrgavajući je posebnim postupcima; učiniti (kožu) // **uštavljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uštàvljujēm, *pril. sad.* uštàvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uštaviti
✧ U- + *v.* štaviti
**uštédjeti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùštēdīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* ùštēđen⟩ ostvariti uštedu // **ȕšteda** *ž* **1.** ono što nije utrošeno i što se čuva ili se može iskoristiti kao vrijednost (novac, vrijeme, materijal) [~ *na vremenu*; ~ *na materijalu*] **2.** ono što je sakupljeno u novcu umjerenim trošenjem, manjim troškovima od zarade i polaganjem u banku; ušteđevina; **ušteđèvina** *ž* ušteđen novac; ušteda (**2**); **ušteđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uštèđujēm, *pril. sad.* uštèđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uštedjeti
✧ U- + *v.* štedjeti
**ùštekati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùštekān⟩ *reg.* **1.** uključiti električnu napravu **2.** (se) *pren.* **a.** razumjeti, shvatiti, skopčati **b.** uključiti se [~ *u razgovor*]
✧ U- + *njem.* (ein)stecken
**ùštimati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùštimān⟩, *v.* štimati
✧ U- + *v.* štimati
**uštínuti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùštīnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* uštíni, *prid. trp.* ùštīnūt⟩ **1.** uhvatiti i prignječiti kožu (ob. prstima ili među prstima) **2.** *pren.* kazati kome nešto zajedljivo, zlobno; bocnuti // **ùštipak** *m* ⟨G

-pka, N *mn* -pci, G -ākā⟩ *kulin.* domaći jednostavan slatkiš od tijesta pečen u vrućem ulju; **uštípnuti** *svrš.* ⟨*prez.* ùštīpnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* uštípnuo⟩ naglo štipnuti
✧ U- + *v.* štipati
**ùštīrkati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùštīrkān⟩ umočiti u štirak; zaškrobiti // **ùštīrkān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je natopljen štirkom [~*o rublje*]; uškrobljen **2.** *pren.* koji nije ležeran u ponašanju, koji nije opušten i prirodan u ophođenju; ukočen, uštogljen
✧ U- + *v.* štirak, štirkati
**uštògljiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùštogljen⟩ *razg. pejor.* jako se ukočiti u smislu ponašanja, postati usiljen // **ùštogljen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pretjerano uzdržljiv, pretjerano strog; krut, tvrd; **uštogljívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uštògljujēm (se), *pril. sad.* uštògljujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uštogljiti
✧ U- + *v.* štagalj
**ùštopati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùštopān⟩ *sport reg.* zaustaviti, smiriti loptu pod nogama (u nogometu)
✧ U- + *v.* štopati
**ùštrb** *m rij. neob.* šteta [*bez ~a* bez štete] ob. u: [*nauštrb*] ⟨*indekl.*⟩
✧ *rus.* uščérb: šteta
**ùštrcati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùštrcān⟩ *razg.* ubrizgati // **ùštrcāj** *m razg.* ono što se jednom uštrca; ubrizgaj; **ùštrcak** *m* ⟨G -cka, N *mn* -rčci⟩ *konstr. neodom.* bijelo vino u koje je dodana soda; špricer
✧ U- + *v.* štrcati
**uštròjiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùštrojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùštrojen⟩ *razg.*, *v.* uškopiti
✧ U- + *v.* štrojiti
**ušúljati (ušúnjati), se** *svrš.* ⟨*prez.* ùšūljām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ušúljao se⟩ krišom se uvući, kradom ući
✧ U- + *v.* šuljati se
**ȕšur** *m reg.* **1.** dio brašna koji se ostavlja mlinaru kao plaća za mljevenje, ujam **2.** naturalna renta ili porez, deseti dio prihoda od zemljišta u feudalnim odnosima
✧ *tur.* öür ← *arap.* ʿušr: desetina
**ùšuškati se** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùšuškān⟩ uvući se, ući u što, obući što, ob. na način koji traži mnogo sitnih pokreta i izaziva lagan šum [~ *u sijeno*; ~ *u slamu*; ~ *u stari kaput*] // **ušuškávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ušùškāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušuškati se
✧ U- + *v.* šuštati, šuškati
**ùšutati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšutān⟩ guranjem nogom, šutanjem loptu ili kakav predmet utjerati, ubaciti u što, učiniti da uđe u što pomoću šutanja
✧ U- + *v.* šut², šutati
**ušútjeti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùšūtīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* ušútio/ušútjela (se) *ž*⟩ predati se šutnji, uočljivo ne govoriti, ne izjašnjavati se // **ùšutkati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùšutkān⟩ (koga) učiniti da tko ušuti ili da prestane djelovati u javnosti; **ušutkávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušùtkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušutkati, ušutkivati; **ušutkívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* ušùtkujēm, *pril. sad.* ušùtkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* ušutkati
✧ U- + *v.* šutjeti
**ut** (*izg.* ȕt) *pril.* kako, kao što, ob. u: △ ~ ***infra*** (*izg.* ~ ȉnfra) »kao dolje«, kao na sljedećoj strani; ~ ***retro*** (*izg.* ~ rȅtro) kao na prethodnoj strani, »kao gore«; ~ ***sic*** (*izg.* ~ sîk) baš tako; ~ ***supra*** (*izg.* ~ sȕpra) **1.** kao gore **2.** *glazb.* uputa da se određeni odlomak interpretira kao i raniji
✧ *lat.*
**ȕt** *m glazb.* u nizu solmizacijskih slogova G. d'Arezza naziv za prvi ton koji je u 17. st. zamijenjen slogom *Do*
**ùta** *ž* ⟨G *mn* útā⟩ *knjiž.* japanska kratka pjesma
✧ *jap.*
**utabànati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtabanān⟩ *reg.* ugaziti što tabanima, poravnati što tabanima [~ *snijeg*] // **utàbati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtabān⟩ izravnati, nabiti, izgaziti tabajući (tabanajući zemlju, tlo); **utabávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utàbāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utabati
✧ U- + *v.* taban
**utabòriti se** *svrš.* ⟨*prez.* -īm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* utàboren⟩ **1.** *pov.* podignuti tabor za noćenje ili trajnije boravište (ob. o rimskoj vojsci) **2.** boraviti na nekom otvorenom mjestu (u šatorima) (o vojsci, o izviđačima i sl.) **3.** *pren. iron.* odlučno se negdje smjestiti čekajući koga ili što [~ *pred profesorovom sobom*] // **utaborívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utabòrujēm (se), *pril. sad.* utabòrujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utaboriti se
✧ U- + *v.* tabor

**utájiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtājīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtājen⟩ izvršiti utaju; zatajiti // **ȕtaja** *ž* **1.** skrivanje tajne **2.** prisvajanje tuđe imovine koja se nalazi na čuvanju itd. na nedopušten način **3.** neprijavljivanje prihoda ili imovine poreznim vlastima u namjeri da se izbjegne porez, skrivanje prihoda i drugoga što podliježe oporezivanju [~ *poreza*]; **utajìvāč** *m* ⟨G utajiváča⟩ onaj koji je izvršio utaju, onaj koji vrši utaju; **utajìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na utajivače; **utajìvāčki** *pril.* kao utajivač, na način utajivača; **utajívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utàjujēm, *pril. sad.* utàjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utajiti

✧ U- + *v.* tajiti

**ùtakmica** *ž* **1.** *sport* natjecanje ili igra dvaju pojedinaca ili momčadi **2.** uopće nadmetanje; konkurencija (u privredi, trgovini, učenju, znanosti) [~ *na svom terenu*; ~ *na tuđem terenu*; *lažirana* ~]

✧ U- + *v.* takmiti se, takmac

**utàknuti** (što u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtaknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* utàknuo/ùtakao, *prid. trp.* ùtaknūt⟩ staviti što u za to predviđeno mjesto [~ *konac u iglu*]; utaći // **ùtaći** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtaknēm, *pril. pr.* ùtakāvši, *prid. trp.* ùtaknūt⟩, *v.* utaknuti; **ùticati** (što u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtičēm, *pril. sad.* ùtičūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utaknuti; **ùtičnica** *ž* izolirana kutija na električnom ili telefonskom vodu s jednom ili više rupa u koje se uvlači utikač; **utìkāč** *m* ⟨G utikáča⟩ predmet s jednim, dva ili tri klina kojim se uključuje u strujnu ili telefonsku mrežu

✧ U- + *v.* taknuti

**ȕtamān** *pril. knjiš.* uzalud, nizašto, badava [*gubiti vrijeme* ~]

✧ U- + *v.* taman

**utamániti** *svrš.* ⟨*prez.* utàmānīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utàmānjen⟩ potpuno uništiti, zatrti // **utamànitelj** *m* onaj koji tamani, uništavatelj [~ *gamadi*]

✧ U- + *v.* tamaniti

**utàmničiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utàmničen, *gl. im.* utamničénje⟩ baciti u tamnicu // **utamničívati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* utamnìčujēm, *pril. sad.* utamnìčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utamničiti

✧ U- + *v.* tamnica

**utanáčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* utànāčīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utànāčen⟩ dogovorno utvrditi pojedinosti; dogovoriti se, ugovoriti // **utanačívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utanàčujēm, *pril. sad.* utanàčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utanačiti

✧ U- + *mađ.* tanács: savjet

**utánjiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùtānjīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùtānjen⟩ **1.** (što) **a.** udaranjem čekićem i sl. učiniti tankim ili tanjim; stanjiti **b.** progovoriti tankim, slabo čujnim, tihim, blagim glasom, ob. izvještačeno, neprirodno (u uzbuđenju, u želji za ugađanjem sugovorniku i sl.) **2.** (se) **a.** oslabjeti, smršaviti; stanjiti se **b.** *pren.* biti na izmaku snaga; ponestati, istrošiti se **c.** *žarg.* ostati bez novca // **utanjívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utànjujēm, *pril. sad.* utànjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utanjiti

✧ U- + *v.* tanak

**utàslačiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utàslačen⟩ uraditi da bude ljepše; otesati, urediti

✧ U- + *tur.* taslak: neuglađen, grub, nedotjeran

**utážiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtāžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtāžen⟩ zadovoljiti potrebu za jelom i pićem; utoliti, ugasiti [~ *glad*; ~ *žeđ*] // **utàživ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može utažiti, podmiriti, smiriti; **utažívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utàžujēm, *pril. sad.* utàžujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utažiti

**UTC** *krat.* svjetsko koordinirano vrijeme, *v.* vrijeme △

✧ *krat.*, *engl.* Universal Time Coordinated

**ùteći** (se) *svrš.* ⟨*prez.* utèčēm/ùteknēm (se), *pril. pr.* ùtekāvši (se), *prid. rad.* ùtekao (se)⟩ **1.** (∅) skloniti se bježeći, pobjeći od koga, umaknuti komu **2.** (se komu, čemu) **a.** naći utočište, skloniti se kod koga, zatražiti pomoć **b.** poduzeti nešto tražeći izlaz iz teškoća; pribjeći čemu

✧ U- + *v.* teći

**ùtefteriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtefteren⟩ **1.** *reg. pov.* upisati u tefter **2.** *razg.* upisati, zapisati tako da sve ostane zapisano (a da se ne zaboravi ili previdi) [~ *jedinicu učeniku*]

✧ U- + *v.* tefter

**utégnuti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùtēgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* utégni, *prid. trp.* ùtēgnūt⟩ obavijajući stegnuti tako da ostane u svom položaju ili da se iz njega ne pomakne; opasati [~ *pojas*] // **úteg** *m* ⟨N *mn* -ezi⟩ *term.* **1.** predmet koji svojom određenom i poznatom težinom omogućuje mjerenje na vagi **2.** pre-

dmet koji pritezanjem omogućuje rad čega (mehaničkog zidnog sata); teg △ *dizanje ~a* sport u kojem je cilj podignuti što teže utege; **ùtega** *ž* ⟨D L -ezi⟩ pomagalo kojim se dio tijela čvrsto steže ili drži u željenom položaju; potpasač, daščica, pojas, udlaga; **utézati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtēžēm, *pril. sad.* utéžūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utegnuti

✧ U- + *prasl.* *tęgnǫti, *v.* težak

**utemèljiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* utèmeljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utèmeljen⟩ **1.** postaviti temelje čemu; osnovati **2.** čvrsto zasnovati, dati solidne temelje, dati dobre argumente (o kakvom tekstu, tvrdnjama itd.) // **utèmeljeno** *pril.* na utemeljen način, osnovano [*~ se sumnja*]; **utèmeljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je utemeljeno [*ukazati na ~ tvrdnje*]; **utemèljitelj** *m* onaj koji je utemeljio, osnovao neko društvo, poduzeće itd. △ *član ~* član koji je utemeljio, osnovao; **utemeljitèljica** *ž, v.* utemeljitelj; **utemèljiteljskī** *prid.* koji se odnosi na utemeljitelje; **utemèljiteljski** *pril.* kao utemeljitelj, na način utemeljitelja; **utemeljìvāč** *m* ⟨G utemeljiváča⟩ onaj koji utemeljuje; utemeljitelj; **utemeljivàčica** *ž, v.* utemeljivač; **utemeljìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na utemeljivače; **utemeljìvāčki** *pril.* kao utemeljivač, na način utemeljivača; **utemeljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utemèljujēm, *pril. sad.* utemèljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utemeljiti

✧ U- + *v.* temelj, temeljiti

**utènzīlije** (**utenzílije**) *ž mn* stvari za uporabu; sprave, oruđa, pomoćna sredstva; medicinski instrumenti

✧ *lat.* utensilia ≃ uti: koristiti se

**uterostìptik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *farm.* lijek protiv krvarenja maternice

✧ *v.* uterus + *grč.* styptikós: koji skuplja, steže (krvne žile)

**uterotònik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *farm.* tvar koja izaziva stezanje maternice

✧ *v.* uterus + -TONIK

**ùterus** *m anat.* unutarnji spolni organ žene u kojem se razvija plod; maternica, materica // **ùterusnī** *prid.* koji se odnosi na uterus

✧ *lat.*

**U Thant** (*izg.* Ȕ Tànt), **Sithu** (1909–1974), burmanski političar, generalni tajnik UN u dva mandata (1962–1972); predani budist, težio je neutralnoj politici i kritički se odnosio i prema Istoku i prema Zapadu u pitanjima za koja je držao da ugrožavaju svjetski mir

**ùtiha** *ž* ⟨D L ùtisi/-i⟩ *ekspr.* **1.** zatišje **2.** bonaca (na moru) // **ùtihnu|ti** *svrš.* ⟨*prez.* ùtihnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùtihnuo⟩ smiriti, prestati [*borbe su ~le*]; **utìšati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtišān⟩ **1.** smanjiti buku; umiriti, smiriti, stišati **2.** *pren.* oslabiti, nestati, prestati (o boli); **utišávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utìšāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utišati

✧ U- + *v.* tih

**utile cum dulci** (*izg.* ûtile kȕm dȕlci) ugodno s korisnim

✧ *lat.*

**ùtilitār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ **1.** koji donosi neposrednu korist, upotrebljiv u praktične svrhe; svrhovit **2.** kod kojeg je naglašenija korisnost (utilitarnost) od estetske ili koje druge odlike **3.** koji pristaje uz utilitarizam ili ga podržava △ *~na arhitektura* arhitektonski objekti koji služe određenoj praktičnoj djelatnosti (npr. skladišta, pogoni itd.) // **utilitárac** *m* ⟨G -rca, N *mn* -rci, G utilìtārācā⟩ *razg.* utilitarist (2); **utilitàrist** (**utilitarȉst**) *m* **1.** onaj koji pristaje uz utilitarizam, koji provodi ili formulira utilitarizam **2.** onaj koji u svemu traži svoju korist; **utilitarìstičkī** *prid.* koji se odnosi na utilitarizam i utilitariste; **utilitarìstički** *pril.* na način utilitariste, kao utilitaristi; **utilitàristkinja** *ž, v.* utilitarist; **utilitarìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** težnja za korisnošću, svrsishodno djelovanje usmjereno na ostvarivanje neke praktične koristi **2.** *fil.* etičko stanovište po kojem je cilj svakog svjesnog i svrhovitog djelovanja ono što je korisno, opravdano ako donosi priznanje ili korist bilo pojedincu bilo zajednici (predstavnici J. S. Mill, J. Bentham, H. Sidgwick); **ùtilitārno** *pril.* korisno, probitačno; **utilìtēt** *m* ⟨G utilitéta⟩ korisnost, probitačnost, prednost; **utilizácija** (∅, čega) *ž* iskorištavanje čega

✧ *lat.* utilitas: korist ≃ utilis: koristan

**utilitas publica** (*izg.* utìlitas pûblika) javno (opće) dobro

✧ *lat.*

**utility** (*izg.* jutìliti) *m inform.* uslužni program, *v.* uslužan △

✧ *engl.*

**ùtipkati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtipkān⟩ unijeti tipkanjem (slovo, znakove i sl.) u postojeći tekst

✧ U- + *v.* tipka, tipkati

**ùtirati**, *v.* utrti

**ùtisnuti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùtisnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* ùtisni, *prid. trp.* ùtisnūt⟩ **1. a.** pritiskajući predmet ostaviti njegov otisak u čemu; pritiskom ostaviti trag na čemu **b.** umetnuti između dviju stijenki i sl. gdje će biti obuhvaćeno s obje strane **2.** smjestiti (se) u tijesan prostor, sabiti se; tiskajući se zauzeti mjesto; ugurati se, uvući se **//** **ùtisak** *m* ⟨G -īska, N *mn* -īsci, G -ākā⟩, *v.* dojam; **ùtiskati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtiskān⟩ stiskom ili tiskanjem ugurati u što [~ *rublje u torbu*]; **utiskívānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* utiskivati **2.** *psih.* postupak sličan brzom učenju; pamćenje ključnih događaja iz veoma ranih stadija života koji utječu na oblikovanje ponašanja; »urezivanje«; **utiskívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utìskujēm, *pril. sad.* utìskujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utisnuti, utiskati

✧ U- + *v.* tiskati, tisnuti

**utìšati**, *v.* utiha

**ùtjecati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtječēm, *pril. sad.* ùtječūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (na koga, na što) imati utjecaj, djelovati na koga, na što **2.** (u što) ulijevati se [*potok utječe u rijeku*] **//** **ȕtjecāj** *m* **1.** djelovanje na koga ili što tako da mijenja postupke (ponašanje, uvjerenja i sl.) **2.** moć, snaga djelovanja na koga, na što [*potpadati pod tuđi ~*; *biti pod snažnim ~em*]; **ȕtjecāj|an** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji ima jak utjecaj, koji utječe (na koga ili na što) [*~ni čimbènik*; *~na osoba*]; uplivan; **ȕtjecājno** *pril.* tako da utječe, djeluje na što; **utjecájnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je utjecajan

✧ U- + *v.* teći

**ȕtjeha**, *v.* utješiti

**utjelòviti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* utjèlovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utjèlovljen, *gl. im.* utjelovljénje⟩ dati tjelesni ili materijalni oblik zamišljenom; otjelotvoriti, oličiti, materijalizirati [*on je utjelovljenje zla*] **//** **utjelovljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utjelòvljujēm, *pril. sad.* utjelòvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utjeloviti

✧ U- + *v.* tijelo

**ùtjerati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtjerān⟩ **1.** nagnati, prisiliti koga (ob. životinju) da uđe u ograničeni prostor, u prostoriju, tjerajući ugnati; stjerati **2.** zamahujući, pritiskajući ili udarajući učiniti da predmet uđe u unutrašnjost čega što se opire ili je tvrdo; zabiti, zariti **3.** naplatiti (dug, porez i sl.) **//** **utjerávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utjerati, utjerivati; **utjèriv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može utjerati; naplativ [~ *dug*]; **utjerìvāč** (čega) *m* ⟨G utjeriváča⟩ onaj koji se bavi utjerivanjem [~ *dugova* onaj koji za račun posuđivača, kockarnice i sličnih vjerovnika naplaćuje novac od onih koji su dužni, najčešće brutalnim sredstvima]; **utjerivàčica** *ž*, *v.* utjerivač; **utjerívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utjèrujēm, *pril. sad.* utjèrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utjerati; **utjèrivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je utjerivo

✧ U- + *v.* tjerati

**Utješínović 1. Juraj** (1482–1551), ugarsko-erdeljski političar i kardinal, rodom iz Hrvatske; pristaša kralja I. Zapolje, koji ga je imenovao guvernerom Erdelja i dijela Mađarske; poslije Zapoljine smrti pristao uz Ferdinanda I Habsburškog, koji mu je najprije ishodio kardinalsku čast, a onda ga dao ubiti **2. Ostrožinski, Ognjeslav** (1817–1890), hrv. književnik i političar, ilirac, visoki dužnosnik za banovanja I. Mažuranića; brojne rasprave o preuređenju Habsburške Monarhije (*Osnova za savezno preuređenje Cesarovine austrijske*), o seoskom zadrugarstvu u Krajini (*Obiteljske zadruge Južnih Slavena*, na njemačkom) i rodoljubna i ljubavna lirika (*Vila Ostrožinska*)

**ùtješiti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtješen⟩ pružiti utjehu, ublažiti tugu, žalost **//** **ȕtjeh|a** *ž* ⟨D L -i/-esi⟩ ublaženje tuge ili osjećaja tragičnog postignuto duhovnom okrepom, riječima, nalaženjem kvalitete života itd. [*nalaziti ~u*; *pružati ~u*; *za ~u*]; **ùtješ|an** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ koji donosi utjehu, koji tješi △ ***~na nagrada*** nagrada koja se na sportskim i umjetničkim natjecanjima dodjeljuje onome tko se približio najboljemu; **utjèšitelj** *m* onaj koji donosi utjehu, koji tješi; **utješitèljica** *ž*, *v.* utješitelj; **utjèšljiv** (**utjèšiv**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se može utješiti; **ùtješno** *pril.* djelujući s utjehom, pružajući utjehu; **ùtješnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je utješno

✧ U- + *v.* tješiti

**ùtkati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtkān⟩ tkanjem umetnuti **//** **ȕtka** *ž* ⟨G *mn* ûtkā/ùtkī⟩ *zast.* niti utkane u osnovu; potka; **utkívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtkīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utkati

✧ U- + *v.* tkati

**ùtō** (način pisanja uz: u to) *pril.* (za izražavanje radnje koja se događa paralelno s drugom radnjom ili u neposrednom slijedu djelomično se poklapajući) [*Bili smo spremni za put, ~ je stigla i kočija*]; utom
✧ *v.* u + *v.* to

**ùto-àstečkī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* jezična porodica koja obuhvaća mnoge jezike J SAD-a i Meksika (npr. apaški, nahuatl, itd.)

**ùtočīšte**, *v.* utok

**utòčiti**, *v.* utok

**utòčniti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtočnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtočnjen⟩ *knjiš.* prikazati točno, prikazati točnije // **utočnjívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utòčnjujēm, *pril. sad.* utòčnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utočniti
✧ U- + *v.* točan

**útok** *m* ⟨N *mn* -oci⟩ **1.** ušće **2.** *pov. pravn.* žalba na sudsku odluku // **utákati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtāčēm, *pril. sad.* utáčūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utočiti; **ùtočīšte** *sr* **1.** mjesto sigurnosti za onoga koji se sklanja od nevolja, opasnosti; pribježište **2.** privremeno mjesto boravka [*pružiti/dati* ~]; **utòčiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtočīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtočen⟩ učiniti da što bude utočeno
✧ U- + *v.* tok[1]

**utolìkō** *pril.* (ob. ispred komparativa ili riječi komparativnog značenja) **1.** iskazuje posljedicu onoga što je prethodnim dijelom iskaza rečeno [~ *bolje*] **2.** zajedno s ukoliko znači: što ... to, čim ... tim [*ukoliko više radi, ~ više ima*]
✧ U- + *v.* toliki

**utòliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtolīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtoljen⟩ udovoljiti gorućoj želji; ugasiti [~ *žeđ*; ~ *bijes*] // **utoljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utòljujēm, *pril. sad.* utòljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utoliti
✧ U- + *prasl.* *toliti: zadovoljiti (*stsl.* utoliti, *rus.* tolít', *slov.* toliti), *lit.* tilti: ušutjeti

**ùtōm** *pril.*, *v.* uto

**utòmiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtomīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtomljen⟩, ob. u: [~ *osjećaje* prigušiti osjećaje]
✧ U- + *v.* tomiti

**utònuti** *svrš.* ⟨*prez.* ùtonēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* utòni, *prid. rad.* utònuo⟩ **1.** (u što) djelomično biti u tekućini ili upasti **a.** u tekućinu [~ *u vodu*] **b.** u što žitko [~ *u blato*], *usp.* tonuti **2.** (∅) *ekspr.* izgubiti se, nestati (u mnoštvu, prostranstvu, nestati s vidika), zaći za horizont **3.** (u što) *pren.* **a.** unijeti se u što, potpuno se predati čemu, udubiti se [~ *u misli*] **b.** zaspati ugodnim, tvrdim snom [~ *u san*]
✧ U- + *v.* tonuti

**utòpija** *ž* **1.** *fil.* idealna zamišljena zemlja ili zajednica u kojoj vladaju savršeni društveni odnosi, blagostanje i sreća (Th. More, T. Campanella, F. Bacon, F. Petrić); rjeđe, u literaturi ironično ili satirički tretirana (J. Swift, G. Orwell) **2.** *razg.* neostvariva zamisao, zamisao bez podloge, idealno stanje koje se ne može ostvariti // **utòpījskī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na utopiju △ ~ ***socijalizam*** *pov. ideol.* naziv koji je F. Engels dao najranijim socijalističkim doktrinama u 18. i poč. 19. st. (Saint Simon, R. Owen, F. Fourier); **utòpījski** *pril.* kao utopija, kao u utopiji; **utòpist** (**utopìst**) *m* **1.** stvaralac utopije (**1**) **2.** *razg.* onaj koji se zanosi utopijom (**2**); **utopìstičkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na utopiju [~ *svjetonazor*]; **utopìstički** *pril.* kao utopist, na način utopista [*on zaista svijet doživljava* ~]; **utòpistkinja** *ž*, *v.* utopist
✧ *nlat.* utopia ≃ *grč.* ou: ne + -TOPIJA

**utòpiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùtopīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùtopljen⟩ **1.** (koga, što) **a.** bacivši, zagnjurivši u vodu lišiti života; udaviti **b.** *pren.* učiniti da se izgubi, nestane u mnoštvu, široj zajednici i sl. **2.** (se) **a.** izgubiti život u vodi, udaviti se **b.** izgubiti se, nestati stapajući se s čim većim, jačim i sl. **c.** predati se čemu, zanijeti se, utonuti u što (u posao i sl.) **3.** *pren. žarg.* prodati komu što (ob. ono što se teško proda) // **utápati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtāpām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utopiti; **utopljènica** *ž*, *v.* utopljenik; **utopljèničin** *prid.* koji pripada utopljenici; **utopljènīčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na utopljenike; **utopljènīčki** *pril.* kao utopljenik, na način utopljenika; **utopljènīk** *m* ⟨G utopljeníka, N *mn* utopljeníci⟩ onaj koji se utopio
✧ U- + *v.* topiti

**utòpliti** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùtoplīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtopljen⟩ toplo odjenuti i zaštititi od hladnoće, toplo odjenuti; zagrijati // **utopljívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utòpljujēm, *pril. sad.* utòpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utopliti
✧ U- + *v.* topao

**útor** *m* (+ *potenc.*) urezano, užlijebljeno mje-

sto na nekom tijelu predviđeno da se u nj što uglavi, ispust koji točno pristaje (na kraju duge, u što se uglavljuje dno bačve) // **útoriti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* útoren⟩ *rij.* izvesti (napraviti, udupsti) utor, potrebnim pomagalom učiniti da što dobije utor na površini

✧ U- + *torъ ≃ *slov.* utor

**útor|ak** *m* ⟨G -ōrka, N *mn* -ōrci, G -ākā⟩ drugi dan u tjednu, drugi dan poslije nedjelje [*pokladni ~ak*; *~kom*]

✧ *prasl.* *vъtorъ: drugi (*rus.* vtorój, *polj.* wtóry) ≃ *skr.* vitaras: dalji

**ȕtovār** *m* smještaj tereta, robe u kola za prijevoz; unošenje // **utòvariti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utòvaren⟩ **1.** smjestiti stvari u automobil, kamion, vagon, brod i sl. **2.** (kome) *sport žarg.* dati kome velik broj pogodaka (u nogometu); nametati (koga), nakrcati (komu); **utovarìvāč** *m* ⟨G utovariváča⟩ **1.** onaj koji utovaruje/tovari što **2.** stroj za utovarivanje (npr. u lukama, skladištima, rudnicima); **utovarivàčica** *ž*, *v.* utovarivač; **utovarívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utovàrujēm, *pril. sad.* utovàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utovariti; **ȕtovārnī** *prid.* koji se odnosi na utovar, koji služi za utovar

✧ U- + *v.* tovar

**utòviti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtovīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtovljen⟩ uhraniti životinju do tražene težine [*~ svinju*] // **utovljívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utòvljujēm, *pril. sad.* utòvljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utoviti

✧ U- + *v.* toviti

**utràkvist** (**ultrakvìst**) *m* ⟨G -a⟩ *pov.* pripadnik umjerenog krila husitskog pokreta; pristaša utrakvizma; kaležnjak, kalikstinac // **utrakvìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. heršć.* učenje i pokret unutar husitizma, zahtijeva da se i laicima daje euharistija u oba lika, kruh i vino

✧ *nlat.* Utraquista ≃ uterque: oba

**ùtrapiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtrapljen⟩ *razg.* **1.** staviti u trap (gomoljasto povrće) **2.** lukavo kome dati što, podmetnuti (ob. prodati, darovati), riješiti se čega; uvaliti // **utrapávati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utràpāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrapiti; **utrapljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utràpljujēm, *pril. sad.* utràpljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrapiti

✧ U- + *v.* trap², trapiti

**utr̀čati** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* utr̀čīm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ȕtrčao⟩ ući trčeći // **utrčávati** (u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utr̀čāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrčati; **ȕtrka** *ž* ⟨D L ȕtrci⟩ **1.** nastojanje da se stigne prije drugoga, da se što postigne prije drugoga; nadmetanje, utrkivanje **2.** *sport*, *v.* trka; **utrkìvāč** *m* ⟨G utrkiváča⟩ onaj koji se utrkuje, onaj koji nastoji stignuti (kamo) što prije, onaj koji nastoji biti prvi; **utrkìvalīšte** *sr sport* uređen prostor na kome se održavaju utrke; **utrkívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* utr̀kujēm se, *pril. sad.* utr̀kujūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** nastojati trčeći stići prije drugoga **2.** (u čemu) nastojati što postići prije drugoga; nadmetati se, natjecati se

✧ U- + *v.* trk, trčati

**utrìkul** *m anat.* **1.** tanka vrećica satkana od membrana koja djeluje s polukružnim kanalima uha **2.** mješinica prostate

✧ *lat.* utriculus

**Utrillo** (*izg.* Utrȉlo), **Maurice** (1883–1955), francuski slikar pariške boeme, samouk, mimo svih slikarskih pravaca izgrađuje svoj vlastiti doživljaj ambijenta varirajući motive zabitnih uličica i trgova Montmartrea

**ȕtrina** *ž* **1.** *arh.* općinska, zajednička livada koja služi za ispašu; gmajna **2.** tratina

✧ U- + *v.* tratina

**utr̍ljati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtrljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtrljān⟩ pritiskom dlana i ravnomjernim pokretima nanijeti ulje, kremu i sl. na kožu // **utrljávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utr̀ljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrljati

✧ U- + *v.* trti, trljati

**utŕnuti** *svrš.* ⟨*prez.* ùtrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* utŕni, *prid. trp.* ùtrnūt⟩ **1.** (∅) biti zahvaćen trncima zbog slabe cirkulacije krvi, izgubiti osjetljivost (o dijelu tijela); zatrnuti **2.** *ekspr.* **a.** (što) ugasiti [*~ svjetlo*] **b.** (se) ugasiti se [*utrnule su se aktivnosti*] // **utrnúće** *sr* **1.** nestanak (loze, roda) **2.** *retor.* prestanak rada ili djelovanja čega što ima opće značenje [*~ kluba*]; **utŕnuo** *prid.* ⟨*odr.* -ulī⟩ koji je zahvaćen trncima; **utrnjívati** (∅, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utr̀njujēm, *pril. sad.* utr̀njujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrnuti

✧ U- + *v.* trnuti

**ȕtroba** *ž* **1.** *anat.* organi smješteni u trbušnoj šupljini čovjeka, meki dijelovi, organi u trbušnoj i grudnoj šupljini čovjeka i životinja, *usp.* iznutrica **2.** korito broda iznutra, dio između kostura i palube, nutrina **3.** uku-

pnost onoga što se nalazi ispod kore Zemlje [~ *Zemlje*] // **ȕtrobica** *ž* **1.** *dem.* od utroba **2.** *kulin. rij.* pluća priređena kao jelo (od životinje koja se jede); plućica; **ȕtrobnī** *prid.* koji se odnosi na utrobu; crijevni

◈ *pr.* (nadimačko): **Ùtrobičić** (200, Omiš, sred. Dalmacija)

✧ *prasl.* i *stsl.* ǫtroba (*rus.* utróba, *polj.* wątroba: jetra) ≃ *skr.* antra-: unutarnji

**ȕtroje** *pril.* uz sudjelovanje triju osoba, troje zajedno [*ne prostiri krevet ~ (posl.)* (jer je to slutnja smrti)]

✧ *v.* u + *v.* tri, troje

**utròstručiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* utròstručen, *gl. im.* utrostručénje⟩ **1.** učiniti trostrukim (1+1+1), tri puta, trostruko pojačati, uvećati **2.** presaviti da bude u tri sloja, da postane trostruko deblji (pokrivač) // **utrostručívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utrostrùčujēm, *pril. sad.* utrostrùčujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrostručiti

✧ U- + *v.* trostruk

**utròšiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtrošen⟩ upotrijebiti, izdati // **ùtrošak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci, G -ākā⟩ ono što se utroši u energiji, materijalu, novcu, hrani i vremenu (ob. u radnom procesu)

✧ U- + *v.* trošiti

**utr̀pati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ȕtrpān⟩ **1.** (što) bez reda nagurati, natrpati u što **2.** (se) **a.** *pren. pejor.* doći nepozvan, naturiti se, nametnuti se, uvaliti se, ugurati se **b.** *v.* utrpavati (se) (2) // **utrpávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* utr̀pāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *v.* utrpati **2.** (se komu) nastojati ostvariti ljubavnu vezu s nekom osobom; upucavati se

✧ U- + *v.* trpati

**ùtrti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ȕtrēm/ùtarēm, *pril. pr.* ùtr̄vši, *prid. trp.* ȕtr̄t/utr̀ven⟩ hodanjem, vožnjom i sličnim pritiskanjem izravnati i učiniti tvrdim (seoski put sa zemljanom podlogom, snijeg) // **utìratelj** *m* onaj koji utire nove puteve, onaj koji utire staze u smislu novih nastojanja (ideja, znanosti itd.); **utiratèljica** *ž*, *v.* utiratelj; **ùtirati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtirēm, *pril. sad.* ùtirūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utrti; **utrènīk** *m* ⟨G utreníka, N *mn* utreníci⟩ **1.** kolni put sa zemljanom podlogom, put koji se utro **2.** šira prtina upotrebljavana kao stalan put za saonice; **ùtrt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je već poznat, istražen [*(ići) ~im putem*]

✧ U- + *v.* trti

**utrúditi** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtrūdīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtrūđen⟩, ob. u: [~ *noge* umoriti noge]

✧ U- + *v.* trud[1]

**utŕžiti** *svrš.* ⟨*prez.* ùtr̄žīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtr̄žen⟩ dobiti novac prodajom čega // **ùtržak** *m* ⟨G -rška, N *mn* -ršci⟩ rezultat trženja, novac dobiven trženjem, prodajom čega [*dnevni ~*]; **utr̀živ** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na utržak; **utr̀živōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je utrživo

◈ *pr.* (nadimačko): **Ùtržen** (Sinj)

✧ U- + *v.* trg, tržiti

**ùtūći** *svrš.* ⟨*prez.* utúčem, *pril. pr.* ùtukāvši, *imp.* utúci, *prid. trp.* utūčen⟩ **1.** (koga) **a.** isprebijati, zatući **b.** dovesti u stanje bezvoljnosti i potištenosti, ubiti volju; deprimirati **2.** (što) uludo, nekorisno utrošiti, nekorisno uložiti (vrijeme, novac) // **ùtucati** (što u što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùtucān⟩ ulupati, *v.*; **utucávati** (što u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utùcāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utucati; **utùčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je potišten; bezvoljan; **utùčeno** *pril.* na utučen način, potišteno, žalosno; **utùčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je utučen; **ùtuk** *m* ⟨N *mn* ùtuci⟩ **1.** *arh.* sredstvo protiv bolesti; lijek, protuotrov **2.** *ekspr.* odgovor na napad (u diskusijama, kritikama, polemikama) protunapad

✧ U- + *v.* tući

**utúliti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùtūlīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtūljen⟩ potpuno ugasiti svjetlo svijeće ili svjetiljke s plamenom puhanjem ili reguliranjem, *usp.* prituliti // **utuljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* utùljujēm, *pril. sad.* utùljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* utuliti

✧ U- + *v.* tuliti

**ùturiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùturīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùturen⟩ *reg.* staviti što u što, umetnuti, *usp.* turiti // **utúrati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùtūrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uturiti

✧ U- + *v.* turiti

**ȕtūtanj** *pril. ekspr.* uzalud, bez odjeka [ob. *govoriti ~*]

✧ U- + *v.* tutanj

**ùtutkati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùtutkān⟩ **1.** (što) zatisnuti sa svih strana, zavući sa svih strana (pokrivač) **2.** (se) *pren. pejor.* postati nemušt, ne davati glasa od sebe, željeti ostati nezapažen, zavući se u sebe // **ùtutkān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid.*

*trp.*〉, *v.* ututkati **2.** *iron.* koji je pokunjen, snužden, kojemu su lađe potonule; **ùtutkānōst** *ž* 〈G -osti, I -osti/-ošću〉 stanje onoga koji je ututkan; **ututkávati** (što, se) *nesvrš.* 〈*prez.* utùtkāvām, *pril. sad.* -ājūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* ututkati
✧ U- + *v.* tutnuti, tutkati

**utúviti** *svrš.* 〈*prez.* ùtúvīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtūvljen〉 *razg. ekspr.* **1.** (što) zadržati u pamćenju, upamtiti **2.** (komu što) ponavljanjem, potankim objašnjavanjem i sl. učiniti da zna i zapamti, uliti u glavu [~ *u glavu* **a.** dobro zapamtiti, zapamtiti za svagda **b.** uliti u glavu (2)] // **utuvljívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* utùvljujēm, *pril. sad.* utùvljujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* utuviti
✧ U- + *v.* tuviti

**utúžiti** (što) *svrš.* 〈*prez.* ùtūžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtūžen〉 obratiti se sudu ili mjerodavnom tijelu radi primjene zakona ili propisa u obliku tužbe [~ *dug(ovanje)*]; tražiti sudskim putem // **utùživ** *prid.* 〈*odr.* -ī〉 *pravn.* **1.** onaj protiv kojega se može pokrenuti sudska parnica, koga se može zakonski procesuirati **2.** koji ima razloga za sudsku tužbu [*slučaj je* ~]; **utužívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* utùžujēm, *pril. sad.* utùžujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* utužiti
✧ U- + *v.* tuga, tužiti

**ȕtva** *ž* 〈G *mn* ȕtāvā/-ī〉 *zool.* barska ptica (*Anas boscas*) iz porodice pataka (morska u. *Tadorna tadorna*, u. zlatokrila *Casarca casarca* i *C. ferruginea*, opjevana u usmenoj narodnoj poeziji)
✧ *prasl.* *ǫty (*rus.* utvá, *slov.* otva), *lit.* antis ← *ie.* *$h_2$enh$_2$t-: patka (*lat.* anas, *stengl.* aened)

**utvòriti** (što) *svrš.* 〈*prez.* ùtvorīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtvoren〉 *arh. rij.* umisliti što, stvoriti maštom priviđenje // **ȕtvara** *ž* **1.** avet, priviđenje, sablast **2.** maštanje; plod mašte, fikcija **3.** *žarg.* onaj koji sebi umišlja da mnogo vrijedi, koji se pravi važan; **ȕtvār|an** *prid.* 〈*odr.* -rnī〉, ob. u: △ ~***na bol*** fantomska bol, *v.* fàntōmskī △; **utvárati** *nesvrš.* 〈*prez.* ùtvārām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje〉 **1.** *v.* utvoriti **2.** (sebi) *razg.* umisliti se
✧ U- + *v.* tvoriti

**utvŕditi** (što) *svrš.* 〈*prez.* ùtvr̄dīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùtvr̄đen〉 **1.** učiniti da što čvrsto stoji, da se ne pomiče; učvrstiti, osigurati **2.** potpuno naučiti, učiniti solidnim, steći sigurnost u poznavanju [~ *znanje*; ~ *gradivo*] **3.** točno odrediti, fiksirati **4.** ispitujući, izučavajući doći do zaključka; ustanoviti, konstatirati // **ȕtvrda** *ž* trajan građevinski objekt sagrađen u svrhu obrane; fortifikacija, utvrđenje; **ȕtvr̄do** *pril.* tako da bude tvrdo [~ *skuhati jaje*], *opr.* umeko; **utvrđívati** (što) *nesvrš.* 〈*prez.* utvr̀đujēm, *pril. sad.* utvr̀đujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* utvrditi
✧ U- + *v.* tvrd, tvrditi

**ùvakufiti** *svrš.* 〈*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùvakufljen〉 *reg.* zavještati; ostaviti što za opće dobro
✧ U- + *v.* vakuf

**uváljati** (što, se) *svrš.* 〈*prez.* ùvāljām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùvāljān〉 **1. a.** valjanjem gurnuti neki predmet u što **b.** valjanjem nabiti, postići gustoću, urediti (sukno, vunu) **2.** (što u što) valjajući po čemu učiniti da se to nahvata [~ *u šećer (brašno)*] // **ȕvala** *ž* **1.** *geogr.* manji morski zaljev **2.** *razg.* udolina ravnoga dna, ob. približno kružna presjeka; **uváliti** (se) *svrš.* 〈*prez.* ùvālīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùvāljen〉 **1.** (se u što) **a.** tijelom, cijelom težinom, potpuno opušteno dati se obuhvatiti čime [~ *se u fotelju*; ~ *se u krevet*] **b.** upasti u nepotrebne poslove, u neugodne obaveze, nametnuti sebi prevelike dužnosti [~ *se u posao uređenja stare kuće*] **c.** ubacivati se, nametati se (u neko društvo i sl.) **2.** (koga u što) učiniti da tko preuzme dužnosti i poslove **3.** (komu što) nametnuti komu kakvu dužnost koje se drugi klone [*mlad čovjek, pa mu odmah uvalili da vodi zapisnik*] **4.** (što) guranjem ili valjanjem učiniti da se što potpuno obuhvati, da upadne u što [~ *bačvu u vodu*] **5.** *sport* postići pogodak **6.** (se kome) nametnuti svoje društvo; **uvaljívati** (se, koga, komu, što) *nesvrš.* 〈*prez.* uvàljujēm, *pril. sad.* uvàljujūći, *gl. im.* -ānje〉, *v.* uvaliti
✧ U- + *v.* valjati

**ùvarak** *m* 〈G ùvārka, N *mn* ùvārci〉 **1.** napitak od varenog, prokuhanog bilja; odvar, odvarak **2.** *reg. kulin.* meso pečeno s kiselim kupusom ili krumpirom; podvarak
✧ U- + *v.* variti

**uvàrisati** (što) *dv.* 〈*prez.* uvàrišēm, *pril. sad.* uvàrišūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje〉 *reg.* pogoditi/pogađati, postići/postizati što, doprijeti/dopirati do čega
✧ U- + *tur.* varmak

**uvážiti** (koga, što) *svrš.* 〈*prez.* ùvāžīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùvāžen〉 uzeti u obzir; primiti

k znanju; prihvatiti // **uvažávati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvàžāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** poštovati, cijeniti, poštivati, štovati [~ *osobu*] **2.** uzimati u obzir, uračunavati [~ *činjenice*; ~ *okolnosti*]; **ùvāžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji uživa poštovanje; cijenjen, ugledan **2.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* uvažiti; koji je uzet u obzir; prihvaćen

✧ U- + *v.* važan

**uvèa** *ž* ⟨G *mn* uvéā⟩ *anat.* srednja očna ovojnica, sastoji se od irisa, koroide i cilijarnog tijela

✧ *srlat.* ≃ *lat.* uva: grozd

**ȕvečēr** (**ȕvečē**) *razg. pril.* kad nastane, nastupi večer, kad se smrkne [*doći ću* ~]

✧ U- + *v.* večer

**uvèćati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕvećān, *gl. im.* uvećánje⟩ učiniti većim, postati veći opsegom, obujmom ili brojem; povećati (se) // **uvećànica** *ž* riječ koja znači nešto uvećano; augmentativ; **uvećánje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uvećati **2.** stanje ili svojstvo onoga što je uvećano [*dvostruko* ~; ~ *sto posto*]; **uvećávajūći** *pril.* ⟨*pril. sad.*⟩, *v.* uvećavati; **uvećávajūć|ī** *prid.* koji uvećava △ *~e staklo*, *~a leća* staklo ili leća koja (u oku) uvećava promatrani predmet kao dio povećala i optičkih sprava; **uvećávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvèćāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvećati; **uvelìčati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕveličān⟩ **1.** *retor.* učiniti ljepšim, izrazitijim, veličanstvenijim svojom prisutnošću **2.** *razg.* pretjerati u izražavanju ili opisivanju, prikazati što većim, dodati stvarnim činjenicama; **uveličávajūćī** *prid.* koji uveličava; **uveličávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uvelìčāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uveličati; **ȕvelikē** (**ȕveliko**) *pril.* znatno, jako; u velikoj mjeri, u jeku, u zamahu

✧ U- + *v.* velik, veći

**uveítis** *m pat.* upala srednje očne ovojnice

✧ *nlat.* uveitis ≃ *lat.* uva: grozd + -ITIS

**uvènuti** *svrš.* ⟨*prez.* ȕvenēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* uvènuo/ȕveo, uvènula/ȕvela *ž*⟩ **1.** izgubiti svježinu, boju (o cvijeću, bilju, lišću) **2.** *pren.* **a.** izgubiti snagu i svježinu (o osobi) **b.** *pren.* propasti (za ono što je cvalo, ob. duhovna nastojanja, javna djelatnost itd.) // **ȕvelōst** (**uvènulōst**) *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uvelo; **uvenúć|e** (čega) *sr* stanje onoga što je uvenulo (ob. o biljkama) [*došlo je do ~a (cvijeta)*]

✧ U- + *v.* venuti

**uvertíra** *ž* **1.** *glazb.* **a.** uvod u veće glazbeno djelo (operu, operetu, balet) što ga izvodi orkestar; predigra **b.** manje djelo za orkestar (u jednom stavku) **2.** *pren. razg.* uvod (ob. u nešto veliko ili neugodno)

✧ *fr.* ouverture

**uvesèliti** (koga) *svrš.* ⟨*prez.* uvèselīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uvèseljen⟩, *v.* uveseljavati // **uveseljávajūće** *pril.* tako da uveseljava [*djelovati* ~]; **uveseljávati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvesèljāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ činiti koga veselim, dobro raspoloženim, širiti veselje

✧ U- + *v.* veseo, veseliti

**ȕvesti**[1] (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* uvèzēm, *pril. pr.* ȕvezāvši, *imp.* uvèzi, *prid. rad.* ȕvezao, *prid. trp.* uvèzen⟩ **1. a.** vozeći dovesti u neki prostor **b.** unijeti stranu robu u svoju zemlju, na domaće tržište; importirati **2.** (se) vozeći se ući // **úvoz** *m* kupnja robe u stranoj zemlji i njen dovoz na domaće tržište radi prodaje; import, *opr.* izvoz; **úvozan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji se odnosi na uvoz, na uvoženje robe iz stranih zemalja; **uvòziti** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ȕvozīm, *pril. sad.* ȕvozēći, *gl. im.* ȕvožēnje⟩, *v.* uvesti[1]; **úvoznica** *ž* **1.** *v.* uvoznik **2.** *admin.* dokument o uvozu; **úvozničin** *prid.* koji pripada uvoznici; **úvoznīčkī** *prid.* koji se odnosi na uvoznike; **úvoznīčki** *pril.* kao uvoznik, na način uvoznika; **úvoznī|k** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji uvozi, koji se bavi uvozom, *opr.* izvoznik △ *zemlja ~ca* ona zemlja koja uvozi (naftu itd.)

✧ U- + *v.* voz, voziti

**ȕvesti**[2] (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* uvèdēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* uvèdi, *aor.* uvèdoh, *prid. rad.* ȕveo, *prid. trp.* uvèden⟩ **1.** vodeći učiniti da uđe u određen prostor **2.** dovesti, primiti u neku sredinu, uključiti koga u neku zajednicu **3.** uputiti, posvetiti (koga u što) [~ *u dužnost, zvanje*] **4.** *admin.* unijeti u knjige, dokumente; zapisati, zavesti [~ *u posjed* odgovarajućim postupkom učiniti koga vlasnikom čega] **5.** uvući konac u iglu, pređu u brdo, u niti, spremiti za tkanje **6.** namjestiti, provesti neke uređaje, instalirati, zavesti, ustanoviti (propise) **7.** učiniti da se što primi, da se počne upotrebljavati, da postane običaj, praksa; uspostaviti // **uvèden** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je razvijen, koji dobro i sigurno posluje (ob. o poduzećima, proizvodnim i trgovačkim poslovima, uslužnim djelatnostima, obrtima);

**úvod** *m* **1.** početni, pripremni dio knjige, spisa, rasprave, govora, razgovora, izlaganja **2.** ono od čega što počinje, priprema, početak neke radnje, događaja, usvajanja znanja; **úvod|an** *prid.* ⟨*odr.* -dni⟩ koji uvodi u što, početni, pripremni △ *~ni* ***članak*** uvodnik; *~ni* ***govor*** *(~na* ***riječ,*** *~no* ***slovo)*** duže ili kraće obraćanje ugledne osobe na otvaranju ili početku neke manifestacije, skupa i sl.; **uvòdilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ onaj koji uvodi; **uvòdilačkī** *prid.* koji se odnosi na uvodioce; **uvòdilački** *pril.* kao uvodilac, na način uvodilaca; **uvòditelj** *m* onaj koji uvodi npr. kakve uređaje [~ *vodovoda*]; instalater; **uvoditèljica** *ž*, *v.* uvoditelj; **uvòditeljskī** *prid.* koji se odnosi na uvoditelje; **uvòditeljski** *pril.* kao uvoditelj, na način uvoditelja; **uvòditi** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùvodīm, *pril. sad.* ùvodēći, *gl. im.* ùvođēnje⟩, *v.* uvesti[2]; **úvodničār** *m* onaj koji piše uvodnike ili drži uvodne govore; **úvodničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* uvodničar; **úvodničarskī** *prid.* koji se odnosi na uvodničare; **úvodničarski** *pril.* kao uvodničar, na način uvodničara; **úvodničkī** *prid.* koji se odnosi na uvodnik; **úvodnički** *pril.* kao uvodnik, na način uvodnika, kao u uvodniku; **úvodnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ prvi, glavni članak u novinama i sličnim publikacijama

✧ U- + *v.* voditi

**uvézati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvēžēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùvēzān⟩ vezanjem pričvrstiti, napraviti trajnu cjelinu, spojiti listove u knjigu; ukoričiti // **úvez** *m* **1.** ono u što je knjiga uvezana; povez, korice, omot **2.** način uvezivanja [*tvrdi* ~; *meki* ~]; **uvezívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvèzujēm, *pril. sad.* uvèzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvezati

✧ U- + *v.* vezati

**ùvid** (**úvid**) *m* **1.** razmatranje s namjerom da se uveća znanje podataka, povećanje i produbljenje znanja o čemu **2.** *psih.* razumijevanje samoga sebe; opseg u kojem osoba razumije uzroke, prirodu i mehanizme vlastitih stavova i ponašanja // **ùvidjeti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvidīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ùvidio/ùvidjela *ž*, *prid. trp.* ùviđen⟩ razmišljanjem, rasuđivanjem o čemu shvatiti ono što se prije nije moglo ili htjelo shvatiti; **ȕviđāj** *m*, *v.* očevid; **ȕviđājnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na uviđaj [~ *postupak*]; **uvíđati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùvīđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvidjeti; **ȕviđāvan** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji uviđa, shvaća bit, smisao čega, koji razumno postupa, koji razumije drugoga; **ȕviđāvno** *pril.* na uviđavan način; razumno; **uviđávnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je uviđavan

✧ U- + *v.* vid, vidjeti

**ȕvijēk** *pril.* **1.** u svako vrijeme, u svakoj prilici, svaki put **2.** stalno, neprestano [*kao* ~]

✧ U- + *v.* vijek

**uvìjuša** *ž bot.* biljka (*Vallisneria spiralis*) iz porodice *Hydrocharitaceae*

✧ *v.* uviti, uvijati

**uvìol-stàklo** *sr* staklo koje propušta ultraljubičaste zrake

✧ U(LTRA)- + *v.* viol(etni) + *v.* staklo

**úvir** *m* **1.** *ekspr.* mjesto gdje voda tekućica uvire; ušće **2.** mjesto gdje ponire (voda) **3.** zalazak, kraj [*život na* ~*u*] // **ȕvirati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -rēm, *pril. sad.* -rūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** utjecati u veću vodu [*potok uvire u rijeku*] **2.** ponirati, nestajati u toku, u terenu [*ponornica uvire*]

✧ U- + *v.* vir

**ȕvīs** *pril.* pravcem naviše, u visinu [*stremiti* ~] △ ***ruke*** *~!* *uzv.* poziv na predaju

✧ U- + *v.* visok, vis

**ùviti** (što,se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕvijem, *pril. pr.* -īvši, *imp.* ùvīj, *prid. trp.* uvìjen/ȕvīt⟩, *v.* uvijati // **uvijáči** *m mn* komad platna kojim se obavija noga oko listova (dio opreme u nekim vojskama); **uvíjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùvījām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) izbjegavati neposredan odgovor, okolišati govoreći (o čemu) **2.** (se) činiti kružne pokrete nekim dijelom tijela; izvijati se **3.** (što) umatati u papir koji se na krajevima učvršćuje **4.** (što) ukovrčati (kosu) **5.** (što) napraviti svitak, saviti tako da se zatvori, da samo zatvori cjelinu [~ *cigaretu*], *usp.* uvinuti; **uvìjen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je savijen tako da se zatvorio, umotan u papir **2.** ukovrčan [~*a kosa*] **3.** koji nije potpuno jasan ili je izrečen na neizravan način, u naznakama [~ *govor*]; posredan; **uvijèno** *pril.* na posredan, zaobilazan način, ne potpuno jasno; **uvínuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvīnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùvīnūt⟩ okrenuti što oko osi, saviti [~ *ruku*]; **úvojak** *m* ⟨G úvōjka, N *mn* úvōjci, G -ākā⟩ uvijen pramen kose, kovrča koja pada; vitica; **úvojčić** *m dem.* i *hip.* od uvojak

✧ U- + *v.* viti

**uvìtlati** *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.*

ùvitlān⟩ *pom.* uvući lanac pomoću sidrenog vitla ili motovila

✧ U- + *v.* viti, vitlati

**ùvjeriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùvjeren, *gl. im.* uvjerénje⟩ **1.** (koga) dokazati kome istinitost, pravilnost čega, učiniti da tko povjeruje u što **2.** (se) dobiti, naći potvrdu, siguran dokaz, svjedočanstvo za što, ispitivanjem što potvrditi, osvjedočiti se; uvidjeti // **uvjerávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvjèrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** tvrditi sa sigurnošću da je što istina, izjavljivati sa sigurnošću **2.** davati, pružati dokaze o čemu **3.** (se u što) sve više postajati uvjeren u što, osvjedočavati se; uviđati; **ùvjeren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je siguran u što, koji vjeruje u što sa sigurnošću [*čvrsto* ~] **2.** koji je što po uvjerenju; osvjedočen [~ *demokrat*]; **ùvjereno** *pril.* s uvjerenjem, samopouzdano, sa sigurnošću [*govoriti* ~]; **ùvjerenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uvjeren, sigurnost u što; samopouzdanje; **uvjerénj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uvjeriti **2.** mišljenje koje se temelji na vjerovanju da je što istinito, pravilno, pravedno; izgrađen pogled na što; shvaćanje [~*e u ispravnost čega*] **3.** (stečena) sigurnost u što [*biti u ~u* vjerovati, misliti, biti uvjeren; *doći do ~a, steći ~e* uvjeriti se, zaključiti iz čega; *ostati u ~u* ostati pri svome mišljenju, ne promijeniti mišljenje]; uvjerenost **4.** *admin.*, *v.* potvrda; **uvjèrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji uvjerava, koji umije, može uvjeriti [~*a ličnost*] **2.** utemeljen na realnosti; očigledan, opipljiv [~ *dokaz*]; **uvjèrljivo** *pril.* na uvjerljiv način, s uvjerljivošću; **uvjèrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uvjerljivo

✧ U- + *v.* vjera

**úvjet** *m* **1.** ono što je potrebno da bi se nešto ostvarilo, ono što ovisi od čega [*bez ~a*; *pod ~om da*; *teški ~i*; *u skladu s ~ima*] **2.** okolnosti, osobito one koje utječu na funkcioniranje ili postojanje čega [*radni ~i*; *tehnički* ~] // **úvjet|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji je pod uvjetom, uvjetovan, kojega treba shvatiti pod nekim uvjetom; kondicionalan, *opr.* bezuvjetan △ ~***na kazna*** kazna koju će osuđeni odslužiti samo pod uvjetom da u međuvremenu napravi još neko kazneno djelo; uvjetna osuda; ~***na zaraza*** bolest kojoj za pojavu nije dovoljna sama prisutnost uzročnika (najčešće mikroorganizama) nego još neki pogodni čimbenici; **úvjetno** *pril.* shvaćeno pod nekim uvjetom [~ *rečeno, svi se slažu*; ~ *osuditi*; ~ *pušten*]; **úvjetnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uvjetno; **úvjetovanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uvjetovano; **úvjetovānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uvjetovati **2.** dovođenje koga u situaciju da se njime može manipulirati **3.** *psih.* uspostavljanje novog ponašanja kao posljedice psihološkog modificiranja odgovora na podražaje; **úvjetovati** (**ùvjetovati**) (što) *dv.* ⟨*prez.* úvjetujēm, *pril. sad.* úvjetujūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* úvjetovān, *gl. im.* -ānje⟩ postaviti/postavljati uvjete

✧ U- + *prasl.* *větъ, *v.* savjet

**ùvježbati** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùvježbān⟩ vježbanjem, čestom upotrebom usavršiti, razviti vještinu // **ùvježbanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uvježban i svojstvo onoga što je uvježbano; **uvježbávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvjèžbāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvježbati

✧ U- + *v.* vježba

**uvláčiti**, *v.* uvući

**úvod**, *v.* uvesti[2]

**Ùvodić, Anđeo** (1881–1942), hrv. slikar, grafičar i karikaturist; motivi dalmatinskih gradova i drevnih arhitektonskih spomenika te šaroliki svijet malih ljudi s ulice, luke, tržnice, seljaka iz okolice, kavanskih tipova i umjetnika

**úvojak**, *v.* uviti

**uvòziti**, *v.* uvesti[1]

**ùvrāga** (I) (način pisanja uz: u vraga) *pril.*, *v.* dobijesa (I), dovraga (I) // **ùvrāga** (II) *uzv.*, *v.* dovraga (II)

✧ U- + *v.* vrag

**uvrébati** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvrēbām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùvrēbān⟩ vrebajući uhvatiti, uloviti vrebanjem

✧ U- + *v.* vrebati

**ùvreda**, *v.* uvrijediti

**ùvrgnuti se** (na koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùvrgnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. trp.* ùvrgnūt⟩ *razg.* naslijediti osobine, poći čijim stopama (o sličnosti tijela, naravi, sklonostima); umetnuti se, prometnuti se, uvrći se // **ùvrći se** *svrš.* ⟨*prez.* ùvrgnēm se, *pril. pr.* ùvrgāvši se, *prid. rad.* ùvrgao se⟩, *v.* uvrgnuti se; **uvrgávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uvr̀gāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvrgnuti se

✧ U- + *v.* vrgnuti

**ùvrh** *prij.* (s G) na vrhu, pri vrhu čega
✧ U- + *v.* vrh
**uvrijéditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùvrijēdīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùvrijēđen⟩ **1.** (koga) nanijeti kome uvredu **2.** (se) osjetiti se pogođenim uvredom, primiti što kao uvredu **//** **ȕvred|a** *ž* **1.** riječi ili postupak kojim se vrijeđa, nanosi nepravda ili sramota, kojim se pogađa dostojanstvo drugoga [*nanijeti ~u*] **2.** osjećaj izazvan takvom riječi ili postupkom [*progutati/otrpjeti ~u*] △ *~a časti* ono čime se pogađa čast drugoga; *~a veličanstva* **1.** *pov.* zakonski kažnjiv čin protiv dostojanstva suverena **2.** *iron.* riječ upućena lažnoj veličini koja se lako vrijeđa; **uvrèdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji se lako vrijeđa **2.** *razg.* koji sadrži uvredu [*~e riječi*]; **uvrèdljivo** *pril.* na uvredljiv način, tako da se nanese uvreda; **uvrèdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga koji vrijeđa **2.** svojstvo onoga koji se lako vrijeđa; **ùvrijēđen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pogođen uvredom; **ùvrijēđeno** *pril.* na način koji odaje uvrijeđenost, pokazujući se uvrijeđenim; **ùvrijēđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osjećaj ili stanje onoga koji je uvrijeđen
✧ U- + *v.* vrijediti
**uvrijéžiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùvrijēžīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùvrijēžen⟩ **1.** raširiti se prionuvši kao vriježa **2.** *pren.* učvrstiti se, duboko prodrijeti, primiti se, uzeti maha **//** **uvrežávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uvrèžāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvriježiti se; **ùvrijēžen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je ušao u običaj, koji je uzeo maha; ukorijenjen, duboko usađen, raširen [*~a pojava*; *~ običaj*]; **ùvrijēženōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uvriježeno
✧ U- + *v.* vriježa
**uvŕnuti**, *v.* uvrtjeti
**uvŕstiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùvr̄stīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùvr̄šten⟩ **1.** unijeti, uključiti (se) među druge ili drugo **2.** stati u vrstu **//** **uvrštávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uvȑštāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvrstiti
✧ U- + *v.* vrsta[1]
**ùvršito** *pril. zast.* tako da ono što je u prahu ili sitnom zrnu ne prelazi visinom rubove (žlice i sl.), razom, u razini
✧ U- + *v.* vrh
**uvȑtjeti** (u što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvrtīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. trp.* ùvrćen⟩ **1.** tako da se vrti, vrtnjom učiniti da jedan predmet uđe u drugi ili u neku podlogu **2.** (sebi) *pren.* pretjerano se zanijeti čime, pretjerano se zagrijati za što, poludjeti za čim **//** **ùvr̄nūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *pren.* koji je smušen: sulud, čudan; **uvŕnuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùvr̄nēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* uvŕni, *prid. trp.* ùvrnūt⟩ **1.** uvijanjem, zavrtanjem dati spiralni oblik [*~ peteljku lubenice da prije sazri*] **2.** ugasiti, okrećući uvući [*~ stijenj svjetiljke*] **3.** (pre)savijanjem podviti, posuvratiti, zavrnuti (rukav košulje) **4.** naglim okretanjem zadati bol, izviti [*~ ruku*]; **ùvr̄nūto** *pril.* na uvrnut način; smušeno, čudno, neuobičajeno; **ùvr̄nūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje ili osobina onoga koji je uvrnut (2); **uvȑtāč** *m* ⟨G uvrtáča, N *mn* uvrtáči⟩ *anat.* mišić koji uvrće podlakticu; pronator; **ùvrtati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùvrćēm, *imp.* ùvrći, *prid. rad.* ùvrtao, *pril. sad.* ùvrćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uvrnuti; **ùvrtnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *neol. neodom.*, *v.* helikopter
✧ U- + *v.* vrtjeti
**ùvūći** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* uvúčem, *pril. pr.* ùvukāvši, *aor.* uvúkoh, *prid. rad.* ùvūkao, *prid. trp.* uvùčen⟩ **1.** vukući unijeti, *usp.* vući (1) **2.** (što) **a.** ugurati, utaknuti u uzak otvor ili između čega; uvesti, zađjenuti, udjenuti [*~ konac u iglu*] **b.** povući unutra ono što je istaknuto **c.** upiti, usisati [*~ miris, vlagu*] **d.** udahnuti, povući u se [*~ zrak, dim cigarete*] **e.** učiniti da netko sudjeluje u čemu, uključiti ga u što **f.** umiješati, uplesti koga u što **3.** (se) **a.** neopaženo ući, ušuljati se (smjestiti se unutra) [*~ se u krevet*] **b.** silom ili lukavstvom prodrijeti, zauzeti neko mjesto, položaj u hijerarhiji itd. **//** **uvláčiti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùvlāčīm (se), *pril. sad.* -čēći (se), *gl. im.* -čēnje⟩, *v.* uvući; **ȕvlaka** *ž* ⟨D L -aci⟩ *konstr. rij.* (+ *potenc.*) **1.** ono što se uvlači, *opr.* navlaka **2.** prazno mjesto onoliko koliko je uvučen redak u tisku; **uvùčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je unutra nakon uvlačenja **2.** *pren.* koji je imao posla s nezgodnim stvarima, koji je sudjelovao u nečemu nedopuštenom, nepriličnom i sl.
✧ U- + *v.* vući
**ȕvula** *ž anat.* resica na stražnjem dijelu mekog nepca **//** **ȕvulāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se tiče uvule
✧ *lat.*: grožđica ≃ uva: grozd
**uz** (koga, što) (*uza* ispred enklitika i suglasnika

s kojima bi tvorio skupinu tešku za izgovor) *prij.* **1.** smjer kretanja naviše, nagore, uzvodno [~ *rijeku*] **2. a.** smjer kretanja ili sasvim blisko mjesto mirovanja jedan uz drugoga; pored, pri, kraj [~*a me*] **b.** mjesto neposredno pored imenice u akuzativu [~*a stol*] **3. a.** okolnosti koje prate glagolsku radnju, prilike u kojima se radi ili događa [~ *piće*; ~ *pjesmu*] **b.** dodavanje [~ *zdravlje ima i ljepotu*]

✧ *prasl.* *vъz- (*rus.* voz-, *polj.* wz-), *lit.* už: iza

**UZ-** kao prefiks u glagolskim tvorenicama označava **1.** smjer kretanja odozdo naviše [*uspeti se uzbrdo*] **2.** intenzivan početak glagolske radnje ili početnu svršenost [*ushodati se*] **3.** tvori perfektivni prezent za moment u budućnosti [*uzmognem*]

✧ *prasl.* *vъz- (*rus.* voz-, *polj.* wz-), *lit.* už: iza

**ȕza** *ž* ⟨N *mn* ȕze⟩ **1.** *neob.*, *v.* uzica **2.** (*mn*) *arh. knjiš. retor.* okovi, negve **//** **ȕze** *ž mn*, *v.* uza; **ȕzic|a** *ž* od konca, deblje niti ili tanjeg prediva i sl. izvedena omča za razne praktične svrhe; uza; **ȕznica** *ž*, *v.* uznik; **ȕzničār** *m* zatvorski čuvar; tamničar; **ȕzničarskī** *prid.* koji se odnosi na uzničare; **ȕzničarski** *pril.* kao uzničar, na način uzničara; **ȕzničkī** *prid.* koji se odnosi na uznicu i uznike; **ȕznički** *pril.* na način uznika, kao u uznik; **ȕznīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *arh.* **1.** zatvorenik, robijaš **2.** *retor.* sužanj

✧ *prasl.* *ǫzъ ≃ *v.* vezati

**ȕzāći**, *v.* uzići

**ȕzajām|an** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji je međusobno povezan [~*na simpatija* simpatija koju osjeća svaka od dviju ili više osoba ili strana u odnosu prema drugoj ili drugima]; međusoban, recipročan △ ***~ni sporazum*** suglasnost koju postignu ugovorne stranke [~*ni sporazum dvaju najvećih rivala*] **//** **ȕzajāmno** *pril.* na uzajaman način; **uzajámnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzajamno

✧ UZ- + *v.* imati

**uzájmiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzājmīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzājmljen⟩ **1.** uzeti u zajam od drugoga **2.** dati u zajam; pozajmiti **//** **ùzajmica** *ž rij. ekspr.* pozajmica, zajam; **uzajmljìvāč** *m* ⟨G uzajmljiváča⟩ onaj koji uzajmljuje; **uzajmljivàčica** *ž*, *v.* uzajmljivač; **uzajmljìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na uzajmljivače; **uzajmljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzàjmljujēm, *pril. sad.* uzàjmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzajmiti

✧ U- + *v.* zajam

**ȕzak** *prid.* (**ȕska** *ž*) ⟨*odr.* ȕskī, *komp.* ȕžī⟩ **1. a.** koji je male širine prema potrebi ili prema onome kakav bi morao biti, suviše malen; tijesan [~ *prolaz*] **b.** koji je male širine prema dužini [*uska traka*] **2.** *pren.* koji je bez širine, bez vidika; zadrt [*uska osoba*] △ ***uski krug*** blizak, intiman krug ljudi **//** **ȕsko** *pril.* ⟨*komp.* ȕžē⟩ tako da bude mali razmak između dviju strana, dvaju predmeta, *opr.* širòko; **uskòća** *ž*, *v.* uskost; **ȕskōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je uzak; uskoća **2.** *v.* uzanost [~ *pogleda*; ~ *osobe*]; **ùzan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ vrlo uzak, tijesan, kroz koji se teško prolazi [~*o brvno*; ~*a vrata*; ~ *ulaz*]; **ùzanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzano; uskost; **uzìna** *ž* ⟨G *mn* uzínā⟩ **1.** uskost, svojstvo onoga što je kao prolaz usko ili tijesno, *opr.* širina **2.** uzak prostor, mjesto koje je suženo i kroz koje se teško prolazi; **úziti** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ûzīm, *pril. sad.* úzēći, *gl. im.* úžēnje⟩ postajati uži, od stiskanja u materijalu [*uzi mi se odijelo*]; sužavati se; **ȕžī** *prid.* ⟨*komp.*⟩, *v.* uzak [*u užem smislu (riječi)* u ograničenom smislu, *opr.* u širem smislu]

✧ *prasl.* i *stsl.* ǫzъkъ (*rus.* úzkij, *polj.* wązki), *lit.* ankštas ← *ie.* *$h_2$eng'h- (*lat.* angustus, *grč.* ágkhein: stezati)

**ùzalūd** (**ùzalūdno**) *pril.* na beskoristan način; nizašto, zalud **//** **ùzalūdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji ničemu ne služi, koji nema izgleda za uspjeh; beskoristan; **uzalúdnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzaludno

✧ U- + *v.* za + *v.* lud

**ùzamān** *pril.* uzalud, badava, utaman **//** **ùzamancē** *pril. rij. arh.* redovno, po navici [*medvjed, kad je jednoć jedno polje pohodio, ne pohađa ga ~, već nakon 8–10 dana i više, jer zna da je štetu počinio*]

**ùzānca** (**ùžānca**) *ž* ⟨G *mn* -nācā/-ī⟩ **1.** *ekon.* skupljeni i sistematizirani trgovački, poslovni običaji objavljeni od nadležnih organa **2.** *reg.* navika, navada, običaj

✧ *tal.* usanza ≃ *lat.* usus: običaj

**ùzao** *m* ⟨G ùzla, N *mn* ùzlovi⟩ ono što se dobije ili što nastaje kad se konac, uže, žica i sl. vežu ili zamrse na jednom mjestu; čvor, uzica △ ***mrtvi*** ~ uzao koji se ne može lako odmrsiti **//** **ùzlati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ vezivati u uzao

✧ *prasl.* *ǫzьlъ (*rus.* úzel, *polj.* węzel)

**ùzaptiti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.*

-īvši, *prid. trp.* ùzapćen⟩ *reg.* **1**. osvojiti, zauzeti, svladati **2**. uhvatiti, ugrabiti, zarobiti, uhititi **3**. zaustaviti, zadržati **4**. dovesti u red, zavesti disciplinu // **uzapćènīk** *m* ⟨G uzapćeníka⟩ *arh.*, *v.* uhićenik; **uzapćívati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzàpćujēm, *pril. sad.* uzàpćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzaptiti
✧ U- + *v.* zapt, zaptiti

**ȕzastopan** *prid.* ⟨*odr.* -pnī⟩ koji slijedi jedan za drugim // **ȕzastopcē** *pril.*, *v.* uzastopno; **ȕzastopicē** *pril.*, *v.* uzastopno; **ȕzastopno** *pril.* odmah jedno za drugim, u slijedu [*izmjenjivati se, slijediti* ~]; uzastopce, uzastopice; **ȕzastopnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što dolazi, što ide uzastopno
✧ U- + *v.* za + *v.* stopa

**uzašášće**, *v.* uzići

**uzàvreti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* uzàvrīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ùzavreo⟩ **1**. djelovanjem vatre ili visoke topline zakuhati; provreti, proključati **2**. burno se zapjeniti u oluji i sl. [*uzavrelo more*] **3**. *pren.* **a**. uzbuniti se **b**. razljutiti se, raspaliti se // **uzàvirati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzàvirēm, *pril. sad.* uzàvirūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzavreti; **uzàvrelōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uzavrelo; uskipjelost
✧ U- + *v.* za + *v.* vreti

**uzbáciti** *svrš.* ⟨*prez.* ùzbācīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzbāčen⟩ zabaciti, podignuti [~ *glavu*] // **uzbacívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzbàcujēm, *pril. sad.* uzbàcujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzbaciti
✧ UZ- + *v.* baciti

**Uzbekìstān** *m* ⟨G Uzbekistána⟩ *geogr.* država u sred. Aziji, 447.400 $km^2$, 22,4 mil. stan., glavni grad Taškent // **ȕzbečkī** *prid.* koji se odnosi na Uzbeke i Uzbekistan △ ~ ***jezik*** *lingv.* turkijski jezik koji se govori u Uzbekistanu; **Ȕzbek** (**Uzbekistánac**) *m* (**Uzbekìstānka** *ž*) ⟨N *mn* Uzbekistánci⟩ stanovnik ili državljanin Uzbekistana

**uzbíbati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzbībām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùzbībān⟩ **1**. početi se bibati **2**. biti zahvaćen bibanjem, ljuljanjem (ob. o morskim valovima) // **ȕzbibānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzbibano; **uzbibávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzbìbāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzbibati se
✧ UZ- + *v.* bibati

**ȕzbiti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* ȕzbijēm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uzbìjen⟩ **1**. udarcem ili udarcima odozdo učiniti da se što uglavi u što, da se zabije ili izbije smjerom odozdo prema gore [~ *čavao*] **2**. *vojn.* udarom, protuudarom, protuofenzivom itd. i napredovanjem uzbrdo, učiniti da neprijatelj odstupi ili da se povuče
✧ UZ- + *v.* biti[2]

**uzblebètati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* uzblèbećēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* uzblebètao (se)⟩ početi puno blebetati
✧ UZ- + *v.* blebetati

**ȕzbrdo** *pril.* uz brdo, uza strminu brijega, brda, uspona ili planine [*penjati se* ~] // **ȕzbrdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ kojim se ide uzbrdo; strm [~ *brijeg*]; **ȕzbrdica** *ž* **1**. put, staza i sl. koji se penje uz brdo u odnosu na smjer promatranja ili kretanja; uzgorica, *opr.* nizbrdica **2**. *pren.* kretanje naprijed ili nabolje; **ȕzbrdicē** *pril.* uzbrdo, *opr.* nizbrdice
✧ UZ- + *v.* brdo

**ȕzbrēžje** *sr* **1**. predio uz obalu **2**. predio gorskih obronaka i padina
✧ UZ- + *v.* brijeg

**uzbúditi** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzbūdīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùzbūđen, *gl. im.* uzbuđénje⟩ **1**. (koga, što) izazvati, probuditi uzbuđenje, uznemiriti, uzrujati **2**. (se) probuditi (u sebi) osjećaj, maštu i sl. (ob. erotski) // **uzbùdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1**. koji izaziva uzbuđenje; uzbuđujući **2**. koji se lako uzbuđuje; **uzbùdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzbudljivo ili osobina onoga koji je uzbudljiv; **ùzbūđēn** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1**. koji je zadihan, usoptio **2**. koji je u afektu (npr. uslijed treme) **3**. *razg.* koji je pobuđen spolnim osjećajem; **ùzbūđeno** *pril.* s uzbuđenjem, uzbuđujući se; **ùzbūđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzbuđen; **uzbuđénje** *sr* **1**. ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uzbuditi **2**. stanje onoga koji je uzbuđen; **uzbuđívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzbùđujēm (se), *pril. sad.* uzbùđujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzbuditi
✧ UZ- + *v.* buditi

**uzbúniti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzbūnīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzbūnjen⟩ izazvati uzbunu // **ȕzbun|a** *ž* **1**. **a**. stanje potpune pripremljenosti za opasnost od napada iz zraka, za susret s neprijateljem ili elementarnom nepogodom [*lažna* ~*a*] **b**. znak uzbune [*zvoniti na* ~*u* **a**. zvonjenjem obavijestiti o opasnosti (od požara, poplave i sl.) **b**. *pejor.* uzbuđivati se i praviti javnu paniku bez razloga, dizati uzbunu] **2**. velika uznemirenost, jako uzbuđenje, pometnja, negodovanje; **uzbùnitelj** *m* onaj

koji daje znak za kakvu uzbunu, onaj koji što agitira; **ùzbūnjenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzbunjen; **uzbùnjiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se uzbunjuje, stvara uzbunu, uznemiruje; uznemirujući; **uzbunjívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzbùnjujēm, *pril. sad.* uzbùnjujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzbuniti

✧ UZ- + *v.* buna[1], buniti

**ùzburkati** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùzburkān⟩ **1.** uznemiriti se na površini, pretvoriti u valove; zatalasati [*uzburkano more*] **2.** *pren.* uznemiriti se, uzbuditi se, uskomešati se (mnoštvo i sl.) // **ùzburkanōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uzburkano; **uzburkávati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzbùrkāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzburkati

✧ UZ- + *v.* bura

**úzd|a** *ž* ⟨G *mn* úzdā/-ī⟩ (ob. *mn*) dio opreme za upravljanje konja u kretanju, dvostruka kožnata uzica koja se stavlja na žvalu u gubici; vođice; dizgine

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Vùzdār** (Dugo Selo, Vrbovec, Prigorje), **Vùzdarić** (Zagreb)

✧ *prasl.* *uzda (*rus.* uzdá, *polj.* uzda) ? ≃ *v.* usta + *v.* djenuti

**ȕzdāh** *m* ⟨N *mn* -āsi⟩ dubok udisaj i izdisaj (kao izraz boli, patnje, žaljenja, olakšanja, umora i sl.) // **uzdàhnuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùzdahnēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* uzdàhni, *prid. rad.* uzdàhnuo⟩ ispustiti uzdah (u žaljenju, olakšanju); **ȕzdisāj** *m*, *v.* uzdah; **ùzdisati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzdišēm, *pril. sad.* ùzdišūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzdahnuti

✧ UZ- + *v.* dah

**ùzdārje** *sr* dar koji se dobiva kao uzvrat za dobiven dar

✧ UZ- + *v.* dar

**ùzdati se** (u koga, u što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ imati povjerenja da će tko izvršiti ono što se očekuje // **ùzdanica** *ž* mlađa osoba ili skup osoba u koju se ubuduće može pouzdati [*očeva* ~] △ ***ustaška*** ~ *pov.* organizacija unutar Ustaškog pokreta, za djecu u osnovnoškolskoj dobi; **ùzdaničār** *m* član organizacija koje se nazivaju Uzdanica ili imaju tu riječ kao sastavni dio imena; **ùzdaničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* uzdaničar

✧ *v.* uzda

**ùzdignuti** (što, koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzdignēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* ùzdignuo/ùzdigao, *prid. trp.* ùzdignūt⟩ **1.** podignuti, pomaknuti da dospije na veću visinu; uzdići **2.** *pren.* **a.** dovesti u bolji položaj, dovesti u bolje stanje; poboljšati, unaprijediti **b.** učiniti da dobije veći ugled, značenje ili veću vrijednost; uzvisiti // **ùzdići** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzdignēm (se), *pril. pr.* ùzdigāvši (se), *prid. trp.* ùzdignūt⟩, *v.* uzdignuti; **uzdignúće** *sr* **1.** povišeno mjesto na brijegu; uzvišenje, uzvišica **2.** čin ili rezultat uzdizanja (moralnog i sl.); **ùzdignutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzdignut ili onoga što je uzdignuto; **ùzdiza|ti** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzdižēm, *pril. sad.* ùzdižūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzdignuti, uzdići △ ***kulturno ~nje*** **1.** *pov. ideol. 1945.* program širokog obrazovanja, školovanja, obrazovnih kurseva za mase **2.** *iron.* pretjerano ili dosadno posjećivanje kulturnih priredaba, koncerata itd. [*umoran sam dosta mi je kulturnog ~nja*]

✧ UZ- + *v.* dignuti

**ùzdisati**, *v.* uzdah

**ùzdlaku** (način pisanja uz: uz dlaku) (kome, čemu) *pril.*, *opr.* nizdlaku

✧ UZ- + *v.* dlaka

**Ùzdōlje** *sr* naselje (u blizini Knina), 767 stan.; ostaci starohrvatske crkvice Sv. Luke // **ùzdoljskī** *prid.* koji se odnosi na Uzdolje

**uzdȑhtati** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùzdrhtīm/ùzdršćēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* ùzdrhtao⟩ **1.** početi drhtati; zadrhtati **2.** *pren.* **a.** zatresti se, zadrmati (o potresu) **b.** uzbuditi se, uznemiriti se // **uzdȑhtalōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzdrhtao, onoga što je uzdrhtalo; **uzdrhtávati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzdȑhtāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzdrhtati

✧ UZ- + *v.* drhtati

**ùzdrmati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùzdrmān⟩ **1.** (koga, što) prodrmati, zadrmati, zatresti **2.** (koga, što, se) *pren.* **a.** učiniti nesigurnim; poljuljati, pokolebati **b.** jako (se) uzbuditi, potresti (ob. iznenadnom viješću i sl.) // **ùzdrmānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzdrman; **uzdrmávati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzdȑmāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzdrmati

✧ UZ- + *v.* drmati

**uzdȑžati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzdržīm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùzdržān⟩ **1. a.** savladati se, obuzdati se u iskazivanju mišljenja i osjećaja;

rezervirati se **b.** ne činiti nešto što je postojalo kao mogućnost, želja ili izazov [~ *od alkohola*] **2.** ne opredijeliti se, ne izjasniti se, ne iskazati mišljenje // **ȕzdržān** (∅, prema komu, čemu) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ne pokazuje osjećaje, umjeren u iskazivanju osjećaja; uzdržljiv, suzdržljiv △ ~ ***glas*** koji u izjašnjavanju nije ni »za« ni »protiv«; **ȕzdržāno** *pril.* na uzdržan način; uzdržljivo, suzdržano; **ȕzdržānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je uzdržan; **uzdržávānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uzdržavati **2.** (od čega) *pravn.* obveza ili odluka jedne strane da ne poduzima ono što bi bilo štetno za drugu stranu, a na što po zakonu ima pravo; **uzdržàvatelj** *m* onaj koji uzdržava koga; **uzdržavatèljica** *ž*, *v.* uzdržavatelj; **uzdržávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzdȑžāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** skrbiti o kome, njegovati, paziti **2.** *pravn.* plaćati alimentaciju **3.** (se) **a.** *v.* uzdržati se **b.** pribavljati sredstva za život; **uzdȑžljiv** (∅, prema komu, čemu) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se zna, može uzdržati; **uzdȑžljivo** *pril.* na uzdržljiv način, s uzdržanošću; **uzdȑžljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina onoga koji je uzdržljiv **2.** *fil.* zadržavanje u granicama koje određuje razum

✧ UZ- + *v.* držati

**ȕzduh** *m knjiš. zast.* zrak, *v.* // **ȕzdušnice** *m mn* ⟨N ȕzdušnica⟩ *zool.* organi kukaca, stonoga i pauka; traheje

✧ UZ- + *v.* duh

**ȕzdūž** **1.** *pril.* po dužini, dužinom, *opr.* poprijeko **2.** *prij.* duž [~ *i poprijeko*, *razg.* sve i svakoga, svima i svakome] // **ȕzdūžan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji je postavljen, koji se prostire uzduž, dužinom čega, *opr.* poprečan; **ȕzdužnica** *ž pom.* uzdužna crta kojom ide ravnina simetrije brodskog trupa; pramčanica; **ȕzdužnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *pom.* element uzdužne čvrstoće brodskog trupa (paluba, bokova i uzdužnih pregrada)

✧ UZ- + *v.* dȕg, duž

**uzéće**, *v.* uzeti

**Uzélac, Milivoj** (1897–1977), hrv. slikar i grafičar, afirmirao se kao samosvojan umjetnik blizak ekspresionizmu i kubizmu, virtuozan crtač i ilustrator; od 1923. živi u Parizu

**uzèmljiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzemljīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzemljen, *gl. im.* uzemljénje⟩ obaviti, izvesti uzemljenje // **uzemljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uzemljiti **2.** vodljivi spoj neke točke električne mreže, dijela postrojenja ili pojedinih aparata sa zemljom preko uzemljivača za zaštitu od previsokog napona [*pogonsko* ~]; **uzemljìvāč** *m* ⟨G uzemljiváča⟩ *tehn.* predmet (cijev, ploča, vodič) ukopan u zemlju i spojen s mjestom koje se uzemljuje; **uzemljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzèmljujēm, *pril. sad.* uzèmljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzemljiti

✧ U- + *v.* zemlja

**uzèngija** *ž reg.* dio jahaće opreme u obliku metalne papuče koja visi s obje strane sedla, u koju jahač stavlja nogu; stremen

✧ *tur.* üzengi

**ùzēti** (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* ȕzmēm, *pril. pr.* -ēvši, *imp.* ùzmi, *prid. rad.* ȕzeo, *prid. trp.* ȕzēt⟩ **1. a.** prihvatiti, dohvatiti rukom; uhvatiti [~ *komad kruha*] **b.** primiti kao dar ili sl. **c.** *razg.* dobiti na prodaji; naplatiti [~ *novac*] **d.** (za što) primiti u službu [~ *za pomoćnika*] **2.** lišiti (koga ili čega), oduzeti, oteti [~ *komu zemljište*] **3.** (s infinitivom) *reg.* početi [*uzme pričati*]; stati (4) **4.** zauzeti (određen položaj, razmak) [~ *mjesto*] **5.** (koga) primiti koga, pružiti mu uslugu po redu [*pokucajte odmah ćemo vas* ~ (ob. u ordinacijama)] // **uzéće** *sr arh. ekspr.* zauzeće, zauzimanje (grada, zemlje u ratu) [~ *Sigeta*]; **ȕzēt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je oduzet; paraliziran; **ȕzētōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uzet; **ùzimati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām/ùzimljēm, *pril. sad.* -ajūći/ùzimljūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzeti

✧ *prasl.* *vъzęti (*rus.* vzjat') ≃ UZ- + *v.* imati

**uzgákati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzgāčēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* uzgákao se⟩ početi gakati

✧ UZ- + *v.* ga, gakati

**uzgíbati** (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzgibām (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* ùzgībān⟩ proizvesti gibanje

✧ UZ- + *v.* gib, gibati

**ùzglāvlje** *sr* ono što se stavlja pod glavu (kad se leži); podglavlje // **ȕzglāvnica** *ž* **1.** *neob.* uzglavlje **2.** gornji dio, gornja ploča kreveta uz koji leži glava **3.** *reg.* obilježje na grobu iznad pokojnikove glave, nadgrobni znak

✧ UZ- + *v.* glava

**uzglòbiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzglobīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzglobljen, *gl. im.* uzgobljénje⟩ **1.** vratiti što u odgovarajući zglob **2.** (+ *potenc.*) *pren.* postaviti na svoje pravo mjesto // **uzglobljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uzglo-

biti **2.** *anat.* točka ili oblik dodira između dvije kosti; artikulacija; **uzglobljívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzglòbljujēm, *pril. sad.* uzglòbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzglobiti
✧ U- + *v.* zglob

**uzgòjiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzgojīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzgojen⟩ **1.** *zast.* odgojiti [~ *djecu*] **2.** odnjegovati, othraniti (životinju ili biljku) // **uzgàjāč** *m* ⟨G uzgajáča⟩ uzgajivač; **uzgajàčica** *ž*, *v.* uzgajač; **uzgàjāčkī** *prid.* koji se odnosi na uzgajače; **uzgàjāčki** *pril.* kao uzgajač, na način uzgajača; **uzgàjalīšte** *sr* mjesto gdje se uzgajaju životinje ili biljke; **uzgàjatelj** *m* **1.** *arh.* odgajatelj **2.** uzgajivač; **uzgajatèljica** *ž*, *v.* uzgajatelj; **uzgajatèljičin** *prid.* koji pripada uzgajateljici; **uzgàjateljskī** *prid.* koji se odnosi na uzgajatelje; **uzgàjateljski** *pril.* kao uzgajatelj, na način uzgajatelja; **uzgájati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzgājām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzgojiti; **uzgajìvāč** *m* ⟨G uzgajiváča⟩ onaj kojemu je posao da uzgaja (biljke i životinje); **uzgajivàčica** *ž*, *v.* uzgajivač; **uzgajìvāčkī** *prid.* koji se odnosi na uzgajivače; **uzgajìvāčki** *pril.* kao uzgajivač, na način uzgajivač; **úzgoj** *m* **1.** *zast.* odgoj [~ *djece*] **2.** uzgajanje životinja, gajenje, kultiviranje biljaka; **uzgòjitelj** *m* **1.** *arh.* odgajatelj **2.** *neob.* uzgajivač; **uzgojitèljica** *ž*, *v.* uzgojitelj; **uzgòjiteljskī** *prid.* koji se odnosi na uzgojitelje; **uzgòjiteljski** *pril.* kao uzgojitelj, na način uzgojitelja
✧ UZ- + *v.* gojiti

**úzgon** *m fiz.* sila tekućine ili plina koja djeluje odozdo prema gore
✧ UZ- + *v.* goniti

**ùzgōr** *pril. reg.* **1.** naviše, nagore, prema gore **2.** uspravno [*postaviti* ~] // **ùzgorica** *ž reg.*, *v.* uzbrdica
✧ UZ- + *v.* gore

**ùzgrēd** *pril.* uza što drugo (kao nešto sporedno, slučajno); usput, mimogred, nuzgred, uzgredno, uzgredice // **ùzgrēdan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se događa, zbiva uzgred, usput, koji je sporedan po značenju; mimogredan, nuzgredan, usputan; **ùzgredicē** *pril. arh. knjiš.*, *v.* uzgred; **ùzgrēdno** *pril.*, *v.* uzgred
✧ UZ- + *prasl.* *gręďь: korak (*rus.* grjastí: koračati)

**ùzica**, *v.* uza

**ùzīći** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùzīđēm, *pril. pr.* ùzišāvši, *aor.* uzíđoh, *prid. rad.* ùzišao⟩ doći naviše, popeti se; uzaći // **ùzāći** *svrš.* ⟨*prez.* ùzāđēm, *pril. pr.* ùzašāvši, *imp.* uzáđi, *prid. rad.* ùzašao⟩, *v.* uzići; **uzašášće** *sr bibl.* **1.** uzlazak na nebo; uspeće **2.** (Uzašašće) *kršć.* blagdan kojim se 40. dan poslije Uskrsa slavi Kristov uzlazak na nebo [~ *Kristovo*]; Uspenje; **ùzlazak** *m* ⟨G -aska, N *mn* -asci⟩, *v.* uzašašće; **ùzlaz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji se penje, koji ide naviše **2.** ⟨*odr.*⟩ naglasak u realizaciji kojega glas uzlazi, ide naviše **3.** *fon.* koji raste prema kraju artikulacije △ **~ni dvoglasnik** *fon.* diftong kojemu je drugi dvoglasnički samoglasnik slogotvoran; **~ni naglasak** *fon.* slogovni naglasak s najvećom visinom tona ili jačinom izgovora prema kraju sloga [*dugo~ni naglasak*; *kratko~ni naglasak*]; **ùzlaziti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzlazīm, *pril. sad.* ùzlazēći, *gl. im.* ùzlažēnje⟩, *v.* uzaći, uzići; **ùzlaznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je uzlazno
✧ UZ- + *v.* ići

**uzída|ti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzīdām/ùzīđēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ùzīdān⟩ zidajući ugraditi [~*n u temelje*, *pren.* biti jedan od bitnih elemenata čega (*antifašistička borba ~na je u temelje suvremene Hrvatske*)], *usp.* zidati (1) // **uzidávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzìdāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzidati, uziđivati; **uziđívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzìđujēm, *pril. sad.* uzìđujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzidati, uzidavati
✧ U- + *v.* zid, zidati

**ùzjahati** (**ùzjašiti**) (što, koga) *svrš.* ⟨*prez.* ùzjašēm, *pril. pr.* -āvši, *imp.* ùzjaši, *prid. rad.* ùzjahao⟩ **1. a.** popevši se i opkoračivši sjesti na životinju **b.** na isti način sjesti na što drugo **2.** *pren.* nametnuti komu svoju vlast, provođenje volje, samovolje i sl. // **uzjahívati** (što, koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzjàhujēm, *pril. sad.* uzjàhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzjahati
✧ UZ- + *v.* jahati

**uzjogúniti se** *svrš.* ⟨*prez.* uzjògūnīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uzjògūnjen⟩ postati jogunast, tvrdoglavo ostati pri svome stavu; zainatiti se, zapeti // **uzjogunjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzjogùnjujēm se, *pril. sad.* uzjogùnjujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzjoguniti se
✧ UZ- + *v.* jogunast

**ùzlati**, *v.* uzao

**uzlètjeti** *svrš.* ⟨*prez.* ùzletīm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* uzlètio⟩ **1.** započeti let; poletjeti **2.** popeti se na veću visinu, uhvatiti veću visinu // **úzlet** *m* **1.** početak leta, polijetanje

2. (na što) let na veću visinu, hvatanje visine [~ *na nebo*]; **ùzletīšnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na uzletište; **ùzletīšte** *sr* **1.** poletna i sletna staza na aerodromu; pista **2.** raščišćen teren za prihvat manjih letjelica (poljoprivredne i sportske avijacije, helikoptera i sl.); **uzlijétati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzlijēćēm, *pril. sad.* uzlijéćūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzletjeti

✧ UZ- + *v.* letjeti

**uzmáhati** (se, čime) *svrš.* ⟨*prez.* ùzmāšēm (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. rad.* uzmáhao (se)⟩ početi jako mahati [~ *se rukama*; ~ *zastavom*] // **ùzmāh** *m* ⟨N *mn* -āsi⟩ **1.** naglo uzdizanje, naglo dizanje, brz pokret prema gore [~ *ruke/* ~ *rukom*]; zamah (prema gore) **2.** naglo uzimanje maha [~ *oduševljenja*]; polet; **uzmahívati** (se, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzmàhujēm, *pril. sad.* uzmáhujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzmahati; **uzmáhnuti** (čime) *svrš.* ⟨*prez.* ùzmāhnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* uzmáhnuo⟩ mahnuti prema gore

✧ UZ- + *v.* mahati

**uzmàknuti** (∅, pred kim/čim) *svrš.* ⟨*prez.* ùzmaknēm, *pril. pr.* -ūvši, *imp.* uzmàkni, *prid. rad.* uzmàknuo⟩ **1.** koraknuti natrag, povući se, odstupiti, izmaknuti se, odstupiti u borbi; uzmaći **2.** *pren.* popustiti (u debati, borbi mišljenja i sl.) // **ùzmaći** *svrš.* ⟨*prez.* ùzmaknēm, *pril. pr.* ùzmakāvši, *prid. rad.* ùzmakao/ùzmakla *ž*⟩, *v.* uzmaknuti; **ùzmāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** odstupanje u boju; povlačenje **2.** popuštanje, ustupak (u razgovoru, borbi, mišljenju); **ùzmicati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùzmičēm, *pril. sad.* ùzmičūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzmaknuti

✧ UZ- + *v.* maknuti

**uzmànjkati** (čega) *svrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) uzmànjkā, *pril. pr.* -āvši, *prid. rad.* uzmànjkao⟩ ne biti (čega) dovoljno; izostati, pomanjkati // **uzmanjkávati** (čega) *nesvrš.* ⟨*prez.* (*3. l. jd*) uzmànjkāvā, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzmanjkati

✧ UZ- + *v.* mal[1], manjak

**ùzmet** *m konstr. neodom.* projekcija (**1a**), *v.*

✧ UZ- + *v.* metnuti, metati

**ùzmoći** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* ùzmognēm, *pril. pr.* ùzmogāvši, *prid. rad.* ùzmogao⟩ biti u mogućnosti (oblik glagola koji dopunu ima u prethodnom tekstu) [A: *Hoćeš li mi doći popraviti onaj ormar?* B: *Ako uzmognem.* **a.** ako budem mogao popraviti **b.** (kad budem mogao doći) ako mognem], *usp.* moći (I)

✧ UZ- + *v.* moć, moći

**ùzmuvati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùzmuvān⟩ *razg.* početi se muvati, ustumarati se, uskomešati se; početi se vrzmati, *usp.* muvati se

✧ UZ- + *v.* muvati se

**uznemíriti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* uznèmīrīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* uznèmīren⟩ izazvati nemir, unijeti nervozu, strah itd., poremetiti mir, uzbuditi (se) // **uznemirávajūćī** *prid.*, *v.* uznemirujući (**2**); **uznemirávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uznemìrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uznemiriti, uznemirivati; **uznèmīrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uznemiren; **uznemirívati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uznemìrujēm, *pril. sad.* uznemìrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uznemiriti, uznemiravati; **uznemìrujūćī** *prid.* koji uznemiruje, koji je razlog uznemirenja, onespokojavajući; uznemiravajući

✧ UZ- + *v.* ne + *v.* mir

**ùzničār**, *v.* uza

**ùznijēti**, *v.* uznositi

**uznòjiti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùznojīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* ùznojen⟩ probiti se znojem; oznojiti se // **uznájati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùznājām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uznojiti se

✧ U- + *v.* znoj, znojiti

**uznòsiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùznosīm, *pril. sad.* ùznosēći, *gl. im.* ùznošēnje⟩, *v.* uznijeti // **ùznijēti** (koga, što) *svrš.* ⟨*prez.* uznèsēm, *pril. pr.* -ēvši, *prid. rad.* ùznio, *prid. trp.* uznèsen/ùznijēt⟩ **1.** podići, dići [~ *na brdo*] **2.** *pren.* dati, istaknuti vrijednost; proslaviti, podići ugled, uzvisiti [~ *koga na pijedestal*] **3.** *pren.* zanijeti, oduševiti [*uznesen je od veselja*] **4.** (se) **a.** dići se, vinuti se, ponijeti se [~ *nad oblake*] **b.** *pren.* osokoliti se, moralno se uzdići, pokazati veliku moralnu snagu, hrabrost [~ *se pobjedom*] **c.** *pren.* uzoholiti se, pokazati oholost **d.** *pren.* oduševiti se, zanijeti se; **ùznosit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* ponosan, uzvišen [~ *govor*; ~*a misao*]; **ùznosito** *pril.* s uznositošću; **ùznositōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je uznosit

✧ UZ- + *v.* nositi

**uzohòliti se** *svrš.* ⟨*prez.* uzòholīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uzòholjen⟩ postati ohol, ponijeti se // **uzoholjívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzohòljujēm se, *pril. sad.* uzohòljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzoholiti se

✧ UZ- + *v.* ohol, oholiti (se)

**úzor** *m* onaj koji služi kao primjer dobrih osobina i ispravnih postupaka [*biti ~om*] // **úzorak** *m* ⟨G úzōrka, N *mn* úzōrci, G -ākā⟩ **1.** ogledni primjerak proizvoda; mustra **2.** slika ili crtež koji se stavlja na proizvod ili se na njemu ponavlja **3.** *mat.* dio statističkoga skupa izabran prema mjerilu predstavljanja cjeline skupa; **úzōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji je besprijekoran, koji može služiti za uzor; **úzorit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *arh. retor.* uzoran; **úzoritōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga tko je uzorit i onoga što je uzorito **2.** riječ u oslovljavanju osobe koja obnaša visoku čast u Katoličkoj crkvi [*Vaša ~i*; *njegova ~ kardinal*]; **úzorkovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -kujēm, *pril. sad.* -kujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *inform.* uzimati uzorke (npr. signalu u pravilnim vremenskim razmacima); semplirati; **úzōrno** *pril.* na uzoran način; **uzórnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ odlika onoga koji je úzōran, koji služi za uzor, onoga u kojega se može ugledati

✧ U- + *v.* zor[1]

**uzòrati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzorēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕzorān⟩ *agr.* oranjem obraditi zemlju za sijanje, završiti oranje; poorati, izorati // **uzorávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzòrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzorati

✧ UZ- + *v.* orati

**ùzortiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. rad.* ùzortio (se)⟩ *reg.* uplašiti (se), preplašiti (se), pobojati (se)

✧ U- + *v.* zort

**ùzov|i** *m* (samo *mn*) *etnol. reg.* običaj da se svatovi u kući mladenke okupe osam dana nakon svadbe [*ići u ~e*; *doći u ~e*]

**ùzrāsti** *svrš.* ⟨*prez.* uzrástem, *pril. pr.* uzrástāvši, *prid. rad.* ùzrāstao⟩ narasti do određene dobi, narasti do predviđene visine // **ȕzrāst** *m* vrijeme, dob života u mladosti (bez pobližeg određenja) [*mlađeg ~a (maloljetnik) starijeg ~a*]

✧ UZ- + *v.* rasti

**ùzrečica** *ž* stalna veza riječi, često sintaktički nedovršena, koja se ponavlja i općenito je poznata, ob. sadrži sliku ili alegoriju bez izravne pouke [*ni riba ni meso*]

✧ UZ- + *v.* riječ, reći

**ùzrok** *m* ⟨N *mn* -oci⟩ pojava koja izaziva drugu pojavu kao svoju posljedicu // **ùzroč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji je uzrok, koji je dio uzroka, koji se odnosi na uzrok [*~ni veznik*; *~na veza*] △ *~na (kauzalna) rečenica gram.* zavisno složena rečenica kojom se kazuje uzrok radnje u glavnoj rečenici [*Nije došao jer se bojao*]; **ùzročnica** *ž*, *v.* uzročnik; **ùzročnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je uzrok, onaj koji je što uzrokovao [*~ nereda*; *~ bolesti*]; uzrokovatelj, izazivač; **ùzročnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ veza uzroka i posljedica; kauzalnost, kauzalitet; **uzrokòvatelj** *m*, *v.* uzročnik; **úzrokovati** (što) *dv.* ⟨*prez.* ùzrokujēm, *pril. sad.* ùzrokujūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ biti/bivati uzrokom čega

✧ UZ- + *rokъ ≃ *v.* riječ, reći

**uzrùjati** (koga, se) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕzrujān⟩ uznemiriti, uzbuditi (se) // **ùzrujān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je uzbuđen; uznemiren; **ùzrujāno** *pril.* izražavajući uzrujanost; uzbuđeno; **ùzrujānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga tko je uzrujan; uzbuđenost, uzbuđenje; **uzrujávati** (koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzrùjāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzrujati

✧ UZ- + *rujati, *v.* riti

**uzšétati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzšētām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* uzšétao se⟩ intenzivno šetati amo-tamo u nervozi, očekivanju čega i sl. // **uzšetávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzšètāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzšetati se

✧ UZ- + *v.* šetati se

**ȕzuālan**, *v.* uzus

**uzukàpija** *ž pravn.* stjecanje prava vlasništva dugotrajnim posjedovanjem, pravo vlasništva stečeno zastarom tuđeg prava

✧ *lat.* usucapio ≃ usus: običaj + capere: primiti

**ùzun** *prid. reg. zast.* dugačak, visok

♦ *pr.* (nadimačka): **Ȕzun** (160, Zagreb, Đakovo, Sinj), **Uzúnović** (Vinkovci, Kaštela)

✧ *tur.* uzun

**ùzūr** *m reg.* **1.** smetnja, nedostatak, mana, ob. tjelesna **2.** isprika, opravdanje

♦ *pr.* (nadimačka): **Ȕzūr** (140, Pakrac, Slavonija), **Uzúrov** (Vukovar, *I* Slavonija)

✧ *tur.* özür ← *arap.* ʿuḍr

**ùzura** *ž zast.* kamate, dobit, profit // **uzùrāš** *m* ⟨G uzuráša⟩ *zast.* lihvar, gulikoža, kamatnik; **uzuràšica** *ž*, *v.* uzuraš

✧ *lat.* usura

**uzurpírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* uzùrpīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ izvršiti/vršiti uzurpaciju // **uzurpácija** *ž* nezakonito, ob. nasilno, prisvajanje vlasti, ovlaštenja ili vlasništva na koja prisvajatelj nema pra-

va; u suprotnosti je s načelom legitimiteta; **uzùrpātor** (**uzurpâtor**) *m* onaj koji uzurpira, neovlašteno prisvaja, otima; **uzùrpātorica** *ž*, *v.* uzurpator; **uzùrpātorskī** *prid.* koji se odnosi na uzurpatore; **uzùrpātorski** *pril.* kao uzurpator, na način uzurpatora

✧ *njem.* usurpieren ← *lat.* usurpare: posvojiti, prisvojiti

**ȗzus** *m* **1.** običaj, navada **2.** uobičajeni način na koji se što primjenjuje ili upotrebljava △ ***jezični*** ~ uporaba, ono što upotrebljavamo, kako se u okviru standardnog jezika govori i piše, »kako jest« // **ȕzuāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se ničim ne ističe, koji nema izrazitog obilježja; uobičajen, običan, navadan, redovit △ ~***an red riječi*** *lingv.* uobičajen red riječi; ~***na upotreba*** *lingv.* uobičajena upotreba (riječi, oblika, fraze i sl.); ~***no značenje*** *lingv.* uobičajeno značenje riječi; **ȕzuālno** *pril.* na uobičajen način, obično, većinom, redovito; **ȗzusnī** *prid.* koji se odnosi na uzus

✧ *lat.* usus

**uzusfrùktus** *m pravn.* uživanje, pravo uporabe neke tuđe stvari s pravom ubiranja plodova, ali uz dužnost očuvanja njezine biti; uživanje čega

✧ *lat.* ususfructus ← usus: običaj + fructus: plod

**ùzvanīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji je pozvan (na svečanost i sl.), pozvan gost; pozvanik // **ùzvanica** *ž*, *v.* uzvanik; **ùzvaničin** *prid.* koji pripada uzvanici; **ùzvaničkī** *prid.* koji se odnosi na uzvanike; **ùzvanički** *pril.* kao uzvanik, na način uzvanika

✧ U- + *v.* zvati

**uzvèrati se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzverēm se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ȕzverao se⟩ popeti se verući se, krećući se veranjem doći na vrh ili na gornji položaj kao cilj [~ *na brdo*; ~ *na stijenu*] // **uzverávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzvèrāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzverati se, verati se

✧ UZ- + *v.* verati se

**ȕzvīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** riječ istaknuta intonacijom u rečenici, služi da se njom doziva i izrazi osjećaj s udjelom volje ili bez nje [~ *negodovanja*] **2.** (*mn*) *gram.* vrsta nepromjenjivih riječi [*oj, oh, jao i sl.*]; interjekcija, usklik // **ȕzvičnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ uskličnik, *v.*; **uzvikívati** (∅, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzvìkujēm, *pril. sad.* uzvìkujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzviknuti; **uzvíknuti** (∅, što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzvīknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* uzvíknuo⟩ jakim ili povišenim glasom izgovoriti što (uzvik, poziv i sl.)

✧ UZ- + *v.* vikati

**uzvínuti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzvīnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùzvīnūt⟩ savijanjem upraviti prema gore // **ùzvīnūtōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga što je uzvinuto; **úzvoj** *m pom.* zaobljeni dio brodskog trupa na prijelazu dna u bokove; obluk; **úzvōjnica** *ž* sve što se u obliku spirale diže uvis i omogućuje takvo kretanje po sebi ili simbolizira kretanje prema gore u obliku spirale

✧ UZ- + *v.* viti

**uzvísiti** (koga, što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùzvīsīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzvīšen, *gl. im.* uzvišénje⟩ **1.** činiti da se tko uzvisi, da dođe na viši položaj, do većeg ugleda **2. a.** dati veću vrijednost, veće značenje; istaknuti (se) **b.** veoma jako pohvaliti // **ùzvisina** *ž* dio zemljišta koji se u reljefu ističe visinom; brežuljak; **ùzvisit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se diže u visinu, koji je na visini, povišen prema onome što ga okružuje (dio reljefa); **ùzvīšen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je moralno i duhovno visoko uzdignut (nad sredinom, situacijom, događajima) **2.** koji uzdiže duh, koji oplemenjuje; **ùzvīšeno** *pril.* na uzvišen način, s uzvišenošću; **ùzvīšenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je uzvišen ili svojstvo onoga što je uzvišeno; **uzvišénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* uzvisiti **2.** mjesto neodređena oblika koje se blago i malo u reljefu ističe visinom; uzvišica; **ùzvišica** *ž*, *v.* uzvišenje

✧ UZ- + *v.* visok

**ùzvišica**, *v.* uzvisiti

**uzvìtlati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕzvitlān⟩ podignuti vitlajući, podići u kovitlac; zakovitlati, uskovitlati [~ *prašinu*] // **uzvitlávati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* uzvìtlāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzvitlati

✧ UZ- + *v.* viti, vitlati

**uzvjetropíriti se** *svrš.* ⟨*prez.* uzvjetròpīrīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uzvjetròpīren⟩ postati vjetropir, odati se ponašanju svojstvenom vjetropiru

✧ UZ- + *v.* vjetropir

**ùzvodan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji se kreće ili nalazi uz vodu, u suprotnom smjeru od riječnog toka // **ùzvodno** *pril.* u suprotnom smjeru od riječnog toka, uzvodnim smjerom, uz vodu [*ploviti* ~]

✧ UZ- + *v.* voda

**ȕzvōjnica** *ž* sve što se u obliku spirale diže uvis i omogućuje takvo kretanje po sebi ili simbolizira kretanje prema gore u obliku spirale
✧ UZ- + *v.* viti

**uzvrátiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùzvrātīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùzvrāćen⟩ **1.** vratiti (za uslugu, iskazanu pažnju, pomoć, nanesenu uvredu itd.) **2.** odgovoriti (na pitanje); odvratiti **//** **ùzvraćati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzvratiti; **ȕzvrāt** *m* postupak ili čin kojim se uzvraća istom mjerom, na isti ili sličan način, iskazana pažnja ili pomoć i sl., odužeпje za učinjenu uslugu; uzvraćanje; **ȕzvrāt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odnosi na uzvrat △ *~ni susret sport* drugi susret ili utakmica kojom se uzvraća gostovanje i sl. ili daje prilika poraženom; revanš, revanš-susret
✧ UZ- + *v.* vratiti

**ùzvrdati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. rad.* ùzvrdao se⟩ *razg. ekspr.* uzvrpoljiti se, uzvrtjeti se
✧ UZ- + *v.* vrdati

**uzvrpòljiti se** *svrš.* ⟨*prez.* uzvȑpoljīm se, *pril. pr.* -īvši se, *prid. trp.* uzvȑpoljen⟩ početi se vrpoljiti, vidljivo pokazati nervozu vrpoljeći se, *usp.* uzvrtjeti se **//** **uzvrpoljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uzvrpòljujēm se, *pril. sad.* uzvrpòljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uzvrpoljiti se
✧ UZ- + *v.* vrpoljiti se

**uzvȑtjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùzvrtīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* uzvȑtio se⟩ početi se kretati, uznemiriti se, početi se meškoljiti (u nervozi, kad se čuje kakva neugodna vijest nakon koje se nešto loše očekuje)
✧ UZ- + *v.* vrtjeti

**uzvŕtložiti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* uzvŕtložen⟩ **1.** (što) podići pijavicu ili stup prašine kao vrtlog **2.** (se) početi vrtložiti, pojaviti se kao vrtlog naglo i snažno
✧ UZ- + *v.* vrlog, vrtložiti se

**ùžagriti** (se) *svrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùžagren⟩ usijati (se) kao u vatri, užariti **//** **užagrívati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* užàgrujēm (se), *pril. sad.* užàgrujūći (se), *gl. im.* -ānje⟩, *v.* užagriti
✧ U- + *v.* žagriti

**ùžānca** *ž*, *v.* uzanca

**užáriti**[1] (se) *svrš.* ⟨*prez.* ùžārīm (se), *pril. pr.* -īvši (se), *prid. trp.* ùžāren⟩ **1.** (što) pretvoriti u žar **2.** (se) **a.** usijati se; ražariti se; postati vruć kao žar **b.** zajapuriti se, zarumenjeti se (o licu); zasjati se (o očima) **//** **ùžāren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je vruć (crven i sl.) kao žar; ražaren, usijan **2. a.** zajapuren (o licu) **b.** svijetao (o očima); **ùžāreno** *pril.* sa žarom, vrlo vruće; usijano; **ùžārenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je užaren i onoga što je užareno; **užarívati** (što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* užàrujēm, *pril. sad.* užàrujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* užariti[1]
✧ U- + *v.* žar

**ȕžās** *m* grozota, strahota **//** **ȕžāsan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji je pun užasa; strašan, strahovit; **užasávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* užàsāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (čega) osjećati odvratnost, krajnju odbojnost prema čemu **2.** (nad čim) *iron.* zgražati se, moralizirati itd. mnogo više nego što je potrebno; **ȕžāsno** *pril.* na užasan način; strašno, strahovito; **užàsnuti** *svrš.* ⟨*prez.* ùžasnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* ùžasnūt⟩ **1.** (koga, što) izazvati užas, strah, zaprepaštenje **2.** (se) osjetiti i pokazati užas, zgroziti se; **ùžasnūto** *pril.* s užasom; užasavajući se; **ùžasnutōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je užasnut
✧ *stsl.* užasъ i *rus.* úžas

**ùžati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* običavati, imati običaj, činiti što češće ili po potrebi
✧ *tal.* usare

**ùžditi**, *v.* užeći

**ȕže** *sr* ⟨G -ta⟩ debela ispredena nit kružnog presjeka, služi za vezivanje [*čelično ~*; *hodanje po ~tu*; *vezati ~tom*]; konop, konopac **//** **ȕžār** *m* ⟨G užára⟩ **1.** onaj koji proizvodi užad **2.** *pom.* pomorac zadužen za radove na užadima; **ùžara** *ž* radionica za izradu užadi; **užàrija** *ž razg.* **1.** ⟨*zb.*⟩ razne vrste užadi, užarski proizvodi **2.** obrt užara; **užáriti**[2] (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* ùžārīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ praviti užad, baviti se užarstvom; **ùžārskī** *prid.* koji se odnosi na užare [~ *zanat*]; **užárstvo** *sr* djelatnost užara, užarski obrt; **užètina** *ž pom.* istrošeno kudjeljno uže; **ȕžīšte** *sr kazal.* prostor s bočne strane pozornice u kojem je smještena užad s koloturjem, sustav uzvlaka kojim se dižu i spuštaju kulise, zavjese i sofite; **ùžnica** *ž pom.* raka
◈ *pr.* (prema zanimanju): **Ȕžār** (Požega, Valpovo), **Užárević** (360, Slavonski Brod, *I* Slavonija), **Vòžār** (Međimurje), **Vùžār** (Bjelovar, Opatija, Ivanić Grad)
✧ *prasl.* *ǫže (*rus.* úže, *slov.* oža)

**ùžeći** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* užèžēm (se), *pril. pr.* ùžegāvši (se), *aor.* užègoh (se), *prid. rad.* ùžegao (se), *prid. trp.* užèžen⟩ **1.** (što) *reg.* **a.** upaliti, zapaliti, potpaliti vatru; užgati **b.** jako ugrijati, zagrijati; pripeći **2.** (se) pokvariti se od stajanja i vrućine (o masnoćama); užegnuti se // **ùždìti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. pr.* -īvši, *prid. rad.* ùždio⟩ **1.** *ekspr. arh.* **a.** upaliti, užeći **b.** opaliti iz vatrenog oružja **2.** *pren. ekspr.* (u šali) snažno udariti; raspaliti, zažditi; **ùžegnūt** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ užegao, *usp.* užegnuti se; **ùžegnuti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùžegnēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* ùžegao/ùžegla se *ž*⟩, *v.* užeći (2) [*mast se užegla*; *ulje se užeglo*]; **ùžgati** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùžgām/ȕžgēm, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* ȕžgān⟩, *v.* užeći; **užȉgāč** *m* ⟨G užigáča⟩ onaj koji pali plinske svjetiljke; nažigač; **užȉgāčkī** *prid.* koji se odnosi na užigače
✧ U- + *v.* žeći

**užèljeti se** (koga, čega) *svrš.* ⟨*prez.* ùželīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. rad.* užèlio/užèljela se *ž*⟩ osjetiti želju za čim, biti obuzet željom [~ *voća*; ~ *zanimljivog života*; ~ *vidjeti brata*]
✧ U- + *v.* željeti

**ȕžina** *ž* sporedni, manji obrok, međuobrok // **ȕžinati** *dv.* ⟨*prez.* ȕžinām, *pril. sad.* -jūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ jesti užinu
✧ *v.* uživati

**užívati** *nesvrš.* ⟨*prez.* ùžīvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅, u čemu) **a.** osjećati zadovoljstvo, ugodu, udobnost, užitak [~ *u dobroj hrani*] **b.** živjeti zadovoljno, bezbrižno [~ *život*] **2.** (što) koristiti se čime, imati pravo na što [~ *mirovinu*] // **užítak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -íci, G ùžītākā⟩ uživanje, zadovoljstvo; **ùžiti** (što, se) *svrš.* ⟨*prez.* ȕžijēm, *pril. pr.* -īvši⟩ *arh.* zadovoljiti se uživajući, nauživati se čega; **užȉvalačkī** *prid.* koji se odnosi na uživaoca; **užȉvalački** *pril.* kao uživalac, na način uživalaca; **uživàncija** *ž razg.* užitak u čemu [*dobra glazba je* ~]; **užȉvatelj** (**užȉvalac**) *m* **1.** onaj koji uživa u čemu **2.** onaj koji ima pravo uživanja, *usp.* uživati (2); **uživatèljica** *ž*, *v.* uživatelj
✧ U- + *v.* živ, živjeti

**užívjeti se** *svrš.* ⟨*prez.* ùžīvīm se, *pril. pr.* -ēvši se, *prid. trp.* ùžīvljen⟩ prenijeti se u neku situaciju, uroniti (se) u čije misli // **uživljávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uživljāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uživjeti se, uživljivati se; **ùžīvljeno** *pril.* s uživljenošću, s punim uživljavanjem; **ùžīvljenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je uživljen; **uživljívati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* uživljujēm se, *pril. sad.* uživljujūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* uživjeti se, uživljavati se; **ȕžīvo** *pril.* izravno, neposredno [*prenositi* ~]
✧ U- + *v.* živ, živjeti

**užlijébiti** (što) *svrš.* ⟨*prez.* ùžlijēbīm, *pril. pr.* -īvši, *prid. trp.* ùžlijēbljen, *gl. im.* užljebljénje⟩ urezati, izraditi žlijeb unutar čega (ob. cijevi vatrenog oružja) // **ùžljebina** *ž* oblik tla strmih strana kojim otječe voda (za vrijeme bujica i sl.); **užljebljénje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* užlijebiti **2.** izrađeno udubljenje površine u obliku žlijeba; **užljebljívati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* užljèbljujēm, *pril. sad.* užljèbljujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* užlijebiti
✧ U- + *v.* žlijeb, žlijebiti

**ùžurbati se** *svrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. pr.* -āvši se, *prid. trp.* ùžurbān⟩ žurno se početi spremati i sl. (ob. više nego što je potrebno) // **ùžurbān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se žuri, koji je u žurbi; **ùžurbāno** *pril.* sa žurbom, u žurbi, žureći se; **ùžurbānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ stanje onoga koji je užurban i onoga što je užurbano; **užurbávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* užùrbāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* užurbati se
✧ U- + *v.* žuriti, žurba

**užútjeti** (∅, se) *svrš.* ⟨*prez.* ùžūtīm (se), *pril. pr.* -ēvši (se), *prid. rad.* užútio/užútjela (se) *ž*⟩ postati žut u licu; požutjeti // **užućívati** (∅, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* užùćujēm, *pril. sad.* užùćujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* užutjeti
✧ U- + *v.* žut, žutjeti

# V

**v**, **V** **1.** ⟨*indekl.*⟩ *lingv.* **a.** (*m*) *fon.* zubnousneni (labiodentalni), približni (aproksimantni), poluotvorni (sonantni) glas [*ovaj v*] **b.** (*sr*) dvadeset i osmo slovo hrvatske latinice i dvadeset i prvo (ili dvadeset i drugo) u većini drugih latiničnih sustava kojim se piše taj glas [*malo v*; *veliko V*] **c.** (*sr*) izvan konteksta [*ovo ve*; ⟨*mn*⟩ *ova ve*] **2.** *pov.* u glagoljici oznaka za brojčanu vrijednost 3, a u bosanici 2 **3.** *fiz.*. znak za brzinu **4.** *mat.* oznaka za visinu **5.** (V) *kem.* simbol za vanadij **6.** (V) *fiz.* znak za volt **7.** (V) *mat.* znak za obujam (volumen) **8.** (V) u rimskom označivanju brojeva, znak za brojku pet **9.** (V) *glazb.* znak za glas (*tal.* voce ili *lat.* vox)

**V1** (i **V2**) (*izg.* fàu ~) *m* balistički projektili, »leteće bombe« bez pilota, dugo pripremano Hitlerovo »tajno oružje« kojim je njemačka vojska sa lansirnih rampi u Francuskoj i Belgiji od lipnja 1944. do ožujka 1945. gađala London i druge ciljeve u uzaludnom pokušaju da se u posljednji čas preokrene tok 2. svjetskog rata (V1 na pogon s motorom, dugačak 8 m, 900 kg eksploziva, domet 240 km, ispaljeno o. 8000 projektila; V2 na raketni pogon, dugačak 14 m, domet 350 km, ispaljeno o. 1300 projektila); poslije rata SAD na osnovi V2 razvile program raketa za svemirska istraživanja

**VA** *krat. fiz.* znak za voltamper

**va'a** (**vàka**, **vàga**, **wanga**) *ž pom.* tihooceanski čamac s jednim ili s dva bočna plovka, dug 4,5–18 m

✧ *egz.* (*polinez.*)

**va bȁnk** *pril.* **1.** *term.* u hazardnoj kartaškoj igri ulog jednak iznosu čitave banke [*igrati* ~] **2.** *pren. žarg.* (igrati) na sve ili ništa, (staviti) sve na kocku; riskirati, hazardirati

✧ *fr.* va banque

**vàbić** *m zool.* grabežljivi rak ustonožac (*Squilla mantis*); kozorepac

**vábiti** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vâbīm, *pril. sad.* -bēći, *gl. im.* -bljēnje⟩ mamiti životinje (osobito ptice) dozivanjem, posebnim uzvicima, riječima i sl. ili vapkom // **vâb** *m* ⟨N *mn* vàbovi⟩ zvuk vapka; **vábac** *m* ⟨G vápca, N *mn* vápci, G vâbācā⟩ mamac, meka; vabilo; **vábak** *m* ⟨G vápka, N *mn* vápci, G vâbākā⟩ *lov.* sviralica kojom se oponaša glasanje divljači da bi se domamila na puškomet; **vàbilo** *sr*, *v.* vabac

◈ *pr.*: **Vábec** (Međimurje), **Vábik** (Sisak)

✧ *prasl.* i *stsl.* vabiti (*rus. dijal.* vábit', *češ.* vábiti) ≃ *got.* wopjan: zvati, *stengl.* wēpan: plakati

**vacat** (*izg.* vȁkat) *tisk. žarg.* u zn. »nedostaje« (za praznu stranu na kojoj nije otisnut slog)

✧ *lat.* vacare: biti prazan

**vacatio legis** (*izg.* vakácio lêgis) *pravn.* rok koji mora proteći između objavljivanja zakona ili pravnih propisa i njihova stupanja na snagu

✧ *lat.*

**Vàclav** **1.** *v.* ◈ **2.** ime jednog češkog kneza (10. st.) i četvorice čeških kraljeva (13–15. st.) **3. Sv.** (o.907–929. ili 935), češki knez, 924. u svoju državu uveo kršćanstvo, zaštitnik češkog naroda i češke državnosti **4. III** (1289–1306), češki kralj (od 1305), prije toga bio je ugarsko-hrv. kralj pod imenom Ladislav V (1301–1304) // **vàclavskī** *prid.* koji se odnosi na Vaclava △ ***Vaclavske namesti*** središnji trg u Pragu na kojem se spalio Jan Palach za vrijeme sovjetske intervencije 1968. i na kojem je počela baršunasta revolucija 1989; simbol opstojnosti češkog naroda

◈ m. os. ime (češkoga podrijetla), *v.* velik

**vačèta** *ž* ⟨G *mn* vačétā⟩ *pom. pov.* srednjo-

vjekovni đenovski i venecijanski ratni brod sa 20 vesala
✧ *tal. dijal.* ≃ vagello ← *lat.* vascelus: kadica

**vâd** *m kem.* zemljasta ili pjenasta modifikacija manganova dioksida; manganska pjena
✧ *engl.* wad: pamuk, vata

**vade** (*izg.* vâde), ob. u: △ ~ ***in pace*** (*izg.* ~ ȉn pâce) idi s mirom, Evanđelje po Luki; ~ ***mecum*** (*izg.* ~ mêkum) idi sa mnom
✧ *lat.*

**vademékum** *m* knjiga koja služi kao priručnik, podsjetnik, uputa, tumač i sl.
✧ *lat.* vade mecum: idi sa mnom

**vȁdi** *m* ⟨G -ja⟩ *geol.* suha dolina povremenih vodenih tokova u pustinjama sjeverne Afrike i Arapskog poluotoka, duga do nekoliko stotina km
✧ *engl.* wady ← *arap.* wādī: dolina, kotlina

**vàdičep** *m* pomagalo kojim se vade čepovi iz grlića boce (izrađeno kao pojedinačan predmet za upotrebu ili kao dio džepnog nožića); štoplciger, kavatapi
✧ *v.* vaditi + *v.* čep

**vȁditi** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -dēći, *prid. trp.* vȁđen, *gl. im.* vȁđēnje⟩ **1.** (što) **a.** vući iz čega, izvlačiti što iz čega **b.** grabiti, crpsti što iz dubine **c.** iskopavati (rudu, krumpir itd.) **2.** (se) *žarg.* izgovarati se na što, tražiti razlog za grešku itd.; izvlačiti se **3.** *žarg.* (što, se) iskupiti se na neki način i opošteniti [*nakon katastrofalne predsezone, vadi nas dobra posezona*] △ ~ ***korijen*** *mat.* izračunavati korijen iz kakva broja // **vàdilica** *m* stroj za vađenje iz zemlje korjenastog povrća; **vàdīljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ oruđe za ručno vađenje iz zemlje korjenastoga povrća
✧ *prasl.* *vaditi: vući (*slov.* vaditi, *bug.* vadja)

**vádla** *ž* (**vádl** *m*) *reg. zast.* muskulatura noge od koljena do gležnja; gnjat, list
✧ *njem.* Wade

**vadorȉu** *m sport* jedna od velikih škola (ukupno 4) japanskog karatea (ostale: godžuriu, šitoriu i šotokan)
✧ *jap.* wadoryu

**vàdōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩, ob. u: △ ***~na voda*** podzemna voda koja se nalazi iznad nepropusnoga sloja, nastaje poniranjem atmosferske vode (oborina), *opr.* juvenilna voda, *v.* juvenilan △
✧ *lat.* vadosus: plitak

**vádžib** *m isl.* dužnost koja nije obaveza (npr. klanje kurbana)
✧ *arap.* wağib

**vae** (*izg.* vê, ob. vâi) jao, teško △ ~ ***misero*** (*izg.* ~ mȉzero) jao bijednome; ~ ***soli*** (*izg.* ~ sôli) teško jednome; jao samcu; teško onome koji je sam; ~ ***victis*** (*izg.* ~ vȉktis) teško pobijeđenima
✧ *lat.*

**váfenrok** *m* ⟨N *mn* -oci/-i⟩ *pov.* kratak časnički kaput u austrougarskoj i njemačkoj vojsci; surka
✧ *njem.* Waffenrock

**vȁfl** *m* (**vȁfla** *ž*) ⟨G *mn* váflā⟩ **1.** tanko pečeno tijesto karakteristične mrežaste strukture, često zaslađeno ili s raznim dodacima **2.** vrsta pamučne tkanine mrežaste strukture što podsjeća na istoimeno pecivo
✧ *njem.* Waffel

**vág|a** *ž* ⟨D L -i⟩ **1.** *tehn.* sprava ili instrument za mjerenje težine (mase) [*stolna ~a*; *poštanska ~a*; *decimalna ~a*; *zakinuti na ~i*; *staviti na ~u*]; tezulja **2.** *sport* položaj u kojem je tijelo oslonjeno na jednu nogu, a druga je vodoravno ispružena; ob. element u akrobatici, umjetničkom klizanju i dr. **3.** (Vaga) **a.** *astron.* zviježđe između Škorpiona i Djevice **b.** astrološki znak, sedmi po redu znak u zodijaku △ ***apotekarska ~a*** *tehn.* vaga za precizno mjerenje vrlo malih težina [*staviti na apotekarsku ~u* **a.** staviti radi preciznog mjerenja **b.** *pren.* procijeniti, prosuditi u odnosu na što drugo, prosuditi nakon razmišljanja **c.** cjepidlačiti]; ***čista ~a*** *term.* težina mesa životinje bez kože, utrobe, papaka; ***torzijska ~a*** *tehn.* uređaj koji silu mjerenja uspoređuje s elastičnom silom torzije (ob. za mjerenje fizičkih veličina); ***vodena ~a*** *knjiš.* razulja, libela; ***živa ~a*** *term.* težina žive životinje // **vàgāč** *m* ⟨G vagáča⟩ onaj koji važe; **vàgān** *m* ⟨G vagána⟩ **1.** *pov.* stara jedinica obujma [*bečki* ~ = 61,5l; *požunski* ~ = 62,5 l] **2.** *reg.* zdjela vage; plitica, tas; **vagànčić** *m dem.* od vagan; **vagàrina** *ž reg.* naknada za vaganje; **vágati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vȃžēm/vâgām *reg.*, *pril. sad.* vážūći/-ajūći *reg.*, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) mjeriti vagom **2.** *pren.* odmjeravati vrijednost, značenje čega, prosuđivati; procjenjivati [~ *argumente*] **3.** *razg.* težiti, biti težak **4.** *žarg.* (u šali) gegati se u hodu **5.** *sport žarg.* istezati koga na leđima; **vágnuti** (koga, što, se)

*svrš.* ⟨*prez.* vâgnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. trp.* vâgnūt⟩ izmjeriti pomoću vage

✧ *njem.* Waage

**vagàbund** (**vagabùnd**) *m reg.* **1.** skitnica, potucalo, tumaralo **2.** *pren.* **a.** onaj koji je nemirna duha **b.** *pejor.* onaj koji je divlji // **vagabundáža** *ž razg.* skitanje, potucanje; **vagàbundskī** *prid.* koji se odnosi na vagabunde; **vagàbundski** *pril.* kao vagabund, na način vagabunda

✧ *fr.* vagabond ← *lat.* vagabundus ← vagari: lutati

**vàgant** *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ **1.** *pov.* u zapadnoj Europi klerik lutalica, slobodnog, razuzdanog ponašanja, antitradicionalnih nazora (12–13. st.); golijard **2.** *pren.* skitnica, beskućnik; vagabund // **vàgantan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji luta; nestalan, pustolovan

✧ *srlat.* vagans ≃ *lat.* vagari: lutati

**vàgāš** *m* ⟨G vagáša⟩ **1.** *reg.* trag, usjek kotača na cesti ili putu, kolotečina **2.** prokop, jarak **3.** žlijeb na kotaču

✧ *mađ.* vágás ← vágni: urezivati

**vagína** *ž anat.* kanal od vanjskog dijela ženskog spolnog organa do maternice; rodnica // **vaginalèta** *ž* ⟨G *mn* vaginalétā⟩ *farm.* tableta koja se stavlja u vaginu (rodnicu); **vàginālnī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vaginu [~ *iscjedak*]; rodnični; **vaginìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pat.* neurotska i bolna pojava grčenja i potpunog ukrućenja mišića dna zdjelice i ušća rodnice, a u težim slučajevima i mišića unutarnje strane bedra; posljedica straha od ozljede, neželjene trudnoće i spolnih bolesti

✧ *lat.*: korice mača, toke, rodnica

**vaginìtis** *m pat.* **1.** upala rodnice **2.** upala tetivne ovojnice

✧ *v.* vagina + -ITIS

**vaginoplàstik|a** *ž* ⟨D L -ici⟩ *med.* operativno oblikovanje umjetne rodnice [*izvršiti ~u*]

✧ *v.* vagina + -PLASTIKA

**vaginoskòpij|a** *ž med.* pregled maternice pomoću optičkog instrumenta [*izvršiti ~u*]

✧ *v.* vagina + -SKOPIJA

**vàgīr** *m* ⟨G vagíra⟩ *reg. zast.* poluga o koju se prežu konji; ždrepčanik

✧ *v.* vaga

**vagìžati** (se) *dv.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* ploviti u čamcu radi provoda, zabave

✧ *tal.* vagheggiare

**vagnerijánac**, *v.* Wagner (Richard)

**vàgōn** *m* ⟨G vagóna⟩ **1.** željeznička kola za prijevoz putnika ili robe [*teretni ~*] **2.** *meton.* mjera za količinu robe koja stane u vagon, sadržaj jednog vagona [*na ~e* velika količina čega, izobilje čega] **3.** stara jedinica mase, iznosa 10 t △ ***mali*** *~ žarg.* neodređena količina u zn. vrlo velike količine u vrsti čega, prema običnoj količini koja se pojavljuje, izrađuje itd. [*ovi pubertetlije sve pojedu, treba te tvoje pite mali ~ ako ih misliš nasititi*]; ***~-cisterna***, ***~-restoran***, ***poštanski ~***, ***putnički ~ itd.*** tipovi željezničkih vagona raznih namjena; ***~-kuhinja*** *vojn.* specijalno opremljen vagon u kojem se u vojnim transportima pripremaju obroci; ***vagon lits (wagon-lit)*** (*izg.* vagôn lî) kola za spavanje; šlafvagen // **vagònāš** *m* ⟨G vagonáša⟩ **1. a.** onaj koji tovari robu u vagone odn. koji istovaruje robu iz njih **b.** onaj koji (npr. u rudnicima) gura vagone **2.** onaj koji stanuje u vagonu; **vagònčić** *m dem.* od vagon, mali vagon; **vagònet** *m* mali vagon za prijevoz tereta u rudnicima, kamenolomima i sl., ob. na uskotračnoj pruzi; **vagonírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vagònīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* tovariti u vagone; **vàgōnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vagone [*~i kupe* odjeljak u kolima putničkog vlaka; *~a roba*]; **vàgōnski** *pril.* na vagone, vagonima, pomoću vagona [*smjestiti ~*; *računati ~*]

✧ *engl.* waggon (*fr.* vagon) ← *nizoz.* wagen

**vagotòmija** *ž med.* presijecanje pojedinih niti vagusnog živca; selektivna vagotomija vrši se kako bi se smanjila (reducirala) stimulacija lučenja želučane kiseline

✧ *v.* vagus + -TOMIJA

**vagotònija** *ž term.* pomak ravnoteže u autonomnom živčanom sustavu s povećanom osjetljivošću i prevagom vagusa

✧ *v.* vagus + -TONIJA

**vàgōv** *m* ⟨G vagóva⟩ *reg.* nožić u obliku srpa za obrezivanje, cijepljenje, kalemljenje i sl.

✧ *mađ.* vágó, *v.* vagaš

**vâgus** *m anat.* deseti moždani živac, dio parasimpatičkog živčanog sustava, regulira rad ždrijela, grkljana, probavnog trakta, dišnog sustava i srca

✧ *lat.* (nervus) vagus: lutajući (živac)

**VAh** *krat.* oznaka za voltampersat, jedinicu prividne energije izmjenične struje

**vahàbīt** *m* ⟨G vahabíta⟩ *isl. pov.* sljedbenik religijsko-političko-reformatorskoga pokreta

unutar sunitskog islama iz 18. st. u sred. Arabiji; borio se protiv osmanske prevlasti, suprotstavljajući joj se fundamentalističkim idejama // **vahabìtìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *isl.* službeno prihvaćena varijanta islama u Saudijskoj Arabiji; vehabizam

✧ prema osnivaču pokreta ʿAbd al-Wahhabu (1703–1792)

**vȁhta** *ž* ⟨G *mn* vâhtā/-ī⟩ *reg. zast.* straža // **vàhtār** *m* ⟨G vahtára⟩ *reg. zast.* stražar

◈ *pr.* (prema zanimanju): **Vàhtarić** (160, Zagreb, Klanjec, Ludbreg)

✧ *njem.* Wacht

**vȁhtmajstor** *m vojn. pov.* narednik, u vojsci Habsburške Monarhije, najviši podoficirski čin; stražmeštar

✧ *njem.* Wachtmeister

**Váić, Fedor** (1910–1987), hrv. slikar, crtač i grafičar, izlaže s grupom »Zemlja« 1934; lirski senzibilitet izražen u portretima, aktovima i pejzažima; istančano stupnjevanje crno-bijeloga; ilustrirao književne tekstove

**vaišèšika** *ž fil.* jedan od šest skolastičkih sustava indijske ortodoksne filozofije (daršana); prvenstveno se bavi prirodnim znanostima i temelji na atomističkoj teoriji o elementima

✧ *skr.* vaiśešika: razlika, specifičnost

**vaìšija** *m pov.* pripadnik treće, trgovačke, kaste u tradicionalnom indijskom društvenom uređenju, *usp.* brahman, šudra, parija

✧ *skr.* vaiśya-

**váîz** *m* islamski propovjednik, poznavalac vjerske literature, savjetnik

✧ *tur.*

**vâj** (I) *uzv.* (izgovor i konvencija pisanja kao izraz boli, jednokratan uzvik jada ili tuge) [~, *to je blijeda odsječena glava/Mladoga grofa barba Kastelana*] // **vâj** (II) *m* jadikovanje, jadovanje, kukanje [~ *mlade majke*]; **vȁjkati se** (∅, na što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *razg. ekspr.* tužiti se, žaliti se, jadati se

✧ *tur.*

**vajȁng** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *kazal.* **1.** vrsta tradicionalnog indonezijskog teatra sjena; fantastične i groteskne siluete pomiču se na osvijetljenom ekranu **2.** posebna vrsta marionete nasađene na štap koji se drži i pokreće odozdo, van scene

✧ *engl.* Wayang ← *jav.*

**vàjāt (hàjāt)** *m* ⟨G vajáta⟩ *reg. zast.* **1. a.** zaseban dio uz seosku kuću **b.** prostorija pored kuhinje u kojoj se drže potrebne stvari; ostava, komora **2.** trijem, divanana

✧ *tur.* hayat ← *arap.*: život

**vàjda** *ž*, *v.* fajda

**vâjdskrīn** *m*, *v.* widescreen

**vàjmārskī** *prid.*, *v.* weimarski

**vâjngulāš** *m reg. kulin.* gulaš s dodatkom bijelog vina

✧ *njem.* Wein: vino + *mađ.* gulyás: gulaš

**vâjnī** *prid. razg.* **1.** *pejor.* tobožnji, razvikani **2.** *iron.* slavni, vrli

**vâjnkūler** *m*, *v.* wine cooler

**vâjnrōt** *prid. reg.* koji je »crven kao vino«; tamnocrven, »crno« vino

✧ *njem.* Wein: vino + rot: crveno

**vâjnštajn** *m reg.* vinski kamen, sol vinske kiseline koja se nataloži u vinskim bačvama nakon vrenja; srijež, birsa

✧ *njem.* Wein: vino + Stein: kamen

**vajrasana** (*izg.* vađrasàna) *ž* vježba joge; služi za odmor i kao položaj za meditiranje

✧ *skr.* vajrāsana

**Vàjs, Josef** (1865–1959), češki slavist; boravio na Krku (1902–1905) gdje je proučavao hrv. glagoljske spomenike; priredio je izdanje najstarijeg staroslavenskog misala (glagoljicom i latiničkom transliteracijom), napisao i izdao glagoljsku paleografiju te niz znanstveno obrađenih starih glagoljskih spomenika

**vajsmanìzam (weismanìzam)** *m* ⟨G -zma⟩ *biol.* proširenje principa prirodnog odabiranja i na procese u samom organizmu, *usp.* neodarvinizam

✧ prema njemačkom biologu A. Weismannu (1834–1914)

**vakàcije** *ž mn reg. zast.* školski praznici; odmor, ljetni raspust

✧ *lat.* vacatio: oprost, oslobođenje

**Vakánović, Antun** (1808–1894), hrv. političar, istaknuti ilirac (brošura *Zar da budemo Mađari?*, 1833), od 1861. prilazi unionistima (mađaronima), postaje banski namjesnik (1872–1873), gubi izbore i povlači se iz politike

**vakànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *admin.* koji je nepopunjen, prazan; upražnjen [~*na katedra*; ~*na biskupska stolica*] // **vakàncija** *ž knjiš. zast.* upražnjeno radno mjesto, slobodno mjesto (o poslu, biskupskoj stolici i sl.); **vàkant** *m* ⟨G -nātā⟩ *pravn.* imanje, posjed bez vlasnika

✧ *lat.* vacans: prazan, nepopunjen ← vacare: biti prazan ≃ vacantia: (dobra) koja nikomu ne pripadaju

**vakášānskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezici*** *lingv.* porodica američkih indijanskih jezika, govore se na otoku Vancouver

**vȁkat** *m* ⟨G -kta, N *mn* -kti⟩ **1.** *reg. ekspr.* vrijeme, doba [*dok je* ~; *nije* ~], *opr.* nevakat **2.** vrijeme molitve, namaza **3.** namaz △ ***turski*** ~ doba osmanske vladavine u BiH **//** **vȁktom** *pril. reg.* s vremenom; na vrijeme, u pravo vrijeme

✧ *tur.* vakit ← *arap.*

**vakcína** *ž farm.* **1.** *pov.* virus kravljih boginja koji se upotrebljava u cijepljenju protiv boginja **2.** pripravak umrtvljenih, atenuiranih ili mrtvih mikroorganizama (uzročnika bolesti) koji se primjenjuje da bi se stvorila otpornost na bolest; cjepivo **// vakcinácija** *ž med.* aktivna imunizacija, *usp.* cijepljenje, *v.* cijepiti, *usp.* kalemljenje, *v.* kalemiti; **vakcìnātor** (**vakcinâtor**) *m med.* **1.** onaj koji vakcinira, cijepi **2.** instrument kojim se vakcinira; **vàkcīnija** *ž med.* **1.** varijanta cjepiva protiv boginja; dobiva se od ljudi prethodno cijepljenih protiv boginja **2.** akutna kožna lokalna upala u obliku pustule (mjehurića), nastala prenošenjem vakcinalnog virusa; **vakciníra|ti** (koga, što, se) *dv.* ⟨*prez.* vakcìnīrām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *pril. pr.* -āvši (se), *prid. trp.* vakcìnīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** dati/davati vakcinu, primiti/primati vakcinu; cijepiti **2.** *pren. žarg.* (ob. *iron.*) stvoriti obranu, biti u poziciji da se uspješno brani [*~j me protiv njegovih gluposti*]

✧ *lat.* vaccinus: kravlji ← vacca: krava; variola vaccina: kravlje boginje

**vakêro** *m* ⟨N *mn* -si⟩ *term.* čuvar bikova odabranih i pripremanih za koridu

✧ *šp.* vaquero ← vaca: krava ← *lat.* vacca

**vàketa** *ž reg. pom. žarg.* platna knjižica za pomorce (na brodu)

✧ *tal.* vacchetta

**vàkfija** *ž reg. zast.* zavještajno pismo, isprava o vakufljenju

✧ *tur.* vakfiye ← *arap.*

**vákif** *m reg. pov.* osnivač vakufa, zaklade; zakladnik, zavještač, donator

✧ *tur.* vâkif ← *arap.*

**vakizȁši** *m* ⟨G -ja⟩ kratak, blago zakrivljen samurajski mač, korišten za tradicionalnu japansku harakiri ceremoniju

✧ *jap.* waki-zasi

**vȁktija** *ž isl.* raspored islamskih molitava za svaki dan i naznaka početka i završetka posta

✧ *tur.* vaktiye ← *arap.*

**vȁktīle** *pril. reg.* **1.** nekad, u staro vrijeme **2.** na vrijeme

✧ *tur.* vaktiyle ← *v.* vakat + -uyle: sa ← *arap.*

**vȁkuf** *m pravn.* **1.** u šerijatskom pravu, zaklada ili neko dobro što ga tko daje islamskoj vjerskoj zajednici ili humanitarnoj ustanovi **2.** imovina vjerske zajednice **// vȁkufsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vakuf i Vakuf (i mjesta koja imaju Vakuf kao dio imena, npr. Gornji/Donji Vakuf) [*~o imanje*]; zakladnički △ ***~o-mearifski sabor*** vrhovni naredbodavni i nadzorni organ uprave islamske vjerske zajednice u vakufu

♦ *pr.* (etnik): **Vàkufac** (Zagreb) ◊ *top.* (naselja): **Dônjī i Gôrnjī Vȁkuf** (u BiH)

✧ *tur.* vakif ← *arap.*: zaustaviti, zadržati

**vakufnàma** *ž* ⟨G *mn* vakufnámā⟩ *pravn.* **1.** temeljna isprava kojom se utemeljuje zaklada, vakuf **2.** odredbe o upotrebi i upravljanju vakufom

✧ *tur.* vakifname ← *v.* vakif + *perz.* nāme: pismo

**vákum** *m*, *v.* vakuum (u izgovoru i pisanju pojavljuje se i sažimanje dvaju latinskih vokala u jedan prema zakonitostima hrvatskoga jezika [*vakumirati*] itd.)

**vakumizírati** (što) *dv.*, *v.* vakuumirati

**vakùōla** (**vakuôla**) *ž biol.* okruglasti stanični mjehurić u citoplazmi biljaka i jednostaničnih životinja ispunjena tekućinom, rijetko plinom

✧ *lat.* vacuus: prazan + -OLA

**vákuum** (**vákum**) *m* **1.** *fiz.* prostor u kojem nema materijalnih čestica (ali može sadržavati polje sila, npr. električno, magnetsko ili gravitacijsko); zrakoprazni prostor **2.** *pren.* praznina, ništavilo, nepostojanje ideja ili javnog života △ ***~-pakovanje*** pakovanje namirnica u ambalažu iz koje je isisan zrak kako bi se spriječilo kvarenje; ***~-pumpa*** *tehn.* crpka za stvaranje podtlaka (isisavanjem zraka) u nekom zatvorenom prostoru **// vakuùmīran** (**vakùmīran**) *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vakuum, koji je u vezi s

vakuumom; **vakuumírati** (**vakumizírati**) (što) *dv.* ⟨*prez.* vakùumīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ pakirati proizvode tehnikom vakuuma, zatvoriti ili zatvarati na vakuum; **vákuumsk|ī** (**vákumskī**) *prid.* koji ima svojstva vakuuma △ ~**a cijev** *tehn. zast.* staklena cijev s metalnim elektrodama i mrežama oblikovanim za upravljanje tokom elektrona iz koje je uglavnom odstranjen sav plin; ~**a ekstrakcija** dovršenje vaginalnog porođaja uz pomoć vakuumskog ekstraktora

✧ *lat.* vacuum ← vacare: biti prazan

**vákuummetar** (**vákumetar**) *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* uređaj za mjerenje tlakova nižeg od atmosferskoga

✧ *v.* vakuum + -METAR

**vâl** *m* ⟨N *mn* válovi/vâli, *zb.* válōvlje⟩ **1.** nabor na površini tekućine, najčešće mora, uzrokovan vjetrom ili gibanjem nekog objekta **2.** *fiz.* periodični poremećaj u nekoj tvari ili u prostoru; karakteristike vala su smjer širenje, brzina širenja, amplituda itd., može biti transverzalan (npr. elektromagnetski val) i longitudinalan (npr. zvučni val), neki valovi mogu biti i jednog i drugog tipa (npr.. seizmički val) [*svjetlosni* ~; *radio*~; *elektromagnetni* ~; *gravitacijski* ~] **3.** *pren.* nailaženje, jačanje ili naglo širenje **a.** nekog događanja [~ *poskupljenja*; *turistički* ~] **b.** prirodnog fenomena [*hladni* ~] // **vàlić** *m dem.* od val; **valíćak** *m* ⟨G -ćka, N *mn* -ćci, G vàlīćākā⟩ *dem.* od val; **vàlićast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od valića, kojega čine valići [*more je* ~*o* ob. kad je površina jače nemirna nego kad je samo namreškana, a manje nego kad je valovita]; **vâln|ī** *prid.* koji se odnosi na val ili na valove [~*i otpor*] △ ~**a duljina** *fiz.* udaljenost dviju uzastopnih točaka jednakih stanja vala; omjer je između brzine širenja vala i frekvencije; ~**a mehanika** *fiz.* disciplina kvantne mehanike koja elektromagnetno zračenje shvaća kao korpuskularno gibanje, odnosno kao valni karakter materije; ~**a optika** *fiz.* grana optike koja se bavi valnom prirodom svjetlosti; ~**a teorija** *fiz.* teorija koja pretpostavlja da se svjetlost širi kao valno gibanje; **valòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima mnogo valova; uzburkan, uzbiban, uzvaljan [~*o more*; ~*a voda*] **2.** koji ima oblik valova, koji je u valovima [~*a kosa*; ~ *lim*]; **valòvito** *pril.* tako da se oblikuje u valove [ob. *rasti* ~ (o kosi)]; **valòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je valovito; **válōvlje** *sr zb. ekspr. knjiš.*, *v.* val; **valútak** *m* ⟨G -tka, N *mn* -úci, G vàlūtākā⟩ *rij.* valovima mora ili vode tekućice uvaljan i uglačan kamen ili mineral; valutica, oblutak; **valùtica** *ž*, *v.* valutak; **valùtičnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *min.*, *v.* konglomerat (**2**)

✧ *prasl.* *valъ (*rus.* val, *češ.* val), *lit.* vilnis ← *ie.* *wel(H)-: vrtjeti, valjati (*lat.* volvere, *grč.* eílein)

**vàlā** (**vàlāh**, **vàlāj**) *čest. reg. razg.* riječca za pojačavanje smisla onoga o čemu se govori (nije u strukturi rečenice i nije vezana mjestom u rečenici); doista, zaista, bogme, bogami [~ *dobro si to rekao*]

✧ *tur.* vallah ← *arap.*

**vȁla** *ž* ⟨G *mn* vâlā⟩ *reg.* manja morska uvala, manji zaljev // **vȁlov** *m geogr.* široka dolina sa strmim kosinama nastala pod utjecajem ledenjaka

◈ *top.* (mnogobrojna imena uvala duž čitave obale; naselje): **Vȁlica** (Buje, 181 stan.)

✧ *mlet.* valle, *tal.* valle ← *lat.* vallis: dolina

**valàbi** (**vȁlabi**) *m* **1.** *zool.* tobolčar iz porodice pravih klokana (*Macropodidae*), živi u Australiji i na Novoj Gvineji **2.** *meton.* osobito cijenjeno krzno istoimene životinje

✧ *engl.* wallaby ← *egz.* (*aboridžinski*)

**vàlāj** *čest.*, *v.* vàlā

**valàtati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** brzo, halapljivo jesti **2.** govoriti brzo, bez kraja i konca; brbljati

✧ *mađ.* vallatni: preslušavati, ispitivati

**vàla-vahtài** *m* ⟨G -ja⟩ *pom.* indijska jedrilica duga 13 m, glatke drvene gradnje, s bočnom kobilicom za spuštanje i tri jarbola

✧ *hind.*

**vàlcer** *m* **1.** *glazb.* **a.** vrsta plesa u tročetvrtinskom taktu, nastao u 18. st., a u 19. st. bio najrašireniji društveni ples [*bečki* ~]; sastavni dio bečke operete **b.** glazba za taj ples [~ *Na lijepom plavom Dunavu*] **2.** *sport* obavezan natjecateljski ples u disciplini umjetničkog klizanja na ledu i koturaljkama △ **engleski** (**english**) ~ (*izg.* ìngliš) poseban tip valcera, odlikuje se elegantnošću i polaganim tempom // **vàlcerskī** *prid.* koji se odnosi na valcere △ ~ **korak** *sport* stiliziran plesni korak valcera, spada u osnovne elemente kompozicije u ritmičko-sportskoj gimnastici te vježbi na gredi i tlu u sportskoj gimnastici za žene

✧ *njem.* Walzer

**vàlčik** *m* ⟨N *mn* -ici/-i⟩ valcer (ob. u zn. narodnog melosa u 3/4 taktu)
✧ *češ.*

**Vàldec, Rudolf** (1872–1929), radio zapaženu arhitektonsku plastiku (Muzej za umjetnost i obrt, Sveučilišna knjižnica u Zagrebu) na granici zrele secesije prema modernom ekspresionističkom oblikovanju; značajan po reljefima, plaketama suvremenika (secesijsko medaljarstvo)

**Vàldemar 1.** *v.* ♦ **2.** ime četvorice danskih kraljeva (12, 12–13, 14. st.) **3. I Veliki** (1131–1182), vodio 17 ekspedicija protiv Slavena koji su pustošili danske obale; okrutan ratnik i vojskovođa **4. II Pobjednik** (1170–1241), sin Valdemara I Velikog, zauzeo Holstein s Lübeckom i Hamburgom, 1219. zauzeo Estoniju; kasnije gubi njemački teritorij; kodificirao danske zakone
♦ m. os. ime (nordijskog podrijetla)

**valdȅnzi** *m mn* ⟨G valdéngā⟩ *pov.* pripadnici katoličkog reformatorskog pokreta s kraja 12. st.; zagovaraju evanđeoske ideale (osobito siromaštvo); nazivani i lionskim siromasima, sabatima, humilijatima
✧ prema osnivaču P. Valdusu iz Lyona

**vàldēskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***jezik*** *lingv.* romanski dijalekt, govori se u *SZ* Italiji i *JI* Francuskoj

**vàldhorn** *m glazb.* šumski rog, vrsta puhačkog instrumenta
✧ *njem.* Waldhorn

**vàlekulāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se odnosi na udubljenje, udubinu; jamični
✧ *lat.* vallecula: udubljenje, rupica

**valȅncija**[1] *ž* **1.** sposobnost jednog entiteta da na sebe veže druge entitete u novu strukturu; valentnost **2.** *fiz. kem.* **a.** svojstvo atoma da se veže s drugim atomima izraženo brojem atoma vodika ili njemu po tome jednakih, drugih elemenata **b.** cijeli broj koji se koristi da bi se iskazalo to svojstvo **3.** *lingv.* semantičko-sintaktička pojava, svojstvo riječi, obično predikatnoga glagola, da otvara mjesto imenskim riječima (argumentima) u rečenici [*gradim kuću*], *usp.* rekcija **4.** *med.* u imunologiji, broj odlučujućih čimbenika po molekuli antigena **5.** *psih.* u topološkom prikazu psihološke dinamike: privlačna ili odbojna karakteristika predmeta prema nekom drugom sustavu ponašanja // **valèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji ima valenciju, valentnost **2.** *rij.* koji je jak; moćan; **valèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* valencija[1] (**1**)
✧ *lat.* valentia: snaga, moć ≃ valens: snažan

**valȅncija**[2] *ž*, *v.* valinca

**Valȅns, Flavije** (328–378), istočnorimski car (od 364), sljedbenik arijanske hereze, dopustio Vizigotima da se nasele *J* od Dunava, ali oni su se ubrzo pobunili, pobijedili u velikoj bici kod Hadrianopola i ubili Valensa

**Valèntīn 1.** *v.* ♦ **2.** (2. st.), kršćanski gnostik iz Egipta // **valentiníti** (**valentinijánci**) *m mn pov. kršć.* pristaše Valentina
♦ m. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Vàlent**; *hip.*: **Tȋn**, **Vále**; **Valentína** ž. os. ime; *hip.*: **Tína** (**Tȋna**) ◊ *pr.*: **Bàlant** (Požega, ← *mađ.*), **Bȁlantīn** (Zagreb, ← *mađ.*), **Bàlent** (460, Međimurje, Varaždin, ← *mađ.*), **Bàlēnta** (Varaždin, Čakovec, ← *mađ.*), **Bàlēntić** (Valpovo, Slavonija, ← *mađ.*), **Bȁlentīn** (Zagreb, ← *mađ.*), **Baléntović** (280, Slavonija, ← *mađ.*), **Vàlečić** (230, Daruvar, Jastrebarsko, Slavonija), **Vàlek** (310, Zagreb, Zagorje, Grubišno Polje, Našice), **Valènčāk** (**Valenčâk**) (170, Zagreb i okolica, Našice), **Vàlēnčić** (390, Rijeka, Opatija, Vrbovsko), **Vàlēnčik** (*I* Slavonija, Istra), **Valénko** (Ludbreg, Split), **Vàlent** (380, Koprivnica, Zagreb, Varaždin, *Z* Slavonija), **Vàlēnta** (410, Istra, Požega, Zagreb, Slavonski Brod, Rijeka), **Valèntāk** (**Valentâk**) (150, Varaždin, Prigorje, Zagreb, *Z* Slavonija), **Valentáković** (Sveti Ivan Zelina), **Valènte** (Pula), **Valentéković** (Virovitica, Slavonija), **Valénti** (Split, Istra), **Valentíčević** (Zagreb, Zaprešić), **Vàlēntić** (1870, Zagreb, Slunj, Nova Gradiška, *I* Slavonija, Bjelovar, Rijeka), **Vȁlentīn** (**Valentȋn**) (120, Opatija, *I* Slavonija, Rijeka), **Valèntīnčić** (raspršeno), **Vàlešić** (190, Nova Gradiška, Požega, Kutina), **Vàletić** (140, Sesvete, Primorje, Zaprešić, Dugo Selo), **Valíčević** (Jastrebarsko, Samobor, Posavina), **Válković** (270, Primorje, Istra, *v.* i hvala) ◊ *top.* (naselja): **Valénovac** (Našice, 211 stan.), **Vàlentići** (Poreč, 71 stan.), **Valentínovo** (Pregrada, 186 stan.), **Vàletić** (Vrbovec, 69 stan.)
✧ *lat.* Valentinus ← valens: zdrav, *usp.* zdrav (Zdravko, Zdravka)

**Valentinìjan 1.** ime trojice zapadnorimskih careva (4. i 5. st.) **2. I** (321–375), vladao zapadnim dijelom Carstva uključujući i Ilirik, suzbio nekoliko provala barbara u Galiji, Britaniji i Africi, pokušavao u unutarnjoj politici suzbiti korupciju, bio tolerantan u vjerskim pitanjima (stariji brat Valensa koji

je istovremeno vladao istočnim dijelom Carstva)

**valentìnīt** *m* ⟨G valentiníta⟩ *min.* bijeli mineral, nastaje trošenjem antimonskih minerala, prirodni antimonov trioksid; antimonski cvijet
✧ *njem.* Valentinit, prema njemačkom srednjovjekovnom alkemičaru Valentinusu (15. st.)

**Valentino** (*izg.* Valentîno), **Rudolph** (1895–1926), američki filmski glumac talijanskog porijekla, prototip ljubavnika i zavodnika holivudskog nijemog filma

**vàlēr** *m* ⟨G valéra⟩ *term.* **1.** vrijednost, cijena, vrijednosni papir **2.** *lik.* oznaka za tonsko stupnjevanje boje **3.** *lingv.*, *v.* vrijednost (4) **4.** *razg.* hrabrost, junaštvo
✧ *fr.* valeur: vrijednost ← *lat.* valēre: vrijediti

**Vàlērij** m. os. ime (svetačkoga podrijetla); *hip.*: **Vále**; **Vàlērija** (**Valérija**) ž. os. ime; isto: **Valerijána** ◊ *pr.* (moguće preklapanje s *v.* Valentin): **Valêri** (Biograd, Vukovar), **Vàlērija** (**Valérija**) (Biograd, Zagreb, Omiš), **Vàlerijev** (Split, sred. Dalmacija), **Vàlērjev** (Zadar, Rijeka)
✧ *lat.* Valerius

**valerijána** *ž* **1.** *bot.* ljekovita biljka (*Valeriana officinalis*) iz porodice odoljena (*Valerianaceae*) s o. 250 vrsta; tinktura podzemnih dijelova koristi se za liječenje srčanih i živčanih tegoba; odoljen, baldrijan **2.** *farm.* kapljice za umirenje živaca načinjene od korijena te biljke
✧ *lat.* valeriana: iz Valerije (*lat.* Valeria, predio Panonije odakle biljka potječe)

**Valêrije Flàk, Gaj** (1. st.), rimski pjesnik, autor mitološkog epa *Argonautika*, napisanog po uzoru na istoimeni grčki ep; psihološki ocrtanim glavnim likovima i živim scenskim prikazima nadmašio svoj uzor

**Valéry** (*izg.* Valerî), **Paul** (1871–1945), francuski pjesnik, dramski pisac, esejist i kritičar uglavnom filozofskog diskursa; skeptik, apologet intelekta, stroge mentalne discipline i klasične versifikacije (*Mlada Parka*, *Narcis*, *Bilježnice*)

**valet** (*izg.* valê) *m* ⟨G valèa, D L valèu⟩ *rij.* sluga, lakaj; hotelski poslužitelj △ ~ ***de chambre*** (*izg.* ~ d šámbr) sobar
✧ *fr.* ← *lat.* vasselitus, vassus: sluga ← *kelt.*

**valetudìnārīj** (**valetudinârīj**) *ž pov.* bolnica u pokretnom logoru (taboru) rimske vojske, smještena u posebnim šatorima
✧ *lat.* valetudinarium ← valetudo: zdravlje

**Valèus** rimski car (364–378), ubijen u bici protiv Vizigota i drugih barbara

**Valhàla** *ž mit.* u skandinavskoj srednjovjekovnoj mitologiji raj, dvorac boga Odina, prebivalište ratnika palih u boju
✧ *stisland.* válhalla: dvorac poginulih

**vàlīd|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji je zasnovan na istini ili na činjenicama; valjan, ispravan [*~na putna karta*] **2.** koji ima ustavnu ili zakonsku snagu; pravomoćan [*~na presuda*] // **validácija** *ž psih.* postupak utvrđivanja teorijske ili praktične valjanosti nekog testa ili mjernog postupka; **valídnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ valjanost, punovažnost, pravomoćnost [*~ eksperimenta*]
✧ *lat.* validus ≃ valere: vrijediti

**vàlija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* sultanov namjesnik, guverner vilajeta u Osmanskom Carstvu // **vàlījskī** *prid.* koji se odnosi na valije; **valìluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *pov.* **1.** zvanje valije **2.** pokrajina kojom upravlja valija
◆ *pr.* (prema službi, *v.* i Valentin): **Válić** (640, Rijeka, Slavonski Brod, Pula, Ozalj)
✧ *tur.* vali ← *arap.*

**vàlīn** *m* ⟨G valína⟩ *kem.* aminoizovalerijanska kiselina, sastojak bjelančevina, njen izostanak u prehrani uzrokuje osjetilne i motoričke poteškoće
✧ *v.* val(erijana) + *v.* (am)in(i)

**vàlīnca** (**velènca**) *ž reg.* vunena deka, tip pokrivača; valencija
✧ *tal.* valansana, valenzana, prema francuskom gradu Valenceu poznatom po tekstilnoj proizvodnji

**váliti se** *nesvrš.* ⟨*prez.* vâlīm se, *pril. pr.* -lēći se, *prid. trp.* vâljen, *gl. im.* -ljēnje⟩, *v.* izvaliti (se) // **valiónica** *ž* postrojenje u kojem se vali perad i pernata divljač, *usp.* izvaliti (4)
✧ ≃ *v.* valjati

**valíza** *ž dipl. zast.* zapečaćena poštanska torba diplomatskog kurira; pripada joj pravo nepovredivosti
✧ *fr.* valise

**vàlīž|a** *ž reg.* **1.** putni kovčeg, putna torba **2.** *pren. podr.* pogrbljena leđa s naslagama masnoće [*imati ~u na leđima*]
✧ *mlet.* valisa, *tal.* valigia: kovčeg, *usp.* valiza

**valkíre** *ž mn mit.* djevojke pratilje vrhovnog

nordijsko-germanskog boga Odina koje prema njegovu izboru donose duše poginulih ratnika u Valhalu i tamo bdiju nad njima; prikazivane ob. kao plavokose ljepotice dugih blijedih ruku
✧ *njem.* Walküre ← *stisland.* valkyria

**Valla** (*izg.* Vàla), **Lorenzo** (1407–1457), talijanski filozof, humanist i književni kritičar; zalagao se za tradiciju latinske klasike, protivnik srednjovjekovnih natruha; provokativnom kritikom ortodoksije i crkvenih autoriteta bio je preteča protestantima

**vàlobrān** *m* nasip koji luku brani od valova // **vàlobrānskī** *prid.* koji se odnosi na valobrane
✧ *v.* val + *v.* braniti

**valògraf** *m* naprava koja se postavlja na morsko dno, brod ili na plutaču i koja mjeri visinu morskih valova
✧ *v.* val + -GRAF

**vàlomjēr** *m* naprava za mjerenje valnih duljina
✧ *v.* val + *v.* mjera, mjeriti

**Valónci** *m mn* ⟨G Vàlōnācā⟩ stanovništvo francuskog govornog jezika (valonskoga, gomeškoga, šampanjskoga dijalekta) – za razliku od Flamanaca – u *J* i *JI* Belgiji (3,3 mil., pripadnika) te *S* Francuskoj // **vàlōnskī** *prid.* koji pripada Valoncima △ ~ ***jezik*** *lingv.* sjevernofrancusko narječje s dosta nizozemskih i njemačkih utjecaja, govori se u Belgiji

**valorizírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* valorìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ provesti ili provoditi valorizaciju, utvrditi/utvrđivati vrijednost; vrednovati, procijeniti/procjenjivati // **valorizácija** *ž* **1.** utvrđivanje vrijednosti u stanovitim mjerilima **2.** isticanje vrijednosti čega; vrednovanje **3.** *ekon.* određivanje vrijednosti (npr. rada, imovine) ob. se provodi nad osnovnim i obrtnim sredstvima zbog promjene kupovne snage novca; nova procjena; **valorìzātor** (**valorizâtor**) *m* onaj koji valorizira, procjenjuje; procjenjivač
✧ *fr.* valoriser ← *lat.* valor: vrijednost ≃ valēre: vrijediti, valjati

**válov** *m reg.* korito, ob. drveno, ugrađeno u zid i gradnju, u koje se polaže hrana konju ili govedu; kopanja
✧ *mađ.* válu, vályu

**valòvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vàlujēm, *pril. sad.* vàlujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* podnositi poreznim vlastima prijavu o prihodima i rashodima za određeno razdoblje (ob. o malim proizvođačima) // **valóvnica** *ž admin.* obrazac za poreznu prijavu na temelju koje se valuje; porezna prijava
✧ *mađ.* való: ono istinito, pravo stanje stvari

**vàlovōd** *m* sustav određenih geometrijskih svojstava koji vodi elektromagnetne valove u uzdužnome smjeru
✧ *v.* val + *v.* voditi, vod

**vàlpot** *m pov.* upravitelj na feudalnom imanju, zastupnik koji štiti vlastelinska prava (u nekim zemljama) // **vàlpotica** *ž, v.* valpot; **valpùtija** *ž* služba valpota
◈ *pr.* (prema službi): **Vàlpatić** (Međimurje, Bjelovar), **Vàlpotić** (Bjelovar, *Z* Slavonija, Međimurje), **Vàupotić** (Zagreb, Koprivnica, Varaždin, Krapina)
✧ *stvnjem.* walpoto

**Vâlpovčanin** *m*, *v.* Valpovac, Valpovo

**Vâlpovo** *sr* naselje u Podravini, 8205 stan. // **Vâlpovac** (**Vâlpovčanin**) *m* (**Vâlpōvka**, **Vâlpovčānka** *ž*) ⟨G -ōvca, N *mn* Vâlpovčani, G Vâlpovčānā/Vâlpovācā⟩ stanovnik Valpova; **vâlpovačkī** *prid.* koji se odnosi na Valpovo i Valpovčane; **Valpóvština** *ž geogr.* područje koje gravitira Valpovu
◈ *pr.* (etnik): **Vâlpovac** (Podravska Slatina, *I* Slavonija, Dugo Selo)
✧ *v.* valpot

**Valpùrga, Sv.** (710–779), benediktinka rodom iz Engleske, misionarka u Njemačkoj // **valpùrgījsk|ī** *prid.* ob. u nekim vezanim izrazima u zn. Valpurgijin △ ~***a noć*** u pučkom vjerovanju vještice se okupljaju na svoj ples u noći uoči blagdana Valpurge 1. svibnja, za koju se vjeruje da je zaštitnica od uroka vještica
✧ *njem.* Waldburga

**vàls** *m* ⟨N *mn* vàlsovi⟩ *knjiš.* valcer kao glazbeni oblik
✧ *fr.* valse

**Vàlter** m. os. ime (njemačkoga podrijetla) ◊ *pr.*: **Vàlter** (170, Zagreb, *I* Slavonija), **Vàltrović** (Zagreb, Split, Dugo Selo)
✧ *njem.* Walter

**Vàlūn** *m* ⟨G Valúna⟩ naselje na otoku Cresu, 68 stan. // **vàlūnskī** *prid.* koji se odnosi na Valun i Valunjane △ ***Valunska ploča*** ploča uzidana u zid sakristije župne crkve u Valunu; hrv. epigrafski glagoljički spomenik

iz 11. st.; **Valúnjanin** *m* (**Valúnjānka** *ž*) ⟨N *mn* Valúnjani⟩ stanovnik Valuna

**vàlung** *m* ⟨N *mn* -nzi⟩ *reg. žarg.* **1.** valjanje, strujanje, vodeno kretanje **2.** *fiziol.* iznenadno i kratkotrajno povećanje topline tijela u klimakteriju **3.** *pren.* neočekivana, razdražljiva reakcija [*imati ~e*]
✧ *njem.* Wallung

**valúta** *ž* **1. a.** novac koji izdaje državna banka kao zakonito sredstvo plaćanja (npr. kuna, marka, dolar) **b.** vrsta monetarnoga sustava **2.** efektivna novčana jedinica druge zemlje osim kovanog zlatnog novca koji se tretira kao plemenita kovina; deviza △ ***zdrava*** ~, ***čvrsta*** ~ novac stabilne vrijednosti // **valutácija** *ž* **1.** *bank.* oznaka dana zaduženja na računu **2.** *trg.* utvrđivanje vrijednosti osiguranog predmeta (interesa); **vàlūtn|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na valutu △ ***~a klauzula*** *ekon.* obračunavanje duga u stranoj konvertibilnoj valuti, unosi se u kupoprodajne ugovore kako bi se vjerovnik novčane obveze zaštitio od eventualnih promjena vrijednosti novca u razdoblju od nastanka novčane obveze do trenutka njezina dospijeća; ***~a opcija*** *ekon.* klauzula u kupoprodajnom ugovoru koja daje pravo strani u čiju korist je ugovorena da neposredno prije otpreme robe izabere valutu plaćanja; ***~i dumping*** (*izg.* ~i dàmping) *ekon.* devalvacija novca; zakonska promjena odnosa novčane jedinice prema zlatu ili prema drugim valutama ispod stvarne vrijednosti; ***~i paritet*** *bank.* količina novčane robe (zlata ili srebra) koju na temelju zakona predstavlja novčana jedinica neke zemlje; ***~i pool*** (*izg.* ~i pûl) organizacija koja prikuplja inozemna platežna sredstva dviju ili više zemalja u fond zajedničkog korištenja; ***~i rizik*** *bank.* rizik razlike unutarnje domaće vrijednosti i vanjske vrijednosti valute
✧ *tal.* valuta: vrijednost

**valvácij|a** *ž* *ekon.* procjena, utvrđivanje vrijednosti novca [*provesti ~u*], *opr.* devalvacija // **valvácījskī** *prid.*, *v.* valvacioni; **vȁlvacion|ī** *prid.* valvacijski, ob. u: △ ***~a lista*** lista različitih novčanih jedinica s oznakom njihove vrijednosti
✧ *v.* (de)valvacija, (re)valvacija

**Valvasor** (*izg.* Valvâzor), **Johann Weickhard** (1641–1693), kranjski plemić, polihistor, autor *Topografije Kranjske* i *Slave vojvodine Kranjske* s mnoštvom topografskih podataka o Sloveniji i Hrvatskoj; prikupio ogromnu zbirku knjiga, umjetnina i staroga novca

**vȁlvula** *ž* *anat.* tvorevina s funkcijama ventila, sprečava tok krvi u nekom smjeru; zalistak [*srčana ~*; *venska ~*; *limfna ~*]
✧ *lat.* valva: vrata

**vàljati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** vrijediti, biti vrijedan [*ova kuća valja imanje*] **b.** stajati, imati vrijednost ili cijenu [*to valja 100 kuna*] **2. a.** biti koristan ili dobar za što, služiti, biti od koristi [*ovaj nožić mi valja za cijepljenje*] **b.** *razg.* biti u dobru zdravstvenom stanju [*noga mi zasad valja*] **3.** (*3. l. jd*) treba, potrebno je, mora se [*valja se prisjetiti čega*] // **vàljān** *prid.* ⟨valjána *ž*, *odr.* -ī⟩ **1. a.** koji ima kvalitetu; vrijedan, sposoban, dobar **b.** pošten, čestit [*~ čovjek*] **2.** koji stoji; važeći, punovažan validan [*~ argument*]; **vàljāno** *pril.* na valjan način; **valjánōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vàljān i svojstvo onoga što je vàljāno
✧ *prasl.* *valjati ≃ *v.* volja[1], voljeti

**váljati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vâljām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (što) **a.** koturati, kotrljati oble ili valjkaste predmete **b.** polako ili teško pomicati, ob. kotrljajući **2.** (što) **a.** pritiskajući valjkom tanjiti (kovinu) **b.** zbijati, nabijati, stupati (sukno, vunu, dlaku, zemlju) **c.** miješeći davati čemu valjkast ili okrugao oblik **d.** *pren.* govoriti bez promišljanja; lupetati [*~ gluposti*; *~ bedastoće*] **3.** (se) **a.** koturati se ležeći, kotrljati se, prevrtati se **b.** teći u većim količinama (o vodama u prirodi) **c.** širiti se, kretati se u masi u obliku valova **d.** *pren.* teško, sporo se kretati [*opasnost se valja, a da ljudi nisu svjesni*] // **vâlj** *m* *rij.* potpun okret onoga što se valja (kugle, boće, bačve) [*još jedan ~*]; **váljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G vâljākā⟩ **1.** *mat.* tijelo ograničeno dvjema kružnim osnovama i cilindričnim omotačem; cilindar **2. a.** predmet valjkasta oblika [*~ za tijesto*] **b.** *tehn.* (+ *potenc.*) sprava ili stroj za nabijanje, valjanje, ravnanje tla, podloge itd. [*parni ~*; *poljoprivredni ~*; *~ za pripremu tla za asfaltiranje*] **3.** *pren.* ono što nastupa velikom snagom; **váljalo** *sr* *knjiš.* valjak za tijesto (kojim se ono tanji); **vâljān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji su valjali, izvaljali, koji je napravljen valjanjem [*~a vuna*; *~i čelik*; *~o željezo*]; **valjaónica** *ž* **1.** tvornica ili radionica u kojoj

se valjaju kovine da im se smanji debljina ili da im se dade željeni profil **2.** tekstilna radionica u kojoj se valjaju tkanine; **valjaóničar** *m* onaj koji radi u valjaonici; **valjaóničārev (valjaóničārov)** *prid.* koji pripada valjaoničaru; **valjaóničārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* valjaoničar; **vàljčan** *prid.* **1.** ⟨*odr.* -ī⟩ koji pripada valjku, koji se odnosi na valjak (u složenim izrazima) **2.** koji se sastoji od valjaka; **vàljčić** *m dem.* od valjak; **vȁljkast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik valjka; cilindričan; **vȁljkastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je valjkasto; **vȁljomice** *pril.* valjanjem, tako da se valja, valjajući; **vàljuga** *ž* ⟨D L -uzi⟩ *reg.* malena drvena klupica za sjedenje; bančić; **vàljušak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -šci⟩ komadić izvaljana tijesta koji se kuha; **valjùškati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ malo (se) valjati, *usp.*

◈ *pr.* (nadimačka): **Váljalo** (Dubrovnik), **Váljavec** (210, Krapina, Zagorje, Kutina)

✧ *prasl.* i *stsl.* valjati (*rus.* valját', *češ.* válet) ≃ *v.* val

**vàljda** *pril. čest.* izražava mogućnost da se izvrši, dogodi itd., da će se izvršiti, da se izvršilo, da će se dogoditi ono što sugovornik kaže, što se govori itd. [*Petar će ~ položiti ispit* = Petar će vjerojatno položiti ispit; *nećeš ~*; *nisi ~*; *~ znaju što rade*]

✧ *v.* vàljati + *v.* da

**vàljēnke** *ž mn* ⟨G *mn* -i/-enākā⟩ *razg.* ruske čizme za zimu od valjanog sukna, pusta ili čohe

✧ *rus.* válenki

**vȁmp**[1] *ž* ⟨N *mn* vàmpovi⟩ izazovna žena, zavodnica, kobna žena

✧ *engl.* ← *njem.* Vampir, *v.* vampir[1]

**vȁmp**[2] *m glazb.* pratnja u jazzu, ob. improvizirana; sastoji se od slijeda jednostavnih akorda

✧ *engl.* ← *srfr.* avant-pie ← avant: ispred + pie: noga

**vàmphōrn** *m glazb. pov.* megafon koji se upotrebljavao u 18. i ranom 19. st. u crkvama

✧ *engl.* ← *v.* vamp[2] + *njem.* Horn: rog (nazvan tako jer se upotrebljavao da umnoži jedan glas kako bi zvučao kao zborska pjevačka pratnja)

**vȁmpi** *m* ⟨G -ja⟩ *kulin. reg.* jelo od goveđeg želuca; tripice, fileki

◈ *pr.* (nadimačka): **Vȁmpl** (Garešnica, Zagreb), **Vȁmplin** (Međimurje, Novi Marof), **Vàmpovac** (120, Virovitica)

✧ *njem.* Wamme, *dijal.* Wampe: govedska trbušina

**vàmpīr**[1] *m* ⟨G vampíra⟩ **1. a.** nadljudsko biće za koje se općenito vjeruje da je oživjeli mrtvac koji noću siše krv usnulim ljudima **b.** *mit.* pokojnik kojega pokreće duh demona (ob. iz crkve izopćen ili koji je umro bez sakramenata); prema istočnoeuropskim pučkim vjerovanjima noću ustaje iz groba i ljudima siše krv sve dok ga se ne spali ili mu se srce probode glogovim kolcem **2.** *pren.* onaj koji druge izrabljuje; krvopija △ ***bal ~a*** skup ljudi koje je pregazilo vrijeme, koji su izgubili nekadašnji utjecaj ili moć // **vampirìzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** vjerovanje u vampire **2.** *psih.* bolest koja se očituje u patološkoj potrebi za krvlju **3.** *pren. razg.* pohlepa onih koji se bogate izrabljivanjem tuđeg rada i dobara; nezasitna pohlepa; **vàmpīrskī** *prid.* koji se odnosi na vampire

✧ ? *prasl.* *ǫpyrь (*rus.* upýr', *češ.* upír)

**vàmpīr**[2] *ž* ⟨G vampíra⟩ *bot.* biljka (*Oenothera biennis*) iz porodice *Oenotheraceae*; pupaljka

**vàmpīr**[3] *m* ⟨G vampíra⟩ *zool.* vrsta šišmiša (*Vampyrum spectrum*); američki v.

**vàmpum** *m pov.* vrsta amuleta sjevernoameričkih Indijanaca, sastavljen od nanizanih školjaka (služio kao platežno sredstvo, piktografsko pismo i dr.)

✧ *engl.* wampum ← *egz.*: bijela ogrlica

**vȁn**, *v.* vani

**VAN-**, *v.* IZVAN-

**vȁna** *ž* ⟨G *mn* vânā⟩ *reg.* **1.** kada za kupanje, *usp.* badevana **2.** *v.* ramina

✧ *njem.* Wanne ← *lat.* vanus: prazan, šupalj

**vànādīj** *m kem.* element (simbol V, atomski broj 23); sjajan metal, otporan prema koroziji, proizvodi se kao ferovanadij radi legiranja s čelikom

✧ *nlat.* vanadium ← *island.* Vana, skandinavsko božanstvo plodnosti Freyja (uz Frey i Njord)

**Van Allen** (*izg.* Vàn Ȁlen), **James Alfred** (1914), američki fizičar, otkrio postojanje radijacijske zone oko Zemlje (*Van Allenov pojas radijacije*), i time pridonio razumijevanju svemirskog zračenja i njegovog utjecaja na Zemlju

**Vance** (*izg.* Vêns), **Cyrus Robert** (1917–2002), državni sekretar SAD-a 1977–1980; opunomoćenik generalnog tajnika UN za posredovanje u mirovnim pregovorima u Hrvatskoj i BiH (1991–1993) △ ~-***Owenov mirovni plan*** *pov.* sporazum ponuđen sukobljenim stranama u BiH poč. 1993. te odbijen

**Vancouver** (*izg.* Vankúver) *m* grad i luka na kanadskoj tihooceanskoj obali, 1.268.183 stan. (šire područje) // **vankúverskī** *prid.* koji se odnosi na Vancouver

**Vàndali** (**Vandáli**) *m mn* ⟨N Vàndal⟩ **1.** *pov. etn.* pripadnici istočnogermanskog plemena, osnovali državu u *S* Africi 455. opljačkali i razorili Rim **2.** (vandal) (*jd*) *pren.* onaj koji se ponaša nekulturno i rušilački; barbar // **vandalìzam** *m* ⟨G -zma⟩ vandalsko ponašanje, pustošenje, uništavanje kulturnih vrednota, razaranje; **vandalizírati** *svrš.* ⟨*prez.* vandalìzīrām, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* vandalìzīrān⟩ razoriti što, uništiti, opustošiti; **vàndālsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Vandale i vandale [*~o ponašanje*]; **vàndālski** *pril.* kao Vandali i vandali, na način Vandala i vandala [*ponašati se ~*]

**vandemjêr** *m* ⟨G vandemjéra⟩ prvi mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, »mjesec berbe«, od 22/24. rujna do 22/24. listopada
✧ *fr.* vendémiaire

**vandròkāš** *m* ⟨G vandrokáša⟩ *reg.* avanturama i veselim druženjima sklon skitnica, lutalica koji traži laka uživanja u životu; vandrovac // **vandrokàšica** *ž*, *v.* vandrokaš; **vàndrokovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vàndrokujēm, *pril. sad.* vàndrokujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* mijenjati mjesta radi zanata, trgovine i sl.; skitati, lutati
✧ *njem.* Wanderbursche ← wandern: putovati, skitati

**vandròvati** (**vândrati**) *nesvrš.* ⟨*prez.* vàndrujēm, *pril. sad.* vàndrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* skitati, lutati, *usp.* vandrokovati // **vàndrovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *reg. zast.* onaj koji se potuca; skitnica, lutalica, *usp.* vandrokaš; **vàndrōvka** *ž* ⟨D L -vci, G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *pov.* razdoblje zanatskog naukovanja mladog kalfe kod različitih majstora u različitim gradovima za vrijeme kad je u »fremdu« **2.** *reg.* skitnja, potucanje **3.** pjesma o vandrovcima i vandrovanju (skitnicama i skitanju)
✧ *njem.* wandern, Wanderung

**Van Dyck** (*izg.* Vàn Dȁjk), **Anthonis** (1599–1641), flamanski barokni slikar (Rubensov učenik i suradnik); na putovanjima po Italiji postao najtraženiji portretist talijanske aristokracije; dvorski portretist engleskog kralja Karla I, stvorio tip portreta koji će dugo ostati uzorom

**Van Eyck** (*izg.* Vàn Ȁjk), **Jan** (o.1395–1441), nizozemski slikar, prvi na europskom sjeverozapadu koji je prevladao srednjojekovne sheme i uveo renesansni izraz u slikarstvo (oltarni poliptih u katedrali u Ghentu); nagi likovi Adama i Eve prvi pravi aktovi novog doba

**vânga**[1] *ž reg.* vrsta lopate, štihača, ašov
✧ *tal.*

**vânga**[2] *ž reg.* vrsta mreže za ribolov
✧ *tal.* vangaiola

**vàngl** *m* (**vángla** *ž*) ⟨G *mn* vánglā/-ī⟩ *razg.* **1.** tenžera **2.** duboka posuda za iskuhavanje; ramina
✧ *njem.* Weingel

**Van Gogh** (*izg.* Vàn Gȍg), **Vincent** (1853–1890), nizozemski postimpresionistički slikar, u svega tri godine najplodnijeg razdoblja stvorio impozantno djelo koje je toliko samosvojno da ne pripada ni jednom pravcu; uveo tehniku žestokih pastoznih namaza kistom pri čemu nije miješao boje; kovitlaci energičnih poteza, ubrzana perspektiva, dramatični doživljaj pejzaža i svega viđenog, tragičan osjećaj života u autoportretima, anticipirao ekspresionizam i fauvizam; za života prodao svega jednu sliku; ubrzo poslije smrti najtraženiji slikar svoga vremena (*Suncokreti*, *Perunike*, *Podne*, *Žitno polje s čempresima*, *Zvjezdana noć*, brojni autoportreti)

**vàni** *pril.* **1.** izvan mjesta ili izvan onoga o čemu je riječ [*izašao je iz kuće i još uvijek je ~*; *unutra je zagušljivo, a ~ je vruće*]; van, *opr.* unutra **2.** *razg.* u inozemstvu, u stranim zemljama // **vȁn** (I) *vezn. ekspr.* osim [*to ne može nitko ~ njegov genij*]; **vȁn** (II) *pril. reg.* **1.** *v.* vani (**1**) **2.** *v.* napolje (**1,2**); **vȁn!** (**vân!**) *uzv.* riječ kojom se u velikoj ljutnji i sl. koga tjera da napusti zatvoren prostor ili zatvoren krug ljudi (organizaciju i sl.) napolje!; **vân** *pril.* (uz glagole kretanja pleonastično) [*izlazim (~)*, *usp.* izlazim (vani, napolje)]; **vânka** *pril. reg.* **1.** van (II), *v.* **2.** vani, *v.*; **vànjsk|ī** *prid.* **1.** koji je izvana, s vanjske

strane **2.** koji se odnosi na inozemstvo [*~a politika*; *~i poslovi*]; **vanjštìna** *ž* ono što se izvana vidi, vanjski izgled, *opr.* nutrina
✧ *prasl.* i *stsl.* vъnъ: van, vъně: vani (*rus.* von, *stpolj.* wen) ≃ *skr.* vanam: šuma

**vànīlija (vanȋlija)** *ž* **1.** *bot.* mirišljiva tropska biljka (*Vanilla planifolia*) iz porodice kaćuna (*Orchidaceae*), plod sadrži vanilin, *v.* **2.** aromatska tvar u biljci vanilije, koristi se u izradi slastica **3.** *meton.* sladoled od vanilije
✧ *nlat.* vanilla ← *šp.* vainilla: male korice ← vaina: cjevasti dio biljke (← *lat.* vagina)

**vanìlīn** *m* ⟨G vanilína⟩ *kem.* aromatski aldehid karakteristična ugodna mirisa prisutan u plodovima vanilije, proizvodi se i sintetski radi primjene u proizvodnji slatkiša i parfema △ ~ ***šećer*** šećer s mirisom vanilije, upotrebljava se u izradi kolača
✧ *v.* vanilija + -IN

**vanìlištāngle** *ž mn* ⟨G -ā/-ī⟩ *kulin. reg.* slastica od tijesta s dodatkom oraha i vanilin šećera, u obliku štapića
✧ *v.* vanilija + *njem.* Stange: prūt

**Vàništa, Josip** (1924), hrv. slikar, tonski i emotivno melankolično gi prividno »utišanog« izraza, nova osjetljivost u suvremenoj hrv. likovnosti (portreti u olovci i mrtve prirode, interijeri i pejzaži u svim tehnikama, sklonost geometrijskim oblicima); suosnivač skupine *Gorgona* (konceptualna stremljenja 1960-ih)

**Vânka, Maksimilijan** (1889–1963), hrv. slikar; zajedno s Babićem, Becićem i J. Mišom član »Grupe četvorice«; elementi ekspresionističke poetike i geste; religiozne teme ali naglašen socijalni kontekst; osjećaj za boju (Memorijalna zbirka M. Vanke otvorena 1968. na Korčuli)

**vanmàterničnī** *prid.*, *v.* izvanmaternični
✧ VAN- + *v.* mati, maternični

**vanpansìōnskī** *prid.*, *v.* izvanpansionski
✧ VAN- + *v.* pansion, pansionski

**vanpartíjac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G vanpàrtījācā⟩ *pov.* onaj koji nije (bio) član Komunističke partije // **vanpàrtījka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vanpartijac; **vanpàrtījskī** *prid.* koji se odnosi na vanpartijce
✧ VAN- + *v.* partija, partijac

**vànredan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ *srp.* izvanredan, *v.*
✧ VAN- + *v.* red

**vanstrànačkī** *prid.*, *v.* izvanstranački
✧ VAN- + *v.* stranka, stranački

**vàntōz** *m* ⟨G vantóza⟩ šesti mjesec francuskog revolucionarnog kalendara, »mjesec vjetra«, od 19/21. veljače do 21/22. ožujka
✧ *fr.* ventôse ≃ vent: vjetar

**vantúza** *ž med.* čašica iz koje se zagrijavanjem istisne zrak i zatim stavi na oboljelo mjesto tijela, ob. na leđa (npr. kod upale pluća), za poboljšanje prokrvljenosti
✧ *fr.* ventouse ← *srlat.* ventosa

**Vanuàtu** *m* ⟨G -ua⟩ *geogr.* otočna država u *JZ* dijelu Tihog oceana (Melanezija), 12.190 km², 147.000 stan., glavni grad Vila // **vanuàtskī** *prid.* koji se odnosi na Vanuatu

**vànvremen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* izvanvremen
✧ VAN- + *v.* vrijeme, vremen

**vanzemáljac** *m* ⟨G -ljca, N *mn* -ljci, G vanzèmāljācā⟩ onaj koji dolazi izvan planeta Zemlje, koji je s drugih planeta (s Marsa itd.), ob. u znanstvenoj fantastici; izvanzemaljac // **vanzèmāljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vanzemaljac; **vanzemàljskī** *prid.* koji se odnosi na ono što je vanzemaljsko (= izvanzemaljski) i na vanzemaljce; **vanzemàljski** *pril.* kao vanzemaljac, na način vanzemaljaca
✧ VAN- + *v.* zemlja

**Vȁnja** m. i ž. os. ime, *hip.* od *v.* Ivan
✧ *rus.*

**vȁnjkūš** *m reg.* jastuk // **vànjkušnica** *ž reg.* jastučnica, intimela
✧ *mađ.* vánkos ← *njem.* Wangenkissen

**vànjskī**, *v.* vani

**vapìti** *m* ⟨G -ja⟩ *zool.* krupni sjevernoamerički jelen (*Cervus canadensis*), ističe se po razgranatom rogovlju
✧ *engl.* wapiti ← *egz.* wapitik

**vápiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vápīm/vàpijēm, *pril. sad.* vápēći/vàpijūći⟩ **1.** (∅) upućivati vapaje, preklinjući moliti **2.** (za čim, za kim) žudjeti // **vȁpāj** *m* krik, uzdah, izraz bola, molbe i žudnje za čim; zazivanje, preklinjanje
✧ *prasl.* i *stsl.* vъpiti (*rus.* vopít', *češ.* úpěti) ≃ *lit.* upas: jeka

**vápno** *sr* **1.** tvar bijele boje koja se dobiva pečenjem vapnenca [*živo* ~] **2.** otopina od te tvari, vapno pomiješano s vodom [*gašeno* ~] △ ***natronsko*** ~ *kem.* smjesa natrijeva hidroksida, NaOH, i kalcijeva hidroksida $Ca(OH)_2$, ili kalcijeva oksida, CaO // **vàpnār** *m* ⟨G vapnára⟩ onaj koji peče, pravi vapno; **vapnárev (vapnárov)** *prid.* koji pripada vapnaru; **vàpnen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vapno △ ***~o (kalcijevo) gnojivo*** mineralno gnojivo kojim se poboljšavaju

svojstva tla; **vapnénac** *m* ⟨G -nca⟩ *min.* taložna stijena sastavljena od minerala kalcita i primjesa, a služi za dobivanje vapna; vapnenjak, krečnjak; **vapnènačkī** *prid.* koji se sastoji od vapnenca, kojemu je vapnenac svojstvo; **vapnènast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji u sebi ima vapna; **vapnènica** *ž* **1.** *knjiš.* jama ili peć u kojoj se pali vapno **2.** kamen od kojeg se pravi vapno; **vápnjēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vapnjeti **2.** dodavanje kiselom tlu vapna **3.** bijeljenje stabala vapnom; **vápnjeti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vápnīm, *pril. sad.* vápnēći, *gl. im.* -ēnje⟩ **1.** premazati što vapnom **2.** dodati čemu vapno

⊕ *pr.* (prema zanimanju): **Vȁpnār** (Samobor, Pakrac)

✧ *prasl.* *vapьno (*rus.* vápno, *polj.* wapno) ≃ *vapa: boja (*rus.* vápa), *stprus.* woapis

**vàpōr (vapôr)** *m* ⟨G vapóra⟩ **1.** *rij.* para **2.** *reg.* parobrod **3.** *reg.* svaki veći brod // **vapòret (vapòrić, vapòrīn)** *m reg. dem.* od vapor

✧ *tal.* vapore ← *lat.* vapor: para

**vàporimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* **1.** sprava za utvrđivanje alkohola u vinu **2.** sprava za utvrđivanje tlaka i obujma pare

✧ *lat.* vapor: para + -METAR

**vaporizírati** *dv.* ⟨*prez.* vaporìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ pretvoriti/pretvarati u paru, ispariti/isparavati // **vaporizácija** *ž* **1.** *kem.* pretvaranje tekućih ili čvrstih tvari u paru bez ikakvih kemijskih promjena; isparavanje **2.** *farm.* terapijska metoda unošenja lijekova u organizam u obliku sitnih čestica; **vaporìzātor (vaporizâtor)** *m* raspršivač, sprej

✧ *fr.* vaporisation ← *lat.* vapor: para

**vaquelotte** (*izg.* vakelȍt) *ž pom.* polupokriveni ribarski čamac iz Normandije, jarbol s 2 floka, duljina do 7,5 m

✧ *fr.*

**vâr**[1] *m fiz.* jedinica snage identična wattu, koristi se kao mjera reaktivne snage izmjenične električne struje

✧ **v**olt **a**mper **r**eaktivni

**vàra** *ž pov.* stara mjera za dužinu (Španjolska, Paragvaj, Brazil)

✧ *šp.*: štap ← *lat.* virga

**vàragovati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vàragujēm, *pril. sad.* vàragujūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* strugati kožu, skidati čekinje

✧ *mađ.* faragni: tesati

**vàraktor** *m tehn.* poluvodička dioda koja predstavlja promjenljivi kapacitet na višim frekvencijama; pojačava napone vrlo visokih frekvencija

✧ *engl.* var(iable) + (re)actor: promjenljiva reaktancija

**vàrān** *m* ⟨G varána⟩ *zool.* veliki gušter (do 4 m dužine) iz porodice *Varanidae* (Afrika, J Azija, Australija)

✧ *fr.* ← *arap.* waran

**Varanâsi (Benâres)** *m* sveti grad Hindusa u srednjoj Indiji, hodočasničko mjesto na Gangesu u kojem se obavlja ritualno pranje za pročišćenje duše

**vàrant** *m ekon.* **1.** potvrda o primitku robe na čuvanje i o njezinoj vrijednosti; »skladišna potvrda« **2.** takva potvrda na osnovi koje vlasnik uskladištene robe dobiva kredit, a kreditor (redovito banka) stječe založno pravo nad uskladištenom robom **3.** vrijednosni papir koji vlasniku omogućava kupnju određenog broja dionica emitenta kroz određeno vrijeme po cijeni određenoj u varantu **4.** *pravn.* punomoć, naredba, nalog

✧ *engl.* warrant: skladišni list

**vȁrati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (koga, što) izvoditi prijevaru, obmanjivati, dovoditi u zabludu **2.** (koga) biti nevjeran u braku ili sentimentalnoj vezi **3.** (∅) ne pridržavati se pravila igre, pravila ponašanja i sl. [~ *na kartama*] **4.** (koga) zakidati [~ *na vagi*] **5.** (se) biti u zabludi, biti u krivu // **várak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G vârākā⟩ **1.** predmet koji se stavlja kao mamac za ribu izrađen od metala i sl. u obliku ribe; blinker **2.** cucla, duda (koja nije na bočici s mlijekom, nego služi samo za to da umiri dijete) **3.** (+ *potenc.*) ono što služi stvaranju drugačije slike ili predodžbe o komu ili čemu [*skinuo mu sav onaj ~ s lica*]; fasada, maska, krinka, lažni izraz lica; **vȁralac** *m* ⟨G -aoca, N *mn* -aoci⟩ onaj koji vara, *usp.* varalica; **vȁralačkī** *prid.* koji se odnosi na varaoce; **vȁralački** *pril.* kao varalac, na način varalaca; **vȁralic|a** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** onaj koji vara [*taj/ta ~a*; *te ~e*]; varatelj **2.** (+ *potenc.*) ono što vara [*duda ~a*; *udica ~a*]; **vȁraličin** *prid.* koji pripada varalici; **vȁraličkī** *prid.* koji se odnosi na varalice; **vȁralički** *pril.* kao varalica, na način varalica; **vàratelj** *m*, *v.* varalica; **vȁrav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji vara, varljiv, nesiguran, nepouzdan [~ *dojam*]; **vȁravo** *pril.* na varav način; **vȁravōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩

svojstvo onoga što je varavo; **vârka** *ž* ⟨D L -rci, G *mn* -ā/-ī⟩ **1. a.** krivo tumačenje nekog stvarnog osjeta **b.** privid koji nema osnovice u stvarnosti **2.** lukavstvo kojem je cilj prikriti stvarno stanje ili pak zavesti nekog u bludnju; **vàrljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji vara, koji obmanjuje; varav **2.** promjenljiv, nestalan [*~a nada*]; **vàrljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je varljivo

✧ ≃ *slov. dijal.* varati: opažati, paziti ← *stvnjem.* warōn: čuvati

**Vàraždīn (Varàždin)** *m* grad u *SZ* Hrvatskoj, 41.846 stan. // **Varaždínac** *m* (**Varàždīnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Varaždínci, G Varàždīnācā⟩ stanovnik Varaždina; **vàraždīnskī** *prid.* koji se odnosi na Varaždin i Varaždince

♦ *pr.* (etnici): **Varaždínac** (Osijek, Slavonija), **Varaždínec** (Đurđevac, Zagreb, Dugo Selo)

✧ *v.* varoš

**Vàraždīn Brêg** *m* naselje (u blizini Varaždina), 1237 stan.

♦ *v.* i brijeg

**Vàraždīnskē Tòplice** *ž mn* (*ant.* Aquae Iasse) naselje (u blizini Novog Marofa), Hrvatsko zagorje, 1891 stan.

♦ *v.* i topao

**Vàrdār** *m* ⟨G Vardára⟩ *geogr.* rijeka u Makedoniji i Grčkoj, 388 km, utječe u Egejsko more // **Vardárac**[1] *m* (**Vàrdārka** *ž*) ⟨G -rca, N *mn* Vardárci, G Vàrdārācā⟩ **1.** onaj koji živi na području Vardara **2.** (vardarac) *meteor.* hladni i suhi *SZ* vjetar koji puše dolinom Vardara iz Makedonije do Solunskog zaljeva; **vàrdārskī** *prid.* koji se odnosi na Vardar i Vardarce

**Vardárac**[2] *m* ⟨G -rca⟩ naselje (u blizini Belog Manastira), 782 stan. // **vardáračkī** *prid.* koji se odnosi na Vardarac

**varènika**, *v.* variti

**Vàreš** *m* ⟨G Varèša⟩ grad u sred. BiH, 5800 stan. // **Varèšāk** *m* (**Vàreška, Varèšānka** *ž*) ⟨G Varešáka, N *mn* Varešáci⟩ stanovnik Vareša; **vàreškī** *prid.* koji se odnosi na Vareš i Varešake

♦ *pr.* (etnici): **Varèšāk** (Požega), **Vàrešanin** (Županja, Zagreb), **Varéševac** (Županja, Vinkovci, sred. Dalmacija)

**varéza** *ž* kratka oveća jakna s pojasom koja se oblači preko odijela radi zaštite; engleska bluza [*mornarska ~*; *planinarska ~*; *vojnička ~*]

✧ *fr.* vareuse

**vârga** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg.* **1.** obrtnik koji štavi kožu; kožar, štavitelj **2.** *zast.* opančar, obućar

♦ *pr.* (prema zanimanju): **Vârga** (3490, Međimurje, *I* Slavonija, Baranja, Zagorje, Koprivnica, Kaligarić, Opančar, Šuster), **Vargánović** (Osijek, Crikvenica), **Vàrgāš** (Požega, *I* Slavonija), **Vargášević** (Slavonski Brod, Požega), **Vargàzon** (Međimurje), **Vàrgec** (Međimurje, Zagreb); **Vàrgek** (290, Zagreb, Međimurje, Baranja, Koprivnica), **Vârgić** (210, Slavonski Brod, *I* Slavonija, Đurđevac, Bjelovar), **Vârgović** (350, Koprivnica, *SZ* Hrvatska), **Vôrgić** (190, Vukovar, *I* Slavonija, Baranja)

✧ *mađ.*: obućar

**Vargas** (*izg.* Vàrgas) **1. Getulio** (1883–1954), brazilski predsjednik u dva navrata (1930–1945. i 1951–1954); ekonomskim i društvenim promjenama modernizirao zemlju **2. Llosa, Mario** (1936), peruanski književnik i političar; piše romane, pripovijetke, drame, eseje s eksperimentalnim zahvatima u naraciji i sa snažnim društvenim angažmanom; velik utjecaj na kulturna i politička kretanja Perua

**vâria** *sr mn* ⟨*indekl.*⟩ **1.** kolekcija različitih stvari; zbirka **2.** reportaža o različitim temama, ob. lagan i anegdotalan novinarski tekst, crtica

✧ *lat.* ⟨N *mn*⟩: različita

**vàrice** *ž mn anat.* izdužene, proširene i vijugave vene, ob. u potkoljenici, jednjaku, želucu i dr.; varikoziteti △ ~ ***jednjaka*** proširene vene jednjaka, koje se mogu naći i u fundusu želuca, uzrokuju krvarenje koje može biti i smrtonosno

✧ *lat.* varix: *v.* variks

**varičèle** *ž mn* ⟨G varičélā⟩ *pat.* akutna, vrlo zarazna dječja virusna bolest, znakovi: vrućica, osip po koži i sluznicama; vodene kozice, male boginje, vodene ospice, kožuvarke

✧ *lat.* varicellae

**vàrićāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *etnol.* drvena posuda za držanje ploda žitarica u zrnu

♦ *pr.* (nadimačka): **Varìčāk (Varičâk)** (Zagreb, Vinkovci, Turopolje, Koprivnica), **Varìćāk** (140, Zagreb, Gospić, Slunj, Pakrac, Korenica, Kutina, Osijek)

**Varićâk, Vladimir** (1865–1942), hrv. matematičar i povjesničar znanosti; bavio se teorijom ravninskih krivulja i teorijom funkcija; značajni radovi na području

neeuklidske geometrije Lobačevskog i specijalne teorije relativnosti; istraživao život i rad R. Boškovića

**varietas delectat** (*izg.* varìetas ˈdelèctat) promjena je ugodna
✧ *lat.*

**vàrijabīl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je promjenljiv; nestalan [*~ni troškovi*] // **varijabíla** *ž razg.* (+ *potenc.*) promjenljivi dio neke veličine (ob. plaće); **varijabílnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je varijabilno; promjenljivost, nestalnost; **varijàbla** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *mat.* promjenljiva veličina (npr. broj, vektor, preslikavanje i sl.), *opr.* konstanta **2.** *inform.* u programiranju, mjesto pohrane sposobno da primi podatak koji se tijekom izvođenja programa može mijenjati △ ***nezavisna*** ~ *mat.* element domene neke funkcije [*realna ~*; *kompleksna ~*]; ~ ***ekonomske politike*** *ekon.* nepoznanica u modelima ekonomske politike koja može poprimiti razne vrijednosti; pošto se odredi funkcija cilja, određuju se varijable cilja; ***zavisna*** ~ *mat.* varijabla koja poprima vrijednosti zadane nekom funkcijom
✧ *lat.* variabilis ← varius: onaj koji se mijenja; izmjenjiv, nepostojan

**varijácija** *ž* **1.** jedna od dviju ili više pojavnosti istoga koje se ponavljaju ili izmjenjuju u okviru iste strukture (npr. u jeziku oblici riječi *stignuti* i *stići*); jedna od preinaka, rezultat preinačivanja; promjena, različitost **2.** *glazb.* postupak variranja zaokružene, melodijski i ritmički izrazite glazbene cjeline koja se izvodi ornamentalnim sredstvima, promjenom ritma, tempa, tonaliteta, ali tako da tema po svojim temeljnim značajkama ostaje prepoznatljivom; jedno od osnovnih načela skladanja [*~ na temu*] **3.** *biol.* svaka razlika koja se javlja kao odstupanje od tipičnih obilježja jedne određene biljne ili životinjske skupine **4.** *geogr.* kut u horizontu što ga sjeverni kraj magnetske deklinacijske igle zaklapa s pravim meridijanom; magnetska deklinacija **5.** *mat.* u kombinatorici, svaka permutacija neke kombinacije △ ~ ***k-tog reda od n elemenata*** *mat.* svako preslikavanje koje k-članom skupu pridružuje elemente n-članog skupa (npr. u sportskoj prognozi s 12 parova i tri moguća ishoda (označena s 0, 1 i 2) cilj je pogoditi ispravnu varijaciju dvanaestog reda od tri elementa) // **varijácījskī** *prid.* koji se odnosi na varijacije; **varijatívnōst** *ž* ⟨G osti, I -osti/-ošću⟩ promjenljivost; **varírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vàrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) razlikovati se, javljati se u različitim oblicima **2.** (što) mijenjati oblike čemu
✧ *lat.* variatio ← variare: mijenjati

**varijànca** *ž* ⟨G *mn* varijáncā/-ī⟩ *mat.* aritmetička sredina kvadriranih razlika između pojedinih rezultata i njihove aritmetičke sredine; kvadrirana standardna devijacija △ ~ ***pogreške*** *mat.* varijanca unutar jedne skupine podataka pri nekom eksperimentu (za razliku od tzv. varijance tretmana koja se odnosi na različite skupine podataka)
✧ *fr.* variance ← *lat.* variantia ← variare: mijenjati

**varìjanta** *ž* ⟨G *mn* -nātā/-ī⟩ **1.** jedan od oblika istog osnovnog sadržaja **2.** *razg.* jedan od načina rješavanja nekog problema **3.** *sport* izmjena osnovne taktike ili tehnike kretanja (ob. u šahu) **4.** *biol.* novonastali organizam koji je prošao modifikaciju (mijenjanje pod utjecajem vanjskih faktora) ili mutaciju (promjenu uzrokovanu nasljednim faktorima i faktorima okoliša) △ ***jezična*** ~ *lingv.* jedan od pojavnih oblika lingvistički istog jezika (brazilski kao varijanta portugalskog, američki kao varijanta engleskog) // **varìjantnī** *prid.* koji pripada, koji je dio, koji se odnosi na varijantu; **varìjantnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je varijantno
✧ *njem.* Variante ← *lat.* varians: promjenljiv

**varijètē** (**varijetê**) *m* ⟨G varijetèa⟩ kazalište ili noćni lokal s programom plesnih, glazbenih i akrobatskih predstava // **varijètetskī** *prid.* koji se odnosi na varijete; **varijètetski** *pril.* kao u varijeteu, na način varijetea
✧ *fr.* variété: raznovrsnost, slijed promjena ← *lat.* varietas

**varijètēt** *m* ⟨G varijetéta⟩ **1.** *razg.* jedan od srodnih oblika (npr. o biljkama) [*brokula je ~ cvjetače*; *ivom čobani nazivlju više ~a*]; različitost, raznolikost **2.** *biol.* u sistematizaciji, jedinica niža od vrste; podoblik, podvrsta, podtip
✧ *njem.* Varietät ← *lat.* varietas

**vàrikap** *m tehn.* poluvodička dioda koja pri promjeni istosmjernog napona ili napona nižih frekvencija djeluje kao promjenljivi kapacitet; služi u elektroničnim napravama za

automatsku kontrolu i regulaciju frekvencije
✧ *engl.* varicap = vari(able): promjenljivi + cap(acitor): kondenzator

**varikocèla** *ž pat.* oteklina testisa (ob. lijevog) uzrokovana proširenjem vena
✧ *nlat.* varicocele ← *v.* variks + *grč.* kḗlē: oteklina

**vȁrikond** *m tehn.* električni kondenzator kojemu se kapacitet može mijenjati u određenim granicama; upotrebljava se u električnim titrajnim krugovima kojima treba mijenjati rezonantnu frekvenciju promjenom kapaciteta (npr. u radioprijemniku)
✧ *engl.* varicond = vari(able) + con(censor): promjenljivi kondenzator

**vȁrikōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *term.* koji je proširenih, otečenih, kvrgavih vena △ ~***ne vene*** izdužene, proširene i vijugave površne vene čiji zalisci nedostaju prirođeno ili postanu insuficijentni, ob. nastaju na nogama
✧ *lat.* varicosus

**varikozitéti** *ž mn*, *v.* varice

**vàriks** *m term.* proširena kvrgava vena (najčešće na nogama)
✧ *lat.* varix: čvorasta žila

**VARIO-** kao prvi dio riječi znači različit, raznolik, nejednak; nejednako, šareno, promjenjivo; razno- [*variorama*]
✧ *lat.* varius: raznolik

**varìōla (variôla)** *ž pat.* akutna virusna zarazna bolest, izazivala epidemije s velikim postotkom smrtnosti, danas se u Europi smatra iskorijenjenom; velike boginje, crne kozice, boginje △ ***variola vera*** (*izg.* varìola vêra) *pat.* velike boginje; šešva
◈ *pr.* (nadimačko): **Varìōla (Variôla)** (Rijeka, Krk, Zagreb)
✧ *srlat.* variola ← *lat.* varius: koji ima piknjice

**vàriometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* **1.** uređaj promjenljive samoinduktivnosti; služi u elektrotehnici i radiotehnici za mijenjanje rezonantne frekvencije titrajnoga kruga **2.** uređaj za mjerenje brzine penjanja i propadanja zrakoplova; služi za održavanje horizontalnoga leta **3.** u geofizici uređaj za otkrivanje promjena u magnetskim poljima i nabojima; magnetometar
✧ VARIO- + -METAR

**variaráma** *ž film.* tehnika snimanja i projiciranja filmova na velikim ekranima na otvorenom prostoru
✧ VARIO- + *v.* (sine)rama

**variôrum** *m* ⟨*indekl.*⟩ naziv koji je u 17. i 18. st. označavao tiskano djelo klasičnog autora popraćeno dopunama više komentatora
✧ *lat.* editio cum notis variorum scriptorum: izdanje s bilješkama raznih pisaca

**varírati**, *v.* varijacija

**váriti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vârīm, *pril. sad.* -rēći, *prid. trp.* vâren, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** kuhati, podvrgavati postupku kuhanja (o hrani) **2.** probavljati hranu u želucu **3.** spajati metalne (plastične itd.) dijelove s pomoću plamena koji razvija visoku temperaturu; zavarivati // **vâr²** *m* ⟨N *mn* várovi⟩ mjesto gdje je metal (ili plastika itd.) spojen zavarivanjem; šav; **varènika** *ž* ⟨D L -ici⟩ vareno, kuhano mlijeko; **vàrilac** *m* ⟨G -ioca, N *mn* -ioci⟩ onaj koji vari; varitelj, *usp.* variti (3); **vàrilačk|ī** *prid.* koji se odnosi na varioce [~*e naočale*; ~*i zanat*]; **vàrilački** *pril.* kao varilac, na način varilaca; **variónica** *ž* prostorija u kojoj se vari; **varióničkī** *prid.* koji se odnosi na varionicu; **varióničnī** *prid.* koji pripada varionici, varionički; **vàritelj** *m*, *v.* varilac; **vȁrīvo** *sr kulin.* gusta juha, ob. od povrća, može i s mesom (kao glavno jelo ili samo kao prilog); **vàrjača** *ž* drvena žlica s dugim drškom kojom se miješa ono što se vari; kuhača; **várnica** *ž ekspr. knjiš.* (+ *srp.*) iskra; **várničiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -čēći, *gl. im.* -čēnje⟩ (+ *srp.*) bacati iskre, iskriti
◈ *pr.* (nadimačka): **Varènica** (Vukovar, Rijeka, *I* Slavonija), **Varènina** (160, Sinj, Split, Zagreb), **Vȁrjačič** (Pregrada), **Vȁrjačić** (410, Krapina, Bjelovar, Donji Miholjac, Samobor, Pregrada)
✧ *prasl.* *variti: kuhati (*rus.* varít', *polj.* warzyć), *lit.* virti

**Varjázi** *m mn pov.* ime za Normane (Vikinge) na ruskom prostoru

**Vàrlaj, Vladimir** (1895–1962), hrv. slikar, zaokupljen krajobrazima koje oblikuje na plastično-konstruktivistički način; magični realizam pejzaža (*Klek*, *Vrbnik*, *Baška*)

**varlàmīt (varlaàmīt)** *m* ⟨G varlamíta⟩ *pravosl.* pristalica učenja pustinjaka Varlaama Kalabrijskog (14. st.) koji je poricao učenje o mogućnosti neposrednog općenja s Bogom preko vječnih božanskih energija
✧ *srlat.* valraamita, prema imenu pustinjaka Varlaama

**vàrmeđa** (**varmèđija**) *ž pov.* naziv za županiju u Ugarskoj (u ugarskom dijelu Habsburške Monarhije) // **varmeđìjāš** *m* ⟨G varmeđijáša⟩ varmeđijski činovnik; **varmèđījskī** *prid.* koji se odnosi na varmeđu; županijski

✧ *mađ.* vármegye: županija ≃ *v.* varoš

**vàrmetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn.* instrument za mjerenje jalove snage izmjenične električne struje

✧ *v.* var + -METAR

**Varmus** (*izg.* Vârmas), **Harold** (1939), američki virolog, za rezultate u istraživanju porijekla kancerogenih tumora Nobelova nagrada za medicinu 1989 (s M. Bishopom)

**varoóza** *ž pat.* nametnička bolest odraslih pčela i pčelinjega legla uzrokovana grinjom *Varroa jacobsoni*, napadnuta zajednica slabi i konačno propada

✧ prema imenu uzročnika bolesti + -OZA

**vároš** *ž* i *m* ⟨G -i⟩ *reg.* manji grad [*Nova Varoš*] // **vâroš** *m* ⟨G -a⟩ *reg.* težački dio u gradu primorskog tipa [*šibenski ~*; *splitski ~*]; **várošanin** *m* ⟨N *mn* várošani⟩ onaj koji je iz varoši/varoša (Várošanin = onaj koji je iz Vároši i mjesta koja u imenu sadrže riječ vároš /Vároš/); **várošānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* várošanin; **vâroš anin** *m* onaj koji je iz vâroša; **várošica** *ž dem.* od varoš, manja varoš, gradić; **vâroška** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vâroš anin

✦ *pr.* (etnici): **Varošánec** (120, Međimurje, Zagreb), **Vàroščić** (Slavonski Brod, Nova Gradiška, *I* Slavonija), **Varóšković** (Slavonski Brod) ◊ *top.* naselja (nalazi se i u osnovi imena gradova tipa Bjelovar, Daruvar, Varaždin, Vukovar): **Bèlovar** (Grad Zagreb, 296 stan.), **Bèlovar Zlàtarskī** (Zabok, 115 stan.), **Brȍdskī Vároš** (Slavonski Brod, 1546 stan.), **Cètinskī Vároš** (Slunj, 441 stan.), **Dônjī Vároš** (Nova Gradiška, 484 stan.), **Gôrnjī Vároš** (Nova Gradiška, 395 stan.), **Hûm Vároš** (Slatina, 61 stan.), **Kàrivāroš** (Donja Stubica, 373 stan.), **Lèvānjskā Vároš** (Đakovo, 344 stan.), **Lòvrēčkā Vároš** (Vrbovec, 134 stan.), **Mrȅžničkī Vároš** (Duga Resa, 911 stan.), **Nòvī Vároš** (Nova Gradiška, 318 stan.), **Tàtar Vároš** (Slunj, 262 stan.), **Vároš** (Pula, 60 stan.), **Vároš Bosíljevskā** (Duga Resa, 93 stan.)

✧ *mađ.* város ← *iran.*

**vȁrovati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȁrujēm, *pril. sad.* vȁrujūći, *gl. im.* -ānje⟩ držati se nekih vjerovanja koja se ubrajaju u praznovjerja (ne namještati krevet utroje itd.); biti praznovjeran

✧ *prasl.* i *stsl.* varovati: paziti (*strus.* varovat', *češ.* varovat) ← *germ.* (*njem.* wahr: istinit)

**vȁrpa** *ž sport* prastara švedska igra, pojedinci i grupe (trojke) nastoje baciti plosnati zaobljeni kamen što bliže klinu koji je zaboden u zemlju na udaljenosti od 20 m

✧ *šved.*: zaobljen, plosnat kamen

**Vàršava** (*polj.* Warszawa) *ž* glavni grad Poljske i istoimenog vojvodstva na obalama Visle, 1.644.500 stan. // **Vàršavljanin** *m* (**Vàršavljānka** *ž*) ⟨N *mn* Vàršavljani⟩ stanovnik Varšave; **vàršavskī** *prid.* koji se odnosi na Varšavu i Varšavljane △ ~ ***geto*** *pov.* dio Varšave u kojem su nacisti u listopadu 1940. strijeljali pola milijuna Židova iz Varšave i drugih dijelova Poljske, većina je stradala u izgladnjivanju, bolestima i deportacijama, dio je u travnju/svibnju 1943. pružao otpor koji je slomljen; ***Varšavski pakt*** *pov.* vojni savez SSSR i 6 komunističkih europskih zemalja sklopljen 1955. kao opozicija NATO-u, raspušten 1991; ***Varšavski ustanak*** *pov.* ustanak varšavskih građana u kolovozu/listopadu 1944. protiv njemačke vojske koji Nijemci guše; Crvena armija nije intervenirala čekajući rasplet

✦ *pr.* (etnik): **Vàršava** (Rovinj, *I* Slavonija, Čabar)

**Vàruna** *m hind.* bog moralnog poretka u Vedama; često u spoju s Mitrom, koji u tom slučaju predstavlja pravednost i savez među ljudima, dok je Varuna magični i spekulativni vid božanstva

**vârv** *m arheol.* metoda datiranja pomoću nataloženih slojeva gline u ledenjačkim jezerima

✧ *šved.*: sloj

**vâs** *ž* ⟨G -i⟩ *reg. arh.* selo

✦ *top.* (često u *mikrotop.* i starim etnicima, *usp.* Nova ves, ulica u Zagrebu; naselja): **Blȃtnā Vâs** (Buzet, 12 stan.), **Cèsarskā Vês** (Klanjec, 28 stan.), **Dèsnā Martînskā Vês** (Sisak, 443 stan.), **Dolènja Vâs** (Pazin, 82 stan.), **Gôrnjā Vâs** (Grad Zagreb, 78 stan.), **Krȁjska Vês** (Grad Zagreb, 153 stan.), **Krèčaves** (Sveti Ivan Zelina, 300 stan.), **Lêpā Vês** (Donja Stubica, 490 stan.), **Lijévā Martînskā Vês** (Sisak, 455 stan.), **Mȁnjā Vâs** (Grad Zagreb, 104 stan.), **Martînskā Vês**

(Vrbovec, 472 stan.), **Màrtiša Vȇs** (Pregrada, 35 stan.), **Nȍvā Vȃs** (Poreč, 233 stan.; Buje, 288 stan.; Labin, 94 stan.), **Rȁčja Vȃs** (Buzet, 55 stan.), **Ràdina Vȃs** (Ozalj, 18 stan.), **Sȃvskā Vȇs** (Čakovec, 1238 stan.), **Stȃrā Vās** (Pag, 101 stan.), **Vȅlikā Vȇs** (Krapina, 759 stan.)

✧ *prasl.* *vьsь (*slov.* ves, *rus.* ves') ≃ *lat.* vicus

**vȁs** *zam.* i *prid. reg. zast.*, *usp.* sav // **vasèljēnskī** *prid. pravosl.* koji obuhvaća sav poznat naseljeni svijet [~ *sabori*]; sveopći

**Vasarély** (*izg.* Vazarelī), **Victor** (1908–1997), mađarsko-francuski slikar, od 1930-ih živi u Parizu; postepeno se priklanja geometrijskoj apstrakciji i postaje jedan od začetnika »optičke umjetnosti« (op-arta); u osnovni oblik kvadrata smještava druge geometrijske forme, najčešće u crno-bijeloj kombinaciji optičkih iluzija površine

**Vasari** (*izg.* Vazâri), **Giorgio** (1511–1574), talijanski slikar i graditelj (palača *Uffizi* u Firenci), poznatiji kao povjesničar talijanske likovne umjetnosti i biograf značajnih umjetnika od Giotta do Michelangela (*Život najslavnijih arhitekata, slikara i kipara*)

**vàserdruk** *m* **1.** *term.* vodeni žig (ob. na dokumentima, novčanicama, originalnim crtežima i sl.) **2.** *tisk.* vodeni tisak, vodotisak **3.** *reg.* pritisak vode

✧ *njem.* Wasserdruck

**vàserica** *ž reg. kulin.* vrsta torte od biskvita priređenog s dodatkom vode

✧ *njem.* Wasser: voda

**vàserkopf** *m reg.* **1. a.** *pat.* bolest *hydrocephalus*; vodena glava **b.** čovjek s takvom glavom **2.** *pren.* glupan

✧ *njem.* Wasserkopf

**vȁservāga** *ž razg.* sprava za utvrđivanje vodoravnosti površina; razulja, libela, livel

✧ *njem.* Wasserwaage

**Vàsīlij (Vasílij) 1.** *v.* ◈ **2.** ime dvojice bizantskih careva (9, 9–10. st.), trojice moskovskih velikih knezova (14–15, 15, 15–16. st.) i jednog ruskog cara (17. st.) **3. I** (812–886), bizantski car, rodonačelnik tzv. makedonske dinastije, izvršio reforme zakonodavstva, učvršćuje bizantski autoritet u Bugarskoj i J Italiji; 867. šalje flotu u pomoć Dubrovniku koji je bio pod opsadom; za njegove vlasti Bizant doživio značajan politički uspon i kulturni procvat **4. II** (957–1025), bizantski car, sređivao unutarnju politiku i pokoravao osiljene velikaše; za njegove vlasti Bizantsko carstvo obuhvaća najveći teritorij, od Jadrana do Armenije i od Eufrata do Dunava; tzv. makedonska renesansa **5. Dimitrijevič** (1371–1425), moskovski veliki knez, proširio kneževinu i Moskva se za njegove vladavine razvija u općeruski kulturni centar

◈ m. os. ime (svetačkoga podrijetla, uglavnom *pravosl.*); isto: **Bàzīlije** (**Bazílije**) (← *lat.* Basilius), **Vàsīlije**; *hip.*: **Vȁsko**, **Váso** ◊ *pr.*: **Vásev** (Sesvete, Zagreb), **Vásić** (840, Zagreb, Rijeka, Požega, Pula, Delnice, *I* Slavonija), **Vàsik** (Kutina, Novska), **Vasilèvskī** (Zagreb, Slavonski Brod), **Vàsilić** (290, Slavonski Brod, Primorje, Zagreb), **Vàsīlj** (330, *I* Slavonija, Zagreb, sred. Dalmacija), **Vàsīljev** (Vukovar, Baranja, Osijek), **Vasíljević** (1070, Sisak, Podravska Slatina, Vukovar, Dvor, Nova Gradiška), **Vasiljèvskī** (Zagreb, Donji Miholjac), **Vȁsko** (Novska, Sesvete), **Vȁsković** (Dubrovnik, Karlovac), **Váso** (Đurđevac), **Vȃsović** (Zagreb, sred. Dalmacija, Krk) ◊ *top.* (naselje): **Vásine Lȃze** (Požega, 34 stan.)

✧ *grč.* Basíleios: kraljevski

**vasióna** *ž ekspr. knjiš. srp.* svemir, *v.*

**vȁskulārn|ī** *prid.* **1.** *anat.* koji se odnosi na krvne žile, koji je pun krvnih žila **2.** *bot.* koji se odnosi na provodne elemente, kanale u tkivu biljke [~*e biljke*] // **vaskularizácija** *ž term.* **1.** raširenost krvnih žila u nekom dijelu tijela, u nekom organu; gustoća krvnih žila i sl. **2.** stvaranje krvnih žila na mjestu upale i tumora

✧ *lat.* vascularius ← vasculum: žilica

**vaspítānje** *sr reg. srp.* odgoj, *v.* // **vaspítati** (koga) *nesvrš.* ⟨*prez.* vàspītām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *srp.*, *v.* odgojiti (koga)

✧ *rus.* vospitánie

**vȁš** *zam.* ⟨G *mn* vaši⟩ (posvojna za *2. l. mn* prema vi) **1.** koji pripada vama, onima kojima se obraćamo **2.** (*m mn*) (u *im.* službi) **a.** pripadnici vaše obitelji, vaši srodnici **b.** vaši istomišljenici, pripadnici vaše stranke ili vašeg društva **3.** (Vaš) **a.** formula kojom se, iz poštovanja, završava pismo uz navođenje imena i sl. **b.** oblik iz poštovanja koji se upotrebljava umjesto zamjenice tvoj [*u ovom skandalu proslavili su se i ~i liberali*]

✧ *prasl.* i *stsl.* vašь ≃ *v.* vi

**vášar** *m* **1.** *reg.* prodajna izložba, sajam koji osim trgovine uključuje i razna zabavna i društvena zbivanja **2.** *pren. reg.* razmetanje stvari, nered u prostoriji // **vašàrina** *ž reg.* pristojba koju plaća prodavač da bi mogao prodavati na vašaru; sajmarina; **vášarīšte** *sr* **1.** *reg.* prostor na kojem se održava sajam; sajmište **2.** *pren. ekspr.* zbrka, metež, gungula; **vášarskī** *prid.* **1.** koji pripada, koji je svojstven, koji se odnosi na vašar, koji je kao na vašaru; sajamski, pazarni **2.** *pren.* **a.** koji je prostački; lascivan **b.** koji je neutemeljen; neozbiljan [~ *argument*]
✧ *mađ.* vásár

**vàšel** *m pom.* veći jedrenjak i najveći tip ratnog broda do 19. st., poznat u Dubrovniku i Boki
✧ *tal.* vascello

**vȁška**[1] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* posuda za umivanje; umivaonik
✧ *mlet.* vasca: kotlić, kada ← *tal.*

**vȁška**[2] *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* (+ *srp.*) kukac nametnik na čovjeku (*Pediculus capitis*, *P. vestimenti*); uš, vaš // **vâš** *ž* ⟨G *mn* vâšī⟩ (+ *srp.*), *v.* vaška[2]
✧ *prasl.* i *stsl.* vъšь (*rus.* vošž) ≃ *v.* uš

**vȁškuhinja** (**vȅškuhinja**) *ž reg.* zajednička prostorija gdje se pere i iskuhava rublje; praonica rublja
✧ *njem.* Waschküche

**vȁšlapna** *ž reg. zast. žarg.* frotirska ili platnena rukavica koja nasapunana služi pri kupanju za trljanje tijela
✧ *njem.* Waschlappen

**vȁšmašīna** *ž*, *v.* vešmašina

**vȁšrāum** *m reg. zast.* prostorija za pranje, umivanje, kupanje
✧ *njem.* Waschraum

**vȁt** *m*, *v.* watt

**vȁt|a** *ž* rahla vlaknasta tvorevina od raščešljana, očišćena i izbijeljena pamuka; bumbak // **vatèlīn** *m* ⟨G vatelína⟩ *reg.* mrežasta rijetka tkanina ili pletivo ispunjeno vunenom pređom; služi kao međupodstava za zimske sakoe, kapute i sl.; **vatírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* vȁtīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* vȁtīrān, *gl. im.* -ānje⟩ podstaviti ili podstavljati vatom
✧ *njem.* Watte ← *fr.* ouate ← *arap.* bata'in

**vȁterpolo** *m* ⟨G -a⟩ *sport* igra loptom u plivalištu određenih dimenzija s ciljem da se postigne što više zgoditaka; svaka momčad sastoji se od vratara i 6 igrača; olimpijska disciplina // **vaterpòlist** (**vaterpolȉst**) *m sport* igrač vaterpola; **vȁterpolskī** *prid.* koji se odnosi na vaterpolo
✧ *engl.* water polo

**Vȁtikān** *m* **1.** *geogr.* službeno Vatikanski Grad, neovisna država osnovana 1929, smještena kao enklava u gradu Rimu na 0,44 km² površine, na desnoj obali Tibera, 750 stan.; sjedište pape i vrhovništva Katoličke crkve (službeni naziv Sveta Stolica) **2.** sinonim za autoritet pape ili vodstva Katoličke crkve // **vȁtikānskī** *prid.*, ob. u: △ ~ ***koncili*** crkvena zasjedanja na kojima se odlučuje o crkvenoj doktrini i disciplini (npr. koncil održan (1869–1870) pod vodstvom pape Pia IX na kojem je donesena dogma o nepogrešivosti papa)
✧ *lat.* vaticanus (mons): vatikanski (brijeg)

**vȁtmetar** *m*, *v.* wattmetar

**vȁtr|a** *ž* ⟨G *mn* -tārā/-ī⟩ **1.** prirodna pojava koja nastaje kad što gori, oslobađanje topline uz plamen i svjetlo u procesu gorenja; oganj [*naložiti ~u*] **2. a.** pucanje iz oružja; paljba [*otvoriti ~u*] **b.** okršaj, boj **3.** svjetlo, sjaj **4.** crvenilo, žar u licu **5.** *razg.* povišena temperatura tijela; vrućica **6.** *pren.* žestina, bujnost nekog osjećaja ili uzbuđenja; žar, zanos, oduševljenje [*pasti (padati) u ~u* ražestiti se, unijeti se] **7.** *pren.* (u pridjevskom značenju) temperamentan [*on je živa ~a*] **8.** *fil.* simbol stvaranja i preobrazbe, jedan od četiri klasična osnovna prirodna elementa (uz vodu, zemlju i zrak) △ ***bengalska ~a*** vatromet sjajnih boja, koristi se u signalne svrhe (npr. na moru) i kao navijačko sredstvo na utakmicama; ***~a Sv. Ilije*** *meteor.* više ili manje kontinuirano svjetlosno električno pražnjenje slabe ili umjerene jakosti koje se pojavljuje na uzdignutim predmetima na Zemljinoj površini (gromobrani, jarboli, rubovi krila zrakoplova i dr.) // **vàtrālj** *m* ⟨G *mn* vatrálja⟩ **1.** željezna lopatica za prenošenje žara **2.** željezna šipka kojom se razgrće vatra; ožeg, žarač; **vȁtren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1. a.** koji se odnosi na vatru, koji je od vatre **b.** koji je boje vatre; žarki **2.** *pren.* **a.** koji je nagle, žestoke naravi, neobuzdan, silovit [*~i konj*] **b.** gorljiv, zdušan [*~i pristaša*] **c.** koji je pun zanosa; oduševljen **d.** koji je pun pozitivne energije; pun ljubavnog žara; strastven △ ***~o oružje*** oružje s barutnim punjenjem, *usp.* hladno oružje, *v.* hladan △; **vatrènica** *ž* međuvraće,

ognjenica; **vȁtreno** *pril.* na vatren način, s mnogo vatre, žestoko, silovito; **vȁtrenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vatren; **vȁtrīšte** *sr* **1.** stalno mjesto u prirodi gdje se loži vatra **2.** *neol.* požarište; **vatrúština** *ž augm.* od vatra, *pejor.*

◈ **Vȁtroslav** m. narodno os. ime (prevedeno od *lat.* Ignatius), *v.* Ignacij ◊ *pr.* (od imena i nadimačka): **Vȁtrāč** (Novska), **Vȁtrālj** (Vukovar, Zagreb), **Vatráljev** (Vukovar), **Vȁtrāš** (Virovitica), **Vȁtreš** (Velika Gorica), **Vȁtrić** (Dubrovnik; Hercegovina), **Vȁtroslav** (Omiš), **Vȁtrov** (Zagreb, Kaštela, Bjelovar)

✧ ? *alb.* votër: ognjište

**vatrogásac** *m* ⟨G -sca, N *mn* -sci, G vatrògāsācā⟩ član organizacije koja se bavi gašenjem požara, *usp.* gasilac // **vȁtrogāsn|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na vatrogasce ili na (organizirano) gašenje vatre, požara [*~o društvo*; *~a kaciga*; *~o vozilo*] **2.** *pren.* koji je privremen; palijativan [*~a mjera*]; **vatrogástvo** *sr* skup mjera i ustanova za zaštitu od požara; **vatrogášćev** *prid.* koji pripada vatrogascu

✧ *v.* vatra + *v.* gasiti

**vȁtromēt** *m* **1.** izbacivanje zapaljivih tvari koje se rasprskavaju i bacaju svjetlost različitih boja **2.** *pren.* nešto što se odlikuje sjajem, što je efektno [*~ ideja*] **3.** *pren. žarg.* svađa, vika

✧ *v.* vatra + *v.* metnuti, metati

**vȁtrostāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji podnosi vrlo visoku temperaturu, koji je otporan na vatru [*~na posuda*] ▲ ***~ni materijali*** prirodni i umjetni materijali koji mogu podnijeti temperaturu višu od 1500 °C, a da se ne deformiraju // **vatrostálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vatrostalno

✧ *v.* vatra + *v.* stati, stalan

**vȁtsāt** *m*, *v.* wattsat

**vȁtsekunda** *ž*, *v.* wattsekunda

**vȁu** (**vȁu-vȁu**) konvencionalni način pisanja za jedan od načina kako laje pas, *usp.* av-av, grr

✧ *onom.*

**vàučer** *m bank.* vrsta čeka kojim se plaćaju neke ugostiteljske i prometne usluge; kupovnica

✧ *engl.* voucher

<u>**vaudeville**</u>, *v.* vodvilj

**vȁv** *m* **1.** *lingv.* šesto slovo hebrejskog alfabeta **2.** *pov.* u hebrejskom obilježavanju brojeva oznaka za broj 6

✧ *hebr.* wāw

**vȁvoljak** *m* ⟨G -ōljka, N *mn* -ōljci⟩ **1.** gruda tijesta umiješana prstima kao kuglica, manji kolačić ili figurica **2.** grudica dobivena žvakanjem (npr. kudjelje, tako da se njome može začepiti dječja pucaljka od bazge); guka

**váza** *ž* **1.** posuda namijenjena držanju ubranog cvijeća, često i sama oblikovana u dekorativne namjene **2.** *arheol.* razne vrste antičkog posuđa

✧ *njem.* Vase ← *lat.* vas: posuda

**vàzāl** *m* ⟨G vazála⟩ **1.** *pov. pravn.* feudalni podanik koji je od seniora dobivao posjed, a obvezivao se na vjernost i na pomoć u ratu **2.** *pren. pejor.* onaj koji ne djeluje samostalno, podčinjena osoba ovisna o čijim uputama ili naredbama, obvezna na poslušnost; podložnik, slugan // **vazalìtēt** *m* ⟨G vazalitéta⟩ *neob.*, *v.* vazalstvo; **vàzālsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vazale [*~i odnos*; *biti u ~om odnosu*]; **vàzālski** *pril.* kao vazal, na način vazala; **vazálstvo** *sr* **1.** stanje onoga koji je vazal **2.** odnos vladara i vazala; ovisnost, podložnost; vazalitet

✧ *srlat.* vassallus ← *kelt.* *vassus: sluga

**Vàzam** *m* ⟨G Vàzma⟩, *v.* Uskrs // **vàzmen|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na Vazam [*~a nedjelja*; *~o bdjenje*; *~i krug*]

◈ *pr.* (nadimačka): **Šȉbar Vùzem** (Varaždin, Zagreb, koji crta uskrsna jaja), **Vùzem** (380, Krapina, Zagreb, *I* Slavonija, Zabok, Požega, Virovitica), **Vùzmek** (Krapina, Zagreb)

**vȁzda** *pril. arh.* uvijek, svagda, jednako

◈ *pr.* (nadimačko): **Vȁzdār** (170, Zagreb, Kutina, Zlatar Bistrica, *I* Slavonija)

✧ *vьsьda, *v.* sav + *v.* (ka)da

**vȁzdān** *pril. arh.* **1.** cijeli dan, sav dan **2.** stalno, uvijek

✧ *prasl.* *vьsъ: sav (*v.* sav) + *dьnъ (*v.* dan[1])

**vazdazèlen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* zȉmzelen

✧ *v.* vazda + *v.* zelen

**vȁzdaživ** *m bot.*, *v.* čuvarkuća

✧ *v.* vazda + *v.* živ

**vàzdūh** *m knjiš. zast. srp.* zrak, uzduh // **vàzdušast** *prid.* ⟨*odr.* -i⟩ *rij. srp.* prozračan, uzdušast, eteričan, lagan kao zrak (o laganim platnima, velovima i sl.; o laganoj tjelesnoj građi)

✧ *rus.* vozdúx

**váze** *ž mn zool.* rod morskih puževa mesoždera iz porodice vazovka (*Vasidae*), žive u tropskim i toplim morima

✧ *nlat.* vasidae

**vazektòmija** *ž med.* operativno odstranjivanje sjemenovoda radi sterilizacije
✧ *lat.* vas: žila + *v.* ektomija
**vazèlīn** *m* ⟨G vazelína⟩ *farm.* trgovačko ime za mekani parafin, upotrebljava se za izradu kozmetičkih i farmaceutskih preparata // **vazèlīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vazelin, koji sadrži vazelin [*~a mast*]
✧ tvorničko ime proizvoda® ← *njem.* Wasser: voda + *grč.* élaion: ulje
**vazènōl** *m* ⟨G vazenóla⟩ *farm.* vrsta vazelina
✧ *v.* vazelin + -OL
**VAZO-** kao prvi dio riječi znači posuda, sud; koji se odnosi na žile, krvne žile [*vazokonstrikcija*]
✧ *lat.* vas: posuda, sud
**vazodilatácija** *ž fiziol.* širenje krvnih žila // **vazodilàtātor** (**vazodilatâtor**) *m term.* ono što utječe na proširivanje krvnih žila, ob. humoralni i živčani faktori; **vazodilatáncija** *ž farm.* sredstvo koje proširuje krvne žile, osobito arteriole; uz vazodilatacijsko ima i druga farmakološka djelovanja (sprečavanje gomilanja trombocita i sl.); vazoplegik
✧ VAZO- + *lat.* dilatatio: rastezanje, širenje
**vazogràfija** *ž med.* rendgenska pretraga krvnih žila
✧ VAZO- + -GRAFIJA
**vazokonstrìkcija** *ž fiziol.* stezanje krvnih žila // **vazokònstriktor** *m term.* ono što utječe na sužavanje krvnih žila (hormoni, živci, lijekovi)
✧ VAZO- + *lat.* constrictio: stezanje
**vazomòtōr|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji djeluje na sužavanje i širenje krvnih žila △ *~**ni centri*** centri kojima pristižu centripetalni impulsi s određenih mjesta u mreži krvotoka, različiti fizikalni (toplo/hladno) i farmaceutski stimulansi; djeluju na tonus krvnih žila // **vazomotòrika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *term.* stezanje i širenje krvnih žila u funkciji regulacije krvnog optoka i održavanja normalnoga arterijskoga tlaka; pojavu uzrokuju hormonalni i živčani faktori, *usp.* vazodilatator, vazokonstriktor
✧ VAZO- + *lat.* movere: pokretati
**vazoplègija** *ž med.* opća vazodilatacija, koristi se u anesteziji // **vazoplègik** *m* ⟨N *mn* -ici⟩ *farm.* sredstvo koje proširuje krvne žile
✧ VAZO- + *grč.* plēgḗ: udarac
**vazoprèsīn** *m* ⟨G vazopresína⟩ *fiziol.* hormon stražnjeg režnja hipofize koji kontrahira arterije, podiže arterijski tlak i kontrolira rad bubrega
✧ VAZO- + *lat.* pressio: pritiskanje + -IN
**vazotòmija** *ž med. zast.* vazektomija
✧ VAZO- + -TOMIJA
**Vàzov, Ivan** (1850–1921), bard slobodoljubive bugarske književnosti; nadograđivao na imaginativnosti narodne poezije, na pjesništvu prosvjetiteljstva i romantizma i na osobnim uspomenama i mističnim vizijama (pjesničke zbirke *Praporci i gusle*, *Epopeja zaboravljenih*, *Pod salvama pobjede* i dr.; najbolji povijesni roman bugarske književnosti *Pod jarmom*)
**vâž** *m* ⟨N *mn* váževi⟩ *reg.* **1.** limena posudica, ob. ambalaža konzerve **2.** posuda s poklopcem u kojoj se drže šećer i slične namirnice; piksa
✧ *tal.* vaso
**vážan** *prid.* ⟨*odr.* vâžnī⟩ **1.** koji je bitan, koji ima veliko značenje; značajan, *opr.* sporedan, nevažan **2.** koji zauzima visok ili utjecajan položaj (o osobi) // **vážēć|ī** *prid.* koji ima važnost, koji je valjan u smislu propisa, kojemu nije prošao rok trajanja, upotrebe ili vrijednosti [*~a karta (za putovanje) ~e isprave*]; punovrijedan, *opr.* nevažeći; **vážēnje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* važiti **2.** vrijednost, važnost trajanja; **váž̌iti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -žēći, *gl. im.* -žēnje⟩ **1.** sloviti kao što, biti smatran (za), uživati glas (čega), imati reputaciju (čega) [*on važi kao najpametniji u razredu*] **2.** biti na snazi, vrijediti, biti validan [*osobna karta važi do 2010. godine*]; **vâžno** *pril.* značajno, ozbiljno [*držati se ~*]; **vážnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** vrijednost, značenje, cijena [*ovo za nas ima veliku ~*; *dobiti/izgubiti na ~i*] **2.** autoritet, ozbiljnost [~ *odluke*]
✧ *češ.* vážný ≃ *v.* vaga
**VCR** *krat. tehn.*, *v.* videorekorder
✧ *krat.*, *engl.* Video Cassette Recorder
**v. d.** *krat.* vršitelj dužnosti
**V-depresija** *ž meteor.* dolina niskog atmosferskog tlaka označena izobarama u obliku slova V; simetrala tih izobara ob. je hladna fronta
✧ *lat.* depressio ← deprimere: pritiskati
**VE** *krat. pol.* Vijeće Europe
**véber** *m*, *v.* weber
**Véber Tkálčević, Adolfo** (1825–1889), hrv. književnik i filolog; predstavnik »zagrebačke filološke škole« čije norme predstavljaju

većinsku jezičnu praksu u 2. pol. 19. st.; jedan od začetnika hrv. novelistike

**vebleǹzam** *m* ⟨G -zma⟩ *sociol.* sociološko-ekonomistička teorija T. B. Veblena (1857–1929); predlagao je prvenstveno socijalne, ali i ekonomske reforme koje su poč. 1930-ih imale utjecaja na koncepciju New Deala
✧ prema T. B. Veblenu

**vê-cê** *m* ⟨G ve-cèa, N *mn* ve-cèi⟩ *razg.* zahod (ob. naznačen slovima WC)
✧ *engl.* water closet: nužnik s vodom za ispiranje

**Vèčenaj, Ivan** (1920), hrv. naivni slikar, djelomično usvaja maniru hlebinske škole; karikirani i burleskni likovi, fantastični motivi s noćnim ugođajem, biblijski i sakralni motivi smješteni u podravski pejzaž

**vȅčēr** *ž* (**vȅčē** *knjiš. razg. sr*) ⟨G I -i, G *mn* večèrī⟩ dio dana, vrijeme oko svršetka dana i početka noći △ ***Badnja*** ~ večer uoči Božića; ***djevojačka*** ~ večer koju organizira mladenka uoči svog vjenčanja za susret sa svojim prijateljicama, *usp.* ***momačka*** ~; ***dobra*** ~ (***dobro veče*** *razg.*) večernji pozdrav pri susretu; ***momačka*** ~ večer uoči vjenčanja koju mladoženja provodi u društvu starih prijatelja, *usp.* ***djevojačka*** ~ // **vèčera** *ž* redovni večernji obrok; **večèras** *pril.* danas navečer; ove večeri (u današnjem danu); **večèrašnjī** *prid.* koji će biti večeras, koji se odnosi na večeras; **vèčerati** (**večerávati**) *reg.* (∅, što) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ uzeti ili uzimati večernji obrok (jela); **večérnjača** *ž* večernja zvijezda; **večèrnjāk**[1] *m* ⟨G večernjáka, N *mn* večernjáci⟩ **1.** (+ *potenc.*) ono što dolazi, izlazi, događa se itd. uvečer (vjetar, list, novine) **2.** (Večernjak) Večernji list, *v.* večernji △; **vȅčērnjī** *prid.* koji se odnosi na večer, koji se odvija uvečer [*~a haljina*; *~a škola*; *~a misa*; *~a molitva*] △ ***Večernji list*** zagrebački dnevnik pokrenut 1959; od 1970-ih najtiražnije novine (naklada 200–300 tisuća); popularno zvan Večernjak; **vȅčērnjica** *ž* predvečernja služba Božja u crkvi; večernja (misa)
◆ *pr.* (nadimačka): **Vèčera** (Virovitica, *I* Slavonija), **Večèralo** (Zadar), **Vèčerić** (270, Zagreb, Pregrada, Varaždin, Moslavina), **Vèčerin** (180, Zagreb, Prigorje, Kutina), **Večèrina** (170, Rijeka, Obrovac), **Večerínović** (110, Ogulin, *I* Slavonija, Baranja), **Vȅčērnik** (Zadar, Vis)

✧ *prasl.* i *stsl.* večerъ (*rus.* véčer, *polj.* wieczór), *lit.* vakaras ← *ie.* *wek$^w$spero- (*lat.* vespera, *grč.* hespéra)

**vȅčērnica** *ž bot.* biljka roda (*Hesperis*) iz porodice krstašica (*Cruciferae*)
✧ *v.* večer

**večèrnjāk**[2] *m* ⟨G večernjáka, N *mn* večernjáci⟩ *zool.* leptir (*Vesperugo noctula*); ljiljak večernji
✧ *v.* večer

**vȅć**[1] *vezn.* (suprotni) vezuje rečenicu, ili dio rečenice, koja ima sadržaj oprečan onome što je rečeno u prethodnoj rečenici; nego

**vȅć**[2] *pril.* (*čest.*) (za vrijeme) **1.** dalje, više [*to se ~ ne može trpjeti*] **2.** poslije, s vremenom [*to ću ja ~ sam obaviti*] **3.** tek, istom [*to ću ~ vidjeti*] **4.** izriče da se nešto dogodilo prije nego što se očekivalo [*~ se vratio*] **5.** ističe gotovost zbivanja ili radnje [*~ sam vidio*] **6.** u očekivanju da se što prije dogodi, u želji da se čekanje okonča [*samo da ~ dođe*] **7.** (u raznim vezama i kontekstima) [*ta prestani ~ jednom!* u zn. prestani, dosta si gnjavio itd.; *on će ti to ~ reći* jednom u budućnosti će reći (očekuje se da je to neminovno)]; (u raznim kontekstima sažimlje ono što je opisano prethodnim kontekstom ili ukazuje na okolnosti u situaciji) [*kad je ~ tako pametan, morao bi raditi bolje* kad se tako kaže, kad tako slovi, kad već postoji ta okolnost (doslovno i u ironiji prema situaciji); ~ *sama pomisao na to ljuti me* za pojačavanje rečenoga = i sama pomisao, i pomisao; *gdje su oni ~!* u zn. daleko su odmakli oni su mnogo ispred nas; *doći ću ~ jednom* u neodređenoj budućnosti ću doći; isto: *do toga će ~ doći*, *vidjet ćemo ~*, *saznat će se ~* itd.; *to je ~ nešto drugo* to su drugačiji podaci ili nove činjenice koje mijenjaju prvobitne zaključke namjere i sl.]
✧ *prasl.* *vętjь: veći (*rus.* vjáščij, *polj.* większy), *v.* velik

**vèćeta** *ž*, *v.* većeto

**vèćeto** *m reg. hip.* starčić u zn. drag, mio, ugodan u starosti
✧ *tal.* vecchietto

**vȅćī**, *v.* velik

**vedȁnta** *ž* **1.** *fil.* indijsko učenje koje se temelji na upanišadskoj metafizici (1 od 6 skolastičkih sustava indijske ortodoksne filozofije) **2.** naziv za upanišade, preteče brahmana
✧ *skr.* vedanta: kraj veda

**vèdar** *prid.* ⟨*odr.* -drī⟩ **1.** kojì je bez oblaka, sunčan ili posut zvijezdama (nebo, dan, noć), *opr.* oblačan, tmuran **2.** *pren.* koji je dobro raspoložen, veseo, *opr.* tmuran, turoban (o osobama, pjesmama, tekstovima za prikazivanje itd.) // **vèdrac** *m* ⟨G vedràca⟩ **1.** mjesto u vodi tekućici koje se ne smrzava; vrućac **2.** led nepokriven snijegom **3.** *knjiš. ekspr.* kristal, ledac; **vedrìna** *ž* ⟨G *mn* vedrínā⟩ **1.** stanje neba kad na njemu nema oblaka **2.** *pren.* vedro raspoloženje, veselost koja se očituje na licu i u ponašanju; **vèdriti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (što, koga) činiti vedrim, razvedravati **2.** (se) razvedravati se, postajati vedar [*nebo se vedri* = iščezavaju oblaci]; **vȅdro** *pril.* na vedar način, s vedrinom

◆ **Vèdran** m. os. ime (narodno); **Vèdrana** ž. os. ime (narodno) ◊ *pr.* (od imena i nadimačka): **Védrić** (120, Zadar, Primorje), **Vedrìna** (110, Zagreb, Donja Stubica, Ivanić Grad, Karlovac) ◊ *top.* (naselje): **Vȅdrō Pȍlje** (Sisak, 161 stan.)

✧ *prasl.* *vedrъ (*strus.* vedrъ, *češ.* vedro: vrućina) ≃ *stvnjem.* wetar: vrijeme

**Vêde** *ž mn hind.* svete indijske zbirke himni obrednih i magijskih formula na kojima se zasniva hinduistička religija i filozofija, nastajale približno 1500–500. pr. Kr.; prenosile su se usmeno (*Rg-Veda*, *Sama-Veda*, *Atharva-Veda*, *Jadžur-Veda*) // **vêdskī** *prid.* koji se odnosi, koji pripada Vedama △ ~ ***jezik*** *lingv.* vedski sanskrt, najstariji oblik sanskrta, jedan od najstarijih poznatih indoeuropskih jezika; njime su sastavljene Vede

✧ *skr.* Veda ← vid: znati

**vedèta** *ž* ⟨G *mn* vedétā⟩ **1.** *rij.* slavan umjetnik ili umjetnica, ob. estradni; zvijezda **2.** *zast.* izvidnik, stražar **3.** *pom. zast.* izvidnički brod

✧ *tal.* vedetta ← *fr.* vedette

**Vèdrine** *ž mn* naselje (u blizini Sinja), 735 stan. // **vèdrīnskī** *prid.* koji se odnosi na Vedrine

**vèdro** (**vjȅdro**) *sr* ⟨G vedárā⟩ drvena niska posuda s uškama; čabar, kaca, lagav, bačva // **vèdrica** *ž dem.* od vedro; vjedrica, dižva

**vedúta** *ž* ⟨G *mn* vedútā⟩ **1.** vidik, pogled, izgled, panorama **2.** slikarski ili grafički prikaz grada ili kraja, prospekt // **vèdūtn|ī** *prid.*, ob. u: △ ~***o slikarstvo*** *lik.* slikarstvo koje se razvilo u 17. st. u Nizozemskoj istovremeno s pejsažnim; odlikuje ga primjena perspektive kojom se ostvaruje privid prostornosti

✧ *tal.* veduta

**Véga, Jurij** (1754–1802), hrv. baron, topnički časnik u austrijskoj vojsci; autor udžbenika iz matematike i mehanike (4 knjige); sastavio više logaritamskih tablica od kojih su *Thesaurus logarithmorum completus* doživjele više izdanja

**Vêga** *ž astron.* najsjajnija zvijezda u zviježđu Lire koja je od Zemlje udaljena 26 svjetlosnih godina

**Vega y Carpio** (*izg.* Véga i Kárpio), **Lope Félix de** (1562–1635), španjolski književnik i dramatičar, poslije Cervantesa najveći književnik »zlatnog doba« španjolske književnosti; napisao o. 2200 dramskih djela; teme bliske i pristupačne narodu, bez dubokih problema, tvorac pučkog teatra; bogata invencija prožeta demokratskim duhom

**vegetarijánac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vegetarìjānācā⟩ onaj koji se hrani samo biljnom hranom, koji ne jede meso ni mesne prerađevine; koji je prihvatio vegetarijanstvo kao način života i kao svjetonazor // **vegetarijánčev** *prid.* koji pripada vegetarijancu; **vegetarijanìzam** *m* ⟨G -zma⟩, *v.* vegetarijanstvo; **vegetarìjānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vegetarijanac; **vegetarìjānskī** *prid.* **1.** koji se odnosi na vegetarijance i vegetarijanstvo **2.** ono što je samo od bilja ili biljnih proizvoda [~ *obrok*; ~ *jelovnik*]; **vegetarìjānski** *pril.* kao vegetarijanci, na način vegetarijanaca; **vegetarijánstvo** *sr* način života i nastojanje čuvanja duševnog i tjelesnog zdravlja uz prehranu koja počiva na biljnoj hrani; vegetarijanizam

✧ *njem.* Vegetarianer, *v.* vegetirati, vegetacija

**vegetíra|ti** (∅) *dv.* ⟨*prez.* vegètīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** rasti, narasti, razvijati se (o biljkama) **2.** *pren.* neaktivno živjeti; životariti **3.** *razg.* održavati se na životu uz pomoć medicinskih aparata [*u komi je, zapravo* ~] // **vȅgetabīl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *bot.* koji ima svojstvo biljaka, koji pripada biljkama; biljni △ ~***no ulje*** ulje dobiveno iz sjemenki (npr. suncokreta, soje i dr.) ili plodova (npr. masline); služi za prehranu u rafiniranom stanju, a u sirovom u tehničke svrhe; **vegetácija** *ž bot.* **1.** ukupnost biljnih zajednica određenoga kraja (fitocenoza); po

postanku primarna (bez utjecaja čovjeka) i sekundarna (antropogena) **2.** raslinje, biljni pokrov **3.** rastenje, razvijanje biljaka; **vegetácījskī** *prid.* koji se odnosi na vegetaciju [~ *pokrov*; ~ *period*]; vegetacioni; **vègetaciōnī** *prid.*, *v.* vegetacijski; **vègetatīv|an** *prid.* ⟨*odr.* -vnī⟩ koji se odnosi na rastenje i prehranu; raslinski, biljni △ ~***ni organi*** *bot.* organi viših biljaka koji imaju prehrambenu funkciju (korijen, stabljika, list); ~***ni živčani sustav*** *anat.* dio živčanog sustava koji nije pod kontrolom volje, koji je autonoman; ~***no razmnožavanje*** *biol.* bespolno razmnožavanje (npr. izdancima i sporama); **vegetírānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vegetirati **2.** skučeno življenje, život s teškoćama, trajanje u životu

✧ *lat.* vegetare ≃ vegetabilis: koji je sposoban da živi i raste ← vegetus: živ, krepak, čio

**vehabìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *isl.*, *v.* vahabitizam

✧ *arap.* vehab: rob Božji

**vehemèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je karakterističan po energičnim ili snažnim potezima ili energičnom ili snažnom iskazivanju emocija; silovit, žestok, nagao, neobuzdan **2.** koji je pun energije // **vehemèncija** *ž*, *v.* vehementnost; **vehemèntno** *pril.* silovito, žestoko, naglo; **vehemèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je vehementan; vehemencija, vatrenost, žestina, naglost, silovitost, neobuzdanost

✧ *lat.* vehemens

**Vehenéga** *ž* *pov.* predstojnica zadarskog samostana Sv. Marije (11. st.)

**vèker** *m* *reg.* *žarg.* budilica, budilnik, vekerica // **vèkerica** *ž*, *v.* veker

✧ *njem.* Wecker

**vèkna** *ž* ⟨G *mn* véknā/-ī⟩ *reg.* (+ *srp.*) kruh duguljasta oblika; štruca

✧ *njem.* Wecken

**vèksl** *m* *razg.* *zast.* klimakterij [*biti u ~u*; *doći u ~*]

✧ *njem.* Wechsel: promjena

**vèktor** *m* **1.** *mat.* **a.** klasično, orijentirana dužina u ravnini ili prostoru, točnije, klasa ekvivalentnih orijentiranih dužina (podudarnih u duljini, smjeru i orijentaciji) **b.** element vektorskog prostora (u slučaju vektorskog prostora dimenzije n, vektor se može zapisati u zadanoj bazi pomoću n-torke skalarnih koordinata) **2.** *psih.* simbol za silu koja osobu usmjerava prema nekom cilju △ ~ ***infektivnih bolesti*** *term.* razni insekti (npr. komarci, krpelji i dr.) koji prenose velik broj uzročnika infektivnih bolesti s čovjeka na čovjeka ili sa životinje na čovjeka // **vèktorsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vektore [~*a algebra*; ~*a analiza*] △ ~***a grafika*** *inform.* način stvaranja slika kod kojeg se za određivanje smještaja, duljine i smjera crta koriste matematički opisi; ~***i prostor*** *mat.* jedna od fundamentalnih struktura suvremene matematike, nastala poopćenjem i apstrakcijom prostora orijentiranih dužina, osnovne operacije su zbrajanje vektora, s obzirom na koje je vektorski prostor komutativna grupa i množenje vektora skalarom, obično realnim ili kompleksnim brojem; ~***o polje*** *psih.* pravac i intenzitet djelovanja kakvog psihičkog faktora koji ili privlači ili odbija ličnost i tako utječe na njezino reagiranje, odnosno ponašanje; **vèktorski** *pril.* pomoću vektora, vektorom

✧ *lat.* vector: prenosilac ← vehere: nositi

**vektorkardiògraf** *m* *tehn.* aparat za snimanje vektorkardiograma

✧ *v.* vektor + KARDIO- + -GRAF

**vektorkardiogràfija** *ž* *med.* metoda prostornog prikaza akcijskih potencijala srca u obliku vektorske petlje, koja predstavlja zbroj veličina i smjer svih trenutačnih vektora u projekciji na jednu plohu

✧ *v.* vektor + KARDIO- + -GRAFIJA

**vèla** *ž* ⟨G *mn* vêlā⟩ *pom.* *reg.* jedro // **veláči** *m* *mn* *pom.* *reg.* skupno ime za pomoćna jedra; **vèleta** *ž* *pom.* *reg.* uzdužno trokutno jedro, letnjača; **vèlist** *m* *sport* onaj koji plovi i upravlja jedrilicom; jedriličar; **velìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *sport* sportsko jedrenje; jedrenje za zabavu

✧ *tal.* vela ← *lat.*

**vèlā hâvle!** *uzv.* *isl.* pobožna izreka kojom se izražava čuđenje, snebivanje i sl.

✧ *arap.* Wā lā hawlā wā lā quwwātā illā billāhi-l-ʿallyyil-ʿazīm!: sila i moć samo Bogu uzvišenom pripada!

**Vèlā Lúka** *ž* ⟨D L Vèlōj Lúci⟩ grad i luka na Z obali otoka Korčule, 4464 stan. // **Velolúčanin** *m* (**Velolúčānka** *ž*) ⟨N *mn* Velolúčani⟩ stanovnik Vele Luke; **velòlūčkī** *prid.* koji se odnosi na Velu Luku i Velolučane

**vèlār**, *v.* velum

**vèlārīj** (**velârīj**) *m* *pov.* platno za zaštitu od

kiše ili sunca u starorimskom amfiteatru i kazalištu
✧ *lat.* velarium

**Velázquez** (*izg.* Velàskez), **Diego Rodriguez de Silva y** (1599–1660), španjolski barokni slikar realističkih motiva pučkoga žanra (*Služavka*, *Vodonoša*, *Tkalja sagova*) i vrhunski portretist; kao dvorski slikar stvorio opsežnu galeriju portreta kraljevske obitelji, dostojanstvenika i dvorjanika (*Počasne gospođice* s autorovim autoportretom) u kojima uz obaveznu pompoznu dekoraciju ostaje vjeran pronicljivoj i istinitoj karakterizaciji modela, pa i onda kad ona nije laskava (portreti infantkinja, samoga kralja i pape Inocenta X)

**VELE- 1.** kao prvi dio riječi pokazuje visok stupanj ili veličinu onoga što se kazuje drugim dijelom [*veleposjed*; *velesajam*; *veleposlanik*] **2.** (uz pridjev) *iron.* velevažan = tobože važan, umišljeno važan
✧ *v.* velik

**vȅlēban** *prid.* ⟨*odr.* vȅlebnī⟩ *ekspr.* koji je iznimne ljepote i veličine; veličanstven, monumentalan **// vȅlēbnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je velebno; veličanstvenost
✧ *češ.* velebný

**velèbīlje** *sr bot.* otrovna trajnica (*Atropa belladonna*) iz porodice pomoćnica (*Solanaceae*) smeđoljubičastih cvjetova i tamnoljubičasta ploda, raste u toplijim krajevima, uz šume, služi u medicini; beladona, *usp.* atropin
✧ VELE- + *v.* bilje

**Velèbit** *m geogr.* planina između Like i Jadranskoga mora, duga 165 km, najviši vrhovi Vaganski vrh i Sveto brdo (oba 1757 m) **// velèbitskī** *prid.* koji se odnosi na Velebit △ ***Velebitski ustanak*** *pov.* napad grupe ustaša iz Like i ubačenih iz Italije na žandarmerijsku stanicu u Brušanima (1932); smatra se početkom ustaškog pokreta
◆ *pr.* (etnik): **Velèbit** (150, Banovina, *I* Slavonija, Sisak, Kutina, Virovitica)
✧ *v.* velik

**velečàsnī** *prid.* naslov pri obraćanju rimokatoličkom svećeniku i pri njegovu spominjanju **// velečàsnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *rij. neol.* osobina onoga koji je velečasni
✧ VELE- + *v.* čast, častan

**vȅlegrād** *m* ⟨N *mn* -i/vȅlegradovi⟩ veliki grad (u pravilu ne manji od milijun stan.) **// vȅlegradskī** *prid.* koji se odnosi na velegrad; **vȅlegradski** *pril.* na način velegrada, poput velegrada; **vȅlegrađanin** *m* stanovnik velegrada; **vȅlegrađānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* velegrađanin
✧ VELE- + *v.* grad[1]

**veleìzdaja** (**vȅleizdaja**) *ž pravn.* protuzakonito djelovanje protiv države i naroda **// veleìzdajic|a** *m* ⟨N *mn* -e⟩ počinitelj veleizdaje [*ta ~a*; *te ~e*]; veleizdajnik; **veleìzdājničkī** *prid.* koji se odnosi na veleizdaju i veleizdajice; **veleìzdājnički** *pril.* na veleizdajnički način; **veleìzdājnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩, *v.* veleizdajica
✧ VELE- + *v.* izdati[2], izdaja

**velèmājstor** (**velemâjstor**) *m* **1.** *šah* najviša šahovska titula koju dodjeljuje međunarodna šahovska organizacija na temelju postignutih rezultata **2.** *razg.* veliki majstor u kakvoj vještini **// velèmājstorica** *ž*, *v.* velemajstor; **velèmājstorskī** *prid.* koji se odnosi na velemajstore
✧ VELE- + *v.* majstor

**velenápad** *m knjiš.* ofenziva, vojna akcija velikih razmjera; kampanja
✧ VELE- + *v.* napasti, napad

**velènca** *ž*, *v.* valinca

**velepósjed** *m* veliki posjed **// velepósjednica** *ž*, *v.* veleposjednik; **velepósjedničkī** *prid.* koji se odnosi na veleposjed i veleposjednike; **velepósjednīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ vlasnik veleposjeda, *opr.* maloposjednik; **velepósjedništvo** *sr* ukupnost pojave, djelovanja veleposjednika
✧ VELE- + *v.* posjesti, posjed

**veleposlánstvo** *sr* ⟨G *mn* velepòslānstāvā/-ā⟩ *dipl. neol. 1991.* **1.** najviše predstavništvo jedne zemlje u drugoj, ambasada **2.** službena rezidencija veleposlanika **3.** *meton.* ured veleposlanika **// velepòslanica** *ž*, *v.* veleposlanik; **velepòslaničkī** *prid.* koji se odnosi na veleposlanstvo i veleposlanike; **veleposlànīk** *m neol. služb.* ambasador
✧ VELE- + *v.* poslati, poslanstvo

**velepròdaja** *ž* prodaja na veliko, u velikim količinama, *opr.* maloprodaja
✧ VELE- + *v.* prodati, prodaja

**vèlērija** *ž pom. reg. zast.* spremište jedara na jedrenjaku
✧ *v.* vela

**Vȅles** (**Vȍlos**) *m mit.* u slavenskoj mitologiji bog povezan sa stokom i vodama, preobražava se u zmaja ili zmiju, protivnik gromovnika Peruna, *v.*

**velesájam** (**vèlesajam**) *m* ⟨G -jma, G *mn* -jmi/-ovi⟩ međunarodni (trgovački, robni itd.) sajam; sajam velikog opsega [*Zagrebački* ~] // **velesàjamskī** *prid.* koji se odnosi na velesajam [~ *gradovi*]; **velesàjamski** *pril.* kao velesajam, na način velesajma
✧ VELE- + *v.* sajam

**velesìla** (**vèlesila**) *ž* ⟨G *mn* velesîlā⟩ velika vojna i ekonomska sila, zemlja koja ima snagu bitnog utjecaja na ekonomske i vojne odnose u svijetu, velika svjetska sila (u razdoblju poslije 2. svjetskog rata i danas se najčešće odnosi na SAD i SSSR)
✧ VELE- + *v.* sila

**veleslàlom** *m sport* skijaška disciplina: slalom s većim brojem vrata i na duljoj stazi // **veleslàlomskī** *prid.* koji se odnosi na veleslalom i veleslalomaše
✧ VELE- + *norv.* slalom: vijuganje

**Veléševec** *m* ⟨G -ēvca⟩ naselje (u blizini Zagreba), 576 stan. // **Veléševčanin** *m* (**Veléševčānka** *ž*) ⟨N *mn* Veléševčani⟩ stanovnik Veleševca; **velèševečkī** *prid.* koji se odnosi na Veleševec i Veleševčane

**vèleškī**, *v.* Velež (i Veles)

**velèštika** (**velèstika**) *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.*, *v.* ljupčac
✧ *lat.* levesticum

**veleštòvānī** *prid. arh. ekspr.* formula u pismenom oslovljavanju, ob. u kićenom stilu [~ *gospodine*]
✧ VELE- + *v.* štovati

**veletrgòvina** *ž* trgovina na veliko // **veletr̀govac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ trgovac na veliko; veletržac; **veletr̀govačkī** *prid.* koji se odnosi na veletrgovinu i veletrgovce; **veletr̀gōvčev** *prid.* koji pripada veletrgovcu; **veletr̀gōvkinja** *ž*, *v.* veletrgovac; **veletŕščev** *prid.* koji pripada veletršcu; **veletŕžac** *m* ⟨G -šca, N *mn* -šci, G velètr̄žācā⟩, *v.* veletrgovac
✧ VELE- + *v.* trg, trgovina

**veleùčen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je izuzetnog znanja, izuzetne pameti // **veleùčenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je veleučen
✧ VELE- + *v.* učiti, učen

**vèleūm** *m* ⟨N *mn* -umovi⟩ *retor. zast.* genij // **vèleūmnica** *ž*, *v.* veleumnik; **vèleūmničkī** *prid.* koji se odnosi na veleumnost i veleumnike; **vèleūmnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *iron.* onaj koji je tobože vrlo uman; **veleúmnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je veleuman
✧ VELE- + *v.* um

**Vèlēž** *ž* ⟨G Velèži/Vèleža *m*⟩ planina u Hercegovini, iznad Mostara, najviši vrh Botin 1968 m // **vèleskī** *prid.*, *v.* veleški; **vèleškī** *prid.* koji se odnosi na Velež (i Veles); veleski; **velèžāk** *m* ⟨G veležáka⟩ *reg. S* vjetar koji puše od Veleža
♦ *v.* Veles

**veličànstven** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji izaziva divljenje; uzvišen, divan, krasan [~*a glazba*] **2.** koji je iznimno velik i lijep [~*a građevina*] // **veličànstveno** *pril.* na veličanstven način, uzvišeno; **veličànstvenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je veličanstveno; **veličànstv|o** *sr* **1.** odlika onoga koji je veličanstven **2.** naslov vladara pri obraćanju i spominjanju [*Vaše ~o*; *Njegovo ~o*] △ ***uvreda ~a* 1.** *pov.* nedopušten način izražavanja (prema vladaru) **2.** *pren.* riječ kritike o onome koji je na nekom položaju (a ne želi da se to i čuje)
✧ *v.* velik

**velìčati**, *v.* velik

**vèlifōrman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ koji ima oblik krila
✧ *v.* vela + -FORMAN

**vèlik** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* vèćī⟩ **1.** koji je iznad prosječnog, običnog u vrsti ili iznad onoga čemu se suprotstavlja **a.** opsegom, obujmom, razmjerima (u dvije ili tri dimenzije) **b.** količinom, brojem **c.** uzrastom, odraslošću [~*o dijete*] **d.** stupnjem, intenzitetom, jačinom [~*i strah*] **e.** pojačanim stupnjem karakterističnih osobina koje se ističu u značenju imenice [~*i siromah*] **f.** važnošću, značajem, odgovornošću [~*a tajna*] **2.** koji je na glasu; čuven, znamenit [~*i umjetnik*; ~*i nogometaš*] **3.** (*odr.*) *pol.* koji se projektira u povećanom ili najvećem opsegu teritorija ili osvajanja (o zemljama kao političkim programima) [~*a Rusija*; ~*a Srbija*] **4.** *v.* visok (**5**) **5.** (*mn*) *pol.* velike zemlje [*interesi ~ih*], *opr.* male zemlje, *v.* mal[1] (**3**) △ ***Veliki prasak*** (*engl.* Big Bang) *astron.* teorija koja pretpostavlja da je svemir nastao eksplozijom iz jedne točke iz koje se počeo širiti; ***Veliki tjedan*** *rel.* sveti tjedan koji počinje Cvjetnicom, a završava Uskrsom, tjedan u kojem je uskrsno trodnevlje // **vèć|ī** *prid.* (od koga, od čega) **1.** komparativ od velik [~*i od mene*] **2.** (∅) prilično velik, dosta velik [~*i dobitak*; ~*i gubitak*; *došlo je do ~eg oštećenja*]; znatniji, zamjetniji, osjetniji; **većìna** *ž* **1.** veći dio, veći broj

**2.** pri brojanju glasova, onaj dio koji brojem nadmašuje ostale △ ***apsolutna*** ~ više od pola svih glasova; ***relativna*** ~ stanje u kojem prijedlog, stranačka lista i sl. dobije najviše glasova, ali ne i natpolovičnu većinu; **večìnōm** *pril.* većim dijelom, u najvećem broju, ponajviše (ob. o osobama); **vèćīnskī** *prid.* koji se odnosi, koji počiva na većini [~ *izborni sustav*]; **vèćīnski** *pril.* pomoću većine, većinom [*odlučiti* ~]; **vȅćma** *pril. knjiš.* **1.** većinom, većim dijelom, u većini, uglavnom [*ondje se ljudi bave ~ stočarstvom*] **2.** *v.* vȉšē (4) [*oni ~ obrađuju zemlju nego što bi radili drugo*; *kaznu zaslužuju ~ prvi nego drugi*]; **vȅličājan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ *knjiš. ekspr.* koji se odlikuje obiljem ljepote i veličinom, koji je veličanstven u ljepoti; **velìčati** (koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ uzdizati, uzvisivati, jako slaviti; **veličìna** *ž* ⟨G *mn* veličínā⟩ **1.** svojstvo onoga što je veliko u različitim dimenzijama, *usp.* velik **2.** ono što se može izmjeriti, što se može izraziti mjerom ili brojčanom vrijednošću **3. a.** prvorazrednost svojstava koja izaziva poštovanje ili divljenje **b.** svojstvo onoga što je veliko **4.** dostojanstvo, moralna plemenitost; **velìčīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na veličinu △ ***~a jednadžba*** *mat.* jednadžba između potpunih vrijednosti fizikalnih veličina navedenih brojčanim vrijednostima i mjernim jedinicama; brojčana j.; **velìkān** *m* ⟨G velikána⟩ onaj koji se svojim mjestom izdiže u povijesti, velik, znamenit čovjek; **velìkānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* velikan; **velìkānskī** *prid.* koji se odnosi na velikane; **velìkānski** *pril.* kao velikan, na način velikana; **velìkāš** *m* ⟨G velikáša⟩ *pov.* pripadnik visokog plemstva; **velikàšica** *ž*, *v.* velikaš; **velìkāškī** *prid.* koji se odnosi na velikaše; **velìkāški** *pril.* kao velikaš, na način velikaša

◆ m. os. imena(narodna): **Vȅćeslav**, **Vèlibōr**, **Vȅlimīr**, **Vèlislav** *zast.*; *hip.*: **Véle**, **Vèliša**, **Véljko**; **Vȅlimira** ž. os. ime (narodno) ◊ *pr.* (od imena, etnici i nadimačka, *usp.* Grande, ← *tal.*Gross, ← *njem.*Nagy, ← *mađ.* i sl.): **Vàcka** (Daruvar, ← *češ.*), **Vàclavek** (100, Daruvar, Zagreb, Prigorje, ← *češ.*), **Vékić** (880, Metković, *I* Slavonija, Glina, Lika, Korčula), **Velàdžić** (Zagreb, Daruvar, *v.* i aga), **Vȅlagić** (180, Zagreb, *Z* Slavonija, Split, Vukovar, Kutina, *v.* i aga), **Vȅlan** (Pazin, Istra, Zagreb), **Vȅledār** (Benkovac, Zagreb, Zadar; Hercegovina), **Veleglávac** (Šibenik, Split), **Vȅlemīr** (Sinj, Zagreb, Kostajnica, Zadar, Gvozd), **Velemírović** (Karlovac, Vinkovci, Kaštela), **Velȅslavić** (Zadar), **Vȅličān** (290, Đurđevac, Bilogora, Sesvete, Virovitica), **Velìčkī** (Zagreb, Slavonski Brod, Varaždin, Kutina, Zagorje), **Velìčkov** (Zagreb, Pula, Dubrovnik), **Velìčković** (170, Zagreb, sred. Dalmacija, Osijek, Rijeka, Pula, Zadar), **Vélić** (790, Zagreb, Omiš, Karlovac, Knin, Sisak, Poreč), **Velìkanja** (Pula), **Velikánović** (Slavonski Brod, Đakovo, Ivanić Grad), **Vȅlikī** (Zagreb, Zabok, Turopolje, Čazma), **Vȅlikić** (Vinkovci, *I* Slavonija, Rijeka), **Velikínac** (Baranja), **Velíkonja** (Rijeka, Zagreb, Dubrovnik, Delnice), **Vȅlikov** (Zagreb, Prigorje), **Velíković**, **Vȅlimīr** (Kostajnica, Nova Gradiška, Split, Sisak), **Velimírović** (350, Karlovac, Kordun, Slavonija), **Vȅlīn** (Opatija), **Vȅlīna** (**Velîna**) (Zlatar Bistrica), **Vèlinić** (Pazin), **Vèlīnko** (Brač), **Vèlinov** (Đakovo), **Vèlinova** (Osijek), **Velínović** (Pula), **Velisávljević** (Novska, *I* Slavonija), **Vȅlja** (Zagreb, Zlatar Bistrica, Kutina), **Vèljača** (210, Kaštela, Zagreb, Banovina, Split), **Vèljačić** (250, Crikvenica, Primorje, Pula, Petrinja), **Vȅljāk** (Rijeka, Labin), **Veljánović** (Rijeka, Osijek), **Veljanòvskī** (Varaždin, Zagreb, Pula, Šibenik), **Vêljčić** (Rijeka), **Véljić** (Zagreb, Rijeka, Slavonski Brod), **Véljin** (Vinkovci, Osijek), **Véljko** (Osijek, Zagreb, Baranja), **Véljković** (220, Primorje, Istra, Split, Zadar), **Vȅljović** (Split, Zagreb, Istra, *J* Dalmacija, Dugo Selo), **Vèlki** (Osijek, Baranja), **Vèlkić** (Ivanić Grad, Turopolje), **Vélko** (Vukovar, Varaždin, Vinkovci), **Vélkov** (Vukovar, Zadar, Pula), **Vèlović** (Opatija, Istra) ◊ *top.* (vrlo često u složenim imenima): **Vȅla vrâta** (morski tjesnac, te preko stotinu naselja kojima je prvi dio imena Vȅlā ili Vȅlikā)

✧ *prasl.* i *stsl.* velikъ (*rus.* velíkij, *polj.* wielki) ≃ *tohar.* B wāl: kralj, *v.* već[2]

**Vȅlikā** *ž* ⟨D L -ōj⟩ naselje (u blizini Požege), 2084 stan.

◆ *v.* velik

**Vȅlikā Brìtānija i Sjȅvērnā Îrska** (službeni naziv: Ujedinjeno kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, *engl. krat.* UK) *ž geogr.* država na istoimenom otoku i na *S* dijelu Irske, sastoji se od Engleske, Škotske, Walesa

i Sjeverne Irske, 224.110 km², 58.191.400 stan., glavni grad London

**Vèlikā Búna** *ž* naselje (u blizini Zagreba), 582 stan.

**Vèlikā Črẽšnjevica** *ž* naselje (u blizini Đurđevca), 610 stan.

**Vèlikā Gòrica** *ž* grad u Turopolju, 31.614 stan. // **Velikogòričanin** *m* (**Velikogòričānka** *ž*) ⟨N *mn* Velikogòričani⟩ stanovnik V. Gorice; **velikogòričkī** *prid.* koji se odnosi na V. Goricu i Velikogoričane

**Vèlikā Jezèra** *sr mn geogr.* 5 velikih jezera (Lake Superior, Michigan, Huron, Erie, Ontario) u Sjevernoj Americi, 248.561 km² (2/3 u SAD, 1/3 u Kanadi)

**Vèlikā Klàduša** *ž* grad u *Z* dijelu BiH, 7000 stan. // **velikoklàduškī** *prid.* koji se odnosi na V. Kladušu

◆ *pr.*: **Klàdušan** (Ozalj), **Klàdušić** (Virovitica, Karlovac)

**Vèlikā Lùdina** *ž* naselje (u blizini Kutine), 689 stan.

**Vèlikā Ml̃āka** *ž* naselje (u blizini Zagreba), 2925 stan.

**Velikánović, Iso** (1869–1940), hrv. književnik, pisac komedija, brojnih feljtona i humoreski, značajan prevodilac ruskih, poljskih i španjolskih klasika (Gogolj, Tolstoj, Mickiewicz, Cervantes i dr.)

**Vèlikā Ȍstrna** *ž* naselje (u blizini Dugoga Sela), 610 stan.

**Vèlikā Pìsanica** *ž* naselje (u blizini Bjelovara), 1469 stan.

**Vèlikā Trnovìtica** *ž* naselje (u blizini Garešnice), 808 stan.

**Vèlikī Bȕkovec** *m* naselje (u blizini Ludbrega), 767 stan.

**Vèlikī Gràdac** *m* naselje (u blizini Gline), 708 stan.

**Vèlikī Gr̃đēvci** *m mn* naselje (u blizini Grubišnog Polja), 1525 stan. // **Gr̃đevčanin** *m* (**Gr̃đevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Gr̃đevčani⟩ stanovnik Velikih Grđevaca

**Vèlikī Tȃbor** *m pov.* vlastelinski grad (dvorac-utvrda) u Hrvatskom zagorju (u blizini Desinića), podižu ga Ratkaji poč. 16. st.; kasnogotička utvrda okružena renesansnim zidem s četiri široke polukružne kule; uglavnom zadržao izvorno obličje

**Vèlikī Zdénci** *m mn* naselje (u blizini Grubišnog Polja), 1323 stan.

**velikodostojànstvenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ onaj koji položajem zaprema izuzetno mjesto // **velikodostojànstveničkī** *prid.* koji se odnosi na velikodostojanstvenike; **velikodóstojnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji obnaša visoku službu **2.** *crkv.*, *v.* prelat

✧ *v.* velik + *v.* dostojanstven, dostojanstvenik

**velikòdušan** *prid.* ⟨*odr.* -šnī⟩ **1.** koji se odlikuje lijepim duševnim svojstvima; plemenit **2.** nesebičan // **velikòdušno** *pril.* na velikodušan način; **velikòdušnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je velikodušan

✧ *v.* velik + *v.* duša

**Vèlikō Kȍrenovo** *sr* naselje (u blizini Bjelovara), 528 stan.

**velikomùčenīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *rel.* onaj koji je u svijetu religije prošao određene patnje, iskušenja i stradanja u ime vjere // **velikomùčenica** *ž*, *v.* velikomučenik

✧ *v.* velik + *v.* muka, mučenik

**velikosȑbin** *m* ⟨N *mn* velikosȑbi⟩ onaj koji zastupa velikosrpske ideje, velikosrpsku politiku // **velikosȑpskī** *prid.* koji se odnosi na ukupnost političkih programa i stvaranje srpske države osvajanjem teritorija izvan Srbije; velesrpski, *usp.* četnik, ljotićevac; **velikosȑpski** *pril.* na velikosrpski način, kao velikosrbin; **velikosȑpstvo** *sr* ukupnost pojave i djelovanja velikosrpske politike i velikosrba

**Vèlikō Tȑgovīšće** *sr* naselje (u blizini Zaboka), 1253 stan.

**Vèlikō Trójstvo** *sr* naselje (u blizini Bjelovara), 1295 stan.

**Vèlī Lòšīnj** *m* grad na Lošinju, 994 stan. // **Lošínjanin** *m* (**Lošínjānka** *ž*) ⟨N *mn* Lošínjani⟩ stanovnik V. Lošinja; **lòšīnjskī** *prid.* koji se odnosi na V. Lošinj i Lošinjane

**vèlīm** (što) *dv.* defektivni glagol ⟨*prez.* vèlīm, *pril. pr.* -īvši, *impf. rij.* vèljāh, *pril. sad.* vèlēći⟩ govorim (u raznim kontekstima) *razg.* [*veli da mu je to ukusno*; *vele da masnoća u krvi nije tako opasna*; ~ *ti*], *usp.* kazati

✧ *prasl.* i *stsl.* veléti (*rus.* velét', *češ.* veleti), *lit.* velė́ti: priuštiti ← *ie.* *wel-: željeti, *v.* volja[1]

**Velimírovac** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Našica), 1243 stan. // **velimírovačkī** *prid.* koji se odnosi na Velimirovac i Velimirovčane; **Velimírovčanin** *m* (**Velimírovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Velimírovčani⟩ stanovnik Velimirovca

◆ *v.* velik

**vèlīn** *m* ⟨G velína⟩ *term.* glatki papir (za razliku od rebrastog)
✧ *fr.* vélin: teleća koža, pergament

**velingtònija** *ž bot.*, *v.* mamutovac

**Vèliškōvci** *m mn* ⟨G -ovācā⟩ naselje (u blizini Valpova), 785 stan. // **vèliškovačkī** *prid.* koji se odnosi na Veliškovce i Veliškovčane; **Vèliškovčanin** *m* (**Vèliškovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vèliškovčani⟩ stanovnik Veliškovaca

**velíti** *m mn* ⟨N vèlīt, G velíta⟩ *pov.* lako pješaštvo u rimskoj vojsci
✧ *lat.* velites

**Vèlizar** m. os. ime
✧ *grč.* Belisários

**vellum** (*izg.* vèlum) *m tisk.* vrsta knjigoveškog platna
✧ *lat.*, *v.* velin

**vèlmoža** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *pov.* onaj koji u nekim zemljama službeno nosi taj naslov kao vršilac jedne od najvažnijih državnih službi, *usp.* knez[1] (3) **2.** velikaš, moćnik (ob. feudalni)
✧ *v.* velik + *v.* moć, moći

**vélna** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* valovit uvojak kose, kovrča; onda // **vèlnast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ kovrčav, kovrčast (o kosi); **vèlna|ti** (što, koga, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. zast.* kovrčati [*kosa se ~*; *~ti kosu*]
✧ *njem.* Welle

**veloce** (*izg.* velôče) *pril. glazb.* uputa u glazbenoj partituri da se interpretira brzo, okretno, žustro
✧ *tal.*

**vèlocimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *tehn. zast.* instrument za mjerenje brzine
✧ *lat.* velox: brzina ← velocis: brz + -METAR

**velocissimo** (*izg.* veločìsimo) *pril. glazb.* uputa u glazbenoj partituri da se interpretira vrlo brzo
✧ *tal.*

**vȅlodrom** *m sport* uređena i ograđena, ob. betonska staza elipsasta oblika za biciklističke trke i treninge, na zavojima uzdignuta, duga o. 400 m; trkalište za bicikliste
✧ *fr.* vélodrome

**vȅlokros** *m sport* biciklistička trka u prirodi; biciklistički kros
✧ *fr.* vélo + *engl.* cross: trka

**velopȁuza** *ž meteor.* razina smanjene brzine vjetra u stratosferi na kojem većinom ljeti dolazi do promjene strujanja od zapadnog na pojačano istočno
✧ *lat.* velocitas: brzina + *v.* pauza

**velosìpēd** *m* ⟨G velosipéda⟩ **1.** *zast.* bicikl **2.** *pov.* bicikl koji ima prednji kotač znatno veći od zadnjega
✧ *fr.* vélocipède ← *lat.* velocitas: brzina + -PED

**vȅlškī**, *v.* Wales

**vèltanšaung** *m*, *v.* Weltanschauung

**vèlter** *m sport* težinska kategorija boksača (polusrednja), težina boksača od 63,5–67 kg △ *~-hendikep sport* u konjičkom sportu trka u kojoj se kvalitetniji konji opterećuju težim teretom kako bi natjecatelji bili izjednačeni // **veltèrāš** *m* ⟨G velteráša⟩ *sport* boksač u velter kategoriji
✧ *engl.* welterweight

**vèltro** *m graf.* rukopisno pismo jednoličnog poteza
✧ *tal.*

**veltšmèrc** *m term.* nastao u doba romantizma (poč. 19. st.), označava duševno stanje i uvjerenje kako zlo i patnja prevladavaju u svijetu i da se takav svijet ne može promijeniti
✧ *njem.* Weltschmerz: svjetska bol

**vèlūd** *m* ⟨G velúda⟩ *reg.* velur (1), *v.*
✧ *mlet.* veludo, *tal.* velluto

**vȅlum** *m anat.* **1.** stražnje, meko nepce **2.** *meteor.* pridruženi oblak: to je sloj niskog ili srednjeg slojastog oblaka u obliku prostranog vela kad ga probiju oblaci vertikalnog razvoja **3.** *crkv.* pokrivač preko ramena što ga nosi svećenik ili đakon za vrijeme bogoslužja [*~ za kalež*] // **vèlār** *m* ⟨G velára⟩ *fon.* stražnjonepčani suglasnik, suglasnik koji se artikulira u zoni mekog nepca (»k«, »g«, »h«); stražnjonepčanik, mekonepčanik, jedrenik; **velarizácija** *ž fon.* pretvaranje u velar, približavanje izgovora nekog suglasnika izgovoru (artikulaciji) zadnjonepčanih suglasnika (»k«, »g«, »h«); **vèlārnī** *prid.* koji se odnosi na velare; stražnjonepčani; **vȅo** *m* ⟨G vêla, N *mn* vélovi⟩ **1.** komad vrlo tanke, lagane i prozirne tkanine koji se, u raznim oblicima ženskog odijevanja, nosi preko lica ili preko glave i niz pleća **2.** tanka prozirna tkanina **3.** *pren.* proziran sloj (magle, dima, oblaka)
✧ *lat.* velum: jedro, stražnje nepce; velaris: stražnjonepčani

**vèlūr** *m* ⟨G velúra⟩ *term.* **1.** tkanina od pamuka ili umjetnih vlakana slična samtu ili plišu, s mekom i neravnom vanjskom i ravnom unutrašnjom površinom; vrsta baršuna, samt, kadifa **2.** obrađena unutarnja strana kože s teksturom nalik baršunu; antilop koža // **vèlūrnī** *prid.* koji je od velura; velurski
✧ *fr.* velours ← *lat.* villosus: kožnati

**vèlvēt** *m reg.* baršun, velur
✧ *engl.*: runo, kuštrava kosa ← *lat.* *villutus ← villus

**vèljača** *ž* drugi mjesec u godini; februar // **vèljačkī** *prid.* koji se odnosi na veljaču, koji je u veljači △ ***Veljački patent*** *pov.* ukaz Franje Josipa 1861. kojim nastoji centralizirati državu; zbog otpora povučen 1865.
✧ ≃ *v.* valjati (zbog nestalna vremena)

**Vèljačić, Čedomil** (1915–1997), hrv. filozof, u Šri Lanki se 1965. zaredio za budističkog svećenika; u brojnim radovima i knjigama upoznavao hrv. kulturnu javnost s filozofijom Istoka (*Filozofija istočnih naroda*, 2 sveska, *Budizam*, *Razmeđa azijskih filozofija*)

**vèljūn** *m* ⟨G veljúna⟩ *zast. reg.* zabava pod maskama ili krinkama; maskenbal
✧ *tal.* veglione

**Vèljūn** *m* ⟨G Veljúna⟩ naselje (u blizini Slunja), 692 stan. // **Veljúnac** *m* (**Vèljūnka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Veljúnci⟩ stanovnik Veljuna; **vèljūnskī** *prid.* koji se odnosi na Veljun i Veljunce

**véna** *ž* **1.** *anat.* žila koja vodi krv prema srcu (iznimke: plućne vene i pupčana vena koje vode arterijsku krv) **2.** *bot.* provodni element u listu putem kojeg u list dolazi voda, a odlaze asimilati; lisna žila // **vènōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ venski △ ***~na krv*** *fiziol.* onečišćena (tamna) kisikom siromašna krv koja se krvožilnim sustavom vraća u srce; **vênskī** *prid.* koji se odnosi na vene △ ***~ puls*** *fiziol.* vidljivo odizanje vena u toku srčanog ciklusa; vidljiv na vratnim venama kad je tijelo u ležećem položaju; ***~ šum*** *med.* kontinuirani šum koji se auskultacijom čuje nad venom, znak kompresije vene ili suženja lumena uzrokovanog trombom; ***~ zalisci*** *med.* parni polumjesečasti izdanci unutar vena kojih su slobodni dijelovi okrenuti u smjeru strujanja krvi
✧ *lat.*

**vendàvāl** *m* ⟨G vendavála⟩ *meteor.* olujni *J* ili *JZ* vjetar koji puše iz Maroka na iberijski poluotok, a u proljeće i jesen donosi obilne kiše; vendavales
✧ *fr.* vent d'aval *šp.* vendavales

**vendémiaire**, *v.* vandemjer

**vendèta** *ž* ⟨G *mn* vendétā⟩ osveta (u obračunavanju unutar sicilijanske mafije)
✧ *tal.* vendetta: krvna osveta

**Vèndi** *m mn* ⟨G Vêndā⟩ *pov.* prvotno njemački naziv za baltičke i polapske Slavene, poslije za Lužičke Srbe i koruške Slovence, odn. za Slavene općenito // **vèndskī** *prid.* koji pripada Vendima, slavenski
✧ *njem.* Wenden: Slaveni

**vendôme** (*izg.* vandôm) *m* **1.** *tipogr.* suvremena renesansna antikva, slova rezana po uzoru na francusku antikvu iz 17. st. **2.** francuski kravlji sir iz doline Loire
✧ *fr.*

**vênduo** *ž*, *v.* ventula

**Vènēcija** *ž* **1.** (*tal.* Venezia, *hrv. pov.* naziv Mlèci) grad i luka u *S* Italiji, na *SZ* obali Jadranskog mora, 306.400 stan. **2.** *meton.* simbol primorskog grada koji je ispresijecan kanalima [*Brugges je ~ sjevera*] // **Venecijánac** *m* (**Venecìjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Venecijánci⟩ stanovnik Venecije; **venecijanìzam** *m* ⟨G -zma, N *mn* -zmi⟩ *lingv.* riječ, izraz ili jezična konstrukcija preuzeta iz venecijanskog narječja, *usp.* veneto; **venecìjānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Veneciju i Venecijance [*~a arhitektura*; *~e lagune*; *~e slastice*] △ ***~a noć*** svečanost u čiju čast, svečan doček ili ispraćaj priređen tako da mnogo rasvijetljenih brodova izađe u kanal ili luku i prati onoga koji dolazi ili odlazi; ***Venecijanska Republika*** *pov.* u nas Mletačka prema povijesnom nazivu Mleci za Veneciju; država koja se u 14. i 15. st. protezala od Gardskog jezera do Dalmacije; dominirala Sredozemljem i imala jaku trgovačku mornaricu; 1797. dokida je Napoleon; ***~a škola*** *glazb.* smjer u glazbi 16. st. što su ga razvili nizozemski i talijanski skladatelji u Veneciji; razradivši renesansne elemente unijeli su inovacije koje su utrle put razvoju glazbenog baroka; ***~i bienale*** (*izg.* ~i bijenâle) prestižna, elitna i glamurozna svjetska umjetnička smotra koja se od 1895. održava svake druge godine od lipnja do kraja rujna; ***~o crvenilo*** fino raspršeni željezni trioksid, upotrebljava se kao pigment u antikorozivnim bojama za željezo; pompejansko crvenilo; **vèneto** *m* ⟨G -ta⟩ *reg.*

talijanski dijalekt koji se govori u Veneciji i u nekim našim primorskim krajevima

**venepùnkcija** *ž med.* puštanje krvi iz žile, terapijska metoda koja u hitnim slučajevima može biti spasonosna; venesekcija
✧ *v.* vena + *v.* punkcija

**Vènera** *ž* **1.** *mit.* italska božica vrtova i proljeća koju su Rimljani izjednačili s Afroditom, božicom ljepote i ljubavi; pramajka plemena Julijevaca i rimskog naroda **2.** *pren.* iznimno lijepa žena; u umjetnosti slika ili kip lijepe, često nage, žene **3.** *arheol.* kip ženske figure, npr. V. Willendorfska, V. Milska i dr. **4.** *astron.* drugi planet Sunčeva sustava (Zvijezda Danica, Zornica, Večernjica), nakon Sunca i Mjeseca najsjajnije tijelo na nebu // **vènerin** *prid.*, ob. u: △ ~ ***brȉjeg*** *anat.* preponski brežuljak (*Mons Veneris*), pubična trokutasta izbočina iznad ženskoga spolnog organa
✧ *lat.* Venus ← venus: fizička žudnja, *grč.* Aphroditē: Afrodita

**vȅnerabīlan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *knjiš. zast.* koji je dostojan uvažavanja; poštovan, cijenjen
✧ *lat.* venerabilis ← venerari: častiti

**venèričn|ī** *prid.* koji se odnosi na spol; spolni △ ~***e bolesti*** *med.* bolesti koje se ob. prenose spolnim kontaktom, spolne bolesti; ~***i granulom*** *pat.* kronična zarazna spolna bolest, javlja se pretežno u tropskim i suptropskim područjima
✧ *lat.* venereus ← venus: spolna draž

**venèrīnka** *ž* ⟨D L -nci/-i, G *mn* -ā/-ī⟩ *zool.* jestiva morska školjka (*Venus verrucosa*), živi na pjeskovitom obalnom području Atlantika, Sredozemlja i Jadrana; bradavičasta prnjavica
✧ prema Veneri

**venerològija** *ž med.* znanost o veneričnim bolestima i njihovu liječenju // **veneròlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ *med.* specijalist za venerične bolesti; **veneròloškī** *prid.* koji se odnosi na venerologiju
✧ *v.* venerični + -LOGIJA

**venesèkcija** *ž*, *v.* venepunkcija

**Vèneti** *m mn etn. pov.* indoeuropski narod, bio je naseljen između Istre i rijeke Pada, u 2. st. pr. Kr. romaniziran // **vènetskī** *prid. lingv.* izumrli indoeuropski jezik predrimske provincije Venecije (u *S* Italiji) koji se govorio u 1. tisućljeću pr. Kr.; treba ga razlikovati od venecijanskog narječja (veneta)

**Venezuela** (*izg.* Venecuèla) *ž geogr.* država u *SZ* dijelu Južne Amerike, s izlazom na Karipsko more i Atlantski ocean, 912.050 km$^2$, 21,2 mil. stan., glavni grad Caracas

**venia legendi** (*izg.* vènia legèndi) dopuštenje za predavanja
✧ *lat.*

**venìla** *ž* ⟨G *mn* venílā⟩ *tehn. med.* **1.** plastična cjevčica koja se uz pomoć metalne kanile uvodi u krvnu žilu; nakon punkcije, kanila se izvlači, a plastična cijev ostaje za višednevnu infuzijsku terapiju **2.** epruveta u kojoj je vakuum, a koja je zatvorena čepom s čeličnom kanilom, nakon punkcije vene, kanila probija čep i vakuum usisava krv; služi za uzimanje uzoraka krvi
✧ *nlat.* venilla, *v.* vena

**veni, vidi, vici** (*izg.* vêni, vîdi, vîci) *pov.* dođoh, vidjeh, pobijedih (Cezarov lakonski izvještaj kojim je javio prijatelju Aminitiju da je kod Zele pobijedio Farnaka); sinonim za brzu i laku pobjedu
✧ *lat.*

**Venizélos** (*izg.* Venizelòs) **1. Eleuthérios** (1864–1936), vodeći grčki političar i državnik prvih desetljeća 20. st.; osnivač Liberalne stranke (1910), u devet duljih i kraćih mandata predsjednik vlade (1910–1932); inicijator ustavnih zakona i reformi, glavni grčki pregovarač o mirovnim sporazumima i utvrđivanju granica sa susjednim zemljama poslije Balkanskog i 1. svjetskog rata **2. Sofoklis** (1894–1964), sin Eleuthériosa, jedan od vođa i predsjednik Liberalne stranke, predsjednik grčke vlade u emigraciji za vrijeme 2. svjetskog rata i u više navrata u poslijeratnom razdoblju

**ventarìōla** *ž pom.* povraz bez olova, za lov na skuše
✧ *tal.*

**ventilírati** *dv.* ⟨*prez.* ventìlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** stvoriti/stvarati zračnu struju **2.** vjetriti/provjetravati, zračiti/prozračiti // **vèntīl** *m* ⟨G ventíla⟩ *tehn.* **1.** uređaj koji zatvara ili oslobađa otvor za propuštanje plinova ili tekućina; oduška, zapornica, zatvarač [*sigurnosni* ~; *redukcijski* ~; *usisni* ~; *ispušni* ~] **2.** *tehn.* u elektrotehnici, naprava koja dopušta prolaz struje samo u jednom smjeru kod ispravljača i izmjenjivača **3.** *glazb.* sprava pomoću koje se mehaničkim putem na limenim puhačkim instrumentima

mogu izvoditi pored tzv. prirodnih tonova i svi ostali tonovi kromatskim redom **4.** *pren.* aktivnost koja služi kao razonoda, relaksacija od svakodnevnih napora ili kao nadomjestak zbog nepostojanja nekih događanja; **ventilácija** *ž* **1.** dovođenje svježeg i odvođenje istrošenog zraka iz zatvorenih prostora, prirodnim putem ili umjetno pomoću uređaja [*prirodna* ~; *prisilna* ~] **2.** sustav uređaja za provjetravanje, *usp.* klimatizacija; **ventilácījskī** *prid.* koji se odnosi na ventilaciju; **ventìlātor** (**ventilâtor**) *m tehn.* sprava za stvaranje zračne struje radi provjetravanja, usisavanja i pokretanja zraka ili plinova uopće [*uključiti* ~; *isključiti* ~]; **ventìlātorskī** *prid.* koji se odnosi, koji je dio ventilatora; **vèntīlnī** *prid.* koji pripada ventilima △ ~ ***pneumotoraks*** *med.* prodor zraka u međuplućni prostor pri čemu udisajem ulazi veća količina zraka nego što se prazni izdisajem

✧ *lat.* ventilare ≃ ventus: vjetar

**ventôse**, *v.* vantoz

**vèntrālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* koji se odnosi na trbuh, trbušnu šupljinu; trbušni, utrobni, želučani

✧ *lat.* ventralis ← venter: trbuh, utroba

**ventrìkul** *m* **1.** *anat.* želudac, uopće svaka šupljina u tijelu **2.** *anat.* **a.** srčane pretklijetke (desna i lijeva) **b.** moždana komora **3.** *zool.* različiti šuplji organi ili dijelovi u tijelu životinja

✧ *lat.* ventriculus

**ventrikulogràfija** *ž med.* rendgenološko ispitivanje moždanih komora radi dijagnosticiranja moždanih oboljenja (tumora, apscesa ili hematoma)

✧ *v.* ventrikul + -GRAFIJA

**ventrikulopùnkcija** *ž med.* kirurška metoda kojom se kroz malene otvore u zatiljnoj kosti otvara lubanja i punktiraju moždane klijetke

✧ *v.* ventrikul + *v.* punkcija

**ventrilòkvija** *ž* govorenje iz trbuha; trbuhozborstvo // **ventrilòkvist** (**ventrilokvìst**) *m* trbuhozborac

✧ *lat.* ventriloquus: trbuhozborac ← venter: trbuh + loqui: govoriti

**Ventris** (*izg.* Vèntris), **Michael** (1922–1956), engleski arheolog koji je 1952. dešifrirao natpise iz Knososa (Kreta) i Mikene pisane tzv. linearnim pismom tipa B i time omogućio jasniji uvid u kretsko-mikensku kulturu iz 15–12. st. pr. Kr. (*Dokumenti grčkog mikenskog jezika*, objavljeno nekoliko tjedana poslije Ventrisove pogibije u saobraćajnoj nesreći)

**vêntula** *ž reg.* lepeza; venduo // **ventulávati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* ventùlāvām se, *pril. sad.* -ajūći se, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* hladiti se lepezom

✧ *tal.* ventola

**venture capital** (*izg.* vènčer kèpital) *m ekon.* kapital što ga u neki novi pogon ili tvornicu ulažu organizacije ili pojedinci koji nisu vlasnici tog pogona ili tvornice; rizični kapital

✧ *engl.*

**Venturi** (*izg.* Ventûri) **1. Adolfo** (1856–1941), talijanski povjesničar umjetnosti (*Povijest talijanske umjetnosti* u 25 sv.) **2. Giovanni Battista** (1746–1822), talijanski prirodoznanac, izumio *Venturijeve cijevi*, uređaj za mjerenje strujanja fluida **3. Lionello** (1885–1961), talijanski povjesničar umjetnosti i likovni kritičar // **Ventûrijev** *prid.* koji pripada Venturiju △ ~***a cijev*** *fiz.* cijev sa suženjem u sredini; služi za mjerenje relativne brzine u kapljevinama i plinovima na temelju razlike u tlakovima u proširenom i suženom dijelu

**venturíni** *m mn* ⟨N ventùrīn, G venturína⟩ *pov.* mletački podanici iz Dalmacije koji u 16. st. bježe ili su izgnani na austrijski teritorij i pridružuju se uskocima radi pljačke

✧ *tal.* venturiero: avanturist, pustolov

**vènuti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȅnēm, *pril. sad.* -nūći, *gl. im.* vènjēnje⟩ **1.** gubiti svježinu; sahnuti (o biljkama) **2.** *pren.* gubiti snagu, zdravlje, fizički slabiti

✧ *prasl.* *vędnǫti (*rus.* vjánut’, *češ.* vadnouti)

**vȅo**, *v.* velum

**vèoma** *pril.* (*čest.*), *v.* vrlo

**vȅpar** *m* ⟨G -pra, N *mn* -pri/-provi, G -ārā/-prōvā⟩ *zool.* mužjak divlje svinje // **vȅpra** *ž* ⟨G *mn* vȅpārā/-ī⟩ *knjiš.* ženka divlje svinje, krmača; **vȅprina** *m ekspr. augm.* od vepar, u zn. veliki, strašan itd.; **vèprovina** *ž* veprovo meso, meso divljači

✧ *prasl.* *veprь (*rus.* vepr’, *polj.* wieprz), *latv.* vepris

**vèprina** *ž bot.* zimzeleni grm (*Ruscus aculeatus*) iz porodice ljiljana (*Liliaceae*); ježevina, kostrika, šimširka // **vèprinac** *m* ⟨G -īnca, N *mn* -īnci⟩ *bot.* zaštićena vazdazelena biljka gorskih šuma (*Ruscus hypoglossum*)

iz porodice ljiljana (*Liliaceae*); jezičnjak; **vèprovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ *bot.*, *v.* divokozjak
✧ *v.* vepar

**Vèprinac** *m* ⟨G -īnca⟩ naselje (u blizini Opatije), 736 stan. // **vèprinačkī** *prid.* koji se odnosi na Veprinac i Veprinčane; **Vèprinčanin** *m* (**Vèprinčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vèprinčani⟩ stanovnik Veprinca

**vêra** *ž reg.* vjenčani prsten, burma
✧ *tal.* vera

**Véra** *ž* naselje (u blizini Vukovara), 561 stan.

**veràmēnte** (**veramênte**) *pril. reg. ekspr.* zaista, stvarno, uistinu
◈ *pr.* (nadimačko): **Veramênta** (Dubrovnik)
✧ *tal.* veramente

**vèrānda** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *arhit.* natkrivena i ostakljena galerija duž pročelja kuće // **vèrāndnī** *prid.* koji je dio, koji pripada, koji se odnosi na verandu [~ *prostor*]
✧ *tal.*, *njem.* Veranda ← *port.* varanda

**vèrati se** *nesvrš.* ⟨*prez.* vȅrēm se, *pril. sad.* vȅrūći se, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** penjati se, hvatajući se rukama ili upirući se nogama, pentrati se **2.** *ekspr.* penjati se na visine, uz brda [*kud se vereš!* (ob. djeci u ljutnji); kud se penješ, zašto se penješ; (kao pitanje koje ne traži odgovor, nego upozorava ili zabranjuje)] // **vèrāč** *m* ⟨G veráča⟩ onaj koji se vere; penjač; **veràčica** *ž*, *v.* verač
✧ *prasl.* *verati: umetati, pritiskati (*rus.* verát', *polj.* wrzeć), *lit.* verti: otvoriti

**veràtrīn** *m* ⟨G veratrína⟩ *bot. kem.* alkaloidna supstanca koja se nalazi u sjemenu srednjoameričke biljke *Sabadilla officinarum*, služio kao otrov za strelice, te u medicini kao antiparazitik i analgetik

**verb|a** (*izg.* vȅrba) riječi, ob. u: △ **~*a res sequitur*** (*izg.* ~a rês sȅkvitur) iza riječi slijedi čin; **~*a volant, scripta manent*** (*izg.* ~a vȍlant, skrȋpta mȁnent) riječi odlijeću, pisano ostaje; ono što se kaže lako je zaboraviti, ali ono što je napisano ne može se poreći; **~*i causa*** (*izg.* ~i kȁuza) radi riječi; **~*i gratia*** (*izg.* ~i grâcia) zahvaljujući, radi riječi; na primjer
✧ *lat.*

**vèrbāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se izražava riječima; usmen [~*ni test*; ~*no učenje*] **2.** *pejor.* koji se iscrpljuje u verbalnom, koji ostaje na riječima △ **~*na inteligencija*** *psih.* **1.** intelektualna sposobnost koja se svodi na verbalni faktor **2.** sintagma kojom se u psihološkom žargonu označava inteligencija mjerena testovima koji sadrže različite verbalne zadatke; **~*na nota*** diplomatsko pismeno priopćenje bez potpisa koje se usmeno tumači; **~*ni faktor*** *psih.* jedan od faktora sposobnosti koji je ustanovljen u faktorskim analizama testova intelektualnih sposobnosti; **~*ni jezik*** jezik kao komunikativna činjenica, kao način odnosa među ljudima izražen i ostvaren riječima, *opr.* neverbalni jezik (geste i grimase sa svojim značenjima, simboli na koje su riječi prevedene itd.), *v.* neverbalan △; **~*ni kontrakt*** *pov. pravn.* usmeni ugovor, tj. ugovor koji se sklapa u usmenoj formi // **verbàlist** (**verbalȉst**) *m* onaj koji se utječe verbalizmu, koji se služi verbalizmom; onaj koji puno govori, pričalo, frazer; **verbalȉstica** *ž*, *v.* verbalist; **verbalȉstičkī** *prid.* koji se odnosi na verbalizam i verbaliste; **verbalȉstički** *pril.* kao verbalist, na način verbalista; **verbàlistkinja** *ž*, *v.* verbalist; **verbalizácija** *ž lingv.* izvođenje glagola iz neke druge vrste riječi, način tvorbe glagola (npr. imenice u glagole: *kad – kaditi*; pridjevi u glagole: *drag – dragati* itd.); **verbalȉzam** *m* ⟨G -zma⟩ **1.** obilje riječi i fraza kojima se ob. prikriva manjkavost ili nepostojanje sadržaja; fraziranje **2.** naziv za nastavu bez upotrebe zornih sredstava; **verbalizírati** *dv.* ⟨*prez.* verbalìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** izraziti riječima [~ *osjećaje*; ~ *sadržaj slike (ulja, akvarela* itd.)]; prenijeti/prenositi u riječi, izraziti/izražavati verbalnim jezikom **2.** prometnuti se u riječi, iz grimase, geste ili pokreta postati slika izrečena riječima [*staviti ruku na srce*; *dići sve četiri u zrak*]; **vèrbālno** *pril.* riječima, usmeno
✧ *lat.* verbalis ← verbum: riječ

**verbéna** *ž bot.* ljekovita biljka (*Verbena officinalis*) iz porodice *Verbenaceae*; sporiš
✧ *lat.* verbena

**verbigerácija** *ž psih. pat.* simptom duševnog poremećaja kada se stereotipno i besmisleno ponavljaju riječi, stihovi, rečenice itd.
✧ *lat.* verbigerare: brbljati, razgovarati ← verbum: riječ + gerere: raznositi

**Verböczy** (*izg.* Vèrboci), **István** (o.1460–1542), ugarski feudalni zakonodavac; okrutni gušitelj seljačkih buna, tvrdi zagovornik feudalnih privilegija i kmetstva; njegova

velika zbirka običajnog prava *Tripartitum* bila je dobrim dijelom u upotrebi u Ugarskoj i Hrvatskoj sve do konačnog ukidanja kmetstva 1848.

**verbomànija** *ž pat.* patološka brbljavost, izgovara se bujica riječi bez ikakva smisla; logoreja
✧ *v.* verbalan + -MANIJA

**verbum mentis** (*izg.* vèrbum mȅntis) *fil.* misao, »riječ uma«, za razliku od izgovorene riječi
✧ *lat.*

**vèrbunkos** *m glazb. pov.* **1.** mađarski pučki ples **2.** plesna glazbena vrsta (glazba na taj ples), razvijena u 18. st., vrlo popularna u 19. st.
✧ *mađ.*

**vȇrdi** *m* ⟨G -ja⟩ *tipogr.* obrisno i osjenčano verzalno pismo s naglašenim trodimenzionalnim djelovanjem
✧ autor J. C. Bauer (1851)

**Verdi** (*izg.* Vȇrdi), **Giuseppe** (1813–1901), najveći majstor talijanske romantičke opere; bogatstvom glazbenog izraza i živopisnošću likova privukao je i osvojio publiku; uveo je u operu nove protagoniste iz građanskog društva, a naslijeđene operne oblike uskladio s dramskom radnjom; za motive libreta koristi i vrijedna književna djela; orkestar postaje sudionik dramske radnje, ne samo pratnja (*Aida*, *Traviata*, *Nabucco*, *Rigoletto*, *Trubadur*, *Macbeth*, *Otello*, *Falstaff*)

**vèrdikt** *m* ⟨G *mn* -īktā/-kātā⟩ *zast. pravn.* presuda, pravorijek
✧ *srlat.* verdictum ← vere dictum: istinito rečeno

**Verdun** (*izg.* Verdȇn) *m* grad u *SI* Francuskoj, o. 25.000 stan.; galska utvrda u predrimsko doba (*ant.* Verodunum) mjesto u kojem je podijeljeno franačko carstvo (843) i poprište najkrvavije bitke u 1. svjetskom ratu: tijekom 7 mjeseci 1916. poginulo na obje stane o. 500.000 ljudi, simbol francuske pobjede, jer Nijemci nisu zauzeli Verdun

**vȅrem** *m* **1.** *reg.* tuberkuloza, sušica **2.** *psih.* stanje duboke sjete, duboka tuga kojoj se ne zna pravi razlog, početak ni kraj; tuga pregolema // **vèremiti** *nesvrš.* ⟨*prez.* vèremīm, *pril. sad.* vèremēći⟩ *reg. ekspr.* bolovati, kopniti (od duboke tuge, sjete i sl.); **verèmli** *prid.* ⟨*indekl.*⟩ *reg.* **1.** tuberkulozan, sušičav **2.** *pren. ekspr.* tužan, brižan, sjetan
◈ *pr.* (nadimačka): **Vèrem** (Zagreb; Hercegovina), **Vèren** (Čakovec), **Vèrēndić** (Požega)
✧ *tur.*: otok, oteklina ← *arap.* wārām

**vèremot** *m bot. reg.* divlja metvica, *v.* metvica △
✧ *tur.* verem otu ← *v.* verem + ot: biljka, trava

**verèsij|a** *ž žarg.* davanje robe na vjeru, na dug, na poček, ob. u maloprodaji
✧ *tur.* veresi

**verèvija** *ž reg.* **1.** vrsta veza na platnu **2.** vrsta tkanja s cik-cak linijama
✧ *tur.* verevi: ono što je koso, poprijeko, što se ukrštava

**vèrfēn** *m* ⟨G verféna⟩ *geol.* početak trijasa, razdoblja u mezozoiku, karakteriziraju ga škriljasta područja

**vȇrga** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *reg.* šiba, štap
✧ *tal.* verga ← *lat.* virga

**Verga** (*izg.* Vȇrga), **Giovanni** (1840–1922), talijanski književnik verizma; uvodi motive seljačkog života, patrijarhata, elementarnih emocija, osjećaja časti i tradicije iz kojih gradi sadržaje djela; prikazao cijelu galeriju narodskih likova sa Sicilije; majstor dijaloga, prenošenja autentične atmosfere teškoga života (*Obitelj Malavoglià*)

**vergèncija** *ž term.* dislocirani, nehotični, polagani, binokularni očni pokret karakteriziran otklonom vidnih polja, vidne linije oba oka se razilaze, *opr.* konvergencija
✧ *lat.* vergere: nagibati se, uginjati se, gledati

**vèrgija** *ž pov. reg.* porez, danak // **vergìdžija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *reg. zast.* poreznik; **vergìjāš** *m* ⟨G vergijáša⟩ *reg.* onaj tko plaća porez; porezni obveznik
◈ *pr.*: **Vèrgāš** (110, Kordun, Vojnić, Gvozd, Slunj)
✧ *tur.* vergi

**Vergílije 1. Maron, Publije** (70–19. pr. Kr.), pjesnik nacionalnog rimskog epa *Eneida*, nazvanog prema junaku Eneji, čija lutanja od Troje do Italije Vergilije opisuje u 12 pjevanja (ukupno 9896 stihova) slaveći misiju Rimljana da civiliziraju svijet pod vodstvom svojih bogova; po T. S. Eliotu Vergilije je »uzorni klasik cijele Europe« **2.** *knjiž.* Danteov vodič kroz Pakao, *usp.* Dante Alighieri

**vèrgl** *m* ⟨G *mn* vérglā⟩ **1.** *glazb.* mehanička glazbena sprava koja, kada se pokreće rukom, proizvodi određeni broj melodija [*svirati* ~; *vrtjeti* ~]; orguljice, verglec, organet, organin

**2.** *v.* verglaš (2) // **vèrglāš** *m* ⟨G vergláša⟩ **1.** onaj koji svira vergl **2.** *pren.* onaj koji priča kao navijen, bez kraja i konca; **verglàšica** *ž*, *v.* verglaš; **vèrglati** *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** svirati vergl **2.** *pren.* govoriti brzo, mehanički ili ponavljajući uvijek isto; brbljati, blebetati
✧ *tal.* vergula

**Verhaeren** (*izg.* Verarȅn), **Émile** (1855–1916), belgijski pisac francuskog izraza, jedan od najvećih belgijskih pjesnika uopće; žestoka temperamentna naturalistički obojena poezija, u jednoj fazi pesimistička i autodestruktivna, češće snažno emotivna, himnična o domovini, univerzalnom bratstvu svih ljudi i postignućima suvremenog čovjeka; liričar slobodnog stiha, krši sintaksu, norme i pravila

**VERI-** kao prvi dio riječi znači istinit, pravi; istino-, pravo- [*verifikacija*]
✧ *lat.* veri-; verus: pravi, istinit

**verificírati** *dv.* ⟨*prez.* verifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *prid. trp.* verifìcīrān, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** potvrditi/potvrđivati istinu svjedočeći ili iznoseći dokaze **2.** ovjeriti/ovjeravati [~ *potpise kod bilježnika*; ~ *zastupnički mandat*] **3.** provjeriti/provjeravati točnost, sigurnost, preciznost čega, prihvatiti/prihvaćati neku misao, pretpostavku, podatak i sl. kao istinitu; potvrditi/potvrđivati // **verificīrano** *pril.* na verificiran način, ovjereno, potvrđeno; **verifikácij|a** *ž* **1.** potvrđivanje, dokazivanje pravovaljanosti; ovjera **2.** način dokazivanja ili utvrđivanja istinitosti, točnosti, sigurnosti i sl. čega △ ***interpersonalna ~a*** *fil. lingv.* stav koji prosuđuje odnos istine i neistine u ovisnosti prema slaganju sugovornika, npr. »neka je tvrdnja istinita ako bi to potvrdio svaki čovjek koji nije ni zlonamjeran ni nenormalan«; ***načelo ~e*** *fil.* iskazi imaju smisao ukoliko se mogu načelno provjeriti; načelo verifikacije temelj je za oblikovanje znanosti; **verifikácījskī** *prid.* koji se odnosi na verifikaciju [~ *postupak za dobivanje licence*]; **verifikātor** (**verifikâtor**) *m razg.* onaj koji ovjerava; ovjerovitelj
✧ *njem.* verifizieren ← *srlat.* verificare

**vèriga** *ž* ⟨G *mn* vērīgā⟩ **1.** velik lanac kojim se što zatvara, pregrađuje, priječi **2.** *reg.* lanac nad ognjištem na kojem visi kotao; komoštra **3.** (*mn*) okovi na nogama robijaša // **verìgnjača** *ž*, *v.* komoštra; **vèrīž|an** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji je od veriga i građen kao lanac △ ***~na košulja*** dio srednjovjekovne ratničke opreme izrađene od metalne žice; ***~na trgovina*** *ekon.* **1.** trgovina u kojoj proizvedena roba na putu do potrošača prolazi mnoge posrednike; lančana trgovina **2.** vezana trgovina (u nestašici, onaj tko kupuje jednu robu mora kupiti i onu koja se ne traži); ***~ni indeks*** relativni broj koji pokazuje promjenu razine pojave u uzastopnim razdobljima; ***~ni razlomak*** *mat.* razlomak čiji nazivnik ima oblik zbroja jednog broja i jednog razlomka, koji i sam može biti verižni razlomak; verižni razlomak je konačan ili beskonačan; **vèrižast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput verige [~ *bod*]; **vèrižica** *ž dem.* od veriga
◆ *pr.* (nadimačko): **Vèriga** (Podravska Slatina, Zagorje, Koprivnica)
✧ *prasl.* i *stsl.* veriga (*rus.* veríga, *slov.* veriga)

**verìrōvke** *ž mn* ⟨G -ovākā/-ā/-ī⟩ *zool.* red sisavaca kukcoždera (*Scandentia*), žive na drveću *JI* Azije, nalik polumajmunima
✧ *v.* verati se + *v.* rov, rovati

**veritas per se nota** (*izg.* vêritas pȅr sê nôta) *fil.* »istina je po sebi očita«, uvid svijesti kojim se izravno uviđa istinitost i nepobitnost nekog iskaza
✧ *lat.*

**verìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pov. umj.* pokret i metoda u talijanskoj umjetnosti (književnosti, glazbi) krajem 19. st. nastali pod utjecajem francuskog naturalizma, začetnik G. Verga; naglašenije nego realizam prikazuje ružne i mračne aspekte života (surove strasti, nasilje i sl.) // **vèrist** (**verȉst**) *m knjiž.* stvaralac koji stvara prema načelima verističke poetike; **verìstičkī** *prid.* koji se odnosi na verizam i veriste; **verìstički** *pril.* kao verist, na način verista; **vèristkinja** *ž*, *v.* verist
✧ *tal.* verismo ← *lat.* verus: istinit

**Verlaine** (*izg.* Verlên), **Paul** (1844–1896), francuski pjesnik kojeg su suvremenici 1894. proglasili »princom pjesnika«, a sljedbenici »uzorom dekadentnog pjesništva«; njegova poema *Pjesničko umijeće* (1882) bila je prihvaćena kao manifest simbolizma u poeziji; kovač novih ritmova, stvorio je novu muziku stiha i lirski izraz obogatio novim nijansama; pored brojnih zbirki pjesama objavio je i autobiografsku prozu (*Moje tamnice*, *Ispovijedi*) u kojoj bez mnogo

uvijanja opisuje svoj boemski život pa i njegove stramputice i ispade zbog kojih je obilno ispaštao

**vèrmahtovsk|ī** *prid.* koji se odnosi, koji pripada Wehrmachtu, njemačkoj vojsci za vrijeme nacizma [*~i vojnik*; *~e snage*]
✧ *njem.* Wehrmacht: oružane snage

**Vermeer van Delft**, **Vermeer van Delft** (*izg.* Vermêr fan Dȅlft), **Jan** (1632–1675), nizozemski slikar intimnih atmosfera i pročišćenog lirizma; autor je samo 40 slika na kojima, s osjećajem za kompoziciju i detalj, prikazuje uglavnom ženske likove i interijere natopljene difuznim, mekim dnevnim svjetlom (*Žena ispred prozora*, *Djevojka s bisernom naušnicom*)

**vermeil** (*izg.* vermȇj) *m term.* srebro ili bronca pozlaćeni u vatri
✧ *fr.* ← *lat.* vermiculus: mala larva, crvi

**vȅrmer** *m reg. zast.* grijač, sprava za grijanje (npr. stavi se u čašu piva da se ono temperira)
✧ *njem.* Wärmer

**vermicelli** (*izg.* vermičȅli) *m mn reg.* tanki rezanci; bigule
✧ *tal.* ← vermicello: bigula ≃ *lat.* vermiculus: crvić

**vermikulíti** *m mn* ⟨N vermikùlīt, G vermikulíta⟩ *min.* grupa minerala što nastaje iz tinjaca gubitkom alkalija; žarenjem se crvoliko savijaju; služe kao izolatori topline i zvuka, a neki upijaju mirise, boje i masti
✧ *srlat.* vermicularis: poput crva ← *lat.* vermiculus + -LIT(I)[1]

**vèrmis** *m anat.* središnji dio malog mozga
✧ *nlat.* ← *lat.*: crv (nazvan tako zbog oblika)

**vèrmut** *m* gorkoslatko alkoholno desertno piće, priređuje se od vina (ili rakije) s dodatkom arome pelina, bermet
✧ *engl.* vermouth ← *njem.* Wermut: pelin

**vernakùlār** *m* ⟨G vernakulára⟩ *lingv.* lokalni ili regionalni govor, govor grada, regije i slične zajednice [*splitski* ~] // **vȅrnakulāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *rij.* koji pripada, koji se odnosi na domaće ljude, na autohtono stanovništvo; domorodački
✧ *lat.* vernaculus: domaći ← verna: rob rođen u gospodarovoj kući

**vernalizácija** *ž agr.* postupak kojim se naklijalo sjeme pojedinih ozimih poljoprivrednih kultura podvrgava neko vrijeme nižim temperaturama, čime ono, premda sijano u proljeće, daje rod iste godine; jarovizacija
✧ *lat.* vernalis: proljetni ← ver: proljeće

**Verne** (*izg.* Vȅrn), **Jules** (1828–1905), francuski pisac, jedan od najpopularnijih pisaca za mlade uopće, postavio temelje suvremene znanstvene fantastike i predvidio mnoga znanstvena otkrića; napisao 50-ak pustolovnih i znanstveno-fantastičnih romana (*Put oko svijeta u 80 dana*, *Djeca kapetana Granta*, *Put u središte zemlje*, *Dvadeset tisuća milja pod morem*, *Put na Mjesec*)

**Vernet** (*izg.* Vernȇ) **1. Carle** (1758–1836), francuski slikar, za Napoleona I slikao bitke, a za kralja Louisa XVIII lovačke teme, sin slikara Josepha **2. Horace** (1789–1863), francuski slikar lovačkih tema i velikih panorama bitaka, sin Carlea **3. Joseph** (1714–1789), francuski slikar krajobraza i marina, serija od 15 »Francuskih luka« sadrži vrijedne podatke (nekoliko slika nalazi se u zbirci Piperata u Malom Lošinju)

**verníрati** *dv.* ⟨*prez.* vèrnīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *razg.* prekriti/prekrivati sliku lakom; lakirati, glazirati // **vernisáža** *ž* **1.** svečano otvaranje izložbe na koje dolazi samo odabrana, pozvana publika **2.** *term.* lakiranje slike, glaziranje
✧ *fr.* vernis: lak, firnis

**vernis mou** (*izg.* vernȋ mȗ) *m graf.* tehnika bakropisa, otisci imaju karakter crteža izvedenog olovkom ili kredom
✧ *fr.*: meki firnis

**vȇro** *pril. čest. reg.* istina, zaista, uistinu
✧ *tal.* vero ← *lat.*

**veróna** *ž tipogr.* rukopisno pismo podebljanog poteza
✧ autor H. Matheis (1959)

**verònāl** (**veronâl**) *m* ⟨G veronála⟩ *farm.* dietilbarbiturna kiselina, sredstvo protiv nesanice
✧ prema talijanskom gradu Veroni, tj. prema ljubavnicima iz Verone (Romeu i Juliji)

**Veronese** (*izg.* Veronȇze), **Paolo** (pravo ime P. Caliari) (1528–1588), istaknuti slikar kasne talijanske renesanse; autor velikih platna i stropnog slikarstva religiozne i mitološke tematike sa sklonošću prema svečanim i raskošnim prizorima, s mnoštvom likova smještenih u ambijente klasične arhitekture u svijetlim i jarkim bojama

**Veronica** (*izg.* Vèronika) *m int.* programski alat za traženje datoteka na internetu

**verònika** *ž* ⟨D L -ici/-i⟩ *bot.*, *v.* čestoslavica
✧ *nlat.* veronica, prema Sv. Veroniki

**Verònika** *ž* ⟨D L -ici/-i⟩ **1.** *v.* ♦ **2. Sv.** *bibl.* žena koja je, prema legendi, na Isusovu putu na Kalvariju izašla pred njega i svojim mu rupcem otrla krv i znoj s lica **3.** u koridi, figura u kojoj torero svojim plaštem navede bika da prođe tik pored njega // **Verònikin** *prid.* koji pripada Veroniki △ ~ ***rubac*** *rel.* **1.** »prava slika« Kristova lica; ostala je utisnuta u rubac kojim se obrisao; taj se rubac, kao sveta relikvija *Volto santo*, čuvao u Crkvi Sv. Petra u Rimu, ali je nestao prigodom pljačke Rima 1527. **2.** *pren.* istinski otisak nečega
♦ ž. os. ime; *hip.*: **Nìka** ◊ *pr.*: **Veronica** (*izg.* Verònika) (Rijeka, ← *tal.*), **Verònik** (Sisak), **Verònika** (sred. Dalmacija, Korenica)

**Verrocchio** (*izg.* Verȍkio), **Andrea del** (1435–1488), talijanski renesansni kipar i slikar, dominantan u firentinskoj skulpturi u 2. pol. quattrocenta; učitelj Leonarda da Vincija, posebno poznat po konjaničkom brončanom kipu *Bartolomeo Colleoni* (u Veneciji)

**vȅrs** *m* ⟨G *mn* vêrsā⟩ *knjiž. zast.* stih, verz // **versificírati** *dv.* ⟨*prez.* versifìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** staviti/stavljati neki sadržaj u stihove, pretvoriti/pretvarati govor u stihove **2.** pisati pjesme; opjevati; **versifikácija** *ž knjiž.* **1.** vještina sastavljanja pravilnih stihova, *usp.* metrika **2.** organizacija stihova u nekom djelu ili u nekog pjesnika **3.** disciplina koja proučava gradnju stihova; **versifìkātor** (**versifikâtor**) *m* **1.** pisac stihova, stihotvorac; pjesnik **2.** stručnjak koji proučava strukturu stiha i strofe; **versifìkātorica** *ž*, *v.* versifikator
✧ *lat.* versus: stih ≃ versificare: *v.* versificirati

**Versailles** (*izg.* versaj) **1.** *urbl.* kraljevska palača blizu Pariza, reprezentativno djelo francuske arhitekture 17. st., rezidencija Luja XIV, XV i XVI, simbol apsolutističke monarhije **2.** grad *JZ* od Pariza, Francuska, 87.800 stan. // **vèrsajsk|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na Versailles [~*a Europa*] △ ~***a Jugoslavija*** *pov.* prva Jugoslavija (1918–1941), nastala na temelju odluke Versajske konferencije (ob. u *pejor.* kontekstu, u smislu umjetne tvorevine); ~***a konferencija*** *pov. pol.* mirovna konferencija na kojoj je utemeljena nova politička karta Europe i svijeta s nekim novim državama, novom preraspodjelom izvaneuropskih kolonija i sferom utjecaja te raspadom Austro-Ugarske i Osmanskog Carstva (18. 1–28. 6. 1919); ~***i mirovni ugovori*** *pov. pol.* **1.** ugovori od 3. 9. 1783. kojima je Engleska priznala SAD nakon rata sjevernoameričkih država za oslobođenje **2.** ugovor između pobjedničkih saveznika iz 1. svjetskog rata i poražene Njemačke koja je prihvatila sve savezničke uvjete (28. 6. 1919)

**vèrset** *m glazb.* kratka orguljska međuigra, razvila se u crkvenoj glazbi unutar orguljaške prakse 16–18. st., temelji se na napjevima gregorijanskog korala
✧ *tal.* versetto

**versìkul** *m kat.* prvi od dva kratka usklična stiha, uzet ob. iz nekog psalma, koji se u liturgiji recitira ili pjeva kao antifona; nakon njega slijedi odgovor (drugi stih)
✧ *lat.* versiculus: stihić, mali stih

**vers libre** (*izg.* vêr-líbr) *m knjiž.* slobodni, nevezani stih (stihovi različitih dužina u pjesmi najčešće neujednačenog ritma i bez rime), *usp.* blank verse
✧ *fr.*

**vertátur** *m* **1.** *tisk.* u tradicionalnoj tiskarskoj tehnici, korekturni znak slagaru da okrene u olovnom slogu neispravno postavljeno slovo, redak ili ilustraciju **2.** oznaka u korekturi da se okrenu slova
✧ *lat.* vertatur: neka se okrene

**vȅrtebrāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* koji se odnosi na kralješke i kralješnicu △ ~***na angiografija*** rendgenska metoda prikazivanja vertebralnih arterija i bazilarne arterije kontrastnim sredstvom; ~***ni dinamički segment*** osnovna funkcionalna jedinica kralješnice u kojoj se odvijaju pokreti; obuhvaća prostor između dvaju kralježaka i njegov sadržaj
✧ *lat.* vertebra: kralješak

**vertebráti** *m mn* ⟨N vertèbrāt, G vertebrāta⟩ *zool.* kralješnjaci (*Vertebrata*) (sisavci, ptice, gmazovi, vodozemci, ribe)
✧ *nlat.* vertebrata ← vertebra: kralješak

**vertebrâtus** *m meteor.* podvrsta oblaka vlaknaste strukture u obliku kralješnice
✧ *nlat.* vertebratus

**vertebrològija** *ž med.* interdisciplinarna grana medicine koja se bavi proučavanjem prirođenih i stečenih mana, deformacija

bolesti, ozljeda i posljedica ozljeda kralješnice te dijagnostikom i liječenjem takvih bolesnika
✧ *lat.* vertebra: kralješak + -LOGIJA

**vertebroteràpija** *ž med.* kombinacija različitih metoda kojom se poboljšava funkcija kralješnice
✧ *lat.* vertebra: kralješak + *v.* terapija

**vèrteks** *m astron.* **1.** mjesto na nebeskom svodu prema kojem se prividno stječu vektori brzine zvjezdanog jata **2.** dvije oprečne točke na nebeskom svodu u kojima se sijeku vektori individualnih brzina zvijezda
✧ *lat.* vertex: tjeme, vrh ← vertere: okrenuti

**vèrthajm** *m reg.* sigurnosna brava, ob. na ulaznim vratima stana
✧ prema njemačkom konstruktoru Wertheimu

**vertîgo** *m term.* osjećaj vrtoglavice; vrtoglavica
✧ *lat.* vertigo ← vertere: okrenuti

**vèrtikāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji je uspravan; okomit **2.** koji se nalazi točno iznad (glave i sl.) △ *~na* ***društvena grupa*** *sociol.* grupa čiji članovi pripadaju različitim klasama i društvenim slojevima; *~na* ***pokretljivost (prohodnost)*** *sociol.* mogućnosti koju pruža neko društvo za pomicanje iz nižih društvenih slojeva prema višima; socijalna pokretljivost; *~ni* ***konflikt*** *sociol.* konflikt među sudionicima koji se nalaze na različitim razinama hijerarhije; *~ni* ***krug*** *astron.* **1.** naziv za svaki glavni krug koji prolazi kroz zenit i nadir **2.** instrument za mjerenje zvjezdanih deklinacija; *~ni* ***kut*** kut mjeren u vertikalnoj liniji, određuje ga vizura na objekt koji je viši ili niži od promatrača i horizontalna linija; služi za mjerenje visinskih razlika; *~no* ***gađanje*** *vojn.* gađanje artiljerije (haubice i minobacači) s elevacijom većom od 45°; primjenjuje se pri udaru na zaklonjene ciljeve, ciljeve u gradovima i sl., *opr.* neposredno (direktno) gađanje // **vertìkāl** *m* ⟨G vertikála⟩ *astron.* veliki krug na nebeskoj sferi koji prolazi kroz zenit, nadir i motreno nebesko tijelo; **vertikál|a** *ž* **1.** *mat.* pravac koji siječe neku liniju pod kutom od 90°; okomica, *opr.* horizontala **2.** *fiz.* pravac niti viska u položaju ravnoteže; **vertikálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vertikalno; okomitost, uspravnost
✧ *lat.* verticalis ← *lat.* vertex: tjeme, vrh

**Vertov** (*izg.* Vèrtov), **Dziga** (1896–1954), sovjetski filmski redatelj, njegova »kino-oko« teorija utjecala je na razvoj dokumentarnih filmova i filmskog realizma 1920-ih

**Vertùmno** *m mit.* u rimskoj mitologiji, božanstvo promjena godišnjih doba i zaštitnik trgovine

**vèruka** *ž* ⟨D L -uci⟩ *reg. zast.* bradavica, izraslina
✧ *lat.* verruca, *v.* verukoza

**verukóza** *ž pat.* višekratno pojavljivanje bradavica
✧ *nlat.* verrucosis ← *lat.* verruca: *v.* veruka + -OZA

**vèrz** *m* ⟨G *mn* vêrzā⟩ *arh.*, *v.* vers

**vèrzāl** *m* ⟨G verzála⟩ **1.** *tipogr.* način tiskanja pri kojem se upotrebljavaju samo velika slova, majuskula **2.** *meton.* tekst tiskan takvim slovima // **vèrzāln|ī** *prid.* koji je u verzalu, koji se odnosi na verzal [*~a slova*]
✧ *nlat.* littera versalis: stihovno slovo ← *njem.* Versal(buchstabe) ← *lat.* versus: stih (jer ob. počinje velikim slovom)

**vèrzija** *ž* **1.** jedan od više različitih objekata istih ili sličnih karakteristika ili sadržaja i sl.; inačica, varijanta, (drugačija) izvedba [*sportska verzija (automobila), poboljšana verzija (programa), izvorna verzija (filma, romana)* itd....] **2.** jedno od više različitih tumačenja nekog događaja [*koja je vaša ~?*; *službena ~*]
✧ *lat.* versio ← vertere: okrenuti, obraćati

**vèrzīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je stručno upućen u što, vješt u čemu, iskusan, koji se izvještio **2.** *razg. pren. iron.* koji je dobro upućen u neku vještinu, koji ima mnogo iskustva; vješt [*~ u krađi*] // **vèrzīrano** *pril.* na verziran način, stručno, vješto, iskusno; **vèrzīranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je verziran; upućenost, izvježbanost, obaviještenost
✧ *njem.* versiert ← *fr.* versé ← *lat.* versatus: iskusan

**vèrzot** *m bot. reg.*, *v.* kelj

**VESA** *krat. inform.* udruženje koje se bavi računalnom grafičkom standardizacijom
✧ *krat.*, *engl.* Video Electronics Standards Association

**vèseo** *prid.* ⟨*odr.* -elī⟩ **1.** koji je prožet veseljem, sklon dobru raspoloženju; radostan, razdragan **2.** koji izaziva veselje, koji pobuđuje na veselje **3.** sjajan, svijetao, živ, živahan (o

bojama, općem dojmu itd.) 4. *eufem.* koji je popio malo preko mjere; pripit // **vesèlica** *ž* zabava, domjenak; **vesèliti** (se, čemu, koga, što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vesèlīm, *pril. sad.* vesèlēći, *gl. im.* vesèljēnje⟩ pokazivati opće dobro raspoloženje na neki povod, reagirati radosno, biti u dobrom raspoloženju, s radošću i naklonošću očekivati koga ili što [*veselim se*; *veselim se novostima*]; radovati se; **vèsēlničkī** *prid.* koji se odnosi na veselnike; **vèsēlnički** *pril.* kao veselnik, na način veselnika; **vèsēlnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ **1.** *knjiš.* veseljak **2.** onaj koji nema razloga za veselje (sa suosjećanjem); siromašak, jadnik; **vèselo** *pril.* **1.** na veseo način, s veseljem, tako da je veselje glavno obilježje [*provesti se* ~; *razgovarati* ~] **2.** *reg.* žustro, malo čvršće, brzo, agilno, snažnije [*sve smo završili do podne, ali trebalo je raditi* ~]; **vèselōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo ili stanje onoga koji je veseo; **vesèljāčkī** *prid.* koji se odnosi na veseljake; **vesèljāčki** *pril.* kao veseljak, na način veseljaka; **vesèljāk** *m* ⟨G veseljáka, N *mn* veseljáci⟩ onaj koji voli veselje, koji je vesele ćudi; veseljaković, veseljko; **veseljáković** *m fam.*, *v.* veseljak; **vesélje** *sr* bezbrižno i radosno raspoloženje; radost [*udariti brigu na* ~ znati se utješiti, shvatiti nevolju i sl. s vedrije strane, biti optimist], *opr.* žalost, tuga; **vèsēljk|o** *m* **1.** *v.* veseljak **2.** *žarg.* (ob. u šali) muški spolni organ (u namjeri da se izbjegne vulgarna riječ)

♦ **Vèsēljko** m. os. ime (narodno, može biti i prijevod od *lat.* Hilarius ili *grč.* Ilaríōn, *v.* Hilarij); isto: **Vèselīn**; **Vèsēljka** ž. os. ime (narodno) ◊ *pr.* (nadimačka i od imena): **Vèsel** (130, Čabar, Zagreb, Pula, Rijeka), **Vèsēlčić** (120, Vinkovci, *I* Slavonija), **Vèselī** (210, Međimurje, Zagreb, Sisak, Slavonija, Baranja), **Vesèlica** (Sinj, Istra, Zagreb, Rijeka, Karlovac), **Vesèličić** (Slavonski Brod, Zagreb), **Vèselić** (380, Turopolje, po cijeloj Hrvatskoj), **Vèselīn** (Gospić, Rijeka, Slavonija, Korčula), **Veselínov** (Nova Gradiška, Vukovar), **Veselínović** (1810, Obrovac, Gračac, Bukovica, *I* Slavonija, *S* Dalmacija), **Vesèljāk** (100, Krapina, Virovitica, Zagorje), **Vèsēlko** (Međimurje, Baranja, Križevci, Ivanec), **Vèselnīk** (Varaždin, Zagreb), **Vesélovac** (190, Donji Miholjac, *I* Slavonija, Pakrac), **Vésić** (120, Zagreb, Osijek, Rijeka, Pokuplje), **Vèsković** (Rijeka, Split)

✧ *prasl.* i *stsl.* veselъ (*rus.* vesëlyj, *polj.* wesoły), *latv.* vesels: zdrav ? ≃ *ie.* *wesu-: dobar (*skr.* vasu-)

**vèsika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *bot.* biljka roda *Anthericum* iz porodice ljiljana (*Liliaceae*)

**vèsl|o** *sr* ⟨G *mn* vesálā⟩ pomagalo od duga drva koje na jednom kraju završava u obliku lopatice, a služi za pokretanje čamaca i dr. plovila [*biti, stajati na ~u* veslati u većem brodu na vesla za razliku od biti (stajati) na kormilu ili za kormilom] // **vesálce** *sr* ⟨G -a/-ta⟩ *dem.* i *hip.* od veslo; **vèslāč** *m* ⟨G vesláča⟩ **1.** *refer.* onaj koji vesla **2.** *sport* onaj koji se bavi veslanjem △ ***crni*** ~ *zool.* kukac tvrdokrilac (*Hydrophilus piceus*); vrani vodoljub; **veslàčica** *ž*, *v.* veslač; **vèslāčkī** *prid.* koji se odnosi na veslače ili na veslanje; **vèslāčki** *pril.* kao veslači, poput veslača; **vèslānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* veslati **2.** *sport* brzinsko natjecanje posebnim sportskim čamcima na stazama dužine 600–2000 m, ima 8 disciplina (samac, dvojac s kormilarom, dvojac na pariće, četverac s kormilarom, četverac na pariće i osmerac – za muškarce i žene, te dvojac i četverac bez kormilara – samo za muškarce); **vèslār** *m* ⟨G veslára⟩ obrtnik koji izrađuje vesla; **veslàrica** *ž pom.* brod na vesla; **vèslati** **1.** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ raditi veslima da bi se pokretalo plovilo **2.** (koga) *žarg.* varati

✧ *prasl.* *veslo (*rus.* vesló, *polj.* wiosło) ≃ vesti, *v.* voz, voziti

**veslonóšci** *m mn* ⟨G veslònōžācā⟩ *zool.* red sitnih slatkovodnih i morskih račića (*Copepoda*), rašljaste im nožice služe kao vesla za plivanje (važniji rodovi: *Cyclops*, *Oithona*, *Calanus*)

**veslònoške** (**veslònožice**) *ž mn* ⟨N veslònoška, G *mn* -ožākā/-ī⟩ *zool.* red ptica (*Pelecaniformes*) (kormorani *Phalacrocoracidae*, nesiti *Pelecanidae*); veslarice

✧ *v.* veslo + *v.* noga

**Vèsna** **1.** *v.* ♦ **2.** *ž mit.* slavenska božica proljeća, simbol rađanja i obnove // **vèsna** *ž knjiš.* naziv za proljeće

♦ ž. os. ime (narodno) ◊ *pr.*: **Vèsna** (posvuda)

✧ *češ.*

**vèspa** *ž* ⟨G *mn* vêspā/-ī⟩ **1.** tip malog, niskog motocikla, popularan 1950-ih **2.** *vojn. pov.*

**a.** motocikl njemačkih jurišnih odreda na kojem je pričvršćen mitraljez ili protutenkovski top **b.** motorizirani bacač plamena
✧ *tal.* ← *lat.*: osa

**Vespazìjan, Tit Flavije** (9–79), rimski vojskovođa, zatim car, osnivač dinastije Flavijevaca; tijekom građanskih ratova i opće destabilizacije vlasti do koje je došlo poslije Neronove smrti vojska je proglasila Vespazijana carem (69); proveo je reforme koje su stabilizirale carstvo, racionalizirao je trošenje i sredio državne financije

**vèspera** *ž kat.* **1.** služba Božja u kasno poslije podne ili navečer **2.** nedjeljom i blagdanima svečana poslijepodnevna ili večernja misa **3.** u časoslovu šesta od 7 kanonskih ura i pripadajućih službi Božjih, koja pada poslijepodne ili predvečer
✧ *lat.* vespera: večer, zvijezda Večernjača, Danica, zapad

**Vespucci** (*izg.* Vespùči), **Amerigo** (1454–1512), talijanski trgovac i pomorski istraživač, u službi Španjolske i Portugala sudjelovao u istraživačkim putovanjima od Meksičkog zaljeva do Patagonije (1499–1502) na kojima je kao prvi Europljanin utvrdio da se ne radi o Indiji niti Aziji već o »Novome svijetu« koji je po njemu i dobio ime Amerika

**vȅsta** *ž* ⟨G *mn* vêstā⟩ *razg.* džemper na kopčanje
✧ *lat.* vestis: haljina, odjeća

**Vȅsta** *ž mit.* rimska božica domaćeg ognjišta i vatre, zaštitnica obitelji, Rima i rimske države; izjednačena s grčkom Hestijom **// vèstālke (vestàlīnke)** *ž mn* ⟨G -ā/-ī⟩ svećenice božice Veste, koje su se u rimskom hramu brinule da se ne ugasi vječna vatra
✧ *lat.* Vestalis, prema Vesti, rimskoj božici vatre i domaćega ognjišta

**vèstern** *m* film, knjiga i sl. koji opisuju događaje s američkog Divljeg zapada △ ***špageti-~***, *v.* špageti △ **// vesternizácija** *ž* posljedica vesterniziranja; **vesternizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* vesternìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ podvrgnuti/podvrgavati procesu stvaranja prilika kao u vesternu, kao na Divljem zapadu; dovesti/dovoditi u stanje bezakonja i beskrupulozne borbe za materijalnom dobiti; **vèsternskī** *prid.* koji se odnosi na vestern; **vèsternski** *pril.* kao u vesternu, na način vesterna
✧ *engl.* western: zapadni

**Vèstfālija** (*njem.* Westfalen) *ž pov. geogr.* njemačka pokrajina uz rijeke Weser, Ruhr i Lenne, danas dio savezne države Nordrhein-Westfalen **// vèstfālskī** *prid.* koji pripada Vestfaliji △ ***Vestfalski mir*** *pov. pol.* mir potpisan u Münsteru 24. 10. 1648. čime je okončan Tridesetogodišnji rat između katoličkih i protestantskih država

**vêsti**, *v.* vezati

**vestìbul** *m* **1.** *arhit.* široki, veliki, zatvoreni trijem u javnim, reprezentativnim zgradama; predvorje, hol, aula **2.** *anat.* šupljina unutrašnjeg uha, povezana sa srednjim uhom **// vèstibulār|an** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji pripada, koji se odnosi na vestibul △ ***~ni organ*** *anat.* statički organ smješten u unutrašnjem uhu, služi za održavanje ravnoteže i za informaciju o položaju tijela u prostoru
✧ *lat.* vestibulum

**vestibulògram** *m med.* skup podataka o vestibularnom osjetilu na izazvani podražaj
✧ *v.* vestibul (2) + -GRAM

**vèstīt** *m*, *v.* veštit

**vèstōn** *m* ⟨G vestóna⟩ *sport* kaput s kapuljačom, sastavni dio alpinističke i speleološke odjeće; zaštićuje od ekstremne hladnoće
✧ *v.* vesta

**vȅš** *m* ⟨G vèša⟩ *žarg.* **1.** rublje **2.** *meton.* pranje rublja [*(imati) veliki ~*, *razg.* dan kada se u kućanstvu pere rublje cijele obitelji (u lugu i po nekadašnjim običajima)] **// vešèraj (vešeràj)** *m* ⟨G vešeràja⟩ **1.** *reg.* praonica rublja **2.** *reg.* servis za pranje rublja; **vȅšerica (vȅšērka)** *ž reg. zast.* ona koja po kućama skuplja prljavo rublje, nosi na pranje i vraća čisto i izglačano; pralja; **vèšērnica** *ž reg.* praonica rublja; veš-kuhinja
✧ *njem.* Wäsche

**vȅš-kórpa** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *razg.* košara u koju se odlaže prljavo rublje prije pranja
✧ *njem.* Waschkorb

**vȅš-kȕhinja** *ž zast.*, *v.* vešernica

**vȅšmašīna (vȁšmašīna)** *ž* **1.** *razg.* stroj za pranje rublja; perilica **2.** *zast.* rifljača
✧ *njem.* Waschmaschine

**vȅšplāv** *m reg. zast.* plavilo za rublje; vošplav
✧ *njem.* Waschblau

**vèštīt (vèstīt)** *m* ⟨G veštíta⟩ *reg.* odijelo (gradsko po mjeri ili konfekcijsko, ono koje nije narodna gradska ili seoska nošnja) **// vȅšta** *ž* ⟨G *mn* vêštā⟩ *reg.* haljina, oprava; **vȅštica** *ž*

*dem.* i *hip.* od vešta; **vešťitić** *m reg. dem.* od veštit, muško dječje odijelo
✧ *tal.* vestito, vesta ← *lat.* vesta

**vetèrān** *m* ⟨G veteràna⟩ **1. a.** *pov.* isluženi rimski legionar koji nakon završetka službe dobiva zemlju i druge beneficije od države **b.** isluženi vojnik, stari ratnik, borac iz bivšeg rata [*ratni ~*] **2.** *razg.* stari, iskusni i zaslužni radnik na nekom poslu **3.** *sport* uzrasna kategorija starijih natjecatelja; dobne granice su različite u raznim sportskim granama i pomiču se ovisno o ciljevima organizatora (od 30, 35, 40. godine i više) **4.** *žarg. iron.* starija osoba, osoba s iskustvom u struci // **vetèrānka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* veteran; **vetèrānskī** *prid.* koji se odnosi na veterane; **vetèrānski** *pril.* kao veteran, na način veterana
✧ *lat.* veteranus: star, iskusan ← vetus: stari

**vȅterhanzl** *m reg. zast.* **1.** limeni pijetao na krovu koji pokazuje smjer vjetra; vjetrokaz, makako **2.** *pren.* onaj koji je bez čvrstih uvjerenja, onaj koji se povija
✧ *njem.* Wetterhansel

**veterína** *ž razg.* **1.** veterinarska medicina, medicina upravljena na ukupnu brigu i skrb o životinjama (liječenje životinja, zaštita zdravlja, umjetna oplodnja itd.) **2.** studij te discipline // **veterìnār** *m* ⟨G veterinára⟩ stručnjak za uzgoj životinja, zaštitu njihova zdravlja i liječenje; marvenjak; **veterinárev** (**veterinárov**) *prid.* koji pripada veterinaru; **veterìnārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* veterinar; **veterìnārsk|ī** *prid.* koji se odnosi na veterinu i veterinare [*~a medicina*; *~i fakultet*]
✧ *lat.* (medicina) veterinaria ← veterinae: tegleće životinje

**veteroslàvist** (**veteroslavìst**) *m lingv. zast.* lingvist koji posebno proučava staroslavenski jezik
✧ *lat.* vetus: stari + *v.* Slaveni, slavist

**vêto** *m pol. pravn.* pravo člana nekog udruženja, pojedinca ili države da spriječi donošenje zaključka ili izvršenje odluke većine [*apsolutni ~*; *suspenzivni ~*] // **vetírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* vètīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ onemogućiti pravom veta, staviti ili stavljati veto na što
✧ *lat.* veto: zabranjujem ← vetare: zabraniti, ne dopustiti

**Vȅtovo** *sr* naselje (u blizini Požege), 1035 stan. // **Vȅtovljanin** *m* (**Vȅtovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȅtovljani⟩ stanovnik Vetova; **vȅtovskī** *prid.* koji se odnosi na Vetovo

**Vetránović, Mavro** (1482–1576), jedan od najplodnijih dubrovačkih književnika, u mladosti pisao ljubavnu poeziju, kasnije religioznu, refleksivnu, patriotsku, političke i društvene satire, pastirske ekloge, maskerate i poslanice; najopsežniji alegorijsko-filozofski spjev *Pelegrin* (pod utjecajem Dantea) ostao nedovršen; smisao za humor, kritizira neslogu kršćana i sebičnost crkvenih poglavara (*Tužba grada Budima*, *Pjesanca slavi carevoj*)

**vézati** (što, se) *dv.* ⟨*prez.* vêžēm, *pril. sad.* véžūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1. a.** spojiti/spajati dva kraja (užeta i sl.) uzlom ili omčom **b.** obaviti/obavijati (uže i sl.) oko čega i pričvrstiti **2.** stegnuti/stezati nekome ruke ili noge i onemogućiti kretanje ili kretnje; sputati **3.** spajati ili činiti jednim ono što je bilo u dva ili više dijelova **4.** pridobiti, učiniti zavisnim, obvezati, zadužiti **5.** (se) **a.** spojiti se, spajati se **b.** združiti se, zbližiti se, zbližavati se **c.** stupiti/stupati u uže veze; stupiti/stupati u brak **d.** ući/ulaziti u sastav tvari, oblikovati novi kemijski spoj (o tvari) **6.** (se za što) **a.** postati vrlo privržen čemu [*~ se za ideje strukturalizma*]; djelomično se ograničiti čime **b.** biti vrlo privržen, određen u postupcima [*~ se za majku*] // **vêsti** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vézem, *pril. sad.* vézūći, *prid. rad.* vêzao, *prid. trp.* vèzen, *gl. im.* vézēnje⟩ **1.** ukrašavati, kititi vezom **2.** *pren.* **a.** sitno plesati **b.** (+ *potenc.*) naširoko i kićeno pričati; **vêz** *m* ⟨N *mn* vézovi⟩ **1.** izrađivanje crteža ili šara na tkanini posebnom tehnikom **2.** tako rađen samostalan ukras (čipka) **3.** *pren. razg.* (+ *potenc.*) precizan, minuciozan rad **4.** mjesto određeno za vezanje brodova **5.** uvez knjige **6.** (*mn*) naprava kojom se klizaljke ili skije vezuju za stopala △ ***mrtvi*** ~ vez koji više nije u funkciji, za koji se brodovi ne vežu, *opr.* žîv (**6**); **vȅz|a** *ž* ⟨G *mn* vêzā⟩ **1.** duga uska i gipka traka koja služi za spajanje, povezivanje; vezica **2.** suodnos između predmeta u prostoru ili u vremenu, odnos ili suodnos između uzroka i posljedice **3.** neki odnos među osobama [*krvna ~a* srodstvo; *prijateljska ~a*; *poslovna ~a*] **4.** sustav djelatnosti i tehničkih uređaja radi uspostavljanja komunikacije na udaljenost **5.** mogućnost prijelaza u prijevozno sredstvo

za drugi smjer; spoj, priključak **6.** osoba koja prenosi priopćenja, zapovijedi i sl.; posrednik, kurir **7.** dodir, doticaj, kontakt [*imati blisku ~u s nekom osobom*] **8.** *razg.* **a.** smisao, bit, »kopča« **b.** probitačno poznanstvo, prijateljstvo s utjecajnim osobama [*imati ~u za zapošljavanje*] △ ***časnik za ~u*** *vojn.* časnik koji dostavlja zapovijedi ili obavijesti viših zapovjednika; ***konferencijska ~a*** *tehn.* mogućnost koju imaju korisnici telefona da istovremeno obavljaju telefonski razgovor s više sugovornika; **vèzāč** *m* ⟨G vezáča⟩ onaj koji što veže; **vezàčica** *ž, v.* vezač; **vézak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci, G vêzākā⟩ *hip.* od vez; **vêzān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji je sapet u govoru i ponašanju; nespretan **2.** koji je ograničen kakvim pravilima ili uvjetima △ ***~a trgovina*** način prodaje u kojem se jedna roba može kupiti pod uvjetom da se kupi i druga, manje tražena; verižna trgovina; **vêzāno** *pril.* na vezan način; povezano, zajedno; **vêzānōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** stanje onoga koji je vezan i onoga što je vezano **2.** *psih.* jedinstvo dvoje ljudi na čije identitete utječu njihova uzajamna međudjelovanja; **vézānje** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vezati **2.** *građ.* očvršćenje neke smjese ili veziva kojim se stvara kompaktna cjelina, prijelaz iz žitkoga u čvrsto stanje [*~ betona*]; **vèzāš** *m* ⟨G vezáša⟩ *žarg.* onaj koji ima vezu, *usp.* veza (8) protekcionaš; **vèzāškī** *prid. žarg.* protekcionaški; **vezáštvo** *sr žarg.* protekcionaštvo; **vèzic|a**[1] *ž* **1.** *dem.* od veza **2.** (ob. *mn*) vrpca za vezanje cipela; žniranac, špigeta, pertla **3.** *razg.* veza u poslovima itd. koja dobro uspijeva [*veze i ~e* ljudi se snalaze služeći se svakakvim vezama, uslugama i protuuslugama, međusobnim potkupljivanjem itd.], *usp.* veza (8) **4.** manji svežanj i ujedno mjera u kojoj se prodaje [*~a mladoga luka*; *~a peršina*]; **vèzidba** *ž agr.* u vinogradarstvu posao u kojem se vežu reznici i lucnjevi za kolje; **vèzīlja** *ž* ona koja veze, izrađuje vezivo; **vèzist** (**vezìst**) *m* onaj koji je zadužen za veze (komunikacije); **vèzistica** *ž, v.* vezist; **vezívati** (koga, što, se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vèzujēm, *pril. sad.* vèzujūći, *gl. im.* -ānje⟩, *v.* vezati; **vèzīvn|ī** *prid.* koji služi za to da veže, vezujući △ ***~o tkivo*** *anat.* mekano tkivo koje služi za povezivanje različitih tkiva i organa; **vèzīvnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vezivno; **vèzīvo** *sr* **1.** vezovima ukrašen predmet **2.** pribor za vezenje **3.** *tehn.* mineralni spoj (cement, vapno) koji izaziva stvrdnjivanje neke smjese (betona, žbuke); **vêznīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *gram.* nepromjenljiva vrsta riječi kojom se povezuju dvije riječi, dvije skupine riječi ili dvije rečenice (npr. *i*, *pa*, *a*, *ali*, *jer*, *ako* itd.); u funkciji veznika dolaze i veznički izrazi koji se sastoje od više riječi; **vêznjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩, *v.* vežnjak; **vêžnjāk** (**vêznjāk**) *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *sport razg.* vezni igrač i u nekim kolektivnim igrama (u prvom redu u nogometu)

✧ *prasl.* i *stsl.* vęzati (*rus.* vjazát', *češ.* vázati) ≃ *ie.* *$h_2$eng'h-: uzak, *v.* uzak

**Vezdîn, Ivan** (1748–1806), redovnik karmelićanin, porijeklom Hrvat iz Gradišća, dugogodišnji misionar u Indiji; pionir indologije i indoeuropske komparativne lingvistike, autor prve tiskom objavljene gramatike sanskrta u Europi (*Sidharubam ili sanskrtska gramatika*, 1790)

**vèzica**[2] *ž bot.*, *v.* bliještac

**vèzikālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* mjehurski

✧ *srlat.* vesicalis ← *lat.* vesica: mjehur

**vèzikulāran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *anat.* mjehurast, mjehuričast

✧ *lat.* vesicula ← vesica

**vèzikulōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ *anat.* čirav, prištav

✧ *lat.* vesiculosus

**vèzīr** *m* ⟨G vezíra⟩ *pov.* najviša titula u državnoj hijerarhiji Osmanskog Carstva **1.** ministar **2.** guverner pokrajine **3.** upravnik vilajeta △ ***veliki ~*** prvi ministar, predsjednik ministarskog vijeća // **vèzīrskī** *prid.* koji se odnosi na vezira i vezirstvo; **vezírstvo** *sr* čast i dužnost vezira, *usp.* vezirluk

◈ *pr.* (prema službi): **Vezírović** (Vinkovci, Baranja)

✧ *tur.* ← *arap.*

**vezìrluk** *m* ⟨N *mn* -uci⟩ *reg. pov.* zvanje vezira; vezirstvo

✧ *tur.* vezirlik ← *arap.*

**vèzma** *ž* ⟨G *mn* vézmā/-ī⟩ *reg. zast.* **1.** tikvica u kojoj se drži puščani prah **2.** trokutasta kutija od srebra u kojoj se drži zapis teksta iz *Kur'ana*

✧ *tur.* vezne: mjerica ← *arap.*

**Vèzuv** *m geogr.* brdo, vulkan kraj Napulja, *J* Italija, 1280 m, njegovom su erupcijom 79. uništeni gradovi Herkulanej i Pompeji // **vèzuvskī** *prid.* koji se odnosi na Vezuv

**vȅža** *ž* ⟨G *mn* vêžā⟩ zajednička ulazna vrata stambene zgrade; trijem, haustor, portun
✧ *češ.* věž: kula

**VGA** *krat. inform.* standard za vizualni prikaz grafičkih podataka (razlučljivost 640 x 480 u 256 boja) [~ *monitor*]
✧ *engl.* Video Graphics Array

**VHF** *krat. tehn.* područje elektromagnetnih frekvencija koje se koriste za emitiranje (radiovalovi od 30 do 300 Hz); vrlo visoka frekvencija, *usp.* UHF
✧ *engl.* Very High Frequency

**VHS** *krat. tehn.* **1.** kućni videosustav **2.** tehnički standard videorekordera
✧ *engl.* tvorničko ime proizvoda® (Video Home System)

**vî** *zam.* ⟨G A vâs, D vȁma *enkl.* vam⟩ (lična za *2. l. mn*) **1.** služi za obraćanje paru ili skupini osoba **2.** za pojačavanje značenja ili emotivne obojenosti [*recite ~; zamislite ~ to*] **3.** izriče poštovanje prema osobi kojoj se onaj koji govori obraća (usmeno ili pismeno)
✧ *v.* ja

<u>**via**</u>[1] (*izg.* vȉa) *pril. razg.* preko, putem [*idemo u Split ~ Knin*] △ ~ <u>***facti***</u> (*izg.* ~ fȁkti) samim činom; samo po sebi; samo od sebe; ~ <u>***gratiae***</u> (*izg.* ~ grâcie) putem milosti; ljubaznošću; ~ <u>***iuris***</u> (*izg.* ~ jûris) pravnim putem
✧ *lat.*: put

<u>**via**</u>[2] (*izg.* vȉja) *uzv. reg. ekspr.* **1.** putuj!, odlazi odavde!, miči se! (osobi) **2.** baci!, ostavi!, ne!, fuj! (psu)
✧ *tal.* ← *lat.*: put, staza

**Via Appia** (*izg.* Vȉja Ȁpia) *ž* starorimska vojnička cesta Rim–Capua–Brindisi (gradnju započeo cenzor Apije Klaudije Slijepi 312. pr. Kr.); duž ceste nalaze se rimski nadgrobni spomenici i ulazi u starokršćanske katakombe; i danas dobro očuvana
✧ *lat.*

**Via dolorosa** (*izg.* Vȉja dolorôza) *ž kršć.* danas vijugava uska ulica u staroj jezgri Jeruzalema koja polazi od tvrđave Antonije (gdje je Poncije Pilat osudio Isusa na smrt) i vodi do crkve Sv. groba; prema predaji, to je put s postajama na kojima se zaustavljao Krist na putu za Golgotu, Križni put, *usp.* kalvarija (Kalvarija), Golgota
✧ *lat.*

<u>**via normale**</u> (*izg.* vȉja normâle) ⟨*indekl.*⟩ *sport* u planinarstvu izraz za uobičajeni i ob. najlakši pješački prilaz nekom planinskom vrhu
✧ *tal.*: uobičajeni, normalni put

<u>**viaticum**</u> (*izg.* viátikum) *m* **1.** *kat.* posljednja pričest umirućem **2.** *zast.* popudbina, putnina
✧ *lat.*: putni trošak ← viare: putovati

**vibhadrasȁna** *ž* vježba joge pri kojoj se tijelo nalazi u položaju vage čime se istežu trup i noge i stječe osjećaj ravnoteže
✧ *skr.* vibhadrāsana

**vȉbrafōn** *m* **1.** *tehn.* sprava za davanje signala **2.** *glazb.* glazbalo iz skupine udaraljki, analogno ksilofonu, s čeličnim pločicama u vodoravno položenom okviru ispod kojih se nalaze rezonatorske cijevi // **vibrafònist** (**vibrafonȉst**) *m* onaj koji svira vibrafon, glazbenik na vibrafonu; **vȉbrafōnskī** *prid.* koji se odnosi na vibrafone
✧ *lat.* vibrare: tresti, drmati + -FON

**vìbram** *m žarg.* potplat planinarske cipele od profilirane gume radi boljeg prianjanja obuće na strmim padinama
✧ tvorničko ime proizvoda®, prema izumitelju V. Bramaniju

**vibrâto** *m glazb.* višekratna neznatna oscilacija visine tona, zvučni efekt koji se može postići na puhačkim i gudačkim glazbalima (treperenjem žice) te u vokalnoj izvedbi
✧ *tal.* ← *lat.* vibratus: treptav, drhćući

**vibrióni** *m mn* ⟨N vibrìōn, G vibrióna⟩ *biol.* rod bakterija iz porodice *Vibrionaceae* mikroorganizmi nastanjeni u vodi, neke vrste uzrokuju ozbiljna oboljenja ljudi i životinja, naročito vibrion kolere (*Vibrio cholerae*)
✧ *nlat.* vibrio

**vibrióza** *ž pat.* svaka zarazna bolest uzrokovana bakterijama iz skupine vibriona (*Vibrio*) ili *Campylobacter*
✧ *v.* vibrioni + -OZA

**vibrírati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vìbrīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ titrati, treperiti // **vȉbr|a** *ž* ⟨G *mn* -bārā/-ī⟩ *žarg.* ono što struji od jedne osobe drugoj ili što se širi u nekom prostoru i sl. i što se osjeća kao djelovanje ili utjecaj [*širiti dobre/loše ~e*]; vibracija; **vibrácij|a** *ž* **1.** *fiz.* brzo periodično gibanje oko točke ravnoteže [*mehaničke ~e; slobodne ~e*]; treperenje, titranje [*~e električne struje*]; oscilacija **2.** *razg.* vibra, *v.*; **vibrácījsk|ī** *prid.* koji se zasniva na vibraciji △ ~***a bolest*** *med.* oštećenje zdravlja (cirkulacije, kostiju, zglobova, živčanog sustavá i sl.) koje najčešće nastaje pri dugotrajnom radu na mjestima gdje su prisutne vibracije (alati

i sl.); *~a* ***mina*** *vojn.* vrsta mine s upaljačem koji zbog vibracije zatvara strujni krug i aktivira električno detonatorsko punjenje; *~**i kut** term.* odskočni kut koji nastaje pri opaljivanju oružja zbog djelovanja barutnih plinova; *~**i spektri** fiz.* dio spektra u infracrvenom području koji potječe od vibracija atoma unutar molekule; **vìbrant** (**vibrȁnt**) *m* ⟨G *mn* -nātā⟩ *fon.* suglasnik koji nastaje treperenjem (vibriranjem) pokretnog govornog organa (apeksa, uvule i sl.); titravi suglasnik, treptajnik, titrajnik; **vibrànt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1. a.** koji može vibrirati **b.** koji titra, treperi; vibrirajući **2.** koji je pun energije; živahan [*~na atmosfera, pogodna za umjetničko stvaranje*]; **vìbrātor** (**vibrâtor**) *m* **1.** uređaj koji daje vibracije [*~ za masažu*] **2.** *tehn. zast.* uređaj za pretvaranje istosmjerne struje u izmjeničnu **3.** *tehn.* sprava za nabijanje zemlje i sl. u obliku ploče, nabijača ili električnog cilindra **4.** sprava u obliku muškog spolovila za seksualno samozadovoljavanje △ ***ultrazvučni*** *~* odašiljač ultrazvučne energije, upotrebljava se u radu ultrazvučnog dubinomjera, brzinomjera i sonara; **vìbrātorskī** *prid.* koji se odnosi na vibratore

✧ *njem.* vibrieren ← *lat.* vibrare ≃ vibrans: vibrantan ≃ vibratio: titranje, treperenje

**vȉbrograf** *m fiz.* dio vibrometra instrument za grafički prikaz vibracija

✧ *v.* vibrirati, vibracija + -GRAF

**vȉbrometar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ *fiz.* instrument za mjerenje vibracija i trešnje (strojeva, vozila, mostova i dr.)

✧ *v.* vibrirati, vibracija + -METAR

**vibroteràpija** *ž med.* liječenje atrofiranih mišića umjetno izazvanim vibriranjem

✧ *v.* vibrirati, vibracija + *v.* terapija

**vȉc** *m* ⟨G vìca, N *mn* vìcevi⟩ **1.** kratak pripovjedni oblik s duhovitim iznenađujućim obratom, šaljiva pričica s poentom ili neočekivanim smiješnim raspletom [*pričati ~eve*; *ispričati ~*; *đački ~*; *dječji ~*; *židovski ~*] **2.** šala, dosjetka, pošalica // **vȉckast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *razg.* **1.** koji je sklon vicevima, koji pravi ili priča mnogo viceva, koji je šaljivac **2.** *podr.* koji se lako pretvara u vic unatoč ozbiljnim namjerama; neozbiljan, šaljiv; **vȉckastōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga koji je vickast ili onog što je vickasto

✧ *njem.* Witz

**vȉcblat** *m zast.* humorističke novine, šaljivi list, novine koje donose viceve, šaljive tekstove i karikature

✧ *njem.* Witzblatt

**Více** m. os. ime, *hip.* od *v.* Vincent

**VICE-** kao prvi dio riječi znači pomoćnika, zamjenika ili drugoga po rangu u odnosu na osobu koja se označuje drugim dijelom [*viceadmiral*]

◆ *pr.* (prema službi): **Vȉceban** (Zagreb, Turopolje)

✧ *lat.*: umjesto

**viceadmìrāl** *m* ⟨G viceadmirála⟩ *vojn. pom.* visoki čin pomorskog časnika, drugi po redu iza admirala

✧ VICE- + *v.* admiral[1]

**vìcebaša** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *pov.* podzapovjednik, zamjenik komandanta (u Vojnoj krajini)

✧ VICE- + *v.* baš[2], baša

**vìcedom** *m pov.* zamjenik, vladarov namjesnik u pokrajini

✧ VICE- + *lat.* dominus: gospodin

**vicekônzul** *m dipl.* službeni predstavnik vlade države šiljateljice, ranga nižeg od generalnog konzula; pomoćni konzul

✧ VICE- + *v.* konzul

**vicekrâlj** *m* ⟨N *mn* vicekráljevi⟩ *pov.* guverner pokrajine, kolonije ili provincije koji vlada u kraljevo ime; potkralj [*~ Indije*]

✧ VICE- + *v.* kralj

**vȉcenālān** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji traje 20 godina

✧ *lat.* vicennium: razdoblje od 20 godina

**vicepàrōn** *m* ⟨G viceparóna⟩ *reg. zast. pom.* zamjenik zapovjednika broda

✧ VICE- + *tal.* patrono: gospodar

**vicepȑvāk** *m* ⟨G viceprváka, N *mn* viceprváci⟩ *sport* drugoplasirani u natjecanju momčadi ili pojedinaca; vicešampion

✧ VICE- + *v.* prvi, prvak

**vicerègent** *m* ⟨N *mn* -i, G -ēntā/-nātā⟩ vladarov zamjenik, namjesnik

✧ VICE- + *lat.* regens: vladajući ← regere: vladati

**vicešampìōn** *m* ⟨G vicešampióna⟩ *razg.*, *v.* viceprvak

✧ VICE- + *fr.* champion: prvak

**vice versa** (*izg.* vȉce vȅrsa) *čest. pril.* recipročno, obrnuto [*3 puta 2 je 6 i ~ 2 puta 3 je opet 6*]

✧ *lat.*

**vȉcezimālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *mat.* koji za bazu ima broj 20; vigezimalan

✧ *lat.* vicesimus ← viceni: po dvadeset, *usp.* decimalni

**Vichy** (*izg.* Viši) *m* grad u sred. Francuskoj, o. 40.000 stan.; glasovito lječilište (toplice) s izvorima ljekovite termalne vode još iz antičkog doba; 1940–1944. sjedište kolaboracionističke francuske vlade koja je pod njemačkim patronatom upravljala neokupiranim dijelom Francuske (tzv. Višijska Francuska)

**vìcināl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ sporedan, lokalni (ob. o željezničkoj pruzi ili o putu) △ ***~na željeznica*** *zast.* željeznica koja povezuje bližu okolinu, lokalna željeznica

✧ *lat.* vicinalis: obližnji, susjedni ≃ vicinus: susjed ≃ vieus: selo

**vìcmaher** *m* **1.** onaj koji se zna našaliti, koji zna duhovito ili nekim vicom ili šalom odgovoriti **2.** *pren. iron.* onaj koji o ozbiljnim stvarima govori neozbiljno, neznalački ili nedovoljno odgovorno // **vicmahèraj** (**vicmaherȁj**) *m* ⟨G vicmaheràja⟩ *reg.* sposobnost pravljenja viceva; nasmijavanje, šaljenje

✧ *njem.* Witzmacher

**Vico** (*izg.* Vīko), **Giambattista** (1668–1744), talijanski filozof, estetičar, povjesničar kulture i prava; u glavnim djelima (*Univerzalno pravo*, *Načela nove znanosti*) težio prema filozofskoj interpretaciji opće povijesti u ispreplitanju s poviješću ljudskog mišljenja, pravnih normi, općih društvenih prilika i individualnog čovjekovog djelovanja; daleki je preteča moderne kulturne antropologije

**vȉčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** naviknut, iskusan **2.** vješt // **vȉčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vičan (čemu)

✧ *prasl.* *vyčьnъ ≃ *v.* navika, učiti

**vȋd** *m* ⟨N *mn* vídovi⟩ **1.** (samo *jd*) jedan od pet osjeta kojemu je organ oko, a pomoću kojega primjećujemo, razaznajemo svjetlo, boje, oblike i udaljenosti **2.** pojavni oblik čega; vrsta, tip **3.** *gram.* **a.** oblik pridjeva kojim se kazuje je li određeno ili neodređeno ono što stoji uz pridjev **b.** svojstvo glagola da pokazuje svršenost ili nesvršenost radnje; aspekt, *usp.* glagolski vid, *v.* glagolski △ // **vȋd|an** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ **1.** koji se vidi; uočljiv **2.** koji upada u oči; upadljiv, znatan [*~an problem*] △ ***~ni kut*** najveći kut što ga zatvaraju svjetlosne zrake koje u središte oka dopiru s dviju rubnih točaka promatranoga predmeta; ***~ni purpur (rodopsin)*** pigment osjetljiv na svjetlo u štapićima mrežnice; ***~no polje*** prostor koji se može obuhvatiti očima ili optičkom spravom; **vìdī|k** *m* ⟨G vidíka, N *mn* vidíci⟩ **1.** pogled, izgled, prostor koji se može obuhvatiti pogledom [*otvara se, puca ~k (na nešto)* pogled se širi, otvara se pogled na nešto] **2.** granica do koje dopire pogled, obzor i horizont [*biti na ~ku* pomaljati se, približavati se na blizinu s koje oko može razabrati; *izgubiti se, iščeznuti, nestati, otići s ~ka* izgubiti se iz vida, ne vidjeti se više, ne biti više vidljiv] **3.** (ob. *mn*) *pren.* shvaćanje, poimanje stvari i svijeta [*~k (~ci) se širi(e), suzuje(u)* znanje, iskustvo, mudrost postaju širi (veći), uži (manji)]; **vidíkovac** *m* ⟨G -ōvca, N *mn* -ōvci⟩ mjesto, obično uređeno, odakle se pogled širi, pruža na velik prostor; **vìdiočev** *prid.* koji pripada vidiocu; **vȉdjelac** *m* ⟨G vȉdioca, N *mn* -ioci⟩ onaj koji doživljava ukazanje viših bića u čovječjem liku; **vȉdjelačkī** *prid.* koji se odnosi na vidioce; **vȉdjelica** *ž* **1.** *v.* vidjelac **2.** *arhit.* dio prozora koji se djelomično, ukoso, prema stropu otvara, prozor za provjetravanje; oberliht; **vȉdjeličin** *prid.* koji pripada vidjelici; **vȉdjeličkī** *prid.* koji se odnosi na vidjelice; **vȉdjel|o** *sr* **1.** svjetlo na kojem se vidi, stanje svjetla i rasvijetljenosti [*za ~a* za dnevnog svjetla, za dana, dok se vidi] **2.** *knjiš.* izvor svjetla **3.** vidik [*stajati na ~u* biti na vidiku svakome, da svatko vidi, izložen očima] **4.** *rij.* organ vida, oko △ ***nebesko ~o*** *knjiš.* Sunce, Mjesec; **vȉdjeti** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* vȉdīm, *imp.* vȉdi, *pril. sad.* vȉdēći, *pril. pr.* vȉdjēvši, *prid. rad.* vȉdio, *prid. trp.* vȉđen, *gl. im.* vȉđēnje⟩ **1.** reagirati (na što) osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima **2.** sresti koga, naći se s kim **3.** *razg.* uvidjeti, uviđati, razab(i)rati, shvatiti, shvaćati [*vidim da ima pravo*] **4.** pregledati, ispitati [*vidiš li grešku?*] **5.** iskusiti, preživjeti, prepatiti (radost, muke) **6.** predvidjeti **7.** (∅) posjedovati osjetilo vida, moći gledati; **vìdljiv** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se vidi, koji se može vidjeti; vidan, uočljiv; **vìdljivo** *pril.* na vidljiv način, zorno, očevidno; **vìdljivōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** osobina i stanje onoga što je vidljivo **2.** stanje atmosfere o kojem ovisi manja ili veća udaljenost percipiranoga predmeta [*dobra/loša ~*] **3.** *meteor.* najveća udaljenost na kojoj se može vidjeti i prepoznati crni predmet dovoljne veličine prema nebu na obzorju; **vȋdnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *pom.* ostakljeni otvor

na palubi kroz koji prolazi zrak i svjetlost u potpalublje; **vîdno** *pril.* vidljivo, očito [*bio je ~ uznemiren*]; **vídnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ vidljivost; **vidòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji ima moć predviđanja budućnosti **2.** *rij.* koji dobro vidi; **vidòvito** *pril.* proničući u ono što će se dogoditi, predviđajući; **vidòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vidovit; **vidòvnjāčkī** *prid.* koji se odnosi na vidovnjake; **vidòvnjāčki** *pril.* kao vidovnjak, na način vidovnjaka; **vidòvnjāk** *m* ⟨G vidovnjáka, N *mn* vidovnjáci⟩ onaj koji je vidovit, koji unaprijed vidi ono što će se dogoditi; **vidovnjàkinja** *ž*, *v.* vidovnjak; **víđati** (koga, se, s kim) *nesvrš.* ⟨*prez.* vîđām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ vidjeti koga ili vidjeti se s kim povremeno, od vremena do vremena; **vìđen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** ⟨*prid. trp.*⟩, *v.* vidjeti **2.** koji je ugledan [*~ čovjek*; *~ seljak*]; cijenjen, uvažen; **vìđenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ uglednost, cijenjenost; **vìđēnj|e** *sr* **1.** ⟨*gl. im.*⟩, *v.* vidjeti **2.** susret ili upoznavanje roditelja budućih mladenaca [*ići na ~e*] **3.** pogled na što kao problem ili predmet obrade, vizija čega [*njegovo ~e modernog baleta*] △ ***mjenica po ~u*** mjenica koja se isplaćuje kad se predoči; ***po ~u*** formula u bankovnom poslovanju za novac koji nije oročen [*sredstva po ~u*; *kamate po ~u*]

◈ m. os. imena (narodna): **Vìdomīr**, **Vìdoslav**; *hip.*: **Vîd**, **Vìdoje** ◊ *pr.* (preklapanje s *v.* Vîd): **Vìdēlko** (Slavonski Brod), **Vìdinić** (Karlovac, Rijeka), **Vidínović** (Vinkovci, *I* Slavonija), **Vìdnić** (Glina, Banovina, Rijeka, Turopolje), **Vído** (Požega, Pula, Zagreb), **Vidójević** (Dubrovnik, Turopolje, Rijeka), **Vidójković** (Đurđevac, Baranja, Buje), **Vidosávljević** (Vinkovci, Sinj, Zagreb, Osijek), **Vìdoš** (330, Ogulin, Slunj, Imotski, Ivanić Grad, *I* Slavonija, Kutina), **Vìdoša** (Zagreb, Zlatar Bistrica, Koprivnica), **Vidóšević** (310, Split, sred. Dalmacija, Imotski), **Vìdošić** (140, Valpovo, *I* Slavonija, Nova Gradiška), **Vìđāk** (100, Split), **Vìđen** (Dubrovnik, Zagreb, Makarska)

✧ *prasl.* i *stsl.* vidъ, *viděti (*rus.* vídet', *polj.* widzieć), *lit.* pa-vydėti: zavidjeti ← *ie.* *weyd-: vidjeti, znati (*lat.* vidēre, *grč.* eîdon: vidjeh)

**Vîd** m. os. ime (svetačkoga podrijetla; ranokršćanski mučenik na Siciliji iz doba Dioklecijana; zamjena za kult slavenskoga božanstva Svetovita te su mu posvećene brojne crkvice; preklapanje s Vid od Vidoslav, *v.* vîd); **Vîda** (**Vída**) ž. os. ime ◊ *pr.*: **Vîd** (120, Zaprešić, Zagreb, Jastrebarsko), **Vîda** (460, Podravska Slatina, *I* Slavonija, Orahovica, Baranja, Đurđevac), **Vìdačak** (Zagreb, sred. Dalmacija, Zadar), **Vìdaček** (340, Ivanec, Varaždin, Zagorje, Novi Marof), **Vìdačić** (230, Varaždin, *I* Slavonija, Dubrovnik, Križevci, Požega), **Vidáčković** (Rijeka, Županja, Pula, sred. Dalmacija), **Vìdaić** (190, Zadar), **Vìdajić** (Vukovar, Zadar, Pula), **Vìdak** (970, Zagreb, Virovitica, *J* Dalmacija, Zadar, Zlatar Bistrica), **Vidáković** (3910, Slavonija, Primorje, Novska), **Vidàkušić** (Požega, Vinkovci), **Vìdalić** (Labin, Rijeka, Pula), **Vidàlin** (Jastrebarsko, Turopolje, Kutina), **Vidàlina** (Sinj, Turopolje), **Vìdān** (210, Split, Karlovac, Rijeka), **Vidánec** (Zagreb, *I* Slavonija, Zlatar Bistrica), **Vidánović** (Zagreb, Vukovar, Dugo Selo), **Vìdās** (1030, Rijeka, Pag, Rab), **Vìdatić** (Zagreb, Koprivnica), **Vìdec** (520, Ivanec, Varaždin, Virovitica, Orahovica, Vrbovec), **Vidèčak** (Osijek, Rijeka, Pokuplje), **Vìdek** (250, Zabok, Zagreb i okolica, Zagorje), **Vìdeka** (Split, Sinj, Zagreb, Dubrovnik), **Vìdekić** (Pazin, Slunj, Pokuplje), **Vidéković** (Samobor, Križevci, Sisak, *I* Slavonija), **Vìdic** (Zagreb, Turopolje), **Vìdiček** (310, Zabok, Zagreb, Donja Stubica, Kutina, Karlovac, Varaždin), **Vidíčević** (Vinkovci, Zagreb), **Vídić** (1620, Benkovac, *I* Slavonija, Sinj, Zagreb, Požega), **Vìdov** (300, Zadar, *S* Dalmacija), **Vîdović** (6280, sred. i *J* Dalmacija, Međimurje, Požega, Zagorje, Banovina) ◊ *top.*: **Sùtvid**, **Sùtvija**; (naselja): **Vîdovac Cèsaričkī** (Gospić, 32 stan.), **Vîdovec Kràpinskī** (Krapina, 269 stan.), **Vîdovec Pètrovskī** (Krapina, 126 stan.), **Vîdović** (Cres-Lošinj, 21 stan.)

✧ *lat.* Vitus

**Vîd**[1] (**Vît**) *m mit.* jedan od slabije poznatih bogova u slavenskom panteonu

**Vîd**[2] *m* naselje (u blizini Metkovića), 748 stan. // **vìdskī** *prid.* koji se odnosi na Vid

**vîda** *ž reg.* zavrtanj, vijak, šaraf; vidun

✧ *tal.*

**Vída, Viktor** (1913–1960), hrv. pjesnik introvertirane lirike, ispovjedne poetske proze i tragičnog osjećaja života; u dvije za života objavljene zbirke (*Svemir osobe*, *Sužanj*

*vremena*) zaokupljen je tugom samoće, promašenošću života, uvjerenjem da »nije teško umrijeti, teško je živjeti«; tek najavljen veliki pjesnički talent prekinut samoubojstvom u emigraciji u Buenos Airesu

**vídac** *m* ⟨G víca, N *mn* víci, G vȋdācā⟩ *bot.*, *v.* mokrica (**1**)

**Vidáković**, **Albe** (1914–1964), hrv. muzikolog i skladatelj pretežno crkvenih djela u koje unosi elemente hrv. folklora (*Hrvatska misa*, *Staroslavenske mise*); istraživao stariju hrv. glazbenu povijest

**Vidal** (*izg.* Vidâl), **Gore** (1925), američki književnik, plodan dramatičar, esejist i pisac intelektualno i društveno angažiranih romana (*Grad i stup*, *Mesija*, *Julijan*); ironična slika društvenog morala u romanu iz života glavnoga grada SAD-a *Washington*, *D.C.*

**vídati** (što) *nesvrš.* ⟨*prez.* vȋdām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ liječiti rane domaćim lijekovima **//** **vìdār** *m* ⟨G vidára⟩ onaj koji vida, liječi rane; ranarnik; **vidàrica** (**vìdārka**) *ž*, *v.* vidar; **vidàričin** *prid.* koji pripada vidarici

**vîdeo** *m* ⟨G -a, N *mn* -i/-a *sr*⟩ **1.** *tehn.* ukupnost elektroničnoga snimanja, obrade i reproduciranja pokretnih slika i pratećeg zvuka **2.** *v.* videorekorder **3.** *tehn.* vizualni dio TV signala (za razliku od čujnog) △ **~-art** *umj.* oblik umjetnosti koja se koristi u prezentaciji videotehnikom; umjetnost koja upotrebljava ili naglašava vizualne efekte, ob. eksperimèntalnog karaktera; **~-spot** kraći oblik TV iskaza ob. informativnog ili propagandnog karaktera
✧ *engl.* video ≃ VIDEO-

**VIDEO-** kao prvi dio riječi označuje da se drugi dio odnosi na ono što se vidi ili prati osjetilom vida [*videorekorder*; *videokaseta*; *videokultura*; *videomaterijal*]
✧ *lat.* videre: vidjeti

**videofìlm** *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ film snimljen videotehnikom
✧ VIDEO- + *v.* film

**vìdeofōn** *m tehn.* telefon s malim ekranom na kome se vidi slika osobe s kojom se razgovara; videotelefon
✧ VIDEO- + -FON

**videofrekvèncija** *ž tehn.* frekvencijski pojas kojim se prenose videosignali

**videogràfika** *ž* ⟨D L -ici⟩ *tehn.* grafičko oblikovanje namijenjeno TV mediju (npr. izrada špica, jinglova i sl.)
✧ *engl.* video graphic ≃ VIDEO- + *v.* grafika

**videoìgra** *ž* ⟨G *mn* videoigárā⟩ **1. a.** mala elektronska naprava s minimalnim brojem funkcijskih tipki za upravljanje likovima u igri (omogućuje samo jednu igru; preteča igraćih konzola) **b.** igra namijenjena igranju na igraćim konzolama s prikazom na TV ekranu (igra se uz pomoć džojstika) **2.** *inform. rij.* kompjuterski program namijenjen zabavi, ob. na CD-u; računalna (kompjuterska) igra
✧ VIDEO- + *v.* igra

**videokàmera** *ž tehn.* uređaj za snimanje i reproduciranje videozapisa na traku ili u memoriju; kamkorder
✧ VIDEO- + *v.* kamera

**videokàrtica** *ž inform.*, *v.* kartica (**4**)
✧ VIDEO- + *v.* karta, kartica

**videokazèta** *ž* ⟨G *mn* videokazétā⟩ *razg.* kazeta s videovrpcom (snimljenom ili praznom)
✧ VIDEO- + *v.* kazeta

**videoklȉp** *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *tehn.* kratak videoprogram koji se prikazuje uz neku popskladbu ili o nekoj popularnoj osobi, ob. u promotivne namjene
✧ *engl.* videoclip ≃ VIDEO- + clip: odrezak

**videokonferèncija** *ž int. tehn.* telekomunikacijski sustav potpomognut računalnom tehnologijom koji omogućuje trenutačnu zvučnu i slikovnu komunikaciju između međusobno udaljenih ljudi

**videomèmōrija** *ž inform.* dio računalne memorije u koju se pohranjuju podaci koji će biti prikazani na ekranu monitora
✧ VIDEO- + *v.* memorija

**videomikroskòpija** *ž tehn.* upotreba televizijske kamere za snimanje i prikazivanje slika koje ljudsko oko ne može (jasno) vidjeti
✧ VIDEO- + *v.* mikroskop

**videomȉkser** *m* tehničar koji za vrijeme TV snimanja s više kamera, ukapča signal određene kamere i određene dodatne informacije s drugih uređaja u finalni izlaz slike
✧ *engl.* video mixer ≃ VIDEO- + *v.* miks, mikser

**videopirátstvo** *sr*, *v.* piraterija

**video player** (*izg.* videoplèjer) *m tehn.* uređaj pomoću kojega se može gledati videosnimka s kasete, ali se ne može snimati, *usp.* player, videorekorder

✧ *engl.* ≃ VIDEO- + player: uređaj za reprodukciju

**videoplòter** *m pom. tehn.* brodski uređaj s katodnom cijevi uključen u navigacijski elektronski sustav; na ekranu se vidi obalni rub, vrijednost kursa i geografske koordinate trenutačne pozicije broda
✧ *engl.* video plotter ≃ VIDEO- + plotter: crtač

**videopr̀ilagodnīk** *m*, *v.* kartica (**4**)

**videorekòrdēr** *m* ⟨G videorekordéra⟩ *tehn.* uređaj za snimanje i reproduciranje videosnimke s videokazeta (VCR); video, *usp.* VHS (**1**)
✧ *engl.* video recorder ≃ VIDEO- + recorder: snimač, uređaj za snimanje

**videosìgnāl** *m* ⟨G videosignála⟩ *tehn.* elektronička informacija koja sadrži podatke o pokretnoj slici te prateće podatke za sinkroniziranje slike, tona i dr.; prenosi se vodovima ili radiovalovima
✧ *engl.* video signal ≃ VIDEO- + *v.* signal

**videosnîmka** *ž* ⟨D L -mci, G *mn* videosnìmākā/-ī⟩ *razg.* filmski zapis o nekom događaju (za razliku od tonskoga); videozapis
✧ VIDEO- + *v.* snimati, snimka

**video tape** (*izg.* vìdeotējp) *m tehn.* videovrpca, *v.*
✧ *engl.* ≃ VIDEO- + tape: vrpca

**videotéka** *ž* ⟨D L -éci⟩ **1.** ustanova za iznajmljivanje videokazeta **2.** mjesto gdje se pohranjuju videosnimke **3.** zbirka videosnimki u čijem vlasništvu **//** **videotèkār** *m* ⟨G videotekára⟩ onaj koji vodi videoteku, vlasnik videoteke, onaj koji radi u videoteci; **videotèkārka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* videotekar
✧ VIDEO- + -TEKA

**videotȅkst** *m* ⟨N *mn* videotèkstovi⟩ *inform.* sustav koji omogućuje da se korištenjem tastature, običnog TV prijemnika i telefona sačini terminal za pristup centrima koji daju uslugu pružanja informacija; informacije su općega tipa i namijenjene svim korisnicima (npr. informacije novinskih agencija) ili individualnim korisnicima (npr. podaci o bankovnom računu)
✧ *engl.* videotext ≃ VIDEO- + *v.* tekst

**videotelèfōn** *m*, *v.* videofon

**videotermìnāl** *m* ⟨G videoterminála⟩ *inform.* uređaj koji prikazuje informacije na katodnoj cijevi, ob. mu je pridružena tastatura; slika se tvori pomoću niza vodoravnih linija na sličan način kao kod TV prijemnika
✧ *engl.* ≃ VIDEO- + *v.* terminal

**videovŕpca** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ *tehn.* magnetska vrpca za snimanje i reproduciranje na videorekorderu; videotraka
✧ VIDEO- + *v.* vrpca

**videozápis** *m* videosnimka kraćeg trajanja
✧ VIDEO- + *v.* zapisati, zapis

**vidhijàdār** *m* ⟨G vidhijadára⟩ *mit.* u indijskoj mitologiji naziv za vilenjačko biće, vješto, spretno, sklono ljudima, često ukleto i osuđeno da živi u ljudskom liku
✧ *skr.* vidhyadr

**vìdica** *ž bot.*, *v.* očanica
✧ *v.* vid, vidjeti

**vîdija** *ž kem.* volframov karbid $W_2C$, crnosiva izvanredno tvrda tvar; primjenjuje se kao abraziv
✧ *njem.* **w**ie **Dia**mant: kao dijamant

**vìdikōn** *m tehn.* vrsta cijevi za snimanje; bitan dio TV kamere kojom se optičke slike pretvaraju u elektronički signal
✧ *engl.* vidicon ≃ VIDEO- + cone: stožac

**vidírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vìdīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *admin. zast.* ovjeroviti, potpisati, potvrditi, ob. vizu, novčanu uputnicu i sl.; vizirati
✧ *njem.* vidieren ← *lat.* vidi: vidio sam ← videre: vidjeti

**vìdmār** *m zast.* kmet na crkvenom imanju; upravitelj crkvenoga gospodarstva
♦ *pr.* (prema službi): **Vìdmār** (730, Zagreb, Gorski kotar, Slavonija, Gospić, Kostajnica), **Vidmárović** (Novska, Zagreb)

**Vìdmār, Josip** (1895–1992), slov. književnik, literarni kritičar i esejist velike erudicije (*Literarne kritike*, *Meditacije*); 1941. jedan od osnivača Osvobodilne fronte Slovenije, od 1943. njezin predsjednik; poslije rata utjecajan političar, predsjednik SAZU od 1952.

**vìdokrūg** *m* ⟨N *mn* -ūzi⟩ **1.** vidik, obzor, horizont **2.** *pren.* duhovni vidik, širina shvaćanja
✧ *v.* vid + *v.* krug

**Vidòšić, Tihomil** (1902–1973), hrv. vojni glazbenik, skladatelj, dirigent i pedagog; u skladateljska djela često unosio elemente istarskog narodnog melosa (komična opera *Stari mladić*)

**Vìdova gòra** *ž geogr.* najviši vrh (780 m) Brača i jadranskih otoka

**Vìdōvci** *m mn* ⟨G Vìdovācā⟩ naselje (u blizini Požege), 1774 stan.
◆ *v.* Vid

**vidòvčica** *ž bot.*, *v.* krivičica
✧ *v.* vid, vidjeti

**Vìdovdān** *m* dan slavenskog pretkršćanskog boga, u pravoslavnom crkvenom kalendaru 28. lipnja // **vìdovdānskī** *prid.* koji se odnosi na Vidovdan △ ~ **ustav** Ustav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca donesen 28. 6. 1921.

**Vìdovec** *m* ⟨G -ōvca⟩ naselje (u blizini Varaždina), 846 stan. // **Vìdovčanin** *m* (**Vìdovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vìdovčani⟩ stanovnik Vidovca; **vìdovečkī** *prid.* koji se odnosi na Vidovec i Vidovčane
◆ *v.* Vid

**Vìdović, Emanuel** (1870–1953), hrv. slikar dalmatinskih (splitskih i trogirskih) krajobraza, crkvenih interijera, svoje sobe i atelijera sa starinskim namještajem; zaodijevajući svoje motive u maglenu i polumračnu atmosferu postiže lirske a često i simbolične ugođaje (*Angelus*, likovi samotnih ribara i dr.)

**vìdra** *ž* ⟨G *mn* -dārā/-ī⟩ **1.** *zool.* **a.** životinja iz porodice kuna (*Lutra lutra*), živi pored vode **b.** *meton.* krzno od vidre **2.** *pren.* vrlo snalažljiva i lukava (osoba) // **vìdrāč** *m* ⟨G vidráča⟩ *knjiš.* mužjak vidre; **vìdrica** *m zool.* rod zvijeri (*Mustela*) iz porodice kuna (npr. vodena v. *Mustela lutreola*; nerc)
◆ *pr.* (nadimačka): **Vìdra** (Međimurje, Baranja, Banovina), **Vìdrač** (Varaždin, Đakovo, Koprivnica), **Vìdrak** (Garešnica, Zagreb)
✧ *prasl.* *vydra (*rus.* výdra, *polj.* wydra), *lit.* ūdra ← *ie.* *udreh₂ (*skr.* udra-, *njem.* Otter)

**Vídrić, Vladimir** (1875–1909), hrv. književnik, autor svega 40-ak pjesama koje su izvršile izuzetno velik utjecaj na pjesništvo hrv. moderne; tematika u rasponu od antičke i slavenske mitologije sve do aluzija na suvremenu političku stvarnost; lirika pomno njegovana, izrazito skladna i muzikalna, bliska impresionizmu i simbolizmu, ali uvijek individualno osebujna

**vìđas** *uzv.*, *v.* vigyazz

**vìđēnje**, *v.* vid

**viella** (*izg.* vijèla) *ž glazb. pov.* srednjovjekovni gudački instrument, preteča današnjih gudača, čest u uporabi žonglera
✧ *tal.*

**Viénac** *m*, *v.* vijenac (Vijenac)

**vìet vô dào** *m sport* tradicionalna vijetnamska borilačka vještina, usko vezana za kineski boks, snažno utjecala na karate
✧ *kin.*

**viewdata** (*izg.* vjûdējta) *ž inform.* sistem ili mreža koja osigurava kompjuterizirane informacije za emitiranje na TV ekranima
✧ *engl.*

**viewer** (*izg.* vjúer) *m inform.*, *v.* preglednik
✧ *engl.*

**viewfinder** (*izg.* vjûfājnder) *m tehn.* **1.** dio fotografskog aparata ili kamere koji pokazuje dio sadržaja koji će biti uključen u sliku; tražilo, zuher **2.** samostalna optička sprava koja pokazuje sve parametre slike (format, izrez, blendu i dr.); služi ob. režiserima i snimateljima u pripremnom kadriranju; motivzuher
✧ *engl.*

**vìganj** *m* ⟨G -gnja, N *mn* -gnjevi⟩ kovačko ognjište, ognjište uz koje kovač kuje
◆ *pr.* (nadimačka): **Vìgan** (Zadar), **Vìgnjević** (610, Ogulin, Donji Lapac, Karlovac, Vrbovsko) ◊ *top.* (naselje): **Vìganj** (Korčula, 330 stan.)
✧ *prasl.* *vygnь (*slov.* vigenj, *češ.* výheň) ≃ *v.* oganj

**vìgezimālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩, *v.* vicezimalan, ob. u: △ ~ **brojni sustav** *mat.* sustav računanja kojem je 20 brojna osnova
✧ *lat.* vigesimus, viginti: dvadeset ← vicesimus

**vigilàntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ *knjiš. rij.* koji je budan; pažljiv, oprezan
✧ *lat.* vigilans ← vigilare: bdjeti, stražariti

**vigíli** *m mn* ⟨N vìgīl, G vigíla⟩ *pov.* vatrogasni odredi u antičkom Rimu
✧ *lat.* vigiles

**vìgīlija** *ž* **1.** *pov.* noćna straža u starom Rimu, od zalaza do izlaza Sunca izmijenile bi se 4 straže **2.** *kat.* **a.** večernje molitve pred neke blagdane **b.** noćne molitve za umrle prije ukopa **3.** probdjevena noć
✧ *lat.* vigilia: bdjenje

**vignette**, *v.* vinjeta

**Vignola** (*izg.* Vinjȏla), **Giacomo da** (1507–1573), talijanski ranobarokni graditelj i teoretičar arhitekture; nakon Michelangelove smrti preuzima gradnju crkve Sv. Petra (Rim)

**Vigny** (*izg.* Vinjȋ), **Alfred Victor de, grof** (1797–1863), francuski pisac romana, novela i dramskih djela u duhu romantizma,

najznačajniji kao pjesnik intelektualistički interpretiranih mitskih poema obilježenih zrelom filozofijom, ponekad skeptičnom i pesimističkom, na kraju vjerovanjem u pobjedu ljudske misli (poeme *Mojsije*, *Krist na Maslinskoj gori* i dr. u zbirkama *Antičke i moderne poeme* i *Usud*)

**Vigo** (*izg.* Vigô), **Jean** (1905–1934), francuski filmski redatelj, snažan društveni kritičar i satiričar; spaja dokumentarno s igranim, romantiku s naturalizmom, lirizam s naturalizmom i nadrealizmom; iako autor samo tri cjelovečernja i jednog kratkog filma, postao klasik svjetske kinematografije (*Atalanta*)

**vìgonj** *m* **1.** gruba pamučna grebena pređa slabije kakvoće **2.** tkanina od dlake južnoameričke lame, *usp.* vikunja
✧ *fr.* vigogne

**vigoroso** (*izg.* vigorôzo) *pril. glazb.* oznaka na partituri da se interpretira energično, živahno
✧ *tal.*

**vìgorōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji je pun životne snage; vitalan, jak, čvrst, snažan
✧ *srlat.* vigorosus ← *lat.* vigor: životna snaga

**vìgōvci** *m mn* ⟨N vìgovac, G vìgōvca⟩ *razg. pov. pol.* pripadnici političke stranke u Engleskoj (17. do sredine 19. st.) koja je zagovarala reforme i parlamentarna prava, preteča današnje engleske liberalne stranke // **vìgovskī** *prid.* koji se odnosi, koji pripada vigovcima, *usp.* tori[1]
✧ *engl.* Whigs

**vìgvam** *m*, *v.* wigwam

**vigyazz** (*izg.* vìđas) *uzv. vojn. pov.* u vojsci Habsburške Monarhije s mađarskim službenim jezikom zapovijetka pozor!
✧ *mađ.* vigyáz

**vìhor** *m* **1.** *meteor.* olujni vrtložni vjetar **2.** *pren.* **a.** snažne, često oprečne emocije [~ *strasti*] **b.** stanje velike zbrke, opasnosti, nasilja [~ *rata*] // **vìhoran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ koji se diže s površine mora ili zemlje u obliku pijavice ili stupa prašine dignut ili kao dignut vihorom; uskovitlan, vrtložan, uzvrtložen; **vihòriti** (∅, se, čime) *nesvrš.* ⟨*prez.* vihòrīm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** *ekspr.* vijoriti **2.** pjeniti u vihoru, vrtložiti [*more (se) vihori*]
♦ *top.* (naselje): **Vìher** (Zagreb, Križevci, Međimurje, Prigorje)
✧ *prasl.* *vixъrь (*rus.* vixr', *češ.* vichr), *lit.* viesulas

**vihuèla** *ž* ⟨G *mn* vihuélā⟩ *glazb.* žičani instrument kratkoga vrata i plitkoga korpusa sa 6 žica ugođenih u kvartama (osim 3. i 4. koje dijeli interval velike terce); španjolski ekvivalent europske lutnje
✧ *šp.*

**vìja** *ž* ⟨G *mn* vījā⟩ *bot.*, *v.* lucerna[1]

**vijàdukt** (**vijadùkt**) *m* ⟨G *mn* -kātā/-ūktā⟩ most za cestovni ili željeznički promet koji premošćuje dolinu ili kakvu prometnicu, obično ima više kraćih lukova
✧ *njem.* Viadukt ← *lat.* via: put + ductus: vođenje

**víjati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vȋjām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** (∅) **a.** puhati (o vjetru) **b.** gusto padati (o snijegu) **2.** **a.** (što) čistiti žito od pljeve **b.** (koga) tjerati, goniti, proganjati, svuda slijediti // **vìjāč** *m* ⟨G vijáča⟩ onaj koji što vije (žito), onaj koji vije (vjetar); **vìjača** *ž* **1.** lopata za vijanje žita **2.** **a.** uže za preskakivanje s drvenim ili plastičnim ručkama **b.** *meton. sport* jedna od gimnastičkih disciplina u kojoj gimnastičari vježbaju s vijačom; **vìjačnī** *prid.* koji pripada vijku; **vîjak** *m* ⟨G -jka, N *mn* -jci, G vȋjākā⟩ **1.** *tehn.* strojni element s glavom i navojem koji služi za pričvršćivanje navijanjem u odgovarajuću maticu i sl. [*matični ~*; *usadni ~*; *~ za drvo*]; zavrtanj, šaraf **2.** **a.** *pom.* najrašireniji oblik brodskog propulzora [*brodski ~*] **b.** *v.* propeler [*zračni ~*]; **víjalica** *ž* uređaj za odjeljivanje primjesa u žitu, ugljenu i sl.; **vìjalīšte** *sr* mjesto gdje vuci viju, *usp.* vìjati; **víjalīšte** *sr* mjesto gdje se vije; gumno, *usp.* víjati (**2a**); **vìjalo** *sr glazb.* gudalo za lijericu; **vìjati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vìjēm, *pril. sad.* vìjūći, *gl. im.* -ānje⟩ urlati, urlikati, zavijati (vuk, pas) [*~ kao vuk* zavijati poput vuka, jaukati od bolova i sl.]; **vìjavica** *ž meteor.* općeniti naziv za hidrometeore ili litometeore podignute s tla snažnim i vrtložnim vjetrom, vodoravna vidljivost osjetno smanjena △ ***prašinska (pješčana)*** ~ mnoštvo čestica prašine ili pijeska podignuti od tla jakim vjetrom; ***snježna*** ~ mnoštvo čestica snijega podignuto s tla snažnim vjetrom [*jaka ~*]; **vìjčan|ī** *prid.* koji pripada, koji se odnosi na vijke [*~a roba*]; **vijčànīk** *m* ⟨G vijčaníka⟩ *glazb.* vrh vrata glazbala, na kojem su vijci; **vìjčić** *m dem.* od vijak
✧ ≃ *v.* viti

**vijéće** *sr* skup koji nakon rasprave donosi

mišljenje o nečemu, skup koji daje savjete u vezi s nekim pitanjem [*gradsko ~*; *Hrvatsko ~ obrane*; *krunsko ~*; *~ mudraca*; *nastavničko ~*; *općinsko ~*] △ ***Vijeće Europe*** *pol.* međunarodna udruga s ciljem jačanja političke, socijalne, pravne i kulturne suradnje među zemljama članicama, te unapređenja ljudskih i manjinskih prava, tržišne privrede i pravne države; ***Vijeće sigurnosti*** *pol.* jedno od šest glavnih organa UN-a koje je zaduženo za očuvanje mira u svijetu i međunarodnu sigurnost // **vijéćati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vijêćām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** držati vijeće, razmatrati u vijeću, dogovarati se u vijeću, imati sastanak vijeća **2.** *ekspr.* dugo raspravljati o nekom pitanju; **vijéćnica** *ž* zgrada ili prostorija u kojoj zasjeda vijeće [*gradska ~*; *fakultetska ~*]; **vijêćnica** *ž* članica vijeća, *usp.* vijećnik; **vijêćničkī** *prid.* koji se odnosi na vijećnike; **vijêćnički** *pril.* kao vijećnik, na način vijećnika; **vijêćnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ član vijeća ✧ *prasl.* *větje (*stsl.* věšte, *rus.* véče, *stčeš.* věce) ≃ *větiti: govoriti

**vijêk** *m* ⟨N *mn* vjèkovi/vijêci *ekspr.*⟩ **1. a.** život čovjeka u svojem trajanju, dužina života **b.** trajanje čega, dužina moguće upotrebe izražene nekim mjernim jedinicama **2. a.** *knjiš. razg.* veliko razdoblje [*otkako je svijeta i ~a* oduvijek] **b.** dugo razdoblje povijesti [*kršćanski ~*; *industrijski ~*]; era **3.** *arh.* stoljeće [*dvadeseti ~*] △ ***stari, srednji, novi ~*** tri osnovna razdoblja povijesti čovječanstva; ***~ trajanja*** trajnost čega izražena vremenskom mjerom ili pojmom o trajanju [*dug/kratak ~ trajanja*]; trajnost, trajanje; ***zlatni ~*** doba najvećeg procvata, najblistavije razdoblje // **vjȅč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ **1.** koji je beskonačan po svom trajanju, koji nema ni početka ni svršetka, koji neprekidno traje; koji nikad neće prestati, nestati ili umrijeti [*~ni led*; *~ni grad* Rim; *živjeti u ~nom strahu* stalno strahovati, ne moći se riješiti straha]; vječit, *opr.* prolazan **2.** neprekidan, stalan [*to Tvoje ~no prigovaranje*] **3.** koji se ne mijenja u bitnome [*~ne istine*]; **vjȅčit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* vječan; **vjȅčitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* vječnost (1); **vjȅčno** *pril.* **1.** zauvijek, bez ograničenja u pojmovima vremena koje se mjeri, zauvijek, dok je svijeta i vijeka **2.** *razg.* vrlo dugo, tako da se ne troši brzo ili prebrzo; **vjȅčnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo ili stanje onoga što je vječno; vječitost **2.** *fil.* beskonačno trajanje, vrijeme bez početka i kraja **3.** *pren.* **a.** *razg.* vrlo dugo vrijeme [*prava, cijela ~*, *razg.* vrlo dugo] **b.** zagrobni život [*na pragu ~i* pred smrt; *preselio se u ~* formula u objavljivanju smrti]; **vjek|òvati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vjȅkujēm, *pril. sad.* vjȅkujūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** *retor.* bivati gdje vjekovima **2.** *razg.* provoditi beskrajno dugo i dosadno vrijeme, vrijeme koje se čini beskrajno [*ovdje ~ujem već dva dana uzalud*]; **vjekòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se odnosi na vijek; vjekovjek; **vjekòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vjekovit; **vjȅkovječ|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji traje vjekovima, koji je za sve vijeke [*to ti je ljepilo ~no*]; vrlo trajan, kao »za vječnost«; **vjekòvjek** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* vjekovit; **vjȅkōvnī** *prid.* koji traje vjekovima, koji se mjeri vjekovima, vrlo dugotrajan ✧ *prasl.* i *stsl.* věkъ (*rus.* vek, *polj.* wiek), *lit.* viekas: moć, životna sila ← *ie.* *weyk-: boriti se (*lat.* vincere: pobijediti, *got.* weihan: boriti se)

**vijén|ac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci, G vijênācā⟩ **1.** ukras od cvijeća ili lišća spleten u obliku kruga [*polaganje ~ca*; *trnov ~ac*; *ovjenčati ~cem*] **2.** (+ *potenc.*) ono što odgovara slici vijenca (rast biljaka u krugu, plodovi vezani u obruč, gornji obrub posude, kosa spletena uokrug itd.) **3.** *rij.* naziv kružnim i polukružnim ulicama u gradovima **4. a.** planinski lanac **b.** zaravnjeni planinski greben **5.** dio zgrade koji duž pročelja strši od površine zida **6.** *meteor.* fotometeor: jedan ili više obojenih prstenova malog promjera oko Sunca ili Mjeseca [*Sunčev ~ac*; *Mjesečev ~ac*] **7.** (*Vienac*, *Vijenac*) središnji hrv. književni časopis 1869–1903, obnavljan 1910–1913, 1944–1945. i 1993, od 1996. dvotjedne novine, izdavač Matica Hrvatska △ ***lovorov ~ac*** *pren.* priznanje, slava; ***sonetni ~ac*** soneti povezani zajedničkim motivom i zajedničkim stihovima, posljednji stih prethodnog soneta ponavlja se kao prvi stih sljedećeg, a posljednji sonet sastavljen je od početnih stihova; ***trnov ~ac*** mučeništvo, stradanje // **vjènačnī** *prid.* koji se odnosi na vijenac; **vjènčac** *m* ⟨G vjenčàca, N *mn* vjenčàci, G vjenčácā⟩ *dem.* od vijenac; **vjènčanī** *prid.* koji se odnosi na vjenčanje [*~ prsten*]; **vjenčànica** *ž* **1. a.** isprava o

vjenčanju **b.** haljina za vjenčanje, vjenčana haljina **2. a.** greda koja na drvenim gradnjama zatvara vijenac **b.** greda povrh zida; **vjenčánje** *sr* **1.** čin sklapanja braka **2.** *kat.* sakrament ženidbe; **vjȅnčati** (koga, se) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ obaviti/obavljati čin sklapanja braka; **vjenčávati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vjȅnčāvām (se), *pril. sad.* -ajūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ *razg.*, *v.* vjenčati; **vjenčènjāk** *m* ⟨G vjenčenjáka⟩ vrsta blanje; **vjȅnčić**[1] *m dem.* od vijenac △ ***plesni*** ~ **1.** društvena čajanka **2.** *zast.* prvi ples mladića ili djevojke u javnosti

♦ *top.* (naselje): **Vijénac Barílovićkī** (Duga Resa, 131 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* věньсь (*rus.* venéc, *češ.* věnec), *lit.* vainikas ≃ *v.* viti (prvotno značenje je: ono savijeno)

**vijêst** *ž* ⟨G -i, I -i/-êšću, N *mn* -i, G vijéstī⟩ **1.** izvještaj o nekom događaju; obavijest, informacija [*nema ~i o potresu*] **2.** kraća informacija ograničena na činjenice bez komentara koja se prenosi masovnim medijima [*novinska ~*] **3.** (*mn*) TV emisija koja prati dnevne događaje [*~i na, TV*; *~i na radiju*] // **vjêsnica** *ž*, *v.* vjesnik; **vjêsničkī** *prid.* koji se odnosi na vjesnik; **vjêsnīk** *m* ⟨V -īče, N *mn* -īci⟩ **1.** onaj koji naviješta, koji je simbol čega što dolazi [*~ proljeća*] **2.** (+ *potenc.*) koji donosi vijesti, naziv ili sastavni dio naziva raznih edicija i publikacija [*Geološki ~*] **3.** (*Vjesnik*) zagrebački dnevnik, pokrenuli ga 1940. ilegalni komunistički aktivisti, 1941–1945. središnje glasilo NOB-a Hrvatske, 1945–1990. središnji informativno-politički dnevnik u Hrvatskoj, poslije 1990. opada mu utjecaj i naklada △ ***Vjesnik u srijedu*** posebno tjedno izdanje *Vjesnika* (1952–1977); 1950-ih i 1960-ih najtiražniji hrv. tjednik (naklada povremeno i preko 300.000)

✧ *prasl.* i *stsl.* věstь (*rus.* vest', *češ.* zvěst) ≃ vědě: znam ← *ie.* *weyd-: vidjeti, znati, *v.* vid, vidjeti

**Vȉjetkong** *m pov.* Fronta Nacionalnog oslobođenja Južnog Vijetnama, vodila oružanu borbu za ujedinjenje sa Sjevernim Vijetnamom (1957–1975) // **vȉjetkongovsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Vijetkong [*~i borci*; *~e jedinice*]

**Vȉjetnam** *m* država u Indokini, *JI* Azija, 329.566 km², 66.128.000 stan., glavni grad Hanoi // **vȉjetnamskī** *prid.* koji se odnosi na Vijetnam i Vijetnamce △ ~ ***jezik*** *lingv.* jezik mon-khmerske grane austroazijske porodice, službeni jezik Vijetnama; ~ ***rat*** *pov. pol.* **1.** od 1946. do 1954. građanski rat pokreta za nezavisnost pod vodstvom komunista (s uporištem na *S* zemlje) protiv francuskih kolonijalnih trupa i domaćih nacionalista s uporištem na *J* završen podjelom zemlje na dvije države **2.** od 1964. do 1975. rat Sjevernog Vijetnama protiv Južnog Vijetnama i intervencionističkih trupa SAD-a, završen pobjedom Sjevera i povlačenjem trupa SAD-a iz Vijetnama; ~ ***sindrom*** *psih.* **1.** traumatska stanja bivših vojnika SAD-a koji su sudjelovali u Vijetnamskom ratu **2.** takvo traumatsko stanje općenito, *usp.* PTSP

**vijñána** (*izg.* viđnána) *ž fil.* odnos svijesti prema pojedinim područjima osjetne spoznaje sa stanovišta primarnosti svijesti △ ***~-vada*** (*izg.* ~-vâda) naziv škole mahâjâna budizma koja naučava idealizam spoznajne svijesti, vijnánu; vrlo srodna idealizmu Veda

✧ *skr.* vijñāna-: razaznavanje

**vijòglav** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** koji izvija glavom; živ, nemiran (o životinjama) **2.** *pren. ekspr.* lakomislen, vjetropirast, nepredvidljiv (o osobama) // **vijòglavac** *m* ⟨G -āvca, N *mn* -āvci⟩ onaj koji je vijoglav; tvrdoglavac; **vijòglāvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vijoglavac; **vijòglavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vijoglav

✧ *v.* viti + *v.* glava

**vijòriti** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm (se), *pril. sad.* -rēći (se), *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (∅, se) lepršati viseći o nečemu na vjetru [*rublje se vijori*; *zastava vijori*] **2.** (čime) mahati (čime) tako da lepršа [*~ zastavom*] // **vȉjōran** *prid.* ⟨*odr.* -rnī⟩ *ekspr. jez. knjiž.* koji vijori

✧ *v.* vihor

**vijòrog** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ u kojega su rogovi uvijeni, koji ima rogove kao okretane oko uzdužne osi, kao u spirali, spiralaste [*~a antilopa*]

✧ *v.* viti + *v.* rog

**vìjug|a** *ž* ⟨D L -uzi⟩ **1. a.** krivulja u obliku izvijene crte koja se sve više udaljuje od središta **b.** *razg.* crta koja vijuga; krivulja **2.** *anat.* nabor kore velikog mozga // **vìjugast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je poput vijuge; izvijen, krivudav; **vijùgati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -ām,

*pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** biti u obliku vijuge [*cesta vijuga*] **2.** kretati se vijugavo [*rijeka vijuga*]; **vijùgavōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vijugavo

✧ *v.* viti

**vìkār** *m* ⟨G *mn* vikára⟩ **1.** *pov.* titula zamjenika ili namjesnika **a.** upravitelj jedne dijeceze Rimskoga Carstva **b.** upravitelj oblasti pod franačkim grofom **2.** *kat.* zamjenik, namjesnik biskupa, nadbiskupa, pape [*generalni* ~ papin zamjenik] **3.** *kat.* **a.** zamjenik gvardijana u samostanu **b.** pomoćni svećenik, kapelan △ ***Kristov*** ~ *pov. kat.* naslov papa od kraja 12. st.; ***Petrov*** ~ *pov. kat.* naslov papa od 5. do 12. st. // **vikárev (vikárov)** *prid.* koji pripada vikaru; **vikàrija** *ž pov.* naziv za vikarijat ob. u Bosni; **vikarìjāt** *m* ⟨G vikarijáta⟩ ured Crkve (crkvenoga reda) kojem je na čelu vikar [*franjevački* ~]; **vìkārskī** *prid.* koji se odnosi na vikare; **vìkārski** *pril.* kao vikar, na način vikara

✧ *lat.* vicarius: namjesnik, zamjenik ≃ vicus: selo

**víkati** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vîčēm, *imp.* víči, *pril. sad.* víčūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** vikom dozivati, glasati se jakim glasom; galamiti [~ *koliko grlo nosi* najsnažnije vikati] **2.** (koga) *zast.* zvati (imenom) [*viču ga Mijo*] // **vìka** *ž* ⟨D L vìci⟩ **1.** riječi jedne ili više osoba izgovorene povišenim jakim glasom u uzbuđenju; galama, graja, dovikivanje, negodovanje, skika **2.** uzvikivanje; **vìkāč** *m* ⟨G vikáča⟩ **1.** *pejor.* **a.** onaj koji viče, koji vikom dosađuje; bukač **b.** onaj koji bučno ističe svoju privrženost idejama itd. **2.** *pov.* objavljivač vijesti uz bubanj; pozivar, telal; **vikàčica** *ž*, *v.* vikač; **vìkāčkī** *prid.* koji je svojstven, koji se odnosi na vikače; **vìkāčki** *pril.* kao vikač, na način vikača; **víknuti** (∅) *svrš.* ⟨*prez.* vîknēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* víknuo⟩, *v.* vikati

◆ *pr.* (nadimačko): **Víkalo** (Zagreb, Z Slavonija)

✧ *prasl.* *vykati (*stsl.* vykanije: galama, *slov.* vikati)

**vìkend** (I) *m razg.* neradni dani na kraju tjedna (subota i nedjelja), tjedni odmor [*ići na* ~; *bio na* ~*u*] // **vìkend** (II) *prid.* koji se odnosi na vikend [~*-gradnja*; ~*-kuća*; ~*-naselje*; ~*-poslovi*] △ ~***-turist*** turist koji se javlja kao gost samo za vikend; ~***-vozač*** **1.** koji vozi rijetko, ob. samo vikendom **2.** *pren.* koji je nedovoljno pouzdan, nepouzdan nedjeljni turist/vozač; **vikèndāš** *m* ⟨G vikendáša⟩ *razg.* **1.** onaj koji provodi vikend, koji dolazi na vikend (za razliku od onoga koji u mjestu stalno živi) **2.** vlasnik vikendice; **vikendàšica** *ž*, *v.* vikendaš; **vikèndāškī** *prid.* koji se odnosi na vikend i vikendaše; **vìkendica** *ž* manja prikladno građena kuća uređena za odmor; kuća za odmor

✧ *engl.* weekend

**Vìkinzi** *m mn* ⟨N Vìking⟩ *pov. etn.* pripadnici skandinavskih naroda, ratnici, vješti mornari i gusari, koji su od 9. do 11. st. napadali, pljačkali i kolonizirali europske obale; Normani // **vìkinškī** *prid.* koji se odnosi na Vikinge [~ *brod*]

**vìkler** *m reg.* valjčić od metala, spužve i sl. koji služi za pravljenje kovrča u kosi; uvijač, papilota, papijon // **vìklati** (se) *nesvrš.* ⟨*prez.* vìklām (se), *pril. sad.* -ājūći (se), *gl. im.* -ānje⟩ praviti frizuru koristeći viklere

✧ *njem.* (Haar)wickel, Wickler: zavijač ← wickeln: omatati

**vìkont** *m* ⟨G *mn* vìkōntā⟩ *pov.* plemićka titula po rangu između baruna i grofa // **vikontèsa** *ž*, *v.* vikont

✧ *fr.* vicomte

**vìks** *m* ⟨N *mn* -ovi⟩ *reg.* laštilo, mast za cipele, pasta za parkete i sl. // **vìksati** (što) *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* čistiti, zaštićivati raznim pastama (cipele, namještaj, parkete i sl.)

✧ *njem.* Wichse

**vìktima** *ž pov. rel.* životinja određena za žrtvovanje // **viktimizírati** (koga, što) *dv.* ⟨*prez.* viktimìzīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *sociol.* proglasiti/proglašavati žrtvom

✧ *lat.* victima

**viktimològija** *ž* znanstvena disciplina, bavi se proučavanjem žrtava rata i drugih velikih nesreća u ljudskom društvu; žrtvoslovlje // **viktimòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi viktimologijom; **viktimòloškī** *prid.* koji se odnosi na viktimologiju i viktimologe [~ *institut*]; žrtvoslovni

✧ *lat.* victima: žrtva + -LOGIJA

**Vìktor 1.** *v.* ◆ **2.** ime trojice papa (2. i 11. st.), dvojice antipapa (12. st.), dvojice vojvoda Savoje (17. i 18. st.) i jednog kralja Sardinije (18. st.)

◆ m. os. ime; *hip.*: **Víča, Víco**; **Vìktōrija** ž. os. ime; *hip.*: **Víka, Vìkica** ◊ *pr.*: **Víčević** (330, Rijeka, Pag, Split, Delnice), **Víčić**

(440, Rijeka, Otočac, *I* Slavonija, Rovinj, Crikvenica), **Víkić** (Zagreb, Korenica)

✧ *lat.* Victor: pobjednik, *usp.* Vincent

**Vȉktor Emànuel 1.** ime dvojice sardinskih kraljeva (18–19, 19. st.) i jednog talijanskog kralja (19–20. st.) **2. II** (1820–1878), posljednji sardinski kralj; prihvatio liberalni ustav 1848. i usmjerio svoju aktivnost prema ujedinjenju Italije, uspješan vojskovođa; prvi kralj Italije (od 1861), popularni »padre della patria«, inaugurirao parlamentarnu vladavinu **3. III** (1869–1947), talijanski kralj (1900–1946); svojim autoritetom pomagao fašistima, usko surađivao s Mussolinijem i Vatikanom, 1936. proglasio se carem Etiopije, a 1939. kraljem Albanije, abdicirao 1946.

**Vȉktōrija 1.** *v.* ♦ **2.** *ž mit.* rimska božica pobjede i njezino utjelovljenje, poistovjećena s grčkom Nikom **3.** (1819–1901), kraljica Velike Britanije i Irske 1837–1901, a od 1876. i carica Indije; personifikacija političke moći i slave britanskog carstva // **viktorȉjānsk|ī** *prid.* **1.** koji se odnosi na doba vladavine kraljice Viktorije **2.** koji iskazuje osobine koje se pripisuju dobu vladavine kraljice Viktorije △ ~***i moral*** moralna strogost, kruti moral uz pomnjivo razrađena pravila ophođenja, koja je vladala u doba vladavine kraljice Viktorije; ~***o doba*** *pov.* doba vladavine britanske kraljice Viktorije, razdoblje kolonijalnog i industrijskog snažnog uspona Velike Britanije te moralna strogost, *usp.* ~***i moral***; **vȉktōrija** (**viktôrija**) *ž* **1.** *pov.* otvorena jednoprežna ili dvoprežna kočija **2.** *sport žarg.* igranje nogometa na jedan gol (ob. dječja igra)

♦ ž. os. ime; *hip.*: **Víka, Vȉkica** ◊ *pr.*, *v.* Viktor

✧ *lat.* victoria ← vincere: pobijediti

**Vȉktōrijini slápovi** *m mn geogr.* slapovi na rijeci Zambeziju, *J* Afrika, visoki 108 m, široki 1700 m

**Vȉktōrijino jȅzero** *sr geogr.* najveće jezero u Africi (treće u svijetu), 69.484 km², dubina do 82 m

**vikùnja** *ž* ⟨G *mn* vikúnjā⟩ **1.** *zool.* mala južnoamerička bezgrba deva (*Vicugna vicugna*) iz porodice lama **2.** *meton.* krzno te životinje, fine sivožute dlake

✧ *šp.* vicuña ← *egz.*

**víl|a** *ž* **1.** *mit.* mlado i lijepo žensko biće obdareno magičnim moćima **2.** *knjiž. retor.* zamišljeno biće koje nadahnjuje umjetnike, odgovara klasičnoj muzi △ ~***a Velebita*** naslov pjesme [*pjevati Vilu Velebita*] // **vilènica** *ž* **1.** víla **2.** stan vílā **3.** čarobnica; **vilènjāčkī** *prid.* koji se odnosi na vilenjake; **vilènjāčki** *pril.* kao vilenjak, na način vilenjaka; **vilènjāk** *m* ⟨G vilenjáka, N *mn* vilenjáci⟩ **1.** biće natprirodne moći, vještac **2.** *pren.* **a.** vjetrogonja, vjetropir **b.** vilovit konj; **vílin** *prid.* koji pripada vili △ ~***a kosa*** **1.** *bot.* biljni rod *Cuscuta* iz porodice slakova (*Convolvulaceae*), nametnik djeteline, lucerne, duhana, lana i dr. **2.** vlaknast ukras za božićno drvce; ~ ***klinčac*** *bot.* jestiva mirisna gljiva (*Marasmius oreades*), raste u krugovima na travnjacima; mirisna čamavka; **vȉlīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na vile; vilinji △ ~***e rašlje*** račvasta grana vrbe ili lijeske kojom se služe rabdomanti; **vȉlinjī** *prid.*, *v.* vilinski; **vilòvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* koji ima svojstva vile, kao vila brz, koji leti kao vila, čaroban; **vilòvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je vilovit

♦ **Víla** ž. os. ime (narodno), *zast.* ◊ *pr.*: **Vilènica** (220, Imotski, Gvozd, Vukovar, Bjelovar)

✧ *prasl.* vila (*strus.* vila, *češ.* víla)

**vȉla** *ž* ⟨G *mn* vîlā⟩ *arhit.* **1.** kuća, ob. okružena vrtom, građena samostalno; omogućuje potpunu udobnost **2.** *pov.* raskošni ljetnikovac, ob. okružen parkom

♦ *pr.*: **Vȉla** (200, Osijek, Sisak, Vojnić, Knin, *v.* i víla), **Vȉlotić** (Pula), **Vȉlović** (150, Split, Korčula, Osijek, *J* Dalmacija, *v.* i Filip)

✧ *lat.* villa: poljsko imanje, zaselak, ljetnikovac

**vilájet** *m* **1.** *pov.* najveća administrativna jedinica u Osmanskom Carstvu; pokrajina, oblast **2.** *pejor.* zaostala sredina △ ***tamni*** ~ *mit.* svijet vječnog mraka i tame

♦ *pr.*: **Vilájtović** (Slavonski Brod, Osijek)

✧ *tur.* viláyet ← *arap.*

**vȉlān** *m* ⟨G vilána⟩ *reg.* neotesanac, bezobraznik

✧ *tal.* villano

**Vilar** (*izg.* Vilâr), **Jean** (1812–1871), francuski glumac i redatelj; obnovom Nacionalnog pučkog kazališta edukacijski i kreativno utjecao na život u Francuskoj

**vȉle** *ž pl. tantum* ⟨G vîlā⟩ drveno ili željezno rašljasto oruđe s dugom drškom i s više drvenih ili željeznih krakova na vrhu za nabadanje trave, sijena, slame i dr. // **vȉlic|a** *ž*

1. *anat.* čeljusna kost u koju su usađeni zubi 2. a. viljuška; pirun b. (+ *potenc.*) dijelovi sprava slični vilici, ob. željezni 3. pribor za jelo kojim se nabada △ **glazbena ~a** čelični mehanističko-akustični instrument u obliku slova U koji pobuđen udarcem na titranje proizvodi ton određene visine; **vìličār** *m* manje vozilo koje služi za podizanje i prenošenje tereta u skladištima i sl.; viljuškar; **vìljuška** *ž* ⟨D L -šci, G *mn* -šākā/-ī⟩, *v.* vilica (2,3); **vìljuškār** *m*, *v.* viličar; **vìljuškast** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima oblik viljuške

✧ *prasl.* *vidly (*rus.* víly, *češ.* vidle)

**vilikìnīn** *m* ⟨G vilikinína⟩ *fiziol.* hipotetski probavni hormon koji se luči u sluznici tankog crijeva, nepoznate strukture, potiče gibanje crijevnih resica

✧ *lat.* villus: resica + *grč.* kineîn: pokretati

**Vìlim** 1. *v.* ◈ 2. ime četvorice engleskih, odnosno britanskih kraljeva (11. st. i 17–19. st.), petorice nasljednih namjesnika Nizozemske (16–19. st.) i trojice nizozemskih kraljeva i vojvoda od Luksemburga (19. st.), dvojice njemačkih careva (19. i 20. st.), dva normanska kralja Sicilije (12. st.) i jednog škotskog kralja (12–13. st.) 3. **I Hohenzollern** (1797–1888), pruski kralj i njemački car; suprotno početnim liberalnim proklamacijama podupirao militarizaciju (obavezni trogodišnji vojni rok), ekspanzionističku politiku kancelara Bismarcka, nedemokratske zakone i autoritarnu vladavinu (zabrana socijalističkih pokreta) 4. **II Hohenzollern** (1859–1941), pruski kralj i njemački car; intenzivirao militarističku i prevrtljivu politiku svog prethodnika, s imperijalističkim ambicijama uveo Njemačku u 1. svjetski rat, abdicirao poslije poraza 1918. 5. **I Osvajač** (o.1027–1087), normandijski vojvoda, engleski kralj, ugušio pobunu u Normandiji, zauzeo Flandriju, nakon bitke kod Hastinga (1066) pokorio cijelu Englesku, ugušio otpor vazala i seljaka, uveo feudalni sistem, zaveo imovinski katastar 6. **IV Mudri, grof** (1532–1592), vladar pokrajine Hesse-Kassel, sjajan organizator i ekonomist, tijekom tridesetogodišnje vladavine uspio ekonomski podići malu pokrajinu, smiriti unutarnje sukobe kompromisom između luterana i kalvinista, srediti državnu upravu, podupirati znanost; inicijator zbornika *Ekonomska država* (1585) 7. **Mučaljivi** (1533–1584), oranski i nasanski vojvoda, prvi nasljedni namjesnik Nizozemske; izborio nezavisnost Nizozemske u pobuni protiv španjolske vlasti i protureformacije (1579–1581) 8. **Oranski** (1650–1702), nasljedni namjesnik Nizozemske (od 1672) i kralj Velike Britanije (od 1689); osigurao pobjedu protestantizma u Nizozemskoj, uveo reforme koje su težile prema jačanju vlasti parlamenta i početnoj demokratizaciji društva (*Deklaracija prava* i *Akt tolerancije*, 1689)

◈ m. os. ime (germanskoga podrijetla); isto: **Vílko**, **Vìljem** (← *slov.*); **Vílma** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Vìlhelm** (Osijek, *I* Slavonija, Krk, ← *njem.*), **Vìličić** (Zagreb, sred. Dalmacija, Primorje), **Vílić** (450, Zagreb, Županja, Glina, Omiš, Baranja), **Vìlim** (Pakrac, Zagreb)

✧ *njem.* Wilhelm, *engl.* William, *nizoz.* Willem, *tal.* Guglielmo, *fr.* Guillaume

**Villa** (*izg.* Vìlja), **Francisco (Pancho)** (1878–1923), meksički vođa seljačkog pokreta u revoluciji 1910–1917, silno popularan u narodu, ali i optuživan zbog samovoljnih postupaka i grubosti; 1920. povukao se u mirni život na farmi, ali je ubijen u atentatu

**villancico** (*izg.* viljansìko) *m* ⟨N *mn* viljansìkosi⟩ *glazb. pov.* 1. oblik španjolske svjetovne pjesme 15–16. st. 2. u 18. st. duhovna kompozicija srodna baroknoj kantati

✧ *šp.*

**villanella** (*izg.* vilanèla) *ž glazb.* višeglasna svjetovna pjesma u narodnom duhu nastala kao reakcija na profinjeniji madrigal iz Napulja (u 16. st. proširila se iz Napulja po Europi)

✧ *tal.* ← villano: seljak

**Villard de Honnecourt** (*izg.* Vilâr donkûr) (13. st.), francuski gotički graditelj; njegovi zapisi o gotičkoj umjetnosti (1230–1240) na 33 pergamenska lista s 325 crteža najvažniji su izvor za proučavanje francuske gotike (arhitektura, kiparstvo, slikarstvo)

**Villon** (*izg.* Vijôn), **François** (1431–poslije 1463), francuski pjesnik i provalnik, pustolov, izuzetno talentirani i veliki liričar u istoj osobi; razuzdani život i životno iskustvo boema, pijanca, propalice, razbojnika, ubojice, osuđenika na smrt potresno iskazani u impresivnoj ispovjednoj poeziji strogih i kultiviranih pjesničkih oblika, originalnih metafora, dubokih misli i dojmljivih osjećaja (*Veliki testament*, *Balada obješenih*); pov-

jesničari književnosti ocjenjuju ga najvećim lirskim talentom francuske književnosti, začetnikom pjesništva modernog izričaja

**villotta** (*izg.* vilòta) *ž pov. glazb.* talijanska višeglasna svjetovna vokalna kompozicija 16. st.
✧ *tal.*

**vìljemōvka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ **1.** *bot.* sorta kruške **2.** rakija od te voćke
✧ *engl.* Williams pear: vrsta kruške

**Vȉljevo Dȏnjē** *sr* naselje (u blizini Donjeg Miholjca), 1318 stan. // **vȉljevačkī** *prid.* koji se odnosi na Viljevo Donje i Viljevčane; **Vȉljevčanin** *m* (**Vȉljevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȉljevčani⟩ stanovnik Viljeva Donjeg
♦ *pr.* (etnik): **Vȉljevac** (520, Virovitica, *I* Slavonija, Sisak)

**vìljuška**, *v.* vile

**vȉme** *sr* ⟨G -na, N *mn* vimèna, G viménā⟩ *anat.* mliječne žlijezde krave, ovce, koze itd. [*puno/prazno* ~]
✧ *prasl.* *vymę (*rus.* výmja, *češ.* vemeno) ← *ie.* *Howdh-men- (*lat.* uber, *grč.* oûthar)

**vimènjāk** *m* ⟨G vimenjáka, N *mn* vimenjáci⟩ *bot.* biljka *Platanthera bifolia* iz porodice orhideja (*Orchidaceae*)
✧ *v.* vime

**vína** *ž glazb.* najraširenije indijsko žičano glazbalo (spominje se već u vedskim tekstovima), građeno od dviju tikava povezanih bambusovom cijevi s 3–5 napetih žica
✧ *skr.* vīna

**vinaigrette** (*izg.* vinegrèt) *m razg. kulin.* umak od octa, ulja, soli, papra i drugih začina
✧ *fr.*

**vìnār**, *v.* vino

**Vìncent** **1.** *v.* ♦ **2. iz Kastva** (15. st.), hrv. slikar, najpoznatiji predstavnik tzv. mekog stila u kasnogotičkom zidnom slikarstvu, 1474. oslikao crkvu Sv. Marije na Škrilinama kod Berma (*Mrtvački ples*, *Poklonstvo kraljeva*)
♦ m. os. ime (svetačkoga podrijetla); isto: **Vìcēncij**; *hip.*: **Bénce**, **Cénko**, **Více** (Dalmacija), **Vȉcko**, **Vìncek** (Zagorje), **Vȋnko**; **Vȋnka** ž. os. ime ◊ *pr.*: **Bèncarić** (100, Vrbovec, moguće preklapanje s *v.* Benedikt), **Bénce** (110, Međimurje, Slavonija, *v.* i Benedikt), **Cȇnčić** (Delnice), **Cȅnić** (Vinkovci, *I* Slavonija), **Cénko** (120, Čakovec, Podravina), **Cènkōvčan** (120, Đurđevac), **Fȉc** (100, Čakovec), **Fȉcko** (Ivanec), **Fìcović** (Dubrovnik), **Fȉčko** (190, Koprivnica, Đurđevac), **Fȉsković** (Split), **Vȉcān** (Imotski, *I* Slavonija, Zagreb), **Vìcelić** (Korčula, Split, Dubrovnik), **Vicencínović** (Dubrovnik, Split, Korčula), **Vȉckić** (Labin), **Vȉckov** (Split, Zagreb, Bjelovar), **Vȉcković** (370, Zadar, Dvor, sred. Dalmacija, Benkovac, *v.* i Vitomir), **Vȉć** (Županja, *I* Slavonija), **Vȉćān** (Dubrovnik), **Vìćēntić** (Vukovar, Turopolje), **Vićentijević** (Međimurje, Gospić, Metković), **Vìncan** (Slavonski Brod, Primorje, Istra), **Vìncar** (Kutina, Turopolje), **Vìnce** (Zagreb, Baranja, *I* Slavonija, Rab), **Vìncek** (1420, Varaždin, Zagorje, Podravina, Međimurje), **Vincéković** (330, Varaždin, *Z* Slavonija, Prigorje), **Vìncelj** (430, Krapina, Zagorje, Bjelovar, Našice), **Vincèljāk** (**Vinceljâk**) (Krapina, Ivanić Grad), **Vìnceljek** (Krapina, Zagreb, *I* Slavonija), **Vìncent** (Novska), **Vìncer** (Požega, *I* Slavonija), **Vìncetić** (670, Županja, *I* Slavonija, Međimurje, Nova Gradiška), **Vȋnčić** (470, Sinj, Banovina, *I* Slavonija, Split, Zagreb), **Vȋnko** (250, Međimurje, Zabok, Zagreb, Pula), **Vȋnković** (2000, Međimurje, Posavina, Podravina) ◊ *top.* (naselja): **Vȋnkovačkī Bánovci** (Vinkovci, 255 stan.), **Vȋnkovec** (Vrbovec, 185 stan.)
✧ *lat.* Vincentius ← vincens: koji pobjeđuje, *usp.* Viktor

**vȉnč** *m* ⟨N *mn* -evi⟩ *razg.* dizalica (obično s koloturima)
✧ *engl.* winch

**vìnčester** *m* tip vojničke i lovačke puške (konstruiran 1866); vinčesterka
✧ prema američkom industrijalcu O. F. Winchesteru (1810–1880)

**vȉnčman** *m pom. razg.* čovjek koji upravlja brodskim vinčom
✧ *engl.* winchman

**vìndbōrer** *m reg.* svrdlo za pravljenje nareza
✧ *njem.* Gewindebohrer

**vindicírati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vindìcīrām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** zaštićivati, braniti; opravdavati **2.** *pravn.* tražiti povrat svojih oduzetih stvari ili prava // **vindikácija** *ž* **1.** *pravn.* polaganje prava na oduzeto vlasništvo ili na što drugo i traženje povrata oduzetog; zaštićivanje svojih vlasničkih prava **2.** osveta, kazna
✧ *njem.* vindizieren ← *lat.* vindicare

**Vìndija** *ž* špilja u Hrvatskom zagorju, *Z* od Varaždina, vrijedno arheološko nalazište iz paleolitika

**vìndjaka** (**vȉndjakna**) *ž* ⟨D L -aci⟩ *razg.* kratak kaput od lakih i nepropusnih materijala; vjetrovka
✧ *njem.* Windjacke

**vìndkon** *m*, *v.* wind cone

**vȉndsurfing** *m*, *v.* wind surfing

**vinegrȅt** *m*, *v.* vinaigrette

**vȉner** *m*, *v.* winner

**víneršnicl** *m razg. kulin.* bečki odrezak (panirani teleći odrezak)
✧ *njem.* Wienerschnitzel

**Vȉnēž** *m* ⟨G Vinéža⟩ naselje (u blizini Labina), 1048 stan. // **vȉnēškī** *prid.* koji se odnosi na Vinež

**Vìnica** *ž* naselje (u blizini Varaždina), 1222 stan.; u blizini ruševine staroga grada, dvorac Opeka (ostaci baroknog neoromantičarskog dvorca plemićke obitelji Bombelles) i veliki arboretum // **Vìničanin** *m* (**Vìničānka** *ž*) ⟨N *mn* Vìničani⟩ stanovnik Vinice; **vìnīčkī** *prid.* koji se odnosi na Vinicu i Viničane

**vìnīl** *m* ⟨G viníla⟩ *kem.* jednovalentni organski radikal $CH_2$=CH–, čiji su spojevi (npr. vinil-klorid i dr.) polazne tvari za proizvodnju vinilnih plastičnih masa
✧ *engl.* vinyl ← *lat.* vinum: vino

**vinilklòrīd** *m* ⟨G vinilklorída⟩ *kem.* zapaljivi plinoviti spoj, monomer, $CH_2$=CHCl, kao i dr. vinilni spojevi polazna tvar za proizvodnju vinilnih plastičnih masa (polivinil-klorida, polivinil-acetata i dr.)
✧ *v.* vinil + *v.* klor, klorid(i)

**vinìlōn** (**vinilôn**) *m* ⟨G vinilóna⟩ *kem.* vrsta polivinilnoga sintetičkog vlakna
✧ *engl.* vinylon (analogijom s najlon) *usp.* vinil

**Vȉnīšće** *sr* naselje (u blizini Trogira), 765 stan.

**vìnitēljnī** *m* ⟨G -ōg(a)⟩ *lingv. zast.* četvrti padež, akuzativ
✧ *rus.*

**vȉnker** *m reg. zast.* žmigavac, pokazivač smjera (na automobilima, tramvajima, motorima i dr.)
✧ *njem.* Winker ← winken: namigivati

**vìnkl** *m* (**vìnkla** *ž*) *reg.* **1.** mjerač kutova, kutomjer **2.** šablona koja odmjerava pravi kut (90°) // **vìnklati** *dv.* ⟨*prez.* -ām, *pril. sad.* -ajūći, *pril· pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *reg. žarg.* **1.** postaviti/postavljati, uvesti, namjestiti/namještati u pravi kut, namjestiti tesarskim kutomjerom **2.** odstupiti/odstupati od mjere za dužinu ili površinu (npr. kad sobna dimenzija 5 x 5 m ima stvarne dimenzije 4,98 x 5,02 i sl.)
✧ *njem.* Winkel

**Vȋnkōvci** *m mn* ⟨G *mn* Vȋnkovācā⟩ grad na Bosutu, *I* Hrvatska, 35.347 stan. // **vȋnkovačk|ī** *prid.* koji se odnosi na Vinkovce i Vinkovčane [~*e jeseni*]; **Vȋnkovčanin** *m* (**Vȋnkovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȋnkovčani⟩ stanovnik Vinkovaca
◈ *v.* Vincent

**vinkulírati** *dv.* ⟨*prez.* vinkùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ **1.** spojiti/spajati, vezati/vezivati **2.** *bank.* zabraniti prijenos vrijednosnih papira na drugoga // **vinkulácija** *ž term.* ograničenje raspolaganja vrijednosnim papirima njihovim vezivanjem za neki drugi akreditiv; zaporka (na vrijednosne papire) [~ *police*]; **vinkulácījskī** *prid.* koji se odnosi na vinkulaciju △ ~ ***kredit*** *bank.* predujam za robu koju će zajmoprimac moći preuzeti tek po uplati pozajmljenog iznosa
✧ *njem.* vinkulieren ← *lat.* vinculare: vezati (zaporkom) ← vincula: okovi

**vín|o** *sr* ⟨N *mn* -a⟩ **1.** alkoholno piće dobiveno vrenjem soka grožđa [*domaća ~a*; *ova ~a*] **2.** (*prid.* + *mn*) nadređeni (širi) pojam u pridjevu označuje opće svojstvo prema pojedinačnim svojstvima pojedinog vina [*slavonska ~a*; *dalmatinska ~a*; *laka ~a*; *kisela ~a*] △ ***arhivsko ~o*** staro vino, ono koje mora odležati u boci prema propisima i zakonima raznih zemalja (obično 3 godine); ***cijelo ~o*** vino bez dodavanja vode, nerazblaženo vino; ***čuveno ~o*** vino izvrsne kakvoće; ***misno ~o*** vino koje se upotrebljava na misi; ***mlado, novo ~o*** tek otočeno vino; ***pečeno ~o*** *lokal. reg.* vino desertnog tipa, tzv. likerno vino, koje se dobije ukuhavanjem masta kao dodatka; ***staro ~o*** odležano vino; ***stolno ~o*** standardno vino, vino za svakodnevnu upotrebu, konzumno; ***suho ~o*** umjereno oporo, bijelo vino; ***tanko ~o*** vino koje sadrži mali postotak alkohola; ***tvrdo (kompaktno) ~o*** vino s manjom količinom kiselina, a većom drugih sastojaka (tanina) // **vìnār** *m* ⟨G vinára⟩ trgovac vinom, čovjek koji prodaje vino naveliko; **vìnara** *ž* trgovina vinom; **vinàrija** *ž* mjesto gdje se vino njeguje, drži u bačvama i pretače za trgovinu namalo, pogon za proizvodnju i čuvanje vina; **vinàrījskī** *prid.* koji se odnosi na vinariju; **vìnārnica** *ž* ugostiteljsko mjesto gdje se sjedi i uživa u vinu kao jedinom piću

koje se služi; vinotočje; **vìnārskī** *prid.* koji se odnosi na vinare, vinarstvo i vinaru; **vìnārski** *pril.* kao vinar, na način vinara; **vinárstvo** *sr* ukupnost djelatnosti oko proizvodnje vina i njegova plasiranja na tržište; **vínce** *sr* ⟨G -a⟩ *hip.* od vino [*lagano ~*]; kapljica; **vìnčin|a** *ž augm.* od vino **1.** u zn. velike količine vina ili vina koje se uživalo preko mjere [*napiti se ~e*; *naliti se ~e*] **2.** *pejor.* u zn. loše, prosto vino; bućkuriš, patina; **vìnen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr. jez. knjiž.* onaj koji je pod utjecajem vina, koji se ponaša onako kako se ponaša kad se popije veća količina vina; pijan, *opr.* trijezan, trezven [*opijeni, ~i, omamljeni, ti naši cilindraši... u trijumfalnoj ulozi historijskih pobjednika*]; **vìnika** *ž* ⟨D L -ici⟩, *v.* vinjaga; **vìnov** *prid.* koji se odnosi na vinovu lozu [~ *list*]; **vînsk|ī** *prid.* koji je od vina [*~i ocat*]; koji se odnosi na vino [*~i podrum*] △ ***~a braća*** *razg. iron.* oni koji se sastaju radi neumjerena uživanja u vinu; ***~a karta*** popis vina u hotelu ili restoranu; ***~a kiselina*** *kem.* bezbojna kristalna tvar lako otopiva u vodi, $COOH(CHOH)_2COOH$, koja služi u proizvodnji osvježavajućih napitaka i kao močilo za bojanje; ***~a mušica*** *zool.* kukac dvokrilac čije ličinke žive na voću za fermentaciju; drozofila (*Drosophila melanogaster*); ***~i kamen*** kristalni talog koji ostaje nakon završenoga vrenja u vinskim bačvama i koji se u industriji rabi za dobivanje vinske kiseline, u medicini i dr.; **vìnjaga** *ž* ⟨D L -azi⟩ **1.** *bot.*, *v.* lòza △ **2.** lišće loze na vriježi, vriježa loze; **vȉnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ **1.** vinski destilat, rakija od vina; konjak **2.** *reg.* vinjaga **3.** *reg.* oruđe za rezanje loze

♦ *pr.* (prema zanimanju, nadimačka): **Vìnarić** (Slavonski Brod, Osijek), **Vinòpija** (Zagreb), **Vinovȑškī** (Ozalj, Karlovac, Virovitica, Turopolje, Pula) ◊ *top.* (naselja): **Vìnagora** (Pregrada, 75 stan.), **Vinárec** (Križevci, 217 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* vino (*rus.* vinó, *polj.* wino) ← *germ.* ← *lat.* vinum

**vinòbōjka** *ž* ⟨G *mn* -ojākā/-ī⟩ *bot.*, *v.* kermes²

✧ *v.* vino + *v.* boja

**Vìnodol** *m pov.* starohrvatska župa u Primorju // **vìnodolskī** *prid.* koji se odnosi na Vinodol △ ***Vinodolski zakon*** *pov.* zbornik pravnih uredaba i spisa, sastavljen 6. 1. 1288. u Novom Gradu (danas Novi Vinodolski)

**vìnogōrje** *sr* gorje zasađeno vinogradima, kraj pogodan za uzgoj vinove loze

✧ *v.* vino + *v.* gora

**vìnogrād** *m* zemljište zasađeno vinovom lozom, vinova loza na određenom zemljištu // **vinogràdār** *m* ⟨G vinogradára⟩ onaj koji se bavi uzgojem grožđa i proizvodnjom vina; **vinogradárev** (**vinogradárov**) *prid.* koji pripada vinogradaru; **vinogràdārka** (**vinogradàrica**) *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* vinogradar; **vinogràdārskī** *prid.* koji se odnosi na vinograde i vinogradarstvo [~ *pribor*]; **vinogràdārski** *pril.* kao vinogradari, na način vinogradara; **vinogradárstvo** *sr* **1.** poljoprivredna djelatnost koja se bavi uzgajanjem vinograda **2.** ukupnost znanja i iskustava o uzgajanju vinograda; **vìnogrādov** *prid.* koji pripada vinogradu; **vìnogradskī** *prid.* koji se odnosi na vinograde

♦ *pr.* (etnik): **Vinográdac** (100, Valpovo, *I* Slavonija) ◊ *top.* (naselja): **Vinográdci** (Valpovo, 282 stan.), **Vìnogrādi Lùdbreškī** (Ludbreg, 480 stan.)

✧ *v.* vino + *v.* grad¹

**vìnogradnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *zool.* kopneni puž plućnjak (*Helix pomatia*), štetnik u vrtovima i vinogradima, uzgaja se na farmama radi cijenjenog mesa; vinogradarski puž

**vinòpija** *m* ⟨N *mn* -e⟩ *ekspr.* **1.** onaj koji rado preko mjere uživa vino **2.** onaj koji pije samo vino (bez obzira na količinu), a ne druga alkoholna pića

✧ *v.* vino + *v.* piti

**vìnorodan** *prid.* ⟨*odr.* -dnī⟩ koji obiluje lozom i grožđem, u kojem loza dobro uspijeva (o kraju i sl.) // **vìnorodnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je vinorodno

✧ *v.* vino + *v.* rod, roditi

**vȉnoslōvlje** *sr knjiš. konstr.* proučavanje njegovanja vina suvremenim metodama; enologija // **vinoslóvac** *m* ⟨G -vca, N *mn* -vci⟩ stručnjak za vinoslovlje

✧ *v.* vino + *v.* slovo

**vinotéka** *ž* ⟨D L -éci⟩ zbirka ili trgovina biranih vina

✧ *v.* vino + -TEKA

**vìnotoča** *m* ⟨N *mn* -e⟩ **1.** *pov.* počasna služba onoga koji na dvoru toči vino, kojemu je dodijeljena čast da toči vino **2.** *razg.* onaj koji u većem društvu ulijeva vino gostima za stolom, koji na taj način dvori goste (svatove itd.) // **vìnotōčje** *sr*, *v.* vinarnica

✧ *v.* vino + *v.* točiti¹

**vìnōvnīk** (čega, ∅) *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *publ. ekspr.* (+ *srp.*) krivac, počinitelj [~ *zločina*] // **vìnōvnica** *ž*, *v.* vinovnik; **vìnōvničin** *prid.* koji pripada vinovnici
✧ *rus.* vinóvnik: krivac, uzročnik, kolovođa, neposredni izvršitelj

**vìntu** *m* ⟨G -ua⟩ *lingv.* američki indijanski jezik vintunske porodice, govori se u Kaliforniji; vintunski jezik

**vintùrīn** *m* ⟨G vinturína⟩ *reg. zast.* žohar, bakul
✧ *tal.* venturino

**vínuti se** *svrš.* ⟨*prez.* vînēm se, *pril. pr.* -ūvši se, *prid. rad.* vínuo se⟩ **1.** (∅) **a.** naglo se pokrenuti uvis; poletjeti **b.** popeti se naglo na što takvom kretnjom **2.** (do čega) **a.** podići se na veliku visinu prema čemu **b.** dospjeti na vrlo visok društveni položaj
✧ *vinǫti: zavitlati, *v.* viti

**vìnjāk**, *v.* vino

**vinjèta** *ž* ⟨G *mn* vinjétā⟩ **1. a.** *pov. umj. tisk.* u srednjem vijeku ukras iluminiranih rukopisnih knjiga (okvir minijatura, bordure) **b.** u doba tiskane knjige naziv za grafički ukras u obliku ornamenta s biljnim motivom na naslovnom listu, na kraju poglavlja ili knjige **2.** etiketa, naljepnica
✧ *fr.* vignette: lozica

**vìola** *ž glazb.* **1.** *pov.* srednjovjekovni gudački instrument; vihuela, vielle **2.** altovski gudački instrument sličan violini, mekana zvuka, tamnijeg od violinskog, u gudačkom sastavu po opsegu između violine i violončela △ ~ ***alta*** (*izg.* ~ ȁlta) viola s većim korpusom, konstruirana u 18. st.; ~ ***bastarda*** (*izg.* ~ bastȁrda) nešto manja verzija viole da gamba, raširena 16–18. st.; ~ ***da braccio*** (*izg.* ~ da brȁčo) (obitelj) gudačkih instrumenata koji imaju oblik violine i drže se u ruci, raširena 16–18. st.; ~ ***da gamba*** (*izg.* ~ da gàmba) obitelj gudačkih instrumenata, raširena od kraja 15–18. st., pri sviranju držala se među nogama (poput violončela); ~ ***d'amore*** (*izg.* ~ d'amôre) gudački instrument sličan violi raširen u 17. i 18. st.; ~ ***tenore*** (*izg.* ~ tenôre) gudački instrument iz obitelji viola da braccio, većih dimenzija; ~ ***pomposa*** (*izg.* ~ pompôza) gudački instrument iz obitelji viola da braccio, izgrađen u 18. st. // **viòlist** (**violȉst**) *m glazb.* svirač na violi; **viòlistica** (**viòlistkinja**) *ž*, *v.* violist
✧ *tal.*

**Vìōla** (**Viôla**) ž. os. ime, *usp.* Ljubica ◊ *pr.*: **Vìōla** (Zagreb, Rijeka, Istra, Osijek), **Vìolić** (230, Dubrovnik)
✧ *lat.* Viola

**violènt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji je karakterističan ili prouzročen velikom fizičkom snagom; silovit, žestok **2.** koji iskazuje ili ima veliku emocionalnu snagu; goropadan, divlji, naprasit **3.** koji je intenzivan; žestok, oštar [~*na bol*] // **violácija** *ž pravn.* povreda prava, oskvrnjenje; obeščašćenje, silovanje; **violèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina ili postupak onoga koji je violentan; silovitost, naprasitost, goropadnost
✧ *lat.* violentus ← violare: povrijediti

**violètnī** *prid.* koji je ljubičaste boje; ljubičast
✧ *fr.* violet ← *lat.* viola: ljubica

**violetta** (*izg.* violȅta) *ž glazb.* gudački instrument nešto manjeg korpusa od viole d'amore i sa žicama ugođenim na više tonove, raširen u 16. i 17. st.
✧ *tal.*

**violína** *ž glazb.* gudački instrument, solistički orkestralni i komorni instrument sopranskog registra; gusle △ ***prva*** ~ **1.** violina koja vodi u orkestru **2.** *pren.* onaj koji ima glavnu riječ u čemu // **violȉnist** (**violinȉst**) *m glazb.* umjetnik specijalist za izvođenje skladbi na violini; guslač; **violinìstičkī** *prid.* koji se odnosi na violiniste; **violinìstički** *pril.* kao violinist, na način violinista; **violȉnistkinja** (**violȉnistica**) *ž*, *v.* violinist; **viòlīnsk|ī** *prid.* koji je dio, koji se odnosi na violinu △ ~***a glazba*** naziv za glazbu koja se od 16. st. komponira za violinu, u kojoj do izražaja dolazi pjevnost i izražajnost violinskog zvuka; ~***i ključ*** *glazb.* znak koji označava mjesto note g (g-ključ)
✧ *tal.* violino

**violino piccolo** (*izg.* violîno pȉkolo) *m glazb.* violina manjih dimenzija od normalne violine, namijenjena izvođenju najviših dionica u skupini gudačkih instrumenata
✧ *tal.*

**violino principale** (*izg.* violîno prinčipâle) *m glazb.* u orkestralnim partiturama, oznaka za glavnu violinsku dionicu, za prvu violinu koja izvodi solističke, koncertantne partije
✧ *tal.*

**violoncello**, *v.* violončelo △ ~ ***piccolo*** (*izg.* violònčelo pȉkolo) varijanta violončela manjih dimenzija od normalnog (dug o. 96 cm), upotrebljavao se poč. 18. st.
✧ *tal.*

**violònčelo** *sr glazb.* gudački instrument s četiri žice znatno veći od violine, svira se držeći između nogu, sjedeći; čelo // **violončèlist** (**violončelȉst**) *m glazb.* svirač na violončelu; **violončèlistica** (**violončèlistkinja**) *ž*, *v.* violončelist
✧ *tal.* violoncello

**viomìcīn** *m* ⟨G viomicína⟩ *farm.* polipeptidski antibiotik iz gljivice *Streptomyces*, vrlo toksično sredstvo, djeluje na uzročnike tuberkuloze
✧ tvorničko ime proizvoda® ← *lat.* violentus: jak + -MICIN

**VIP** *krat.* vrlo važna osoba [~ *salon*]
✧ *engl.* **v**ery **i**mportant **p**erson

**vìpara** *ž pov.* širok čamac iz venecijanske lagune
✧ *tal.*

**vìpera** *ž* **1.** *zool.* pripadnica potporodice ljutice, zmija otrovnica (*Viperinae*) **2.** *pren. knjiš. ekspr.* guja, opaka žena; aspida △ **terra vipera** (*izg.* tȅra vîpera) *biol.* geografsko područje na kojem su uslijed klimatskih uvjeta rasprostranjene brojne vrste zmija
✧ *lat.* vipera: zmija (koja koti žive mlade)

**vìpet** *m*, *v.* whippet

**vìpōm** *m* ⟨G vipóma⟩ *pat.* tumor gušterače koji izaziva sindrom gušteračne kolere
✧ *nlat.* vipoma

**vîr** *m* ⟨N *mn* vírovi⟩ **1.** *ekspr.* izvor, vrelo **2.** nemirno mjesto na vodi gdje se voda okreće u struji ili drugačije izazvanim vrtloženjem; vrtlog // **vírak** *m* ⟨G -rka, N *mn* -rci, G vîrākā⟩ *dem.* od vir; virić; **vìrić** *m*, *v.* virak; **viròvit** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je pun virova; **viròvitōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je virovito
♦ *pr.* (etnici): **Vȋrovac** (190; Osijek, Podravina, Zagreb), **Vȋrovčec** (Đurđevac), **Vȋrovec** (Koprivnica, Podravina, Bjelovar) ◊ *hidronim.* (ob. vrela i manji potoci): **Vȋr** (Babina Greda, Mljet, Vrbnik na Krku, Medak), **Vȉrak** (Ogulin, Županja), **Vȉrina** (Istra), **Vìrjan** (Bjelovar), **Vȋrje**, **Vȉrīšte** (šuma kod Okučana), **Vȉrovi** (Čazma, Brod, Otok u Slavoniji), **Vȉrovje** (Karlovac), **Vȉrovskā** (Posavina), te složena imena tipa: **Cȓnī vȋr** (ime mnogih vrela), **Krȋvī vȋr**, **Màlinīšća vȋr** (Rijeka), **Ȍkovir vrèlo** (Knin), **Vȅlikī vȋr** (Brod, Baranja), **Vȋrovskī kȍt** (Đurđevac), **Zȅlen vȋr** (Ogulin) i sl. ◊ *top.* (naselje): **Vȋrje Križovljànskō** (Varaždin, 298 stan.)
✧ *prasl.* *virъ (*rus.* vir, *češ.* vír) ≃ *v.* vreti

**Vȋr** *m* **1.** otok *SZ* od Zadra, 22,4 km$^2$ **2.** naselje na istoimenom otoku, 860 stan. // **Víranin** *m* (**Vírānka** *ž*) ⟨N *mn* Vírani⟩ stanovnik Vira; **vȋrskī** *prid.* koji se odnosi na Vir i Virane

**viànija** *ž reg.* stara trošna kućerina, ruševina
✧ *tur.* virane ← *perz.*

**virávati** *nesvrš.* ⟨*prez.* vìrāvām, *pril. sad.* -ajūći, *gl. im.* -ānje⟩ *reg.* **1.** mehanički dizati pomoću vitla (npr. sidro) [*vira!* diži sidro!] **2.** okrenuti brod u jedrenju **3.** *pren.* mijenjati držanje, biti neodlučan // **vìrāda** *ž pom. reg.* zaokret broda u jedrenju
✧ *tal.* virare: mijenjati pravac

**virazȍn** *m meteor.* vjetar s mora, može biti i olujne jačine, puše u Čileu i duž čitave pacifičke obale južne Amerike
✧ *šp.*

**vìrāž** *m* ⟨G viráža⟩ **1.** okret zrakoplova u nagibu **2.** u fotografiji, jednolika boja ili ton naknadno naneseni na crno-bijeli film tako da ostane u jednoj boji [*smeđi* ~] // **viražírati** (što) *dv.* ⟨*prez.* viràžīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ izvesti/izvoditi virаž, dati viraž; **vìrāžn|ī** *prid.* koji se izvodi u okretu, kružno [~*i let*; ~*o spuštanje aviona*]
✧ *fr.* virage

**vìrbl** *m* ⟨N *mn* -i/-ovi⟩ *glazb.* vrtloženje tonova, kovitlac usklađenih tonova izvedenih istodobno
✧ *njem.* Wirbel

**vìrdžīnija** (**virdžȉnija**) *ž* **1.** *bot.* vrsta duhana **2.** duga tanka cigara sa slamčicom // **vìrdžīnka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ cigara od duhana iz Virdžinije
✧ *engl.* virginia (Virginia), prema američkoj državi Virginiji

**virelai** (*izg.* virlê) *m glazb. pov.* plesna pjesma s pripjevom iz 12–13. st. iz koje se razvila glazbena balada; pjevaju solist i zbor uz glazbenu pratnju i plesno kolo
✧ *fr.*

**virèmija** *ž pat.* virusna zarazna bolest šarana i drugih toplovodnih vrsta riba, uzročnik *Rhabdovirus carpio*
✧ *lat.* virus: otrov + -EMIJA

**vîrga** *ž* **1.** *meteor.* okomiti ili kosi tragovi oborine s donjeg dijela oblaka, ne dosižu do tla **2.** *glazb. pov.* u neumatskoj notaciji znak za ton niži od prethodnoga // **virgulírati** *dv.* ⟨*prez.* virgùlīrām, *pril. sad.* -ajūći, *pril. pr.* -āvši, *gl. im.* -ānje⟩ *knjiš. zast.* označiti/

označavati pročitano, kolacionirati; staviti/ stavljati zareze, zacrtavati
✧ *lat.*: grančica, štapić, prut

**virgìnāl** *m* ⟨G virginála⟩ *glazb.* žičani instrument srodan čembalu (vrlo raširen i popularan u Engleskoj u 16. i 17. st.) // **virginàlisti** *m mn* ⟨N virginàlist⟩ *pov. glazb.* skupni naziv za engleske skladatelje koji su potkraj 16. i na poč. 17. st. pisali glazbu za virginal
✧ *nlat.* virginalis

**vìrginālan** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji je djevičanski; djevički // **virginìtēt** *m* ⟨G virginitéta⟩ *term.* djevičanstvo, čednost
✧ *lat.* virginalis ← virgo: djevica

**virgo intacta** (*izg.* vìrgo intàkta) *term.* nedotaknuta, nevina; djevica
✧ *lat.*

**viribus unitis** (*izg.* vîribus unítis) *pov. pol.* zajedničkim snagama, sjedinjenim snagama (politički slogan u Habsburškoj Monarhiji)
✧ *lat.*

**virìcīd** *m* ⟨G viricída⟩ tvar koja uništava viruse
✧ *v.* virus + -CID

**vìrīl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1.** koji se ističe muškim osobinama; muževan, hrabar **2.** koji je zreo △ ~***ni član***, *v.* virilist // **virìlist** (**virílist**) *m pov.* **1.** osoba koja sama u predstavničkom tijelu ima jedan glas nasuprot nekim skupinama u kojima više zastupnika također ima samo jedan glas; virilni član **2.** (*mn*) u hrvatskim saborima (u 19. st.), zastupnici koji nisu bili birani već su po pravu svoga roda (grofovi i dr. plemstvo) ili po položaju (visoki crkveni dostojanstvenici) imali pravo glasa u saboru; **virilìtēt** *m* ⟨G viriliteta⟩ muškost, muževnost, zrelo doba; **virilìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pat.* hormonalno uvjetovana abnormalna pojava muških spolnih osobina u žene (brada, dubok glas i sl.) uz istodobno smanjenje ženskih (smanjenje grudi, rodnice i sl.)
✧ *lat.* virilis ← vir: muškarac

**víriti** (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* -īm, *pril. sad.* -rēći, *gl. im.* -rēnje⟩ **1.** (u što) gledati skriven, zadovoljavati znatiželju iz prikrajka, sa skrovita mjesta **2.** (iz čega) pomaljati se, stršati, djelomično izlaziti na površinu // **vírnuti** (∅, u što, iz čega) *svrš.* ⟨*prez.* vîrnēm, *pril. pr.* -ūvši, *prid. rad.* vírnuo⟩, *v.* viriti
✧ ≃ *v.* vir (zbog poistovjećivanja vira s okom)

**Vîrius, Mirko** (1889–1943), hrv. naivni slikar, ubraja se u rodonačelnike hrv. naivne umjetnosti, ekspresivan u socijalno-tendencioznim temama iz teškog života seljaka (*Oranje*, *Prosjak*, *Crveni bik*, *Prevrnuta kola*); umro u koncentracionom logoru

**Vîrje** *sr* naselje (u blizini Đurđevca), 3781 stan. // **Vìrovac** *m* (**Vìrōvka** *ž*) ⟨G -ōvca, N *mn* Vìrōvci⟩ stanovnik Virja; **vìrovskī** *prid.* koji se odnosi na Virje i Virovce
◈ *v.* vir

**vìrmān** *m* ⟨G virmána⟩ *bank.* **1.** obrazac za bezgotovinski prijenos svote s jednog računa na drugi putem bankovnog naloga **2.** u državnom proračunu, prijenos kredita s jedne stavke ili pozicije u korist druge // **vìrmānsk|ī** *prid.* koji se odnosi na virman [~*o poslovanje*; ~*i nalog*]
✧ *fr.* virement

**vîrnjāci** *m mn* ⟨N vîrnjāk⟩ *zool.* razred vodenih plošnjaka (*Turbellaria*), na površini tijela imaju treplje; trepetaši
✧ *v.* vir

**virològija** *ž biol.* grana mikrobiologije koja se bavi proučavanjem virusa i bolesti koje oni izazivaju; virusologija // **viròlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩ onaj koji se bavi virologijom; virusolog; **viròloškī** *prid.* koji se odnosi na virologiju i virologe [~ *zavod*]
✧ *v.* virus + -LOGIJA

**Virovìtica** *ž* grad u Podravini, 16.167 stan. // **Virovìtičanin** *m* (**Virovìtičānka** *ž*) ⟨N *mn* Virovìtičani⟩ stanovnik Virovitice; **virovìtičkī** *prid.* koji se odnosi na Viroviticu i Virovitičane
◈ *v.* vir

**viróza** *ž pat. razg.* naziv kojim se označava kratkotrajna bolest vjerojatno virusnog podrijetla; ob. infekcije respiratornim virusima // **vìrōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ **1.** koji se odnosi na virozu **2.** koji ima virozu
✧ *lat.* virus: otrov + -OZA

**vìršle** *ž mn* (**vìršli** *m mn*) ⟨N vìršla, G *mn* víršlā/-ī⟩ *reg. kulin.* vrsta malih kobasica u paru; hrenovke
✧ *njem.* Würstel

**Virtanen** (*izg.* Vìrtanen), **Artturi Ilmari** (1895–1973), finski biokemičar, dobitnik Nobelove nagrade za kemiju 1945. za unapređenja u proizvodnji proteinske stočne hrane, osobito neophodne u područjima duge i oštre zime

**vìrtuāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ **1. a.** koji postoji u prividu ili proizlazi iz privida, a ne iz realnosti; nestvaran, izmišljen **b.** *fil.* koji

se nalazi ili koji je prisutan u nekoj drugoj stvarnosti **c.** *lingv.* koji se odnosi na jezik kao sustav (*langue*) za razliku od govora koji pripada aktualnoj stvarnosti (F. de Saussure) **d.** potencijalan, moguć **2.** *inform.* koji je računalno stvoren; umjetni, prividan, internetski △ ***~na adresa*** e-mail adresa; ***~na memorija*** *inform.* tehnika koja omogućuje korisniku da radi s kompjuterom kao da raspolaže s više glavne memorije nego što je stvarno ima, prividna memorija; ***~na (imaginarna) slika*** *inform.* prividna slika koja nastaje u nekom optičkom sustavu dajući oku privid da se slika nalazi u prostoru (npr. fatamorgana, snoviđenje, halucinacije); ***~na stvarnost*** *inform. int.* prividna stvarnost (ob. stvorena modernim kompjuterskim i videosustavima); ***~na tvrtka*** *ekon. int.* tvrtka koja nema sjedište (zgradu i klasičnu infrastrukturu), već njezini zaposlenici međusobno razmjenjuju podatke računalom preko mreže (zbog čega mogu biti udaljeni); ***~na veza*** *int.* logička veza između dva čvora mreže koja se prema krajnjem korisniku pojavljuje kao fizička veza, služi pri prijenosu govora i podataka; ***~na zajednica*** *int.* skupina ljudi koji upotrebljavaju isti elektronički konferencijski sustav; ***~ni disk*** *inform.* memorijski prostor u koji se pri instaliranju sustava smještaju sistemske datoteke // **vìrtuālno** *pril.* na virtualan način [*predočiti ~*]; **virtuálnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je virtualno; mogućnost, sposobnost nasuprot onome što je zbiljski prisutno, što je stvarnost, sposobnost za rad, moguća ili potencijalna snaga

✧ *engl.* virtual ← *srlat.* virtualis ← *lat.* virtus: hrabrost, snaga, vrlina

**virtuosa** (*izg.* virtuóza) *ž tipogr.* rukopisno pismo podebljanog poteza

✧ autor H. Zapf (1953)

**virtùōz** *m* ⟨G virtuóza⟩ **1.** reproduktivni umjetnik, glazbenik koji savršeno vlada svojom umjetnošću **2.** *pren. razg.* onaj koji je savršeno umješan u nekoj vještini // **vìrtuōzan** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji se odnosi na virtuoznost; savršen, perfektan; **virtuozìtēt** *m* ⟨G virtuozitéta⟩ vrhunsko umijeće; **vìrtuōzno** *pril.* na virtuozan način, savršeno; **virtuóznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ osobina onoga koji je virtuozan

✧ *tal.* virtuoso ← *lat.* virtus: vrlina, sposobnost

**Vìrtus** *ž mit.* rimska božica ratničke hrabrosti i njezino utjelovljenje

**vîrtuš** *m reg.* krepost, vrlina △ ***husarski ~*** *pov.* stil života i ophođenja, moral i ukupnost njegovanih vrlina u husarskim jedinicama i rodu vojske

✧ *mađ.* virtus ← *lat.*: krepost, snaga

**virtute et exemplo** (*izg.* virtúte èt eksèmplo) vrlinom i primjerom

✧ *lat.*

**vírus** *m* **1.** *biol.* parazitski mikroorganizam koji izaziva bolest, ob. nosi naziv prema bolesti koju uzrokuje **2.** *pren.* izvor nekog zla **3.** *inform.* program koji inficira kompjuterske datoteke, ob. putem zaraženih disketa ili preko interneta, te izaziva štetne pojave (namjerne ili nenamjerne) (*engl.* bug) △ ***bakterijski ~i*** opći naziv za specifične viruse bakterija; ***biljni ~i*** opći naziv za viruse koji uzrokuju bolesti bilja; ***životinjski ~i*** opći naziv za viruse koji uzrokuju bolesti životinja // **virulèncija** *ž* **1.** *med.* sposobnost zaraznih mikroorganizama da izazovu bolest; virulentnost, zaraznost, kužnost **2.** *pren.* zajedljivost, zlobnost; **virulèntan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ **1.** koji izaziva i nanosi štetu, škodljiv (ob. o tvarima, otrovima i sl.); zarazan, kužan **2.** *pren.* koji je krajnje zloban i neprijateljski nastrojen; zajedljiv, zagrižen (o osobi); **virulèntno** *pril.* na virulentan način, zarazno, kužno, škodljivo; **virulèntnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩, *v.* virulencija; **vírusnī** *prid.* koji se odnosi na viruse △ ***~ encefalitis*** *pat.* upala mozga uzrokovana različitim virusima; ***~ meningitis*** *pat.* upala moždanih opni zbog virusne infekcije

✧ *lat.* virus: otrov; virulentus: virulentan

**virusològija** *ž*, *v.* virologija // **virusòlog** *m* ⟨N *mn* -ozi⟩, *v.* virolog

✧ *v.* virus + -LOGIJA

**vis** (*izg.* vîs), ob. u: △ ***~ inertiae*** (*izg.* ~ inèrcie) sila ustrajnosti; ***~ legis*** (*izg.* ~ lêgis) sila zakona; ***~ maior*** (*izg.* ~ mȁjor) viša sila, u smislu **1.** Boga i Božje intervencije **2.** *razg.* spleta okolnosti i razvoja događaja na koji se ne može utjecati i valja mu se prilagoditi (pokoriti) **3.** *pravn.* slučajnog i nepredvidljivog događaja; ***~ probandi*** (*izg.* ~ probàndi) sila dokaza; ***~ vitalis*** (*izg.* ~ vitális) životna snaga

✧ *lat.*: moć, sila

**Vîs** *m* ⟨G Vísa⟩ (*ant.* Issa) **1.** srednjodalmatinski

otok, 90.3 km$^2$ **2.** grad na istoimenom otoku, 1932 stan. // **Víšanin** *m* (**Víšānka, Vìškinja, Vîška** *ž*) ⟨N *mn* Víšani⟩ stanovnik Visa; **vîškī** *prid.* koji se odnosi na Vis i Višane

**vis-à-vis** *pril.*, *v.* vizavi

**visàžist** (**visažìst**) *m* specijalist za njegu lica **1.** kozmetičar **2.** šminker, masker // **visàžistkinja** (**visàžistica**) *ž*, *v.* visažist
✧ *fr.* visagiste

**vìscerāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ *anat.* koji se odnosi na utrobu; utrobni, crijevni △ *~**ni osjeti*** *term.* organski osjeti u području želuca i utrobe (npr. bolovi, mučnina i sl.)
✧ *srlat.* visceralis ← *lat.* viscus: utroba

**Visconti** (*izg.* Viskônti) **1.** *m mn* plemićka obitelj iz Milana koja je dominirala S Italijom u 14. i 15. st. **2. Gian Galeazzo** (1351–1402), vladar cijele sjeverne Italije, dinastiju Visconti doveo do vrhunca moći **3. Luchino** (1906–1976), talijanski filmski redatelj, jedan od začetnika filmskog neorealizma (*Zemlja drhti*, *Rocco i njegova braća*) da bi u sljedećim filmovima tradicije klasičnog realizma sjedinio sa suvremenim estetskim normama (*Gepard*, *Smrt u Veneciji*, *Sumrak bogova*, *Ludvig*)

**vìsibaba** *ž bot.* rano proljetno poljsko cvijeće bijelih zvonastih cvjetova (*Galanthus nivalis*), biljni rod *Galanthus* iz porodice ljiljana, zaštićena vrsta
✧ *v.* visjeti (visiti) + *v.* baba[1]

**visìna**, *v.* visok

**vìsinomjēr** *m* sprava za mjerenje visine (zrakoplova i sl.); altimetar
✧ *v.* visok, visina + *v.* mjera, mjeriti

**vìsjeti** (**vìsiti**) (∅) *nesvrš.* ⟨*prez.* vìsīm, *pril. sad.* vìsēći, *gl· im.* vìšēnje⟩ **1.** pružati se, prostirati se svojom masom nadolje pričvršćen o jednoj ili o više čvrstih točaka **2.** *pren.* biti neraspoložen, tmuran **3.** (nad kim, čim) **a.** nadnositi se nad nešto, biti nagnut nad čim **b.** dosađivati komu, kontrolirati koga, stalno biti prisutan **4.** *razg.* zadržavati se gdje, čekati **5.** *pejor.* ovisiti o kome ili čemu [*~ kome o vratu* biti komu na teret] **6.** (komu što, komu koliko) *žarg.* **a.** ostvariti jednak broj bodova, koji se, ob. prenose u drugo dijeljenje (u belotu) **b.** dugovati u novcu [*visim ti 100 kuna* = dužan sam ti] // **vís|ak** *m* ⟨G -ska, N *mn* -sci/-skovi⟩ **1.** uteg na niti, pomagalo za određivanje vertikalnog položaja, vertikale **2.** u radiesteziji, sredstvo kojim se očitava energetska nabijenost čega [*provjeriti tok podzemne vode ~kom*]; **vìsāljka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩ (+ *potenc.*) viseći krevet (npr. na brodu); **vìsēćī** *prid.* koji visi, koji se giba svojom masom i elastičnošću između dvije točke △ ~ ***dugovi*** kratkoročni državni dugovi; ~ ***most*** most koji počiva na čeličnoj užadi ili na drugačijoj konstrukciji; ~ ***vrtovi*** *pov.* raskošni vrtovi posebne gradnje (u Babilonu); **vìsulja** *ž* vrsta drvene konstrukcije (u gradnji kuće, mosta i sl.); **visúljak** *m* ⟨G -ljka, N *mn* -ljci, G vìsūljākā⟩ **1.** predmet koji visi **2.** privjesak
✧ *prasl.* i *stsl.* viseti (*rus.* visét', *polj.* wisieć)

**vìskače** *ž mn zool.* porodica glodavaca (*Viscaciidae*, *Chinchillidae*), biljožderi, najpoznatija među njima je činčila (*Chinchilla brevicaudata*)
✧ *nlat.* viscaciidae

**vìsker** *m kem.* monokristalna vlakna najveće poznate čvrstoće, služe za očvršćivanje materijala
✧ *engl.* whisker: *dosl.* brk

**vìski** *m* ⟨G -ja⟩ alkoholno piće, rakija od raži, ječma ili kukuruza
✧ *engl.* whisky ← *škot.gael.* fuisce (bheatha): voda (života)

**vìskōz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ ljepljiv, gusto tekući, žitak △ *~**na svila*** umjetna svila // **viskóz|a** *ž* **1.** *kem.* ljepljiva masa koja se dobiva pri preradi celuloze kad se obrađuje otopinom natrijeve lužine; sirovina za izradu umjetnih vlakana i celofana **2.** tkanina od celuloznih vlakana koja se ob. miješaju s umjetnom svilom [*haljina od ~e*]; **viskozìtēt** *m* ⟨G viskozitéta⟩ *fiz. kem.*, *v.* viskoznost; **viskóznōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** *fiz. kem.* svojstvo tekućine da se opire promjeni položaja svojih molekula; viskozitet **2.** prionljivost, ljepljivost, žitkost
✧ *lat.* viscosus: ljepljiv ← viscum: imela; ljepilo od plodova imele

**vìskozimetar** *m* ⟨G -tra, N *mn* -tri⟩ sprava kojom se mjeri viskoznost tekućina, što može poslužiti za određivanje molekulske težine produkata polimerizacije
✧ *v.* viskozan, viskoza + -METAR

**Vìsla** *ž geogr.* glavna rijeka Poljske, 1047 km, izvire u Zapadnim Beskidima, utječe u Baltičko more

**vìsok** *prid.* ⟨*odr.* -ī, *komp.* vìšī⟩ **1.** *opr.* nizak **a.** koji ima znatan razmak između donje i gornje točke **b.** koji ima izrazit rast, stas

c. koji ima određenu visinu, izraženu u mjernim jedinicama 2. koji se nalazi na velikoj visini 3. koji je iznad prosjeka, iznad normale, predviđene ili poželjne mjere; previsok, velik 4. koji se odlikuje visinom, *usp.* visina 5. (ob. *odr.*) kojega je svojstvo izraženo u velikoj mjeri; jak, velik [*~a otpornost* (na vlagu itd.)], *opr.* nizak 6. (+ *potenc.*) u raznim vezanim izrazima a. često prema nekim europskim jezicima u zn. ekskluzivan, zahtjevan, služben, svečan [*~a moda*; *~igost*], *opr.* konfèkcījskī, pristupačan, jeftin, prosječan, sêrījskī b. [*imati ~o mišljenje (o kome)* jako poštovati nekoga; *živjeti na ~oj nozi* živjeti luksuzno, rasipno] △ ***~a frekvencija*** *fiz.* 1. naziv za električnu struju frekvencije više od nekoliko stotina kiloherca 2. jedno od područja radiovalova (*krat.* HF); ***~a peć*** metalurška peć za taljenje sirove željezne rudače i proizvodnju sirovoga željeza; ***~i napon*** električni napon iznad 250 V (važan za prijenos električne energije dalekovodima jer smanjuje prijenosne gubitke), *opr.* niski napon, *v.* napon (1) // **vîs** *m* ⟨N *mn* vísovi⟩ 1. vrh brda, vrh gore sa širim prostorom 2. a. *ekspr.* *knjiš.* visina b. visina kao smjer i opreka prema daljini [*skok u vis* ←; *ùvīs*]; **visàšica** *ž*, *v.* visaš; **vìsāš** *m* ⟨G visáša⟩ *sport razg.* skakač uvis; **visìn|a** *ž* ⟨G *mn* visínā⟩ 1. okomita, vertikalna dimenzija nekog tijela, odozdo do vrha 2. stas (osobe) [*imati ~u* imati poželjan stas (koji uključuje visinu)] 3. udaljenost neke točke Zemljine površine od površine mora u vertikalnoj crti [*nadmorska ~a*] 4. prostor visoko iznad površine Zemlje 5. uzvišeno tlo, uzvisina; visočina 6. a. svojstvo zvuka, tona, glasa ovisno o broju titraja u sekundi, *opr.* dubina b. stupanj razvoja c. kvaliteta, dobra svojstva, poželjne odlike △ ***apsolutna nadmorska ~a*** vertikalna udaljenost nekog mjesta od morske površine; ***~a oblaka*** udaljenost od tla do podnice oblaka izražena u m ili km; procjenjuje se ili mjeri; **vìsīnsk|ī** *prid.* koji se odnosi na visinu △ ***~a anticiklona*** *meteor.* zatvoreno anticiklonalno kruženje zraka većih razmjera u troposferi ili stratosferi, a vidljivo na visinskim kartama; ***~a bolest*** *pat.* stanje nastalo zbog nedostatka (razrijeđenosti) kisika i ugljikova dioksida za boravka u visokim planinama; ***~a ciklona*** *meteor.* zatvoreno ciklonalno kruženje većih razmjera u troposferi ili stratosferi, a uočljivo na visinskim kartama; ***~a karta*** *meteor.* sinoptička karta s unesenim podacima visinskih mjerenja (radiosonda i dr.) obično za standardne izobarne plohe 850, 700, 500, 300, 200, 100 i 50 hPa; ***~a postaja*** *meteor.* postaja na kojoj se operativno provode visinska mjerenja radiosondama, radarima i dr. u svrhu utvrđivanja stanja atmosfere; ***~i vjetar*** *meteor.* vjetar koji se odnosi na strujanje zraka iznad prizemnog sloja; ***~o mjerenje*** *meteor.* mjerenje visokih slojeva atmosfere (temperature, vlage, tlaka, vjetra i dr.) u istraživačke ili operativne svrhe; **visočànstvo** *sr*, *v.* visost; **vìsočina** *ž* ⟨*zb.* vìsōčje⟩, *v.* visina (5); **vìsōčje** *sr geogr.* 1. prostrano područje uzvisina i visova 2. područje visokih planina [*gvajansko ~*; *~ Tibet*]; **visòko** *pril.* ⟨*komp.* vȉšē, *superl.* nàjvišē⟩ 1. iznad podloga, na visini izraženo mjerom 2. u velikoj mjeri [*~ kulturan*]; **vìsōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ naslov vladara [*kraljevska ~*]; visočanstvo; **vȉše** (čega) *prij.* 1. (mjesto) povrh, iznad [*stajati kome ~ glave*] 2. na povišenom mjestu; dalje i na većoj visini [*stanujem ~ Gupčeve zvijezde*]; **vȉš|ī** *prid.* 1. ⟨*komp.*⟩, *v.* visok, *opr.* niži, *v.* nizak 2. razvijeniji, napredniji [*~i organizmi*; *~i oblici rada*] △ ***~a sila*** događaj koji se nije mogao predvidjeti ili ga nije bilo moguće spriječiti, nepredvidljiv stjecaj okolnosti; ***~a stručna sprema*** završena viša škola; ***~a zapovijed*** *vojn.* zapovijetka zapovjednika koji nije izravno nadređen osobi koja je mora izvršiti (često služi kao izgovor počinitelja ratnih zločina da su slušali nadređene); **vȉšnjī** *prid.* 1. nebeski, božanski 2. (Višnji) (u *im.* službi, *m*) najviše biće, Bog

♦ *pr.* (nadimačka i etnici): **Vȉšević** (140, Osijek, sred. Dalmacija, Prigorje), **Vȉšī** (Valpovo, Zadar), **Víšić** (1150, Split, *S* i sred. Dalmacija, Dalmacija, Drniš, Zagreb) ◊ *top.* (naselja): **Visòčane** (Zadar, 524 stan.), **Visòčani** (Dubrovnik, 147 stan.), **Vìsōće** (Jastrebarsko, 33 stan.), **Vìsokā** (Drniš, 151 stan.), **Vìsokā Gréda** (Nova Gradiška, 289 stan.), **Vìsokō** (Novi Marof, 597 stan.), **Vísovi** (Bjelovar, 48 stan.), **Vìsūć** (Korenica, 374 stan.)

✧ *prasl.* i *stsl.* vysokъ (*rus.* vysókij, *polj.* wysoki) ← *ie.* *u(H)pso- (*grč.* hýpsos: visina, *stir.* úas: iznad)

**Vìsokō** *sr* ⟨G Vìsokōg(a)⟩ **1.** naselje (u blizini Marofa), 597 stan. **2.** gradić u BiH (blizu Sarajeva) // **Vìsočanin** *m* (**Vìsočānka** *ž*) ⟨N *mn* Vìsočani⟩ stanovnik Visokog; **vìsočkī** *prid.* koji se odnosi na Visoko i Visočane
◈ *v.* visok

**VISOKO-** kao prvi dio riječi znači **1.** koji ide u visinu [*visokogradnja*] **2.** koji ima čega u velikoj mjeri, veoma pun čega [*visokokaloričan*]
✧ *v.* visok

**visokobùdžetsk|ī** *prid.* visokoproračunski [*~i projekt*; *~a investicija*], *opr.* niskobudžetski
✧ VISOKO- + *v.* budžet, budžetski

**visokográdnja** *ž* projektiranje i izgradnja višekatnih objekata
✧ VISOKO- + *v.* graditi, gradnja

**visokokalòričan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji posjeduje velik broj kalorija
✧ VISOKO- + *v.* kalorija, kaloričan

**visokokvalificīrān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima visoku kvalifikaciju za neki posao ili zvanje
✧ VISOKO- + *v.* kvalificirati, kvalificiran

**visokolègīran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, ob. u: △ *~i* ***čelik*** čelik s visokim postotkom kroma i drugih kovina, odlikuje se velikom kemijskom, mehaničkom i termičkom otpornošću
✧ VISOKO- + *v.* legura, legirati

**visokoòbrazovān** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima visoko obrazovanje, koji ima diplomu visokoškolske ustanove (fakulteta i sl.)
✧ VISOKO- + *v.* obrazovati

**vìsokopārno** *pril.* s visine (u tonu i načinu izlaganja); umišljeno // **visokopárnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je visokoparno ili osobina onoga koji je visokoparan

**vìsokopodnī** *prid.* koji ima visoki pod te je prilaz otežan zbog visine stube
✧ VISOKO- + *v.* pod², podni

**visokopròpusnī** *prid.* koji ima veliku mogućnost propuštanja (zvuka, zraka ili neke tvari kroz filtar ili dr.)
✧ VISOKO- + *v.* propustiti, propustan

**visokorazvìjen** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji je vrlo razvijen, na visokom stupnju razvoja
✧ VISOKO- + *v.* razviti

**visokorìzičan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji ima svojstva visokog rizika, koji u primjeni i sl. sadrži velik rizik, s kojim se zbog rizika mora biti oprezan
✧ VISOKO- + *v.* rizik, rizičan

**visokostablàšica** *ž* *agr.* voćka kojoj je deblo više od 150 cm
✧ VISOKO- + *v.* stablo

**visokostrùčan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se odlikuje visokom stručnošću
✧ VISOKO- + *v.* struka, stručan

**vìsokoškolskī** *prid.* koji se odnosi na ustanovu za visoko obrazovanje, koji se odnosi na visoko obrazovanje // **visokoškólac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G visokòškōlācā⟩ onaj koji pohađa visokoškolsku obrazovnu ustanovu; **visokoškòlovan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima visokoškolsko obrazovanje
✧ VISOKO- + *v.* škola, školski

**vìsokotlāč|an** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji djeluje po principu visokoga tlaka [*~ni stroj za sijeno*], *opr.* niskotlačni // **visokotlàkāš** *m* ⟨G visokotlakáša⟩ *razg.* onaj koji ima visok krvni tlak; tlakaš, hipertoničar; **visokotlakàšica** *ž*, *v.* visokotlakaš
✧ VISOKO- + *v.* tlak

**visokotónac** *m* ⟨G -nca, N *mn* -nci⟩ *tehn. razg.* vrsta zvučnika koji reproducira visoke tonove (za razliku od niskotonca i srednjotonca)
✧ VISOKO- + *v.* ton

**vìsorāvan** *ž* ⟨G -vni⟩ ravan na nadmorskoj visini višoj od 200 m, ravnica u planinskom kraju
✧ *v.* visok + *v.* ravan

**vìsōst**, *v.* visok

**vìspren** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ *ekspr.* (+ *srp.*) koji je oštrouman; uman, mudar // **vìsprenōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *razg.* (+ *srp.*) oštroumnost, domišljatost, spretnost
✧ *rus.* vysprénnyj

**vìst** *m*, *v.* whist

**vistavision** (*izg.* vistavìžn) *m film.* postupak u snimanju filma kojim se postiže slika velike jasnoće, što je važno kod projekcije na vrlo širokim platnima; kao komercijalan sustav napušten je i koristi se samo u SAD za snimanje specijalnih efekata
✧ *engl.* vista vision ← *tal.* vista: pogled + *lat.* visio: viđenje

**Visual Basic** (*izg.* Vìžjuel Bèjzik) *m inform.* vrsta računalnog jezika za razvoj namjenskih programa koji rade u MS Windows grafičkoj okolini
✧ *engl.* prema nazivu proizvoda®

**vìšē** *pril.* **1. a.** ⟨*komp.*⟩, *v.* visoko **b.** ⟨*komp.*⟩, *v.* mnogo **2.** u izrazima ili s imenicama koji znače količinu izriče prekoračenje naznačene količine [*~ od godine dana*] **3. a.** već dulje

vrijeme [*to ~ nitko ne zna*] **b.** *ekspr. razg.* već (nakon duga uvoda, nakon slijeda činjenica, razvoja stvari, čekanja i sl.) [*gdje si ~*; *ostario je ~*] **4.** pretežno [*~ u šali*]; većma **5.** naziv znaka i popratna riječ koja se izgovara u operaciji zbrajanja; plus (+) **6.** (čega) neodređena količina **a.** ob. veća od četiri, a manja od desetak; nekoliko [*~ milijuna ljudi*] **b.** neodređena količina [*~ ljudi*; *čovjek je obrazovan i govori ~ jezika*], *opr.* malo, premalo // **víšak** *m* ⟨G -ška, N *mn* -škovi⟩ količina, vrijednost ili iznos što pretječe, što je više od očekivanog ili potrebnog
✧ *prasl.* *vyše ≃ *v.* visok

**VIŠE-** kao prvi dio riječi znači: koji u sebi sadrži veći broj čega [*višeslojan*]
✧ *v.* više

**vìšebōj** *m sport* natjecanje u više grana lake atletike // **višebójac** *m* ⟨G -jca, N *mn* -jci, G višèbōjācā⟩ onaj koji se natječe u višeboju; **vìšebōjka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* višebojac; **vìšebōjnī**[1] *prid.* koji se odnosi na višeboj
✧ VIŠE- + *v.* boj[1]

**vìšebōjnī**[2] *prid.* koji sadrži više boja, kojega čini više boja △ ~ ***ekran*** *tehn.* ekran koji može prikazivati više od jedne boje; različito od kolorekrana (npr. ekran u mobitelima); ~ ***tisak*** vrsta tiska pri kojem se svi tonovi boja originala reproduciraju miješanjem triju (trobojni), odnosno četiriju temeljnih boja (četverobojni t.)
✧ VIŠE- + -BOJAN

**vìšecijēvnī** *prid.* koji se sastoji od više cijevi [*~ raketni bacač*, *vojn.*]
✧ VIŠE- + *v.* cijev

**višèčlan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji se sastoji od više članova
✧ VIŠE- + -ČLAN

**višeètničk|ī** *prid.* koji se sastoji od više etnika, kojega čini više etnika [*~a Bosna*] △ ***~o društvo*** *sociol.* društvena zajednica unutar koje postoje najmanje dva etnosa ili etničke skupine; pluralističko društvo
✧ VIŠE- + *v.* etnički

**vìšefāz|an** *prid.* ⟨*odr.* -znī⟩ koji ima više faza △ ***~na struja*** naziv za više izmjeničnih struja koje su međusobno pomaknute za fazni kut; najčešće se koristi trofazna struja
✧ VIŠE- + -FAZAN

**višèglasan** *prid.* ⟨*odr.* -snī⟩ koji je pisan za više glasova, koji se izvodi s više glasova, *opr.* jednoglasan // **višèglāsje** *sr glazb.* **1.** suzvučje više glasova; polifonija, *opr.* jednoglasje **2.** skladba s istodobnim sudjelovanjem dviju ili više dionica; **višèglasnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višeglasno
✧ VIŠE- + *v.* glas

**višegòdišnj|ī** *prid.* koji se odnosi na više godina [*~a uporaba*]
✧ VIŠE- + -GODIŠNJI

**Vìšegrād** *m* grad na ušću Rzava u Drinu, BiH, 6900 stan. // **vìšegradskī** *prid.* koji se odnosi na Višegrad i Višegrađane; **Vìšegrađanin** *m* (**Vìšegrađānka** *ž*) ⟨N *mn* Višegrađani⟩ stanovnik Višegrada
◈ *v.* visok

**višègub** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩, *v.* višestruk (3)

**višèkatan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se odnosi na višekatnost, koji ima više katova // **višèkatnica** *ž* nastamba s više katova; **višèkatnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višekatno
✧ VIŠE- + *v.* kat[1]

**višekomponènt|an** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se sastoji od više komponenata [*~na smjesa*, *usp.* frakcija; *~ni glazbeni stup*]
✧ VIŠE- + *v.* komponenta

**višèkratan** *prid.* ⟨*odr.* -tnī⟩ koji se ponavlja više puta, *opr.* jednokratan // **vìšekrat** *pril.* višeput; **višèkratnīk** *m*, ob. u: △ ***najmanji zajednički*** ~ *mat.* najmanji cijeli broj koji je djeljiv svakim pojedinim brojem iz nekog skupa (npr. 20 je najmanji zajednički višekratnik skupa 2, 4, 5, 10); **višèkratno** *pril.* više puta, ponavljajući se; **višèkratnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višekratno
✧ VIŠE- + *prasl.* *kortъ: put (*rus.* kráta, *polj.* -kroć), *lit.* kartas

**vìšekūtnīk** *m* ⟨N *mn* -īci⟩ *mat.* ravninski geometrijski lik omeđen stranicama (npr. četverokut, sedmerokut); poligon, mnogokut
✧ VIŠE- + *v.* kut

**vìše-mànje** *pril.* otprilike, približno, uglavnom

**višemilìjūnsk|ī** *prid.* koji se sastoji od više milijuna, tako velik da se može izraziti ili predočiti milijunima jedinica ili jedinki [*~i grad*; *~o stanovništvo*]
✧ VIŠE- + *v.* milijun

**višemùštvo** *sr* poliandrija, *opr.* monoandrija
✧ VIŠE- + *v.* muž

**višenàcionāl|an** *prid.* ⟨*odr.* -lnī⟩ koji se sastoji od više (ob. tri, četiri itd.) nacija; multinacionalan [*~na država*]

**višenámjenskī** *prid.* koji ima više namjena, koji može služiti u razne svrhe; multifunkcionalni △ ~ ***pisači*** *inform.* vrsta pisača koji osim ispisivanja mogu skenirati dokumente, obavljati poslove fotokopirnog uređaja, slati e-mailove i dr. // **višenámjenski** *pril.* tako da služi u razne svrhe
✧ VIŠE- + *v.* namijeniti, namjenski

**višenárodnī** *prid.* koji se sastoji od više naroda
✧ VIŠE- + *v.* narod, narodni

**višenìtnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *inform.* svojstvo računalnog sustava da može u programu izvoditi nekoliko njegovih dijelova (niti) istovremeno, *usp.* višezadaćnost
✧ VIŠE- + *v.* nit

**višepròcesorskī** *prid.* koji sadrži više procesora; multiprocesorski △ ~ ***sustav*** *inform.* sustav koji se sastoji od dvaju ili više neovisnih, ali blisko povezanih procesora radi veće učinkovitosti i brzine rada s programima
✧ VIŠE- + *v.* procesor

**vìšepūt** *pril.* **1.** više puta, nekoliko puta **2.** češće, ponekad, s vremena na vrijeme [~ *navratim*]
✧ VIŠE- + *v.* put

**vìšer** *m reg. zast.* sprava za otklanjanje kiše ili snijega sa stakla na vozilima, radi automatski; brisač
✧ *njem.* Wischer

**višerázrednī** *prid.* ⟨*neodr.* -dan⟩ **1.** *opr.* nižerazredan **2.** koji pripada, koji se sastoji od više razreda, *opr.* jednorazredan

**Vìšeslāv 1.** *v.* ◈ **2.** hrv. knez, spomenut u natpisu na krstionici iz Nina (9. st.); drži se prvim hrv. knezom
◈ m. os. ime (narodno); **Višeslava** ž. os. ime

**vìšeslōjan** *prid.* ⟨*odr.* -jnī⟩ koji se sastoji od više slojeva // **višeslójnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višeslojno
✧ VIŠE- + *v.* sloj

**vìšesložan** *prid.* ⟨*odr.* -žnī⟩ koji se sastoji od više slogova
✧ VIŠE- + *v.* složiti, slog

**višestàničan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji se sastoji od više stanica, višećelijski
✧ VIŠE- + *v.* stanica

**višestàvčan** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima više stavaka, koji se sastoji od više stavaka
✧ VIŠE- + *v.* stav, stavak

**višèstran** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ koji ima više strana, *opr.* jednostran // **višèstrano** *pril.* s više strana, *opr.* jednostrano; **višèstranōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višestrano ili osobina onoga koji je višestran
✧ VIŠE- + *v.* strana

**višestrànačkī** *prid.* koji se sastoji od više stranaka [~ *sustav*; ~ *izbori*] // **višestrànāčje** *sr* politički i društveni sistem koji se sastoji od više stranaka i mogućnosti građana da ih smjenjuju u vršenju vlasti, *opr.* jednostranačje
✧ VIŠE- + *v.* stranka, stranački

**višèstruk** *prid.* ⟨*odr.* -ī⟩ **1.** više puta ponovljen ili koji se dogodio više puta; višekratan **2.** koji se radi na više načina, raznovrstan [~*a korist*] **3.** koji je u više slojeva presavijen, presuvraćen; višegub, *opr.* jednostruk // **višèstruko** *pril.* na višestruk način [~ *ponavljati*]; **višèstrukōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ svojstvo onoga što je višestruko
✧ VIŠE- + -STRUK

**vìšeškolskī** *prid.* koji se odnosi na više škole i višeškolce // **višeškólac** *m* ⟨G -lca, N *mn* -lci, G višèškōlācā⟩ učenik više škole, ob. škole u koju se upisuje poslije završene srednje škole ili student na sveučilištu; **višeškólčev** *prid.* koji pripada višeškolcu; **višèškōlka** *ž* ⟨G *mn* -ā/-ī⟩, *v.* višeškolac; **vìšeškolski** *pril.* kao višeškolac, na način višeškolaca i viših škola, kao u višim školama
✧ VIŠE- + *v.* škola, školski

**vìšetōman** *prid.* ⟨*odr.* -mnī⟩ *razg.* koji je u više tomova; višesveščan, *usp.* tom
✧ VIŠE- + *v.* tom

**Vìševica** *ž geogr.* planina u Gorskom kotaru, visina 1428 m // **vìševičkī** *prid.* koji se odnosi na Viševicu
◈ *v.* visok

**višèvrstan** *prid.* ⟨*odr*: -snī⟩ koji je u više vrsta
✧ VIŠE- + *v.* vrsta[1]

**višezàdaćnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ *inform.* svojstvo računalnog sustava koji može istodobno izvoditi dvije ili više zadaća (funkcija, programa i sl.), *usp.* višenitnost
✧ VIŠE- + *v.* zadati, zadaća

**višèznačan** *prid.* ⟨*odr.* -čnī⟩ koji sadrži više značenja, koji se može tumačiti na više načina // **višèznačnica** *ž lingv.* leksem koji sadržava najmanje tri značenja; višeznačna riječ; **višèznačnōst** *ž* ⟨G -osti, I -osti/-ošću⟩ **1.** svojstvo onoga što je višeznačno **2.** *lingv.* odnos dvaju ili više označenika koji imaju

određena zajednička obilježja i isti označitelj; polisemija, *opr.* jednoznačnost
✧ VIŠE- + *v.* znak
**višežènstvo** *sr*, *v.* poligamija
**vȉšī**, *v.* visok
**višìjevsk|ī** *prid.* koji se odnosi na Vichy △ ~*a* **Francuska** *pov.* dio Francuske koji (1940–1944) nije bio pod neposrednom njemačkom okupacijom // **višìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *pol. publ.* ukupnost kolaboracionističke politike francuske vlade maršala Pétaina s nacistima u 2. svjetskom ratu
✧ prema francuskom gradu Vichyju gdje je bilo sjedište vlade
**Višinski** (*izg.* Višìnskī), **Andrej Januarjevič** (1883–1954), sovjetski pravnik i diplomat, vrhovni državni tužitelj na zloglasnim moskovskim procesima 1936–1938; jedan od tvoraca opresivnog sovjetskog kaznenog prava; poslije rata predstavnik SSSR-a u UN, pomoćnik ministra vanjskih poslova, vješt govornik i polemičar
**Vȉškinja (Vȉška)** *ž*, *v.* Višanin, Vis
**Vȉškōvci** *m mn* ⟨G Vȉškovāca⟩ naselje (u blizini Đakova), 1261 stan. // **vȉškovačkī** *prid.* koji se odnosi na Viškovce i Viškovčane; **Vȉškovčanin** *m* (**Vȉškovčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȉškovčani⟩ stanovnik Viškovaca
**Vȉškovo** *sr* naselje (u blizini Rijeke), 1419 stan. // **Vȉškovljanin** *m* (**Vȉškovljānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȉškovljani⟩ stanovnik Viškova; **vȉškovskī** *prid.* koji se odnosi na Viškovo i Viškovljane
**Vȉšnu** *m* ⟨G -na⟩ **1.** *hind.* drugi bog hinduističkog Trimurtija (Čuvar); prema pučkom vjerovanju, Višnu je božanstvo koje je nekoliko puta premjerilo nebo i inkarniralo se na zemlji (najvažnije ljudske inkarnacije su Rama i Krišna) **2.** »Prolaznik«, jedan od šestorice sunčevih božanstava u *Rig-Vedi* koji tri puta dnevno prolazi nebom // **višnuìzam** *m* ⟨G -zma⟩ *fil. rel.* jedan od triju smjerova razvijenog hinduizma (uz šivaizam i šaktizam), vrhovno je božanstvo Višnu, daleki korijeni u kultu Vasudeva-Krišne (7–6. st. pr. Kr.)
**vȉšnja** *ž* ⟨G *mn* vȉšānjā⟩ *bot.* voćka (*Prunus cerasus*) iz porodice ruža (*Rosaceae*), kiselkasta istoimenog ploda (varijetet *maraska*) // **vȉšnjāk** *m* ⟨N *mn* -āci⟩ *rij.* sok višnje koji se dobije tiještenjem; **vȉšnjev** *prid.* **1.** koji je od višnje **2.** koji je boje višnjina ploda; **vȉšnjevac** *m* ⟨G -ēvca, N *mn* -ēvci⟩ liker od višanja; **vȉšnjevača** *ž* rakija od višanja; **vȉšnjevica** *ž* piće od višnje; **vȉšnjevina** *ž* višnjevo drvo kao građa; **vìšnjīk** *m* ⟨G višnjíka⟩ voćnjak pod višnjama
♦ **Vȉšnja** ž. os. ime (narodno) ◊ *pr.* (nadimačka i etnici): **Vȉšnić** (370, Ogulin, Rijeka, Pokuplje, Međimurje), **Vȉšnjāk** (Karlovac, Ozalj), **Vȉšnjarić** (Međimurje, Varaždin), **Vȉšnjević** (Bjelovar, Čazma), **Vȉšnjić** (940, Šibenik, Međimurje, Kordun, Lika) ◊ *top.* (naselja): **Vȉšnjevac** (Bjelovar, 163 stan.), **Vȉšnjevac** (Osijek, 7204 stan.), **Vȉšnjevec** (Pregrada, 195 stan.), **Vȉšnjevec Pòdvrškī** (Grad Zagreb, 39 stan.), **Vȉšnjica** (Vrgorac, 36 stan.; Slatina, 42 stan.), **Vȉšnjica Ȕštičkā** (Novska, 260 stan.), **Vȉšnjić Bȑdo** (Ogulin, 51 stan.)
✧ *prasl.* *višьnja (*rus.* víšnja, *polj.* wiśnia)
**Vȉšnjan** *m* ⟨G Višnjàna⟩ naselje (u blizini Poreča), 621 stan. // **Višnjánac** *m* (**Višnjānka** *ž*) ⟨G -nca, N *mn* Višnjánci⟩ stanovnik Višnjana; **višnjānskī** *prid.* koji se odnosi na Višnjan i Višnjane
**Vȉšnjevac** *m* ⟨G -ēvca⟩ prigradsko naselje (u blizini Osijeka), 7204 stan. // **vȉšnjevačkī** *prid.* koji se odnosi na Višnjevac i Višnjevčane; **Vȉšnjevčanin** *m* (**Vȉšnjevčānka** *ž*) ⟨N *mn* Vȉšnjevčani⟩ stanovnik Višnjevca
♦ *v.* višnja
**vȉšnjī**, *v.* visok
**Vȉšnjić, Filip** (1765–1835), srp. narodni pjesnik iz Bosne, slijepac, guslar; 1809. iz Bosne prelazi u Srbiju gdje je opjevao 1. srp. ustanak
**vȉšta** *ž reg. zast.* izgled, pogled, vidik
✧ *mlet.* vista ← *tal.*

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 811.163.42(038)

HRVATSKI enciklopedijski rječnik. -
Zagreb : EPH : Novi Liber, 2004- .

ISBN 953-6045-28-1 (Novi Liber)(cjelina)

<Sv.> 11: Tar-Viš. - 2005.

ISBN 953-6045-40-0

450105045